

අභිගුත්තරනිකායෙ

දුකනිපාත-අට්ඨකථා

1. පටිමපණ්ණාසකං

1. කම්මකාරණවග්ගො

1. වජ්ජසුත්තවණ්ණනා

1. දුකනිපාතස්ස පටිමෙ වජ්ජනීති දොසා අපරාධා. දිට්ඨධම්මිකන්ති දිට්ඨෙව ධම්මෙ ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ උප්පන්නඵලං. සම්පරාසිකන්ති සම්පරායෙ අනාගතෙ අත්තභාවෙ උප්පන්නඵලං. ආගුචාරීන්ති පාපකාරිං අපරාධකාරකං. රාජානො ගහෙත්වා විවිධා කම්මකාරණා කාරොන්තෙති වොරං ගහෙත්වා විවිධා කම්මකාරණා රාජපුරිසා කරොන්ති, රාජානො පන තා කාරොන්ති නාම. තං වොරං ඵවං කම්මකාරණා කාරියමානං ඵස පස්සති. තෙන වුත්තං – “පස්සති වොරං ආගුචාරිං රාජානො ගහෙත්වා විවිධා කම්මකාරණා කාරොන්තෙ”ති. අද්ධදණ්ඩකෙහීති මුග්ගරෙහි, පහාරසාධනත්ථං වා චතුහත්ථදණ්ඩං ද්වෙධා ඡෙත්වා ගහිතදණ්ඩකෙහි. බිලඬගථාලිකන්ති කඤ්ජියඋක්ඛලිකකම්මකාරණං. තං කරොන්තා සීසකටාහං උප්පාටෙන්වා තත්තං අයොගුළං සණ්ඨාසෙන ගහෙත්වා තත්ථ පක්ඛිපන්ති, තෙන මත්ථලුඬගං පක්ඛුථිත්වා උත්තරති. සඬබමුණ්ඩිකන්ති සඬබමුණ්ඩකම්මකාරණං. තං කරොන්තා උත්තරොට්ඨඋභතොකණ්ණචුළිකගලවාටකපරිච්ඡේදෙන වම්මං ඡින්දිත්වා සබ්බකෙසෙ ඵකතො ගණ්ඨිං කත්වා දණ්ඩකෙන වෙයෙත්වා උප්පාටෙන්ති, සහ කෙසෙහි වම්මං උට්ඨහති. තතො සීසකටාහං පුලසක්ඛරාහි සංසිත්වා ධොවන්තා සඬබවණ්ණං කරොන්ති. රාහුමුඛන්ති රාහුමුඛකම්මකාරණං. තං කරොන්තා සඬකුනා මුඛං විවරිත්වා අත්තොමුඛෙ දීපං ඡාලෙන්ති, කණ්ණචුළිකාහි වා පට්ඨාය මුඛං නිබාදනෙන ඛනන්ති, ලොහිතං පග්ගරිත්වා මුඛං පුරෙති.

ජොතිමාලිකන්ති සකලසරීරං තෙලපිලොතිකාය වෙයෙත්වා ආලිම්පෙන්ති. හත්ථපජ්ජොතිකන්ති හත්ථෙ තෙලපිලොතිකාය වෙයෙත්වා දීපං විය පජ්ජාලෙන්ති. ඵරකවත්තිකන්ති ඵරකවත්තකම්මකාරණං. තං කරොන්තා හෙට්ඨාගීවතො පට්ඨාය වම්මවට්ටෙ කන්තිත්වා ගොප්ඵකෙ යපෙන්ති, අථ නං යොත්තෙහි ඛන්ධිත්වා කඬ්ඪන්ති. සො අත්තතො වම්මවට්ටෙ අක්කමිත්වා අක්කමිත්වා පනති. වීරකවාසිකන්ති වීරකවාසිකකම්මකාරණං. තං කරොන්තා තථෙව වම්මවට්ටෙ කන්තිත්වා කටියං යපෙන්ති, කටිතො පට්ඨාය කන්තිත්වා ගොප්ඵකෙසු යපෙන්ති, උපරිමෙහි හෙට්ඨිමසරීරං වීරකනිවාසනනිවත්ථං විය හොති. ඵණ්ණාසකන්ති

එණෙයාකකම්මකාරණං. තං කරොන්තා උභොසු කප්පරෙසු ව උභොසු ජාණකෙසු ව අයවලයානි දත්වා අයසුලානි කොට්ටෙන්ති. සො චතුභි අයසුලෙහි භූමියං පතිට්ඨහති. අථ නං පරිවාරෙන්වා අග්ගිං කරොන්ති. ‘‘එණෙයාකො ජොතිපරිග්ගහො යථා’’ති ආගතට්ඨානෙපි ඉදමෙව චුත්තං. තං කාලෙන කාලං සුලානි අපනෙන්වා චතුභි අට්ඨිකොට්ඨිසෙව යපෙන්ති. එවරූපා කම්මකාරණා නාම නත්ථි.

බළිසමංසිකන්ති උභතොමුඛෙහි බළිසෙහි පහරිත්වා වම්මමංසන්භාරූති උප්පාටෙන්ති. කභාපණ්ණිකන්ති සකලසරීරං තිණ්හාහි වාසිහි කොට්තො පට්ඨාය කභාපණ්ණමත්තං, කභාපණ්ණමත්තං පාතෙන්තා කොට්ටෙන්ති. බාරාපතච්ඡිකන්ති සරීරං තත්ථ තත්ථ ආවුඛෙහි පහරිත්වා කොච්ඡෙහි බාරං සංසන්ති, වම්මමංසන්භාරූති පග්ගරිත්වා අට්ඨිකසඬ්ඛලිකාව තිට්ඨති. පලිසපරිවත්තිකන්ති එකෙන පස්සෙන නිපජ්ජාපෙන්වා කණ්ණච්ඡිද්දෙන අයසුලං කොට්ටෙන්වා පට්ඨියා එකාබද්ධං කරොන්ති. අථ නං පාදෙ ගහෙන්වා ආවිඤ්ජන්ති. පලාලපීඨකන්ති ඡෙකො කාරණිකො ඡවිවම්මං අච්ඡන්දිත්වා නිසදපොතෙහි අට්ඨිති හින්දිත්වා කෙසෙසු ගහෙන්වා උක්ඛිපති, මංසරාසියෙව හොති. අථ නං කෙසෙහෙව පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්ති, පලාලවට්ටිං විය කත්වා පුන වෙයෙන්ති. සුනබෙහිපිති කතිපයානි දිවසානි ආහාරං අදත්වා ජාතකසුනබෙහි බාදාපෙන්ති. තෙ මුහුත්තෙන අට්ඨිකසඬ්ඛලිකමෙව කරොන්ති. සුලෙ උත්තාසෙන්තෙහි සුලෙ ආරොපෙන්තෙ.

න පරෙසං පාහතං විලුම්පන්තො වරතීති පරෙසං සන්තකං හණ්ඩං පරම්මුඛං ආහතං අන්තමසො අන්තරවිටියං පතිතං සහස්සහණ්ඩිකම්පි දිස්වා ‘‘ඉමිනා ජීවිස්සාමි’’ති විලුම්පන්තො න විවරති, කො ඉමිනා අත්ථොති පිට්ඨිපාදෙන වා පවට්ටෙන්වා ගවිජති.

පාපකොති ලාමකො. දුක්ඛොති අනිට්ඨො. කිඤ්ච තන්ති කිං නාම තං කාරණං භවෙයා. යාහන්ති යෙන අහං. කායදුච්චරිතන්ති පාණාතිපාතාදි තිවිධං අකුසලං කායකම්මං. කායසුචරිතන්ති තස්ස පටිපක්ඛභූතං තිවිධං කුසලකම්මං. වච්චුච්චරිතන්ති මුසාවාදාදි චතුඛිඛිධං අකුසලං වචිකම්මං. වචිසුචරිතන්ති තස්ස පටිපක්ඛභූතං චතුඛිඛිධං කුසලකම්මං. මනොදුච්චරිතන්ති අභිජ්ඣාදි තිවිධං අකුසලකම්මං. මනොසුචරිතන්ති තස්ස පටිපක්ඛභූතං තිවිධං කුසලකම්මං. සුද්ධං අත්තානං පරිහරතීති එත්ථ දුට්ඨා සුද්ධි – පරියායතො ව නිජ්ජපරියායතො ව. සරණගමනෙන හි පරියායෙන සුද්ධං අත්තානං පරිහරති නාම. තථා පඤ්චහි සිලෙහි, දසහි සිලෙහි – චතුපාරිසුද්ධිසිලෙන, පඨමජ්ඣානෙන...පෙ.... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙන, සොතාපත්තිමග්ගෙන, සොතාපත්තිඵලෙන...පෙ.... අරහත්තමග්ගෙන පරියායෙන සුද්ධං අත්තානං පරිහරති නාම. අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨිතො පන ඛිණ්ණසවො ඡින්නමූලකෙ පඤ්චක්ඛන්ඨෙ න්හාපෙන්තොපි බාදාපෙන්තොපි භුඤ්ජාපෙන්තොපි

නිසිදාපෙන්තොපි නිපජ්ජාපෙන්තොපි නිජ්ජරියායෙනෙව සුද්ධං නිම්මලං අත්තානං පරිහරති පටිපත්තීති වෙදිතබ්බො.

තස්මාති යස්මා ඉමානි ද්වෙ වජ්ජානෙව, නො න වජ්ජානි, තස්මා. වජ්ජහිරුනොති වජ්ජහිරුකා. වජ්ජහයදස්සාවිනොති වජ්ජානි භයනො දස්සනසීලා. එතං පාටිකඛ්ඛන්ති එතං ඉච්ඡිතබ්බං, එතං අවස්සංභාවීති අත්ථො. යන්ති නිපාතමත්තං, කාරණවචනං වා යෙන කාරණෙන පරිමුච්චිස්සති සබ්බවජ්ජෙහි. කෙන පන කාරණෙන පරිමුච්චිස්සතීති? චතුත්ථමග්ගෙන වෙව චතුත්ථඵලෙන ව. මග්ගෙන හි පරිමුච්චති නාම, ඵලං පත්තො පරිමුත්තො නාම භොතීති. කිං පන ඛිණාසවස්ස අකුසලං න විපච්චතීති? විපච්චති, තං පන ඛිණාසවභාවනො පුබ්බෙ කතං. තඤ්ච ඛො ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ, සම්පරායෙ පනස්ස කම්මඵලං නාම නත්ථීති. පයමං.

2. පධානසුත්තවණ්ණනා

2. දුතියෙ පධානානීති විරියානි. විරියඤ්චි පදනිතබ්බතො පධානභාවකරණතො වා පධානන්ති වුච්චති. දුරහිසම්භවානීති දුස්සභානි දුප්පුරියානි, දුක්කරානීති අත්ථො. අගාරං අජ්ඣාචසතන්ති අගාරෙ වසන්තානං. විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානුප්පදානත්ථං පධානන්ති එතෙසං විවරාදීනං චතුත්තං පච්චයානං අනුප්පදානත්ථාය පධානං නාම දුරහිසම්භවන්ති දස්සෙති. චතුරතනිකම්පි හි පිලොතිකං, පසතතණ්ඩුලමත්තං වා හත්තං, චතුරතනිකං වා පණ්ණසාලං, තෙලසප්පිනවනිතාදීසු වා අප්පමත්තකම්පි භෙසජ්ජං පරෙසං දෙථාති චත්තුම්පි නිහරිත්වා දාතුම්පි දුක්කරං උභතොබ්බුල්ලභසඬගාමප්පවෙසනසදිසං. තෙනාහ භගවා –

“දානඤ්ච යුද්ධඤ්ච සමානමාහු,
අප්පාපි සන්තා බහුකෙ ජිනන්ති;
අප්පමපි වෙ සද්දහානො දදාති,
තෙනෙව සො භොති සුඛී පරත්ථා”ති. (ජා. 1.8.72; සං. නි. 1.33);

අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතානන්ති ගෙහතො නික්ඛමිත්වා අගාරස්ස සරාචාසස්ස හිතාවහෙහි කසිගොරක්ඛාදීහි විරහිතං අනගාරියං පබ්බජ්ජං උපගතානං. සබ්බුපධිපට්ඨිස්සග්ගත්ථාය පධානන්ති සබ්බෙසං බන්ධුපධිකිලෙසුපධිඅභිසඬ්ඛාරුපධිසඬ්ඛාතානං උපධිනං පට්ඨිස්සග්ගසඬ්ඛාතස්ස නිබ්බාතස්ස අත්ථාය විපස්සනාය වෙව මග්ගෙන ව සහජාතවිරියං. තස්මාති යස්මා ඉමානි ද්වෙ පධානානි දුරහිසම්භවානි, තස්මා. දුතියං.

3. තපනියසුත්තවණ්ණනා

3. තතියෙ තපනියානි ඉධ වෙව සම්පරායෙ ව තපන්තීති තපනියා. තප්පතීති විත්තසන්තාපෙන තප්පති අනුසොචති කායදුච්චරිතං කත්වා නන්දයක්ඛො විය

නන්දමාණවො විය නන්දගොසාතකො විය දෙවදත්තො විය ද්වේභාතිකා විය ව.
 තෙ කිර ගාවං වධිත්වා මංසං ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අකංසු. තතො කනිට්ඨො ජෙට්ඨකං
 ආහ – “මය්හං දාරකා බහු, ඉමානි මෙ අන්තානි දෙහී”ති. අථ නං සො “සබ්බං
 මංසං ද්වෙධා විහත්තං, පුන කිං මග්ගසී”ති පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි.
 නිවත්තිත්වා ව නං ඔලොකෙන්තො මතං දිස්වා “භාරියං මෙ කම්මං කත”න්ති
 විත්තං උප්පාදෙසි. අථස්ස බලවසොකො උප්පජ්ජි. සො යීතට්ඨානෙපි
 නිසින්නට්ඨානෙපි තදෙව කම්මං ආවජ්ජෙති, විත්තස්සාදං න ලහති.
 අසිතපිතබායිතසායිතමිපිස්ස සරිරෙ ඔජං න ඵරති, අට්ඨිවම්මමත්තමෙව අභොසි.
 අථ නං එකො ථෙරො දිස්වා – “උපාසක, ත්වං පහුතඅන්තපානො,
 අට්ඨිවම්මමත්තමෙව තෙ අවසිට්ඨං, අත්ථි නු බො තෙ කිඤ්චි තපනීයකම්ම”න්ති?
 සො “ආම, හත්තෙ”ති සබ්බං ආරොචෙසි. අථ නං ථෙරො “භාරියං තෙ උපාසක
 කම්මං කතං, අනපරාධට්ඨානෙ අපරද්ධ”න්ති ආහ. සො තෙනෙව කම්මෙන කාලං
 කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො. වට්ඨිවට්ඨරිතෙන
 සුප්පබ්බද්ධසක්කකොකාලිකවිඤ්චමාණවිකාදයො විය තප්පති. සෙසමෙත්ථ
 චතුත්ථෙ ව උත්තානත්ථමෙව. තතියං.

5. උපඤ්ඤාතසුත්තවණ්ණනා

5. පඤ්චමෙ ද්විත්තාහන්ති ද්විත්තං අහං. උපඤ්ඤාසිත්ති උපගන්ත්වා ගුණං
 අඤ්ඤාසිං, ජානිං පටිච්ඡික්ඛන්ති අත්ථො. ඉදානි තෙ ධම්මෙ දස්සෙන්නො යා ව
 අසන්තුට්ඨිතාතිආදිමාහ. ඉමඤ්චි ධම්මද්වයං නිස්සාය සත්ථා සබ්බඤ්ඤානං
 පත්තො, තස්මා තස්සානුභාවං දස්සෙන්නො එවමාහ. තත්ථ අසන්තුට්ඨිතා කුසලෙසු
 ධම්මෙසුති ඉමිනා ඉමං දීපෙති – “අහං කුමාරමත්තකෙන වා
 ඔහාසනිමිත්තමත්තකෙන වා අසන්තුට්ඨො හුත්වා අරහත්තමග්ගමෙව උප්පාදෙසිං.
 යාව සො න උප්පජ්ජි, න තාවාහං සන්තුට්ඨො අභොසිං. පධානස්මිං ව
 අනුක්කණ්ඨිතො හුත්වා අනොසක්කනාය යත්වායෙව පධානකිරියං අකාසි”න්ති
 ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො යා ව අප්පට්ඨානිතාතිආදිමාහ. තත්ථ අප්පට්ඨානිතාති
 අප්පට්ඨක්කමනා අනොසක්කනා. අප්පට්ඨානී සුදාහං, භික්ඛවෙ, පදහාමිති එත්ථ
 සුදන්ති නිපාතමත්තං. අහං, භික්ඛවෙ, අනොසක්කනායං යිතො බොධිසත්තකාලෙ
 සබ්බඤ්ඤානං පත්ථෙන්නො පධානමකාසිත්ති අයමෙත්ථ අත්ථො.

ඉදානි යථා තෙන තං පධානං කතං, තං දස්සෙන්නො කාමං තවො වාතිආදිමාහ.
 තත්ථ පත්තබ්බන්ති ඉමිනා පත්තබ්බං ගුණජාතං දස්සෙති. පුරිසථාමෙනාතිආදිනා
 පුරිසස්ස ඤාණථාමො ඤාණවිරියං ඤාණපරක්කමො ව කථිතො. සණ්ඨානන්ති
 යපනා අප්පච්ඡන්තනා ඔසක්කනා, පටිප්පස්සද්ධිති අත්ථො. එත්තාවතා තෙන
 චතුරඨගසමන්තාගතං වීරියාධිට්ඨානං නාම කථිතං. එත්ථ භි කාමං තවො වාති එකං
 අඬගං, න්හාරු වාති එකං, අට්ඨි වාති එකං, මංසලොහිතන්ති එකං, ඉමානි චත්තාරි
 අඬගානි. පුරිසථාමෙනාතිආදීනි අධිමත්තවීරියාධිවචනානි. ඉති පුරිමෙහි චතුරි
 අඬගෙහි සමන්තාගතෙන හුත්වා එවං අධිට්ඨිතං වීරියං චතුරඨගසමන්තාගතං

වීරියාධිට්ඨානං නාමාති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා තෙන බොධිපල්ලභිකෙ අත්තනො ආගමනීයපටිපදා කථිතා.

ඉදානි තාය පටිපදාය පටිලද්ධගුණං කට්ඨං තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙනිආදිමාහ. තත්ථ අප්පමාදාධිගතාති සතිඅවිජ්ජවාසසඬාතෙන අප්පමාදෙන අධිගතා, න සුත්තප්පමත්තෙන ලද්ධා. සම්බොධීති චතුමග්ගඤ්ඤාණඤ්චෙව සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණඤ්ච. න භි සක්කා එතං සුත්තප්පමත්තෙන අධිගන්තුන්ති. තෙනාහ – “අප්පමාදාධිගතා සම්බොධී”ති. අනුත්තරො යොගක්ඛෙමොති න කෙවලං බොධියෙව, අරහත්තඵලනිබ්බානසඬාතො අනුත්තරො යොගක්ඛෙමොපි අප්පමාදාධිගතොව.

ඉදානි අත්තනා පටිලද්ධගුණසු භික්ඛුසඬ්ඨං සමාදපෙන්නො තුම්භෙ වෙපි භික්ඛවෙනිආදිමාහ. තත්ථ යස්සත්ථායාති යස්ස අත්ථාය, යං උපසම්පජ්ජ විහරිතුකාමා හුත්වාති අත්ථො. තදනුත්තරන්ති තං අනුත්තරං. බ්‍රහ්මවරියපරියොසානන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස පරියොසානභූතං අරියඵලං. අභිඤ්ඤා සවිජ්ජාත්වාති අභිඤ්ඤාය උත්තමපඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා. උපසම්පජ්ජ විහරිස්සථාති පටිලභිත්වා පාපුණිත්වා විහරිස්සථ. තස්මාති යස්මා අප්පටිවානපධානං නාමෙතං බහුපකාරං උත්තමත්ථසාධකං, තස්මා. පඤ්චමං.

6. සංයොජනසුත්තවණ්ණනා

6. ඡට්ඨෙ සංයොජනීයෙසු ධම්මෙසුති දසන්තං සංයොජනානං පච්චයභූතෙසු තෙභූමකධම්මෙසු. අස්සාදානුපස්සිතාති අස්සාදතො පස්සිතා පස්සනභාවොති අත්ථො. නිබ්බිදානුපස්සිතාති නිබ්බිදාවසෙන උක්කණ්ඨනවසෙන පස්සනභාවො. ඡාතියාති බන්ධනිබ්බන්තිතො. ඡරායාති බන්ධපරිපාකතො. මරණෙනාති බන්ධහෙදතො. සොකෙහීති අත්තොනිජ්ඣායනලක්ඛණෙහි සොකෙහි. පරිදෙවෙහීති තන්තිස්සිතලාලප්පිතලක්ඛණෙහි පරිදෙවෙහි. දුක්ඛෙහීති කායපටිපිළනදුක්ඛෙහි. දොමනස්සෙහීති මනෝවිඝාතදොමනස්සෙහි. උපායාසෙහීති අධිමත්තායාසලක්ඛණඋපායාසෙහි. දුක්ඛස්මාති සකලවට්ටදුක්ඛතො. පජ්ඣතීති මග්ගෙන පජ්ඣති. පහායාති එත්ථ පන ඵලක්ඛණො කථිතො. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටව්වට්ටං කථිතං. ඡට්ඨං.

7. කණ්ණසුත්තවණ්ණනා

7. සත්තමෙ කණ්ණාති න කාලවණ්ණනාය කණ්ණා, කණ්ණනාය පන උපනෙන්නීති නිජ්ජත්තිකාලනාය කණ්ණා. සරසෙනාපි වා සබ්බාකුසලධම්මා කණ්ණා ඵව. න භි තෙසං උජ්ජත්තියා විත්තං පහස්සරං හොති. අභිරිකන්ති අභිරිකභාවො. අනොත්තප්පන්ති අනොත්තාපිභාවො. සත්තමං.

8. සුක්කසුත්තවණ්ණනා

8. අට්ඨමෙ සුක්කාති න වණ්ණසුක්කතාය සුක්කා, සුක්කතාය පන උපනෙත්තීති නිජ්චත්තිසුක්කතාය සුක්කා. සරසෙනාපි වා සබ්බකුසලධම්මා සුක්කා ඵව. තෙසං හි උජ්ජත්තියා විත්තං පහස්සරං භොති. හිරි ව ඔත්තජ්ජඤ්චාති ඵත්ථ පාපතො ජිගුච්ඡනලක්ඛණා හිරි, භායනලක්ඛණං ඔත්තජ්ජං. යං පනෙත්ථ විත්ථාරතො වත්තබ්බං සියා, තං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තමෙව. අට්ඨමං.

9. වරියසුත්තවණ්ණනා

9. නවමෙ ලොකං පාලෙන්තීති ලොකං සන්ධාරෙන්ති යපෙන්ති රක්ඛන්ති. නයිධ පඤ්ඤායෙථ මාතාති ඉමස්මිං ලොකෙ ජනිකා මාතා “අයං මෙ මාතා”ති ගරුචිත්තීකාරවසෙන න පඤ්ඤායෙථ. සෙසපදෙසුපි ඵසෙව නයො. සම්භෙදන්ති සඬිකරං මරියාදභෙදං වා. යථා අච්ඡෙදකාතිආදීසු ඵතෙ හි සත්තා “අයං මෙ මාතා”ති වා “මාතූච්ඡා”ති වා ගරුචිත්තීකාරවසෙන න ජානන්ති. යං වත්ථුං නිස්සාය උජ්ජන්තා, තත්ථෙව විජ්ජට්ඨජ්ජන්ති. තස්මා උපමං ආහරන්තො “යථා අච්ඡෙදකා”තිආදිමාහ. නවමං.

10. වස්සුපනායිකසුත්තවණ්ණනා

10. දසමං අට්ඨුජ්ජත්තියං වුත්තං. කතරඅට්ඨුජ්ජත්තියං? මනුස්සානං උජ්ඣායනෙ. භගවතා හි පයමබ්බොධියං වීසති වස්සානි වස්සුපනායිකා අජ්ජඤ්ඤත්තා අභොසි. භික්ඛු අනිබ්බද්ධවාසා වස්සෙපි උතුචස්සෙපි යථාසුඛං විචරංසු. තෙ දිස්වා මනුස්සා “කථංඤ්චි නාම සමණා සකායුත්තියා භෙමන්තම්පි ගිම්හම්පි වස්සම්පි වාරිකං වරිස්සන්ති හරිතානි තිණානි සම්මද්දන්තා ඵකිත්ථියං ජීවං විභෙදෙත්තා බහු බුද්දකෙ පාණෙ සඬිසාතං ආපාදෙන්තා. ඉමෙ හි නාම අඤ්ඤතිත්ථියා දුරක්ඛාතධම්මා වස්සාවාසං අල්ලියිස්සන්ති සංකසායිස්සන්ති, ඉමෙ නාම සකුණා රුක්ඛග්ගෙසු කුලාවකානි කත්වා වස්සාවාසං අල්ලියිස්සන්ති සංකසායිස්සන්ති”තිආදීනි වත්වා උජ්ඣායිංසු. තමත්ථං භික්ඛු භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තං අට්ඨුජ්ජත්තිං කත්වා ඉමං සුත්තං දෙසෙන්තො පයමං තාව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්තු”න්ති (මහාව. 184) ඵත්තකමෙවාහ. අථ භික්ඛූනං “කදා නු ඛො වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති උජ්ජන්තං විතක්කං සුත්වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සානෙ වස්සං උපගන්තු”න්ති ආහ. අථ ඛො භික්ඛූනං ඵතදභොසි – “කති නු ඛො වස්සුපනායිකා”ති. භගවතො ඵතමත්ථං ආරොචෙසුං. තං සුත්වා සකලම්පි ඉදං සුත්තං දෙසෙන්තො ද්වෙමා, භික්ඛවෙතිආදිමාහ. තත්ථ වස්සුපනායිකාති වස්සුපගමනානි. පුරිමිකාති අපරජ්ජුගතාය ආසාළ්භියා උපගන්තබ්බා පුරිමකත්තිකපුණ්ණම්පරියොසානා පයමා තෙමාසි. පච්ඡිමිකාති මාසගතාය ආසාළ්භියා උපගන්තබ්බා පච්ඡිමකත්තිකපරියොසානා පච්ඡිමා තෙමාසිති. දසමං.

කම්මකාරණවග්ගො පයමො.

2. අධිකරණවග්ගවණ්ණනා

11. දුතියස්ස පඨමෙ බලානීති කෙනටියෙන බලානි. අකම්පියටියෙන බලානි නාම, තථා දුරහිභවනටියෙන අනජ්ඣොමද්දනටියෙන ව. පටිසම්බානබලන්ති පච්චවෙක්ඛණ්ණබලං. භාවනාබලන්ති බුහනබලං වඩ්ඪනබලං. සුද්ධං අත්තානන්ති ඉදං හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. තත්ත්වා තෙසු ද්විසු බලෙසු. යමිදන්ති යං ඉදං. සෙබානමෙතං බලන්ති සත්තන්තං සෙබානං ඤාණබලමෙතං. සෙබඤ්ඤි සො, හික්ඛවෙ, බලං ආගම්මාති සත්තන්තං සෙබානං ඤාණබලං ආරබ්භ සන්ධාය පටිච්ච. පජ්ඣතීති මග්ගෙන පජ්ඣති. පභායාති ඉමිනා පන එලං කපිතං. යං පාපන්ති යං පාපකං ලාමකං. යස්මා පනෙතාති ද්වෙපි වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, තස්මා එත්ථ එතදග්ගං නාගතන්ති වෙදිතබ්බං.

12. දුතියෙ සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං භාවෙතීති ආදීසු අයං හෙට්ඨා අනාගතානං පදානං වසෙන අත්ථවණ්ණනා – විවෙකනිස්සිතන්ති විවෙකං නිස්සිතං. විවෙකොති විචිත්තතා. ස්වායං තදඛිගවිවෙකො වික්ඛම්භන-සමුච්ඡෙද-පටිප්පස්සද්ධි-නිස්සරණවිවෙකොති පඤ්චවිධො. තස්මිං පඤ්චවිධෙ විවෙකෙ. විවෙකනිස්සිතන්ති තදඛිගවිවෙකනිස්සිතං, සමුච්ඡෙදවිවෙකනිස්සිතං, නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතඤ්ච සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං භාවෙතීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. තථා හි සතිසම්බොජ්ඣකඛිගභාවනානුයුත්තො යොගී විපස්සනාක්ඛණේ කිච්චතො තදඛිගවිවෙකනිස්සිතං, අජ්ඣාසයතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතං, මග්ගකාලෙ පන කිච්චතො සමුච්ඡෙදවිවෙකනිස්සිතං, ආරම්මණතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතං සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං භාවෙති. පඤ්චවිධවිවෙකනිස්සිතමිපිති එකෙ. තෙ හි න කෙවලං බලවටිපස්සනාමග්ගඵලක්ඛණෙසුයෙව බොජ්ඣකඛිගෙ උද්ධරන්ති, විපස්සනාපාදකකසිණජ්ඣානආනාපානාසුභබ්බමච්චාරජ්ඣානෙසුපි උද්ධරන්ති, න ව පටිසිද්ධා අට්ඨකථාවරියෙහි. තස්මා තෙසං මනෙන එතෙසං ඥානානං පවත්තික්ඛණේ කිච්චතො එව වික්ඛම්භනවිවෙකනිස්සිතං. යථා ව “විපස්සනාක්ඛණේ අජ්ඣාසයතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිත”න්ති චුත්තං, එවං “පටිප්පස්සද්ධිවිවෙකනිස්සිතමිපි භාවෙතී”ති වත්තුං වට්ටති. එස න යො විරාගනිස්සිතන්ති ආදීසු. විවෙකත්ථා එව හි විරාගාදයො.

කෙවලං හෙත්ථ වොස්සග්ගො දුට්ඨො පරිච්චාගවොස්සග්ගො ව පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො වාති. තත්ථ පරිච්චාගවොස්සග්ගොති විපස්සනාක්ඛණේ ව තදඛිගවසෙන, මග්ගක්ඛණේ ව සමුච්ඡෙදවසෙන කිලෙසජ්ජහානං. පක්ඛන්දනවොස්සග්ගොති විපස්සනාක්ඛණේ තත්තින්තභාවෙන, මග්ගක්ඛණේ පන ආරම්මණකරණෙන නිබ්බානපක්ඛන්දනං. තදුභයමිපි ඉමස්මිං ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙ අත්ථවණ්ණනානායෙ වට්ටති. තථා හි අයං සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො යථාචුත්තෙන පකාරෙන කිලෙසෙ පරිච්චජති, නිබ්බානඤ්ච පක්ඛන්දති. වොස්සග්ගපරිණාමීන්ති ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන වොස්සග්ගත්ථං පරිණාමන්තං පරිණතඤ්ච, පරිපච්චන්තං පරිපක්කඤ්චාති ඉදං චුත්තං හොති. අයඤ්ඤි බොජ්ඣකඛිගභාවනානුයුත්තො හික්ඛු යථා

සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතං කිලෙසපරිවිවාගවොස්සග්ගත්ථං

නිබ්බානපක්ඛන්දනවොස්සග්ගත්ථස්ථං පරිපච්චති, යථා ච පරිපක්කො හොති, තථා නං භාවෙතීති. එස නයො සෙසබොජ්ඣාසංගෙසු.

ඉධ පන නිබ්බානංයෙව සබ්බසංඛාරෙහි විචිත්තත්තා විවෙකො, සබ්බෙසං විරාගභාවතො විරාගො, නිරොධභාවතො නිරොධොති වුත්තං. මග්ගො ඵච ච වොස්සග්ගපරිණාමී, තස්මා සතිසම්බොජ්ඣාසංගා භාවෙති විවෙකං ආරම්මණං කත්වා පචත්තියා විවෙකනිස්සිතං, තථා විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං. තස්ථං ඛො අරියමග්ගක්ඛණ්ණප්පත්තියා කිලෙසානං සමුච්ඡෙදතො පරිවිවාගභාවෙන ච නිබ්බානපක්ඛන්දනභාවෙන ච පරිණතං පරිපක්කත්ති අයමෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො. එස නයො සෙසබොජ්ඣාසංගෙසු. ඉති ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣාසංගා ලොකියලොකුත්තරමිස්සකා කථිතා. ඉමෙසුපි ද්විසු බලෙසු එතදග්ගභාවො වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

13. තතියෙ විච්චිවෙච කාමෙහිතිආදීනං චතුත්තං ඤානානං පාළිඅත්ථො ච භාවනානායො ච සබ්බො සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.69-70) විත්ථාරිතොයෙව. ඉමානි පන චත්තාරි ඤානානි එකො භික්ඛු විත්තෙකග්ගත්ථාය භාවෙති, එකො විපස්සනාපාදකත්ථාය, එකො අභිඤ්ඤාපාදකත්ථාය, එකො නිරොධපාදකත්ථාය, එකො භවවිසෙසත්ථාය. ඉධ පන තානිපි විපස්සනාපාදකානි අධිජ්ජෙතානි. අයං හි භික්ඛු ඉමානි ඤානානි සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය සඬබ්බාරෙ සම්මසිත්වා හෙතුපච්චයපරිග්ගහං කත්වා සප්පච්චයං නාමරූපස්ථං වචන්ථපෙත්වා ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣාසංගානි සමොධානෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති. එවමෙතානි ඤානානි ලොකියලොකුත්තරමිස්සකානෙව කථිතානි. ඉමස්මිම්පි බලද්වයෙ එතදග්ගභාවො වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

14. චතුත්ථෙ සංඛිත්තෙන ච විත්ථාරෙන වාති සංඛිත්තධම්මදෙසනා විත්ථාරධම්මදෙසනා වාති ද්වෙයෙව ධම්මදෙසනාති දස්සෙති. තත්ථ මාතිකං උද්දිසිත්වා කථිතා දෙසනා සංඛිත්තදෙසනා නාම. තමෙව මාතිකං විත්ථාරතො විහජිත්වා කථිතා විත්ථාරදෙසනා නාම. මාතිකං වා යථෙත්වාපි අට්ඨපෙත්වාපි විත්ථාරතො විහජිත්වා කථිතා විත්ථාරදෙසනා නාම. තාසු සංඛිත්තදෙසනා නාම මහාපඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වසෙන කථිතා, විත්ථාරදෙසනා නාම මන්දපඤ්ඤස්ස. මහාපඤ්ඤස්ස හි විත්ථාරදෙසනා අතිපපඤ්ඤො විය හොති. මන්දපඤ්ඤස්ස සඬබ්බෙපදෙසනා සසකස්ස උප්පන්නං විය හොති, නෙව අන්තං න කොටිං පාපුණිතුං සක්කොති. සඬබ්බෙපදෙසනා ච උග්ගට්ඨකඤ්ඤස්ස වසෙන කථිතා, විත්ථාරදෙසනා ඉතරෙසං තිණ්ණං වසෙන. සකලම්පි හි තෙපිටකං සඬබ්බෙපදෙසනා විත්ථාරදෙසනාති එත්ථෙව සඬබ්බං ගච්ඡති.

15. පඤ්චමෙ යස්මිං, භික්ඛවෙ, අධිකරණෙති විවාදාධිකරණං, අනුවාදාධිකරණං, ආපත්තාධිකරණං, කිවාධිකරණන්ති ඉමෙසං චතුත්තං අධිකරණානං යස්මිං අධිකරණෙ. ආපත්තො ච භික්ඛුති ආපත්තිං ආපත්තො භික්ඛු

ව. තස්මෙනන්ති තස්මිං එතං. දීඝත්තායාති දීඝං අද්ධානං තිට්ඨන්තංථාය. බරත්තායාති දාස-කොණ්ඩ-චණ්ඩාල-වෙනාති එවං බරවාචාපචත්තන්තංථාය. වාළත්තායාති පාණි ලෙඩ්චුදණ්ඩාදීහි පහරණවසෙන කක්ඛලභාවත්ථාය. භික්ඛු ව න ඵාසුං විහරිස්සන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදාපන්නෙ භික්ඛුසඬ්ඨෙ යෙපි උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා ගහෙතුකාමා පධානං වා අනුයුඤ්ජිතුකාමා, තෙ ඵාසුං න විහරිස්සන්ති. භික්ඛුසඬ්ඨෙහි හි උපොසථපචාරණාය ධීනාය උද්දෙසාදීහි අත්ථිකා උද්දෙසාදීහි ගහෙතුං න සක්කොන්ති, විපස්සකානං චිත්තුප්පාදො න එකග්ගො හොති, තතො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොන්ති. එවං භික්ඛු ව න ඵාසුං විහරිස්සන්ති. න දීඝත්තායාතිආදීසු චුත්තපට්ඨපක්ඛන්තයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. ඉති පටිසඤ්චික්ඛතීති එවං පච්චචෙක්ඛති. අකුසලං ආපන්නොති එත්ථ අකුසලන්ති ආපත්ති අධිප්පෙතා, ආපත්තිං ආපන්නොති අත්ථො. කඤ්චිදෙව දෙසන්ති න සබ්බමෙව ආපත්තිං, ආපත්තිං පන කඤ්චිදෙව දෙසං අඤ්ඤතරං ආපත්තින්ති අත්ථො. කායෙනාති කරජකායෙන. අනත්තමනොති අතුට්ඨචිත්තො. අනත්තමනවාචන්ති අතුට්ඨවාචං. මමෙවාති මංයෙව. තත්ථාති තස්මිං අධිකරණෙ. අච්චයො අච්චගමාති අපරාධො අතික්කමිත්වා මද්දිත්වා ගතො, අහමෙවෙත්ථ අපරාධිකො. සුඬිකදායකංව භණ්ඩස්මිත්ති යථා සුඬිකට්ඨානං පරිහරිත්වා නීතෙ භණ්ඩස්මිං සුඬිකදායකං අපරාධො අභිභවති, සො ච තත්ථ අපරාධිකො හොති, න රාජානො න රාජපුරිසාති අත්ථො.

ඉදං චුත්තං හොති – යො හි රඤ්ඤා යපිතං සුඬිකට්ඨානං පරිහරිත්වා භණ්ඩං හරති, තං සහ භණ්ඩසකට්ඨෙ ආනෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙන්නි. තත්ථ නෙව සුඬිකට්ඨානස්ස දොසො අත්ථි, න රඤ්ඤො න රාජපුරිසානං, පරිහරිත්වා ගතස්සෙව පන දොසො, එවමෙවං යං සො භික්ඛු ආපත්තිං ආපන්නො, තත්ථ නෙව ආපත්තිං දොසො, න වොදකස්ස. තීහි පන කාරණෙහි තස්සෙව භික්ඛුනො දොසො. තස්ස හි ආපත්තිං ආපන්නභාවෙනපි දොසො, වොදකෙ අනත්තමනායපි දොසො, අනත්තමනස්ස සතො පරෙසං ආරොචනෙනපි දොසො. වොදකස්ස පන යං සො තං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තං අද්දස, තත්ථ දොසො නත්ථි. අනත්තමනාය වොදනාය පන දොසො. තම්පි අමනසිකරිත්වා අයං භික්ඛු අත්තනොව දොසං පච්චචෙක්ඛන්තො “ඉති මමෙව තත්ථ අච්චයො අච්චගමා සුඬිකදායකංව භණ්ඩස්මි”න්ති එවං පටිසඤ්චික්ඛතීති අත්ථො. දුතියවාරෙ වොදකස්ස අනත්තමනා ව අනත්තමනාය වොදිතභාවො වාති ද්වෙ දොසා, තෙසං වසෙන “අච්චයො අච්චගමා”ති එත්ථ යොජනා කාතබ්බා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

16. ඡට්ඨෙ අඤ්ඤතරොති එකො අපාකට්ඨාමො බ්‍රාහ්මණො. යෙන භගවා තෙනුපසඬ්ඨකමීති යෙනාති භූමිමත්ථෙ කරණවචනං. තස්මා යත්ථ භගවා, තත්ථ උපසඬ්ඨකමීති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඬ්ඨකමිතබ්බො, තෙන කාරණෙන උපසඬ්ඨකමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙන ච කාරණෙන භගවා උපසඬ්ඨකමිතබ්බො? නානඡ්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිප්පායෙන, සාදුඵලුපභොගාධිප්පායෙන දිජගණෙහි

නිව්වඵලිකමහාරුක්ඛො විය. උපසඬකමීති ගතොති වුත්තං හොති. උපසඬකමීත්වාති උපසඬකමනපරියොසානදීපනං. අථ වා එවං ගතො තතො ආසන්නතරං යානං හගවතො සමීපසඬබාතං ගන්ත්වාතිපි වුත්තං හොති.

හගවතා සද්ධිං සම්මොදිති යථා ව ඛමනියාදිති පුච්ඡන්තො හගවා තෙන, එවං සොපි හගවතා සද්ධිං සමප්පවත්තමොදො අහොසි, සීතොදකං විය උණ්හොදකෙන සම්මොදිතං එකීභාවං අගමාසි. යාය ව “කච්චි, හො ගොතම, ඛමනියං, කච්චි යාපනියං, කච්චි හොතො ගොතමස්ස ව සාවකානඤ්ච අප්පාබාධං අප්පාතඬකං ලහුටියානං බලං ඵාසුච්ඡාරො” තිආදිකාය කථාය සම්මොදි, තං පිනිපාමොප්පසඬබාතස්ස සම්මොදස්ස ජනනතො සම්මොදිතුං යුත්තභාවතො ව සම්මොදනියං, අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරතාය සුචිරමිපි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං පවත්තෙතුං අරහරූපතො සරිතබ්බභාවතො ව සාරණියං. සුයාමානසුඛතො වා සම්මොදනියං, අනුස්සරියමානසුඛතො සාරණියං, තථා බ්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය සම්මොදනියං, අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරණියන්ති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි සම්මොදනියං සාරණියං කථං විනිසාරෙත්වා පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨපෙත්වා යෙනත්ථෙන ආගතො, තං පුච්ඡිතුකාමො එකමන්තං නිසීදි.

එකමන්තන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො “විසමං වන්දිමසුරියා පරිවත්තන්ති” තිආදිසු (අ. නි. 4.70) විය. තස්මා යථා නිසින්තො එකමන්තං නිසින්තො හොති, තථා නිසීදිති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. භූමිමත්ථෙ වා එතං උපයොගවචනං. නිසීදිති උපාචිසි. පණ්ඩිතා හි පුරිසා ගරුටියානියං උපසඬකමීත්වා ආසනකුසලතාය එකමන්තං නිසීදන්ති. අයඤ්ච නෙසං අඤ්ඤතරො, තස්මා එකමන්තං නිසීදි.

කථං නිසින්තො පන එකමන්තං නිසින්තො හොතීති? ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා. සෙය්‍යථිදං – අතිදුරං, අච්චාසන්නං, උපරිවාතං, උන්නතජ්ජදෙසං, අතිසම්මුඛං අතිපච්ඡාති. අතිදුරෙ නිසින්තො හි සචෙ කථෙතුකාමො හොති, උච්චාසද්දෙන කථෙතබ්බං හොති. අච්චාසන්නෙ නිසින්තො සඬ්ඝට්ඨනං කරොති. උපරිවාතෙ නිසින්තො සරිරගන්ධෙන බාධති. උන්නතජ්ජදෙසෙ නිසින්තො අගාරවං පකාසෙති. අතිසම්මුඛා නිසින්තො සචෙ දට්ඨකාමො හොති, වක්ඛුනා වක්ඛුං ආභච්ච දට්ඨබ්බං හොති. අතිපච්ඡා නිසින්තො සචෙ දට්ඨකාමො හොති, ගීවං පසාරෙත්වා දට්ඨබ්බං හොති. තස්මා අයමිපි එතෙ ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිසීදි. තෙන වුත්තං “එකමන්තං නිසීදි” ති.

එතදවොචාති දුට්ඨා හි පුච්ඡා – අගාරිකපුච්ඡා, අනගාරිකපුච්ඡා ව. තත්ථ “කිං, හන්තෙ, කුසලං, කිං අකුසලං” ත්ති (ම. නි. 3.296) ඉමිනා නයෙන අගාරිකපුච්ඡා ආගතා. “ඉමෙ නු ඛො, හන්තෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා” ති (ම. නි. 3.86) ඉමිනා නයෙන අනගාරිකපුච්ඡා. අයං පන අත්තතො අනුරූපං අගාරිකපුච්ඡං පුච්ඡන්තො එතං “කො නු ඛො, හො ගොතම, හෙතු කො පච්චයො” තිආදිවචනං අවොච. තත්ථ හෙතු පච්චයොති උභයමිපෙනං කාරණවෙච්චනමෙව.

අධම්මවරියාවිසමවරියාහෙතැනි අධම්මවරියාසඬ්ඛාතාය විසමවරියාය හෙතු,
තංකාරණා තප්පව්වයාති අත්ථො. තත්‍රායං පදත්ථො – අධම්මස්ස වරියා
අධම්මවරියා, අධම්මකාරණන්ති අත්ථො. විසමං වරියා, විසමස්ස වා කම්මස්ස
වරියාති විසමවරියා. අධම්මවරියා ව සා විසමවරියා වාති අධම්මවරියාවිසමවරියා.
එතෙනුපායෙන සුක්කපක්ඛෙපි අත්ථො වෙදිතඛ්ඛො. අත්ථතො පනෙත්ථ
අධම්මවරියාවිසමවරියා නාම දස අකුසලකම්මපථා, ධම්මවරියාසමවරියා නාම දස
කුසලකම්මපථාති වෙදිතඛ්ඛො.

අභික්කන්තං, භො ගොතමාති එත්ථ අයං අභික්කන්තසද්දො
බයසුන්දරාභිරූපඅබ්භතූමොදනෙසු දිස්සති. ‘‘අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති,
නික්ඛන්තො පයමො යාමො, චිරනිසින්තො භික්ඛුසඬ්ඛො’’තිආදීසු (උදා. 45;
වුළුව. 383; අ. නි. 8.20) හි බයෙ දිස්සති. ‘‘අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං
අභික්කන්තතරො ව පඤ්ඤතරො වා’’තිආදීසු (අ. නි. 4.100) සුන්දරෙ.

‘‘කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සඛ්ඛා ඔභාසයං දිසා’’ති. –

ආදීසු (වි. ව. 857) අභිරූපෙ. ‘‘අභික්කන්තං, හන්තෙ’’තිආදීසු (දී. නි. 1.250; පාරා.
15) අබ්භතූමොදනෙ. ඉධාපි අබ්භතූමොදනෙයෙව. යස්මා ව අබ්භතූමොදනෙ,
තස්මා සාධු සාධු, භො ගොතමාති වුත්තං හොතීති වෙදිතඛ්ඛං.

‘‘භයෙ කොධෙ පසංසායං, තුරිතෙ කොතුහලච්ඡරෙ;
භාසෙ සොකෙ පසාදෙ ව, කරෙ ආමෙඬ්ඨිතං බුධො’’ති. –

ඉමිනා ව ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන වායං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තොති
වෙදිතඛ්ඛො. අථ වා අභික්කන්තන්ති අභික්කන්තං අනිඉට්ඨං අනිමනාපං,
අනිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති.

තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො
පසාදං. අයඤ්ඤත්ථ අධිප්පායො – අභික්කන්තං, භො ගොතම, යදිදං භොතො
ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං
ආගම්ම මම පසාදොති. භගවතොයෙව වා වචනං ද්වෙ ද්වෙ අත්ථෙ සන්ධාය
ථොමෙති – භොතො ගොතමස්ස වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො,
අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාජනනතො, පඤ්ඤාජනනතො,
සාත්ථතො, සබ්බාඤ්ඤාජනනතො, උත්තානපදනතො, ගම්භීරත්ථතො, කණ්ණසුඛතො,
භද්දසඬ්ඛතො, අනත්තුක්කංසනතො, අපරවම්භනතො, කරුණාසිතලතො,
පඤ්ඤාචදානතො, ආපාථරමණියතො, විමද්දක්ඛමතො, සුයාමානසුඛතො,
විමංසියමානහිතතොති එවමාදීහි යොජෙතඛ්ඛං.

තතො පරම්පි චතුහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ නික්කුප්පිතන්ති
අධොමුඛ්ඛයිතං, හෙට්ඨාමුඛ්ඛජාතං වා. උක්කුප්පෙය්‍යාති උපරිමුඛං කරෙය්‍ය.

පටිච්ඡන්තන්ති තිණපණ්ණාදිජාදිතං. විවරෙය්‍යාති උග්ග්‍යාටෙය්‍ය. මුළුභස්සාති දිසාමුළුභස්ස. මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති හත්ථෙ ගහෙත්වා ‘එස මග්ගො’ති වදෙය්‍ය. අන්ධකාරෙති කාලපක්ඛවාතුද්දසිඅඬිසරත්තසනවනසණ්ඩමෙසපටලෙහි චතුරඬිගෙ තමෙ. අයං තාව අනුත්තානපදත්ථො.

අයං පන අධිජ්ජායයොජනා – යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිතං මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙත්තෙන, යථා පටිච්ඡන්තං විවරෙය්‍ය, එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පභුති මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්තං සාසනං විවරත්තෙන, යථා මුළුභස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගජ්ජපටිපන්නස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආචිකරොත්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, එවං මොහන්ධකාරෙ නිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපාති අපස්සතො තජ්ජට්චිජාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන මය්හං භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතොති.

එවං දෙසනං ථොමෙත්වා ඉමාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නචිත්තො පසන්නාකාරං කරොත්තො එසාහන්තිආදිමාහ. තත්ථ එසාහන්ති එසො අහං. භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමිති භවං මෙ ගොතමො සරණං පරායණං අසස්ස තාතා භිතස්ස ච විධාතාති ඉමිනා අධිජ්ජායෙන භවන්තං ගොතමං ගච්ඡාමි භජාමි සෙවාමි පයිරූපාසාමි, එවං වා ජානාමි බුජ්ඣාමිති. යෙසඤ්චි ධාතුනං ගති අත්ථො, බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො. තස්මා ගච්ඡාමිති ඉමස්ස ජානාමි බුජ්ඣාමිති අයමත්ථො චුත්තො. ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඬ්ඨස්සඤ්චාති එත්ථ පන අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ ච චතුසු අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො. සො අත්ථතො අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච. චුත්තඤ්ඤෙනං – ‘යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා සඬ්ඛතා, අරියො අට්ඨඬිගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී’ති (අ. නි. 4.34) චිත්ථාරො. න කෙවලඤ්ච අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච, අපිච ඛො අරියඵලෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. චුත්තඤ්ඤෙනං ඡත්තමාණවකච්චිමානෙ –

“රාගවිරාගමනෙජමසොකං, ධම්මමසඬ්ඛතමජ්ජට්ඨකුලං;
මධුරමිමං පගුණං සුචිහත්තං, ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහි”ති. (වි. ව. 887);

එත්ථ රාගවිරොගොති මග්ගො කථිතො. අනොජමසොකන්ති ඵලං. ධම්මමසඬ්ඛතන්ති නිබ්බානං. අජ්ජට්ඨකුලං මධුරමිමං පගුණං සුචිහත්තන්ති පිටකත්තයෙන විහත්තා සබ්බධම්මක්ඛන්ධාති. දිට්ඨිසිලසඬ්ඨානෙන සංහතොති සඬ්ඨො. සො අත්ථතො අට්ඨඅරියපුග්ගලසමුගො. චුත්තඤ්ඤෙනං තස්මිංයෙව විමානෙ –

“යත්ථ ච දින්නමහජ්ජලමාහු, චතුසු සුචිසු පුරිසයුගෙසු;
අට්ඨ ච පුග්ගලධම්මදසා තෙ, සඬ්ඨමිමං සරණත්ථමුපෙහි”ති. (වි. ව. 888);

හික්බුනං සඬ්ඝො හික්බුසඬ්ඝො. එත්තාවතා බ්‍රාහ්මණො තිණි සරණගමනානි පටිවෙදෙසි.

ඉදානි තෙසු සරණගමනෙසු කොසල්ලත්ථං සරණං, සරණගමනං, යො ව සරණං ගච්ඡති, සරණගමනප්පහෙදො, සරණගමනඵලං, සංකිලෙසො, හෙදොති අයං විධි වෙදිතබ්බො.

සෙය්‍යථිදං – පදත්ථතො තාව හිංසතීති සරණං, සරණගතානං තෙනෙව සරණගමනෙන භයං සත්තාසං දුක්ඛං දුග්ගතිපරිකිලෙසං හනති විනාසෙතීති අත්ථො, රතනත්තයස්සෙවෙනං අධිවචනං. අථ වා හිතෙ පවත්තනෙන අහිතා ව නිවත්තනෙන සත්තානං භයං හිංසතීති බුද්ධො, භවකත්තාරා උත්තාරණෙන ලොකස්ස අස්සාසදානෙන ව ධම්මො, අප්පකානම්පි කාරානං විපුලඵලපටිලාභකරණෙන සඬ්ඝො. තස්මා ඉමිනාපි පරියායෙන රතනත්තයං සරණං. තප්පසාදතග්ගරුතාහි විහතකිලෙසො තප්පරායණතාකාරප්පවත්තො චිත්තුප්පාදො සරණගමනං. තංසමඬ්ඛිගිසත්තො සරණං ගච්ඡති, චුත්තප්පකාරෙන චිත්තුප්පාදෙන “එතානි මෙ තිණි රතනානි සරණං, එතානි පරායණං”න්ති එවං උපෙතීති අත්ථො. එවං තාව සරණං සරණගමනං යො ව සරණං ගච්ඡති ඉදං තයං වෙදිතබ්බං.

සරණගමනප්පහෙදෙ පන දුට්ඨං සරණගමනං ලොකුත්තරං ලොකියඤ්චාති. තත්ථ ලොකුත්තරං දිට්ඨසච්චානං මග්ගක්ඛණෙ සරණගමනුපක්කිලෙසසම්ප්විෂ්ඨෙන ආරම්මණතො නිබ්බානාරම්මණං හුත්වා කිච්චතො සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති. ලොකියං පුපුප්පනානං සරණගමනුපක්කිලෙසවික්ඛම්භනෙන ආරම්මණතො බුද්ධාදිගුණාරම්මණං හුත්වා ඉජ්ඣති. තං අත්ථතො බුද්ධාදීසු වත්ථුසු සද්ධාපටිලාභො, සද්ධාමූලිකා ව සම්මාදිට්ඨි දසසු පුඤ්ඤකිරියාවත්ථුසු දිට්ඨිජුකම්මන්ති වුච්චති.

තයිදං චතුර්ධා පවත්තති අත්තසන්තිය්‍යාතනෙන තප්පරායණතාය සිස්සභාවුපගමනෙන පණිපාතෙනානි. තත්ථ අත්තසන්තිය්‍යාතනං නාම “අප්ප ආදිං කත්වා අහං අත්තානං බුද්ධස්ස නිය්‍යාතෙමි, ධම්මස්ස, සඬ්ඝස්සා”ති එවං බුද්ධාදීනං අත්තපරිච්චන්තං. තප්පරායණතා නාම “අප්ප ආදිං කත්වා අහං බුද්ධපරායණො, ධම්මපරායණො, සඬ්ඝපරායණො ඉති මං ධාරෙථා”ති එවං තප්පරායණභාවො. සිස්සභාවුපගමනං නාම “අප්ප ආදිං කත්වා අහං බුද්ධස්ස අන්තෙවාසිකො, ධම්මස්ස, සඬ්ඝස්ස ඉති මං ධාරෙථා”ති එවං සිස්සභාවුපගමො. පණිපාතො නාම “අප්ප ආදිං කත්වා අහං අභිවාදන-පච්චිට්ඨාන-අඤ්ජලිකම්ම-සාමිච්ඡිකම්මං බුද්ධාදීනංයෙව තිණිණං වත්ථුනං කරොමි ඉති මං ධාරෙථා”ති එවං බුද්ධාදීසු පරමනිපච්චකාරො. ඉමෙසඤ්ඤි චතුර්නම්පි ආකාරානං අඤ්ඤතරම්පි කරොන්තෙන ගහිතංයෙව හොති සරණගමනං.

අපිව “භගවතො අත්තානං පරිච්චජාමි, ධම්මස්ස, සඬ්ඝස්ස අත්තානං පරිච්චජාමි, ජීවිතං පරිච්චජාමි, පරිච්චත්තොයෙව මෙ අත්තා, පරිච්චත්තංයෙව මෙ

ජීවිතං, ජීවිතපරියන්තිකං බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි, බුද්ධො මෙ සරණං ලෙණං
තාණ්”න්ති එවම්පි අත්තසන්තියායාතනං වෙදිතබ්බං. “සත්ථාරඤ්ච වතාහං
පස්සෙය්‍යං, භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍යං, සුගතඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං,
භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍යං, සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං, භගවන්තමෙව
පස්සෙය්‍යං”න්ති (සං. නි. 2.154) එවම්පි මහාකස්සපස්ස සරණගමනෙ විය
සිස්සභාවුපගමනං දට්ඨබ්බං.

“සො අහං විවරිස්සාමි, ගාමා ගාමං පුරා පුරං;
නමස්සමානො සම්බුද්ධං, ධම්මස්ස ව සුධම්මත”න්ති. (සු. නි. 194; සං. නි.
1.246);

එවම්පි ආලවකාදීනං සරණගමනං විය තප්පරායණතා වෙදිතබ්බං. “අථ ඛො
බ්‍රහ්මායු බ්‍රාහ්මණො උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඬිගං කරිත්වා භගවතො පාදෙසු
සිරසා නිපතීත්වා භගවතො පාදානි මුඛෙන ව පරිවුම්බති, පාණීහි ව පරිසම්බාහති,
නාමඤ්ච සාවෙති – ‘බිරහ්මායු අහං, හො ගොතම, බ්‍රාහ්මණො; බ්‍රහ්මායු අහං, හො
ගොතම, බ්‍රාහ්මණො’”ති (ම. නි. 2.394) එවම්පි පණිපාතො වෙදිතබ්බං.

සො පනෙස ඤාතිභයාවරියදක්ඛිණෙය්‍යවසෙන චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ
දක්ඛිණෙය්‍යපණිපාතෙන සරණගමනං හොති, න ඉතරෙහි. සෙට්ඨවසෙනෙව හි
සරණං ගණ්හාති, සෙට්ඨවසෙන ව හිජ්ජති. තස්මා යො සාකියො වා කොලියො වා
“බුද්ධො අම්භාකං ඤාතකො”ති වන්දති, අග්ගහිතමෙව හොති සරණං. යො වා
“සමණො ගොතමො රාජපුජිතො මහානුභාවො අවන්දියමානො අනත්ථම්පි
කරෙය්‍යා”ති භයෙන වන්දති, අග්ගහිතමෙව හොති සරණං. යො වා
බොධිසත්තකාලෙ භගවතො සන්තිකෙ කිඤ්චි උග්ගහිතං සරමානො බුද්ධකාලෙ වා
—

“එකෙන හොගෙ භුඤ්ජෙය්‍ය, ද්විහි කම්මං පයොජයෙ;
චතුත්ථඤ්ච නිධාපෙය්‍ය, ආපදාසු භවිස්සති”ති. (දී. නි. 3.265) –

එවරූපං අනුසාසනිං උග්ගහෙත්වා “ආවරියො මෙ”ති වන්දති, අග්ගහිතමෙව හොති
සරණං. යො පන “අයං ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො”ති වන්දති, තෙනෙව ගහිතං
හොති සරණං.

එවං ගහිතසරණස්ස ව උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා අඤ්ඤතිත්ථියෙසු
පබ්බජිතම්පි ඤාතිං “ඤාතකො මෙ අය”න්ති වන්දතො සරණගමනං න හිජ්ජති,
පගෙව අපබ්බජිතං. තථා රාජානං භයවසෙන වන්දතො. සො හි රට්ඨපුජිතත්තා
අවන්දියමානො අනත්ථම්පි කරෙය්‍යාති. තථා යං කිඤ්චි සිප්පං සික්ඛාපකං තිත්ථියං
“ආවරියො මෙ අය”න්ති වන්දතොපි න හිජ්ජතිති එවං සරණගමනප්පහෙදො
වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ව ලොකුත්තරස්ස සරණගමනස්ස චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි විපාකඵලං,
සබ්බදුක්ඛක්ඛයො ආනිසංසඵලං. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“යො ව බුද්ධඤ්ඤං ධම්මඤ්ඤං, සඬ්ඝඤ්ඤං සරණං ගතො;
චත්තාරි අරියසච්චානි, සම්මජ්ජඤ්ඤාය පස්සති. (ධ. ප. 190);

“දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ව අතික්කමං;
අරියඤ්ඤවට්ඨඨිගිකං මග්ගං, දුක්ඛුපසමගාමිනං. (ධ. ප. 191);

“එතං බො සරණං බෙමං, එතං සරණමුත්තමං;
එතං සරණමාගම්ම, සබ්බදුක්ඛා පමුව්වතී”ති. (ධ. ප. 192);

අපිව නිව්වතො අනුපගමනාදිවසෙනපෙනස්ස ආනිසංසඵලං වෙදිතබ්බං.
චුත්තඤ්ඤෙනං -

“අට්ඨානමෙනං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො
කඤ්චි සඬ්ඛාරං නිව්වතො උපගච්ඡෙය්‍ය, සුඛතො උපගච්ඡෙය්‍ය, කඤ්චි
ධම්මං අත්තතො උපගච්ඡෙය්‍ය, මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, පිතරං,
අරහත්තං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, පදුට්ඨචිත්තො තථාගතස්ස ලොභිතං
උප්පාදෙය්‍ය, සඬ්ඝං භින්දෙය්‍ය, අඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසෙය්‍ය, නෙතං යානං
විජ්ජති”ති (ම. නි. 3.128-130; අ. නි. 1.272-277).

ලොකියස්ස පන සරණගමනස්ස භවසම්පදාපි භොගසම්පදාපි ඵලමෙව.
චුත්තඤ්ඤෙනං -

“යෙ කෙච්චි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ,
න තෙ ගම්ස්සන්ති අපායභූමිං;
පහාය මානුසං දෙහං,
දෙවකායං පරිපුරෙස්සන්ති”ති. (සං. නි. 1.37);

අපරම්පි චුත්තං -

“අථ බො සක්කො දෙවනම්න්දො අසීනියා දෙවනාසහස්සෙහි සද්ධිං
යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඬ්ඤාමි...පෙ.... එකමන්තං ධීතං
බො සක්කං දෙවනම්න්දං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එතදවොච - ‘සාධු
බො, දෙවනම්න්ද, බුද්ධසරණගමනං හොති. බුද්ධසරණගමනහෙතු බො
දෙවනම්න්ද ඵවම්ධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං
ලොකං උපපජ්ජන්ති. තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි යානෙහි අධිගණ්හන්ති
දිබ්බෙන ආයුතා දිබ්බෙන වණ්ණෙන සුඛෙන යසෙන ආධිපතෙය්‍යන
දිබ්බෙහි රූපෙහි සද්දෙහි ගන්ධෙහි රසෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහි”ති (සං. නි.
4.341).

එසෙව නයො ධම්මෙ සඬ්ඝෙ ව. අපිව වෙලාමසුත්තාදිවසෙනාපි (අ. නි. 9.20 ආදයො) සරණගමනස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. එවං සරණගමනඵලං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ ලොකියසරණගමනං තීඝු වත්ථුඝු අඤ්ඤාණසංසයම්චිඡාඤාණාදීහි සංකිලිස්සති, න මහාජුතිකං හොති න මහාවිජ්ජාරං. ලොකුත්තරස්ස නත්ථි සංකිලෙසො. ලොකියස්ස ව සරණගමනස්ස දුට්ඨො හෙදො සාවජ්ජො අනවජ්ජො ව. තත්ථ සාවජ්ජො අඤ්ඤසත්ථාරාදීඝු අත්තසන්නියාතනාදීහි හොති, සො අනිට්ඨඵලො. අනවජ්ජො කාලකිරියාය, සො අවිපාකත්තා අඵලො. ලොකුත්තරස්ස පන නෙවත්ථි හෙදො. භවත්තරෙපි හි අරියසාවකො අඤ්ඤං සත්ථාරං න උද්දිසතීති එවං සරණගමනස්ස සංකිලෙසො ව හෙදො ව වෙදිතබ්බො.

උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතුති මං භවං ගොතමො “උපාසකො අය”න්ති එවං ධාරෙතු, ජානාතුති අත්ථො. උපාසකවිධිකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ කො උපාසකො, කස්මා උපාසකොති චුට්චති, කිමස්ස සීලං, කො ආජීවො, කා විපත්ති, කා සම්පත්තීති ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ කො උපාසකොති යො කොචි සරණගතො ගහට්ඨො. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“යතො ඛො, මහානාම, උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො හොති, ධම්මං සරණං ගතො, සඬ්ඝං සරණං ගතො හොති. එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො හොති”ති (සං. නි. 5.1033).

කස්මා උපාසකොති. රතනත්තයස්ස උපාසනතො. සො හි බුද්ධං උපාසතීති උපාසකො. ධම්මං, සඬ්ඝං උපාසතීති උපාසකොති.

කිමස්ස සීලන්ති. පඤ්ච වෙරමණියො. යථාහ –

“යතො ඛො, මහානාම, උපාසකො පාණානිපාතා පටිවිරතො හොති, අදින්නාදානා, කාමෙසුම්චිඡාවාරා, මුසාවාදා, සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතො හොති. එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො සීලවා හොති”ති (සං. නි. 5.1033).

කො ආජීවොති. පඤ්ච මිච්ඡාවණිජ්ජා පහාය ධම්මෙන සමෙන ජීවිකකප්පනං. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“පඤ්චිමා, භික්ඛවෙ, වණිජ්ජා උපාසකෙන අකරණියා. කතමා පඤ්ච. සත්ථවණිජ්ජා, සත්තවණිජ්ජා, මංසවණිජ්ජා, මජ්ජවණිජ්ජා, විසවණිජ්ජා. ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච වණිජ්ජා උපාසකෙන අකරණියා”ති (අ. නි. 5.177).

කා විපත්තීති. යා තස්සෙව සීලස්ස ව ආජීවස්ස ව විපත්ති, අයමස්ස විපත්ති.
අපිව යාය එස වණ්ඩාලො වෙව හොති මලඤ්ච පතිකුට්ඨො ව, සාපි තස්ස විපත්තීති
වෙදිතබ්බා. තෙ ව අත්ථනො අස්සද්ධියාදයො පඤ්ච ධම්මා හොන්ති. යථාහ -

“පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො උපාසකො
උපාසකවණ්ඩාලො ව හොති උපාසකමලඤ්ච උපාසකපතිකුට්ඨො ව.
කතමෙහි පඤ්චහි? අස්සද්ධො හොති, දුස්සීලො හොති,
කොතුහලමඬිගලිකො හොති, මඬිගලං පච්චෙති නො කම්මං, ඉතො ව
බහිද්ධා දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසති, තත්ථ ව පුබ්බකාරං කරොති”ති (අ. නි.
5.175).

කා සම්පත්තීති. යා වස්ස සීලසම්පදා ව ආජීවසම්පදා ව, සා සම්පත්ති. යෙ වස්ස
රතනභාවාදිකරා සද්ධාදයො පඤ්ච ධම්මා. යථාහ -

“පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො උපාසකො
උපාසකරතනඤ්ච හොති උපාසකපදුමඤ්ච උපාසකපුණ්ඩරිකඤ්ච. කතමෙහි
පඤ්චහි? සද්ධො හොති, සීලවා හොති, න කොතුහලමඬිගලිකො හොති,
කම්මං පච්චෙති නො මඬිගලං, න ඉතො බහිද්ධා දක්ඛිණෙය්‍යං ගවෙසති, ඉධ
ව පුබ්බකාරං කරොති”ති (අ. නි. 5.175).

අජ්ජතග්ගෙහි එත්ථ අයං අග්ගසද්දො ආදිකොට්ඨකොට්ඨාසසෙට්ඨෙසු දිස්සති.
“අජ්ජතග්ගෙ සම්ම, දොවාරික, ආවරාමි ද්වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨින”න්තිආදීසු
(ම. නි. 2.70) හි ආදිමිති දිස්සති. “තෙනෙව අඬිගුලග්ගෙන තං අඬිගුලග්ගං
පරාමසෙය්‍ය (කථා. 441). උච්ඡග්ගං වෙළග්ග”න්තිආදීසු කොටියං. “අම්බිලග්ගං
වා මධුරග්ගං වා තිත්තකග්ගං වා (සං. නි. 5.374), අනුජානාමි, හික්ඛවෙ,
විහාරග්ගෙන වා පරිවෙණග්ගෙන වා භාජෙතු”න්තිආදීසු (චූළව. 318) කොටියාසෙ.
“යාවතා, හික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා...පෙ.... තථාගතො තෙසං
අග්ගමක්ඛායති”න්තිආදීසු (අ. නි. 4.34) සෙට්ඨෙ. ඉධ පනායං ආදිමිති දට්ඨබ්බො.
තස්මා අජ්ජතග්ගෙහි අජ්ජතං ආදිං කත්වාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.
අජ්ජතන්ති අජ්ජභාවං. අජ්ජදග්ගෙහි වා පායො, දකාරො පදසන්ධිකරො, අජ්ජ
අග්ගං කත්වාති අත්ථො.

පාණ්‍යපෙතන්ති පාණෙහි උපෙතං, යාව මෙ ජීවිතං පවත්නති, තාව උපෙතං,
අනඤ්ඤසත්ථුකං තිහි සරණගමනෙහි සරණං ගතං උපාසකං කප්පියකාරකං මං
භවං ගොතමො ධාරෙතු ජානාතු. අහඤ්ඤි සවෙපි මෙ තිබ්බිණෙන අසිනා සිසං
ජිත්ථෙය්‍ය, නෙව බුද්ධං “න බුද්ධො”ති වා ධම්මං “න ධම්මො”ති වා සඬ්ඝං “න
සඬ්ඝො”ති වා වදෙය්‍යන්ති එවං අත්තසන්නියාතනෙන සරණං ගන්ත්වා චතුහි ව
පච්චයෙහි පවාරෙත්වා උට්ඨායාසනා භගවත්තං අභිවාදෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං
කත්වා පක්කාමීති.

17. සත්තමෙ ජාණ්‍යස්සොණිති ජාණ්‍යස්සොණියානන්තරං කිර නාමෙකං
 යානන්තරං, තං යෙන කුලෙන ලද්ධං, තං ජාණ්‍යස්සොණිකුලන්ති වුච්චති. අයං
 තස්මිං කුලෙ ජාතත්තා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ව ලද්ධජාණ්‍යස්සොණිසක්කාරත්තා
 ජාණ්‍යස්සොණිති වුච්චති. තෙනුපසඬකමීති “සමණො කිර ගොතමො පණ්ඩිතො
 ඛ්‍යාත්තො ඛුස්සුතො” ති සුත්වා “සවෙ සො ලිඬගවිහන්තිකාරකාදිහෙදං
 ජානිස්සති, අම්හෙහි ඤාතමෙව ජානිස්සති, අඤ්ඤාතං කිං ජානිස්සති. ඤාතමෙව
 කට්ඨස්සති, අඤ්ඤාතං කිං කට්ඨස්සති” ති වින්තෙත්වා මානද්ධජං පග්ගස්භ සිඬගං
 උක්ඛිපිත්වා මහාපරිවාරෙහි පරිවුතො යෙන භගවා තෙනුපසඬකමී. කතත්තා ව,
 බ්‍රාහ්මණ, අකතත්තා වාති සත්ථා තස්ස වචනං සුත්වා “අයං බ්‍රාහ්මණො ඉධ
 ආගච්ඡන්තො න ජානිතුකාමො අත්ථගවෙසී හුත්වා ආගතො, මානං පන පග්ගස්භ
 සිඬගං උක්ඛිපිත්වා ආගතො. කිං නු ඛිවස්ස යථා පඤ්භස්ස අත්ථං ජානාති, එවං
 කථිතෙ වඩ්ඪී භවිස්සති, උදාහු යථා න ජානාති” ති වින්තෙත්වා “යථා න ජානාති,
 එවං කථිතෙ වඩ්ඪී භවිස්සති” ති ඤත්වා “කතත්තා ව, බ්‍රාහ්මණ, අකතත්තා වා” ති
 ආභ.

බ්‍රාහ්මණො තං සුත්වා “සමණො ගොතමො කතත්තාපි අකතත්තාපි නිරයෙ
 නිබ්බත්තිං වදන්ති, ඉදං උභයකාරණෙනාපි එකට්ඨානෙ නිබ්බත්තියා කථිතත්තා
 දුජ්ජානං මහන්ධකාරං, නත්ථි මය්හං එත්ථ පතිට්ඨා. සවෙ පනාහං එත්තකෙනෙව
 තුණ්හි භවෙය්‍යං, බ්‍රාහ්මණානං මජ්ඣෙ කථනකාලෙපි මං එවං වදෙය්‍යං – ‘ත්ථං
 සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං මානං පග්ගස්භ සිඬගං උක්ඛිපිත්වා ගතොසි,
 එකවචනෙනෙව තුණ්හි හුත්වා කිඤ්ච වත්තුං නාසක්ඛි, ඉමස්මිං යානෙ කස්මා
 කට්ඨස්සී’ ති. තස්මා පරාජිතොපි අපරාජිතසදිසො හුත්වා පුන සග්ගගමනපඤ්භං
 පුච්ඡස්සාමී” ති වින්තෙත්වා කො නු ඛො, භො ගොතමාති ඉමං දුතියපඤ්භං ආරභී.

එවමිපි තස්ස අහොසි – “උපරිපඤ්භෙන හෙට්ඨාපඤ්භං ජානිස්සාමි,
 හෙට්ඨාපඤ්භෙන උපරිපඤ්භං” ති. තස්මාපි ඉමං පඤ්භං පුච්ඡී. සත්ථා
 පුරිමනයෙනෙව වින්තෙත්වා යථා න ජානාති, එවමෙව කට්ඨන්තො පුනපි
 “කතත්තා ව, බ්‍රාහ්මණ, අකතත්තා වා” ති ආභ. බ්‍රාහ්මණො තස්මිමිපි පතිට්ඨාතුං
 අසක්කොන්තො “අලං, භො, න ඊදිසස්ස පුරිසස්ස සන්තිකං ආගතෙන අජානිත්වා
 ගන්තුං වට්ටති, සකවාදං පහාය සමණං ගොතමං අනුවත්තිත්වා මය්හං අත්ථං
 ගවෙසිස්සාමි, පරලොකමග්ගං සොධෙස්සාමී” ති සන්තිට්ඨානං කත්වා සත්ථාරං
 ආයාචන්තො න ඛො අභන්තිආදිමාභ. අථස්ස නිභතමානතං ඤත්වා සත්ථා උපරි
 දෙසනං වඩ්ඪෙත්තො තෙන හී, බ්‍රාහ්මණාතිආදිමාභ. තත්ථ තෙන හීති
 කාරණනිද්දෙසො. යස්මා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස අත්ථං අජානන්තො
 විත්ථාරදෙසනං යාවසි, තස්මාති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

18. අට්ඨමෙ ආයස්මාති පියවචනමෙතං. ආනන්දොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං.
 එකංසෙනාති එකන්තෙන. අනුච්චිවාති අනුපවිසිත්වා. විඤ්ඤති පණ්ඩිතා.
 ගරහන්තීති නින්දන්ති, අවණ්ණං භාසන්ති. සෙසමෙත්ථ නවමෙ ව සබ්බං
 උත්තානත්ථමෙව.

20. දසමෙ දුන්නික්ඛිත්තඤ්ච පදබ්‍යඤ්ජනන්ති උප්පට්ඨාටියා ගහිතපාළිපදමෙව හි අත්ථස්ස බ්‍යඤ්ජනන්තා බ්‍යඤ්ජනන්ති වුවිති. උභයමෙතං පාළියාව නාමං. අත්ථො ච දුන්නිකොති පරිවත්තෙන්වා උප්පට්ඨාටියා ගහිතා අට්ඨකථා. දුන්නික්ඛිත්තස්ස, හික්ඛවෙ, පදබ්‍යඤ්ජනස්ස අත්ථොපි දුන්නයො හොතිති පරිවත්තෙන්වා උප්පට්ඨාටියා ගහිතාය පාළියා අට්ඨකථා නාම දුන්නයා දුන්නිහාරා දුක්කථා නාම හොති. එකාදසමෙ වුත්තපට්ඨකන්තයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

අධිකරණවග්ගො දුතියො.

3. බාලවග්ගවණ්ණනා

22. තතියස්ස පඨමෙ අච්චයං අච්චයතො න පස්සතිති “අපරජ්ඣිත්වා අපරද්ධං මයා”ති අත්තතො අපරාධං න පස්සති, අපරද්ධං මයාති වත්වා දණ්ඩකම්මං ආහරිත්වා න බ්‍රමාපෙතීති අත්ථො. අච්චයං දෙසෙන්තස්සාති එවං වත්වා දණ්ඩකම්මං ආහරිත්වා බ්‍රමාපෙන්තස්ස. යථාධම්මං නප්පට්ඨගණ්ණාතිති “පුන එවං න කරිස්සාමි, බ්‍රමං මෙ”ති වුවිච්චානො අච්චයං ඉමං යථාධම්මං යථාසභාවං න පට්ඨගණ්ණාති. “ඉතො පට්ඨාය පුන එවරූපං මා අකාසි, බ්‍රමාමි තුය්හ”න්ති න වදති. සුක්කපක්ඛො වුත්තපට්ඨකන්තයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

23. දුතියෙ අබ්භාවික්ඛන්තිති අභිභවිත්වා ආචික්ඛන්ති, අභූතෙන වදන්ති. දොසන්තරොති අත්තරෙ පතිතදොසො. එවරූපො හි “නත්ථි සම්මස්ස ගොතමස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මො”තිආදීති වදන්තො සුනක්ඛන්තො විය තථාගතං අබ්භාවික්ඛති. සද්ධො චා දුග්ගහිතෙනාති යො හි ඤාණවිරහිතාය සද්ධාය අනිසද්ධො හොති මුද්ධප්පසන්තො, සොපි “බුද්ධො නාම සබ්බලොකුත්තරො, සබ්බෙ තස්ස කෙසාදයො බාත්තිංස කොට්ඨාසා ලොකුත්තරායෙවා”තිආදීනා නයෙන දුග්ගහිතං ගණ්හිත්වා තථාගතං අබ්භාවික්ඛති. තතියං උත්තානන්ථමෙවාති.

25. චතුත්ථෙ නෙය්‍යත්ථං සුත්තන්තන්ති යස්ස අත්ථො නෙතබ්බො, තං නෙතබ්බත්ථං සුත්තන්තං. නීතත්ථො සුත්තන්තොති දීපෙතීති කථිතත්ථො අයං සුත්තන්තොති වදති. තත්ථ “එකපුග්ගලො, හික්ඛවෙ, ද්වෙමෙ, හික්ඛවෙ, පුග්ගලො, තයොමෙ, හික්ඛවෙ, පුග්ගලො, වත්තාරොමෙ, හික්ඛවෙ, පුග්ගලො”ති එවරූපො සුත්තන්තො නෙය්‍යත්ථො නාම. එත්ථ හි කිඤ්චාපි සම්මාසම්බුද්ධෙන “එකපුග්ගලො, හික්ඛවෙ”තිආදි වුත්තං, පරමත්ථතො පන පුග්ගලො නාම නත්ථිති එවමස්ස අත්ථො නෙතබ්බොව හොති. අයං පන අත්තතො බාලතාය නීතත්ථො අයං සුත්තන්තොති දීපෙති. පරමත්ථතො හි පුග්ගලෙ අසති න තථාගතො “එකපුග්ගලො, හික්ඛවෙ”තිආදීති වදෙය්‍ය. යස්මා පන තෙන වුත්තං, තස්මා පරමත්ථතො අත්ථි පුග්ගලොති ගණ්හන්තො තං නෙය්‍යත්ථං සුත්තන්තං නීතත්ථො සුත්තන්තොති දීපෙති. නීතත්ථන්ති අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති එවං කථිතත්ථං. එත්ථ හි අනිච්චමෙව දුක්ඛමෙව අනත්තායෙවාති අත්ථො. අයං පන අත්තතො බාලතාය “නෙය්‍යත්ථො අයං සුත්තන්තො, අත්ථමස්ස ආහරිස්සාමි”ති “නිච්චං

නාම අත්ථි, සුඛං නාම අත්ථි, අත්තා නාම අත්ථි''ති ගණ්හන්තො නීතත්ථං
සුත්තන්තං නෙය්‍යත්ථො සුත්තන්තොති දිපෙති නාම. පඤ්චමං
උත්තානත්ථමෙවාති.

27. ඡට්ඨෙය්‍ය පටිච්ඡන්තකම්මන්තස්සාති පාපකම්මස්ස. පාපං හි පටිච්ඡාදෙත්වා
කරොන්ති. නො චෙපි පටිච්ඡාදෙත්වා කරොන්ති, පාපකම්මං පටිච්ඡන්තමෙවාති
වුච්චති. නිරයොති සහොකාසකා ඛන්ධා. නිරව්ඡානයොනියං ඛන්ධාව ලබ්භන්ති.
සත්තමට්ඨමාති උත්තානත්ථානෙව.

30. නවමෙ පටිග්ගාහාති පටිග්ගාහකා, දුස්සීලං පුග්ගලං ද්වෙ යානාති
පටිග්ගණ්හන්තිති අත්ථො.

31. දසමෙ අත්ථවසෙති කාරණාති. අරඤ්ඤවනපත්ථානීති අරඤ්ඤාති ව
වනපත්ථානී ව. තත්ථ කිඤ්ඤාපි අභිධම්මෙ නිජ්ජරියායෙන ''නික්ඛම්ත්වා ඛහි
ඉන්ද්‍රියා, සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ''න්ති (විභ. 529) චුත්තං, තථාපි යං තං
''පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම''න්ති (පාරා. 654) ආරඤ්ඤකඨගනිජ්ඣාදකං සෙනාසනං
චුත්තං, තදෙව අධිජ්ජෙතන්ති වෙදිතබ්බං. වනපත්ථන්ති ගාමන්තං අතික්කම්ත්වා
මනුස්සානං අනුපචාරට්ඨානං, යත්ථ න කසියති න වපියති. පන්තානීති පරියන්තාති
අතිදුරාති, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරන්ති ලොකියලොකුත්තරං ඵාසුචිහාරං. පච්ඡිමඤ්ච
ජනතං අනුකම්පමානොති පච්ඡිමෙ මම සාවකෙ අනුකම්පන්තො.

32. ඵකාදසමෙ විජ්ජාභාගියාති විජ්ජාකොට්ඨාසිකා. සමථොති විත්තෙකග්ගතා.
විපස්සනාති සඬබ්බාරපරිග්ගාහකඤ්ඤාණං. කමත්ථමනුභොතීති කතමං අත්ථං
ආරාධෙති සම්පාදෙති පරිපුරෙති. විත්තං භාවියතීති මග්ගවිත්තං භාවියති බුහියති
වඩ්ඪියති. යො රාගො, සො පභීයතීති යො රජ්ජනකවසෙන රාගො, සො පභීයති.
රාගො හි මග්ගවිත්තස්ස පච්චනීකො, මග්ගවිත්තං රාගස්ස ව. රාගක්ඛණෙ
මග්ගවිත්තං නත්ථි, මග්ගවිත්තක්ඛණෙ රාගො නත්ථි. යදා පන රාගො උජ්ජප්පති,
තදා මග්ගවිත්තස්ස උජ්ජපත්තිං නිවාරෙති, පදං පච්ඡින්දති. යදා පන මග්ගවිත්තං
උජ්ජප්පති, තදා රාගං සමුලකං උබ්බට්ඨෙත්වා සමුග්ගානෙත්තමෙව උජ්ජප්පති.
තෙන චුත්තං - ''රාගො පභීයති''ති.

විපස්සනා, හික්ඛවෙ, භාවිතාති විපස්සනාඤ්ඤාණං බුහිතං වඩ්ඪිතං. පඤ්ඤා
භාවියතීති මග්ගපඤ්ඤා භාවියති බුහියති වඩ්ඪියති. යා අවිජ්ජා, සා පභීයතීති අට්ඨසු
යානෙසු වට්ටමුලිකා මහාඅවිජ්ජා පභීයති. අවිජ්ජා හි මග්ගපඤ්ඤාය පච්චනීකා,
මග්ගපඤ්ඤා අවිජ්ජාය. අවිජ්ජාක්ඛණෙ මග්ගපඤ්ඤා නත්ථි, මග්ගපඤ්ඤාක්ඛණෙ
අවිජ්ජා නත්ථි. යදා පන අවිජ්ජා උජ්ජප්පති, තදා මග්ගපඤ්ඤාය උජ්ජපත්තිං
නිවාරෙති, පදං පච්ඡින්දති. යදා මග්ගපඤ්ඤා උජ්ජප්පති, තදා අවිජ්ජා සමුලිකං
උබ්බට්ඨෙත්වා සමුග්ගානෙත්තමෙව උජ්ජප්පති. තෙන චුත්තං - ''අවිජ්ජා පභීයති''ති.
ඉති මග්ගවිත්තං මග්ගපඤ්ඤාති ද්වෙපි සහජාතධම්මාව කථිතා.

රාගුපක්කිලිට්ඨං වා, භික්ඛවෙ, චිත්තං න විමුච්චතීති රාගෙන උපක්කිලිට්ඨත්තා මග්ගචිත්තං න විමුච්චතීති දස්සෙති. අවිජ්ජුපක්කිලිට්ඨා වා පඤ්ඤා න භාවියතීති අවිජ්ජාය උපක්කිලිට්ඨත්තා මග්ගපඤ්ඤා න භාවියතීති දස්සෙති. ඉති ඛො, භික්ඛවෙනි එවං ඛො, භික්ඛවෙ. රාගවිරාගා වෙනොවිමුත්තීති රාගස්ස ඛයවිරාගෙන වෙනොවිමුත්තී නාම හොති. එලසමාධිස්සෙතං නාමං. අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තීති අවිජ්ජාය ඛයවිරාගෙන පඤ්ඤාවිමුත්තී නාම හොති. ඉමස්මිං සුත්තෙ නානාක්ඛණිකා සමාධිවිපස්සනා කථිතාති.

බාලවග්ගො තතියො.

4. සමචිත්තවග්ගවණ්ණනා

33. චතුත්ථස්ස පයමෙ අසප්පුරිසභූමීති අසප්පුරිසානං පතිට්ඨානට්ඨානං. සප්පුරිසභූමියමපි එසෙව නයො. අකතඤ්ඤාති කතං න ජානාති. අකතවෙදීති කතං පාකටං කත්වා න ජානාති. උපඤ්ඤාතන්ති වණ්ණිතං ටොමිතං පසත්ථං. යදිදන්ති යා අයං. අකතඤ්ඤාතා අකතවෙදිතාති පරෙන කතස්ස උපකාරස්ස අජානනඤ්ඤවෙව පාකටං කත්වා අජානනඤ්ඤව. කෙවලාති සකලා. සුක්කපක්ඛෙපි චුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

34. දුතියෙ මාතු ව පිතු වාති ජනකමාතු ව ජනකපිතු ව. එකෙන, භික්ඛවෙ, අංසෙන මාතරං පරිභරෙය්‍යාති එකස්මිං අංසකුටෙ යපෙත්වා මාතරං පටිජග්ගෙය්‍ය. එකෙන අංසෙන පිතරං පරිභරෙය්‍යාති එකස්මිං අංසකුටෙ යපෙත්වා පිතරං පටිජග්ගෙය්‍ය. වස්සසතායුකො වස්සසතජීවීති වස්සසතායුකකාලෙ ජාතො සකලං වස්සසතං ජීවත්තො. ඉදං චුත්තං හොති – සවෙ පුත්තො නාම “මාතාපිතුනං පටිකරිස්සාමි”ති උට්ඨාය සමුට්ඨාය දක්ඛිණෙ අංසකුටෙ මාතරං, වාමෙ පිතරං යපෙත්වා වස්සසතායුකො සකලමපි වස්සසතං ජීවමානො පරිභරෙය්‍ය. සො ව නෙසං උච්ඡාදනපරිමද්දනන්භාපනසම්බාහනෙනාති සො ව පුත්තො නෙසං මාතාපිතුනං අංසකුටෙසු ධීතානංයෙව දුග්ගන්ධපට්ඨිනොදනත්ථං සුගන්ධකරණෙන උච්ඡාදනෙන, පරිස්සම්චිනොදනත්ථං හත්ථපරිමද්දනෙන, සීතුණ්භකාලෙ ව උණ්හොදකසීතොදකන්භාපනෙන, හත්ථපාදාදීනං ආකඨ්ඨනපරිකඨ්ඨනසම්බාහනෙන සම්බාහනෙන උපට්ඨානං කරෙය්‍ය. තෙ ව තත්ථෙව්‍යාති තෙ ව මාතාපිතරො තත්ථෙව තස්ස අංසකුටෙසු නිසින්නාව මුත්තකරීසං වජෙය්‍යුං. නත්ථෙව , භික්ඛවෙනි, භික්ඛවෙ, එවමපි නත්ථෙව මාතාපිතුනං කතං වා හොති පටිකතං වා.

ඉස්සරාධිපච්චෙ රජ්ජෙති වක්කවත්තිරජ්ජං සන්ධායෙවමාහ. ආපාදකාති වඩ්ඨකා අනුපාලකා. පුත්තා හි මාතාපිතුහි වඩ්ඨිතා වෙව අනුපාලිතා ව. පොසකාති හත්ථපාදෙ වඩ්ඨෙත්වා හදයලොහිතං පායෙත්වා පොසකා. පුත්තා හි මාතාපිතුහි පුට්ඨා හතා අන්තපානාදිහි පටිජග්ගිතා. ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරොති සවෙ හි මාතාපිතරො ජාතදිවසෙයෙව පුත්තං පාදෙ ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ වා නදියං වා

පපාතෙ වා බිපෙය්‍යං, ඉමස්මිං ලොකෙ ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණං න පස්සෙය්‍යා. එවං අකත්වා ආපාදිතත්තා පොසිතත්තා එස ඉමස්මිං ලොකෙ ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණං මාතෘපිතරො නිස්සාය පස්සතීති ත්‍යාස්ස ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරො නාම හොන්ති. සමාදූපෙතීති ගණ්භාපෙති. ඉමස්මිං සුත්තෙ සද්ධාසීලවාගපඤ්ඤා ලොකියලොකුත්තරම්සකා කථිතා. ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරසදිසොව හික්ඛු තෙසු පතිට්ඨාපෙති නාමාති වෙදිතබ්බො.

35. තතියෙ තෙනුපසඬකමීති සො හි බ්‍රාහ්මණො “සමණො කිර ගොතමො කථිතං විස්සජ්ජෙති, පුච්ඡායස්ස විරජ්ඣනං නාම නත්ථි. අහමස්ස විරජ්ඣනපඤ්ඤං අභිසඬ්ඛරිස්සාමි”ති පණිතභොජනං භුඤ්ජිත්වා ගබ්භද්වාරං පිදහිත්වා නිසින්තො වින්තෙතුං ආරහි. අථස්ස එතදභොසි – “ඉමස්මිං යානෙ උච්චාසද්දමභාසද්දො වත්තති, විත්තං න එකග්ගං හොති, භූමිසරං කාරෙස්සාමි”ති භූමිසරං කාරෙත්වා තත්ථ පවිසිත්වා – “එවං පුට්ඨො එවං කට්ඨස්සති, එවං පුට්ඨො එවං කට්ඨස්සති”ති එකං ගණ්හිත්වා එකං විස්සජ්ජෙත්තො සකලදිවසං කිඤ්චි පස්සිතුං නාසක්ඛි. තස්ස ඉමිනාව නිභාරෙන වත්තාරො මාසා වීතිවත්තා. සො චතුත්තං මාසානං අච්චයෙන උභතොකොට්ඨං පඤ්ඤං නාම අද්දස. එවං කිරස්ස අභොසි – “අහං සමණං ගොතමං උපසඬකමිත්වා ‘කිංවාදී භව’න්ති පුච්ඡිස්සාමි. සචෙ ‘කිරියවාදිමිහි’ති වක්ඛති, ‘සබ්බාකුසලානං නාම තුම්හෙ කිරියං වදෙථා’ති නං නිග්ගණ්හිස්සාමි. සචෙ ‘අකිරියවාදිමිහි’ති වක්ඛති, ‘කුසලධම්මානං නාම තුම්හෙ අකිරියං වදෙථා’ති නං නිග්ගණ්හිස්සාමි. ඉදඤ්චි උභතොකොට්ඨං පඤ්ඤං පුට්ඨො නෙව උග්ගිලිතුං සක්ඛිස්සති න නිග්ගිලිතුං. එවං මම ජයො භවිස්සති, සමණස්ස ගොතමස්ස පරාජයො”ති උට්ඨාය අප්ථොටෙත්වා භූමිසරා නික්ඛමම ‘එවරූපං පඤ්ඤං පුච්ඡන්තෙන න එකකෙන ගන්තුං වට්ටති”ති නගරෙ සොසනං කාරෙත්වා සකලනාගරෙහි පරිවුතො යෙන භගවා තෙනුපසඬකමි. කිංවාදීති කිංලද්ධිකො. කිමක්ඛායීති කිං නාම සාවකානං පටිපදං අක්ඛායීති පුච්ඡි. අථස්ස භගවා චතුහි මාසෙහි පඤ්ඤං අභිසඬ්ඛරිත්වා “දිට්ඨො මෙ සමණස්ස ගොතමස්ස පරාජයපඤ්ඤො”ති මානං පග්ගස්ස ආගතභාවං ඤාත්වා එකපදෙනෙව තං පඤ්ඤං හින්දන්තො කිරියවාදී වාහං, බ්‍රාහ්මණාතිආදිමාහ. අථ බ්‍රාහ්මණො අත්තතො මානං අපනෙත්වා භගවත්තං ආයාචන්තො යථාකථං පනාතිආදිමාහ. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

36. චතුත්ථෙ දක්ඛිණෙය්‍යාති දක්ඛිණො වුව්චති දානං, තස්ස පටිග්ගභණ්ණත්තා කති පුග්ගලාති පුච්ඡති. සෙබොති ඉමිනා සත්ත සෙක්ඛෙ දස්සෙති. එත්ථ ව සීලවත්තපුපුජ්ජනොපි සොතාපන්නෙනෙව සඬගහිතො. ආහුනෙය්‍යා යජ්මානානං හොන්තීති දානං දදන්තානං ආහුනස්ස අරහා දානපටිග්ගාහකා නාම හොන්තීති අත්ථො. ඛෙත්තන්ති වත්ථු පතිට්ඨා, පුඤ්ඤස්ස විරුහනට්ඨානන්ති අත්ථො.

37. පඤ්චමෙ පුබ්බාරාමෙති සාවත්ථිතො පුරත්ථිමදිසාභාගෙ ආරාමෙ. මිඟාරමාතුපාසාදෙති විසාබාය උපාසිකාය පාසාදෙ. සා හි මිඟාරසෙට්ඨිතා මාතුට්ඨානෙ යපිතත්තාපි, සබ්බපෙට්ඨකස්ස පුත්තස්ස අයාකසෙට්ඨිතොව

සමානනාමකත්‍යය මිගාරමානාති වුවහි. තාය කාරිතො සහස්සගබ්භො පාසාදො මිගාරමානුපාසාදො නාම. ථෙරො තස්මිං විහරති. තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තොති තස්මිං පාසාදෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරො.

හික්ඛු ආමන්තෙසීති කස්මිං කාලෙ ආමන්තෙසි? කානිච්ඡි සුත්තානි පුරෙහත්තෙ භාසිතානි අත්ථි, කානිච්ඡි පච්ඡාහත්තෙ, කානිච්ඡි පුරිමයාමෙ, කානිච්ඡි මජ්ඣිමයාමෙ, කානිච්ඡි පච්ඡිමයාමෙ. ඉදං පන සමචිත්තපටිපදාසුත්තං පච්ඡාහත්තෙ භාසිතං. තස්මා සායන්හසමයෙ ආමන්තෙසි.

න කෙවලං චෙතං ථෙරෙතෙව භාසිතං, තථාගතෙනාපි භාසිතං. කත්ථ නිසිදිත්වාති? විසාඛාය රතනපාසාදෙ නිසිදිත්වා. තථාගතො හි පයමබ්බොධියං වීසති වස්සානි අනිඛද්ධවාසො හුත්වා යත්ථ යත්ථ ඵාසුකං හොති, තත්ථ තත්ථෙව ගන්ත්වා වසි. පයමං අන්තොවස්සඤ්ඤි ඉසිපතනෙ ධම්මවක්කං පවත්තෙත්වා අට්ඨාරස මහාබ්‍රහ්මකොට්ඨො අමතපානං පායෙත්වා බාරාණසිං උපනිස්සාය ඉසිපතනෙ වසි. දුතියං අන්තොවස්සං රාජගහං උපනිස්සාය වෙඨවනෙ, තතියවතුත්ථානිපි තත්ථෙව, පඤ්චමං අන්තොවස්සං වෙසාලිං උපනිස්සාය මහාවනෙ කුටාගාරසාලායං, ඡට්ඨං අන්තොවස්සං මකුලපබ්බතෙ, සත්තමං තාවතිංසහවනෙ, අට්ඨමං හග්ගෙ සුසුමාරගිරං නිස්සාය හෙසකළාවනෙ, නවමං කොසම්බියං, දසමං පාලිලෙයාකෙ වනසණ්ඨෙ, එකාදසමං නාලායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ, ද්වාදසමං වෙරඤ්ජායං, තෙරසමං වාලියපබ්බතෙ, චුද්දසමං ජෙතවනෙ, පඤ්චදසමං කපිලවත්ථුස්මිං, සොළසමං ආළවකං දමෙත්වා චතුරාසීතිපාණසහස්සානි අමතපානං පායෙත්වා ආළවියං, සත්තරසමං රාජගහෙයෙව, අට්ඨාරසමං වාලියපබ්බතෙයෙව, තථා එකුනවීසතිමං, වීසතිමං පන අන්තොවස්සං රාජගහෙයෙව උපනිස්සාය වසි. එවං වීසති වස්සානි අනිඛද්ධවාසො හුත්වා යත්ථ යත්ථ ඵාසුකං හොති, තත්ථ තත්ථෙව වසි.

තතො පට්ඨාය පන ද්වෙ සෙනාසනානි ධුවපරිභොගානි අකාසි. කතරානි ද්වෙ? ජෙතවනඤ්ච පුබ්බාරාමඤ්ච. කස්මා? ද්විත්තං කුලානං ගුණමහත්තතාය. අනාථපිණ්ඩිකස්ස හි විසාඛාය ච ගුණං සන්ධාය ගුණං පටිච්ච සත්ථා තානි සෙනාසනානි ධුවපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජී. උතුචස්සං වාරිකං වරිත්වාපි හි අන්තොවස්සෙ ද්වීසුයෙව සෙනාසනෙසු වසති. එවං වසන්තො පන ජෙතවනෙ රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො දක්ඛිණද්වාරොන සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා පාචිනද්වාරොන නික්ඛමිත්වා පුබ්බාරාමෙ දිවාචිහාරං කරොති. පුබ්බාරාමෙ රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ පාචිනද්වාරොන සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා දක්ඛිණද්වාරොන නික්ඛමිත්වා ජෙතවනෙ දිවාචිහාරං කරොති. තස්මිං පන දිවසෙ සම්මාසම්බුද්ධො ජෙතවනෙයෙව වසි. යත්ථ කත්ථවි වසන්තස්ස වස්ස පඤ්චවිධකිච්චං අවිජහිතමෙව හොති. තං හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. තෙසු කිච්චෙසු පච්ඡිමයාමකිච්චකාලෙ හගවා ලොකං ඔලොකෙන්තො සාවත්ථිවාසිනඤ්ච සමන්තා ච සාවත්ථියා ගාචුතඅඬ්ඨයොජනයොජනපරමෙ යානෙ අපරිමාණානං සත්තානං අභිසමයභාවං අද්දස.

තනො “කස්මිං නු බො කාලෙ අභිසමයො භවිස්සති” ති ඔලොකෙන්තො “සායන්භසමයෙ” ති දිස්වා “මයි නු බො කටේන්තෙ අභිසමයො භවිස්සති, සාවකෙ කටේන්තෙ භවිස්සති” ති “සාරිපුත්තත්ථෙරෙ කටේන්තෙ භවිස්සති” ති අද්දස. තනො “කත්ථ නිසිදිත්වා කටේන්තෙ භවිස්සති” ති ඔලොකෙන්තො “විසාබ්බාය රතනපාසාදෙ නිසිදිත්වා” ති දිස්වා “බුද්ධානං නාම තයො සාවකසන්නිපාතා හොන්ති, අග්ගසාවකානං ඵකො. තෙසු අජ්ජ ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සාවකසන්නිපාතො භවිස්සති” ති අද්දස. දිස්වා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා නිවත්ථනිවාසනො සුගතචීවරං පාරුපිත්වා සෙලමයපත්තං ආදාය භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො දක්ඛිණද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා පිණ්ඩාය වරන්තො භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා වාතජ්ජහතා විය නාවා පටිනිවත්තිත්වා දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා බහිද්වාරෙ අට්ඨාසි. තනො අසීති මහාසාවකා භික්ඛුනිපරිසා උපාසකපරිසා උපාසිකාපරිසාති චතස්සො පරිසා සත්ථාරං පරිවාරයිංසු.

සත්ථා සාරිපුත්තත්ථෙරං ආමන්තෙසි – “සාරිපුත්ත, තයා පුබ්බාරාමං ගන්තුං වට්ටති, තව ව පරිසං ගහෙත්වා ගච්ඡාහි” ති. “සාධු, හන්තෙ” ති ථෙරො අත්තනො පරිවාරෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො පුබ්බාරාමං අගමාසි. ඵතෙනෙව නියාමෙන අසීති මහාසාවකෙ පුබ්බාරාමමෙව පෙසෙත්වා සයං ඵකෙන ආනන්දත්ථෙරෙනෙව සද්ධිං ඡෙතවනං අගමාසි. ආනන්දත්ථෙරොපි විහාරෙ සත්ථු වත්තං කත්වා වන්දිත්වා “පුබ්බාරාමං ගච්ඡාමි, හන්තෙ” ති ආහ. ඵචං කරොහි ආනන්දාති. සත්ථාරං වන්දිත්වා තත්ථෙව අගමාසි. සත්ථා ඵකකොව ඡෙතවනෙ ඔභිනො.

තං දිවසඤ්චි චතස්සො පරිසා ථෙරස්සෙව ධම්මකථං සොතුකාමා අහෙසුං. කොසලමහාරාජාපි බලකායෙන පරිවුතො පුබ්බාරාමමෙව ගතො. තථා පඤ්චසතඋපාසකපරිවාරො අනාථපිණ්ඩිකො. විසාබ්බා පන මහාඋපාසිකා ද්විති ජඩ්ඝසහස්සෙහි පරිවුතො අගමාසි. සත්තපණ්ණාසාය කුලසතසහස්සානං වසනට්ඨානෙ සාවත්ථීනගරෙ ගෙහපාලකදාරකෙ යපෙත්වා සෙසජනො ගන්ධවුණ්ණමාලාදිනි ගහෙත්වා පුබ්බාරාමමෙව අගමාසි. චතුසු ද්වාරගාමෙසු ගාචුතඅඬ්ඨයොජනයොජනපරමට්ඨානෙ සබ්බෙයෙව මනුස්සා ගන්ධවුණ්ණමාලාදිහත්ථා පුබ්බාරාමමෙව අගමංසු. සකලවිහාරො මිස්සකපුජ්ජෙහි අභිකිණ්ණො විය අහොසි.

ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරොපි බො විහාරං ගන්ත්වා විහාරපරිවෙණෙ අඬ්ඨගණට්ඨානෙ අට්ඨාසි. භික්ඛු ථෙරස්ස ආසනං පඤ්ඤාපයිංසු. ථෙරො තත්ථ නිසිදිත්වා උපට්ඨාකත්ථෙරෙන වත්තෙ කතෙ භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ඔවාදං කත්වා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා සමාපත්තිං අජ්ජෙත්වා නිසිදි. සො පරිවර්තනකාලවසෙන සමාපත්තිනො වුට්ඨාය අචිරවතිං ගන්ත්වා රජොජල්ලං පවාහෙත්වා පටිජ්ජස්සද්ධදරථො ඔතිණ්ණතිත්ථෙතෙව උත්තරිත්වා නිවත්ථනිවාසනො සඬ්ඨාටිං පාරුපිත්වා අට්ඨාසි. භික්ඛුසඬ්ඨෙසාපි සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙන ඔතරිත්වා සරීරෙ රජොජල්ලං පවාහෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා ථෙරං පරිවාරයිංසු.

අත්තොවිහාරෙපි ථෙරස්ස ධම්මාසනං පඤ්ඤාපයිංසු. චතස්සොපි පරිසා අත්තනො අත්තනො ඔකාසං ඤාත්වා මග්ගං යපෙත්වා නිසීදිංසු. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි පඤ්චභික්ඛුසතපරිවාරො ධම්මසහං ආගන්ත්වා සීහමත්ථකප්පතිට්ඨිතෙ සමුස්සිතසෙනවිජත්තෙ රතනපල්ලඬකෙ චිත්තබ්ජනිං ගහෙත්වා පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදි. නිසීදිත්වා පරිසං ඔලොකෙත්වා – “මහතී වතායං පරිසා, ඉමිස්සා න අප්පමත්තිකා පරිත්තකධම්මදෙසනා අනුච්ඡවිකා, කතරධම්මදෙසනා නු ඛො අනුච්ඡවිකා භවිස්සති” ති තිණි පිටකානි ආවජ්ජමානො ඉමං සංයොජනපරියාය ධම්මදෙසනං අද්දස.

එවං දෙසනං සල්ලක්ඛෙත්වා තං දෙසෙතුකාමො භික්ඛු ආමන්තෙසි ආවුසො, භික්ඛවෙනි. ආවුසොති භි අවත්වා, භික්ඛවෙනි වචනං බුද්ධාලාපො නාම හොති, අයං පනායස්මා “දසබලෙන සමානං ආලපනං න කරිස්සාමි” ති සත්ථු ගාරවචසෙන සාවකාලාපං කරොන්තො, “ආවුසො භික්ඛවෙ” ති ආහ. එතදවොචාති එතං “අජ්ඣන්තසංයොජනඤ්ච, ආවුසො, පුග්ගලං දෙසෙස්සාමි බහිද්ධාසංයොජනඤ්චා” ති ධම්මදෙසනාපදං අවොච.

තස්මිං පන රතනපාසාදෙ අධිවත්ථො එකො සොනාපන්තො දෙවපුත්තො අත්ථි, සො බුද්ධෙහි වා සාවකෙහි වා දෙසනාය ආරද්ධමත්තායයෙව ජානාති – “අයං දෙසනා උත්තානිකා භවිස්සති, අයං ගම්භීරා. අයං කුමාරනිස්සිකා භවිස්සති, අයං විපස්සනානිස්සිකා. අයං මග්ගනිස්සිකා අයං ඵලනිස්සිකා, අයං නිබ්බානනිස්සිකා” ති. සො තස්මිම්පි දිවසෙ ථෙරෙන දෙසනාය ආරද්ධමත්තාය එවං අඤ්ඤාසි – “යෙන නිහාරෙන මය්හං අයොගන ධම්මසෙනාපතිනා සාරිපුත්තත්ථෙරෙන දෙසනා ආරද්ධා, අයං දෙසනා විපස්සනාගාල්භා භවිස්සති, ඡහි මුඛෙහි විපස්සනං කථෙස්සති. දෙසනාපරියොසානෙ කොට්ඨසතසහස්සදෙවතා අරහත්තං පාපුණ්ණස්සන්ති, සොනාපන්තාදීනං පන දෙවමනුස්සානං පරිච්ඡෙදො න භවිස්සති. දෙසනාය අනුච්ඡවිකං කත්වා මය්හං අයාස්ස සාධුකාරං දස්සාමි” ති දෙවනුභාවෙන මහන්තං සද්දං කත්වා – “සාධු සාධු අයා” ති ආහ.

දෙවරාජෙන සාධුකාරෙ දින්තෙ පරිවාරකපාසාදසහස්සෙ අධිවත්ථො දෙවතා සබ්බාව සාධුකාරං අදංසු. තාසං සාධුකාරසද්දෙන සබ්බා පුබ්බාරාමෙ වසනදෙවතා, තාසං සද්දෙන ගාචුතමත්තෙ දෙවතා, තතො අඬ්ඨයොජනෙ යොජනෙති එතෙනුපායෙන එකචක්කවාලෙ, ද්වීසු චක්කවාලෙසු, තීසු චක්කවාලෙසුති දසසහස්සචක්කවාලෙසු දෙවතා සාධුකාරමදංසු. තාසං සාධුකාරසද්දෙන පථවිට්ඨකනාගා ව ආකාසට්ඨකදෙවතා ව. තතො අඬ්ඨවලාහකා, උණ්ඨවලාහකා, සීතවලාහකා, වස්සවලාහකා, වාතුමහාරාජිකා චත්තාරො මහාරාජානො, තාවතිංසා දෙවතා, සක්කො දෙවරාජා, යාමා දෙවතා, සුයාමො දෙවරාජා, තුසිතා දෙවතා, සන්තුසිතො දෙවරාජා, නිම්මානරතී දෙවතා, සුනිම්මිතො දෙවරාජා, වසවත්තී දෙවතා, වසවත්තී දෙවරාජා, බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජා, බ්‍රහ්මපුරොහිතා, මහාබ්‍රහ්මානො, පරිත්තභා, අප්පමාණාහා, ආහස්සරා, පරිත්තසුභා, අප්පමාණසුභා, සුභකිණ්භා, වෙහප්ඵලා, අවිහා, අතප්පා, සුදස්සා, සුදස්සී, අකනිට්ඨා දෙවතාති අසඤ්ඤෙ ව

අරුපාවචරසත්තෙ ව යපෙත්වා සොත්තායතනපවත්තිට්ඨානෙ සබ්බා දෙවතා
සාධුකාරමදංසු.

තතො ඛිණාසවමහාබ්බුහිමානො – “මහා වතායං සාධුකාරසද්දො, පථවිතලතො
පට්ඨාය යාව අකනිට්ඨලොකං ආගතො, කිමත්ථං නු ඛො එසො” ති ආවජ්ජෙත්තො
“ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරො පුබ්බාරාමෙ විසාඛාය රතනපාසාදෙ නිසිදිත්වා
සංයොජනපරියායධම්මදෙසනමාරහි, අමිහෙහිපි තත්ථ කායසක්ඛීහි භවිතුං
වට්ටති” ති වින්තෙත්වා තත්ථ අගමංසු. පුබ්බාරාමො දෙවතාහි පරිපුණ්ණො,
සමන්තා පුබ්බාරාමස්ස ගාචුතං අඛිඨයොජනං, යොජනන්ති සකලවක්කවාළං
හෙට්ඨා පථවිතලෙන තිරියං චක්කවාළපරියන්තෙන පරිච්ඡින්නං දසහි
චක්කවාළසහස්සෙහි සන්නිපතිතාහි දෙවතාහි නිරන්තරමහොසි,
ආරග්ගතිතුදනමත්තෙ යානෙ උපරිමකොට්ඨාසට්ඨි දෙවතා සුබ්බමත්තභාවෙ
මාපෙත්වා අට්ඨංසු.

අථායස්මා සාරිපුත්තො “මහන්නං වතිදං හලාහලං, කිං නු ඛො එත” ත්ති
ආවජ්ජෙත්තො දසසහස්සචක්කවාළෙ ඨිතානං දෙවතානං එකචක්කවාළෙ
සන්නිපතිතභාවං අද්දස. අථ යස්මා බුද්ධානං අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි,
පරිසපරිමාණෙනෙව පස්සන්ති වෙච සද්දඤ්ච සාවෙත්ති. සාවකානං පන අධිට්ඨානං
වට්ටති. තස්මා ථෙරො සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය
මහග්ගතවිත්තෙන අධිට්ඨාසි – “චක්කවාළපරියන්තා පරිසා සබ්බාපි මං පස්සතු,
ධම්මඤ්ච මෙ දෙසෙන්නස්ස සද්දං සුණාතු” ති. අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය
දක්ඛිණඡාණුපස්සෙ ච චක්කවාළමුඛවට්ටියඤ්ච නිසිදිත්වා
“ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරො නාම කිදිසො දිසො රස්සො සාමො
ඔදාතො” ති වත්තබ්බකාරණං නාහොසි, සබ්බෙසම්පි සබ්බදිසාසු නිසින්නානං
අභිමුඛෙයෙව පඤ්ඤායිත්ථ, නහමජ්ඣෙ ඨිතවන්දො විය අහොසි. ධම්මං
දෙසෙන්නස්සාපිස්ස දක්ඛිණඡාණුපස්සෙ ච චක්කවාළමුඛවට්ටියඤ්ච නිසින්නා
සබ්බෙ එකකංසෙනෙව සද්දං සුණංසු.

එවං අධිට්ඨහිත්වා ථෙරො අජ්ඣත්තසංයොජනඤ්ච, ආවුසොති ඉමං
ධම්මදෙසනං ආරහි. තත්ථ අජ්ඣත්තන්ති කාමභවො. බහිද්ධාති රූපාරූපභවො.
කිඤ්චාපි හි සත්තා කාමභවෙ අප්පං කාලං වසන්ති කප්පස්ස චතුත්ථමෙව
කොට්ඨාසං, ඉතරෙසු තීසු කොට්ඨාසෙසු කාමභවො සුඤ්ඤො හොති තුව්ඡො,
රූපභවෙ බහුං කාලං වසන්ති, තථාපි තෙසං යස්මා කාමභවෙ චුතිපට්ඨන්ධියො
බහුකා හොත්ති, අප්පකා රූපාරූපභවෙසු. යත්ථ ච චුතිපට්ඨන්ධියො බහුකා, තත්ථ
ආලයොපි පත්ථනාපි අභිලාසොපි බහු හොති. යත්ථ අප්පා, තත්ථ අප්පො. තස්මා
කාමභවො අජ්ඣත්තං නාම ජාතං, රූපාරූපභවා බහිද්ධා නාම. ඉති
අජ්ඣත්තසබ්බාතෙ කාමභවෙ ඡන්දරාගො අජ්ඣත්තසංයොජනං නාම,
බහිද්ධාසබ්බාතෙසු රූපාරූපභවෙසු ඡන්දරාගො බහිද්ධාසංයොජනං නාම.
ඔරම්භාගියාති වා පඤ්ච සංයොජනාති අජ්ඣත්තසංයොජනං නාම, උද්ධම්භාගියාති
පඤ්ච බහිද්ධාසංයොජනං නාම. තත්ත්වං වචනත්ථො – ඔරං වුච්චති කාමධාතු, තත්ථ

උපපත්තිනිප්පාදනතො තං ඔරං භජන්තීති ඔරම්භාගියානි. උද්ධං වුව්වති
රූපාරූපධාතු, තත්ථ උපපත්තිනිප්පාදනතො තං උද්ධං භජන්තීති උද්ධම්භාගියානි.

එවං වුත්තප්පහෙදෙන අප්ඤ්ඤානසංයොජනෙන සංයුත්තො පුග්ගලො
අප්ඤ්ඤානසංයොජනො, ඛේද්ධාසංයොජනෙන සංයුත්තො පුග්ගලො
ඛේද්ධාසංයොජනො. උභයමිපි චෙතං න ලොකියස්ස වට්ටනිස්සිතමභාජනස්ස
නාමං. යෙසං පන භවො ද්වේධා පරිච්ඡින්නො, තෙසං
සොතාපන්නසකදාගාමීඅනාගාමීනං අරියසාවකානං එතං නාමං. යථා හි
මහාඅරඤ්ඤෙ ඛේදිරවනසාලවනාදීනි ථම්මො තුලාසඬ්ඝාටොති නාමං න ලහන්ති,
ඛේදිරවනං සාලවනන්ති නාමමෙව ලහන්ති. යදා පන තතො රුක්ඛා තිණ්භාය
කුරාරියා ඡින්දිත්වා ථම්මාදිසංඤ්ඤානෙන තච්ඡිනා භොන්ති, තදා ථම්මො
තුලාසඬ්ඝාටොති නාමං ලහන්ති. එවමෙවං අපරිච්ඡින්නභවො ඛලකිලෙසො
පුටුප්පතො එතං නාමං න ලහති, භවං පරිච්ඡින්නිත්වා කිලෙසෙ තනුකෙ කත්වා ධීතා
සොතාපන්නාදයොව ලහන්ති.

ඉමස්ස ව පනත්ථස්ස විභාවනත්ථං ඉදං වච්ඡකසාලොපමං වෙදිතබ්බං.
වච්ඡකසාලං හි කත්වා අත්තො ඛාණ්ණකෙ කොට්ටෙන්වා වච්ඡකෙ යොත්තෙහි
බන්ධිත්වා තෙසු උපනිබන්ධන්ති, යොත්තෙසු අප්පහොත්තෙසු කණ්ණෙසුපි
ගහෙත්වා තත්ථ වච්ඡකෙ පවෙසෙත්ති, අත්තොසාලාය ඕකාසෙ අප්පහොත්තෙ
බහි ඛාණ්ණකෙ කොට්ටෙන්වාපි එවමෙව කරොන්ති. තත්ථ කොචි අත්තොබද්ධො
වච්ඡකො බහිනිපන්නො භොති, කොචි බහිබද්ධො අත්තොනිපන්නො, කොචි
අත්තොබද්ධො අත්තොව නිපන්නො, කොචි බහිබද්ධො බහියෙව නිපන්නො.
කොචි අත්තොපි අබද්ධොව වරති, බහිපි අබද්ධොව. තත්ථ අත්තොබද්ධස්ස
බහිනිපන්නස්ස බන්ධනං දීඝං භොති. සො හි උණ්හාදිපිළිතො නික්ඛමිත්වා බහි
වච්ඡකානං අබ්භන්තරෙ නිපජ්ජති. බහිබද්ධෙ අත්තොනිපන්නෙපි එසෙව නයො.
යො පන අත්තොබද්ධො අත්තොනිපන්නො, තස්ස බන්ධනං රස්සං භොති.
බහිබද්ධෙ බහිනිපන්නෙපි එසෙව නයො. උභොපි හි තෙ දිවසමිපි ඛාණ්ණකං
අනුපරිගන්ත්වා තත්ථෙව සයන්ති. යො පන අත්තො අබද්ධො තත්ථෙව වච්ඡකානං
අත්තරෙ විවරති. අයං සීලවා වච්ඡකො කණ්ණෙ ගහෙත්වා වච්ඡකානං අත්තරෙ
විස්සට්ඨො දිවසමිපි අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා තත්ථෙව වරති. බහි අබද්ධෙ තත්ථෙව
විවරන්තෙපි එසෙව නයො.

තත්ථ වච්ඡකසාලා විය තයො භවා වෙදිතබ්බා. වච්ඡකසාලායං ඛාණ්ණකා විය
අවිජ්ජාඛාණ්ණකො. වච්ඡකබන්ධනයොත්තං විය දස සංයොජනානි. වච්ඡකා විය තීසු
භවෙසු නිබ්බත්තසත්තා. අත්තොබද්ධො බහිසයිතවච්ඡකො විය රූපාරූපභවෙසු
සොතාපන්නසකදාගාමීනො. තෙ හි කිඤ්ඤාපි තත්ථෙව වසන්ති, සංයොජනං පන
තෙසං කාමාවචරූපනිබද්ධමෙව. කෙනට්ඨෙත? අප්පහීනට්ඨෙත. රූපාරූපභවෙසු
පුටුප්පතොපි එතෙහෙව සඬ්ගහිතො. සොපි හි කිඤ්ඤාපි තත්ථ වසති, සංයොජනං
පනස්ස කාමාවචරූපනිබද්ධමෙව. බහිබද්ධො අත්තොසයිතවච්ඡකො විය
කාමාවචරෙ අනාගාමී. සො හි කිඤ්ඤාපි කාමාවචරෙ වසති, සංයොජනං පනස්ස

රූපාරූපහවුපනිබද්ධමෙව. අන්තොබද්ධො අන්තොනිපන්නො විය කාමාවචරෙ සොතාපන්නසකදාගාමිනො. තෙ හි සයම්පි කාමාවචරෙ වසන්ති, සංයොජනම්පි තෙසං කාමාවචරූපනිබද්ධමෙව. බහිබද්ධො බහිනිපන්නො විය රූපාරූපහවෙසු අනාගාමී. සො හි සයම්පි තත්ථ වසති, සංයොජනම්පිස්ස රූපාරූපහවුපනිබද්ධමෙව. අන්තොඅබද්ධො අන්තොවිවරණවච්ඡකො විය කාමාවචරෙ බිණාසවො. බහිඅබද්ධො බහිවිවරණවච්ඡකො විය රූපාරූපහවෙ බිණාසවො. සංයොජනෙසු පන සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසොති ඉමානි තිණි ගච්ඡන්තං නිවාරෙන්ති, ගතං පටිආනෙන්ති. කාමච්ඡන්දො ඛ්‍යාපාදොති ඉමානි පන ද්වෙ සංයොජනානි සමාපත්තියා වා අවික්ඛම්භෙන්වා මග්ගෙන වා අසමුච්ඡින්නදිත්වා රූපාරූපහවෙ නිබ්බත්තිතුං න සක්කොති.

කතමො වාචුසොති ඉදං ථෙරො යථා නාම පුරිසො ද්වෙ රතනපෙළා පස්සෙ යථෙත්වා සම්පන්නපරිසාය ද්වෙ හත්ථෙ පුරෙත්වා සත්තවිධං රතනං භාජෙත්වා දදෙය්‍ය, එවං පයමං රතනපෙළං දත්වා දුතියම්පි තථෙව දදෙය්‍ය. එවමෙව.
 “අජ්ඣත්තසංයොජනඤ්ච, ආවුසො, පුග්ගලං දෙසෙස්සාමි බහිද්ධාසංයොජනඤ්චා”ති ඉමානි ද්වෙ පදානි මානිකාවසෙන යථෙත්වා ඉදානි අට්ඨවිධාය පරිසාය භාජෙත්වා දස්සෙතුං විත්ථාරකථං ආරභි.

තත්ථ ඉධානි ඉමස්මිං සාසනෙ. සීලවා හොතිති චතුපාරිසුද්ධිසීලෙහි සීලසම්පන්නො හොති. ඉති ථෙරො එත්තාවතා ව කිර චතුපාරිසුද්ධිසීලං උද්දිසිත්වා “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො”ති ඉමිනා තත්ථ ජෙට්ඨකසීලං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙසිති දීපවිහාරවාසී සුම්මත්ථෙරො ආහ. අන්තෙවාසිකො පනස්ස තිපිටකවුළුනාගත්ථෙරො ආහ – “උභයත්ථාපි පාතිමොක්ඛසංවරොව වුත්තො. පාතිමොක්ඛසංවරොයෙව හි සීලං, ඉතරානි පන තිණි සීලන්ති වුත්තට්ඨානං නාම අත්ථී”ති අනනුජානන්නො උත්තරි ආහ – ඉන්ද්‍රියසංවරො නාම ඡද්වාරරක්ඛාමත්තකමෙව, ආජීවපාරිසුද්ධි ධම්මෙන සමෙන පච්චයුජ්ජත්තිමත්තකං, පච්චයසන්නිස්සිතං පටිලද්ධපච්චයෙ “ඉදමත්ථ”න්ති පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජනමත්තකං, නිජ්ජරියායෙන පන පාතිමොක්ඛසංවරොව සීලං. යස්ස සො හින්තො, අයං ඡින්නසීසො විය පුරිසො හත්ථපාදෙ සෙසානි රක්ඛිස්සතිති න වත්තබ්බො. යස්ස පන සො අරොගො, අයං අවිජින්නසීසො විය පුරිසො ජීවිතං සෙසානි පුන පාකතිකානි කත්වා රක්ඛිතුං සක්කොති. තස්මා සීලවානි ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරං උද්දිසිත්වා තං විත්ථාරෙත්තො “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො”ති ආදිමාහානි.

තත්ථ පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති පාතිමොක්ඛසංවරෙන සමන්නාගතො. ආචාරගොචරසම්පන්නොති ආචාරෙන ව ගොචරෙන ව සම්පන්නො. අණුමත්තෙසුති අප්පමත්තකෙසු. වජ්ජෙසුති අකුසලධම්මෙසු. භයදස්සාවීති භයදස්සි. සමාදායානි සම්මා ආදිගිත්වා. සික්ඛති සික්ඛාපදෙසුති තං තං සික්ඛාපදං සමාදිගිත්වා සික්ඛති. අපිව සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසුති යංකිඤ්චි සික්ඛාපදෙසු සික්ඛාකොට්ඨාසෙසු සික්ඛිතබ්බං කායිකං වා වාචසිකං වා, තං සබ්බං සම්මා ආදාය

සික්කි. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන සබ්බානෙතානි
 පාතිමොක්ඛසංචරාදීනි පදානි විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.14 ආදයො) චුත්තානි,
 චතුපාරිසුද්ධිසීලඤ්ච සබ්බාකාරොන විහජිත්වා දස්සිතං. අඤ්ඤතරං දෙවනිකායන්ති
 ඡසු කාමාවචරදෙවසටාසු අඤ්ඤතරං දෙවසටං. ආගාමී හොතීති හෙට්ඨා ආගාමී
 හොති. ආගන්තා ඉත්ථත්තන්ති ඉත්ථත්තං මානුසකපඤ්චක්ඛන්ධභාවමෙව
 ආගන්තා හොති. තනුපපත්තිකො වා උපරුපපත්තිකො වා න හොති, පුන
 හෙට්ඨාගාමීයෙව හොතීති දස්සෙති. ඉමිනා අඬ්ගෙන සුක්ඛවිපස්සකස්ස
 ධාතුකම්මට්ඨානිකහික්ඛුනො හෙට්ඨිමං මග්ගද්වයඤ්චෙව ඵලද්වයඤ්ච කමිතං.

අඤ්ඤතරං සන්තං වෙතොවිමුත්තින්ති අට්ඨසු සමාපත්තීසු අඤ්ඤතරං
 චතුත්ථජ්ඣානසමාපත්තිං. සා හි පච්චනීකකිලෙසානං සන්තත්තා සන්තා, තෙහෙව
 ච කිලෙසෙහි වෙතසො විමුත්තත්තා වෙතොවිමුත්තිති වුවචති. අඤ්ඤතරං
 දෙවනිකායන්ති පඤ්චසු සුද්ධාවාසදෙවනිකායෙසු අඤ්ඤතරං. අනාගන්තා
 ඉත්ථත්තන්ති පුන ඉමං පඤ්චක්ඛන්ධභාවං අනාගන්තා, හෙට්ඨුපපත්තිකො න
 හොති, උපරුපපත්තිකො වා හොති තත්ථෙව වා පරිනිබ්බායීති දස්සෙති. ඉමිනා
 අඬ්ගෙන සමාධිකම්මිකස්ස හික්ඛුනො තයො මග්ගා තිණි ව ඵලානි කමිතානි.

කාමානංයෙව නිබ්බිදායාති දුට්ඨානමපි කාමානං නිබ්බින්නන්ථාය
 උක්කණ්ඨන්ථාය. විරාගායාති විරජ්ජන්ථාය. නිරොධායාති
 අප්පවත්තිකරණන්ථාය. පටිපන්නො හොතීති පටිපත්තිං පටිපන්නො හොති.
 එත්තාවතා සොතාපන්නස්ස ච සකදාගාමීනො ච පඤ්චකාමගුණිකරාගක්ඛයන්ථාය
 අනාගාමිමග්ගවිපස්සනා කමිතා හොති. භවානංයෙවාති තිණිණං භවානං. ඉමිනා
 අනාගාමීනො භවරාගක්ඛයන්ථාය අරහත්තමග්ගවිපස්සනා කමිතා හොති.
 තණ්හාක්ඛයාය පටිපන්නො හොතීති ඉමිනාපි සොතාපන්නසකදාගාමීනංයෙව
 පඤ්චකාමගුණිකතණ්හාක්ඛයකරණන්ථං අනාගාමිමග්ගවිපස්සනා කමිතා. සො
 ලොභක්ඛයායාති ඉමිනාපි අනාගාමීනො භවලොභක්ඛයන්ථාය
 අරහත්තමග්ගවිපස්සනාව කමිතා. අඤ්ඤතරං දෙවනිකායන්ති සුද්ධාවාසෙස්ථෙව
 අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං. අනාගන්තා ඉත්ථත්තන්ති ඉමං ඛන්ධපඤ්චකභාවං
 අනාගන්තා, හෙට්ඨුපපත්තිකො න හොති, උපරුපපත්තිකො වා හොති, තත්ථෙව වා
 පරිනිබ්බායති.

ඉති පඨමෙන අඬ්ගෙන සුක්ඛවිපස්සකස්ස ධාතුකම්මට්ඨානිකහික්ඛුනො
 හෙට්ඨිමානි ද්වෙ මග්ගඵලානි කමිතානි, දුතියෙන සමාධිකම්මිකස්ස තිණි
 මග්ගඵලානි, ‘‘සො කාමාන’’න්ති ඉමිනා සොතාපන්නසකදාගාමීනං
 පඤ්චකාමගුණිකරාගක්ඛයාය උපරි අනාගාමිමග්ගවිපස්සනා, ‘‘සො
 භවානංයෙවා’’ති ඉමිනා අනාගාමිස්ස උපරි අරහත්තමග්ගවිපස්සනා, ‘‘සො
 තණ්හාක්ඛයායා’’ති ඉමිනා සොතාපන්නසකදාගාමීනං
 පඤ්චකාමගුණිකතණ්හාක්ඛයාය උපරි අනාගාමිමග්ගවිපස්සනා, ‘‘සො
 ලොභක්ඛයායා’’ති ඉමිනා අනාගාමීනො භවලොභක්ඛයාය උපරි
 අරහත්තමග්ගවිපස්සනා කමිතානි ඵලං ඡහි මුඛෙහි විපස්සනං කථෙත්වා දෙසනං

යථානුසන්ධිං පාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ කොට්ඨසනසහස්සදෙවතා අරහත්තං පාපුණ්ණිං, සොනාපන්නාදීනං පරිච්ඡේදොව නාහොසි. යථා ච ඉමස්මිං සමාගමෙ, එවං මහාසමයසුත්තෙ මඬ්ගලසුත්තෙ ච වූළුරාහුලොවාදසුත්තෙ ච කොට්ඨසනසහස්සදෙවතා අරහත්තං පාපුණ්ණිං, සොනාපන්නාදීනං දෙවමනුස්සානං පරිච්ඡේදො නාහොසි.

සමචිත්තා දෙවතානි චිත්තස්ස සුබ්බමභාවසමත්තා සමචිත්තා. සබ්බාපි හි තා අත්තනො අත්තභාවෙ සුබ්බමෙ චිත්තසරික්ඛකෙ කත්වා මාපෙසුං. තෙන සමචිත්තා නාම ජාතා. අපරෙනපි කාරණෙන සමචිත්තා – “ථෙරෙන සමාපත්ති තාව කථිතා, සමාපත්තිථාමො පන න කථිතො. මයං දසබ්බං පක්කොසිත්වා සමාපත්තියා ථාමං කථාපෙස්සාමා”ති සබ්බාපි එකචිත්තා අහෙසුන්තිපි සමචිත්තා. අපරමපි කාරණං – “ථෙරෙන එකෙන පරියායෙන සමාපත්තිපි සමාපත්තිථාමොපි කථිතො, කො නු ඛො ඉමං සමාගමං සම්පත්තො, කො න සම්පත්තො”ති ඔලොකයමානා තථාගතස්ස අසම්පත්තභාවං දිස්වා “මයං තථාගතං පක්කොසිත්වා පරිසං පරිපුණ්ණං කරිස්සාමා”ති සබ්බාපි එකචිත්තා අහෙසුන්තිපි සමචිත්තා. අපරමපි කාරණං – අනාගතෙ කොච්ඡෙව හික්ඛු වා හික්ඛුනී වා දෙවො වා මනුස්සො වා “අයං දෙසනා සාවකභාසිතා”ති අගාරවං කරෙයා, සම්මාසම්බුද්ධං පක්කොසිත්වා ඉමං දෙසනං සබ්බඤ්ඤාභාසිතං කරිස්සාම. එවං අනාගතෙ ගරුභාවනීයා හවිස්සනීති සබ්බාව එකචිත්තා අහෙසුන්තිපි සමචිත්තා. අපරමපි කාරණං – සබ්බාපි හි තා එකසමාපත්තිලාභිනියො වා අහෙසුං එකාරම්මණලාභිනියො වානි එවමපි සමචිත්තා.

හට්ඨානි තුට්ඨපහට්ඨා ආමොදිතා පමොදිතා. සාමුති ආයාවනත්ථෙ නිපාතො. අනුකම්පං උපාදායානි න ථෙරස්ස අනුකම්පං කාරුඤ්ඤං අනුද්දයං පටිච්ච, න ච ඉමස්මිං යානෙ ථෙරස්ස අනුකම්පිතබ්බකිච්චං අත්ථි. යස්මිං හි දිවසෙ ථෙරො සුකරබතලෙණද්වාරෙ භාගිනෙයාස්ස දීඝනබ්බරිබ්බාජකස්ස වෙදනාකම්මට්ඨානෙ (ම. නි. 2.206) කථියමානෙ තාලවණ්ටං ගහෙත්වා සත්ථාරං බීජමානො ධීතො පරස්ස වඩ්ඪිතභොජනං භුඤ්ජිත්වා බුදුං විනොදෙන්තො විය පරස්ස සජ්ජිතපසාධනං සීසෙ පටිමුඤ්චන්තො විය ච සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස නිජ්ජදෙසතො මත්ථකං පත්තො, තස්මිංයෙව දිවසෙ භගවතා අනුකම්පිතො නාම. අවසෙසානං පන තං යානං සම්පත්තානං දෙවමනුස්සානං අනුකම්පං උපාදාය ගච්ඡතු භගවානි භගවන්තං යාචිංසු.

බලවා පුරිසොති දුබ්බලො හි බීජපං සම්ඤ්ජනපසාරණං කාතුං න සක්කොති, බලවාච සක්කොති. තෙනෙතං චුත්තං. සම්මුඛෙ පාතුරභොසීති සම්මුඛට්ඨානෙ පුරතොයෙව පාකට්ටො අහොසි. භගවා එතද්දෙවොවානි එතං “ඉධ සාරිපුත්තා”තිආදිතා නයෙන අත්තනො ආගමනකාරණං අවොච. එවං කිරස්ස අහොසි – “සචෙ කොචි බාලො අකතඤ්ඤ හික්ඛු වා හික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා එවං චිත්තෙයා – ‘සාරිපුත්තත්ථෙරො මහන්තං පරිසං අලත්ථ, සම්මාසම්බුද්ධො එත්තකං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො උසුයාය පරිසං උට්ඨාපෙතුං ආගතො’ති. සො ඉමං

මයි මනොපදොසං කත්වා අපායෙ නිබ්බත්තෙය්‍යා”ති. අථත්තනො ආගමනකාරණං කථෙත්තො එතං “ඉධ සාරිපුත්තා”ති ආදිවචනං අවොච.

එවං අත්තනො ආගමනකාරණං කථෙත්වා ඉදානි සමාපත්තියා ටාමං කථෙතුං තා ඛො පන, සාරිපුත්ත, දෙවතා දසපි හුත්වාති ආදිමාහ. තත්ථ යසවසෙන වා අත්ථං ආහරිතුං වට්ටති සමාපත්තිවසෙන වා. යසවසෙන තාව මහෙසක්ඛා දෙවතා දස දස එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු, තාහි අප්පෙසක්ඛතරා වීසති වීසති එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු, තාහි අප්පෙසක්ඛතරා...පෙ.... සට්ඨි සට්ඨි එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු. සමාපත්තිවසෙන පන යාහි පණිතා සමාපත්ති භාවිතා, තා සට්ඨි සට්ඨි එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු. යාහි තතො භීතතරා, තා පඤ්ඤාස පඤ්ඤාස...පෙ.... යාහි තතො භීතතරා සමාපත්ති භාවිතා...පෙ.... තා දස දස එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු. යාහි වා භීතා භාවිතා, තා දස දස එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු. යාහි තතො පණිතතරා භාවිතා, තා වීසති වීසති. යාහි තතො පණිතතරා...පෙ.... තා සට්ඨි සට්ඨි එකට්ඨානෙ අට්ඨංසු.

ආරග්ගකොට්ඨිකුදනමත්තෙති ආරග්ගකොට්ඨියා පතනමත්තෙ ඔකාසෙ. න ච අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්තීති එවං සම්බාධෙ යානෙ තිට්ඨන්තියොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං න බ්‍යාබාධෙන්ති න සට්ටෙන්ති, අසම්පීළා අසම්බාධාව අහෙසුං. “තව භත්ථො මං බාධති, තව පාදො මං බාධති, ත්වං මං මද්දන්තී යීතා”ති වත්තබ්බකාරණං නාහොසි. තත්ථ නුනාති තස්මිං භවෙ නුන. තථාචිත්තං භාවිතන්ති තෙනාකාරෙන චිත්තං භාවිතං. යෙන තා දෙවතාහි යෙන තථාභාවිතෙන චිත්තෙන තා දෙවතා දසපි හුත්වා...පෙ.... තිට්ඨන්ති, න ච අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්තීති. ඉධෙව ඛොති සාසනෙ වා මනුස්සලොකෙ වා භූමිමං, ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ ඉමස්මිංයෙව මනුස්සලොකෙති අත්ථො. තාසඤ්චි දෙවතානං ඉමස්මිංයෙව මනුස්සලොකෙ ඉමස්මිංයෙව ව සාසනෙ තං චිත්තං භාවිතං, යෙන තා සන්තෙ රූපභවෙ නිබ්බත්තා, තතො ච පන ආගන්ත්වා එවං සුබ්බමෙ අත්තභාවෙ මාපෙත්වා යීතා. තත්ථ කිඤ්චාපි කස්සපදසබ්බසස සාසනෙ තීණි මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තදෙවතාපි අත්ථි, සබ්බබ්බද්ධානං පන එකාව අනුසාසනී එකං සාසනන්ති කත්වා “ඉධෙව ඛො, සාරිපුත්තා”ති අඤ්ඤබ්බද්ධානං සාසනමිපි ඉමමෙව සාසනං කරොන්තො ආහ. එත්තාවතා තථාගතෙන සමාපත්තියා ටාමො කටීතො.

ඉදානි සාරිපුත්තත්ථෙරං ආරබ්භ තත්තිවසෙන අනුසාසනිං කථෙත්තො තස්මාතිහ, සාරිපුත්තාති ආහ. තත්ථ තස්මාති යස්මා තා දෙවතා ඉධෙව සන්තං සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙන්වා සන්තෙ භවෙ නිබ්බත්තා, තස්මා. සන්තින්ද්‍රියානි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං සන්තතාය නිබ්බුතතාය පණිතතාය සන්තින්ද්‍රියා. සන්තමානසානි මානසස්ස සන්තතාය නිබ්බුතතාය පණිතතාය සන්තමානසා. සන්තංයෙව උපහාරං උපහරිස්සාමාති කායචිත්තූපහාරං සන්තං නිබ්බුතං පණිතංයෙව උපහරිස්සාම. සබ්‍රහ්මචාරීසුති සමානං එකුද්දෙසනාදිං බ්‍රහ්මං වරන්තෙසු සහධම්මිකෙසු. එවඤ්චි චො, සාරිපුත්ත, සික්ඛිතබ්බන්ති ඉමිනා එත්තකෙන වාරෙන භගවා දෙසනං සබ්බඤ්ඤාභාසිතං අකාසි. අනස්සුන්ති නට්ඨා විනට්ඨා. යෙ ඉමං ධම්මපරියායං නාස්සොසුන්ති යෙ අත්තනො පාපිකං තුව්ඡං නිරත්ථකං දිට්ඨිං.

නිස්සාය ඉමං ඵවරූපං ධම්මදෙසනං සොතුං න ලභිංසුති යථානුසන්ධිනා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

38. ඡට්ඨෙය වරණායං විහරතීති වරණා නාම ඵකං නගරං, තං උපනිස්සාය විහරති. කාමරාගාහිනිවෙසවිනිබන්ධපලිගෙධපරිශුද්ධිධානඡ්ඤාසානහෙතුති කාමරාගාහිනිවෙසහෙතු, කාමරාගවිනිබන්ධහෙතු, කාමරාගපලිගෙධහෙතු, කාමරාගපරිශුද්ධිධානහෙතු, කාමරාගඅඡ්ඤාසානහෙතුති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – ය්වායං පඤ්ච කාමගුණෙ නිස්සාය උප්පජ්ජති කාමරාගො, තස්සාහිනිවෙසාදිහෙතු. කාමරාගෙන අහිනිවිට්ඨත්තා විනිබද්ධත්තා තස්මිංයෙව ච කාමරාගෙ මහාපඤ්ඤා විය පලිගෙධත්තා අනුපවිට්ඨත්තා තෙනෙව ච කාමරාගෙන පරිශුද්ධිත්තා ගහිතත්තා කාමරාගෙනෙව ච අඡ්ඤාසිතත්තා ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ගහිතත්තාති. දිට්ඨිරාගාදිපදෙසුපි ඵසෙව නයො. දිට්ඨිරාගොති පනෙත්ථ ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො නිස්සාය උප්පජ්ජනකරාගො වෙදිතබ්බො. පුරත්ථිමෙසු ජනපදෙසුති ථෙරස්ස වසනට්ඨානතො සාවත්ථිජනපදො පුරත්ථිමදිසාභාගෙ හොති, ථෙරො ච නිසිදන්තොපි තතොමුඛොව නිසින්තො, තස්මා ඵවමාහ. උදානං උදානෙසීති උදාහාරං උදාහරි. යථා හි යං තෙලං මානං ගහෙතුං න සක්කොති, විස්සන්දිත්වා ගච්ඡති, තං අවසෙසකොති චුච්චති. යඤ්ච ජලං තළාකං ගහෙතුං න සක්කොති, අඡ්ඤාත්ථරිත්වා ගච්ඡති, තං ඔසොති චුච්චති, ඵවමෙවං යං පීතිවචනං හදයං ගහෙතුං න සක්කොති, අධිකං හුත්වා අන්තො අසණ්ඨහිත්වා බහි නික්ඛමති, තං උදානන්ති චුච්චති, ඵවරූපං පීතිමයවචනං නිව්ඡාරෙසීති අත්ථො.

39. සත්තමෙ ගුන්දාවනෙති ඵවං නාමකෙ වනෙ. උපසඤ්ඤාමිති “මහාකච්චානත්ථෙරො කිර නාම අත්තනො පිතුමත්තමිපි අයාකමත්තමිපි දිස්වා නෙව අභිවාදෙති න පච්චුට්ඨෙති න ආසනෙන නිමන්තෙති”ති සුත්වා “න සක්කා ඵත්තකෙන නිට්ඨං ගන්තුං, උපසඤ්ඤාමිත්වා නං පරිග්ගණ්හිස්සාමි”ති භුත්තපාතරාසො යෙනායස්මා මහාකච්චානො තෙනුපසඤ්ඤාමි. ජිණ්ණෙති ජරාජිණ්ණෙ. චුද්ධෙති වයොචුද්ධෙ. මහල්ලකෙති ජාතිමහල්ලකෙ. අද්ධගතෙති දිසකාලද්ධානං අතික්කන්තෙ. වයොඅනුප්පත්තෙති පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තෙ. තයිදං, හො කච්චාන, තථෙවාති, හො කච්චාන, යං තං අමිහෙහි කෙවලං සුතමෙව, තං ඉමිනා දිට්ඨෙන සමෙති. තස්මා තං තථෙව, න අඤ්ඤා. න හි භවං කච්චානො බ්‍රාහ්මණොති ඉදං අත්තානං සන්ධාය වදති. අයං කිරස්ස අධිප්පායො – අමිහෙ ඵවං මහල්ලකෙ දිස්වා හොතො කච්චානස්ස අභිවාදනමත්තමිපි පච්චුට්ඨානමත්තමිපි ආසනෙන නිමන්තනමත්තමිපි නත්ථිති. න සම්පන්නමෙවාති න යුත්තමෙව න අනුච්ඡවිකමෙව.

ථෙරො බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං සුත්වා “අයං බ්‍රාහ්මණො නෙව චුද්ධෙ ජානාති න දහරෙ, ආචික්ඛිස්සාමිස්ස චුද්ධෙ ච දහරෙ වා”ති දෙසනං වඩ්ඪෙන්නො අත්ථි බ්‍රාහ්මණාතිආදිමාහ. තත්ථ ජානතාති සබ්බං නෙය්‍යං ජානන්තෙන. පස්සතාති තදෙව හත්ථෙ යපිතං ආමලකං විය පස්සන්තෙන. චුද්ධභූමීති යෙන කාරණෙන චුද්ධො නාම හොති, තං කාරණං. දහරභූමීති යෙන කාරණෙන දහරො නාම හොති, තං

කාරණං. ආසීතිකොති අසීතිවස්සවයො. නාවුතිකොති නාවුතිවස්සවයො. කාමෙ පරිභුඤ්ජනීති වත්ථුකාමෙ කිලෙසකාමෙති දුට්ඨෙපි කාමෙ කමනවසෙන පරිභුඤ්ජනී. කාමමජ්ඣාචසනීති දුට්ඨෙපි කාමෙ සරෙ සරස්සාමිකො විය වසති අධිවසති. කාමපරියෙසනාය උස්සුකොති දුට්ඨානම්පි කාමානං පරියෙසනත්ථං උස්සුක්කමාපන්නො. බාලො න ථෙරොත්ථෙව සඬබ්බං ගච්ඡතීති සො න ථෙරො බාලො මන්දොත්ථෙව ගණනං ගච්ඡති. චුත්තං හෙනං -

“න තෙන ථෙරො සො හොති, යෙනස්ස පලිතං සිරො;
පරිපක්කො වයො තස්ස, මොසජ්ඣණොති චුච්චතී”ති. (ධ. ප. 260);

දහරොති තරුණො. යුවාති යොබ්බනෙන සමන්තාගතො. සුසුකාළකෙසොති සුට්ඨු කාළකෙසො. භද්‍රෙන යොබ්බනෙන සමන්තාගතොති යෙන යොබ්බනෙන සමන්තාගතො යුවා, තං යොබ්බනං භද්‍රං ලද්ධකන්ති දස්සෙති. පයමෙන වයසාති පයමවයො නාම තෙත්තිංස වස්සාති, තෙන සමන්තාගතොති අත්ථො. පණ්ඩිතො ථෙරොත්ථෙව සඬබ්බං ගච්ඡතීති සො ඵවරුපො පුග්ගලො පණ්ඩිතොති ව ථෙරොති ව ගණනං ගච්ඡති. චුත්තම්පි චෙතං -

“යම්හි සච්චඤ්ච ධම්මො ව, අහිංසා සංයමො දමො;
ස වෙ චන්තමලො ධිරො, ථෙරො ඉති පචුච්චතී”ති. (ධ. ප. 261);

40. අට්ඨමෙ වොරා බලවන්නො හොන්තීති පක්ඛසම්පන්නා, පරිවාරසම්පන්නා, ධනසම්පන්නා, නිවාසට්ඨානසම්පන්නා, වාහනසම්පන්නා ව හොන්ති. රාජානො තස්මිං සමයෙ දුබ්බලා හොන්තීති තස්මිං සමයෙ රාජානො තාසං සම්පත්තිනං අභාවෙන දුබ්බලා හොන්ති. අනියාතුන්ති බහිද්ධා ජනපදචාරිකං චරිත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ අන්තොනගරං පවිසිතුං. නියාතුන්ති “වොරා ජනපදං විලුම්පන්ති මද්දන්ති, තෙ නිසෙධෙස්සාමා”ති පට්ඨමයාමෙ වා මජ්ඣිමයාමෙ වා පච්ඡිමයාමෙ වා නික්ඛම්තුං ආසුකං න හොති. තතො උට්ඨාය වොරා මනුස්සෙ පොථෙත්වා අච්ඡින්නදිත්වා ගච්ඡන්ති. පච්චන්තිමෙ වා ජනපදෙ අනුසඤ්ඤාතුන්ති ගාමං වාසකරණත්ථාය සෙතුං අත්ථරණත්ථාය පොක්ඛරණිං බණාපනත්ථාය සාලාදීනං කරණත්ථාය පච්චන්තිමෙ ජනපදෙ අනුසඤ්ඤාතුම්පි න සුඛං හොති. බ්‍රාහ්මණගහපතිකානන්ති අන්තොනගරවාසීනං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං. බාහිරානි වා කම්මන්තාරීති බහිගාමෙ ආරාමෙ ඛේතකම්මන්තාරී. පාපභික්ඛු බලවන්නො හොන්තීති පක්ඛුත්තරා යසුත්තරා පුඤ්ඤවන්නො බහුකෙහි උපට්ඨාකෙහි ව උපට්ඨාකීහි ව සමන්තාගතා රාජරාජමහාමත්තසන්නිස්සිතා. පෙසලා භික්ඛු තස්මිං සමයෙ දුබ්බලා හොන්තීති තස්මිං සමයෙ පියසීලා භික්ඛු තාසං සම්පත්තිනං අභාවෙන දුබ්බලා හොන්ති. තුණ්හිභුතා තුණ්හිභුතාව සඬසමජ්ඣෙ සඬකසායන්තීති නිස්සද්දා හුත්වා සඬසමජ්ඣෙ නිසින්නා කිඤ්ච ඵකවචනම්පි මුඛං උක්ඛිපිත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තා පජ්ඣායන්තා විය නිසිදන්ති. තයිදන්ති තදෙනං කාරණං. සුක්කපක්ඛො චුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතබ්බො.

41. නවමෙ මිච්ඡාපට්ඨපත්තාධිකරණහෙතුනි මිච්ඡාපට්ඨපත්තියා කාරණහෙතු පට්ඨපජ්ජනහෙතුනි අත්ථො. ඤායං ධම්මං කුසලන්ති සහවිපස්සනකං මග්ගං. එවරුපො හි සහවිපස්සනකං මග්ගං ආරාධෙතුං සම්පාදෙතුං පුරෙතුං න සක්කොති. සුක්කපක්ඛො චුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතඛිබ්බො. ඉමස්මිං සුත්තෙ සහ විපස්සනාය මග්ගො කථිතො.

42. දසමෙ දුග්ගතිතෙහීති උප්පට්ඨපාටියා ගතිතෙහි. බ්‍යඤ්ජනජපතිරූපකෙහීති බ්‍යඤ්ජනසො පතිරූපකෙහි අක්ඛරචිත්‍රතාය ලද්ධකෙහි. අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච පටිබාහන්තීති සුග්ගතිතසුත්තන්තානං අත්ථඤ්ච පාළිඤ්ච පටිබාහන්ති, අත්තනො දුග්ගතිතසුත්තන්තානංයෙව අත්ථඤ්ච පාළිඤ්ච උත්තරිතරං කත්වා දස්සෙත්ති. සුක්කපක්ඛො චුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතඛිබ්බො. ඉමස්මිං සුත්තෙ සාසනස්ස වුද්ධි ච පරිහානි ච කථිතාති.

සමචිත්තවග්ගො චතුත්ථො.

5. පරිසවග්ගවණ්ණනා

43. පඤ්චමස්ස පයමෙ උත්තානාති පාකටා අප්පට්ඨිජන්තා. ගම්භීරාති ගුල්භා පට්ඨිජන්තා. උද්ධතාති උද්ධව්චෙන සමන්තාගතා. උන්තළාති උග්ගතනළා, උට්ඨිතතුච්ඡමානාති චුත්තං හොති. වපලාති පත්තචීවරමණ්ඩනාදිනා වාපල්ලෙන යුත්තා. මුඛරාති මුඛරා බරවචනා. විකිණ්ණවාචාති අසංයතවචනා දිවසම්පි නිරත්ථකවචනපලාපිනො. මුට්ඨස්සකීති විස්සට්ඨසතිනො. අසම්පජානාති නිජපඤ්ඤා. අසමාහිතාති විත්තෙකග්ගතාමත්තස්සාපි අලාභිනො. පාකතින්ද්‍රියාති පකතියා යිතෙහි විවටෙහි අරක්ඛිතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි සමන්තාගතා. සුක්කපක්ඛො චුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතඛිබ්බො.

44. දුතියෙ භණ්ඩනජාතාති භණ්ඩනං වුව්චති කලහස්ස පුබ්බභාගො, තං තෙසං ජාතන්ති භණ්ඩනජාතා. තථා “මයං තුම්හෙ දණ්ඩාපෙස්සාම බන්ධාපෙස්සාමා” තිආදිවචනජපවත්තියා සඤ්ජාතකලහා. අයං තාව ගිහීසු නයො. පබ්බජ්ජා පන ආපත්තිවිතික්කමවාචං වදන්තා කලහජාතා නාම. විවාදාපන්තාති විරුද්ධවාදං ආපන්තා. මුඛසත්තීහි විතුදන්තාති ගුණානං ඡින්දනට්ඨෙන දුබ්භාසිතා වාචා මුඛසත්තියොති වුව්චන්ති, තාහි විතුදන්තා විජ්ඣන්තා. සමග්ගාති එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති එතෙසං කරණෙන සමග්ගතාය සහිතා. පියවක්ඛුහීති මෙත්තාවක්ඛුහි.

45. තතියෙ අග්ගවතීති උත්තමපුග්ගලවතී, අග්ගාය වා උත්තමාය පට්ඨපත්තියා සමන්තාගතා. තතො විපරිතා අනග්ගවතී. බාහුලිකාති විවරාදිබාහුල්ලාය පට්ඨපන්තා. සාසනං සිලීලං ගණ්හන්තීති සාපලිකා. ඔක්කමනෙ පුබ්බඛග්ගමාති එත්ථ ඔක්කමනං වුව්චති අවගමනට්ඨෙන පඤ්ච නිවරණාති, තෙන පඤ්චනිවරණපුරණෙ පුබ්බඛග්ගමාති චුත්තං හොති. පච්චෙකෙති උපධිව්චෙකෙ නිබ්බානෙ.

නික්බිත්තදුරාති තිව්ධෙපි විවෙකෙ ඔරොපිතදුරා. න වීරියං ආරහන්තීති දුට්ඨමපි වීරියං න කරොන්ති. අප්පත්තස්ස පත්තියාති පුබ්බෙ අප්පත්තස්ස ඤානවිපස්සනාමග්ගඵලවිසෙසස්ස පත්තිඅත්ථාය. ඉතරං පදද්වයං තස්සෙව වෙවචනං. පච්ඡිමා ජනතාති සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකජනො. දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජතීති ආවරියුපජ්ඣායෙහි කතං අනුකරොන්තො දිට්ඨස්ස තෙසං ආචාරස්ස අනුගතිං ආපජ්ජති නාම. සෙසං චුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බං.

46. චතුත්ථෙ අරියාති අරියසාවකපරිසා. අනරියාති පුට්ඨජ්ජනපරිසා. “ඉදං දුක්ඛ”න්ති යථාභූතං නප්පජානන්තීති ය්පෙත්වා තණ්හං තෙභූමකා පඤ්චක්ඛන්ධා දුක්ඛසච්චං නාම, එත්තකමෙව දුක්ඛං, ඉතො උද්ධං දුක්ඛං නත්ථීති යථාසභාවතො නප්පජානන්ති. එස නයො සබ්බත්ථ. සෙසපදෙසු පන තස්ස දුක්ඛස්ස සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයො නාම, තස්සායෙව තණ්හාය, ද්විත්තමිපි වා තෙසං සච්චානං අවචන්තක්ඛයො අසමුප්පත්ති දුක්ඛනිරොධො නාම, අට්ඨංඞිගිකො අරියමග්ගො දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා නාමාති එවං ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුහි සච්චෙහි චත්තාරො මග්ගා ච චත්තාරි ච ඵලාති කථිතාති.

47. පඤ්චමෙ පරිසාකසටොති කසටපරිසා කචචරපරිසා පලාපපරිසාති අත්ථො. පරිසාමණ්ඩොති පසන්තපරිසා සාරපරිසාති අත්ථො. ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තීති ඡන්දෙන අගතිං ගච්ඡන්ති, අකත්තබ්බං කරොන්තීති අත්ථො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. ඉමාති පන චත්තාරි අගතිගමනාති හණ්ඩභාජනීයෙ ච විනිච්ඡයට්ඨානෙ ච ලබ්හන්ති. තත්ථ හණ්ඩභාජනීයෙ තාව අත්තතො භාරභූතානං භික්ඛූතං අමනාපෙ හණ්ඩකෙ පත්තෙ තං පරිචත්තෙත්වා මනාපං දෙන්තො ඡන්දාගතිං ගච්ඡති නාම. අත්තතො පන අභාරභූතානං මනාපෙ හණ්ඩකෙ පත්තෙ තං පරිචත්තෙත්වා අමනාපං දෙන්තො දොසාගතිං ගච්ඡති නාම. හණ්ඩකභාජනීයවත්ථුඤ්ඤා ධීතිකඤ්ඤා අජානන්තො මොහාගතිං ගච්ඡති නාම. මුඛරානං වා රාජාදිනිස්සිතානං වා “ඉමෙ මෙ අමනාපෙ හණ්ඩකෙ දින්නෙ අනත්ථමිපි කරෙය්‍ය”න්ති හයෙන පරිචත්තෙත්වා මනාපං දෙන්තො භයාගතිං ගච්ඡති නාම. යො පන එවං න ගච්ඡති, සබ්බෙසං තුලාභූතො පමාණභූතො මජ්ඣන්තො හුත්වා යං යස්ස පාපුණාති, තඤ්ඤෙව තස්ස දෙති, අයං චතුබ්බිධමිපි අගතිගමනං න ගච්ඡති නාම. විනිච්ඡයට්ඨානෙ පන අත්තතො භාරභූතස්ස ගරුකාපත්තිං ලහුකාපත්තිං කත්වා කටෙන්නො ඡන්දාගතිං ගච්ඡති නාම. ඉතරස්ස ලහුකාපත්තිං ගරුකාපත්තිං කත්වා කටෙන්නො දොසාගතිං ගච්ඡති නාම. ආපත්තිවුට්ඨානං පන සමුච්චයක්ඛන්ධකඤ්ඤා අජානන්තො මොහාගතිං ගච්ඡති නාම. මුඛරස්ස වා රාජපුජිතස්ස වා “අයං මෙ ගරුකං කත්වා ආපත්තිං කටෙන්නස්ස අනත්ථමිපි කරෙය්‍යා”ති ගරුකමෙව ලහුකාති කත්වා කටෙන්නො භයාගතිං ගච්ඡති නාම. යො පන සබ්බෙසං යථාභූතමෙව කටෙති, අයං චතුබ්බිධමිපි අගතිගමනං න ගච්ඡති නාම.

48. ඡට්ඨෙ ඔක්කාවිතවිනිතාති දුබ්බිනිතා. නො පටිපුච්ඡාවිනිතාති න පුච්ඡන්වා විනිතා. ගම්භීරාති පාළිවසෙන ගම්භීරා සල්ලසුත්තසදිසා. ගම්භීරත්ථාති අත්ථවසෙන ගම්භීරා මහාවෙදල්ලසුත්තසදිසා. ලොකුත්තරාති ලොකුත්තරඅත්ථදීපකා.

සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තාති සත්තසුඤ්ඤං ධම්මමත්තමෙව පකාසකා
 අසඬ්ඛතසංයුත්තසදිසා. න අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙන්නීති විජානනත්ථාය චිත්තං
 න උපට්ඨපෙන්නි, නිද්දායන්ති වා අඤ්ඤවිහිතා වා භොන්ති. උග්ගභෙතඛිබ්බං
 පරියාපුණිතඛිබ්බන්ති උග්ගභෙතඛිබ්බෙ ව පරියාපුණිතඛිබ්බෙ ව. කචිතාති කචිති කතා.
 ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං. චිත්තක්ඛරාති විචිත්‍රඅක්ඛරා. ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං.
 බාහිරකාති සාසනතො බහිභුතා. සාවකභාසිතාති තෙසං තෙසං සාවකෙහි භාසිතා.
 සුස්සුසන්තීති අක්ඛරචිත්තතාය වෙව සරසම්පන්නියා ව අත්තමනා හුත්වා සුභන්ති.
 න වෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිපුච්ඡන්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤං අත්ථං වා අනුසන්ධිං වා
 පුබ්බාපරං වා න පුච්ඡන්ති. න ව පටිච්චරන්තීති පුච්ඡනත්ථාය වාරිකං න විවරන්ති.
 ඉදං කථන්ති ඉදං බ්‍යඤ්ජනං කථං රොපෙතඛිබ්බං කින්නි රොපෙතඛිබ්බං? ඉමස්ස කො
 අත්ථොති ඉමස්ස භාසිතස්ස කො අත්ථො, කා අනුසන්ධි, කිං පුබ්බාපරං?
 අච්චටන්ති පටිච්ඡන්තං. න විවරන්තීති න උග්ගසාටෙන්ති. අනුත්තාතීකතන්ති
 අපාකටං කතං. න උත්තාතීං කරොන්තීති පාකටං න කරොන්ති. කඬ්ඛායාතියෙසුති
 කඬ්ඛාය කාරණභූතෙසු. සුක්කපක්ඛො වුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතඛිබ්බො.

49. සත්තමෙ ආමිසගරුති චතුපච්චයගරුකා ලොකුත්තරධම්මං ලාමකතො
 ගහෙත්වා යීතපරිසා. සද්ධම්මගරුති නව ලොකුත්තරධම්මෙ ගරුකෙ කත්වා
 චත්තාරො පච්චයෙ ලාමකතො ගහෙත්වා යීතපරිසා. උභතොභාගවිමුත්තොති ද්විති
 භාගෙහි විමුත්තො. පඤ්ඤාවිමුත්තොති පඤ්ඤාය විමුත්තො
 සුක්ඛවිපස්සකඬ්ඛිණාසවො. කායසක්ඛීති කායෙන ක්‍රියානථස්සං චුස්සිත්වා පච්ඡා
 නිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකත්වා යීතො. දිට්ඨිජ්ජන්තොති දිට්ඨන්තං පත්තො. ඉමෙ
 ද්වෙපි ඡසු යානෙසු ලබ්භන්ති. සද්ධාවිමුත්තොති සද්දහන්තො විමුත්තො. අයම්පි
 ඡසු යානෙසු ලබ්භති. ධම්මං අනුස්සරන්ති ධම්මානුසාරී. සද්ධං අනුස්සරන්ති
 සද්ධානුසාරී. ඉමෙ ද්වෙපි පයමමග්ගසමඬ්ඛිතො. කල්‍යාණධම්මොති
 සුන්දරධම්මො. දුස්සිලො පාපධම්මොති නිස්සිලො ලාමකධම්මො. ඉමං කස්මා
 ගණ්භන්ති? සබ්බෙසු හි එකසදිසෙසු ජාතෙසු සීලවන්තෙසු බලවගාරවං න භොති,
 එකච්චෙසු පන දුස්සිලෙසු සති සීලවන්තානං උපරි බලවගාරවං භොතීති මඤ්ඤන්තා
 ගණ්භන්ති. තෙ තෙන ලාභං ලභන්තීති තෙ හික්ඛු එකච්චානං වණ්ණං එකච්චානං
 අවණ්ණං කටෙන්වා චත්තාරො පච්චයෙ ලභන්ති. ගථිතාති තණ්හාය ගන්ථිතා.
 මුච්ඡිතාති තණ්හාවසෙනෙව මුච්ඡිතා. අජ්ඣොපන්නාති අජ්ඣොසාය ගිලිත්වා
 පරිනිට්ඨපෙත්වා යීතා. අනාදීනවදස්සාවිතොති අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගෙ ආදීනවං
 අපස්සන්තා. අනිස්සරණපඤ්ඤාති චතුසු පච්චයෙසු ඡන්දරාගඅපකඬ්ඪතාය
 නිස්සරණපඤ්ඤාය විරහිතා ඉදමත්ථං එතන්ති අජානන්තා. පරිභුඤ්ජන්තීති
 සච්ඡන්දරාගා හුත්වා පරිභුඤ්ජන්ති.

සුක්කපක්ඛෙ උභතොභාගවිමුත්තොතිආදියු අයං සත්තන්තම්පි අරියපුග්ගලානං
 සඬ්ඛෙපපකාසනා – එකො හික්ඛු පඤ්ඤාධුරෙන අහිනිවිට්ඨො අට්ඨ සමාපත්තියො
 නිබ්බත්තෙන්වා සොතාපත්තිමග්ගං පාපුණාති. සො තස්මිං බණ්ණෙ ධම්මානුසාරී නාම
 භොති, සොතාපත්තිඵලාදියු ඡසු යානෙසු කායසක්ඛි නාම, අරහත්තඵලක්ඛණ
 උභතොභාගවිමුත්තො නාම. සමාපත්තිහි වික්ඛම්භනවිමුත්තියා මග්ගෙන

සමුච්ඡේදවිමුත්තියානි ද්විත්වත්තුං වා ද්විති වා භාගෙහි විමුත්තොති අත්ථො. අපරො පඤ්ඤාධුරෙන අභිනිවිට්ඨො සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො සුක්ඛවිපස්සකොව හුත්වා සොනාපත්තිමග්ගං පාපුණාති. සො තස්මිං බණ්ඩමමානුසාරී නාම භොති, සොනාපත්තිඵලාදීසු ඡසු යානෙසු දිට්ඨිප්පත්තො නාම, අරහත්තඵලක්ඛණෙ පඤ්ඤාවිමුත්තො නාම. අපරො සද්ධාධුරෙන අභිනිවිට්ඨො අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා සොනාපත්තිමග්ගං පාපුණාති. සො තස්මිං බණ්ඩ සද්ධානුසාරී නාම භොති, සොනාපත්තිඵලාදීසු ඡසු යානෙසු කායසක්ඛි නාම, අරහත්තඵලක්ඛණෙ උභතොභාගවිමුත්තො නාම. අපරො සද්ධාධුරෙන අභිනිවිට්ඨො සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො සුක්ඛවිපස්සකොව හුත්වා සොනාපත්තිමග්ගං පාපුණාති. සො තස්මිං බණ්ඩ සද්ධානුසාරී නාම භොති, සොනාපත්තිඵලාදීසු ඡසු යානෙසු සද්ධාවිමුත්තො නාම, අරහත්තඵලක්ඛණෙ පඤ්ඤාවිමුත්තො නාම.

50. අට්ඨමෙ විසමාති සපක්ඛලනට්ඨෙන විසමා. සමාති නිපක්ඛලනට්ඨෙන සමා. අධම්මකම්මානීති උද්ධම්මාති කම්මාති. අවිනයකම්මානීති උබ්බිනයාති කම්මාති.

51. නවමෙ අධම්මිකාති නිද්ධම්මා. ධම්මිකාති ධම්මයුත්තා.

52. දසමෙ අධිකරණන්ති විවාදාධිකරණාදිවතුබ්බිධං අධිකරණං. ආදියන්තීති ගණ්හන්ති. සඤ්ඤාපෙත්තීති ජානාපෙත්තී. න ච සඤ්ඤත්තිං උපගච්ඡන්තීති සඤ්ඤාපනත්ථං න සන්තිපතන්ති. න ච නිජ්ඣාපෙත්තීති න පෙක්ඛාපෙත්තී. න ච නිජ්ඣත්තිං උපගච්ඡන්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤං නිජ්ඣාපනත්ථාය න සන්තිපතන්ති. අසඤ්ඤත්තිබ්බාති අසඤ්ඤත්තියෙව බ්බං එතෙසන්ති අසඤ්ඤත්තිබ්බා. අප්පට්තිස්සග්ගමන්තිනොති යෙසං හි එවං භොති – “සචෙ අම්භෙහි ගහිතං අධිකරණං ධම්මිකං භවිස්සති, ගණ්හිස්සාම. සචෙ අධම්මිකං, විස්සජ්ජෙස්සාමා” ති, තෙ පට්තිස්සග්ගමන්තිනො නාම භොන්ති. ඉමෙ පන න තථා මන්තෙන්නීති අප්පට්තිස්සග්ගමන්තිනො. ථාමසා පරාමාසා අභිනිවිස්සාති දිට්ඨිථාමෙන ච දිට්ඨිපරාමාසෙන ච අභිනිවිසිත්වා. ඉදමෙව සච්චන්ති ඉදං අම්භාකං වචනමෙව සච්චං. මොසමඤ්ඤන්ති අවසෙසානං වචනං මොසං තුව්ඡං. සුක්කපක්ඛො උත්තානත්ථොයෙවාති.

පරිසවග්ගො පඤ්චමො.

පඨමපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

2. දුතියපණ්ණාසකං

(6) 1. පුග්ගලවග්ගවණ්ණනා

53. දුතියපණ්ණාසකස්ස පඨමෙ චක්කවත්තිනා සද්ධිං ගහිතත්තා “ලොකානුකම්පායා”ති න වුත්තං. එත්ථ ච චක්කවත්තිනො උප්පත්තියා ද්වෙ සම්පත්තියො ලහන්ති, බුද්ධානං උප්පත්තියා තිස්සොපි.

54. දුතියෙ අව්ඡරියමනුස්සාති ආවිණ්ණමනුස්සා අබ්භතමනුස්සා.

55. තතියෙ බහුතො ජනස්ස අනුතප්පා හොතීති මහාජනස්ස අනුතාපකාරි හොති. තත්ථ චක්කවත්තිනො කාලකිරියා එකචක්කවාළෙ දෙවමනුස්සානං අනුතාපං කරොති, තථාගතස්ස කාලකිරියා දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු.

56. චතුත්ථෙ ටුපාරහාති ටුපස්ස යුත්තා අනුච්ඡවිකා. චක්කවත්තිනො හි වෙතියං පටිජග්ගිත්වා ද්වෙ සම්පත්තියො ලහන්ති, බුද්ධානං වෙතියං පටිජග්ගිත්වා තිස්සොපි.

57. පඤ්චමෙ බුද්ධාති අත්තනො ආනුභාවෙන චත්තාරි සච්චාති බුද්ධා.

58. ඡට්ඨෙ ඵලන්තියාති සද්දං කරොත්තියා. න සත්තසන්තීති න භායන්ති. තත්ථ ඛිණ්ණාසවො අත්තනො සක්කායදිට්ඨියා පහිනත්තා න භායති, හත්ථාජාතීයො සක්කායදිට්ඨියා බලවත්තාති. සත්තමට්ඨමෙසුපි එසෙව නයො.

61. නවමෙ කිංපුරිසාති කින්නරා. මානුසිං වාවං න භාසන්තීති මනුස්සකථං න කථෙත්ති. ධම්මාසොකස්ස කිර එකං කින්නරං ආනෙත්වා දස්සෙසුං. සො “කථාපෙථ න”න්ති ආහ. කින්නරො කථෙතුං න ඉච්ඡති. එකො පුරිසො “අහමෙන. කථාපෙස්සාමි”ති හෙට්ඨාපාසාදං ඔතාරෙත්වා ද්වෙ බාණුකෙ කොට්ටෙත්වා උක්ඛලිං ආරොපෙසි. සා උහතොපස්සෙහි පතති. තං දිස්වා කින්නරො “කිං අඤ්ඤං එකං බාණුකං කොට්ටෙතුං න වට්ටති”ති එත්තකමෙව ආහ. පුත අපරභාගෙ ද්වෙ කින්නරෙ ආනෙත්වා දස්සෙසුං. රාජා “කථාපෙථ නෙ”ති ආහ. තෙ කථෙතුං න ඉච්ඡිංසු. එකො පුරිසො “අහමෙන කථාපෙස්සාමි”ති තෙ ගහෙත්වා අත්තරාපණං අගමාසි. තත්ථෙකො අම්බසක්කඤ්ච මච්ඡෙ ව අද්දස, එකො කඛිට්ඨඵලඤ්ච අම්බිලිකාඵලඤ්ච. තත්ථ පුරිමො “මහාවිසං මනුස්සා බාදන්ති, කථං තෙ කිලාසිනො න හොන්ති”ති ආහ. ඉතරො “කථං ඉමෙ එතං නිස්සාය කුට්ඨිනො න හොන්ති”ති ආහ. එවං මානුසිං වාවං කථෙතුං සක්කොන්තාපි ද්වෙ අත්ථෙ සම්පස්සමානා න කථෙත්තිති.

62. දසමෙ අප්පට්ඨානොති අනුකණ්ඨිතො අපච්චොසක්කිතො.

63. එකාදසමෙ අසත්තසන්තිවාසන්ති අසප්පුරිසානං සන්තිවාසං. න වදෙය්‍යාති ඔවාදෙන වා අනුසාසනියා වා න වදෙය්‍ය, මා වදතුති අත්ථො. ථෙරම්පාහං න වදෙය්‍යන්ති අහමි ථෙරං හික්ඛුං ඔවාදානුසාසනිවසෙන න වදෙය්‍යං. අහිතානුකම්පිති අහිතං ඉච්ඡමානො. නො හිතානුකම්පිති හිතං අනිච්ඡමානො. නොති නං වදෙය්‍යන්ති “අහං තච වචනං න කරිස්ස”න්ති නං වදෙය්‍යං.

විගෙයෙය්‍යන්ති වචනස්ස අකරණෙන විගෙයෙය්‍යං. පස්සම්පිස්ස
නප්පට්ඨකරෙය්‍යන්ති පස්සන්තොපි ජානන්තොපි අභං තස්ස වචනං න කරෙය්‍යං.
ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. සුක්කපක්කො පන සාධුති නං
වදෙය්‍යන්ති “සාධු හද්දකං සුකථිතං තයා”ති තස්ස කථං අභිනන්දන්තො නං
වදෙය්‍යන්ති අත්ථො.

64. ද්වාදසමෙ උභතො වච්ඡංසාරොති ද්විසුපි පක්කෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං
අක්කොසනපච්චක්කොසනවසෙන සංසරමානා වාචා වච්ඡංසාරො. දිට්ඨිපළාසොති
දිට්ඨිං නිස්සාය උප්පජ්ජනකො යුගග්ගාහලක්ඛණො පළාසො දිට්ඨිපළාසො නාම.
වෙනසො ආසාතොති කොපො. සො හි විත්තං ආසාතෙන්තො උප්පජ්ජති.
අප්පච්චයොති අතුට්ඨාකාරො, දොමනස්සන්ති අත්ථො. අනභිරද්ධිති කොපොයෙව.
සො හි අනභිරාධනවසෙන අනභිරද්ධිති වුවවති. අජ්ඣත්තං අවුපසන්තං හොතිති
සබ්බමිපෙනං නියකජ්ඣත්තසඬ්ඛාතෙ අත්තනො විත්තෙ ව
සද්ධිවිහාරිකඅත්තෙවාසිකසඬ්ඛාතාය අත්තනො පරිසාය ව අවුපසන්තං හොති.
තස්මෙතන්ති තස්මිං එතං. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

පුග්ගලවග්ගො පයමො.

(7) 2. සුඛවග්ගවණ්ණනා

65. දුතියස්ස පයමෙ ගිහිසුඛන්ති ගිහීනං සබ්බකාමනිප්ඵත්තිමූලකං සුඛං.
පබ්බජිතසුඛන්ති පබ්බජිතානං පබ්බජ්ජාමූලකං සුඛං.

66. දුතියෙ කාමසුඛන්ති කාමෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනකසුඛං. නෙක්ඛම්මසුඛන්ති
නෙක්ඛම්මං වුවවති පබ්බජ්ජා, තං ආරබ්භ උප්පජ්ජනකසුඛං.

67. තතියෙ උපධිසුඛන්ති තෙභුමකසුඛං. නිරුපධිසුඛන්ති ලොකුත්තරසුඛං.

68. චතුත්ථෙ සාසවසුඛන්ති ආසවානං පච්චයභූතං වට්ඨසුඛං. අනාසවසුඛන්ති
තෙසං අපච්චයභූතං විවට්ඨසුඛං.

69. පඤ්චමෙ සාමිසන්ති සංකිලෙසං වට්ඨගාමිසුඛං. නිරාමිසන්ති නික්කිලෙසං
විවට්ඨගාමිසුඛං.

70. ඡට්ඨෙ අරියසුඛන්ති අපුපුජ්ජනසුඛං. අනරියසුඛන්ති පුපුජ්ජනසුඛං.

71. සත්තමෙ කායිකන්ති කායවිඤ්ඤාණසහජාතං. වෙනසිකන්ති
මනොද්වාරිකසුඛං. තං ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං කථිතං.

72. අට්ඨමෙ සප්පිතිකන්ති පයමදුතියජ්ඣානසුඛං. නිප්පිතිකන්ති
තතියචතුත්ථජ්ඣානසුඛං. තත්ථ ලොකියසප්පිතිකතො ලොකියනිප්පිතිකං,

ලොකුත්තරසප්පිතිකතො ව ලොකුත්තරනිප්පිතිකං අග්ගන්ති එවං භූමිමන්තරං අභිත්ථිත්වා අග්ගභාවො වෙදිතබ්බො.

73. නවමෙ සාතසුඛන්ති තිසු ඤානෙසු සුඛං. උපෙක්ඛාසුඛන්ති චතුත්ථජ්ඣානසුඛං.

74. දසමෙ සමාධිසුඛන්ති අප්පනං වා උපචාරං වා පත්තසුඛං. අසමාධිසුඛන්ති තදුභයං අප්පත්තසුඛං.

75. එකාදසමෙ සප්පිතිකාරම්මණන්ති සප්පිතිකං ඤානද්වයං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පත්තසුඛං. නිප්පිතිකාරම්මණෙපි එසෙව නයො. ද්වාදසමෙපි ඉමිනාව උපායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

77. තෙරසමෙ රූපාරම්මණන්ති රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානාරම්මණං, යංකිඤ්චි රූපං ආරබ්භ උප්පජ්ජනකං වා. අරූපාරම්මණන්ති අරූපාවචරජ්ඣානාරම්මණං, යංකිඤ්චි අරූපං ආරබ්භ උප්පජ්ජනකං වාති.

සුඛවග්ගො දුතියො.

(8) 3. සනිමිත්තවග්ගවණ්ණනා

78-79. තතියස්ස පඨමෙ සනිමිත්තාති සකාරණා. දුතියාදීසුපි එසෙව නයො. නිදානං හෙතු සඬ්ඛාරො පච්චයො රූපන්ති සබ්බානිපි හි එතාති කාරණවෙච්චනානෙව.

84. සත්තමෙ සවෙදනාති පච්චයභූතාය සම්පයුත්තවෙදනාය සතියෙව උප්පජ්ජන්ති, නාසතීති අත්ථො. අට්ඨමනවමෙසුපි එසෙව නයො.

87. දසමෙ සඬ්ඛතාරම්මණාති පච්චයනිබ්බත්තං සඬ්ඛතධම්මං ආරම්මණං කත්වාච උප්පජ්ජන්ති. නො අසඬ්ඛතාරම්මණාති අසඬ්ඛතං පන නිබ්බානං ආරබ්භ න උප්පජ්ජන්ති. න භොන්තීති මග්ගක්ඛණෙන න භොන්ති නාම, එලෙ පත්තෙ නාහෙසුන්ති. එවමෙනෙසු දසසුපි යානෙසු යාව අරහත්තා දෙසනා දෙසිත්තාති.

සනිමිත්තවග්ගො තතියො.

(9) 4. ධම්මවග්ගවණ්ණනා

88. චතුත්ථස්ස පඨමෙ වෙනොවිමුත්තීති එලසමාධි. පඤ්ඤාවිමුත්තීති එලපඤ්ඤා.

89. දුතියෙ පග්ගාහොති වීරියං. අවික්ඛෙපොති විත්තෙකග්ගතා.

90. තනියෙ නාමනි වත්තාරො අරුපක්ඛන්ධා. රුපනි රුපක්ඛන්ධො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ධම්මකොට්ඨාසපරිච්ඡෙදඤාණං නාම කපිතං.

91. චතුත්ථෙවිච්ඡාති ඵලඤාණං. විමුක්තිති තංසම්පයුත්තා සෙසධම්මා.

92. පඤ්චමෙ භවදිට්ඨිති සස්සතදිට්ඨි. විභවදිට්ඨිති උච්ඡෙදදිට්ඨි. ඡට්ඨසත්තමානි උත්තානත්ථානෙව.

95. අට්ඨමෙ දොවචස්සතානි දුබ්බවහාවො. පාපමිත්තතානි පාපමිත්තසෙවනහාවො. නවමං චුත්තවිපරියායෙන වෙදිතබ්බං.

97. දසමෙ ධාතුකුසලතානි අට්ඨාරස ධාතුයො ධාතුති ජානනං. මනසිකාරකුසලතානි තාසංයෙව ධාතුනං අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණත්තයං ආරොපෙත්වා ජානනං.

98. එකාදසමෙ ආපත්තිකුසලතානි පඤ්චන්තඤ්ච සත්තන්තඤ්ච ආපත්තික්ඛන්ධානං ජානනං. ආපත්තිවුට්ඨානකුසලතානි දෙසනාය වා කම්මවාචාය වා ආපත්තිහි වුට්ඨානජානනන්ති.

ධම්මවග්ගො චතුත්ථො.

(10) 5. බාලවග්ගවණ්ණනා

99. පඤ්චමස්ස පට්ඨමෙ අනාගතං භාරං වහන්ති ‘‘සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව, ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො, පාතිමොක්ඛං ථෙරහාරොති වුච්චති’’ති ඉමං දසවිධං ථෙරහාරං නවකො හුත්වා ථෙරෙන අනජ්ඣිට්ඨො කරොන්තො අනාගතං භාරං වහති නාම. ආගතං භාරං න වහන්ති ථෙරො සමානො තමෙව දසවිධං භාරං අත්තනා වා අකරොන්තො පරං වා අසමාදපෙන්තො ආගතං භාරං න වහති නාම. දුතියසුත්තෙපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

101. තනියෙ අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤීති අකප්පියෙ සිහමංසාදිමිහි ‘‘කප්පියං ඉද්’’න්ති එවංසඤ්ඤී. කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤීති කුම්භිලමංසබ්බාරමංසාදිමිහි කප්පියෙ ‘‘අකප්පියං ඉද්’’න්ති එවංසඤ්ඤී. චතුත්ථං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

103. පඤ්චමෙ අනාපත්තියා ආපත්තිසඤ්ඤීති ආපුච්ඡිත්වා භණ්ඩකං ධොවන්තස්ස, පත්තං පවන්තස්ස, කෙසෙ ඡින්දන්තස්ස, ගාමං පවිසන්තස්සානිආදීසු අනාපත්ති, තත්ථ ‘‘ආපත්ති අය’’න්ති එවංසඤ්ඤී. ආපත්තියා අනාපත්තිසඤ්ඤීති තෙසඤ්ඤෙව වත්ථුනං අනාපුච්ඡාකරණෙ ආපත්ති, තත්ථ ‘‘අනාපත්ති’’ති එවංසඤ්ඤී. ඡට්ඨෙපි චුත්තනායෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. සත්තමාදිනි උත්තානත්ථානෙව.

109. එකාදසමෙ ආසවාති කිලෙසා. න කුක්කුච්චායිතබ්බන්ති සඨිසභොගස්ස අපට්ඨපනං අව්චාරණං න කුක්කුච්චායිතබ්බං නාම, තං කුක්කුච්චායති. කුක්කුච්චායිතබ්බන්ති තස්සෙව පට්ඨපනං විචාරණං, තං න කුක්කුච්චායති. ද්වාදසමාදීති හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බානීති.

බාලවග්ගො පඤ්චමො.

දුතියපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

3. තතියපණ්ණාසකං

(11) 1. ආසාදුප්පජ්ජහවග්ගවණ්ණනා

119. තතියස්ස පණ්ණාසකස්ස පට්ඨමෙ ආසාති තණ්හා. දුප්පජ්ජහාති දුච්චජා දුන්තීහරා. ලාභාසාය දුප්පජ්ජහභාවෙන සත්තා දසපි වස්සානි විසතිපි සට්ඨිපි වස්සානි “අප්ප ලහිස්සාම, ස්වෙ ලහිස්සාමා”ති රාජානං උපට්ඨහන්ති, කසිකම්මාදීති කරොන්ති, උභතොබ්බුල්ලං සඬගාමං පක්ඛන්දන්ති, අප්පට්ඨසඬකුප්පාදයො පට්පජ්ජන්ති, නාචාය මහාසමුද්දං පටිසන්ති. ජීවිතාසාය දුප්පජ්ජහත්තා සම්පත්තෙ මරණකාලෙපි වස්සසතජීවිං අත්තානං මඤ්ඤන්ති. සො කම්මකම්මනිමිත්තාදීති පස්සන්තොපි “දානං දෙහි පූජං, කරොහී”ති අනුකම්පකෙහි චුච්චමානො “නාහං මරිස්සාමි, ජීවිස්සාමි”චචෙව ආසාය කස්සචි වචනං න ගණ්හාති.

120. දුතියෙ පුබ්බකාරීති පට්ඨමං උපකාරස්ස කාරකො. කතඤ්ඤකතවෙදීති තෙන කතං ඤත්වා පච්ජා කාරකො. තෙසු පුබ්බකාරී “ඉණං දෙමී”ති සඤ්ඤං කරොති, පච්ජා කාරකො “ඉණං ජීරාපෙමී”ති සඤ්ඤං කරොති.

121. තතියෙ තිත්තො ව තප්පෙතා වාති පච්චෙකඛුද්ධො ව තථාගතසාවකො ව බීණාසවො තිත්තො නාම, තථාගතො අරහං සම්මාසම්ඛුද්ධො තිත්තො ව තප්පෙතා ව.

122. චතුත්ථෙ දුත්තප්පයාති දායකෙන දුත්තප්පයා තප්පෙතුං න සුකරා. නික්ඛිපතීති නිදහති න පරිභුඤ්ජති. විස්සජ්ජෙතීති පරෙසං දෙති.

123. පඤ්චමෙ න විස්සජ්ජෙතීති සබ්බංයෙව පරෙසං න දෙති, අත්තනො පන යාපනමත්තං ගහෙත්වා අවසෙසං දෙති.

124. ඡට්ඨෙ සුභනිමිත්තන්ති ඉට්ඨාරම්මණං.

125. සත්තමෙ පටිසනිමිත්තන්ති අනිට්ඨනිමිත්තං.

126. අට්ඨමෙ පරතො ව සොසොති පරස්ස සන්තිකා අස්සද්ධම්මසවනං.

127. නවමෙ පරතො ව සොසොති පරස්ස සන්තිකා සද්ධම්මසවනං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ආසාදුප්පජ්ජවග්ගො පයමො.

(12) 2. ආයාවනවග්ගවණ්ණනා

131. දුතියස්ස පයමෙ එවං සම්මා ආයාවමානො ආයාවෙය්‍යාති සද්ධො භික්ඛු උට්ඨන්තිවා “යාදිසො සාරිපුත්තත්ථෙරො පඤ්ඤාය, අහම්පි තාදිසො හොමි. යාදිසො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉද්ධියා, අහම්පි තාදිසො හොමි” ති එවං ආයාවන්තො පිහෙන්නො පත්ථෙන්නො යං අත්ථි, තස්සෙව පත්ථිතත්තා සම්මා පත්ථෙය්‍ය නාම. ඉතො උත්තරි පත්ථෙන්නො මිච්ඡා පත්ථෙය්‍ය. එවරූපා හි පත්ථනා යං නත්ථි, තස්ස පත්ථිතත්තා මිච්ඡාපත්ථනා නාම හොති. කිං කාරණං? එසා, භික්ඛවෙ, තුලා එතං පමාණන්ති යථා හි සුවණ්ණං වා හිරඤ්ඤං වා තුලෙන්තස්ස තුලා ඉච්ඡිතබ්බා, ධඤ්ඤං මිනන්තස්ස මානන්ති තුලනෙ තුලා, මිනනෙ ව මානං පමාණං හොති, එවමෙව මම සාවකානං භික්ඛුනං එසා තුලා එතං පමාණං යදිදං සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා. තෙ ගහෙත්වා “අහම්පි ඤාණෙන වා ඉද්ධියා වා එතම්පමාණො හොමි” ති අත්තානං තුලෙතුං වා පමාණෙතුං වා සක්කා, න ඉතො අඤ්ඤාං.

132. දුතියාදීසුපි එසෙව නයො. ඉදං පනෙත්ථ විසෙසමත්තං – බෙමා ව භික්ඛුනි උප්පලවණ්ණා වාති එතාසු හි බෙමා පඤ්ඤාය අග්ගා, උප්පලවණ්ණා ඉද්ධියා. තස්මා “පඤ්ඤාය වා ඉද්ධියා වා එතාදිසි හොමි” ති සම්මා ආයාවමානා ආයාවෙය්‍ය. තථා විත්තො ගහපති පඤ්ඤාය අග්ගා, හත්ථකො රාජකුමාරො මහිද්ධිකතාය. තස්මා “පඤ්ඤාය වා ඉද්ධියා වා එදිසො හොමි” ති සම්මා ආයාවමානො ආයාවෙය්‍ය. චූප්පුත්තරාපි මහාපඤ්ඤාය අග්ගා, නන්දමාතා මහිද්ධිකතාය. තස්මා “පඤ්ඤාය වා ඉද්ධියා වා එතාදිසි හොමි” ති සම්මා ආයාවමානා ආයාවෙය්‍ය.

135. පඤ්චමෙ බතන්ති ගුණානං බතත්තා බතං. උපහතන්ති ගුණානං උපහතත්තා උපහතං, ඡින්නගුණං නට්ඨගුණන්ති අත්ථො. අත්තානං පරිහරතීති නිග්ගුණං අත්තානං ජග්ගති ගොපායති. සාවජ්ජොති සදොසො. සානුවජ්ජොති සඋපවාදො. පසවතීති පටිලහති. අනනුවච්චිවාති අජානිත්වා අවිනිච්ඡිනිත්වා. අපරියොගාහෙත්වාති අනනුපවිසිත්වා. අවණ්ණාරහස්සාති අවණ්ණයුත්තස්ස මිච්ඡාපටිපත්තස්ස තිත්ථියස්ස වා තිත්ථියසාවකස්ස වා. වණ්ණං භාසතීති “සුප්පටිපන්නො එස සම්මාපටිපන්නො” ති ගුණං කථෙති. වණ්ණාරහස්සාති චූද්ධාදීසු අඤ්ඤතරස්ස සම්මාපටිපත්තස්ස. අවණ්ණං භාසතීති “දුප්පටිපන්නො එස මිච්ඡාපටිපන්නො” ති අගුණං කථෙති. අවණ්ණාරහස්ස අවණ්ණං භාසතීති ඉධෙකච්චො පුග්ගලො දුප්පටිපන්නානං මිච්ඡාපටිපන්නානං තිත්ථියානං තිත්ථියසාවකානං. “ඉතිපි දුප්පටිපන්නා ඉතිපි මිච්ඡාපටිපන්නා” ති අවණ්ණං භාසති.

වණ්ණාරහස්ස වණ්ණං භාසති සුප්පට්ඨන්තානං සම්මාපට්ඨන්තානං බුද්ධානං
බුද්ධසාවකානං “ඉතිපි සුප්පට්ඨන්තා ඉතිපි සම්මාපට්ඨන්තා”ති වණ්ණං භාසති.

136. ඡට්ඨෙ අප්පසාදනීයෙ යානෙති අප්පසාදකාරණෙ. පසාදං උපදංසෙති
දුප්පට්ඨදාය මිච්ඡාපට්ඨදාය “අයං සුප්පට්ඨදා සම්මාපට්ඨදා”ති පසාදං ඡනෙති.
පසාදනීයෙ යානෙ අප්පසාදන්ති සුප්පට්ඨදාය සම්මාපට්ඨදාය “අයං දුප්පට්ඨදා
මිච්ඡාපට්ඨදා”ති අප්පසාදං ඡනෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

137. සත්තමෙ ද්විසුති ද්විසු ඔකාසෙසු ද්විසු කාරණෙසු.
මිච්ඡාපට්ඨජ්ජමානොති මිච්ඡාපට්ඨන්තිං පට්ඨජ්ජමානො. මාතරි ව පිතරි වාති
මිත්තවින්දකො විය මාතරි, අජාතසත්තු විය පිතරි. සුක්කපක්ඛො චුත්තනයෙනෙව
වෙදිතඛිඛො.

138. අට්ඨමෙ තථාගතෙ ව තථාගතසාවකෙ වාති දෙවදත්තො විය තථාගතෙ,
කොකාලිකො විය ව තථාගතසාවකෙ. සුක්කපක්ඛෙ ආනන්දත්ථෙරො විය
තථාගතෙ, නන්දගොපාලකසෙට්ඨිසුත්තො විය ව තථාගතසාවකෙ.

139. නවමෙ සචිත්තවොදානන්ති සකචිත්තස්ස වොදානං, අට්ඨන්තං
සමාපත්තිනං එතං නාමං. න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියතීති ලොකෙ ව රූපාදිසු
ධම්මෙසු කිඤ්චි එකං ධම්මමපි න ගණ්හාති න පරාමසති. එවමෙත්ථ අනුපාදානං
නාම දුතියො ධම්මො හොති. දසමෙකාදසමාති උත්තානත්ථානෙවාති.

ආයාවනවග්ගො දුතියො.

(13) 3. දානවග්ගවණ්ණනා

142. තතියස්ස පට්ඨමෙ දානානීති දියානකවසෙන දානානි, දෙයාධම්මස්සෙනං
නාමං. සවත්ථුකා වා චෙතනා දානං, සම්පත්තිපරිච්චාගස්සෙනං නාමං.
ආමිසදානන්ති චත්තාරො පච්චයා දියානකවසෙන ආමිසදානං නාම. ධම්මදානන්ති
ඉඛෙකච්චො අමතපත්තිපට්ඨදං කථෙත්වා දෙති, ඉදං ධම්මදානං නාම.

143. දුතියෙ චත්තාරො පච්චයා යජනකවසෙන යාගො නාම ධම්මොපි
යජනකවසෙන යාගොති වෙදිතඛිඛො.

144. තතියෙ ආමිසස්ස චජනං ආමිසවාගො, ධම්මස්ස චජනං ධම්මවාගො.
චතුත්ථෙ උපසග්ගමත්තං විසෙසො.

146. පඤ්චමෙ චතුත්තං පච්චයානං භුඤ්ජනං ආමිසභොගො, ධම්මස්ස
භුඤ්ජනං ධම්මභොගො. ඡට්ඨෙ උපසග්ගමත්තං විසෙසො.

148. සත්තමෙ චතුත්තං පච්චයානං සංවිහජනං ආමිසසංවිහාගො, ධම්මස්ස සංවිහජනං ධම්මසංවිහාගො.

149. අට්ඨමෙ චතුභි පච්චයෙහි සඬගහො ආමිසසඬගහො, ධම්මෙන සඬගහො ධම්මසඬගහො.

150. නවමෙ චතුභි පච්චයෙහි අනුග්ගණ්හනං ආමිසානුග්ගහො, ධම්මෙන අනුග්ගණ්හනං ධම්මානුග්ගහො.

151. දසමෙ චතුභි පච්චයෙහි අනුකම්පනං ආමිසානුකම්පා, ධම්මෙන අනුකම්පනං ධම්මානුකම්පාති.

දානවග්ගො තතියො.

(14) 4. සන්ථාරවග්ගවණ්ණනා

152. චතුත්ථස්ස පට්ඨමෙ චතුභි පච්චයෙහි අත්තනො ව පරස්ස ව අන්තරපට්ඨිජාදනවසෙන සන්ථරණං ආමිසසන්ථාරො, ධම්මෙන සන්ථරණං ධම්මසන්ථාරො. දුතියෙ උපසග්ගමත්තං විසෙසො.

154. තතියෙ චුත්තජ්ජකාරස්ස ආමිසස්ස එසනා ආමිසෙසනා, ධම්මස්ස එසනා ධම්මෙසනා. චතුත්ථෙ උපසග්ගමත්තමෙව විසෙසො.

156. පඤ්චමෙ මත්ථකජ්ජත්තා ආමිසපරියෙසනා ආමිසපරියෙට්ඨි, මත්ථකජ්ජත්තාව ධම්මපරියෙසනා ධම්මපරියෙට්ඨිති චුත්තා.

157. ඡට්ඨෙ ආමිසෙන පූජනං ආමිසපූජා, ධම්මෙන පූජනං ධම්මපූජා.

158. සත්තමෙ ආතිට්ඨය්‍යානීති ආගන්තුකදානාති. අතිට්ඨය්‍යානීතිපි පාඨො.

159. අට්ඨමෙ ආමිසං ඉජ්ඣනකසමිජ්ඣනකවසෙන ආමිසිද්ධි, ධම්මොපි ඉජ්ඣනකසමිජ්ඣනකවසෙන ධම්මිද්ධි.

160. නවමෙ ආමිසෙන වඩ්ඪනං ආමිසවුද්ධි, ධම්මෙන වඩ්ඪනං ධම්මවුද්ධි.

161. දසමෙ රතිකරණට්ඨෙයන ආමිසං ආමිසරතනං, ධම්මො ධම්මරතනං.

162. එකාදසමෙ ආමිසස්ස විනනං වඩ්ඪනං ආමිසසන්තිවයො, ධම්මස්ස විනනං වඩ්ඪනං ධම්මසන්තිවයො.

163. ද්වාදසමෙ ආමිසස්ස විපුලභාවො ආමිසවෙපුල්ලං, ධම්මස්ස විපුලභාවො ධම්මවෙපුල්ලන්ති.

සන්ථාරවග්ගො චතුත්ථො.

(15) 5. සමාපත්තිවග්ගවණ්ණනා

164. පඤ්චමස්ස පයමෙ සමාපත්තිකුසලතාති ආහාරසප්පායං උතුසප්පායං පරිග්ගණ්හිත්වා සමාපත්තිසමාපජ්ජනෙ ඡෙකතා. සමාපත්තිවුට්ඨානකුසලතාති යථාපරිච්ඡේදෙන ගතෙ කාලෙ වියත්තො හුත්වා උට්ඨහන්තො වුට්ඨානකුසලො නාම හොති, එවං කුසලතා.

165. දුතියෙ අජ්ජවන්ති උජුභාවො. මද්දවන්ති මුදුභාවො.

166. තතියෙ ඛන්තිති අධිවාසනඛන්ති. සොරච්චන්ති සුසීලාභාවෙන සුරතභාවො.

167. චතුත්ථෙ සාබ්බලාන්ති සණ්ඨවාචාවසෙන සම්මොදමානභාවො. පටිසන්ථාරොති ආමිසෙන වා ධම්මෙන වා පටිසන්ථරණං.

168. පඤ්චමෙ අවිහිංසාති කරුණාපුබ්බභාගො. සොචෙය්‍යන්ති සීලවසෙන සුවිභාවො. ඡට්ඨසත්තමාති උත්තානත්ථානෙව.

171. අට්ඨමෙ පටිසඬ්ඛානබලන්ති පච්චචෙක්ඛණබලං.

172. නවමෙ මුට්ඨස්සච්චෙ අකම්පනෙන සතියෙව සතිබලං. උද්ධච්චෙ අකම්පනෙන සමාධියෙව සමාධිබලං.

173. දසමෙ සමථොති චිත්තෙකග්ගතා. විපස්සනාති සඬ්ඛාරපරිග්ගාහකඤ්ඤාණං.

174. එකාදසමෙ සීලවිපත්තිති දුස්සීලාං. දිට්ඨිවිපත්තිති මිච්ඡාදිට්ඨි.

175. ද්වාදසමෙ සීලසම්පදාති පරිපුණ්ණසීලතා. දිට්ඨිසම්පදාති සම්මාදිට්ඨිකභාවො. තෙන කම්මස්සකතසම්මාදිට්ඨි, ඤානසම්මාදිට්ඨි, විපස්සනාසම්මාදිට්ඨි, මග්ගසම්මාදිට්ඨි, ඵලසම්මාදිට්ඨිති සබ්බාපි පඤ්චවිධා සම්මාදිට්ඨි සඬ්ගහිතා හොති.

176. තෙරසමෙ සීලවිසුද්ධිති විසුද්ධිසම්පාපකං සීලං. දිට්ඨිවිසුද්ධිති විසුද්ධිසම්පාපිකා චතුමග්ගසම්මාදිට්ඨි, පඤ්චවිධාපි වා සම්මාදිට්ඨි.

177. චුද්දසමෙ දිට්ඨිවිසුද්ධිති විසුද්ධිසම්පාපිකා සම්මාදිට්ඨියෙව. යථාදිට්ඨිස්ස ව පධානන්ති හෙට්ඨිමග්ගසම්පයුත්තං වීරියං. තඤ්ඤි තස්සා දිට්ඨියා අනුරූපත්තා “යථාදිට්ඨිස්ස ව පධාන”න්ති වුත්තං.

178. පත්තරසමෙ අසන්තුට්ඨිතා ච කුසලෙසු ධම්මෙසුති අඤ්ඤානු
අරහත්තමග්ගා කුසලෙසු ධම්මෙසු අසන්තුට්ඨිතාවො.

179. සොළසමෙ මුට්ඨස්සච්චන්ති මුට්ඨස්සතිභාවො. අසම්පජ්ඤන්ති
අඤ්ඤාණභාවො.

180. සත්තරසමෙ අපිලාපනලක්ඛණා සති. සම්මා පජානනලක්ඛණං
සම්පජ්ඤන්ති.

සමාපත්තිවග්ගො පඤ්චමො. තතියපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

1. කොධපෙය්‍යාලං

181. ඉතො පරෙසු කුප්ඤ්ඤාලක්ඛණො කොධො. උපනන්ධනලක්ඛණො
උපනාභො. සුකතකරණමක්ඛනලක්ඛණො මක්ඛො. යුගග්ගාභලක්ඛණො
පලාසො. උසුයනලක්ඛණො ඉස්සා. පඤ්චමච්ඡෙරභාවො මච්ඡරියං. තං සබ්බමිපි
මච්ඡරායනලක්ඛණං. කතපට්ඨිජාදනලක්ඛණො මායා. කෙරාට්ඨකලක්ඛණං
සායෙය්‍යං. අලජ්ජනාකාරො අහිරිකං. උපවාදතො අභායනාකාරො අනොත්තප්පං.
අක්කොධාදයො තෙසං පටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බා.

185. සෙක්ඛස්ස භික්ඛුනොති සත්තව්ධස්සාපි සෙක්ඛස්ස උපරිඋපරිගුණෙහි
පරිභානාය සංවත්තන්ති, පුපුජ්ජනස්ස පන පඨමතරංයෙව පරිභානාය සංවත්තන්තිති
වෙදිතබ්බා. අපරිභානායාති උපරිඋපරිගුණෙහි අපරිභානත්ථාය.

187. යථාහතං නික්ඛිත්තොති යථා ආනෙත්වා නික්ඛිත්තො, එවං නිරයෙ
පතිට්ඨිතො වාති වෙදිතබ්බො.

190. එකච්චොති යස්සෙතෙ කොධාදයො අත්ථි, සො එකච්චො නාම.

කොධපෙය්‍යාලං නිට්ඨිතං.

2. අකුසලපෙය්‍යාලං

191-200. සාවජ්ජාති සදොසා. අනවජ්ජාති නිද්දොසා. දුක්ඛුද්‍රයාති දුක්ඛවච්ඡිකා.
සුඛුද්‍රයාති සුඛවච්ඡිකා. සබ්බාඛජ්ඣාති සදුක්ඛා. අබ්බාඛජ්ඣාති නිද්දුක්ඛා.
එත්තාවතා වට්ටව්වට්ටමෙව කථිතං.

අකුසලපෙය්‍යාලං නිට්ඨිතං.

3. විනයපෙය්‍යාලං

201. ද්වේමෙ, භික්ඛවෙ, අත්ථවසෙ පටිච්චාති, භික්ඛවෙ, ද්වේ අත්ථෙ නිස්සාය ද්වේ කාරණානි සන්ධාය. සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති සික්ඛාකොට්ඨාසො යපිතො. සඬ්ඝසුට්ඨතායාති සඬ්ඝස්ස සුට්ඨභාවාය, “සුට්ඨ, භන්තෙ”ති වත්වා සම්පට්ච්ඡන්ත්වායාති අත්ථො. සඬ්ඝඵාසුතායාති සඬ්ඝස්ස ඵාසුච්චාරත්ථාය. දුම්මච්ඡිකුන්ති දුස්සීලානං. පෙසලාන්ති පියසීලානං. දිට්ඨධම්මිකානං ආසවාන්ති දිට්ඨධම්මෙ ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ චිතික්කමපච්චයා පටිලද්ධබ්බානං වධන්ධනාදිදුක්ඛධම්මසඬ්ඛානානං ආසවානං. සංවරායාති පිදහන්ත්වාය. සම්පරායිකාන්ති තථාරූපානංයෙව අපායදුක්ඛසඬ්ඛානානං සම්පරායෙ උප්පජ්ජනකආසවානං. පටිඝාතායාති පටිසෙධන්ත්වාය. වෙරාන්ති අකුසලවෙරානම්පි පුග්ගලවෙරානම්පි. වජ්ජාන්ති දොසානං. තෙ ඵව වා දුක්ඛධම්මා වජ්ජනීයත්තා ඉධ වජ්ජාති අධිප්පෙතා. භයාන්ති චිත්තුත්තාසභයානම්පි භයභෙතුනං තෙසංයෙව දුක්ඛධම්මානම්පි. අකුසලාන්ති අක්ඛමට්ඨෙත අකුසලසඬ්ඛානානං දුක්ඛධම්මානං. ගිහීනං අනුකම්පායාති ගිහීසු උජ්ඣායන්තෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං ගිහීනං අනුකම්පාය පඤ්ඤත්තං නාම. පාපිච්ඡානං පක්ඛුපච්ඡෙදායාති පාපිච්ඡා පක්ඛං නිස්සාය සඬ්ඝං භින්දෙය්‍යුන්ති තෙසං පක්ඛුපච්ඡෙදන්ත්වාය. අප්පසන්නානං පසාදායාති පුබ්බෙ අප්පසන්නානම්පි පණ්ඩිතමනුස්සානං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසම්පදං දිස්වා පසාදුප්පත්තිඅත්ථාය. පසන්නානං භියොයාභාවායාති පසන්නානං උපරුපරිපසාදභාවාය. සද්ධම්මට්ඨිතියාති සද්ධම්මස්ස විරට්ඨිතත්ථං. විනයානුග්ගභායාති පඤ්චවිධස්සාපි විනයස්ස අනුග්ගණ්භන්ත්වාය.

202-230. පාතිමොක්ඛං පඤ්ඤත්තන්ති භික්ඛුපාතිමොක්ඛං භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛන්ති දුට්ඨං පාතිමොක්ඛං පඤ්ඤත්තං. පාතිමොක්ඛද්දෙසොති භික්ඛුනං පඤ්ච, භික්ඛුනීනං වත්තාරොති නව පාතිමොක්ඛද්දෙසා පඤ්ඤත්තා. පාතිමොක්ඛට්ඨපනන්ති උපොසථට්ඨපනං. පචාරණා පඤ්ඤත්තාති වාතුද්දසිකා පන්තරසිකාති ද්වේ පචාරණා පඤ්ඤත්තා. පචාරණට්ඨපනං පඤ්ඤත්තන්ති සාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො පචාරණා උත්තියා වත්තමානාය පචාරණට්ඨපනං පඤ්ඤත්තං. තජ්ජනීයකම්මාදිසු භික්ඛු වාචාසත්තිහි විතුදන්තානං පණ්ඩුකලොභිතකානං භික්ඛුනං තජ්ජනීයකම්මං (වුළුව. 1 ආදයො) පඤ්ඤත්තං. බාලස්ස අබ්‍යන්තස්ස සෙය්‍යසකස්ස භික්ඛුනො නියස්සකම්මං පඤ්ඤත්තං. කුලදුසකෙ අස්සජ්ජුනබ්බසුකෙ භික්ඛු ආරබ්භ පබ්බාජනීයකම්මං (වුළුව. 21 ආදයො) පඤ්ඤත්තං. ගිහීනං අක්කොසකස්ස සුධම්මත්ථෙරස්ස පටිසාරණීයකම්මං (වුළුව. 33 ආදයො) පඤ්ඤත්තං. ආපත්තියා අදස්සනාදිසු උක්ඛෙපනීයකම්මං පඤ්ඤත්තං. ගරුකාපත්තිං ආපන්නස්ස පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා පරිවාසදානං පඤ්ඤත්තං. පරිවාසෙ අත්තරාපත්තිං ආපන්නස්ස මූලාය පටිකස්සනං පඤ්ඤත්තං. පටිච්ඡන්තායපි අප්පට්ච්ඡන්තායපි ආපත්තියා මානත්තදානං පඤ්ඤත්තං. විණ්ණමානත්තස්ස අබ්භානං පඤ්ඤත්තං. සම්මා වත්තන්තස්ස ඔසාරණීයං පඤ්ඤත්තං. අසම්මාවත්තනාදිසු නිස්සාරණීයං පඤ්ඤත්තං.

එහිහික්ඛුපසම්පදා සරණගමනුපසම්පදා ඔවාදුපසම්පදා
 පඤ්භාබ්‍යාකරණුපසම්පදා ඤත්තිවතුත්ථකම්මුපසම්පදා ගරුධම්මුපසම්පදා
 උභතොසඬ්ඨෙ උපසම්පදා දුතෙන උපසම්පදාති අට්ඨවිධා උපසම්පදා පඤ්ඤත්තා.
 ඤත්තිකම්මං නව යානානි ගච්ඡතීති එවං නවට්ඨානිකං ඤත්තිකම්මං පඤ්ඤත්තං.
 ඤත්තිදුතියකම්මං සත්ත යානානි ගච්ඡතීති එවං සත්තට්ඨානිකමෙව
 ඤත්තිදුතියකම්මං පඤ්ඤත්තං. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං සත්ත යානානි ගච්ඡතීති එවං
 සත්තට්ඨානිකමෙව ඤත්තිවතුත්ථකම්මං පඤ්ඤත්තං. පයමපාරාජිකාදීනං
 පයමපඤ්ඤත්ති අපඤ්ඤත්තෙ පඤ්ඤත්තං. තෙසංයෙව අනුපඤ්ඤත්ති
 පඤ්ඤත්තෙ අනුපඤ්ඤත්තං. ධම්මසම්මුඛතා විනයසම්මුඛතා සඬ්ඨසම්මුඛතා
 පුග්ගලසම්මුඛතානි ඉමස්ස චතුබ්බිධස්ස සම්මුඛිභාවස්ස වසෙන සම්මුඛාවිනයො
 පඤ්ඤත්තො. සතිවෙපුල්ලජ්ජත්තස්ස බිණ්ණසවස්ස අවොදනත්ථාය සතිවිනයො
 පඤ්ඤත්තො. උම්මත්තකස්ස භික්ඛුනො අමුල්භවිනයො පඤ්ඤත්තො.
 අප්පට්ඨඤ්ඤාය වුදිතකස්ස ආපත්තියා අතරණත්ථං පට්ඨඤ්ඤාතකරණං පඤ්ඤත්තං.
 බහුතරානං ධම්මවාදීනං ලද්ධිං ගහෙත්වා අධිකරණවූපසමනත්ථං. යෙභුය්‍යසිකා
 පඤ්ඤත්තා. පාපුස්සන්තස්ස පුග්ගලස්ස නිග්ගණ්හනත්ථං තස්සපාපියසිකා
 පඤ්ඤත්තා. හණ්ඩනාදිවසෙන බහුං අස්සාමණකං කත්වා ආපත්තිං ආපන්නානං
 භික්ඛුනං යපෙත්වා ථුල්ලවජ්ජං යපෙත්වා ගිහිපට්ඨංයුත්තඤ්ච අවසෙසාපත්තිනං
 වූපසමනත්ථාය තිණුවත්ථාරකො පඤ්ඤත්තො.

විනයපෙය්‍යාලං නිට්ඨිතං.

4. රාගපෙය්‍යාලං

231. රාගස්ස, භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤායාති පඤ්චකාමගුණිකරාගස්ස
 අභිජානනත්ථං පච්චක්ඛකරණත්ථං. පරිඤ්ඤායාති පරිජානනත්ථං. පරික්ඛයායාති
 පරික්ඛයගමනත්ථං. පභානායාති පජ්භනත්ථං. ඛයාය වයායාති ඛයවයගමනත්ථං.
 විරාගායාති විරජ්ජනත්ථං. නිරොධායාති නිරුජ්ඣනත්ථං. වාගායාති වජ්ජනත්ථං.
 පටිනිස්සග්ගායාති පටිනිස්සජ්ජනත්ථං.

232-246. ථම්මස්සාති කොධමානවසෙන ථද්ධභාවස්ස. සාරඛ්භස්සාති
 කාරණුත්තරියලක්ඛණස්ස සාරඛ්භස්ස. මානස්සාති නවවිධමානස්ස. අතිමානස්සාති
 අතික්කම්මත්වා මඤ්ඤනමානස්ස. මදස්සාති මජ්ජනාකාරමදස්ස. පමාදස්සාති
 සතිවිජ්ජවාසස්ස, පඤ්චසු කාමගුණෙසු විත්තවොස්සග්ගස්ස. සෙසං සබ්බත්ථ
 උත්තානත්ථමෙවාති.

රාගපෙය්‍යාලං නිට්ඨිතං.

මනොරථපුරණියා අඬ්ගුත්තරනිකාය-අට්ඨකථාය

දුකනිපාතස්ස සංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අභිගුත්තරනිකායෙ

තිකනිපාත-අට්ඨකථා

1. පට්ඨපණ්ණාසකං

1. බාලවග්ගො

1. භයසුත්තවණ්ණනා

1. තිකනිපාතස්ස පට්ඨමෙ භයානීතිආදීසු භයන්ති චිත්තුත්තාසො. උපද්දවොති අනෙකග්ගතාකාරො. උපසග්ගොති උපසට්ඨාකාරො තත්ථ තත්ථ ලග්ගතාකාරො.

තෙසං එවං නානත්තං වෙදිතබ්බං – පබ්බතවිසමනිස්සිතා වොරා ජනපදවාසීනං පෙසෙන්නි – “මයං අසුකදිවසෙ නාම තුම්භාකං ගාමං පහරිස්සාමා”ති. තෙ තං පවත්තිං සුතකාලතො පට්ඨාය භයං සන්තාසං ආපජ්ජන්ති. අයං චිත්තුත්තාසො නාම. “යථා නො තෙ වොරා කුපිතා අනත්ථම්පි ආවහෙය්‍යු”න්ති හත්ථසාරං ගහෙත්වා ද්විපදවතුප්පදෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ තත්ථ භූමියං නිපජ්ජන්ති ඩංසමකසාදීහි බජ්ජමානා, ගුම්බන්තරානි පවිසන්තා බාණුකණ්ටකෙ මද්දන්ති. තෙසං එවං විවරන්තානං වික්ඛිත්තභාවො අනෙකග්ගතාකාරො නාම. තතො වොරෙසු යථාචුත්තෙ දිවසෙ අනාගච්ඡන්තෙසු “තුච්ඡකසාසනං හවිස්සති, ගාමං පවිසිස්සාමා”ති සපරික්ඛාරා ගාමං පවිසන්ති. අථ තෙසං පවිට්ඨභාවං ඤත්වා ගාමං පරිවාරෙත්වා ද්වාරෙ අග්ගිං දත්වා මනුස්සෙ සාතෙත්වා වොරා සබ්බං විභවං විලුම්පිත්වා ගච්ඡන්ති. තෙසු සාතිතාවසෙසා අග්ගිං නිබ්බාපෙත්වා කොට්ඨකච්ඡායාහිත්තිච්ඡායාදීසු තත්ථ තත්ථ ලග්ගිත්වා නිසීදන්ති නට්ඨං අනුසොචමානා. අයං උපසට්ඨාකාරො ලග්ගතාකාරො නාම.

නළාගාරානි නලෙහි ඡන්තපට්ච්ඡන්තඅගාරා. සෙසසම්භාරා පනෙත්ථ රුක්ඛමයා භොන්ති. තිණාගාරෙපි එසෙව නයො. කූටාගාරානීති කූටසඬ්ගහිතානි අගාරානි. උල්ලිත්තාවලිත්තානීති අන්තො ව බහි ව ලිත්තානි. නිවාතානීති නිවාරිතවාතජ්ජවෙසානි. ඵ්ඨිතග්ගළානීති ඡෙකෙහි වඩ්ඪකීහි කතත්තා පිට්ඨසඬ්ඝාටම්හි සුට්ඨු ඵ්ඨිතකවාටානි. පිහිතවාතපානානීති යුත්තවාතපානානි. ඉමිනා පද්ද්වයෙන කවාටවාතපානානං නිව්ච්ඡිතතං අකට්ඨෙත්වා සම්පත්තියෙව කට්ඨා. ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ පන තානි පිට්ඨන්ති ව විවරීයන්ති ව.

බාලතො උප්පජ්ජන්ති බාලමෙව නිස්සාය උප්පජ්ජන්ති. බාලො හි අපණ්ඨිතපුරිසො රජ්ජං වා ඔපරජ්ජං වා අඤ්ඤං වා පන මහන්තං යානං

පත්ථෙන්නො කතිපයෙ අත්තනා සදිසෙ විධවපුත්තෙ මහාධුත්තෙ ගහෙත්වා “එථ අහං තුමිහෙ ඉස්සරෙ කරිස්සාමි” ති පබ්බතගහනාදීනි නිස්සාය අත්තමත්තෙ ගාමෙ පහරන්නො දාමරිකභාවං ජානාපෙත්වා අනුපුබ්බෙන නිගමෙපි ජනපදෙපි පහරති. මනුස්සා ගෙහානි ඡඩ්ඛෙත්වා බෙමට්ඨානං පත්ථයමානා පක්කමන්ති. තෙ නිස්සාය වසන්තා භික්ඛුපි භික්ඛුනියොපි අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානානි පහාය පක්කමන්ති. ගතගතට්ඨානෙ භික්ඛාපි සෙනාසනමිපි දුල්ලභං හොති. එවං චතුත්තමිපි පරිසානං භයං ආගතමෙව හොති. පබ්බජ්ජිතෙසුපි ද්වෙ බාලා භික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදං පට්ඨපෙත්වා වොදනං ආරභන්ති. ඉති කොසම්බිවාසිකානං විය මහාකලහො උප්පජ්ජති. චතුත්තං පරිසානං භයං ආගතමෙව හොති එවං යාති කානිවි භයානි උප්පජ්ජන්ති, සබ්බානි තානි බාලතො උප්පජ්ජන්ති යථානුසන්ධිනා දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

2. ලක්ඛණසුත්තවණ්ණනා

2. දුතියෙ කායද්වාරාදිපචත්තං කම්මං ලක්ඛණං සඤ්ජානනකාරණං අස්සාති කම්මලක්ඛණො. අපදානසොහනී පඤ්ඤාති යා පඤ්ඤා නාම අපදානෙන සොහනි, බාලා ච පණ්ඩිතා ච අත්තනො අත්තනො චරිතෙනෙව පාකටා හොන්තිති අත්ථො. බාලෙන හි ගතමග්ගො රුක්ඛගච්ඡගාමනිගමාදීනි ක්කාපෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස ඉන්ද්‍රග්ගිනො ගතමග්ගො විය හොති, ක්කාමට්ඨානමත්තමෙව අභිගාරමසිජාරිකාසමාකුලං පඤ්ඤායති. පණ්ඩිතෙන ගතමග්ගො කුසොබ්භාදයො පුරෙත්වා විවිධසස්සසම්පදං ආවහමානෙන චතුදිපිකමෙසෙන ගතමග්ගො විය හොති. යථා තෙන ගතමග්ගෙ උදකපුරානි වෙව විවිධසස්සඵලාඵලානි ච තානි තානි යානානි පඤ්ඤායන්ති, එවං පණ්ඩිතෙන ගතමග්ගෙ සම්පත්තියොව පඤ්ඤායන්ති නො විපත්තියොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

3. වින්තිසුත්තවණ්ණනා

3. තතියෙ බාලලක්ඛණානිති “බාලො අය”න්ති එතෙහි ලක්ඛියති ඤායතිති බාලලක්ඛණානි. තානෙවස්ස සඤ්ජානනකාරණානිති බාලනිමිත්තානි. බාලාපදානානිති බාලස්ස අපදානානි. දුච්චිත්තිතවින්තිති වින්තයන්නො අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදමිච්ඡාදස්සනවසෙන දුච්චිත්තිතමෙව වින්තෙති. දුබ්භාසිතභාසිති භාසමානොපි මුසාවාදාදිහෙදං දුබ්භාසිතමෙව භාසති. දුක්කටකම්මකාරීති කරොන්නොපි පාණාතිපාතාදිවසෙන දුක්කටකම්මමෙව කරොති. පණ්ඩිතලක්ඛණානිති ආදි චුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. සුචිත්තිතවින්තිති ආදීනි වෙත්ථ මනොසුචරිතාදීනං වසෙන යොජෙතබ්බානි.

4. අව්චයසුත්තවණ්ණනා

4. චතුත්ථෙ අව්චයං අව්චයතො න පස්සතිති අත්තනො අපරාධං අපරාධතො න පස්සති. අව්චයතො දිස්වා යථාධම්මං නප්පටිකරොතිති “අපරද්ධං මයා”ති ඤත්වාපි යො ධම්මො, තං න කරොති, දණ්ඩකම්මං ආහරිත්වා අව්චයං න දෙසෙති

නක්බමාපෙනි. අවිචයං දෙසෙන්තස්ස යථාධම්මං නප්පට්ඨගණ්භානීති පරස්ස “විරද්ධං මයා”ති ඤාත්වා දණ්ඩකම්මං ආහරිත්වා බමාපෙන්තස්ස නක්බමති. සුක්කපක්ඛො චුත්තපට්ඨකතො වෙදිතබ්බො.

5. අයොනියොසුත්තවණ්ණනා

5. පඤ්චමෙ අයොනියො පඤ්භං කත්තා හොතීති “කති නු බො, උදාසි, අනුස්සතිට්ඨානානී”ති චුත්තෙ “පුබ්බෙනිවාසො අනුස්සතිට්ඨානං භවිස්සති”ති විත්තෙන්වා ලාචදාසිත්ථෙරො විය අනුපායවිත්තාය අපඤ්භමෙව පඤ්භන්ති කත්තා හොති. අයොනියො පඤ්භං විස්සජ්ජෙනා හොතීති එවං විත්තිතං පන පඤ්භං විස්සජ්ජෙන්තොපි “ඉධ, භන්තෙ, භික්ඛු අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යාපීදං, එකම්පි ජාති”න්තිආදිනා නයෙන සොයෙව ථෙරො විය අයොනියො විස්සජ්ජෙනා හොති, අපඤ්භමෙව පඤ්භන්ති කථෙති. පරිමණ්ඩලෙනි පදබ්‍යාඤ්ජනෙහීති එත්ථ පදමෙව අත්ථස්ස බ්‍යාඤ්ජනතො පදබ්‍යාඤ්ජනං. තං අක්ඛරපාරිපූරිං කත්වා දසවිධං බ්‍යාඤ්ජනබුද්ධිං අපරිභාපෙන්වා චුත්තං පරිමණ්ඩලං නාම හොති, එවරුපෙනි පදබ්‍යාඤ්ජනෙහීති අත්ථො. සිලිට්ඨෙහීති පදසිලිට්ඨතාය සිලිට්ඨෙහි. උපගතෙහීති අත්ථඤ්ච කාරණඤ්ච උපගතෙහි. නාබ්‍යනුමොදිතානි එවං යොනියො සබ්බං කාරණසම්පන්නං කත්වාපි විස්සජ්ජිතං පරස්ස පඤ්භං නාබ්‍යනුමොදති නාබ්‍යන්දති සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස පඤ්භං ලාචදාසිත්ථෙරො විය. යථාහ —

“අට්ඨානං බො එතං, ආවුසො සාරිපුත්ත, අනවකාසො, යං සො අතික්කම්මෙව කබ්බිකාරාභාරභක්ඛානං දෙවානං සහබ්‍යතං අඤ්ඤතරං මනොමයං කායං උපපන්නො සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපජ්ජෙය්‍යාපි වුට්ඨහෙය්‍යාපි, නත්ථෙතං යාන”න්ති (අ. නි. 5.166).

යොනියො පඤ්භං කත්තානිආදිසු ආනන්දත්ථෙරො විය යොනියොව පඤ්භං විත්තෙන්වා යොනියො විස්සජ්ජිතා හොති. ථෙරො හි “කති නු බො, ආනන්ද, අනුස්සතිට්ඨානානී”ති පුච්ඡිතො “අයං පඤ්භො භවිස්සති”ති යොනියො විත්තෙන්වා යොනියො විස්සජ්ජෙන්තො ආහ — “ඉධ, භන්තෙ, භික්ඛු විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉදං, භන්තෙ, අනුස්සතිට්ඨානං එවංභාවිතං එවංබහුලිකතං දිට්ඨධම්මසුබ්බිභාරාය සංවත්තති”ති. අබ්‍යනුමොදිතා හොතීති තථාගතො විය යොනියො අබ්‍යනුමොදිතා හොති. තථාගතො හි ආනන්දත්ථෙරෙන පඤ්භෙ විස්සජ්ජිතෙ “සාධු සාධු, ආනන්ද, තෙන හි ත්වං, ආනන්ද, ඉමම්පි ඡට්ඨං අනුස්සතිට්ඨානං ධාරෙහි. ඉධානන්ද, භික්ඛු සතොව අභික්කමති සතොව පටික්කමති”තිආදිමාහ. ඡට්ඨාදීනි උත්තානත්ථානෙව.

9. බතසුත්තවණ්ණනා

9. නවමෙ සුක්කපක්කො පුබ්බහාගෙ දසහිපි කුසලකම්මපට්ඨානි පරිච්ඡින්නො,
උපරි යාව අරහත්තමග්ගා ලබ්භති. බහුඤ්ච පුඤ්ඤං පසවතීති එත්ථ
ලොකියලොකුත්තරමිස්සකපුඤ්ඤං කථිතං.

10. මලසුත්තවණ්ණනා

10. දසමෙ දුස්සිලහාවො දුස්සිලාං, දුස්සිලාමෙව මලං දුස්සිලාමලං.
කෙනට්ඨෙත මලන්ති? අනුදහනට්ඨෙත දුග්ගන්ධට්ඨෙත කිලිට්ඨකරණට්ඨෙත ව.
තඤ්චි නිරයාදීසු අපායෙසු අනුදහතීති අනුදහනට්ඨෙතපි මලං. තෙන සමන්තාගතො
පුග්ගලො මාතෘපිතූනම්පි සන්තිකෙ භික්ඛුසඤ්ජාසාපි අන්තරෙ
බොධිචෙතියට්ඨානෙසුපි ඡිගුව්ඡනීයො හොති, සබ්බදිසාසු වස්ස “එවරූපං කිර
තෙන පාපකම්මං කත”න්ති අවණ්ණගන්ධො වායතීති දුග්ගන්ධට්ඨෙතපි මලං.
තෙන ව සමන්තාගතො පුග්ගලො ගතගතට්ඨානෙ උපතාපඤ්චෙව ලහති,
කායකම්මාදීනි වස්ස අසුචීනි හොන්ති අපහස්සරානීති කිලිට්ඨකරණට්ඨෙතපි මලං.
අපිච තං දෙවමනුස්සසම්පත්තියො වෙව නිබ්බානසම්පත්තිඤ්ච මිලාපෙතීති
මිලාපනට්ඨෙතපි මලන්ති වෙදිතබ්බං. ඉස්සාමලමච්ඡෙරමලෙසුපි එසෙව නයො.

බාලවග්ගො පඨමො.

2. රථකාරවග්ගො

1. ඤාතසුත්තවණ්ණනා

11. දුතියස්ස පඨමෙ ඤාතොති පඤ්ඤාතො පාකට්ඨො. අනනුලොමිකෙති
සාසනස්ස න අනුලොමෙතීති අනනුලොමිකං, තස්මිං අනනුලොමිකෙ.
කායකම්මෙති පාණාතිපාතාදිමිහි කායදුච්චරිතෙ. ඔළාරිකං වා එතං, න එවරූපෙ
සමාදපෙතුං සක්කොති. දිසා නමස්සිතුං වට්ටති, භූතබලිං කාතුං වට්ටතීති එවරූපෙ
සමාදපෙති ගණ්භාපෙති. වච්ඡිකම්මෙපි මුසාවාදාදීනි ඔළාරිකානි, අත්තනො සන්තකං
පරස්ස අදාතුකාමෙන “නත්ථි”ති අයං වඤ්චනමුසාවාදො නාම වත්තුං වට්ටතීති
එවරූපෙ සමාදපෙති. මනොකම්මෙපි අභිජ්ඣාදයො ඔළාරිකා, කම්මට්ඨානං
විසංවාදෙත්වා කට්ඨෙත්තො පන අනනුලොමිකෙසු ධම්මෙසු සමාදපෙති නාම
දක්ඛිණවිහාරවාසිත්ථෙරො විය. තං කිර ථෙරං එකො උපට්ඨාකො අමච්චපුත්තො
උපසඬකමිත්වා “මෙත්තායන්තෙන පඨමං කීදිසෙ පුග්ගලෙ මෙත්තායිතබ්බ”න්ති
පුච්ඡි. ථෙරො සභාගවිසභාගං අනාවික්ඛිත්වා “පියපුග්ගලෙ”ති ආහ. තස්ස ව භරියා
පියා හොති මනාපා, සො තං ආරබ්භ මෙත්තායන්තො උම්මාදං පාපුණි. කථං පනෙස
බහුජනඅභිතාය පටිපන්නො හොතීති? එවරූපස්ස හි සද්ධිවිහාරිකාදයො වෙව
උපට්ඨාකාදයො ව තෙසං ආරක්ඛදෙවතා ආදිං කත්වා තාසං තාසං මිත්තභූතා යාව
බ්‍රහ්මලොකා සෙසදෙවතා ව “අයං භික්ඛු න අජානිත්වා කරිස්සතී”ති තෙන
කතමෙව කරොන්ති, එවමෙස බහුජනඅභිතාය පටිපන්නො හොති.

සුක්කපක්කෙ පාණාතිපාතා වෙරමණිආදීනංයෙව වසෙන
 කායකම්මවච්ඡිකම්මානි වෙදිතබ්බානි. කම්මට්ඨානං පන අවිසංවාදෙන්වා
 කටේන්තො අනුලොමිකෙසු ධම්මෙසු සමාදපෙති නාම කොළිතවිහාරවාසී
 චතුනිකායිකතිස්සත්ථෙරො විය. තස්ස කිර ජෙට්ඨභාතා නන්දාභයත්ථෙරො නාම
 පොතලියවිහාරෙ වසන්තො එකස්මිං රොගෙ සමුට්ඨිතෙ කනිට්ඨං
 පක්කොසාපෙන්වා ආහ - “ආචුසො, මය්හං සල්ලභුකං කත්වා එකං කම්මට්ඨානං
 කටේහි”ති. කිං, හන්තෙ, අඤ්ඤාන කම්මට්ඨානෙන, කබ්බිකාරාහාරං
 පරිග්ගණ්හිතුං වට්ටතිති? කිමත්ථිකො එස, ආචුසොති? හන්තෙ, කබ්බිකාරාහාරො
 උපාදාරුපං, එකස්මිඤ්ච උපාදාරුපෙ දිට්ඨෙ තෙව්සති උපාදාරුපානි පාකටානි
 හොන්තිති. සො “වට්ටස්සති, ආචුසො, එත්තක”න්ති තං උයොයාජෙන්වා
 කබ්බිකාරාහාරං පරිග්ගණ්හිත්වා උපාදාරුපං සල්ලක්ඛෙන්වා විවට්ටෙන්වා
 අරහත්තං පාපුණි. අථ නං ථෙරං බහිවිහාරා අනික්ඛන්තමෙව පක්කොසිත්වා,
 “ආචුසො, මහාඅවස්සයොසි මය්හං ජාතො”ති කනිට්ඨත්ථෙරස්ස අත්තනා
 පටිලද්ධගුණං ආරොවෙසි. බහුජනහිතායාති එතස්සපි හි සද්ධිවිහාරිකාදයො “අයං
 න අජානිත්වා කරස්සති”ති තෙන කතමෙව කරොන්තිති බහුජනහිතාය පටිපන්නො
 නාම හොතිති.

2. සාරණියසුත්තවණ්ණනා

12. දුතියෙ ඛත්තියස්සාති ජාතියා ඛත්තියස්ස. මුද්ධාවසිත්තස්සාති
 රාජාහිසෙකෙන මුද්ධනි අහිසිත්තස්ස. සාරණියාති හවන්තිති සරිතබ්බානි
 අසම්මුස්සනීයානි හොන්ති. ජාතොති නිබ්බන්තො. යාවජීවං සාරණියන්ති
 දහරකාලෙ ජාතිතුම්පි න සක්කා, අපරභාගෙ පන මාතාපිතුආදීහි ඤාතකෙහි වා
 දාසාදීහි වා “ත්වං අසුකජනපදෙ අසුකනගරෙ අසුකදිවසෙ අසුකනක්ඛන්තෙ
 ජාතො”ති ආවික්ඛිතෙ සුත්වා තතො පට්ඨාය යාවජීවං සරති න සම්මුස්සති. තෙන
 චුත්තං - “යාවජීවං සාරණියං හොති”ති.

ඉදං, භික්ඛවෙ, දුතියන්ති අහිසෙකට්ඨානං නාම රඤ්ඤො බලවතුට්ඨිකරං
 හොති, තෙනස්ස තං යාවජීවං සාරණියං. සඬගාමවිජයට්ඨානෙපි එසෙව නයො.
 එත්ථ පන සඬගාමන්ති යුද්ධං. අහිවිජිනිත්වාති ජිනිත්වා සත්තුමද්දනං කත්වා.
 තමෙව සඬගාමසීසන්ති තමෙව සඬගාමට්ඨානං. අජ්ඣාචසතීති අහිභවිත්වා ආවසති.

ඉදානි යස්මා සම්මාසම්බුද්ධස්ස රඤ්ඤො ජාතිට්ඨානාදීහි කත්තබ්බකිච්චං
 නත්ථි, ඉමස්මිං පන සාසනෙ තප්පට්ඨාගෙ තයො පුග්ගලෙ දස්සෙතුං ඉදං කාරණං
 ආහතං, තස්මා තෙ දස්සෙන්තො එවමෙව බො, භික්ඛවෙනිආදිමාහ. තත්ථ
 අනගාරියං පබ්බජිතො හොතිති එත්ථ චතුපාරිසුද්ධිසීලම්පි පබ්බජ්ජානිස්සිතමෙවාති
 වෙදිතබ්බං. සාරණියං හොතිති “අහං අසුකරට්ඨෙ අසුකජනපදෙ අසුකවිහාරෙ
 අසුකමාළකෙ අසුකදිවාට්ඨානෙ අසුකවච්ඡකමෙ අසුකරුක්ඛමුලෙ පබ්බජිතො”ති
 එවං යාවජීවං සරිතබ්බමෙව හොති න සම්මුස්සිතබ්බං.

ඉදං දුක්ඛන්ති එත්තකං දුක්ඛං, න ඉතො උද්ධං දුක්ඛං අත්ථී. අයං දුක්ඛසමුදයොති එත්තකො දුක්ඛසමුදයො, න ඉතො උද්ධං දුක්ඛසමුදයො අත්ථීති. සෙසපද්දවයෙපි එසෙව නයො. එවමෙන්ථ චතුභි සච්චෙහි සොතාපත්තිමග්ගො කථිතො. කසිණපරිකම්මවිපස්සනාඤාණානි පන මග්ගසන්නිස්සිතානෙව භොන්ති. සාරණීයං භොතිති “අහං අසුකරට්ඨෙ...පෙ.... අසුකරුක්ඛමුලෙ සොතාපන්නො ජාතො” ති යාවජීවං සාරණීයං භොති අසම්මුස්සනීයං.

ආසවානං ඛයාති ආසවානං ඛයෙන. වෙනොවිමුත්තින්ති එලසමාධිං. පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති එලපඤ්ඤං. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වාති අත්තනාව අභිවිසිට්ඨාය පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා. උපසම්පජ්ජ විහරතීති පටිලභිත්වා විහරති. සාරණීයන්ති “මයා අසුකරට්ඨෙ...පෙ.... අසුකරුක්ඛමුලෙ අරහත්තං පත්ත” ති අත්තනො අරහත්තපත්තිට්ඨානං නාම යාවජීවං සාරණීයං භොති අසම්මුස්සනීයන්ති යථානුසන්ධිනාව දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

3. ආසංසසුත්තවණ්ණනා

13. තතියෙ සන්නොති අත්ථී උපලබ්භන්ති. සංවිජ්ජමානාති තස්සෙව වෙච්චනං. ලොකස්මීන්ති සත්තලොකෙ. නිරාසොති අනාසො අපත්ථනො. ආසංසොති ආසංසමානො පත්ථයමානො. විගතාසොති අපගතාසො. චණ්ඩාලකුලෙති චණ්ඩාලානං කුලෙ. වෙනකුලෙති විලිචකාරකුලෙ. නෙසාදකුලෙති මීගලුද්දකානං කුලෙ. රථකාරකුලෙති වම්මකාරකුලෙ. පුක්කුසකුලෙති පුජ්චච්ඡඩ්ඛකකුලෙ.

එත්තාවතා කුලවිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා නිවකුලෙ ජාතොපි එකච්චො අධිඨො භොති මහද්ධනො, අයං පන න තාදිසො, තස්මාස්ස භොගවිපත්තිං දස්සෙතුං දලිද්දෙතිආදිමාහ. තත්ථ දලිද්දෙති දාලිද්දියෙන සමන්නාගතෙ. අප්පන්නපානභොජනෙති පරිත්තකඅන්නපානභොජනෙ. කසිරවුත්තිකෙති දුක්ඛජීවිකෙ, යත්ථ වායාමෙන පයොගෙන ජීවිතවුත්තිං සාධෙත්ති, තථාරූපෙති අත්ථො. යත්ථ කසිරෙන සාසච්ඡාදො ලබ්භතීති යස්මිං කුලෙ දුක්ඛෙන යාගුහත්තසාසො ව කොපිනමත්තං අච්ඡාදනඤ්ච ලබ්භති.

ඉදානි යස්මා එකච්චො නිවකුලෙ ජාතොපි උපධිසම්පන්නො භොති අත්තභාවසම්ද්ධියං ධීතො, අයඤ්ච න තාදිසො, තස්මාස්ස සරීරවිපත්තිමිපි දස්සෙතුං සො ව භොති දුබ්බණ්ණොතිආදිමාහ. තත්ථ දුබ්බණ්ණොති පංසුපිසාවකො විය ඤාමබාණුවණ්ණො. දුද්දසිකොති විජාතමාතුයාපි අමනාපදස්සනො. ඔකොට්ඨකොති ලකුණ්ඩකො. කාණොති එකක්ඛිකාණො වා උභයක්ඛිකාණො වා. කුණිති එකහත්ථකුණි වා උභයහත්ථකුණි වා. ඛඤ්ජොති එකපාදඛඤ්ජො වා උභයපාදඛඤ්ජො වා. පක්ඛනතොති හතපක්ඛො පිට්ඨප්පි. පදීපෙයාස්සාති වට්ටිතෙලකපල්ලකාදිතො පදීපඋපකරණස්ස. තස්ස න එවං භොතිති. කස්මා න භොති? නිවකුලෙ ජාතත්තා.

ජෙට්ටියොති අඤ්ඤාස්මිං ජෙට්ටියෙ සති කනිට්ටියො ආසං න කරොති, තස්මා ජෙට්ටියොති ආහ. ආභිසෙකොති ජෙට්ටියොපි න අභිසෙකාරහො ආසං න කරොති, තස්මා ආභිසෙකොති ආහ. අනභිසිත්තොති අභිසෙකාරහොපි කාණකුණිආදිදොසරහිතො සකිං අභිසිත්තො පුන අභිසෙකෙ ආසං න කරොති, තස්මා අනභිසිත්තොති ආහ. අවලප්පත්තොති ජෙට්ටියොපි ආභිසෙකො අනභිසිත්තො මන්දො උත්තානසෙය්‍යකො, සොපි අභිසෙකෙ ආසං න කරොති. සොළසවස්සුද්දෙසිකො පන පඤ්ඤායමානමස්සුහෙදො අවලප්පත්තො නාම හොති, මහන්තම්පි රජ්ජං විචාරෙත්‍යං සමත්ථො, තස්මා “අවලප්පත්තො”ති ආහ. තස්ස එවං හොතීති කස්මා හොති? මහාජාතිතාය.

දුස්සිලොති නිස්සිලො. පාපධම්මොති ලාමකධම්මො. අසුචිති අසුචිති කායකම්මාදිහි සමන්තාගතො. සඬකස්සරසමාචාරොති සඬකාහි සරිතබ්බසමාචාරො, කිඤ්චිදෙව අසාරුජ්ජං දිස්වා “ඉදං ඉමිනා කතං භවිස්සති”ති එවං පරෙසං ආසඬකනීයසමාචාරො, අත්තනායෙව වා සඬකාහි සරිතබ්බසමාචාරො, සාසඬකසමාචාරොති අත්ථො. තස්ස හි දිවාට්ඨානාදිසු සන්නිපතිත්වා කිඤ්චිදෙව මන්තයන්තෙ භික්ඛු දිස්වා “ඉමෙ එකතො හුත්වා මන්තෙන්නි, කච්චි නු ඛො මයා කතකම්මං ජානිත්වා මන්තෙන්නි”ති එවං සාසඬකසමාචාරො හොති. පටිච්ඡන්තකම්මන්තොති පටිච්ඡාදෙනබ්බයුත්තකෙන පාපකම්මෙන සමන්තාගතො. අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤොති අස්සමණො හුත්වාච සමණපතිරූපකතාය “සමණො අහ”න්ති එවං පටිඤ්ඤො. අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤොති අඤ්ඤෙ බ්‍රහ්මචාරිතො සුනිවත්ථෙ සුපාරුතෙ සුම්භකපත්තධරෙ ගාමනිගමරාජධානීසු පිණ්ඩාය වරිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්නෙ දිස්වා සයම්පි තාදිසෙන ආකාරෙන තථා පටිපජ්ජනතො “අහං බ්‍රහ්මචාරී”ති පටිඤ්ඤං දෙන්නො විය හොති. “අහං භික්ඛු”ති වත්වා උපොසඨග්ගාදීනි පවිසන්තො පන බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො හොතියෙව, තථා සඬිසිකං ලාභං ගණ්හන්තො. අත්තොපුතීති පුතිනා කම්මෙන අත්තො අනුපවිට්ටියො. අවස්සුතොති රාගාදිහි තින්තො. කසම්බුජාතොති සඤ්ජාතරාගාදිකවචරො. තස්ස න එවං හොතීති. කස්මා න හොති? ලොකුත්තරධම්මඋපනිස්සයස්ස නත්ථිතාය. තස්ස එවං හොතීති. කස්මා හොති? මහාසීලස්මිං පරිපුරකාරිතාය.

4. වක්කවත්තිසුත්තවණ්ණනා

14. චතුත්ථෙ චතුහි සඬගහවත්ථුහි ජනං රඤ්ජෙතීති රාජා. වක්කං වත්තෙතීති වක්කවත්තී. වත්තිතං වා අනෙන වක්කන්ති වක්කවත්තී. ධම්මො අස්ස අත්ථිති ධම්මිකො. ධම්මෙනෙව දසවිධෙන වක්කවත්තිවත්තෙන රාජා ජාතොති ධම්මරාජා. සොපි න අරාජකන්ති සොපි අඤ්ඤං නිස්සයරාජානං අලභිත්වා වක්කං නාම වත්තෙත්‍යං න සක්කොතීති අත්ථො. ඉති සත්ථා දෙසනං පට්ඨපෙත්වා යථානුසන්ධිං අපාපෙත්වාච තුණ්හි අහොසි. කස්මා? අනුසන්ධිකුසලා උට්ඨහිත්වා අනුසන්ධිං පුච්ඡස්සන්ති, බහු හි ඉමස්මිං යානෙ තථාරූපා භික්ඛු, අථාහං තෙහි පුට්ඨො දෙසනං

වඩාදියෝගිකයෙකි. අපේකො අනුසන්ධිකුසලො භික්ඛු භගවන්තං පුච්ඡන්තො කො පන, භන්තෙතිආදිමාහ. භගවාපිස්ස බ්‍යාකරොන්තො ධම්මො භික්ඛුතිආදිමාහ.

තත්ථ ධම්මොති දසකුසලකම්මපථධම්මො. ධම්මන්ති තමෙව චුත්තජපකාරං ධම්මං. නිස්සායාති තදධිට්ඨානෙන චෙතසා තමෙව නිස්සයං කත්වා. ධම්මං සක්කරොන්තොති යථා කතො සො ධම්මො සුට්ඨු කතො හොති, එවමෙනං කරොන්තො. ධම්මං ගරුං කරොන්තොති තස්මිං ගාරවුජ්ජත්තියා තං ගරුකරොන්තො. ධම්මං අපවායමානොති තස්සෙව ධම්මස්ස අඤ්ජලිකරණාදිහි නිවචුත්තීතං කරොන්තො. ධම්මද්ධපො ධම්මකෙතුති තං ධම්මං ධජ්චිව පුරක්ඛත්වා කෙතුම්ච උක්ඛිපිත්වා පවත්තියා ධම්මද්ධපො ධම්මකෙතු ව හුත්වාති අත්ථො. ධම්මාධිපතෙයොයාති ධම්මාධිපතිභූතාගතභාවෙන ධම්මවසෙනෙව ව සබ්බකිරියානං කරණෙන ධම්මාධිපතෙයොයා හුත්වා. ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං සංවිදහතීති ධම්මො අස්සා අත්ථිති ධම්මිකා, රක්ඛා ව ආවරණඤ්ච ගුත්ති ව රක්ඛාවරණගුත්ති. තත්ථ “පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛති”ති වචනතො ඛන්තිආදයො රක්ඛා. චුත්තඤ්ඤෙනං – “කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛති. ඛන්තියා අවිහිංසාය මෙත්තචිත්තතාය අනුද්දයායා”ති (සං. නි. 5.385). නිවාසනපාරුපනගෙහාදිති ආවරණං. වොරාදිඋපද්දවනිවාරණත්ථං ගොපායනා ගුත්ති. තං සබ්බමිපි සුට්ඨු විදහති පවත්තෙති යපෙතීති අත්ථො.

ඉදානි යත්ථ සා සංවිදහිතබ්බා, තං දස්සෙන්තො අන්තොජනස්මිත්තිආදිමාහ. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – අන්තොජනසඬ්ඛාතං පුත්තදාරං සීලසංචරෙ පතිට්ඨාපෙන්තො වත්ථගන්ධමාලාදිති වස්ස දදමානො සබ්බොපද්දවෙ වස්ස නිවාරයමානො ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං සංවිදහති නාම. ඛන්තියාදීසුපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො – අභිසිත්තඛන්තියා හදුඅස්සාජාතියාදිරතනසම්පදානෙනපි උපගණ්හිතබ්බා, අනුයන්තා ඛන්තියා තෙසං අනුරූපයානවාහනසම්පදානෙනපි පරිතොසෙතබ්බා, බලකායො කාලං අනතික්කමෙත්වා භත්තවෙතනසම්පදානෙනපි අනුග්ගහෙතබ්බො, බ්‍රාහ්මණා අන්තපානවත්ථාදිනා දෙයාධම්මෙන, ගහපතිකා භත්තබ්ජනඬ්ගලබලිඤ්දාදිසම්පදානෙන, තථා නිගමවාසිනො නෙගමා ජනපදවාසිනො ව ජානපදා. සමිතපාපබාහිතපාපා පන සමණබ්‍රාහ්මණා සමණපරික්ඛාරසම්පදානෙන සක්කාතබ්බා, මිගපක්ඛිනො අභයදානෙන සමස්සාසෙතබ්බා.

ධම්මෙනෙව චක්කං චත්තෙතීති දසකුසලකම්මපථධම්මෙනෙව චක්කං පවත්තෙති. තං හොති චක්කං අජ්ජට්ඨත්තියන්ති තං තෙන එවං පවත්තීතං ආණාවක්කං අජ්ජට්ඨත්තියං හොති. කෙනචි මනුස්සභූතෙනාති දෙවතා නාම අත්තනා ඉච්ඡිතිච්ඡිතමෙව කරොන්ති, තස්මා තා අග්ගණ්හිත්වා “මනුස්සභූතෙනා”ති චුත්තං. පච්චත්ථිකෙනාති පටිඅත්ථිකෙන, පටිසත්තුනාති අත්ථො. ධම්මිකොති චක්කවත්ති දසකුසලකම්මපථවසෙන ධම්මිකො, තථාගතො පන නවලොකුත්තරධම්මවසෙන. ධම්මරාජාති නවහි ලොකුත්තරධම්මෙහි මහාජනං.

රඤ්ජෙනීති ධම්මරාජා. ධම්මංයෙවාති නවලොකුත්තරධම්මමෙව නිස්සාය තමෙව සක්කරොත්තො තං ගරුකරොත්තො තං අපවායමානො. සොවස්ස ධම්මො අබ්භුග්ගතට්ඨෙන ධජොති ධම්මද්ධජො. සොවස්ස කෙතුති ධම්මකෙතු. තමෙව අධිපතීං ජෙට්ඨකං කත්වා විහරතීති ධම්මාධිපතෙය්සා. ධම්මිකං.

රක්ඛාවරණගුත්තින්ති ලොකියලොකුත්තරධම්මදායිකරක්ඛඤ්ච ආවරණඤ්ච ගුත්තිඤ්ච. සංවිදහතීති යපෙනි පඤ්ඤපෙනි. එවරූපන්ති තිවිධං කායදූව්චරිතං න සෙවිතබ්බං, සුචරිතං සෙවිතබ්බන්ති එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. සංවිදහිත්වාති යපෙන්වා කථෙත්වා. ධම්මෙනෙව අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තෙතීති නවලොකුත්තරධම්මෙනෙව අසදිසං ධම්මවක්කං පවත්තෙති. තං හොති වක්කං අප්පට්චත්තියන්ති තං එවං පවත්තිතං ධම්මවක්කං එතෙසු සමණාදීසු එකෙනපි පටිවත්තෙතුං පටිබාහිතුං න සක්කා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

5. සවෙනනසුත්තවණ්ණනා

15. පඤ්චමෙ ඉසිපතනෙති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසඬ්ඛාතානං ඉසිනං.

ධම්මවක්කජ්ජපවත්තනත්ථාය වෙව උපොසථකරණත්ථාය ව ආගන්ත්වා පතනෙ, සන්නිපාතට්ඨානෙති අත්ථො. පදනෙතිපි පාඨො, අයමෙව අත්ථො. මිගදායෙති මිගානං අභයත්ථාය දිත්තෙ. ඡහි මාසෙහි ඡාරත්තුනෙහීති සො කිර රඤ්ඤා ආණත්තදිවසෙයෙව සබ්බුපකරණානි සජ්ජෙන්වා අත්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගාමද්වාරගාමමජ්ඣදෙවකුලසුසානාදීසු ධීතරුක්ඛෙ වෙව ඤාමපතිතසුක්ඛරුක්ඛෙ ව විචජ්ජෙන්වා සම්පන්නපදෙසෙ ධීතෙ සබ්බදොසවිචජ්ජිතෙ නාහිඅරනෙමීනං අනුරූපෙ රුක්ඛෙ ගහෙත්වා තං වක්කං අකාසි. තස්ස රුක්ඛෙ විචිතිත්වා ගණ්හන්තස්ස වෙව කරොත්තස්ස ව එත්තකො කාලො චිතිවත්තො. තෙන චුත්තං – “ඡහි මාසෙහි ඡාරත්තුනෙහී”ති. නානාකරණන්ති නානත්තං. නෙසන්ති න එසං. අත්ථෙසන්ති අත්ථි එසං. අභිසඬ්ඛාරස්ස ගතීති පයොගස්ස ගමනං. විචිගුලාසිත්වාති පරිබ්භමිත්වා. අක්ඛාහනං මඤ්ඤෙති අක්ඛෙ පවෙසෙත්වා යපිතමිව.

සදොසාති සගණ්ඨා උණ්ණතොණතට්ඨානායුත්තා. සකසාවාති පුත්තිසාරෙන වෙව ඵෙග්ගුනා ව යුත්තා. කායවච්ඡාතිආදීති කායදූව්චරිතාදීනං නාමානි. එවං පපතිතාති එවං ගුණපතනෙන පතිතා. එවං පතිට්ඨිතාති එවං ගුණෙහි පතිට්ඨිතා. තත්ථ ලොකියමහාජනා පපතිතා නාම, සොනාපන්නාදයො පතිට්ඨිතා නාම. තෙසුපි පුරිමා තයො කිලෙසානං සමුදාවාරක්ඛණෙ පපතිතා නාම, බිණ්ණසවා පන එකත්තෙනෙව පතිට්ඨිතා නාම. තස්මාති යස්මා අප්පහිනකායවච්ඡාදයො පපතන්ති, පහිනකායවච්ඡාදයො පතිට්ඨහන්ති, තස්මා. කායවච්ඡාදීනං පන එවං පහානං වෙදිතබ්බං – පාණානිපාතො අදින්නාදානං මිච්ඡාවාරො මුසාවාදො පිසුණාවාදො මිච්ඡාදිට්ඨිති ඉමෙ තාව ඡ සොනාපන්නිමග්ගෙන පහියන්ති, එරුසාවාදා බ්‍යාපාදොති ද්වෙ අනාගාමිමග්ගෙන, අභිජ්ඣා සම්ඵජ්ජලාපොති ද්වෙ අරහත්තමග්ගෙනාති.

6. අපණ්ණකසුත්තවණ්ණනා

16. ඡට්ඨෙ අපණ්ණකපට්ඨපදන්ති අවිරද්ධපට්ඨපදං එකංසපට්ඨපදං
 නියානිකපට්ඨපදං කාරණපට්ඨපදං සාරපට්ඨපදං මණ්ඩපට්ඨපදං අපච්චනීකපට්ඨපදං
 අනුලොමපට්ඨපදං ධම්මානුධම්මපට්ඨපදං පට්ඨන්තො හොති, න තක්කල්ගාහෙන වා
 නයල්ගාහෙන වා. එවං ගහෙන්වා පට්ඨන්තො හි භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකො වා
 උපාසිකා වා මනුස්සදෙවනිබ්බානසම්පත්තීහි භායති පරිභායති, අපණ්ණකපට්ඨපදං
 පට්ඨන්තො පන තාහි සම්පත්තීහි න පරිභායති. අතීතෙ කන්තාරද්ධානමග්ගං
 පට්ඨන්තෙසු ද්විසු සත්ථවාහෙසු යක්ඛස්ස වචනං ගහෙන්වා බාලසත්ථවාහො සද්ධිං
 සත්ථෙත අනායබ්බසනං පත්තො, යක්ඛස්ස වචනං අග්ගහෙන්වා
 “උදකදිට්ඨට්ඨානෙ උදකං ඡඩ්ඛස්සාමා”ති සත්ථකෙ සඤ්ඤාපෙත්වා මග්ගං
 පට්ඨන්තො පණ්ඩිතසත්ථවාහො විය. යං සන්ධාය චුත්තං –

“අපණ්ණකං යානමෙකෙ, දුතියං ආහු තක්කිකා;
 එතදඤ්ඤාය මෙධාවි, තං ගණ්හෙ යදපණ්ණක”න්ති. (ජා. 1.1.1);

යොනි වස්ස ආරද්ධා හොතීති එත්ථ යොනීති ඛන්ධකොට්ඨාසස්සපි
 කාරණස්සපි පස්සාවමග්ගස්සපි නාම. “වතස්සො බො ඉමා, සාරිපුත්ත,
 යොනියො”තිආදීසු (ම. නි. 1.152) හි ඛන්ධකොට්ඨාසො යොනි නාම. “යොනි
 හෙසා භූමිප් එලස්ස අධිගමායා”තිආදීසු (ම. නි. 3.226) කාරණං. “න වාහං
 බ්‍රාහ්මණං බුමි, යොනිජං මත්තිසම්භව”න්ති (ම. නි. 2.457; ධ. ප. 396) ව “තමෙනං
 කම්මජවාතා නිවත්තිත්වා උද්ධංපාදං අධොසිරං සම්පරිවත්තෙන්වා මාතු යොනිමුඛෙ
 සම්පට්ඨාදෙන්ති”ති ව ආදීසු පස්සාවමග්ගො. ඉධ පන කාරණං අධිජ්ජෙතං.
 ආරද්ධාති පග්ගහිතා පරිපුණ්ණා.

ආසවානං බයායාති එත්ථ ආසවන්තීති ආසවා, වක්ඛුතොපි...පෙ.... මනතොපි
 සන්දන්ති පවත්තන්තීති චුත්තං හොති. ධම්මතො යාව ගොත්‍රභු, ඕකාසතො යාව
 හවග්ගා සවන්තීති වා ආසවා, එතෙ ධම්මෙ එතඤ්ච ඕකාසං අන්තොකරිත්වා
 පවත්තන්තීති අත්ථො. අන්තොකරණත්ථො හි අයං ආකාරො. විරපාරිවාසියට්ඨෙන
 මදිරාදයො ආසවා, ආසවා වියාතිපි ආසවා. ලොකස්මිම්පි හි විරපාරිවාසිකා
 මදිරාදයො ආසවාති චුච්චන්ති, යදි ව විරපාරිවාසියට්ඨෙන ආසවා, එතෙයෙව
 හවිතුමරහන්ති. චුත්තඤ්ඤෙනං – “පුරිමා, භික්ඛවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය,
 ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජා නාහොසි”තිආදි (අ. නි. 10.61). ආයතං වා සංසාරදුක්ඛං
 සවන්ති පසවන්තීතිපි ආසවා. පුරිමාති චෙත්ථ නිබ්බවනානි යත්ථ කිලෙසා ආසවාති
 ආගච්ඡන්ති, තත්ථ යුජ්ජන්ති, පච්ඡිමං කම්මෙපි. න කෙවලඤ්ච කම්මකිලෙසායෙව
 ආසවා, අපිව බො නානස්පකාරා උපද්දවාපි. සුත්තෙසු හි “නාහං, චුන්ද,
 දිට්ඨධම්මිකානංයෙව ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමි”ති (දී. නි. 3.182) එත්ථ
 විවාදමූලභූතා කිලෙසා ආසවාති ආගතා.

“යෙන දෙවුපපත්‍යස්ස, ගන්ධබ්බො වා විහඬිගමො;
 යක්ඛත්තං යෙන ගච්ඡෙය්‍යං, මනුස්සත්තඤ්ච අබ්බපෙ;
 තෙ මය්හං ආසවා බිණා, විද්ධස්සා විනළිකතා”ති. (අ. නි. 4.36) –

එත්ථ තෙභුමකං ව කම්මං අවසෙසා ව අකුසලා ධම්මා. “දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිසානායා”ති (පාරා. 39; අ. නි. 2.202-230) එත්ථ පරුපවාදවිජ්ජපටිසාරවධන්ධාදයො වෙව අපායදුක්ඛභූතා ව නානප්පකාරා උපද්දවා.

තෙ පනෙනෙ ආසවා යත්ථ යථා ආගතා, තත්ථ තථා වෙදිතබ්බා. එනෙ හි විනයෙ තාව “දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය, සම්පරායිකානං ආසවානං පටිසානායා”ති (පාරා. 39; අ. නි. 2.202-230) ද්වෙධා ආගතා. සලායතනෙ “තයො මෙ, ආවුසො, ආසවා කාමාසවො භවාසවො අවිජ්ජාසවො”ති (සං. නි. 4.321) තිධා ආගතා. අඤ්ඤෙසු ව සුත්තන්තෙසු (වුළුති. ජතුකණ්ණිමාණවප්පවිජානිද්දෙසො 69; පටි. ම. 1.107) අභිධම්මෙ (ධ. ස. 1102-1106; විහ. 937) ව තෙයෙව දිට්ඨාසවෙන සහ චතුධා ආගතා. නිබ්බේධකපරියායෙන “අත්ථි, භික්ඛවෙ, ආසවා නිරයගාමිනියා, අත්ථි ආසවා තිරච්ඡානායොනිගාමිනියා, අත්ථි ආසවා පෙත්තිවිසයගාමිනියා, අත්ථි ආසවා මනුස්සලොකගාමිනියා, අත්ථි ආසවා දෙවලොකගාමිනියා”ති (අ. නි. 6.63) පඤ්චධා ආගතා. කම්මමෙව චෙත්ථ ආසවාති වුත්තං. ඡක්කනිපාතෙ “අත්ථි, භික්ඛවෙ, ආසවා සංවරාපභාතබ්බා”තිආදිනා (අ. නි. 6.58) නයෙන ඡධා ආගතා. සබ්බාසවපරියායෙ (ම. නි. 1.14 ආදයො) තෙයෙව දස්සනෙන පභාතබ්බෙහි සද්ධිං සත්තධා ආගතා. ඉධ පන අභිධම්මනායෙන චත්තාරො ආසවා අධිජ්ජෙතාති වෙදිතබ්බා.

බයායාති එත්ථ පන ආසවානං සරසභෙදොපි බිණාකාරොපි මග්ගඵලනිබ්බානානිපි “ආසවක්ඛයො”ති වුච්චති. “යො ආසවානං බයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධාන”න්ති එත්ථ හි ආසවානං සරසභෙදො “ආසවක්ඛයො”ති වුත්තො. “ජානතො අහං, භික්ඛවෙ, පස්සතො ආසවානං බයං වදාමි”ති (ම. නි. 1.15; සං. නි. 2.23; ඉතිවු. 102) එත්ථ ආසවජ්ජභානං ආසවානං අච්චන්තක්ඛයො අසමුප්පාදො බිණාකාරො නත්ථිභාවො “ආසවක්ඛයො”ති වුත්තො.

“සෙබස්ස සික්ඛමානස්ස, උජුමග්ගානුසාරිනො;
බයස්මිං පට්ඨමං ඤාණං, තතො අඤ්ඤා අනන්තරා”ති. (ඉතිවු. 62) –

එත්ථ මග්ගො “ආසවක්ඛයො”ති වුත්තො. “ආසවානං බයා සමණො භොති”ති (ම. නි. 1.438) එත්ථ ඵලං.

“පරවජ්ජානුපස්සිස්ස, නිච්චං උජ්ඣානසඤ්ඤිනො;
ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති, ආරා සො ආසවක්ඛයා”ති. (ධ. ප. 253) –

එත්ථ නිබ්බානං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ ඵලං සන්ධාය “ආසවානං බයායා”ති ආහ, අරහත්තඵලත්ථායාති අත්ථො.

ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරොති මනච්ඡට්ඨෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු පිහිතද්වාරො. භොජනෙ මත්තඤ්ඤාති භොජනස්මිං පමාණඤ්ඤා, පටිග්ගහණපරිභොගපච්චවෙක්ඛණමත්තං ජානාති පජානාතීති අත්ථො. ජාගරියං අනුයුත්තොති රත්තින්ද්‍රිවං ඡ කොට්ඨාසෙ කත්වා පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු ජාගරණභාවං අනුයුත්තො, ජාගරණෙයෙව යුත්තප්පයුත්තොති අත්ථො.

එවං මාතිකං යපෙත්වා ඉදානි තමෙව යපිතපටිපාටියා විහජන්තො කථඤ්ච, හික්ඛවෙ, හික්ඛුතිආදිමාහ. තත්ථ චක්ඛුතා රූපං දිස්වාතිආදීනං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.15) විත්ථාරිතො, තථා පටිසඬ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවායාතිආදීනං (විසුද්ධි. 1.18). ආවරණියෙහි ධම්මෙහීති පඤ්චහි නිවරණෙහි ධම්මෙහි. නිවරණානි හි චිත්තං ආවරිත්වා තිට්ඨන්ති, තස්මා ආවරණියා ධම්මාති වුච්චන්ති. සීහසෙය්‍යං කප්පෙතීති සීහො විය සෙය්‍යං කප්පෙති. පාදෙ පාදං අච්චාධායාති වාමපාදං දක්ඛිණපාදෙ අතිආධාය. සමං යපිතෙ හි පාදෙ ජාණුකෙන ජාණුකං ගොප්ඵකෙන ච ගොප්ඵකං සට්ඨති, තතො වෙදනා උට්ඨහන්ති. තස්මා තස්ස දොසස්ස පරිවජ්ජනත්ථං ථොකං අතික්කමිත්වා එස පාදං යපෙති. තෙන චුත්තං – “පාදෙ පාදං අච්චාධායා” ති.

සතො සම්පජානොති සතියා වෙච සම්පජඤ්ඤන ච සමන්තාගතො. කථං පනෙස නිද්දායන්තො සතො සම්පජානො නාම භොතීති? පුරිමප්පචත්තිවසෙන. අයං හි වඬිකමෙ වඬිකමන්තො නිද්දාය ඔක්කමනභාවං ඤත්වා පචත්තමානං කම්මට්ඨානං යපෙත්වා මඤ්චෙ වා ඵලකෙ වා නිපන්තො නිද්දං උපගන්ත්වා පුන පබුජ්ඣමානො කම්මට්ඨානං ධීතට්ඨානෙ ගණ්හන්තොයෙව පබුජ්ඣති. තස්මා නිද්දායන්තොපි සතො සම්පජානො නාම භොති. අයං තාව මූලකම්මට්ඨානෙ නයොව. පරිග්ගහකම්මට්ඨානවසෙනාපි පනෙස සතො සම්පජානො නාම භොති. කථං? අයං හි වඬිකමන්තො නිද්දාය ඔක්කමනභාවං ඤත්වා පාසාණඵලකෙ වා මඤ්චෙ වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපජ්ජිත්වා පච්චවෙක්ඛති – “අවෙනතො කායො අවෙනතො මඤ්චෙ පතිට්ඨිතො, අවෙනතො මඤ්චො අවෙනනාය පථවියා, අවෙනනා පථවී අවෙනතෙ උදකෙ, අවෙනනං උදකං අවෙනතෙ වාතෙ, අවෙනතො වාතො අවෙනතෙ ආකාසෙ පතිට්ඨිතො. තත්ථ ආකාසමිපි ‘අහං වාතං උක්ඛිපිත්වා ධීත’න්ති න ජානාති, වාතොපි ‘අහං ආකාසෙ පතිට්ඨිතො’ති න ජානාති. තථා වාතො න ජානාති. ‘අහං උදකං උක්ඛිපිත්වා ධීතො’ති...පෙ.... මඤ්චො න ජානාති, ‘අහං කායං උක්ඛිපිත්වා ධීතො’ති, කායො න ජානාති ‘අහං මඤ්චෙ පතිට්ඨිතො’ති. න හි තෙසං අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආභොගො වා සමන්තාභාරො වා මනසිකාරො වා චෙනනා වා පත්ථනා වා අත්ථි” ති. තස්ස එවං පච්චවෙක්ඛතො තං පච්චවෙක්ඛණචිත්තං භවඬිගෙ ඔතරති. එවං නිද්දායන්තොපි සතො සම්පජානො නාම භොතීති.

උට්ඨානසඤ්ඤං මනසිකරිත්වාති “එත්තකං යානං ගතෙ චන්දෙ වා තාරකාය වා උට්ඨහිස්සාමි” ති උට්ඨානකාලපරිච්ඡේදිකං සඤ්ඤං මනසිකරිත්වා, චිත්තෙ යපෙත්වාති අත්ථො. එවං කරිත්වා සයිතො හි යථාපරිච්ඡින්නෙයෙව කාලෙ උට්ඨහති.

7. අත්තබ්‍යාබාධසුත්තවණ්ණනා

17. සත්තමෙ අත්තබ්‍යාබාධායාති අත්තදුක්ඛාය. පරබ්‍යාබාධායාති පරදුක්ඛාය. කායසුචරිතන්තිආදීනි පුබ්බභාගෙ දසකුසලකම්මපථවසෙන ආගතානි, උපරි පන යාව අරහත්තා අචාරිතානෙව.

8. දෙවලොකසුත්තවණ්ණනා

18. අට්ඨමෙ අට්ඨියෙය්‍යාථාති අට්ඨා පිළිතා භවෙය්‍යාථ. භරායෙය්‍යාථාති ලජ්ජෙය්‍යාථ. ජිගුච්ඡෙය්‍යාථාති ගුටෙ විය තස්මිං වචනෙ සඤ්ජාතජිගුච්ඡා භවෙය්‍යාථ. ඉති කිරාති එත්ථ ඉතීති පදසන්ධිබ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා, කිරාති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. දිබ්බෙන කිර ආයුනා අට්ඨියථාති එවමස්ස සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. පගෙව බො පනාති පට්ඨමතරංයෙව.

9. පට්ඨපාපණිකසුත්තවණ්ණනා

19. නවමෙ පාපණිකොති ආපණිකො, ආපණං උග්ගාටෙත්වා භණ්ඩවික්කායකස්ස වාණිජස්සෙතං අධිවචනං. අභබ්බොති අභාජනභූතො. න සක්කච්චං කම්මන්තං අධිට්ඨාතීති යථා අධිට්ඨිතං සුඅධිට්ඨිතං හොති, එවං සයං අත්තපච්චක්ඛං කරොන්තො නාධිට්ඨාති. තත්ථ පච්චුසකාලෙ පදසද්දෙන උට්ඨාය දීපං ජාලෙත්වා භණ්ඩං පසාරෙත්වා අනිසිදන්තො පුබ්බණ්හසමයං න සක්කච්චං කම්මන්තං අධිට්ඨාති නාම. අයං හි යං වොරා රත්තිං භණ්ඩං හරිත්වා “ඉදං අම්භාකං හත්ථො විස්සජ්ජෙස්සාමා”ති ආපණං ගන්ත්වා අප්පෙත අග්ගෙත දෙන්ති, යම්පි බහුවෙරිතො මනුස්සා රත්තිං නගරෙ වසිත්වා පාතොව ආපණං ගන්ත්වා භණ්ඩං ගණ්හන්ති, යං වා පන ජනපදං ගන්තුකාමා මනුස්සා පාතොව ආපණං ගන්ත්වා භණ්ඩං කිණන්ති, තප්පච්චයස්ස ලාභස්ස අස්සාමිකො හොති.

අඤ්ඤෙසං භොජනවෙලාය පන භුඤ්ජිතුං ආගන්ත්වා පාතොව භණ්ඩං පටිසාමෙත්වා සරං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා නිද්දායිත්වා සායං පුන ආපණං ආගච්ඡන්තො මජ්ඣන්තිකසමයං න සක්කච්චං කම්මන්තං අධිට්ඨාති නාම. සො හි යං වොරා පාතොව විස්සජ්ජෙතුං න සම්පාපුණිංසු, දිවාකාලෙ පන පරෙසං අසඤ්චාරක්ඛණෙ ආපණං ගන්ත්වා අප්පග්ගෙත දෙන්ති, යඤ්ච භොජනවෙලාය පුඤ්ඤවන්තො ඉස්සරා “ආපණො ඉදඤ්චිදඤ්ච ලද්ධං වට්ටති”ති පහිණිත්වා ආහරාපෙන්නි, තප්පච්චයස්ස ලාභස්ස අස්සාමිකො හොති.

යාව යාමහෙරිතික්ඛමනා පන අන්තොආපණෙ දීපං ජාලාපෙත්වා අනිසිදන්තො සායන්හසමයං න සක්කච්චං කම්මන්තං අධිට්ඨාති නාම. සො හි යං වොරා පාතොපි දිවාපි විස්සජ්ජෙතුං න සම්පාපුණිංසු, සායං පන ආපණං ගන්ත්වා අප්පග්ගෙත දෙන්ති, තප්පච්චයස්ස ලාභස්ස අස්සාමිකො හොති.

න සක්කවචං සමාධිනිමිත්තං අධිට්ඨාති සක්කවචකිරියාය සමාධිං න සමාපජ්ජති. එත්ථ ච පාතොව චෙතියඛිගණ්ණොධියඛිගණ්ණසු වත්තං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව සමාපත්තිං අප්පෙත්වා අනිසිදන්තො පුබ්බණ්භසමයං න සක්කවචං සමාධිනිමිත්තං අධිට්ඨාති නාම. පච්ඡාභත්තං පන පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානං පවිසිත්වා යාව සායන්භසමයා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා අනිසිදන්තො මජ්ඣන්තිකසමයං න සක්කවචං සමාධිනිමිත්තං අධිට්ඨාති නාම. සායං පන චෙතියං වන්දිත්වා ථෙරුපට්ඨානං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා පඨමයාමං සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා අනිසිදන්තො සායන්භසමයං න සක්කවචං සමාධිනිමිත්තං අධිට්ඨාති නාම. සුක්කපක්ඛො චුත්තපටිපක්ඛනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපිචෙත්ථ “සමාපත්තිං අප්පෙත්වා”ති චුත්තට්ඨානෙ සමාපත්තියා අසති විපස්සනාපි වට්ටති, සමාධිනිමිත්තන්ති ච සමාධිආරම්මණමිපි වට්ටතියෙව. චුත්තමිපි වෙතං – “සමාධිපි සමාධිනිමිත්තං, සමාධාරම්මණමිපි සමාධිනිමිත්ත”න්ති.

10. දුතියපාපණ්ණසුත්තවණ්ණනා

20. දසමෙ වක්ඛුමාති පඤ්ඤාවක්ඛුනා වක්ඛුමා හොති. විදුරොති විසිට්ඨදුරො උත්තමදුරො ඤාණසම්පයුත්තෙන වීරියෙන සමන්තාගතො. නිස්සයසම්පන්නොති අවිස්සයසම්පන්නො පතිට්ඨානසම්පන්නො. පණ්ණයන්ති වික්කායිකභණ්ඩං. එත්තකං මූලං භවිස්සති එත්තකො උදයොති තස්මිං “එවං කීතං එවං වික්කායමාන”න්ති චුත්තපණ්ණයෙ යෙන කයෙන තං කීතං, තං කයසඬ්ඛාතං මූලං එත්තකං භවිස්සති. යො ච තස්මිං වික්කායමානෙ වික්කයො, තස්මිං වික්කයෙ එත්තකො උදයො භවිස්සති, එත්තිකා වඩ්ඪීති අත්ථො.

කුසලො හොති පණ්ණයං කෙතුඤ්ච වික්කෙතුඤ්චාති සුලභට්ඨානං ගන්ත්වා කිණන්තො දුල්ලභට්ඨානං ගන්ත්වා වික්කිණන්තො ච එත්ථ කුසලො නාම හොති, දසගුණමිපි විසතිගුණමිපි ලාභං ලභති.

අඩ්ඨාති ඉස්සරා බහුනා නික්ඛිත්තධනෙන සමන්තාගතා. මහද්ධනාති වළඤ්ජනකවසෙන මහද්ධනා. මහාභොගාති උපභොගපරිභොගභණ්ඩෙන මහාභොගා. පට්ඨලොති කායබලෙන වෙව ඤාණබලෙන ච සමන්තාගතත්තා සමත්ථො. අම්භාකඤ්ච කාලෙන කාලං අනුප්පදාතුන්ති අම්භාකඤ්ච ගහිතධනමූලිකං වඩ්ඪීං කාලෙන කාලං අනුප්පදාතුං. නිපතන්තීති නිමන්තෙත්ති. නිපාතෙත්තීතිපි පායො, අයමෙව අත්ථො.

කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදායාති කුසලධම්මානං සම්පාදනත්ථාය පටිලාභත්ථාය. ථාමවාති ඤාණථාමෙන සමන්තාගතො. දළ්භපරක්කමොති ථීරෙන ඤාණපරක්කමෙන සමන්තාගතො. අනික්ඛිත්තදුරොති “අග්ගමග්ගං අපාපුණිත්වා ඉමං වීරියදුරං න යිපෙස්සාමී”ති එවං අට්ඨපිතදුරො.

බහුස්සුතානි එකනිකායාදිවසෙන බහු බුද්ධවචනං සුතං එතෙසන්ති බහුස්සුතා. ආගතාගමානි එකො නිකායො එකො ආගමො නාම, ද්වෙ නිකායා ද්වෙ ආගමා නාම, පඤ්ච නිකායා පඤ්ච ආගමා නාම, එතෙසු ආගමෙසු යෙසං එකොපි ආගමො ආගතො පගුණො පවත්තිතො, තෙ ආගතාගමා නාම. ධම්මධරාති සුත්තන්තපිටකධරා. විනයධරාති විනයපිටකධරා. මානිකාධරාති ද්වෙමානිකාධරා. පරිපුච්ඡනීති අත්ථානත්ථං කාරණාකාරණං පුච්ඡති. පරිපඤ්ඡනීති “ඉමං නාම පුච්ඡස්සාමී”ති අඤ්ඤාති තුලෙති පරිග්ගණ්හාති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඉමස්මිං පන සුත්තෙ පයමං පඤ්ඤා ආගතා, පච්ඡා වීරියඤ්ච කල්‍යාණමිත්තසෙවනා ව. තත්ථ පයමං අරහත්තං පත්වා පච්ඡා වීරියං කත්වා කල්‍යාණමිත්තා සෙවිතබ්බාති න එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො, දෙසනාය නාම හෙට්ඨිමෙන වා පරිච්ඡෙදො හොති උපරිමෙන වා ද්විහිපි වා කොට්ඨි. ඉධ පන උපරිමෙන පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තස්මා කථෙන්නෙන පයමං කල්‍යාණමිත්තඋපනිස්සයං දස්සෙත්වා මජ්ඣෙ වීරියං දස්සෙත්වා පච්ඡා අරහත්තං කථෙතබ්බන්ති.

රථකාරවග්ගො දුතියො.

3. පුග්ගලවග්ගො

1. සමිද්ධසුත්තවණ්ණනා

21. තතියස්ස පයමෙ කුමනඵස්සං පයමං ඵුසති, පච්ඡා නිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකරොතිති කායසක්ඛි. දිට්ඨන්තං පත්තොති දිට්ඨිප්පත්තො. සද්දහන්තො විමුත්තොති සද්ධාවිමුත්තො. බමතීති රුච්චති. අභික්කන්තතරොති අතිසුන්දරතරො. පණ්ණිතතරොති අතිපණ්ණිතතරො. සද්ධිත්තියං අධිමත්තං හොතීති සමිද්ධත්ථෙරස්ස කිර අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ සද්ධිත්තියං ධුරං අහොසි, සෙසානි චත්තාරි සහජාතිත්තියානි තස්සෙව පරිවාරානි අහෙසුං. ඉති ථෙරො අත්තනා පටිවිද්ධමග්ගං කථෙන්නො එවමාහ. මහාකොට්ඨිකත්ථෙරස්ස පන අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ සමාධිත්තියං ධුරං අහොසි, සෙසානි චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි තස්සෙව පරිවාරානි අහෙසුං. තස්මා සොපි සමාධිත්තියං අධිමත්තන්ති කථෙන්නො අත්තනා පටිවිද්ධමග්ගමෙව කථෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස පන අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ පඤ්ඤිත්තියං ධුරං අහොසි. සෙසානි චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි තස්සෙව පරිවාරානි අහෙසුං. තස්මා සොපි පඤ්ඤිත්තියං අධිමත්තන්ති කථෙන්නො අත්තනා පටිවිද්ධමග්ගමෙව කථෙසි.

න බ්වෙත්ථාති න බො එත්ථ. එකංසෙන බ්‍යාකාතුන්ති එකන්තෙන බ්‍යාකරිතුං. අරහත්තාය පටිපන්නොති අරහත්තමග්ගසමඬ්ගිං දස්සෙති. එවමෙතස්මිං සුත්තෙ තිහිපි ථෙරෙහි අත්තනා පටිවිද්ධමග්ගොව කටීතො, සම්මාසම්බුද්ධො පන භූමිමත්තරෙතෙව කථෙසි.

2. ගිලානසුත්තවණ්ණනා

22. දුතියෙ සප්පායානීති භිතානි වුද්ධිකරානි. පතිරුපන්ති අනුවඡවිකං. නෙව වුට්ඨාති තම්භා ආබාධාති ඉමිනා අතෙකිච්ඡෙන වාතාපමාරාදිනා රොගෙන සමන්තාගතො නිට්ඨාපත්තගිලානො කථිතො. වුට්ඨාති තම්භා ආබාධාති ඉමිනා බිපිතකකච්ඡුතිණපුප්ඵකජරාදිහෙදො අප්පමත්තආබාධො කථිතො. ලහන්තො සප්පායානි භොජනානි නො අලහන්තොති ඉමිනා පන යෙසං පටිජග්ගනෙන ඵාසුකං හොති, සබ්බෙපි තෙ ආබාධා කථිතා. එත්ථ ච පතිරුපො උපට්ඨාකො නාම ගිලානුපට්ඨාකඅඩ්ඨගෙහි සමන්තාගතො පණ්ඩිතො දක්ඛො අනලසො වෙදිතබ්බො. ගිලානුපට්ඨාකො අනුඤ්ඤාතොති භික්ඛුසඤ්ජෙන දාතබ්බොති අනුඤ්ඤාතො. තස්මිඤ්භි ගිලානෙ අත්තනො ධම්මතාය යාපෙතුං අසක්කොන්තෙ භික්ඛුසඤ්ජෙන තස්ස භික්ඛුනො එකො භික්ඛු ච සාමණෙරො ච “ඉමං පටිජග්ගලා”ති අපලොකෙත්වා දාතබ්බා. යාව පන තෙ තං පටිජග්ගන්ති, තාව ගිලානස්ස ච තෙසඤ්ච ද්විත්තං යෙනත්ථො, සබ්බං භික්ඛුසඤ්ජස්සෙව භාරො.

අඤ්ඤෙපි ගිලානා උපට්ඨාතබ්බාති ඉතරෙපි ද්වෙ ගිලානා උපට්ඨාපෙනබ්බා. කිං කාරණා? යොපි හි නිට්ඨාපත්තගිලානො, සො අනුපට්ඨියමානො “සවෙ මං පටිජග්ගෙය්දං, ඵාසුකං මෙ භවෙය්ය. න ඛො පන මං පටිජග්ගන්ති”ති මනොපදොසං කත්වා අපායෙ නිබ්බත්තෙය්ය. පටිජග්ගියමානස්ස පනස්ස එවං හොති “භික්ඛුසඤ්ජෙන යං කාතබ්බං, තං කතං. මය්හං පන කම්මවිපාකො ඊදිසො”ති. සො භික්ඛුසඤ්ජෙ මෙත්තං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිස්සති. යො පන අප්පමත්තකෙන ඛ්‍යාධිනා සමන්තාගතො ලහන්තොපි අලහන්තොපි වුට්ඨාතියෙව, තස්ස විනාපි හෙසජ්ජෙන වුපසමනඛ්‍යාධි හෙසජ්ජෙ කතෙ බිජ්ජතරං වුපසම්මති. සො තතො බුද්ධච්චනං වා උග්ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සති, සමණධම්මං වා කාතුං සක්ඛිස්සති. ඉමිනා කාරණෙන “අඤ්ඤෙපි ගිලානා උපට්ඨාතබ්බා”ති වුත්තං.

නෙව ඔක්කමතීති නෙව පටිසති. නියාමං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තන්ති කුසලෙසු ධම්මෙසු මග්ගනියාමසඤ්ඤාතං සම්මත්තං. ඉමිනා පදපරමො පුග්ගලො කථිතො. දුතියවාරෙන උග්ගට්ඨකඤ්ඤා ගහිතො සාසනෙ නාලකත්ථෙරසදිසො බුද්ධන්තරෙ එකචාරං පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ ඔවාදං ලහිත්වා පටිච්ච්ඨපච්චෙකබොධිඤ්ඤාණො ච. තතියවාරෙන විපඤ්චිතඤ්ඤා පුග්ගලො කථිතො, නෙය්‍යො පන තන්තිස්සිතොව හොති.

ධම්මදෙසනා අනුඤ්ඤාතාති මාසස්ස අට්ඨ වාරෙ ධම්මකථා අනුඤ්ඤාතා. අඤ්ඤෙසම්පි ධම්මො දෙසෙනබ්බොති ඉතරෙසම්පි ධම්මො කථෙතබ්බො. කිං කාරණා? පදපරමස්ස හි ඉමස්මිං අත්තභාවෙ ධම්මං පටිච්ඡිකිතුං අසක්කොන්තස්සාපි අනාගතෙ පච්චයො භවිස්සති. යො පන තථාගතස්ස රුපදස්සනං ලහන්තොපි අලහන්තොපි ධම්මවිනයඤ්ච සවනාය ලහන්තොපි අලහන්තොපි ධම්මං අභිසමෙති, සො අලහන්තො තාව අභිසමෙති. ලහන්තො පන

බිජ්ජමෙව අභිසමෙස්සතීති ඉමිනා කාරණෙන තෙසං ධම්මො දෙසෙනබ්බො.
තතියස්ස පන පුනස්පුනං දෙසෙනබ්බොව.

3. සඬ්ඛාරසුත්තවණ්ණනා

23. තතියෙ සඬ්ඛාරජ්ඣන්ති සදුක්ඛං. කායසඬ්ඛාරන්ති කායද්වාරෙ
චෙතනාරාසිං. අභිසඬ්ඛරොතීති ආයුහති රාසිං කරොති පිණ්ඩං කරොති.
වච්ඡිමනොද්වාරෙසුපි එසෙව නයො. සඬ්ඛාරජ්ඣං ලොකන්ති සදුක්ඛං ලොකං.
සඬ්ඛාරජ්ඣා එස්සා ඵුසන්තිති සදුක්ඛා විපාකඑස්සා ඵුසන්ති. සඬ්ඛාරජ්ඣං වෙදනං
වෙදියතීති සදුක්ඛං විපාකවෙදනං වෙදියති, සාධාධං නිරස්සාදන්ති අත්ථො.
සෙය්‍යථාපි සත්තා තෙරයිකාති යථා නිරයෙ නිබ්බත්තසත්තා එකන්තදුක්ඛං වෙදනං
වෙදියන්ති, එවං වෙදියතීති අත්ථො. කිං පන තත්ථ උපෙක්ඛාවෙදනා නත්ථීති?
අත්ථී, දුක්ඛවෙදනාය පන බලවහාවෙන සා අබ්බොහාරිකට්ඨානෙ යීතා. ඉති
නිරයොව නිරයස්ස උපමං කත්වා ආහටො. තත්‍ර පටිභාගඋපමා නාම කිර එසා.

සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්ණාති ඉධාපි දෙවලොකොව දෙවලොකස්ස උපමං
කත්වා ආහටො. යස්මා පන හෙට්ඨිමෙසු බ්‍රහ්මලොකෙසු සජ්ජිතිකජ්ඣානවිපාකො
වත්තති, සුභකිණ්ණෙසු නිජ්ජිතිකො එකන්තසුබොව, තස්මා තෙ අග්ගහෙත්වා
සුභකිණ්ණාව කථිතා. ඉති අයමිපි තත්‍ර පටිභාගඋපමා නාමාති වෙදිතබ්බා.

වොකිණ්ණසුඛදුක්ඛන්ති වොමිස්සකසුඛදුක්ඛං. සෙය්‍යථාපි මනුස්සාති
මනුස්සානං හි කාලෙන සුඛං හොති, කාලෙන දුක්ඛං. එකච්චෙ ව දෙවාති
කාමාවචරදෙවා. තෙසමිපි කාලෙන සුඛං හොති, කාලෙන දුක්ඛං. තෙසං හි
භීතතරානං මහෙසක්ඛතරා දෙවතා දිස්වා ආසනා වුට්ඨාතබ්බං හොති, මග්ගා
උක්කමිතබ්බං, පාරුතවත්ථං අපනෙතබ්බං, අඤ්ජලිකමිමං කාතබ්බන්ති තං
සබ්බමිපි දුක්ඛං නාම හොති. එකච්චෙ ව විනිපාතිකාති වෙමානිකපෙතා. තෙ හි
කාලෙන සම්පත්තිං අනුභවන්ති කාලෙන කම්මන්ති වොකිණ්ණසුඛදුක්ඛාව
හොන්ති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තිණි සුවරිතාති ලොකියලොකුත්තරමිස්සකාති
කථිතාතීති වෙදිතබ්බාති.

4. බහුකාරසුත්තවණ්ණනා

24. චතුත්ථෙ තයොමෙ, භික්ඛවෙ, පුග්ගලාති තයො ආචරියපුග්ගලා.
පුග්ගලස්ස බහුකාරාති අන්තෙවාසිකපුග්ගලස්ස බහුපකාරා. බුද්ධන්ති
සබ්බඤ්ඤබුද්ධං. සරණං ගතො හොතීති අවස්සයං ගතො හොති. ධම්මන්ති
සත්තන්තිකං නවලොකුත්තරධම්මං. සඬ්ඝන්ති අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහං. ඉදඤ්ච පන
සරණගමනං අග්ගභිතසරණපුබ්බස්ස අකතාභිනිවෙසස්ස වසෙන වුත්තං. ඉති
ඉමස්මිං සුත්තෙ සරණදායකො සොනාපත්තිමග්ගසම්පාපකො
අරහත්තමග්ගසම්පාපකොති තයො ආචරියා බහුකාරාති ආගතා, පබ්බජ්ජාදායකො
බුද්ධච්චනදායකො කම්මවාචාවරියො සකදාගාමිමග්ගසම්පාපකො
අනාගාමිමග්ගසම්පාපකොති ඉමෙ ආචරියා න ආගතා, කිං එතෙ න බහුකාරාති?

නො, න බහුකාරා. අයං පන දෙසනා දුට්ඨෙන පරිච්ඡින්නා. තස්මා සබ්බෙපෙන බහුකාරා. තෙසු සරණගමනස්මිංයෙව අකතාහිනිවෙසො වට්ඨති, චතුපාරිසුද්ධිසිලකසිණපරිකම්මවිපස්සනාඤාණානි පන පයමමග්ගසන්නිස්සිතානි හොන්ති, උපරි ද්වෙ මග්ගා ව ඵලානි ව අරහත්තමග්ගසන්නිස්සිතානීති වෙදිතබ්බානි.

ඉමිනා පුග්ගලෙනාති ඉමිනා අත්තෙවාසිකපුග්ගලෙන. න සුප්පතිකාරං වදාමිති පතිකාරං කාතුං න සුකරන්ති වදාමි. අභිවාදනාදිසු අනෙකසතවාරං අනෙකසහස්සවාරම්පි හි පඤ්චපතිට්ඨිතෙන නිපතිත්වා වන්දන්තො ආසනා වුට්ඨාය පච්චුග්ගච්ඡන්තො දිට්ඨදිට්ඨක්ඛණෙ අඤ්ජලිං පග්ගණ්හන්තො අනුච්ඡවිකං සාමිච්ඡිකම්මං කරොන්තො දිවසෙ දිවසෙ විවරසතං විවරසහස්සං පිණ්ඩපාතසතං පිණ්ඩපාතසහස්සං දදමානො චක්කවාලපරියන්තෙන සබ්බරතනමයං ආවාසං කරොන්තො සප්පිනවතීතාදිනානප්පකාරං හෙසජ්ජං අනුප්පදජ්ජමානො නෙව සක්කොති ආවරියෙන කතස්ස පතිකාරං නාම කාතුන්ති ඵවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

5. වජිරූපමසුත්තවණ්ණනා

25. පඤ්චමෙ අරුකුපමච්ඡිත්තොති පුරාණවණ්ණසදිසච්ඡිත්තො. විජ්ජුපමච්ඡිත්තොති ඉත්තරකාලොභාසනෙන විජ්ජුසදිසච්ඡිත්තො. වජිරූපමච්ඡිත්තොති කිලෙසානං මූලසාතකරණසමත්ථතාය වජිරොන සදිසච්ඡිත්තො. අභිසජ්ජතිති ලග්ගති. කුප්පතිති කොපවසෙන කුප්පති. බ්‍යාපජ්ජතිති පකතිභාවං පජ්ජති, පුතිකො හොති. පතිත්ථියතිති ටීනභාවං ටද්ධභාවං ආපජ්ජති. කොපන්ති දුබ්බලකොධං. දොසන්ති දුස්සනවසෙන තතො බලවතරං. අප්පච්චයන්ති අතුට්ඨාකාරං දොමනස්සං. දුට්ඨාරුකොති පුරාණවණ්ණො. කට්ඨෙතාති දණ්ඩකකොට්ඨා. කය්ලෙනාති කපාලෙන. ආසවං දෙතීති අපරාපරං සවති. පුරාණවණ්ණො හි අත්තනො ධම්මතායෙව පුබ්බං ලොහිතං යුසන්ති ඉමානි තිණි සවති, සට්ටිතො පන තානි අධිකතරං සවති.

ඵවමෙව බොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – දුට්ඨාරුකො විය හි කොධනපුග්ගලො, තස්ස අත්තනො ධම්මතාය සවනං විය කොධනස්සපි අත්තනො ධම්මතාය උද්ධුමාතස්ස විය වණ්ඩිකතස්ස වරණං, කට්ඨෙන වා කය්ලාය වා සට්ටනං විය අප්පමත්තං වචනං, හියොයාසොමත්තාය සවනං විය “මාදිසං නාම එස ඵවං වදතී” ති හියොයාසොමත්තාය උද්ධුමායනභාවො දට්ඨබ්බො.

රත්තන්ධකාරතිමිසායන්ති රත්තිං චක්ඛුවිඤ්ඤාණුප්පත්තිතිවාරණෙන අත්ඨභාවකරණෙ බහලතමෙ. විජ්ජන්තරිකායාති විජ්ජුප්පත්තික්ඛණෙ. ඉධාපි ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – චක්ඛුමා පුරිසො විය හි යොගාවචරො දට්ඨබ්බො, අත්ඨකාරං විය සොතාපත්තිමග්ගවජ්ඣා කිලෙසා, විජ්ජුසඤ්චරණං විය සොතාපත්තිමග්ගඤාණස්ස උප්පත්තිකාලො, විජ්ජන්තරිකාය චක්ඛුමතො පුරිසස්ස සමන්තා රූපදස්සනං විය සොතාපත්තිමග්ගක්ඛණෙ නිබ්බානදස්සනං, පුන අත්ඨකාරාවත්ථරණං විය සකදාගාමිමග්ගවජ්ඣා කිලෙසා, පුන විජ්ජුසඤ්චරණං.

විය සකදාගාමිමග්ගඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො, විජ්ජන්තරිකාය වක්ඛුමනො පුරිසස්ස සමන්තා රූපදස්සනං විය සකදාගාමිමග්ගක්ඛණෙන නිබ්බානදස්සනං, පුන අන්ධකාරාවත්ථරණං විය අනාගාමිමග්ගවජ්ඣා කිලෙසා, පුන විජ්ජුසඤ්චරණං විය අනාගාමිමග්ගඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො, විජ්ජන්තරිකාය වක්ඛුමනො පුරිසස්ස සමන්තා රූපදස්සනං විය අනාගාමිමග්ගක්ඛණෙන නිබ්බානදස්සනං වෙදිතබ්බං.

වජිරූපවිත්තකායපි ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – වජිරං විය හි අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණං දට්ඨබ්බං, මණිගණ්ඨිපාසාණගණ්ඨි විය අරහත්තමග්ගවජ්ඣා කිලෙසා, වජිරස්ස මණිගණ්ඨිමිපි වා පාසාණගණ්ඨිමිපි වා විනිවිජ්ඣිත්වා අගමනභාවස්ස නත්ථිතා විය අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන අවිජ්ජේජානං කිලෙසානං නත්ථිභාවො, වජිරෙන නිබ්බිද්ධවෙධස්ස පුන අපතිපුරණං විය අරහත්තමග්ගෙන ඡින්නානං කිලෙසානං පුන අනුප්පාදො දට්ඨබ්බොති.

6. සෙවිතබ්බසුත්තවණ්ණනා

26. ඡට්ඨෙය් සෙවිතබ්බොති උපසඬ්ඡිකම්මිතබ්බො. හජිතබ්බොති අල්ලියිතබ්බො. පයිරූපාසිතබ්බොති සන්තිකෙ නිසීදනවසෙන පුනප්පුනං උපාසිතබ්බො. සක්කත්වා ගරුං කත්වාති සක්කාරඤ්චෙව ගරුකාරඤ්ච කත්වා. භීනො හොති සීලෙනාතිආදීසු උපාදායුපාදාය භීනතා වෙදිතබ්බා. තත්ථ යො හි පඤ්ච සීලානි රක්ඛති, සො දස සීලානි රක්ඛන්තෙන න සෙවිතබ්බො. යො දස සීලානි රක්ඛති, සො චතුපාරිසුද්ධිසීලං රක්ඛන්තෙන න සෙවිතබ්බො. අඤ්ඤත්තු අනුද්දයා අඤ්ඤත්තු අනුකම්පාති යපෙත්වා අනුද්දයඤ්ච අනුකම්පඤ්ච. අත්තනො අත්ථායෙව හි එවරූපො පුග්ගලො න සෙවිතබ්බො, අනුද්දයානුකම්පාවසෙන පන තං උපසඬ්ඡිකම්මං වට්ටති.

සීලසාමඤ්ඤගතානං සතන්ති සීලෙන සමානභාවං ගතානං සන්තානං. සීලකථා ව නො හවිස්සති ඵලං සමානසීලානං අම්භාකං සීලමෙව ආරබ්භ කථා හවිස්සති. සා ව නො පවත්තිති හවිස්සති සා ව අම්භාකං කථා දිවසම්පි කථෙත්තානං පවත්තිස්සති න පටිභඤ්ඤස්සති. සා ව නො ඵාසු හවිස්සති සා ව දිවසම්පි පවත්තමානා සීලකථා අම්භාකං ඵාසු විභාරො සුඛවිභාරො හවිස්සති. සමාධිපඤ්ඤාකථාසුපි එසෙව නයො.

සීලක්ඛන්ධන්ති සීලරාසිං. තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගහෙස්සාමිති එත්ථ සීලස්ස අසප්පායෙ අනුපකාරධම්මෙ වජ්ජෙත්වා සප්පායෙ උපකාරධම්මෙ සෙවන්තො තස්මිං තස්මිං යානෙ සීලක්ඛන්ධං පඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හාති නාම. සමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙසුපි එසෙව නයො. නිභීයතිති අත්තනො භීනතරං පුග්ගලං සෙවන්තො ඛාරපරිස්සාවනෙ ආසිත්තඋදකං විය සතතං සමිතං භායති පරිභායති. තුලාසෙවිති අත්තනා සමානසෙවී. සෙට්ඨමුපනමන්ති සෙට්ඨං පුග්ගලං ඔණමන්තො. උදෙති බිජ්ජන්ති බිජ්ජමෙව වඩ්ඪති. තස්මා අත්තනො උත්තරිං.

හපේථානි යස්මා සෙට්ඨං පුග්ගලං උපනමන්නො උදෙති ඛිජ්ජං, තස්මා අත්තනො උත්තරිතරං විසිට්ඨතරං හපේථ.

7. ජිගුච්ඡිතඛිබ්බසුත්තවණ්ණනා

27. සත්තමෙ ජිගුච්ඡිතඛිබ්බොති ගුථං විය ජිගුච්ඡිතඛිබ්බො. අථ බො නන්ති අථ බො අස්ස. කිත්තිසද්දොති කථාසද්දො. එවමෙව බොති එත්ථ ගුථකූපො විය දුස්සීලාං දට්ඨබ්බං. ගුථකූපෙ පතිත්වා යීතො ධම්මනිඅහි විය දුස්සීලපුග්ගලො. ගුථකූපතො උද්ධරියමානෙන තෙන අහිනා පුරිසස්ස සරීරං ආරුළුහෙනාපි අදට්ඨභාවො විය දුස්සීලං සෙවමානස්සාපි තස්ස කිරියාය අකරණභාවො. සරීරං ගුථෙන මක්ඛෙත්වා අහිනා ගතකාලො විය දුස්සීලං සෙවමානස්ස පාපකිත්තිසද්දඅඛිගුග්ගමනකාලො වෙදිතඛිබ්බො.

තින්දුකාලාතන්ති තින්දුකරුක්ඛඅලාතං. භියොසාසොමත්තාය විච්චිට්ඨායතීති තං භි ක්ඛායමානං පකතියාපි පපටිකායො මුඤ්චන්තං විච්චිට්ඨාති “විට්චිට්ඨා”ති සද්දං කරොති, සට්ඨිතං පන අධිමත්තං කරොතීති අත්ථො. එවමෙව බොති එවමෙවං කොධනො අත්තනො ධම්මතායපි උද්ධනො චණ්ඩිකතො හුත්වා වරති, අප්පමත්තකං පන වචනං සුතකාලෙ “මාදිසං නාම එවං වදති එවං වදති”ති අතිරෙකතරං උද්ධනො චණ්ඩිකතො හුත්වා වරති. ගුථකූපොති ගුථපුණ්ණකූපො, ගුථරාසියෙව වා. ඔපම්මසංසන්දනං පනෙත්ථ පුරිමනෙයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බං. තස්මා එවරුපො පුග්ගලො අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිතඛිබ්බො න සෙවිතඛිබ්බොති යස්මා කොධනො අතිසෙවියමානො අතිඋපසඬකම්මියමානොපි කුජ්ඣුකම්මියෙව, “කිං ඉමිනා”ති පටික්කමත්තෙපි කුජ්ඣුකම්මියෙව. තස්මා පලාලග්ගි විය අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිතඛිබ්බො න සෙවිතඛිබ්බො න භජිතඛිබ්බො. කිං චුත්තං හොති? යො භි පලාලග්ගිං අතිඋපසඬකම්මිත්වා තප්පති, තස්ස සරීරං ක්ඛායති. යො අතිපටික්කමිත්වා තප්පති, තස්ස සීතං න චූපසම්මති. අනුපසඬකම්මිත්වා අපටික්කමිත්වා පන මජ්ඣන්තභාවෙන තප්පන්තස්ස සීතං චූපසම්මති, තස්මා පලාලග්ගි විය කොධනො පුග්ගලො මජ්ඣන්තභාවෙන අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිතඛිබ්බො, න සෙවිතඛිබ්බො න භජිතඛිබ්බො න පයිරුපාසිතඛිබ්බො.

කල්‍යාණමිත්තොති සුචිමිත්තො. කල්‍යාණසහායොති සුචිසහායො. සහායා නාම සහගාමිතො සද්ධිංවරා. කල්‍යාණසම්පවඬිකොති කල්‍යාණෙසු සුචිපුග්ගලෙසු සම්පවඬිකො, තන්තින්තතප්පොණතප්පබ්බාරමානසොති අත්ථො.

8. ගුථභාණීසුත්තවණ්ණනා

28. අට්ඨමෙ ගුථභාණීති යො ගුථං විය දුග්ගන්ධකථං කථෙති. පුප්ඵභාණීති යො පුප්ඵානි විය සුගන්ධකථං කථෙති. මධුභාණීති යො මධු විය මධුරකථං කථෙති. සහග්ගතොති සහාය යීතො. පරිසග්ගතොති ගාමපරිසාය යීතො. ඤාතිමජ්ඣගතොති ඤාතිනං මජ්ඣෙ යීතො. පුග්ගමජ්ඣගතොති සෙණිනං මජ්ඣෙ යීතො.

රාජකුලමජ්ඣිමනිකායෙ රාජකුලස්ස මජ්ඣෙ මහාවිනිච්ඡයෙ යිනො. අභිනීතොති පුච්ඡතත්ථායානීනො. සක්ඛිපුට්ඨොති සක්ඛිං කත්වා පුච්ඡිතො. එහම්හො පුරිසාති ආලපනමෙතං. අත්තහෙතු වා පරහෙතු වාති අත්තනො වා පරස්ස වා හත්ථපාදාදිහෙතු වා ධනහෙතු වා. ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු වාති එත්ථ ආමිසන්ති ලඤ්ජො අධිජ්ජෙතො. කිඤ්චික්ඛන්ති යං වා තං වා අජ්ජමත්තකං අත්තමසො තිත්තිරියවට්ඨකසජ්ජිපිණ්ඩනවනිතපිණ්ඩාදිමත්තකස්ස ලඤ්ජස්ස හෙතුති අත්ථො. සම්පජානමුසා භාසිතා හොතිති ජානන්තොයෙව මුසාවාදං කත්තා හොති.

9. අත්විද්‍යාත්මක විචල්‍යතා

න වෙව හොඟා තථාරූපාති තථාජාතිකා හොඟාපිස්ස න හොතීති. න ච පුඤ්ඤානි කුබ්බතීති පුඤ්ඤානි ච න කරොති. එත්තාවතා හොගුප්පාදනවක්ඛුනො ච පුඤ්ඤකරණවක්ඛුනො ච අභාවො වුත්තො. උභයත්ථ කලිග්ගාහොති ඉධලොකෙ ච පරලොකෙ වාති උභයස්මිම්පි අපරද්ධග්ගාහො, පරාජයග්ගාහො හොතීති අත්ථො. අථ වා උභයත්ථ කලිග්ගාහොති උභයෙසම්පි දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං අත්ථානං කලිග්ගාහො, පරාජයග්ගාහොති අත්ථො. ධම්මාධම්මෙනාති දසකුසලකම්මපට්ඨම්මෙනපි දසඅකුසලකම්මපට්ඨම්මෙනපි. සංයාති කෙරාට්ඨකො. හොඟාති පරියෙසනීති හොගෙ ගවෙසති. ථෙය්‍යෙන කුටකම්මෙන, මුසාවාදෙන වුභයන්ති ථෙය්‍යාදීසු උභයෙන පරියෙසනීති අත්ථො. කථං? ථෙය්‍යෙන

කූටකම්මෙන ව පරියෙසති, ථෙය්‍යාන මුසාවාදෙන ව පරියෙසති, කූටකම්මෙන මුසාවාදෙන ව පරියෙසති. සඬ්ඝාතුන්ති සඬ්ඝරිතුං. ධම්මලද්ධෙහීති දසකුසලකම්මපට්ඨම්මං අකොපෙත්වා ලද්ධෙහි. උට්ඨානාධිගතන්ති වීරියෙන අධිගතං. අඛ්‍යාග්ගමානසොති නිබ්බිච්චිකිච්ඡවිත්තො. භද්දකං යානන්ති සෙට්ඨං දෙවට්ඨානං. න සොචතීති යස්මිං යානෙ අන්තොසොකෙන න සොචති.

10. අවකුප්පසුත්තවණ්ණනා

30. දසමෙ අවකුප්පපඤ්ඤාති අධොමුඛපඤ්ඤා. උච්ඡඬ්ගපඤ්ඤාති උච්ඡඬ්ගසද්ධිසපඤ්ඤා. පුට්ඨපඤ්ඤාති විත්ථාරිකපඤ්ඤා. ආදිකල්‍යාණන්ති ආදිසු ආදීති පුබ්බපට්ඨපනා. මජ්ඣන්ති කථාවෙමජ්ඣං. පරියොසානන්ති සන්තිට්ඨානං. ඉතිස්ස තෙ ධම්මං කථෙත්තා පුබ්බපට්ඨපනෙපි කල්‍යාණං භද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා කථෙත්ති, වෙමජ්ඣෙපි පරියොසානෙපි. එත්ථ ව අත්ථි දෙසනාය ආදිමජ්ඣපරියොසානානි, අත්ථි සාසනස්ස. තත්ථ දෙසනාය තාව චතුප්පදිකගාථාය පඨමපදං ආදි, ද්වෙ පදානි මජ්ඣං, අවසානපදං පරියොසානං. එකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස නිදානං ආදි, අනුසන්ධි මජ්ඣං, ඉදමචොචාති අප්පනා පරියොසානං. අනෙකානුසන්ධිකස්ස පඨමො අනුසන්ධි ආදි, තතො පරං එකො වා අනෙකෙ වා මජ්ඣං, පච්ඡිමො පරියොසානං. අයං තාව දෙසනාය නයො. සාසනස්ස පන සීලං ආදි, සමාධි මජ්ඣං, විපස්සනා පරියොසානං. සමාධි වා ආදි, විපස්සනා මජ්ඣං, මග්ගො පරියොසානං. විපස්සනා වා ආදි, මග්ගො මජ්ඣං, එලං පරියොසානං. මග්ගො වා ආදි, එලං මජ්ඣං, නිබ්බානං පරියොසානං. ද්වෙ ද්වෙ වා කශිරමානෙ සීලසමාධයො ආදි, විපස්සනාමග්ගො මජ්ඣං, එලනිබ්බානානි පරියොසානං.

සාත්ථන්ති සාත්ථකං කත්වා දෙසෙත්ති. සඛ්‍යඤ්ජනන්ති අක්ඛරපාරිපූරිං කත්වා දෙසෙත්ති. කෙවලපරිපුණ්ණන්ති සකලපරිපුණ්ණං අනුනං කත්වා දෙසෙත්ති. පරිසුද්ධන්ති පරිසුද්ධං නිජ්ජටං නිග්ගණ්ඨිං කත්වා දෙසෙත්ති. බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙත්තීති එවං දෙසෙත්තා ව සෙට්ඨවරියභූතං සික්ඛත්තයසඬ්ගහිතං අරියං අට්ඨඬ්ගිකං මග්ගං පකාසෙත්ති. නෙව ආදිං මනසි කරොතීති නෙව පුබ්බපට්ඨපනං මනසි කරොති.

කුම්භොති සටො. නිකුප්පොති අධොමුඛො යපිතො. එවමෙව ඛොති එත්ථ කුම්භො නිකුප්පො විය අවකුප්පපඤ්ඤා පුග්ගලො දට්ඨබ්බො, උදකාසිඤ්චනකාලො විය ධම්මදෙසනාය ලද්ධකාලො, උදකස්ස විචට්ටනකාලො විය තස්මිං ආසනෙ නිසින්තස්ස උග්ගහෙතුං අසමත්ථකාලො, උදකස්ස අසණ්ඨානකාලො විය වුට්ඨහිත්වා අසල්ලක්ඛණකාලො වෙදිතබ්බො.

ආකිණ්ණානීති පක්ඛිත්තානි. සතිසම්මොසාය පකිරෙය්‍යානි මුට්ඨස්සතිතාය විකිරෙය්‍ය. එවමෙව ඛොති එත්ථ උච්ඡඬ්ගො විය උච්ඡඬ්ගපඤ්ඤා පුග්ගලො දට්ඨබ්බො, නානාඛජ්ජකානි විය නානප්පකාරං බුද්ධච්චනං, උච්ඡඬ්ග නානාඛජ්ජකානි බාදන්තස්ස නිසින්තකාලො විය තස්මිං ආසනෙ නිසින්තස්ස

උග්ගණ්භනකාලො, වුට්ඨානන්තස්ස සතිසම්මොසා පකිරණකාලො විය තස්මා ආසනා වුට්ඨාය ගච්ඡන්තස්ස අසල්ලක්ඛණකාලො වෙදිතබ්බො.

උක්කුජ්ජොති උපරිමුඛො යපිනො. සණ්ඨාතීති පතිට්ඨහති. එවමෙව ඛොති එත්ථ උපරිමුඛො යපිනො කුම්භො විය පුට්ඨපඤ්ඤො පුග්ගලො දට්ඨබ්බො, උදකස්ස ආසිත්තකාලො විය දෙසනාය ලද්ධකාලො, උදකස්ස සණ්ඨානකාලො විය තත්ථ නිසිත්තස්ස උග්ගණ්භනකාලො, නො විවට්ටනකාලො විය වුට්ඨාය ගච්ඡන්තස්ස සල්ලක්ඛණකාලො වෙදිතබ්බො.

දුම්මෙධොති නිජ්ජඤ්ඤො. අවිචක්ඛණොති සංවිදහනපඤ්ඤාය රහිතො. ගන්තාති ගමනසීලො. සෙය්‍යො එතෙන වුවිච්ඡිති එතස්මා පුග්ගලො උත්තරිතරොති වුවිච්ඡිති. ධම්මානුධම්මජ්ජපට්ඨන්තොති නවලොකුත්තරධම්මස්ස අනුධම්මං සහ සීලෙන පුබ්බහගපට්ඨපදං පට්ඨන්තො. දුක්ඛස්සාති වට්ටදුක්ඛස්ස. අන්තකරො සියාති කොට්ඨකරො පරිච්ඡේදකරො පරිවට්ටමකරො භවෙය්‍යාති.

පුග්ගලවග්ගො තතියො.

4. දෙවදුතවග්ගො

1. සබ්බමකසුත්තවණ්ණනා

31. චතුත්ථස්ස පයමෙ අජ්ඣාගාරෙති සකෙ සරෙ. පූජිතා භොන්තීති යං සරෙ අත්ථි, තෙන පට්ඨග්ගිතා ගොපිතා භොන්ති. ඉති මාතාපිතුපුජකාති කුලාති මාතාපිතුහි සබ්බමකාතීති පකාසෙත්වා ඉදාති නෙසං සපුබ්බාවරියකාදිභාවං පකාසෙත්තො සපුබ්බාවරියකාතීතිආදිමාහ. තත්ථ බ්‍රහ්මාතිආදීති නෙසං බ්‍රහ්මාදිභාවසාධනත්ථං වුත්තාති. බහුකාරාති පුත්තානං බහුපකාරා. ආපාදකාති ජීවිතස්ස ආපාදකා. පුත්තකානං හි මාතාපිතුහි ජීවිතං ආපාදිතං පාලිතං සට්ඨං අනුජ්ජබන්ධෙන පවත්තිතං. පොසකාති හත්ථපාදෙ වඩ්ඪෙත්වා හදයලොහිතං පායෙත්වා පොසෙතාරො. ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරොති පුත්තානං හි ඉමස්මිං ලොකෙ ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණස්ස දස්සනං නාම මාතාපිතරො නිස්සාය ජාතන්ති ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරො නාම.

බ්‍රහ්මාති මාතාපිතරොති සෙට්ඨාධිවචනං. යථා බ්‍රහ්මුනො චතස්සො භාවනා අවිජ්ඣිතා භොන්ති මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාති, එවමෙව මාතාපිතුනං පුත්තකෙසු චතස්සො භාවනා අවිජ්ඣිතා භොන්ති. තා තස්මිං තස්මිං කාලෙ වෙදිතබ්බො – කුච්ඡිගතස්මිං හි දාරකෙ “කදා නු ඛො පුත්තකං අරොගං පරිපුණ්ණධගපච්චධගං පස්සිස්සාමා”ති මාතාපිතුනං මෙත්තවිත්තං උජ්ජජ්ජති. යදා පනෙස මන්දො උත්තානසෙය්‍යකො උෟකාහි වා මඬිකුලාදීහි පාණකෙහි දට්ඨො දුක්ඛසෙය්‍යාය වා පන පිළිනො පරොදති විරවති, තදාස්ස සද්දං සුත්වා මාතාපිතුනං කාරුඤ්ඤං උජ්ජජ්ජති, ආධාවිත්වා විධාවිත්වා කීළනකාලෙ පන ලොහනීයවයස්මිං.

වා යීතකාලෙ දාරකං ඔලොකෙන්වා මාතාපිතුනං චිත්තං සජ්ජිමණ්ඩෙ
පක්ඛිත්තසතවිහතකප්පාසපිච්ඡපටලං විය මුදුකං හොති ආමොදිතං පමොදිතං, තදා
තෙසං මුදිතා ලබ්භති. යදා පනෙස පුත්තො දාරාභරණං පච්චුපට්ඨාපෙන්වා
පාටියෙක්කං අගාරං අප්ඤ්ඤාචසති, තදා මාතාපිතුනං “සක්කොති දානි නො
පුත්තකො අත්තනො ධම්මතාය යාපෙතු”න්ති මජ්ඣන්තභාවො උප්පජ්ජති, තස්මිං
කාලෙ උපෙක්ඛා ලබ්භතිති ඉමිතා කාරණෙන “බ්‍රහ්මාති මාතාපිතරො”ති වුත්තං.

පුබ්බාවරියාති වුවචරෙති මාතාපිතරො හි ජාතකාලතො පට්ඨාය “එවං නිසීද,
එවං තිට්ඨ, එවං ගච්ඡ, එවං සය, එවං බාද, එවං භුඤ්ජ, අයං තෙ, තාතාති
චත්තබ්බො, අයං භාතිකාති, අයං භගිනීති, ඉදං නාම කාතුං වට්ටති, ඉදං න වට්ටති,
අසුකං නාම උපසඬකමිතුං වට්ටති, අසුකං න වට්ටති”ති ගාභාපෙන්ති
සික්ඛාපෙන්ති. අථාපරභාගෙ අඤ්ඤෙ ආවරියා
හත්ථිසිප්පඅස්සසිප්පරථසිප්පධනුසිප්පථරුසිප්පමුද්දාගණනාදීති සික්ඛාපෙන්ති.
අඤ්ඤො සරණාති දෙති, අඤ්ඤො සිලෙසු පතිට්ඨාපෙති, අඤ්ඤො පබ්බාපෙති,
අඤ්ඤො බුද්ධච්චනං උග්ගණ්භාපෙති, අඤ්ඤො උපසම්පාදෙති, අඤ්ඤො
සොතාපත්තිමග්ගාදීති පාපෙති. ඉති සබ්බෙපි තෙ පච්ඡාවරියා නාම හොන්ති,
මාතාපිතරො පන සබ්බපඨමා, තෙනාහ – “පුබ්බාවරියාති වුවචරෙ”ති. තත්ථ
වුවචරෙති වුවචන්ති කටීයන්ති. ආහුනෙය්‍යා ච පුත්තානන්ති පුත්තානං ආහුතං
පාහුතං අභිසඬ්ඛනං අන්තපානාදිං අරහන්ති, අනුච්ඡවිකා තං පටිග්ගහෙතුං. තස්මා
“ආහුනෙය්‍යා ච පුත්තාන”න්ති වුත්තං. පජාය අනුකම්පකාති පරෙසං පාණේ
අච්ඡන්දිත්වාපි අත්තනො පජං පටිජග්ගන්ති ගොපායන්ති. තස්මා “පජාය
අනුකම්පකා”ති වුත්තං.

නමස්සෙය්‍යාති නමො කරෙය්‍ය. සක්කරෙය්‍යාති සක්කාරෙන පටිමානෙය්‍ය.
ඉදානි තං සක්කාරං දස්සෙන්තො “අන්තෙනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ අන්තෙනාති
යාගුහත්තබ්බදනීයෙන. පානෙනාති අට්ඨවිධපානෙන. චත්ථෙනාති
නිවාසනපාරුපනකෙන චත්ථෙන. සයනෙනාති මඤ්චපීඨානුප්පදානෙන.
උච්ඡාදනෙනාති දුග්ගන්ධං පටිවිනොදෙන්වා සුගන්ධකරණුච්ඡාදනෙන.
න්භාපනෙනාති සීතෙ උණ්හොදකෙන, උණ්හෙ සීතොදකෙන ගත්තාති
පරිසිඤ්චිත්වා න්භාපනෙන. පාදානං ධොවනෙනාති උණ්හොදකසීතොදකෙහි
පාදධොවනෙන වෙච තෙලමක්ඛනෙන ච. පෙච්චාති පරලොකං ගන්ත්වා. සග්ගෙ
පමොදතීති ඉධ තාව මාතාපිතුසු පාරිවරියං දිස්වා පාරිවරියකාරණා තං
පණ්ඩිතමනුස්සා ඉධෙව පසංසන්ති, පරලොකං පන ගන්ත්වා සග්ගෙ යීතො සො
මාතාපිතුඋපට්ඨාකො දිබ්බසම්පත්තිහි ආමොදති පමොදතීති.

2. ආනන්දසුත්තවණ්ණනා

32. දුතියෙ තථාරූපොති තථාජාතිකො. සමාධිපට්ඨාහොති
චිත්තෙකග්ගතාලාහො. ඉමස්මිං ච සවිඤ්ඤාණකෙති එත්ථ අත්තනො ච පරස්ස
වාති උභයෙසමිපි කායො සවිඤ්ඤාණකට්ඨෙන එකතො කත්වා ඉමස්මීන්ති

වුත්තො. අභච්ඡාරමමච්ඡාරමානානුසයාති අභච්ඡාරදිට්ඨි ව මමච්ඡාරතණ්හා ව මානානුසයො වාති අත්තනො ව පරස්ස ව කිලෙසා. නාස්සුති න භවෙය්‍යං. ඛනිද්ධා ව සබ්බනිමිත්තෙසුති රූපනිමිත්තං, සද්දනිමිත්තං, ගන්ධනිමිත්තං, රසනිමිත්තං, ථොට්ඨබ්බනිමිත්තං, සස්සතාදිනිමිත්තං, පුග්ගලනිමිත්තං ධම්මනිමිත්තන්ති එවරූපෙසු ව ඛනිද්ධා සබ්බනිමිත්තෙසු. වෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති එලසමාධිඤ්චෙව එලඤ්ඤාණඤ්ච. සියාති භවෙය්‍ය.

ඉධානන්ද, භික්ඛුනොති, ආනන්ද, ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛුනො. එතං සන්තං එතං පණීතන්ති නිබ්බානං දස්සෙන්නො ආහ. නිබ්බානං හි කිලෙසානං සන්තතාය සන්තං නාම, නිබ්බානං සන්තන්ති සමාපත්තිං අප්පෙත්වා ව දිවසම්පි නිසින්තස්ස චිත්තුප්පාදො සන්තන්තෙව පවත්තතිතිපි සන්තං. පණීතන්ති සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසින්තස්සාපි චිත්තුප්පාදො පණීතන්තෙව පවත්තතිති නිබ්බානං පණීතං නාම. සබ්බසංඛාරසමථොතිආදීනිපි තස්සෙව වෙවචනාති. ‘සබ්බසංඛාරසමථො’ ති සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසින්තස්ස හි දිවසභාගම්පි චිත්තුප්පාදො සබ්බසංඛාරසමථොතෙව පවත්තති...පෙ.... තථා තිසු භවෙසු වානසංඛාරාය තණ්හාය අභාවෙන නිබ්බානන්ති ලද්ධනාමෙ තස්මිං සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසින්තස්ස චිත්තුප්පාදො නිබ්බානං නිබ්බානන්තෙව පවත්තතිති සබ්බසංඛාරසමථොතිආදීනි නාමාති ලභති. ඉමස්මිං පන අට්ඨවිධෙ ආභොගසමන්තාභාරෙ ඉමස්මිං යානෙ එකොපි ලබ්භති, ද්වෙපි සබ්බෙපි ලබ්භන්තෙව.

සංඛාරායාති ඤාණෙන ජානිත්වා. පරොපරානීති පරාති ව ඔපරාති ව. පරඅත්තභාවසකඅත්තභාවාති හි පරාති ව ඔපරාති වාති වුත්තං හොති. යස්සාති යස්ස අරහතො. ඉඤ්ජිතන්ති රාගිඤ්ජිතං. දොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙසදුච්චරිතිඤ්ජිතන්ති ඉමාති සත්ත ඉඤ්ජිතාති වලිතාති එන්දිතාති. තත්ථි කුභිඤ්චිති කත්ථවි එකාරමමණෙපි තත්ථි. සන්තොති පච්චනිකකිලෙසානං සන්තතාය සන්තො. විදුමොති කායදුච්චරිතාදිදුමවිරහිතො. අනිසොති රාගාදිරිසවිරහිතො. නිරාසොති නිත්තණ්හො. අතාරිති තිණ්ණො උත්තිණ්ණො සමතික්කන්තො. සොති සො අරහං ඛිණ්ණසවො. ජාතිජරන්ති එත්ථ ජාතිජරාගහණෙනෙව ඛ්‍යාධිමරණම්පි ගහිතමෙවාති වෙදිතබ්බං. ඉති සුත්තන්තෙපි ගාථායපි අරහත්තඵලසමාපත්තියෙව කථිතාති.

3. සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

33. තතියෙ සංඛිත්තෙනාති මාතිකායපනෙන. විත්ථාරෙනාති යපිතමාතිකාවිහජනෙන. සංඛිත්තවිත්ථාරෙනාති කාලෙ සංඛිත්තෙන කාලෙ විත්ථාරෙන. අඤ්ඤාතාරො ව දුල්ලභාති පටිවිජ්ඣනකපුග්ගලා පන දුල්ලභා. ඉදං භගවා ‘සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඤාණං සට්ඨෙමි’ ති අධිප්පායෙන කථෙසි. තං සුත්වා ථෙරො කිඤ්චාපි ‘අහං, භත්තෙ, ආජානිස්සාමි’ ති න වදති, අධිප්පායෙන පන ‘විස්සත්ථා තුම්හෙ, භත්තෙ, දෙසෙථ, අහං තුම්හෙහි දෙසිතං ධම්මං නයසනෙන

නයසහස්සෙන පටිවිජ්ඣිස්සාමි, මමෙස භාරො හොතු’’ති සත්ථාරං දෙසනාය
උස්සාහෙත්තො එතස්ස හගවා කාලොතිආදිමාහ.

අටස්ස සත්ථා තස්මාතිහාති දෙසනං ආරභි. තත්ථ ඉමස්මිඤ්ච
සවිඤ්ඤාණකෙතිආදි චුත්තනයමෙව. අවිජ්ජේති තණ්හන්ති මග්ගඤ්ඤාණසත්ථෙත
තණ්හං ඡින්දි. විවත්තයි සංයොජනන්ති දසවිධමිපි සංයොජනං සමුලකං
උබ්බත්තෙත්වා ඡඩ්ඛෙසි. සම්මා මානාභිසමයා අත්තමකාසි දුක්ඛස්සාති සම්මා
උපායෙන සම්මා පටිපත්තියා නවවිධස්ස මානස්ස පහානාභිසමයෙන වට්ඨකුක්ඛස්ස
අත්තමකාසි. ඉදඤ්ච පන මෙතං, සාරිපුත්ත, සන්ධාය භාසිතන්ති, සාරිපුත්ත, මයා
පාරායනෙ උදයපඤ්ඤෙ ඉදං ඵලසමාපත්තිමෙව සන්ධාය එතං භාසිතං.

ඉදානි යං තං හගවතා භාසිතං, තං දස්සෙත්තො පහානං කාමසඤ්ඤානන්තිආදි
ආරද්ධං. උදයපඤ්ඤෙ ච එතං පදං “පහානං කාමච්ඡන්දාන”න්ති (සු. නි. 1112;
වුළුති. උදයමාණවපුච්ඡානිද්දෙසො 75) ආගතං, ඉධ පන අභිගුත්තරභාණකෙති
“කාමසඤ්ඤාන”න්ති ආරොපිතං. තත්ථ බාඤ්ජනමෙව නානං, අත්ථො පන
එකොයෙව. කාමසඤ්ඤානන්ති කාමෙ ආරබ්භ උප්පන්නසඤ්ඤානං, අට්ඨන්ති වා
ලොහසහගතවිත්තෙහි සහජාතසඤ්ඤානං. දොමනස්සාන චූභයන්ති එතාසඤ්ච
කාමසඤ්ඤානං වෙනසිකදොමනස්සානඤ්චාති උභින්නමිපි පහානං.
පටිප්පස්සද්ධිපහානසඬ්ඛාතං අරහත්තඵලං අඤ්ඤාචමොක්ඛං පබ්බුමිති අත්ථො.
නිද්දෙසෙ පන “කාමච්ඡන්දස්ස ච දොමනස්සස්ස ච උභින්නං පහානං වූපසමං
පටිනිස්සග්ගං පටිප්පස්සද්ධිං අමතං නිබ්බාන”න්ති (වුළුති.
උදයමාණවපුච්ඡානිද්දෙසො 75) චුත්තං, තං අත්ථුද්ධාරවසෙන චුත්තං. පහානන්ති
හි බිණ්ණාකාරසඬ්ඛාතො වූපසමොපි චූච්චති, කිලෙසෙ පටිනිස්සජ්ජන්තො මග්ගොපි,
කිලෙසපටිප්පස්සද්ධිසඬ්ඛාතං ඵලමිපි, යං ආගම්ම කිලෙසා පභීයන්ති, තං අමතං
නිබ්බානමිපි. තස්මා තත්ථ තානි පදානි ආගතානි. “අඤ්ඤාචමොක්ඛං පබ්බුමි”ති
වචනතො පන අරහත්තඵලමෙව අධිජ්ජෙතං. ථීනස්ස ච පනුදනන්තිපි ථීනස්ස ච
පනුදනන්තෙ උප්පන්නත්තා අරහත්තඵලමෙව අධිජ්ජෙතං. කුක්කුච්චානං
නිවාරණන්ති කුක්කුච්චනිවාරණස්ස මග්ගස්ස අනන්තරං උප්පන්නත්තා ඵලමෙව
අධිජ්ජෙතං.

උපෙක්ඛාසතිසංසුද්ධන්ති චතුත්ථජ්ඣානිකෙ ඵලෙ උප්පන්නාය උපෙක්ඛාය ව
සතියා ච සංසුද්ධං. ධම්මතක්කපුරෙජවන්ති ධම්මතක්කො චූච්චති
සම්මාසඬ්ඛකප්පො, සො ආදිතො හොති, පුරතො හොති, පුබ්බධිගමො හොති
අඤ්ඤාචමොක්ඛස්සාති ධම්මතක්කපුරෙජවො. තං ධම්මතක්කපුරෙජවං.
අඤ්ඤාචමොක්ඛන්ති අඤ්ඤිත්ථියපරියොසානෙ උප්පන්නං විමොක්ඛං, අඤ්ඤාය
වා විමොක්ඛං අඤ්ඤාචමොක්ඛං, පඤ්ඤාචමුත්තන්ති අත්ථො. අවිජ්ජාය
පහෙදනන්ති අවිජ්ජාය පහෙදනන්තෙ උප්පන්නත්තා, අවිජ්ජාය පහෙදනසඬ්ඛාතං වා
නිබ්බානං ආරබ්භ උප්පන්නත්තා ඵලං ලද්ධනාමං අරහත්තඵලමෙව. ඉති සබ්බෙහිපි
ඉමෙහි පහානන්තිආදිහි පදෙහි අරහත්තඵලමෙව පකාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

4. නිදානසුත්තවණ්ණනා

34. චතුත්ථෙ නිදානානීති කාරණානි. කම්මානන්ති චට්ටගාමිකම්මානං.
ලොභො නිදානං කම්මානං සමුදයායාති ලුඛනපලුඛනසභාවො ලොභො
චට්ටගාමිකම්මානං සමුදයාය පිණ්ඩකරණත්ථාය නිදානං කාරණං පච්චයොති
අත්ථො. දොසොති දුස්සනපදුස්සනසභාවො දොසො. මොහොති
මුශ්භනපමුශ්භනසභාවො මොහො.

ලොභපකතන්ති ලොභෙන පකතං, ලොභාභිභූතෙන ලුද්ධෙන හුත්වා
කතකම්මන්ති අත්ථො. ලොභතො ජාතන්ති ලොභජං. ලොභො නිදානමස්සාති
ලොභනිදානං. ලොභො සමුදයො අස්සාති ලොභසමුදයං. සමුදයොති පච්චයො,
ලොභපච්චයන්ති අත්ථො. යත්ථස්ස අත්තභාවො නිබ්බත්තනීති යස්මිං යානෙ අස්ස
ලොභජකම්මවතො පුග්ගලස්ස අත්තභාවො නිබ්බත්තති, ඛන්ධා පාතුභවන්ති. තත්ථ
තං කම්මං විපච්චතීති තෙසු ඛන්ධෙසු තං කම්මං විපච්චති. දිට්ඨෙ වා ධම්මෙතිආදී
යස්මා තං කම්මං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං වා හොති උපපජ්ජවෙදනීයං වා
අපරපරියායවෙදනීයං වා, තස්මා තං පහෙදං දස්සෙතුං වුත්තං. සෙසද්වයෙපි එසෙව
නයො.

අඛණ්ඩානීති අභින්නානි. අසුතීනීති සුතිභාවෙන අඛිජත්තං අප්පත්තානි.
අවාතාතපහතානීති න වාතෙන න ව ආතපෙන හතානි. සාරාදානීති ගහිතසාරානි
සාරවත්තානි න නිස්සාරානි. සුඛසයිතානීති සන්තිවයභාවෙන සුඛං සයිතානි.
සුඛෙත්තෙති මණ්ඩබ්බෙත්තෙ. සුපරිකම්මකතාය භූමියාති නඛිගලකසනෙන වෙච
අට්ඨදන්තකෙන ව සුට්ඨ පරිකම්මකතාය බෙත්තභූමියා. නික්ඛිත්තානීති යපිතානි
රොපිතානි. අනුප්පවෙච්ඡෙය්‍යාති අනුප්පවෙසෙය්‍ය. වුද්ධිත්තිආදීසු උද්ධග්ගමනෙන
වුද්ධිං, හෙට්ඨා මූලජ්ජතිට්ඨානෙන වීරුල්භිං, සමන්තා විත්ථාරිකභාවෙන වෙපුල්ලං.

යං පනෙත්ථ දිට්ඨෙ වා ධම්මෙතිආදී වුත්තං, තත්ථ අසම්මොහත්ථං ඉමස්මිං.
යානෙ කම්මවිහත්ති නාම කට්ඨෙත්ඛිං. සුත්තන්තිකපරියායෙන හි එකාදස කම්මානි
විහත්තානි. සෙය්‍යථිදං – දිට්ඨධම්මවෙදනීයං උපපජ්ජවෙදනීයං
අපරපරියායවෙදනීයං, යග්ගරුකං යබ්බහුලං යදාසන්තං කට්ඨතා වා පන කම්මං,
ජනකං උපත්ථම්භකං උපපිළකං උපසාතකන්ති. තත්ථ එකජවනවීරියං සත්තසු
චිත්තෙසු කුසලා වා අකුසලා වා පට්ඨජවනවෙතනා දිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මං නාම.
තං ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ විපාකං දෙති කාකචළියපුණ්ණසෙට්ඨිතං විය කුසලං,
නන්දයක්ඛනන්දමාණවකනන්දගොසාතකකොකාලියසුප්පඛුද්ධදෙවදත්තවිඤ්චමා
ණවිකානං විය ව අකුසලං. තථා අසක්කොන්තං පන අභොසිකම්මං නාම හොති,
අවිපාකං සම්පජ්ජති. තං මිගලුද්දකොපමාය සාධෙත්ඛිං. යථා හි මිගලුද්දකෙන
මිගං දිස්වා ධනුං ආකඩ්ඪිත්වා බිත්තො සරො සවෙ න වීරජ්ඣති, තං මිගං තත්ථෙව
පාතෙති, අථ නං මිගලුද්දකො නිච්චම්මං කත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡෙත්වා මංසං
ආදාය පුත්තදාරං තොසෙන්නො ගච්ඡති. සවෙ පන වීරජ්ඣති, මිගො පලායිත්වා පුන
තං දිසං න ඔලොකෙති. එවං සම්පදථිදං දට්ඨත්ඛිං. සරස්ස අවීරජ්ඣත්වා

මිගවිජ්ඣානං විය හි දිට්ඨධම්මවෙදනීයස්ස කම්මස්ස විපාකචාරපටිලාභො,
අවිජ්ඣානං විය අවිපාකභාවාය සම්පජ්ජන්ති.

අත්ථසාධිකා පන සත්තමජ්චනවෙනනා උපපජ්ජවෙදනීයකම්මං නාම. තං
අනන්තරෙ අත්තභාවෙ විපාකං දෙති. තං පනෙතං කුසලපක්කං
අට්ඨසමාපත්තිවසෙන, අකුසලපක්කං පඤ්චානන්තරියකම්මවසෙන වෙදිතබ්බං.
තත්ථ අට්ඨසමාපත්තිලාභී ඵකාය සමාපත්තියා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.
පඤ්චන්තම්පි ආනන්තරියානං කත්තා ඵකෙන කම්මෙන නිරයෙ නිබ්බත්ති,
සෙසසමාපත්තියො ච කම්මානි ච අභොසිකම්මභාවංයෙව ආපජ්ජන්ති, අවිපාකානි
භොන්ති. අයම්පි අත්ථො පුරිමඋපමායයෙව දීපෙනබ්බො.

උභින්නං අත්තරෙ පන පඤ්චජ්චනවෙනනා අපරපරියායවෙදනීයකම්මං නාම.
තං අනාගතෙ යදා ඔකාසං ලහති, තදා විපාකං දෙති. සති සංසාරජ්ඣවත්තියා
අභොසිකම්මං නාම න භොති. තං සබ්බං සුනබ්බද්දකෙන දීපෙනබ්බං. යථා හි
සුනබ්බද්දකෙන මිගං දිස්වා සුනබ්බො විස්සජ්ජිතො මිගං අනුබන්ධිත්වා යස්මිං යානෙ
පාපුණාති, තස්මිං යෙව ඩංසති; ඵවමෙවං ඉදං කම්මං යස්මිං යානෙ ඔකාසං ලහති,
තස්මිංයෙව විපාකං දෙති, තෙන මුත්තො සත්තො නාම නත්ථි.

කුසලාකුසලෙසු පන ගරුකාගරුකෙසු යං ගරුකං භොති, තං යග්ගරුකං නාම.
තදෙනං කුසලපක්කං මහග්ගතකම්මං, අකුසලපක්කං පඤ්චානන්තරියකම්මං
වෙදිතබ්බං. තස්මිං සති සෙසානි කුසලානි චා අකුසලානි චා විපච්චිතුං න
සක්කොන්ති, තදෙව දුට්ඨම්පි පටිසන්ධිං දෙති. යථා හි සාසපජ්ජමාණාපි සක්ඛරා චා
අයගුළිකා චා උදකරහදෙ පක්ඛිත්තා උදකපිට්ඨෙ උජ්ඣවිතුං න සක්කොති,
හෙට්ඨාව පටිසති; ඵවමෙව කුසලෙපි අකුසලෙපි යං ගරුකං, තදෙව ගණ්හිත්වා
ගච්ඡති.

කුසලාකුසලෙසු පන යං බහුලං භොති, තං යබ්බහුලං නාම. තං දීඝරත්තං
ලද්ධාසෙවනවසෙන වෙදිතබ්බං. යං චා බලවකුසලකම්මෙසු සොමනස්සකරං,
අකුසලකම්මෙසු සන්තාපකරං, ඵතං යබ්බහුලං නාම. තදෙනං යථා නාම ද්විසු
මල්ලෙසු යුද්ධභූමිං ඔතිණ්ණෙසු යො බලවා, සො ඉතරං පාතෙත්වා ගච්ඡති;
ඵවමෙව ඉතරං දුබ්බලකම්මං අවත්ථරිත්වා යං ආසෙවනවසෙන චා බහුලං,
ආසන්තවසෙන චා බලවං, තං විපාකං දෙති, දුට්ඨගාමණිඅභයරඤ්ඤො කම්මං විය.

සො කිර වුළුඬිගණියයුද්ධෙ පරාජිතො වළුවං ආරුශ්භ පලායි. තස්ස
වුළුවට්ඨාකො තිස්සාමච්චො නාම ඵකකොව පච්ඡතො අභොසි. සො ඵකං අට්ඨං
පටිසිත්වා නිසිත්තො ජීසව්ඡාය බාධයමානාය – “භාතික තිස්ස, අතිවිය නො
ජීසව්ඡා බාධති, කිං කරිස්සාමා” ති ආහ. අත්ථි, දෙව, මයා සාටකන්තරෙ යපෙත්වා
ඵකං සුවණ්ණසරකහත්තං ආහන්ති. තෙන හි ආහරාති. සො නිහරිත්වා රඤ්ඤො
පුරතො යපෙසි. රාජා දිස්වා, “තාත, වත්තාරො කොට්ඨාසෙ කරොහි” ති ආහ. මයං
තයො ජනා, කස්මා දෙවො වත්තාරො කොට්ඨාසෙ කාරයතීති? භාතික තිස්ස, යතො

පටියාය අභං අත්තානං සරාමි, න මෙ අය්‍යානං අදත්වා ආභාරො පරිභුත්තපුබ්බො අත්ථි, ස්වාභං අජ්ජපි අදත්වා න පරිභුඤ්ජිස්සාමිති. සො චත්තාරො කොට්ඨාසෙ අකාසි. රාජා “කාලං සොසෙහි”ති ආභ. ඡඩ්ඛිතාරඤ්ඤෙ කුතො, අය්‍යො, ලභිස්සාම දෙවාති. “නායං තව භාරො. සවෙ මම සද්ධා අත්ථි, අය්‍යො, ලභිස්සාම, විස්සන්ථො කාලං සොසෙහි”ති ආභ. සො “කාලො, හන්තෙ, කාලො, හන්තෙ”ති තික්ඛන්තුං සොසෙහි.

අථස්ස බොධිමාතුමහාතිස්සන්ථෙරො තං සද්දං දිබ්බාය සොතධාතුයා සුත්වා ‘කත්ථායං සද්දො’ති තං ආචජ්ජෙත්තො “අජ්ජ දුට්ඨගාමණිඅභයමහාරාජා යුද්ධපරාජිතො අට්ඨං පවිසිත්වා නිසිත්තො එකං සරකහත්තං චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කාරෙත්වා ‘එකකොච න පරිභුඤ්ජිස්සාමි’ති කාලං සොසාපෙසි”ති ඤත්වා “අජ්ජ මයා රඤ්ඤො සඬගහං කාතුං වට්ටති”ති මනොගතියා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො අට්ඨාසි. රාජා දිස්වා පසන්තවිත්තො “පස්ස, භාතික, තිස්සා”ති චත්වා ථෙරං චන්දිත්වා “පත්තං, හන්තෙ, දෙවා”ති ආභ. ථෙරො පත්තං නිහරි. රාජා අත්තතො කොට්ඨාසෙන සද්ධං ථෙරස්ස කොට්ඨාසං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා, “හන්තෙ, ආභාරපරිස්සයො නාම මා කදාචි භොතු”ති චන්දිත්වා අට්ඨාසි. තිස්සාමච්චොපි “මම අය්‍යපුත්තෙ පස්සන්තෙ භුඤ්ජිතුං න සක්ඛිස්සාමි”ති අත්තතො කොට්ඨාසං ථෙරස්සෙව පත්තෙ ආකිරි. වළවාපි චිත්තෙසි – “මය්හමිපි කොට්ඨාසං ථෙරස්සෙව දාතුං වට්ටති”ති. රාජා වළවං ඔලොකෙත්වා “අයමිපි අත්තතො කොට්ඨාසං ථෙරස්සෙව පත්තෙ පක්ඛිපනං පච්චාසිසති”ති ඤත්වා තමිපි තත්ථෙව පක්ඛිපිත්වා ථෙරං චන්දිත්වා උය්‍යොපෙසි. ථෙරො තං හත්තං ආදාය ගන්ත්වා ආදිතො පටියාය භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ආලොපසඬ්ඨෙපෙන අදාසි.

රාජාපි චිත්තෙසි – “අතිවියම්භා ජීසවිජිතා, සාධු චතස්ස සවෙ අතිරෙකහත්තසිත්ථානි පභිඤ්ඤායා”ති. ථෙරො රඤ්ඤො චිත්තං ඤත්වා අතිරෙකහත්තං එතෙසං යාපනමත්තං කත්වා පත්තං ආකාසෙ බිපි, පත්තො ආගන්ත්වා රඤ්ඤො හත්ථෙ පතිට්ඨාසි. හත්තං තිණ්ණමිපි ජනානං යාවදන්ථං අභොසි. අථ රාජා පත්තං ධොවිත්වා “තුච්ඡපත්තං න පෙසිස්සාමි”ති උත්තරිසාටකං මොචෙත්වා උදකං පුඤ්ජිත්වා සාටකං පත්තෙ ය්‍යෙත්වා “පත්තො ගන්ත්වා මම අය්‍යස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාතු”ති ආකාසෙ බිපි. පත්තො ගන්ත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාසි.

අපරභාගෙ රඤ්ඤො තථාගතස්ස සරිරධාතුනං අට්ඨමහාගං පතිට්ඨාපෙත්වා විසරතනසතිකං මහාවෙනියං කාරෙත්තස්ස අපරිනිට්ඨිතෙයෙව චෙතියෙ කාලකිරියාසමයො අනුජ්ජත්තො. අථස්ස මහාවෙනියස්ස දක්ඛිණපස්සෙ නිපන්තස්ස පඤ්චනිකායවසෙන භික්ඛුසඬ්ඨෙසෙ සජ්ඣායං කරොන්තෙ ඡහි දෙවලොකෙහි ඡ රථා ආගන්ත්වා පුරතො ආකාසෙ අට්ඨංසු. රාජා “පුඤ්ඤපොත්ථකං ආහරවා”ති ආදිතො පටියාය පුඤ්ඤපොත්ථකං වාචාපෙසි. අථ නං කිඤ්චි කම්මං න පරිතොසෙහි. සො “පරතො වාචෙවා”ති ආභ. පොත්ථකවාචකො “චුළඬගණියයුද්ධෙ පරාජිතෙන තෙ දෙව අට්ඨං පවිසිත්වා

නිසින්නෙන එකං සරකහත්තං වත්තාරො කොට්ඨාසෙ කාරත්වා
 බොධිමාතුමහානිස්සත්ථෙරස්ස භික්ඛා දින්නා”ති ආහ. රාජා “යපෙහී”ති වත්වා
 භික්ඛුසඬ්ඨං පුච්ඡි, “හත්තෙ, කතරො දෙවලොකො රමණීයො”ති?
 සබ්බබොධිසත්තානං වසනට්ඨානං තුසිතභවනං මහාරාජාති. රාජා කාලං කත්වා
 තුසිතභවනතො ආගතරථෙව පතිට්ඨාය තුසිතභවනං අගමාසි. ඉදං බලවකම්මස්ස
 විපාකදානෙ වත්ථු.

යං පන කුසලාකුසලෙසු ආසන්නමරණෙ අනුස්සරිතුං සක්කොති, තං
 යදාසන්නං නාම. තදෙනං යථා නාම ගොගණපරිපුණ්ණස්ස වජස්ස ද්වාරෙ විවට්ඨෙ
 පරහාගෙ දම්මගවබලවගවෙසු සන්තෙසුපි යො වජ්ද්වාරස්ස ආසන්නො හොති
 අන්තමසො දුබ්බලජරග්ගවොපි, සො එව පයමතරං නික්ඛමති, එවමෙව අඤ්ඤෙසු
 කුසලාකුසලෙසු සන්තෙසුපි මරණකාලස්ස ආසන්නත්තා විපාකං දෙති.

තත්ත්වමානි වත්ථුනි – මධුඅඬගණගාමෙ කිර එකො දම්මදොවාරිකො පාතොව
 බළිසං ආදාය ගන්ත්වා මච්ඡෙ වධිත්වා තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා එකෙන තණ්ඩුලං
 ගණ්හාති, එකෙන දධිං, එකං පවති. ඉමිනා නිහාරෙන පඤ්ඤාස වස්සානි
 පාණාතිපාතකම්මං කත්වා අපරහාගෙ මහල්ලකො අනුට්ඨානසෙය්‍යං උපගච්ඡති.
 තස්මිං බණෙ ගිරිවිහාරවාසී වුළුපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරො “මා අයං සත්තො මයි
 පස්සත්තෙ නස්සතු”ති ගන්ත්වා තස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. අථස්ස හරියා, “සාමි,
 ථෙරො ආගතො”ති ආරොවෙසි. අහං පඤ්ඤාස වස්සානි ථෙරස්ස සන්තිකං න
 ගතපුබ්බො, කතරෙන මෙ ගුණෙන ථෙරො ආගමිස්සති, ගච්ඡාති නං වදොති. සා
 “අතිවිෂථ, හත්තෙ”ති ආහ. ථෙරො “උපාසකස්ස කා සරීරස්පවත්ති”ති පුච්ඡි.
 දුබ්බලො, හත්තෙති. ථෙරො සරං පවිසිත්වා සතිං උප්පාදෙන්වා “සීලං
 ගණ්හිස්සසී”ති ආහ. ආම, හත්තෙ, දෙවාති. ථෙරො තිණි සරණානි දත්වා පඤ්ච
 සීලානි දාතුං ආරභි. තස්ස පඤ්ච සීලානිති වචනකාලෙයෙව ජීවිහා පපති. ථෙරො
 “වට්ඨිස්සති එත්තක”න්ති නික්ඛමිත්වා ගතො. සොපි කාලං කත්වා
 වාතුමහාරාජිකභවනෙ නිබ්බත්ති. නිබ්බත්තක්ඛණෙයෙව ව “කිං නු බො කම්මං
 කත්වා මයා ඉදං ලද්ධ”න්ති ආවජ්ජෙන්තො ථෙරං නිස්සාය ලද්ධභාවං ඤත්වා
 දෙවලොකතො ආගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. “කො එසො”ති ව
 වුත්තෙ “අහං, හත්තෙ, දම්මදොවාරිකො”ති ආහ. කුහිං නිබ්බත්තොසිති?
 වාතුමහාරාජිකෙසු, හත්තෙ, සථෙ මෙ අයෙයා පඤ්ච සීලානි අදස්ස, උපරි
 දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අස්සං. අහං කිං කරිස්සාමි, ත්වං ගණ්හිතුං නාසක්ඛි,
 පුත්තකාති. සො ථෙරං වන්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. ඉදං තාව කුසලකම්මෙ
 වත්ථු.

අන්තරගඬගාය පන මහාවාචකාලඋපාසකො නාම අහොසි. සො තිංස වස්සානි
 සොතාපත්තිමග්ගත්ථාය ද්වත්තිංසාකාරං සජ්ඣායිත්වා “අහං එවං ද්වත්තිංසාකාරං
 සජ්ඣායන්තො ඔහාසමත්තම්පි නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛිං, බුද්ධසාසනං
 අනිය්‍යානිකං භවිස්සති”ති දිට්ඨිවිපල්ලාසං පත්වා කාලකිරියං කත්වා මහාගඬගාය
 නවඋසහිකො සුසුමාරපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. එකං සමයං කච්ඡකතිත්ථෙන සට්ඨි

පාසාණත්ථම්හසකටානි අගමංසු. සො සබ්බෙපි තෙ ගොණෙ ව පාසාණෙ ව බාදි.
ඉදං අකුසලකම්මෙ වත්ථු.

එතෙහි පන තිහි මුත්තං අඤ්ඤාණවසෙන කතං කටත්තා වා පන කම්මං නාම.
තං යථා නාම උම්මත්තකෙන බිත්තදණ්ඩං යත්ථ වා තත්ථ වා ගච්ඡති, එවමෙව
තෙසං අභාවෙ යත්ථ කත්ථවි විපාකං දෙනි.

ජනකං නාම එකං පටිසන්ධිං ජනෙත්වා පචත්තිං න ජනෙති, පචත්තෙ අඤ්ඤං
කම්මං විපාකං නිබ්බත්තෙති. යථා හි මාතා ජනෙතියෙව, ධාතියෙව පන ජග්ගති;
එවමෙවං මාතා විය පටිසන්ධිනිබ්බත්තකං ජනකකම්මං, ධාති විය පචත්තෙ
සම්පත්තකම්මං. උපත්ථම්හකං නාම කුසලෙපි ලබ්භති අකුසලෙපි. එකච්චො හි
කුසලං කත්වා සුගතිභවෙ නිබ්බත්තති. සො තත්ථ ධීතො පුනථපුනං කුසලං කත්වා
තං කම්මං උපත්ථම්හෙත්වා අනෙකානි වස්සසතසහස්සානි සුගතිභවස්මිංයෙව
විවරති. එකච්චො අකුසලං කත්වා දුග්ගතිභවෙ නිබ්බත්තති. සො තත්ථ ධීතො
පුනථපුනං අකුසලං කත්වා තං කම්මං උපත්ථම්හෙත්වා බහුනි වස්සසතසහස්සානි
දුග්ගතිභවස්මිංයෙව විවරති.

අපරො නයො – ජනකං නාම කුසලම්පි හොති අකුසලම්පි. තං පටිසන්ධියම්පි
පචත්තෙපි රූපාරූපවිපාකක්ඛන්ධෙ ජනෙති. උපත්ථම්හකං පන විපාකං ජනෙතුං න
සක්කොති, අඤ්ඤෙන කම්මෙන දිත්තාය පටිසන්ධියා ජනිතෙ විපාකෙ
උප්පජ්ජනකසුබ්දක්ඛං උපත්ථම්හෙති, අද්ධානං පචත්තෙති. උපපිළකං නාම
අඤ්ඤෙන කම්මෙන දිත්තාය පටිසන්ධියා ජනිතෙ විපාකෙ උප්පජ්ජනකසුබ්දක්ඛං
පිළෙති බාධෙති, අද්ධානං පචත්තිතුං න දෙනි. තත්තායං නයො – කුසලකම්මෙ
විපච්චමානෙ අකුසලකම්මං උපපිළකං හුත්වා තස්ස විපච්චිතුං න දෙනි.
අකුසලකම්මෙ විපච්චමානෙ කුසලකම්මං උපපිළකං හුත්වා තස්ස විපච්චිතුං න
දෙනි. යථා වඩ්ඪමානකං රුක්ඛං වා ගච්ඡං වා ලතං වා කොච්ඡෙව දණ්ඩෙන වා
සත්ථෙත වා හින්දෙය්‍ය වා ඡින්දෙය්‍ය වා, අථ සො රුක්ඛො වා ගච්ඡො වා ලතා වා
වඩ්ඪිතුං න සක්කුණෙය්‍ය; එවමෙවං කුසලං විපච්චමානං අකුසලෙන උපපිළිතං,
අකුසලං වා පන විපච්චමානං කුසලෙන උපපිළිතං විපච්චිතුං න සක්කොති. තත්ථ
සුනක්ඛත්තස්ස අකුසලකම්මං කුසලං උපපිළෙසි, චොරසාතකස්ස කුසලකම්මං
අකුසලං උපපිළෙසි.

රාජගහෙ කිර වාතකාළකො පඤ්ඤාස වස්සානි චොරසාතකම්මං අකාසි. අථ
නං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං – “දෙව, වාතකාළකො මහල්ලකො චොරෙ සාතෙතුං න
සක්කොති” ති. “අපනෙථ නං තස්මා යානන්තරාති. අමච්චා නං අපනෙත්වා අඤ්ඤං
තස්මිං යානෙ යපයිංසු. වාතකාළකොපි යාව තං කම්මං අකාසි, තාව අහතවත්ථානි
වා අච්ඡාදිතුං සුරහිපුප්ථානි වා පිළන්ධිතුං පායාසං වා භුඤ්ජිතුං උච්ඡාදනන්භාපනං
වා පච්චනුහොතුං නාලත්ථ. සො “දීඝරත්තං මෙ කිලිට්ඨවෙසෙන චරිත” න්ති
“පායාසං මෙ පවාහී” ති හරියං ආණාපෙත්වා න්භානියසම්භාරානි ගාහාපෙත්වා
න්භානතිත්ථං ගන්ත්වා සීසං න්භත්වා අහතවත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා ගන්ධෙ

විලිමිපිත්වා පුජ්ජානි පිළන්ධිත්වා සරං ආගච්ඡන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරං දිස්වා
 “සංකිලිට්ඨකම්මතො චම්භි අපගතො, අයොයා ච මෙ දිට්ඨො” ති තුට්ඨමානසො
 ථෙරං සරං තෙත්වා නවසජ්ජිසක්කරවුණ්ණාභිසඬ්ඛනෙන පායාසෙන පරිච්ඡි.
 ථෙරො තස්ස අනුමොදනමකාසි. සො අනුමොදනං සුත්වා අනුලොමිකඛන්තිං
 පටිලභිත්වා ථෙරං අනුගන්ත්වා නිවත්තමානො අන්තරාමග්ගෙ තරුණචච්ඡාය
 ගාවියා මද්දිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපිතො ගන්ත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. භික්ඛු
 තථාගතං පුච්ඡිංසු – “භන්තෙ, වොරසාතකො අජ්ජෙව කිලිට්ඨකම්මතො අපනීතො,
 අජ්ජෙව කාලඬ්ඛකතො, කභං නු ඛො නිබ්බත්තො” ති? තාවතිංසභවනෙ, භික්ඛවෙනි.
 භන්තෙ, වොරසාතකො දීසරත්තං පුරිසෙ සාතෙසි, තුම්භෙ ච එවං වදෙථ, නත්ථි නු
 ඛො පාපකම්මස්ස ඵලන්ති. මා, භික්ඛවෙ, එවං අවචුත්ථ,
 බලවකල්‍යාණමිත්තුපනිස්සයං ලභිත්වා ධම්මසෙනාපතිස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා
 අනුමොදනං සුත්වා අනුලොමිකඛන්තිං පටිලභිත්වා සො තත්ථ නිබ්බත්තොති.

“සුභාසිතං සුඤ්ඤිත්වාන, නාගරියො වොරසාතකො;
 අනුලොමඛන්තිං ලද්ධාන, මොදනී තිදිවං ගතො” ති.

උපසාතකං පන සයං කුසලම්පි අකුසලම්පි සමානං අඤ්ඤං දුබ්බලකම්මං
 සාතෙත්වා තස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකස්ස ඔකාසං කරොති. එවං
 පන කම්මෙන කතෙ ඔකාසෙ තං විපාකං උප්පන්නං නාම වුච්චති. උපච්ඡෙදකන්තිපි
 එතස්සෙව නාමං. තත්‍රායං නයො – කුසලකම්මස්ස විපච්චනකාලෙ එකං
 අකුසලකම්මං උට්ඨාය තං කම්මං ඡින්දිත්වා පාතෙති. අකුසලකම්මස්සපි
 විපච්චනකාලෙ එකං කුසලකම්මං උට්ඨාය තං කම්මං ඡින්දිත්වා පාතෙති. ඉදං
 උපච්ඡෙදකං නාම. තත්ථ අජාතසත්තුනො කම්මං කුසලච්ඡෙදකං අභොසි,
 අඬ්ඟුලිමාලත්ථෙරස්ස අකුසලච්ඡෙදකන්ති. එවං සුත්තන්තිකපරියායෙන එකාදස
 කම්මානි විභත්තානි.

අභිධම්මපරියායෙන පන සොළස කම්මානි විභත්තානි, සෙය්‍යථිදං –
 “අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිසම්පත්තිපටිබාළ්භානි න
 විපච්චන්ති, අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපධිසම්පත්තිපටිබාළ්භානි
 න විපච්චන්ති, අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි
 කාලසම්පත්තිපටිබාළ්භානි න විපච්චන්ති, අත්ථෙකච්චානි පාපකානි
 කම්මසමාදානානි පයොගසම්පත්තිපටිබාළ්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි
 පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති, උපධිවිපත්තිං,
 කාලවිපත්තිං, පයොගවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි
 කම්මසමාදානානි ගතිවිපත්තිපටිබාළ්භානි න විපච්චන්ති, උපධිවිපත්ති, කාලවිපත්ති,
 පයොගවිපත්තිපටිබාළ්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි
 කම්මසමාදානානි ගතිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති, උපධිසම්පත්තිං,
 කාලසම්පත්තිං, පයොගසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති” ති (විභ. 810).

තත්ථ පාපකාරීති ලාමකානි. කම්මසමාදානානීති කම්මග්ගහණානි.
 ගහිතසමාදිත්තානං කම්මානමෙතං අධිවචනං. ගතිසම්පත්තිපට්ඨාලේහානි න
 විපච්චන්තිතිආදීසු අනිට්ඨාරම්මණානුභවනාරහෙ කම්මෙ විජ්ජමානෙයෙව
 සුගතිහවෙ නිබ්බත්තස්ස තං කම්මං ගතිසම්පත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම.
 ගතිසම්පත්තියා පතිබාහිතං හුත්වා න විපච්චන්ති අත්ථො. යො පන පාපකම්මෙන
 දාසියා වා කම්මකාරියා වා කුච්ඡියං නිබ්බත්තිත්වා උපධිසම්පන්නො හොති,
 අත්තභාවසම්ද්ධියං තිට්ඨති. අථස්ස සාමිකා තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා “නායං
 කිලිට්ඨකම්මස්සානුව්ඡවිකො” ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා අත්තනො ජාතපුත්තං විය
 හණ්ඩාගාරිකාදිට්ඨානෙසු යපෙත්වා සම්පත්තිං යොජෙත්වා පරිහරන්ති. එවරූපස්ස
 කම්මං උපධිසම්පත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම. යො පන
 පයමකප්පිකකාලසදිසෙ සුලභසම්පන්නරසභොජනෙ සුභික්ඛකාලෙ නිබ්බත්තති,
 තස්ස විජ්ජමානම්පි පාපකම්මං කාලසම්පත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම. යො පන
 සම්මාපයොගං නිස්සාය ජීවති, උපසඬකම්මතබ්බයුත්තකාලෙ උපසඬකම්මති,
 පටික්කම්මතබ්බයුත්තකාලෙ පටික්කමති, පලායිතබ්බයුත්තකාලෙ පලායති.
 ලඤ්ජදානයුත්තකාලෙ ලඤ්ජං දෙති, වොරිකයුත්තකාලෙ වොරිකං කරොති,
 එවරූපස්ස පාපකම්මං පයොගසම්පත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම.

දුග්ගතිහවෙ නිබ්බත්තස්ස පන පාපකම්මං ගතිවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම.
 යො පන දාසියා වා කම්මකාරියා වා කුච්ඡස්මිං නිබ්බත්තො දුබ්බණ්ණො හොති
 දුස්සණ්ඨානො, “යක්ඛො නු ඛො මනුස්සො නු ඛො” ති විමති. උප්පාදෙති. සො
 සවෙ පුරිසො හොති, අථ නං “නායං අඤ්ඤස්ස කම්මස්ස අනුව්ඡවිකො” ති හත්ථි.
 වා රක්ඛාපෙන්නි අස්සං වා ගොණෙ වා, තිණකට්ඨාදීනි වා ආහරාපෙන්නි,
 බෙළසරකං වා ගණ්භාපෙන්නි. සවෙ ඉත්ථි හොති, අථ නං හත්ථිඅස්සාදීනං
 හත්තමාසාදීනි වා පවාපෙන්නි, කවචරං වා ඡඩ්ඛාපෙන්නි, අඤ්ඤං වා පන
 ජිගුච්ඡනියකම්මං කාරෙන්නි. එවරූපස්ස පාපකම්මං උපධිවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චති
 නාම. යො පන දුබ්භික්ඛකාලෙ වා පරිහිතසම්පත්තිකාලෙ වා අන්තරකප්පෙ වා
 නිබ්බත්තති, තස්ස පාපකම්මං කාලවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම. යො පන
 පයොගං සම්පාදෙතුං න ජානාති, උපසඬකම්මතබ්බයුත්තකාලෙ උපසඬකම්මතුං න
 ජානාති...පෙ.... වොරිකයුත්තකාලෙ වොරිකං කාතුං න ජානාති, තස්ස පාපකම්මං
 පයොගවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම.

යො පන ඉට්ඨාරම්මණානුභවනාරහෙ කම්මෙ විජ්ජමානෙයෙව ගන්ත්වා
 දුග්ගතිහවෙ නිබ්බත්තති, තස්ස තං කම්මං ගතිවිපත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම.
 යො පන පුඤ්ඤානුභාවෙන රාජරාජමහාමත්තාදීනං ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා කාණො
 වා හොති කුණි වා බඤ්ජො වා පක්ඛනො වා, තස්ස
 ඔපරජ්ජසෙනාපතිහණ්ඩාගාරිකට්ඨානාදීනි න අනුව්ඡවිකානීති න දෙන්නි. ඉච්චස්ස
 තං පුඤ්ඤං උපධිවිපත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම. යො පන දුබ්භික්ඛකාලෙ වා
 පරිහිතසම්පත්තිකාලෙ වා අන්තරකප්පෙ වා මනුස්සෙසු නිබ්බත්තති, තස්ස තං
 කල්යාණකම්මං කාලවිපත්තිපට්ඨාලේහං න විපච්චති නාම. යො හෙට්ඨා

වුත්තනයෙනෙව පයොගං සම්පාදෙතුං න ජානාති, තස්ස කල්‍යාණකම්මං පයොගවිපත්තිපට්ඨාඥං න විපච්චති නාම.

කල්‍යාණකම්මෙන පන සුගතිභවෙ නිබ්බත්තස්ස තං කම්මං ගතිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම. රාජරාජමහාමත්තාදීනං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උපධිසම්පත්තිං පත්තස්ස අත්තභාවසම්ඤ්ඤියං ඨිතස්ස දෙවනගරෙ සමුස්සිතරතනතොරණසද්ධියං අත්තභාවං දිස්වා “ඉමස්ස ඔපරජ්ජසෙනාපතිභණ්ඩාගාරිකට්ඨානාදීනි අනුච්ඡවිකානී” ති දහරස්සෙව සතො තානි යානන්තරානි දෙන්ති, එවරූපස්ස කල්‍යාණකම්මං උපධිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම. යො පයමකප්පිකෙසු වා සුලභන්තපානකාලෙ වා නිබ්බත්තති, තස්ස කල්‍යාණකම්මං කාලසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම. යො වුත්තනයෙනෙව පයොගං සම්පාදෙතුං ජානාති, තස්ස කම්මං පයොගසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චති නාම. එවං අභිධම්මපරියායෙන සොළස කම්මානි විභත්තානි.

අපරානිපි පටිසම්භිදාමග්ගපරියායෙන ද්වාදස කම්මානි විභත්තානි. සෙය්‍යථිදං — “අභොසි කම්මං අභොසි කම්මවිපාකො, අභොසි කම්මං නාභොසි කම්මවිපාකො, අභොසි කම්මං අත්ථි කම්මවිපාකො, අභොසි කම්මං නත්ථි කම්මවිපාකො, අභොසි කම්මං භවිස්සති කම්මවිපාකො, අභොසි කම්මං න භවිස්සති කම්මවිපාකො, අත්ථි කම්මං අත්ථි කම්මවිපාකො, අත්ථි කම්මං නත්ථි කම්මවිපාකො, අත්ථි කම්මං භවිස්සති කම්මවිපාකො, අත්ථි කම්මං න භවිස්සති කම්මවිපාකො, භවිස්සති කම්මං භවිස්සති කම්මවිපාකො, භවිස්සති කම්මං න භවිස්සති කම්මවිපාකො” ති (පටි. ම. 1.234).

තත්ථ යං කම්මං අතීතෙ ආයුහිතං අතීතෙයෙව විපාකවාරං ලභි, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං ජනෙසි, රූපජනකං රූපං, තං අභොසි කම්මං අභොසි කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන විපාකවාරං න ලභි, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං වා රූපං ජනෙතුං නාසක්ඛි, තං අභොසි කම්මං නාභොසි කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන අතීතෙ ආයුහිතං එතරහි ලද්ධවිපාකවාරං පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං ජනෙත්වා රූපජනකං රූපං ජනෙත්වා ඨිතං, තං අභොසි කම්මං අත්ථි කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං අලද්ධවිපාකවාරං පටිසන්ධිජනකං වා පටිසන්ධිං රූපජනකං වා රූපං ජනෙතුං නාසක්ඛි, තං අභොසි කම්මං නත්ථි කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන අතීතෙ ආයුහිතං අනාගතෙ විපාකවාරං ලභිස්සති, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං රූපං ජනෙතුං සක්ඛිස්සති, තං අභොසි කම්මං භවිස්සති කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං අනාගතෙ විපාකවාරං න ලභිස්සති, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං වා රූපං ජනෙතුං න සක්ඛිස්සති, තං අභොසි කම්මං න භවිස්සති කම්මවිපාකොති වුත්තං.

යං පන එතරහි ආයුහිතං එතරහියෙව විපාකවාරං ලභති, තං අත්ථි කම්මං අත්ථි කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන එතරහි විපාකවාරං න ලභති, තං අත්ථි කම්මං නත්ථි කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන එතරහි ආයුහිතං අනාගතෙ විපාකවාරං

ලභිස්සති, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං රූපං ජනෙතුං සක්ඛිස්සති, තං අත්ථි කම්මං භවිස්සති කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන විපාකචාරං න ලභිස්සති, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං වා රූපං ජනෙතුං සක්ඛිස්සති, තං අත්ථි කම්මං න භවිස්සති කම්මවිපාකොති වුත්තං.

යං පනානාගතෙ ආයුභිස්සති, අනාගතෙයෙව විපාකචාරං ලභිස්සති, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං වා රූපං ජනෙස්සති, තං භවිස්සති කම්මං භවිස්සති කම්මවිපාකොති වුත්තං. යං පන විපාකචාරං න ලභිස්සති, පටිසන්ධිජනකං පටිසන්ධිං රූපජනකං වා රූපං ජනෙතුං න සක්ඛිස්සති, තං භවිස්සති කම්මං න භවිස්සති කම්මවිපාකොති වුත්තං. එවං පටිසම්භිදාමග්ගපරියායෙන ද්වාදස කම්මානි විභත්තානි.

ඉති ඉමානි චෙව ද්වාදස අභිධම්මපරියායෙන විභත්තානි ව සොළස කම්මානි අත්තනො යානා ඔසක්කිත්වා සුත්තන්තිකපරියායෙන වුත්තානි එකාදස කම්මානියෙව භවන්ති. තානිපි තතො ඔසක්කිත්වා තීණියෙව කම්මානි භොන්ති දිට්ඨධම්මවෙදනීයං, උපපජ්ජවෙදනීයං, අපරපරියායවෙදනීයන්ති. තෙසං සඬ්ඛමනං නත්ථි, යථායානෙයෙව තිට්ඨන්ති. යදි හි දිට්ඨධම්මවෙදනීයං කම්මං උපපජ්ජවෙදනීයං වා අපරපරියායවෙදනීයං වා භවෙය්‍ය, “දිට්ඨෙ වා ධම්මෙ” ති සත්ථා න වදෙය්‍ය. සචෙපි උපපජ්ජවෙදනීයං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං වා අපරපරියායවෙදනීයං වා භවෙය්‍ය, “උපපජ්ජ වා” ති සත්ථා න වදෙය්‍ය. අථාපි අපරපරියායවෙදනීයං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං වා උපපජ්ජවෙදනීයං වා භවෙය්‍ය, “අපරෙ වා පරියායෙ” ති සත්ථා න වදෙය්‍ය.

සුක්කපක්ඛෙපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. එත්ථ පන ලොභෙ විගතෙති ලොභෙ අපගතෙ නිරුද්ධෙ. තාලවත්ථුකතන්ති තාලවත්ථු විය කතං, මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය පුන අවිරුල්භිසභාවං කතන්ති අත්ථො. අනභාවං කතන්ති අනුඅභාවං කතං, යථා පුන නුප්පජ්ජති, එවං කතන්ති අත්ථො. එවස්සුති එවං භවෙය්‍යුං. එවමෙව බොති එත්ථ බීජානි විය කුසලාකුසලං කම්මං දට්ඨබ්බං, තානි අග්ගිනා ඩභනපුරිසො විය යොගාවචරො, අග්ගි විය මග්ගඤ්ඤාණං, අග්ගිං දත්වා බීජානං ඩභනකාලො විය මග්ගඤ්ඤාණෙන කිලෙසානං දඩ්ඨකාලො, මසිකතකාලො විය පඤ්චන්තං බන්ධානං ඡින්නමූලකෙ කත්වා යපිතකාලො, මහාවාතෙ ඔපුනිත්වා නදියා වා පවාහෙත්වා අප්පචත්තිකතකාලො විය උපාදින්නකසත්තානස්ස නිරොධෙන ඡින්නමූලකානං පඤ්චන්තං බන්ධානං අප්පටිසන්ධිකභාවෙන නිරුජ්ඣිත්වා පුන භවස්මිං පටිසන්ධිං අග්ගහිතකාලො වෙදිතබ්බො.

මොහජඤ්ඤාපවිද්දසුති මොහජඤ්ඤාපි අවිද්දසු. ඉදං වුත්තං භොති – යං සො අවිදු අත්ථබ්බාලො ලොභජඤ්ඤා දොසජඤ්ඤා මොහජඤ්ඤාති කම්මං කරොති, එවං කරොන්තෙන යං තෙන පකතං කම්මං අප්පං වා යදි වා බහුං. ඉධෙව තං වෙදනීයන්ති තං කම්මං තෙන බාලෙන ඉධ සකෙ අත්තභාවෙයෙව වෙදනීයං, තස්සෙව තං අත්තභාවෙ විපච්චන්ති අත්ථො. වත්ථුං අඤ්ඤං න විජ්ජන්ති තස්ස

කම්මස්ස විපව්වනත්ථාය අඤ්ඤං වත්ථු නත්ථී. න හි අඤ්ඤෙන කතං කම්මං අඤ්ඤස්ස අත්තභාවෙ විපව්වති. තස්මා ලොභඤ්ඤා දොසඤ්ඤා, මොහජ්ඤාපි විද්දසුති තස්මා යො විදු මෙධාවි පණ්ඩිතො තං ලොභජාදිහෙදං කම්මං න කරොති, සො විජ්ජං උප්පාදයං භික්ඛු, සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙ, අරහත්තමග්ගවිජ්ජං උප්පාදෙන්වා තං වා පන විජ්ජං උප්පාදෙන්තො සබ්බා දුග්ගතියො ජහති. දෙසනාසිසමෙවෙනං, සුගතියොපි පන සො බිණ්ණාසවො ජහතියෙව. යම්පි චෙන “තස්මා ලොභඤ්ඤා දොසඤ්ඤා”ති වුත්තං, එත්ථාපි ලොභදොසසීසෙන ලොභජ්ඤා දොසජ්ඤා කම්මමෙව නිද්දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. එවං සුත්තන්තෙසුපි ගාථායපි වට්ටව්වට්ටමෙව කථිතන්ති.

5. හත්ථකසුත්තවණ්ණනා

35. පඤ්ඤාමෙ ආලව්වයන්ති ආලවිරට්ඨෙ. ගොමග්ගෙති ගුන්තං ගමනමග්ගෙ. පණ්ණසන්ථරෙති සයං පතිතපණ්ණසන්ථරෙ. අථාති එවං ගුන්තං ගමනමග්ගං උජුං මහාපථං නිස්සාය සිංසපාවනෙ සයං පතිතපණ්ණානි සඬකඬඝිත්වා කතසන්ථරෙ සුගතමහාවීරං පත්ථරිත්වා පල්ලඬකං ආභූජිත්වා නිසින්තො තථාගතෙ. හත්ථකො ආලවකොති හත්ථකො හත්ථං ගතත්තා එවංඋද්ධනාමො ආලවකො රාජපුත්තො. එතදවොචාති එතං “කච්චි, හන්තෙ, හගවා”තිආදිවචනං අවොච. කස්මා පන සම්මාසම්බුද්ධො තං යානං ගන්ත්වා නිසින්තො, කස්මා රාජකුමාරො තත්ථ ගතොති? සම්මාසම්බුද්ධො තාව අට්ඨුප්පත්තිකාය ධම්මදෙසනාය සමුට්ඨානං දිස්වා තත්ථ නිසින්තො, රාජකුමාරොපි පාතොව උට්ඨාය පඤ්ඤාහි උපාසකසතෙහි පරිවුතො බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො මහාමග්ගා ඔක්කම්ම ගොපථං ගහෙත්වා “බුද්ධානං පූජනත්ථාය මිස්සකමාලං ඔවිනිස්සාමී”ති ගච්ඡන්තො සත්ථාරං දිස්වා උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි, එවං සො තත්ථ ගතොති. සුඛමසයිත්ථාති සුඛං සයිත්ථ.

අන්තරට්ඨකොති මාසඵග්ගුණානං අන්තරෙ අට්ඨදිවසපරිමාණො කාලො. මාසස්ස හි අවසානෙ වත්තාරො දිවසා, ඵග්ගුණස්ස ආදිමිහි වත්තාරොති අයං “අන්තරට්ඨකො”ති වුච්චති. භිමපාතසමයොති භිමස්ස පතනසමයො. බරාති ඵරුසා කක්ඛලා වා. ගොකණ්ටකහතාති නවවුට්ඨෙ දෙවෙ ගාවීතං. අක්කන්තක්කන්තට්ඨානෙ බුරන්තරෙහි කද්දමො උග්ගන්ත්වා තිට්ඨති, සො වාතාතපෙන සුක්ඛො කකවදන්තසදිසො හොති දුක්ඛසම්ඵස්සො. තං සන්ධායාහ — “ගොකණ්ටකහතා භූමී”ති. ගුන්තං බුරන්තරෙහි ඡින්නාතිපි අත්ථො. වෙරම්හො වාතො වායතීති වතුහි දිසාහි වායන්තො වාතො වායති. එකාය දිසාය වා ද්වීහි වා දිසාහි තීහි වා දිසාහි වායන්තො වාතො වෙරම්හොති න වුච්චති.

තෙන හි රාජකුමාරාති ඉදං සත්ථා “අයං රාජකුමාරො ලොකස්මිං නෙව සුඛවාසිනො, න දුක්ඛවාසිනො ජානාති, ජානාපෙස්සාමි න”න්ති උපරි දෙසනං වඩ්ඪෙන්නො ආහ. තත්ථ යථා තෙ බමෙය්‍යාති යථා තුය්‍යං රුච්චෙය්‍ය. ඉධස්සාති ඉමස්මිං ලොකෙ අස්ස. ගොනකත්ථකොති වතුරඬගුලාධිකලොමෙන

කාලකොප්පෙන අත්ථතො. පටිකත්ථතොති උණ්ණාමයෙන සෙතත්ථරණෙන අත්ථතො. පටලිකත්ථතොති සනප්ප්පේන උණ්ණාමයඅත්ථරණෙන අත්ථතො. කදලිමීගපවරපච්චත්ථරණොති කදලිමීගවම්මමයෙන උත්තමපච්චත්ථරණෙන අත්ථතො. තං කිර පච්චත්ථරණං සෙතවත්ථස්ස උපරි කදලිමීගවම්මං අත්ථරිත්වා සිඛිඛිත්වා කරොන්ති. සඋත්තරච්ඡදොති සහ උත්තරච්ඡදෙන, උපරි ඛද්ධෙන රත්තවිතානෙන සද්ධිත්ති අත්ථො. උභතොලොභිතකූපධානොති සීඝ්‍රපධානඤ්ච පාද්‍යපධානඤ්චාති පල්ලඬිකස්ස උභතො ධ්විතලොභිතකූපධානො. පජාපතියොති හරියායො. මනාපෙන පච්චුපට්ඨිකා අස්සුති මනාපෙන උපට්ඨානවිධානෙන පච්චුපට්ඨිකා භවෙය්‍යුං.

කායිකාති පඤ්චද්වාරකායං බොහයමානා. වෙනසිකාති මනොද්වාරං බොහයමානා. සො රාගො තථාගතස්ස පභීනොති තථාරූපො රාගො තථාගතස්ස පභීනොති අත්ථො. යො පන තස්ස රාගො, න සො තථාගතස්ස පභීනො නාම. දොසමොහෙසුපි එසෙව නයො.

බ්‍රාහ්මණොති බාහිතපාපො ඛිණාසවබ්‍රාහ්මණො. පරිනිබ්බුතොති කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො. න ලිම්පති කාමෙසුති වත්ථුකාමෙසු ව කිලෙසකාමෙසු ව තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙහි න ලිම්පති. සීතිභූතොති අඛිභන්තරො තාපනකිලෙසානං අභාවෙන සීතිභූතො. නිරූපධීති කිලෙසුපධීනං අභාවෙන නිරූපධි. සබ්බා ආසත්තියො ජේත්වාති ආසත්තියො වුව්චන්ති තණ්හායො, තා සබ්බාපි රූපාදීසු ආරම්මණෙසු ආසත්තවිසත්තා ආසත්තියො ඡින්දිත්වා. විනෙය්‍ය හදයෙ දරන්ති හදයනිස්සිතං දරථං විනයිත්වා වූපසමෙත්වා. සන්තිං පජ්ජය්‍ය වෙනසොති විත්තස්ස කිලෙසනිබ්බානං පාපුණිත්වා. කරණවචනං වා එතං “සබ්බවෙනසො සමන්තාහරිත්වා” තිආදීසු විය, වෙනසා නිබ්බානං පාපුණිත්වාති අත්ථො.

6. දෙවදුතසුත්තවණ්ණනා

36. ඡට්ඨෙය්‍ය දෙවදුතානීති දෙවදුතා. අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො – දෙවොති මච්චු, තස්ස දුතාති දෙවදුතා. ජිණ්ණඛ්‍යාධිමතා හි සංවෙගජනනට්ඨෙය්‍ය “ඉදානි තෙ මච්චුසමීපං ගන්තබ්බං” ත්ති වොදෙන්ති විය, තස්මා දෙවදුතාති වුව්චන්ති. දෙවා විය දුතාතිපි දෙවදුතා. යථා හි අලඬිකතපටියත්තාය දෙවතාය ආකාසෙ ධත්වා “ත්ථං අසුකදිවසෙ මරිස්සසී” ති වුත්තෙ තස්සා වචනං සද්ධාතබ්බං හොති; එවමෙවං ජිණ්ණඛ්‍යාධිමතාපි දිස්සමානා “ත්ථම්පි එවංධම්මො” ති වොදෙන්ති විය, තෙසඤ්ච තං වචනං අනඤ්ඤථාභාවිතාය දෙවතාය ඛ්‍යාකරණසදිසමෙව හොතීති දෙවා විය දුතාති දෙවදුතා. විසුද්ධිදෙවානං දුතාතිපි දෙවදුතා. සබ්බබොධිසත්තා හි ජිණ්ණඛ්‍යාධිමතපබ්බජිතෙ දිස්වාච සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිංසු. එවං විසුද්ධිදෙවානං දුතාතිපි දෙවදුතා. ඉධ පන ලිඬිගවිපල්ලාසෙන “දෙවදුතානී” ති වුත්තං.

කායෙන දුච්චරිතන්තිආදි කස්මා ආරද්ධං?

දෙවදුතානුයුක්ඡන්ධානුපක්කමකම්මදස්සන්තං. ඉමිනා හි කම්මෙන අයං සත්තො නිරයෙ නිබ්බත්තති, අථ නං තත්ථ යමො රාජා දෙවදුතෙ සමනුයුක්ඡති. තත්ථ කායෙන දුච්චරිතං චරතීති කායද්වාරෙන තිවිධං දුච්චරිතං චරති. වාචායාති වච්ඡ්වාරෙන චතුබ්බිධං දුච්චරිතං චරති. මනසාති මනොද්වාරෙන තිවිධං දුච්චරිතං චරති.

තමෙනං, භික්ඛවෙ, නිරයපාලාති එත්ථ එකච්චෙ ථෙරා “නිරයපාලා නාම නත්ථි, යන්තරුපං විය කම්මමෙව කාරණං කාරෙතී”ති වදන්ති. තං “අත්ථි නිරයෙ නිරයපාලාති, ආමන්තා. අත්ථි ච කාරණිකා”තිආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ (කථා. 866) පටිසෙධිතමෙව. යථා හි මනුස්සලොකෙ කම්මකාරණකාරකා අත්ථි, එවමෙව නිරයෙ නිරයපාලා අත්ථිති. යමස්ස රක්ඛෙය්වාති යමරාජා නාම වෙමානිකපෙතරාජා. එකස්මිං කාලෙ දිබ්බච්චානෙ

දිබ්බකප්පරුක්ඛදිබ්බඋය්වානදිබ්බනාටකාදිසබ්බසම්පත්තිං අනුභවති, එකස්මිං කාලෙ කම්මච්චාකං, ධම්මිකො රාජා, න වෙස එකොව හොති, චතුසු පන ද්වාරෙසු චත්තාරො ජනා හොන්ති. අමත්තෙය්වාති මාතු හිතො මත්තෙය්වා, මාතරි සම්මා පටිපන්නොති අත්ථො. න මත්තෙය්වාති අමත්තෙය්වා, මාතරි මිච්ඡා පටිපන්නොති අත්ථො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. අබ්බුමඤ්ඤොති එත්ථ ච බ්බුමඤ්ඤොති නාම, තෙසු මිච්ඡා පටිපන්නො අබ්බුමඤ්ඤො නාම.

සමනුයුක්ඡතීති අනුයොගවත්තං ආරොපෙන්නො පුච්ඡති, ලද්ධං පතිට්ඨාපෙන්නො පන සමනුග්ගාහති නාම, කාරණං පුච්ඡන්නො සමනුභාසති නාම. නාද්දසන්ති අත්තනො සන්තිකෙ පහිත්ස්ස කස්සචි දෙවදුතස්ස අභාවං සන්ධාය එවං වදති.

අථ නං යමො “නායං භාසිතස්ස අත්ථං සල්ලක්ඛෙතී”ති ඤත්වා අත්ථං සල්ලක්ඛාපෙතුකාමො අම්මොතිආදිමාහ. තත්ථ ඡිණ්ණන්ති ජරාඡිණ්ණං. ගොපානසිවඤ්ඤාති ගොපානසි විය වඤ්ඤං. භොග්ගන්ති භග්ගං. ඉමිනාපිස්ස වඤ්ඤාභාවමෙව දීපෙති. දණ්ඩපරායණන්ති දණ්ඩපට්ඨරණං දණ්ඩදුතියං. පට්ටමානන්ති කම්පමානං. ආතුරන්ති ජරාතුරං. ඛණ්ඩදන්තන්ති ජරානුභාවෙන ඛණ්ඩිතදන්තං. පලිතකෙසන්ති පණ්ඩරකෙසං. විලුනන්ති ලුඤ්චිත්වා ගහිතකෙසං විය බල්ලාටං. බලිතසිරන්ති මහාබල්ලාටසීසං. වලිතන්ති සඤ්ජාතවලිං. තිලකාහතගත්තන්ති සෙතතිලකකාලතිලකෙහි විකිණ්ණසරීරං. ජරාධම්මොති ජරාසභාවො, අපරිමුත්තො ජරාය, ජරා නාම මය්හං අබ්බන්තරෙයෙව පවත්තතීති. පරතො ඛ්‍යාධිධම්මො මරණධම්මොති පද්ද්වයෙපි එසෙව නයො.

පයමං දෙවදුතං සමනුයුක්ඡීත්වාති එත්ථ ජරාඡිණ්ණසත්තො අත්ථතො එවං වදති නාම – “පස්සථ, භො, අහම්පි තුම්හෙ විය තරුණො අභොසිං උරුබලී බාහුබලී ජවසම්පන්නො, තස්ස මෙ තා බලජවසම්පත්තියො අන්තරහිතා, විජ්ජමානාපි මෙ හත්ථපාදා හත්ථපාදකිච්චං න කරොන්ති, ජරායම්හි අපරිමුත්තතාය

එදිසො ජාතො. න ඛො පනාහමෙව, තුම්හෙපි ජරාය අපරිමුත්තාව. යටෙව හි මය්හං,
එවං තුම්හාකම්පි ජරා ආගම්ස්සති. ඉති තස්සා පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං
කරොථා''ති. තෙනෙවෙස දෙවදුතො නාම ජාතො. ආබාධිකන්ති බාධිකං.
දුක්ඛිතන්ති දුක්ඛජ්ජත්තං. බාළ්භගිලානන්ති අධිමත්තගිලානං.

දුතියං දෙවදුතන්ති එත්ථ පි ගිලානසත්තො අත්ථතො එවං වදති නාම –
“පස්සථ, හො, අහම්පි තුම්හෙ විය නිරොගො අහොසිං, සොම්හි එතරහි බ්‍යාධිනා
අභිභතො, සකෙ මුත්තකරීසෙ පලිපන්තො, උට්ඨාතුම්පි න සක්කොමි. විජ්ජමානාපි
මෙ හත්ථපාදා හත්ථපාදකිව්වං න කරොන්ති, බ්‍යාධිතොම්හි අපරිමුත්තතාය එදිසො
ජාතො. න ඛො පනාහමෙව, තුම්හෙපි බ්‍යාධිතො අපරිමුත්තාව. යටෙව හි මය්හං,
එවං තුම්හාකම්පි බ්‍යාධි ආගම්ස්සති. ඉති තස්සා පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං
කරොථා''ති. තෙනෙවෙස දෙවදුතො නාම ජාතො.

එකාහමතන්තිආදීසු එකාහං මතස්ස අස්සාති එකාහමතො, තං එකාහමතං.
පරතො පදද්වයෙපි එසෙව නයො. හස්තා විය වායුනා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා
යථාක්කමං සමුග්ගතෙන සුනභාවෙන උද්ධුමාතත්තා උද්ධුමාතකං. විනිලො වුව්වති
විපරිහින්තවණ්ණො, විනිලොව විනිලකො, තං විනිලකං. පටිකුලත්තා වා කුච්ඡිතං
විනිලන්ති විනිලකං. විපුඛ්ඛකන්ති විස්සන්දමානපුඛ්ඛකං, පරිහින්තට්ඨානෙ හි
පග්ගරිතෙන පුඛ්ඛෙන පලිමක්ඛිතන්ති අත්ථො.

තතියං දෙවදුතන්ති එත්ථ මතකසත්තො අත්ථතො එවං වදති නාම – “පස්සථ,
හො, මං ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඪිතං උද්ධුමාතකාදිභාවජ්ජත්තං, මරණතොම්හි
අපරිමුත්තතාය එදිසො ජාතො. න ඛො පනාහමෙව, තුම්හෙපි මරණතො
අපරිමුත්තා. යටෙව හි මය්හං, එවං තුම්හාකම්පි මරණං ආගම්ස්සති. ඉති තස්සා පුරෙ
ආගමනාව කල්‍යාණං කරොථා''ති. තෙනෙවස්ස දෙවදුතො නාම ජාතො.

ඉමං පන දෙවදුතානුයොගං කො ලහති, කො න ලහති? යෙන තාව ඛහුං පාපං
කතං, සො ගන්ත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තතියෙව. යෙන පන පරිත්තං පාපං කතං, සො
ලහති. යථා හි සහණ්ඩං වොරං ගහෙත්වා කත්තබ්බමෙව කරොන්ති න
විනිච්ඡිනන්ති. අනුවජ්ජිත්වා ගහිතං පන විනිච්ඡයට්ඨානං නයන්ති, සො විනිච්ඡයං
ලහති. එවංසම්පදමෙතං. පරිත්තපාපකම්මා හි අත්තතො ධම්මතායපි සරන්ති,
සාරියමානාපි සරන්ති.

තත්ථ දීඝජයන්තදම්මො නාම අත්තතො ධම්මතාය සරි. සො කිර දම්මො
සුමනගිරිමහාවිහාරෙ ආකාසවෙනියං රත්තපටෙන පුප්පෙසි, අථ නිරයෙ
උස්සදසාමන්තෙ නිබ්බත්තො අග්ගිජාලසද්දං සුත්ථාව අත්තනා පුජිතපටං අනුස්සරි,
සො ගන්ත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තො. අපරොපි පුත්තස්ස දහරහික්ඛුතො බලිසාටකං
දෙනො පාදමුලෙ යපෙසි, මරණකාලම්හි පටපටාති සද්දෙ නිමිත්තං ගණ්හි, සොපි
උස්සදසාමන්තෙ නිබ්බත්තො ජාලසද්දෙන තං සාටකං අනුස්සරිත්වා සග්ගෙ

නිබ්බත්තො. එවං තාව අත්තනො ධම්මතාය කුසලං කම්මං සරිත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තති.

අත්තනො ධම්මතාය අසරන්තෙ පන තයො දෙවදුතෙ පුච්ඡති. තත්ථ කොචි පයමෙන දෙවදුතෙන සරති, කොචි දුතියතතියෙහි, කොචි තීහිපි නස්සරති. තං යමො රාජා දිස්වා සයං සාරෙති. එකො කිර අමච්චො සුමනපුප්ඵකුම්භෙන මහාවෙනියං පුප්පත්වා යමස්ස පත්තිං අදාසි, තං අකුසලකම්මෙන නිරයෙ නිබ්බත්තං යමස්ස සන්තිකං නයිංසු. තස්මිං තීහිපි දෙවදුතෙහි කුසලං අසරන්තෙ යමො සයං ඔලොකෙන්තො දිස්වා – “නනු ත්වං මහාවෙනියං සුමනපුප්ඵකුම්භෙන පුප්පත්වා මය්හං පත්තිං අදාසි” ති සාරෙසි, සො තස්මිං කාලෙ සරිත්වා දෙවලොකං ගතො. යමො පන සයං ඔලොකෙන්වාපි අපස්සන්තො – “මහාදුක්ඛං නාම අනුභවිස්සති අයං සත්තො” ති තුණ්හි අහොසි.

තත්තං අයොබ්ලන්ති තිගාචුතං අත්තභාවං සම්පජ්ජලිතාය ලොභපථවියා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා දක්ඛිණභත්ථෙ තාලජ්ජමාණං අයසුලං පවෙසෙන්නි, තථා වාමභත්ථාදීසු. යථා ච තං උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා, එවං උරෙනපි වාමපස්සෙනපි දක්ඛිණපස්සෙනපි නිපජ්ජාපෙත්වා තෙ තං කම්මකාරණං කරොන්තියෙව. සංවෙසෙත්වාති ජලිතාය ලොභපථවියා තිගාචුතං අත්තභාවං නිපජ්ජාපෙත්වා. කුඨාරිහීති මහතීහි ගෙහස්ස එකපක්ඛච්ඡදනමත්තාහි කුඨාරිහි තච්ඡන්ති, ලොහිතං නදී හුත්වා සන්දති, ලොභපථවිතො ජාලා උට්ඨන්ත්වා තච්ඡිතට්ඨානං ගණ්හාති, මහාදුක්ඛං උජ්ජජ්ජති. තච්ඡන්තා පන සුත්තාහතං කරිත්වා දාරුං විය අට්ඨංසමිපි ඡළංසමිපි කරොන්ති. වාසීහීති මහාසුප්පජ්ජමාණාහි වාසීහි. රථෙ යොපෙත්වාති සද්ධිං යුගයොත්තපක්ඛරථවක්කකුබ්බරපාජනෙහි සබ්බතො පජ්ජලිතෙ රථෙ යොපෙත්වා. මහන්තන්ති මහාකුටාගාරජ්ජමාණං. ආරොපෙන්නීති සම්පජ්ජලිතෙහි අයමුග්ගරෙහි පොථෙන්නා ආරොපෙන්නි. සකිම්පි උද්ධන්ති සුපක්කුටීතාය උක්ඛලියා පක්ඛිත්තතණ්ඩුලා විය උද්ධමධොතිරියඤ්ච ගච්ඡති. මහානිරයෙති අවිච්ඡිමහානිරයමිහි.

භාගසො මිතොති භාගෙ යපෙත්වා විහත්තො. පරියන්තොති පරික්ඛිත්තො. අයසාති උපරි අයපට්ඨෙන ඡාදිතො. සමන්තා යොජනසතං, එරිත්වා තිට්ඨතීති එවං එරිත්වා තිට්ඨති, යථා තං සමන්තා යොජනසතෙ යත්වා ඔලොකෙන්තස්ස අක්ඛිති යමකගොළකා විය නික්ඛමන්ති.

භීතකායුපගාති භීතං කායං උපගතා හුත්වා. උපාදානෙති තණ්හාදිට්ඨිග්ගහණං. ජාතිමරණසම්භවෙති ජාතියා ච මරණස්ස ච කාරණභූතෙ. අනුපාදාති චතුහි උපාදානෙහි අනුපාදිස්ත්වා. ජාතිමරණසංඛිධයෙති ජාතිමරණසංඛිධයසංඛිධානෙ නිබ්බානෙ විමුච්චන්ති. දිට්ඨධම්මාහිනිබ්බුතාති දිට්ඨධම්මෙ ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ සබ්බකිලෙසනිබ්බානෙන නිබ්බුතා. සබ්බදුක්ඛං උපච්චගුන්ති සකලචට්ටදුක්ඛං අතික්කන්තා.

7. චතුර්මාරාජසුත්තවණ්ණනා

37. සත්තමෙ අමච්චා පාරිසජ්ජාති පරිවාරිකදෙවතා. ඉමං ලොකං

අනුච්චරන්තීති අට්ඨමිදිවසෙ කිර සක්කො දෙවරාජා චත්තාරො මහාරාජානො ආණාපෙනි – “තාතා, අජ්ජ අට්ඨමිදිවසෙ මනුස්සලොකං අනුච්චරන්තීවා පුඤ්ඤාති කරොන්තානං නාමගොත්තං උග්ගණ්හිත්වා ආගච්ඡා” ති. තෙ ගන්ත්වා අත්තනො පරිවාරකෙ පෙසෙන්නි – “ගච්ඡං, තාතා, මනුස්සලොකං විචරන්තීවා පුඤ්ඤකාරකානං නාමගොත්තාති සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා ආනෙථා” ති. තෙ තථා කරොන්ති. තෙන වුත්තං – “ඉමං ලොකං අනුච්චරන්තී” ති. කච්චි ඛහුතිආදි තෙසං උපපරික්ඛාකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. එවං උපපරික්ඛන්තා හි තෙ අනුච්චරන්ති. තත්ථ උපොසථං උපවසන්තීති මාසස්ස අට්ඨවාරෙ උපොසථංඛිගාති අධිට්ඨහන්ති. පට්ඨාගරොන්තීති පට්ඨාගරඋපොසථකම්මං නාම කරොන්ති. තං කරොන්තා එකස්මිං අද්ධමාසෙ චතුත්තං උපොසථදිවසානං පච්චුග්ගමනානුග්ගමනවසෙන කරොන්ති. පඤ්චමිඋපොසථං පච්චුග්ගච්ඡන්තා චතුත්ථියං උපොසථිකා හොන්ති, අනුගච්ඡන්තා ඡට්ඨියං. අට්ඨමිඋපොසථං පච්චුග්ගච්ඡන්තා සත්තමියං, අනුගච්ඡන්තා නවමියං. වාතුද්දසිං පච්චුග්ගච්ඡන්තා තෙරසියං, පන්තරසිඋපොසථං අනුගච්ඡන්තා පාට්පදෙ උපොසථිකා හොන්ති. පුඤ්ඤාති කරොන්තීති සරණගමනනිව්චසීලපුජ්චපුජාධම්මස්සවනපදීපසහස්සආරොපනවිහාරකරණාදීනි නානාජපකාරාති පුඤ්ඤාති කරොන්ති. තෙ එවං අනුච්චරන්තීවා පුඤ්ඤකම්මකාරකානං නාමගොත්තාති සොවණ්ණමයෙ පට්ටෙ ලිඛිත්වා ආහරිත්වා චතුත්තං මහාරාජානං දෙන්ති. පුත්තා ඉමං ලොකං අනුච්චරන්තීති චතුහි මහාරාජෙහි පුරිමනෙයෙනෙව පහිතන්තා අනුච්චරන්ති. තදහුති තංදිවසං. උපොසථෙති උපොසථදිවසෙ.

සවෙ, හික්ඛවෙ, අජ්ජකා හොන්තීති චතුත්තං මහාරාජානං අමච්චා පාරිසජ්ජා තා තා ගාමනිගමරාජධානියො උපසඬකමන්ති, තතො තං උපනිස්සාය අධිවත්ථා දෙවතා “මහාරාජානං අමච්චා ආගතා” ති පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගච්ඡන්ති. තෙ පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා “කච්චි නු ඛො මාරිසා ඛහු මනුස්සා මත්තෙය්‍යා” ති වුත්තනෙයෙන මනුස්සානං පුඤ්ඤපට්ටපත්ති. පුච්ඡිත්වා “ආම, මාරිස, ඉමස්මිං ගාමෙ අසුකො ච අසුකො ච පුඤ්ඤාති කරොන්තී” ති වුත්තෙ තෙසං නාමගොත්තං ලිඛිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්ති. අථ වාතුද්දසියං චතුත්තං මහාරාජානං පුත්තාපි තමෙව සුවණ්ණපට්ටං ගහෙත්වා තෙනෙව නෙයෙන අනුච්චරන්තා නාමගොත්තාති ලිඛන්ති. තදහුපොසථෙ පන්තරසෙ චත්තාරොපි මහාරාජානො තෙනෙව නෙයෙන තස්මිංයෙව සුවණ්ණපට්ටෙ නාමගොත්තාති ලිඛන්ති. තෙ සුවණ්ණපට්ටපරිමාණෙනෙව – “ඉමස්මිං කාලෙ මනුස්සා අජ්ජකා, ඉමස්මිං කාලෙ ඛහුකා” ති ජානන්ති. තං සන්ධාය “සවෙ, හික්ඛවෙ, අජ්ජකා හොන්ති මනුස්සා” තිආදි වුත්තං. දෙවානං තාවතීංසානන්ති පඨමං අහිනිඛිත්තෙ තෙත්තිංස දෙවපුත්තෙ උපාදාය එවංලද්ධනාමානං. තෙසං පන උජ්ජත්තිකථා දීඝනිකායෙ සක්කපඤ්ඤසුත්තවණ්ණනාය විත්ථාරිතා. තෙනාති තෙන ආරොවනෙන, තෙන වා පුඤ්ඤකාරකානං අජ්ජකභාවෙන. දිඛ්ඛා වත, හො, කායා පරිහායිස්සන්තීති

නවනවානං දෙවපුත්තානං අපාතුභාවෙන දෙවකායා පරිභාසිස්සන්ති, රමණීයං දසයොජනසහස්සං දෙවනගරං සුඤ්ඤං භවිස්සති. පරිපූරිස්සන්ති අසුරකායාති චන්තාරො අපායා පරිපූරිස්සන්ති. ඉමිනා ‘‘මයං පරිපුණ්ණෙ දෙවනගරෙ දෙවසඬ්ඝමජ්ඣෙ නක්ඛන්තං කිළිතුං න ලභිස්සාමා’’ති අනත්තමනා භොන්ති. සුක්කපක්ඛෙපි ඉමිනාව උපායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, සක්කො දෙවනමිත්ථොති අත්තනො
සක්කදෙවරාජකාලං සන්ධාය කථෙති. එකස්ස වා සක්කස්ස අජ්ඣාසයං ගහෙන්වා කථෙතිති වුත්තං. අනුනයමානොති අනුබොධයමානො. තායං වෙලායන්ති තස්මිං කාලෙ.

පාටිභාරියපක්ඛඤ්චාති එත්ථ පාටිභාරියපක්ඛො නාම අන්තොවස්සෙ තෙමාසං නිබද්ධුපොසථො, තං අසක්කොන්තස්ස ද්විත්තං පචාරණානං අන්තරෙ එකමාසං නිබද්ධුපොසථො, තමපි අසක්කොන්තස්ස පඨමපචාරණතො පට්ඨාය එකො අද්ධමාසො පාටිභාරියපක්ඛොයෙව නාම. අට්ඨඨගසුසමාගතන්ති අට්ඨති ගුණඬ්ඝෙහි සමන්තාගතං. යොපිස්ස මාදිසො නරොති යොපි සත්තො මාදිසො භවෙය්‍ය. සක්කොපි කිර වුත්තප්පකාරස්ස උපොසථකම්මස්ස ගුණං ජානිත්වා ද්වෙ දෙවලොකසම්පත්තියො පහාය මාසස්ස අට්ඨ වාරෙ උපොසථං උපවසති. තස්මා එවමාහ. අපරො නයො – යොපිස්ස මාදිසො නරොති යොපි සත්තො මාදිසො අස්ස, මයා පත්තං සම්පත්තිං පාපුණිතුං ඉච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. සක්කා හි එවරුපෙන උපොසථකම්මෙන සක්කසම්පත්තිං පාපුණිතුන්ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

වුසිතවාති වුත්ථවාසො. කතකරණීයොති චතුහි මග්ගෙහි කත්තබ්බකිච්චං කත්වා යිතො. ඔහිතභාරොති ඛන්ධභාරකිලෙසභාරඅභිසඬ්ඛාරභාරෙ ඔතාරත්වා යිතො. අනුප්පත්තසදත්ථොති සදත්ථො වුච්චති අරහත්තං, තං අනුප්පත්තො. පරික්ඛිණභවසංයොජනොති යෙන සංයොජනෙන බද්ධො භවෙසු ආකඬ්ඨියති, තස්ස ඛිණත්තා පරික්ඛිණභවසංයොජනො. සම්මදඤ්ඤා විමුත්තොති හෙතුනා නයෙන කාරණෙන ජානිත්වා විමුත්තො. කල්ලං වචනායාති යුත්තං වත්තුං.

යොපිස්ස මාදිසො නරොති යොපි මාදිසො ඛිණාසථො අස්ස, යොපි එවරුපං උපොසථං උපවසෙය්‍යාති උපොසථකම්මස්ස ගුණං ජානන්තො එවං වදෙය්‍ය. අපරො නයො යොපිස්ස මාදිසො නරොති යොපි සත්තො මාදිසො අස්ස, මයා පත්තං සම්පත්තිං පාපුණිතුං ඉච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. සක්කා හි එවරුපෙන උපොසථකම්මෙන ඛිණාසථසම්පත්තිං පාපුණිතුන්ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. අට්ඨමං උත්තානත්ථමෙව.

9. සුබ්බමාලසුත්තවණ්ණනා

39. නවමෙ සුබ්බමාලොති නිද්දුක්ඛො. පරමසුබ්බමාලොති පරමනිද්දුක්ඛො.
අවචන්තසුබ්බමාලොති සතතනිද්දුක්ඛො. ඉමං භගවා කපිලපුරෙ නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය නිද්දුක්ඛභාවං ගහෙන්වා ආහ, වරියකාලෙ පන තෙන අනුභූතදුක්ඛස්ස

අන්නො නත්ථිති. එකත්ථාති එකිස්සා පොක්ඛරණියා. උප්පලං වප්පතීති උප්පලං රොපෙති. සා නීලුප්පලවනසඤ්ජන්තා හොති. පදුමන්ති පණ්ඩරපදුමං. පුණ්ඩරිකන්ති රත්තපදුමං. එවං ඉතරාපි ද්වෙ පදුමපුණ්ඩරිකවනෙහි සඤ්ජන්තා හොන්ති. බොධිසත්තස්ස කිර සත්තට්ඨවස්සිකකාලෙ රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි – “තරුණදාරකා කතරකීලිකං පියායන්ති” ති? උදකකීලිකං දෙවාති. තතො රාජා කුද්දාලකම්මකාරකෙ සන්නිපාතෙන්වා පොක්ඛරණිට්ඨානානි ගණ්භාපෙසි. අථ සක්කො දෙවරාජා ආවජ්ජෙන්තො තං පවත්තිං ඤාත්වා – “න යුත්තො මහාසත්තස්ස මානුසකපරිභොගො, දිබ්බපරිභොගො යුත්තො” ති විස්සකම්මං ආමන්තෙන්වා – “ගච්ඡ, තාත, මහාසත්තස්ස කීලාභූමියං පොක්ඛරණියො මාපෙහි” ති ආහ. කිදිසා හොන්තු, දෙවාති? අපගතකලලකද්දමා හොන්තු විප්පකිණ්ණමණිමුත්තපවාලිකා සත්තරතනමයපාකාරපරික්ඛිත්තා පවාලමයඋණ්ඨිසෙහි මණිමයසොපානබාහුකෙහි සුවණ්ණරජතමණිමයඵලකෙහි සොපානෙහි සමන්තාගතා. සුවණ්ණරජතමණිපවාලමයා චෙන්ථ නාවා හොන්තු, සුවණ්ණනාවාය රජතපල්ලඬකො හොතු, රජතනාවාය සුවණ්ණපල්ලඬකො, මණිනාවාය පවාලපල්ලඬකො, පවාලනාවාය මණිපල්ලඬකො, සුවණ්ණරජතමණිපවාලමයාව උදකසෙවනනාලිකා හොන්තු, පඤ්චවණ්ණෙහි ව පදුමෙහි සඤ්ජන්තා හොන්තුති. “සාධු, දෙවා” ති විස්සකම්මදෙවපුත්තො සක්කස්ස පටිස්සුත්වා රත්තිභාගෙ ඔතරිත්වා රඤ්ඤො ගාභාපිතපොක්ඛරණිට්ඨානෙසුයෙව තෙනෙව නියාමෙන පොක්ඛරණියො මාපෙසි.

නනු චෙතා අපගතකලලකද්දමා, කථමෙන්ථ පදුමානි පුප්ඵිංසුති? සො කිර තාසු පොක්ඛරණිසු තත්ථ තත්ථ සුවණ්ණරජතමණිපවාලමයා බුද්දකනාවායො මාපෙත්වා “එතා කලලකද්දමපුරිතා ව හොන්තු, පඤ්චවණ්ණානි චෙන්ථ පදුමානි පුප්ඵන්තු” ති අධිට්ඨාසි. එවං පඤ්චවණ්ණානි පදුමානි පුප්ඵිංසු, රෙණුවට්ටියො උග්ගන්ත්වා උදකපිට්ඨං අජ්ඣෙධාත්ථරිත්වා විවරන්ති. පඤ්චවිධා භමරගණා උපකුජන්තා විවරන්ති. එවං තා මාපෙත්වා විස්සකම්මො දෙවපුරමෙව ගතො. තතො විභාතාය රත්තියා මහාජනො දිස්වා “මහාපුරිස්සස්ස මාපිතා භවිස්සන්ති” ති ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා මහාජනපරිවාරො ගන්ත්වා පොක්ඛරණියො දිස්වා “මම පුත්තස්ස පුඤ්ඤද්ධියා දෙවතාහි මාපිතා භවිස්සන්ති” ති අත්තමනො අහොසි. තතො පට්ඨාය මහාපුරිසො උදකකීලිකං අගමාසි.

යාවදෙව මමත්ථායාති එත්ථ යාවදෙවාති පයොජනාවධිනියාමච්චනං, යාව මමෙව අත්ථාය, නත්ථෙත්ථ අඤ්ඤං කාරණන්ති අත්ථො. න බො පනස්සාහන්ති න බො පනස්ස අහං. අකාසිකං චන්දනන්ති අසණ්භං චන්දනං. කාසිකං, භික්ඛවෙ, සු මෙ තං වෙය්නන්ති, භික්ඛවෙ, වෙය්නම්පි මෙ කාසිකං හොති. එත්ථ හි සුඉති ව තන්ති ව නිපාතමත්තං, මෙති සාම්ච්චනං. වෙය්නම්පි මෙ සණ්භමෙව හොතීති දස්සෙති. කාසිකා කඤ්චුකාති පාරුපනකඤ්චුකොපි සණ්භකඤ්චුකොව. සෙනච්ඡත්තං ධාරියතීති මානුසකසෙනච්ඡත්තම්පි දිබ්බසෙනච්ඡත්තම්පි උපරිධාරිතමෙව හොති. මා නං චූසි සීතං වාති මා එතං බොධිසත්තං සීතං වා උණ්භාදිසු වා අඤ්ඤතරං චූසතුති අත්ථො.

තයෝ පාසාදා අහෙසුන්ති බොධිසත්තෙ කිර සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ සුද්ධොදනමහාරාජා “පුත්තස්ස වසනකපාසාදෙ කාරෙස්සාමී” ති වඩ්ඪකිනො සන්නිපාතාපෙත්වා හද්දකෙන නක්ඛත්තමුහුත්තෙන නවභූමිකතපරිකම්මං කාරෙත්වා තයෝ පාසාදෙ කාරාපෙසි. තෙ සන්ධායෙනං වුත්තං.

හෙමන්තිකොතිආදීසු යත්ථ සුඛං හෙමන්තෙ වසිතුං, අයං හෙමන්තිකො. ඉතරෙසුපි එසෙව නයෝ. අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො – හෙමන්තෙ වාසො හෙමන්තං, හෙමන්තං අරහතීති හෙමන්තිකො. ඉතරෙසුපි එසෙව නයෝ.

තත්ථ හෙමන්තිකො පාසාදො නවභූමකො අහොසි, භූමියො පනස්ස උණ්හඋතුග්ගාභාපනත්ථාය නීවා අහෙසුං. තත්ථ ද්වාරවාතපානානි සුච්ඡිකකවාටානි අහෙසුං නිබ්බිවරානි. චිත්තකම්මමිපි කරොන්තා තත්ථ තත්ථ පජ්ජලිතෙ අග්ගික්ඛන්ධෙයෙව අකංසු. භූමත්ථරණං පනෙත්ථ කම්බලමයං, තථා සාණිචිතානනිවාසනපාරුපනවෙය්නානි. වාතපානානි උණ්හග්ගාභාපනත්ථං දිවා විවටානි රත්තිං පිහිතානි හොන්ති.

ගිම්හිකො පන පඤ්චභූමකො අහොසි. සීතඋතුග්ගාභාපනත්ථං පනෙත්ථ භූමියො උච්චා අසම්බාධා අහෙසුං. ද්වාරවාතපානානි නාතිච්ඡිකානි සවිවරානි සජාලානි අහෙසුං. චිත්තකම්මෙ උජ්ජලානි පදුමානි පුණ්ඩරිකානියෙව අකංසු. භූමත්ථරණං පනෙත්ථ දුකුලමයං, තථා සාණිචිතානනිවාසනපාරුපනවෙය්නානි. වාතපානසම්පෙසු වෙන්ථ නව වාටියො යපෙත්වා උදකස්ස පුරෙත්වා නීලුජ්ජලාදීහි සඤ්ජාදෙන්ති. තෙසු තෙසු පදෙසෙසු උදකයන්තානි කරොන්ති, යෙහි දෙවෙ වස්සන්තෙ විය උදකධාරා නික්ඛමන්ති. අන්තොපාසාදෙ තත්ථ තත්ථ කලලපුරා දොණියො යපෙත්වා පඤ්චවණ්ණානි පදුමානි රොපයිංසු. පාසාදමත්ථකෙ සුක්ඛමහිංසවම්මං ඛන්ධිත්වා යන්තං පරිවත්තෙත්වා යාව ඡදනපිට්ඨියා පාසාණෙ ආරොපෙත්වා තස්මිං විස්සජ්ජෙන්ති. තෙසං වම්මෙ පවට්ටන්තානං සද්දො මෙසගජ්ජිතං විය හොති. ද්වාරවාතපානානි පනෙත්ථ දිවා පිහිතානි හොන්ති රත්තිං විවටානි.

වස්සිකො සත්තභූමකො අහොසි. භූමියො පනෙත්ථ ද්වින්නම්පි උතුනං ගාභාපනත්ථාය නාතිඋච්චා නාතිනීවා අකංසු. එකච්චානි ද්වාරවාතපානානි සුච්ඡිකානි, එකච්චානි සවිවරානි. තත්ථ චිත්තකම්මමිපි කෙසුපි යානෙසු පජ්ජලිතඅග්ගික්ඛන්ධවසෙන, කෙසුපි ජාතස්සරවසෙන කතං. භූමත්ථරණාදීනි පනෙත්ථ කම්බලදුකුලවසෙන උභයමිස්සකානි. එකච්චෙ ද්වාරවාතපානා රත්තිං විවටා දිවා පිහිතා, එකච්චෙ දිවා විවටා රත්තිං පිහිතා. තයොපි පාසාදා උබ්බෙධෙන සමජ්ජමාණා. භූමිකාසු පන නානත්තං අහොසි.

එවං නිට්ඨිතෙසු පාසාදෙසු රාජා චිත්තෙසි – “පුත්තො මෙ වයජ්ජත්තො, ඡත්තමස්ස උස්සාපෙත්වා රජ්ජසිරිං පස්සිස්සාමී” ති. සො සාකියානං පණ්ණානි පහිණි – “පුත්තො මෙ වයජ්ජත්තො, රජ්ජෙ නං පතිට්ඨාපෙස්සාමි, සබ්බෙ අත්තනො අත්තනො ගෙහෙසු වයජ්ජත්තා, දාරිකා ඉමං ගෙහං පෙසෙන්නු” ති. තෙ

සාසනං සුත්වා – “කුමාරො කෙවලං දස්සනක්ඛමො රූපසම්පන්නො, න කිඤ්චි සිජ්ජං ජානාති, දාරහරණං කාතුං න සක්ඛිස්සති, න මයං ධීතරො දස්සාමා” ති ආභංසු. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුත්තස්ස සන්නිකං ගන්න්වා ආරොවෙසි. බොධිසත්තො “කිං සිජ්ජං දස්සෙතුං වට්ටති, තාතා” ති ආභ. සහස්සථාමධනුං ආරොපෙතුං වට්ටති, තාතාති. තෙන හි ආහරාපෙථාති. රාජා ආහරාපෙත්වා අදාසි. ධනුං පුරිසසහස්සං ආරොපෙති, පුරිසසහස්සං ඔරොපෙති. මහාපුරිසො ධනුං ආහරාපෙත්වා පල්ලඬිකෙ නිසින්තොව ජියං පාදඬිගුට්ඨකෙ වෙයෙත්වා කඬ්ඨන්තො පාදඬිගුට්ඨකෙනෙව ධනුං ආරොපෙත්වා වාමෙන හත්ථෙන දණ්ඨෙ ගහෙත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කඬ්ඨිත්වා ජියං පොථෙසි. සකලනගරං උජ්ජනනාකාරජ්ජත්තං අහොසි. “කිං සද්දො ඵසො” ති ව චුත්තෙ “දෙවො ගජ්ජති” ති ආභංසු. අථඤ්ඤ “තුම්භෙ න ජානාථ, න දෙවො ගජ්ජති, අඬිගිරසස්ස කුමාරස්ස සහස්සථාමධනුං ආරොපෙත්වා ජියං පොථෙන්නස්ස ජියජ්ජහාරසද්දො ඵසො” ති ආභංසු. සාකියා තාවතකෙනෙව ආරද්ධවිත්තා අහෙසුං.

මහාපුරිසො “අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටති” ති ආභ. අට්ඨඬිගුලමත්තඛලං අයොපට්ටං කණ්ඨෙන විනිවිජ්ඣිතුං වට්ටතිති. තං විනිවිජ්ඣිත්වා “අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටති” ති ආභ. චතුරඬිගුලඛලං අසනඵලකං විනිවිජ්ඣිතුං වට්ටතිති. තං විනිවිජ්ඣිත්වා “අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටති” ති ආභ. විදත්ථිඛලං උදුම්බරඵලකං විනිවිජ්ඣිතුං වට්ටතිති. තං විනිවිජ්ඣිත්වා “අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටති” ති. යන්නෙ බද්ධං ඵලකසතං විනිවිජ්ඣිතුං වට්ටතිති. තං විනිවිජ්ඣිත්වා “අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටති” ති ආභ. සට්ඨිපටලං සුක්ඛමභිංසවම්මං විනිවිජ්ඣිතුං වට්ටතිති. තම්පි විනිවිජ්ඣිත්වා “අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටති” ති ආභ. තතො වාලිකසකටාදීනි ආවික්ඛිංසු. මහාසත්තො වාලිකසකටම්පි පලාලසකටම්පි විනිවිජ්ඣිත්වා උදකෙ ඵකුසහජ්ජමාණං කණ්ඨං පෙසෙසි, ථලෙ අට්ඨඋසහජ්ජමාණං. අථ නං “ඉදානි වානිඬිගණසඤ්ඤාය වාලං විජ්ඣිතුං වට්ටති” ති ආභංසු. තෙන හි බන්ධාපෙථාති. සද්දන්තරෙ බජ්ඣතු, තාතාති. පුරතො ගච්ඡන්තු, ගාචුතන්තරෙ බන්ධන්තුති. පුරතො ගච්ඡන්තු, අද්ධයොජනෙ බන්ධන්තුති. පුරතො ගච්ඡන්තු යොජනෙ බන්ධන්තුති. බන්ධාපෙථ, තාතාති යොජනමත්ථකෙ වානිඬිගණසඤ්ඤාය වාලං බන්ධාපෙත්වා රත්තන්ධකාරෙ මෙඝපටලවිජ්ජන්නාසු දිසාසු කණ්ඨං බිපි, තං ගන්න්වා යොජනමත්ථකෙ වාලං ථාලෙත්වා පථවිං පාවිසි. න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, තං දිවසං පන මහාසත්තො ලොකෙ චත්තමානසිජ්ජං සබ්බමෙව සන්දස්සෙසි. සක්ඛාරාජානො අත්තනො අත්තනො ධීතරො අලඬිකරිත්වා පෙසයිංසු, චත්තාලිසසහස්සනාටකිත්ථියො අහෙසුං. මහාපුරිසො තීසු පාසාදෙසු දෙවො මඤ්ඤ පරිවාරෙන්නො මහාසම්පත්තිං අනුභවති.

නිජ්ජුරිසෙහීති පුරිසවිරහිතෙහි. න කෙවලං චෙත්ථ තූරියානෙව නිජ්ජුරිසානි, සබ්බට්ඨානානිපි නිජ්ජුරිසානෙව. දොවාරිකාපි ඉත්ථියොව, න්භාපනාදිපරිකම්මකරාපි ඉත්ථියොව. රාජා කිර “තථාරූපං ඉස්සරියසුඛසම්පත්තිං අනුභවමානස්ස පුරිසං දිස්වා පරිසඬිකා උජ්ජජ්ජති, සා මෙ පුත්තස්ස මා අහොසි” ති සබ්බකිච්චෙසු ඉත්ථියොව යපෙසි. පරිවාරයමානොති මොදමානො. න

හෙටියාපාසාදං ඔරොහාමීති පාසාදතො හෙටියා න ඔතරාමි. ඉති මං චත්තාරො මාසෙ අඤ්ඤො සිබාබද්ධො පුරිසො නාම පස්සිතුං නාලත්ථ. යථාති යෙන නියාමෙන. දාසකම්මකරපොරිසස්සාති දාසානඤ්චෙව දෙවසිකහත්තචෙනනාහතානං කම්මකරානඤ්ච නිස්සාය ජීවමානපුරිසානඤ්ච. කණාජකන්ති සකුණ්ඩකහත්තං. බ්ලඩ්ගුනියන්ති කඤ්ඡිකදුතියං.

එවරුපාය ඉද්ධියානි එවංජාතිකාය පුඤ්ඤද්ධියා සමන්තාගතස්ස. එවරුපෙන ව සුබ්බමාලෙනානි එවංජාතිකෙන ව නිද්දුක්ඛභාවෙන. සොබුමාලෙනානිපි පායො. එවං තථාගතො එත්තකෙන යානෙන අත්තනො සිරිසම්පත්තිං කපෙසි. කපෙන්නො ව න උප්පිලාවිතභාවත්ථං කපෙසි, “එවරුපායපි පන සම්පත්තියා ධීතො පමාදං අකත්වා අප්පමන්නොව අහොසි” ත්ති අප්පමාදලක්ඛණස්සෙව දීපනත්ථං කපෙසි. තෙනෙව අස්සුතවා බො පුට්ඨප්පනොතිආදිමාහ. තත්ථ පරන්ති පරපුග්ගලං. ජිණ්ණන්ති ජරාජිණ්ණං. අට්ටියතීති අට්ටො පිළිතො හොති. හරායතීති හිරිං කරොති ලප්පති. ජිගුච්ඡතීති අසුචිං විය දිස්වා ජිගුච්ඡං උප්පාදෙති. අත්තානංයෙව අතිසිත්වාති ජරාධම්මමපි සමානං අත්තානං අතික්කමිත්වා අට්ටියති හරායතීති අත්ථො. ජරාධම්මොති ජරාසභාවො. ජරං අනතීතොති ජරං අනතික්කන්තො, අන්තො ජරාය වත්තාමි. ඉති පටිසඤ්චික්ඛතොති එවං පච්චෙක්ඛන්තස්ස. යොබ්බනමදොති යොබ්බනං නිස්සාය උප්පජ්ජනකො මානමදො. සබ්බසො පහීයීති සබ්බාකාරෙන පහීතො. මග්ගෙන පහීනසදිසො කත්වා දස්සිතො. න පනෙස මග්ගෙන පහීතො, පටිසඬ්ඛානෙන පහීතොව කටීතොති වෙදිතබ්බො. බොධිසත්තස්ස හි දෙවතා ජරාපත්තං දස්සෙසුං. තතො පට්ඨාය යාව අරහත්තා අන්තරා මහාසත්තස්ස යොබ්බනමදො නාම න උප්පජ්ජති. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. එත්ථ පන ආරොග්ගමදොති අහං නිරොගොති ආරොග්ගං නිස්සාය උප්පජ්ජනකො මානමදො. ජීවිතමදොති අහං චිරං ජීවිති තං නිස්සාය උප්පජ්ජනකො මානමදො. සික්ඛං පච්චක්ඛායාති සික්ඛං පටික්ඛිපිත්වා. භීනායාවත්තතීති භීනාය ලාමකාය ගිහිභාවාය ආවත්තති.

යථාධම්මානි බ්‍යාධිආදීහි යථාසභවා. තථාසන්තානි යථා සන්තා එව
අවිපරිතබ්‍යාධිආදිසභවාච හුන්වාති අත්ථො. ජිගුච්ඡන්තිති පරපුග්ගලං ජිගුච්ඡන්ති.
මම එවං විහාරිතොති මය්හං එවං ජිගුච්ඡාචිහාරෙන විහරන්තස්ස එවං ජිගුච්ඡනං
නාප්පතිරූපං භවෙය්‍ය නානුච්ඡවිකං. සොහං එවං විහරන්තොති සො අහං එවං පරං
ජිගුච්ඡමානො විහරන්තො, එවං වා ඉමිනා පටිසංඛින්නාචිහාරෙන විහරන්තො.
ඤාත්වා ධම්මං නිරූපයින්ති සබ්බපටිච්චරිතං නිබ්බානධම්මං ඤාත්වා. සබ්බෙ මදෙ
අභිභොස්මීති සබ්බෙ තයොපි මදෙ අභිභවිං සමතික්කමිං. නෙක්ඛම්මෙ දට්ඨු
බෙමකන්ති නිබ්බානෙ බෙමභාවං දිස්වා. නෙක්ඛම්මං දට්ඨු බෙමතොතිපි පායො,
නිබ්බානං බෙමතො දිස්වාති අත්ථො. තස්ස මෙ අහු උස්සාහොති තස්ස මය්හං තං
නෙක්ඛම්මසංඛින්නං නිබ්බානං අභිපස්සන්තස්ස උස්සාහො අහු, වායාමො අහොසීති
අත්ථො. නාහං භබ්බො එතරහි, කාමානි පටිසෙවිතුන්ති අහං දානි දුට්ඨෙපි කාමෙ
පටිසෙවිතුං අභබ්බො. අනිවත්ති භවිස්සාමිති පබ්බජ්ජතො ව
සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤානුකො ව න නිවත්තිස්සාමි, අනිවත්තකො භවිස්සාමි.

බ්‍රහ්මවරියපරායණොති මග්ගබ්‍රහ්මවරියපරායණො ජාතොස්මිති අත්ථො. ඉති ඉමාහි ගාථාහි මහාබොධිපල්ලභිකෙ අත්තනො ආගමනීයවිරියං කථෙසි.

10. ආධිපතෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

40. දසමෙ ආධිපතෙය්‍යානීති ජෙට්ඨකකාරණතො නිබ්බත්තානි.

අත්තාධිපතෙය්‍යන්තිආදීසු අත්තානං ජෙට්ඨකං කත්වා නිබ්බත්තිතං ගුණජාතං අත්තාධිපතෙය්‍යං. ලොකං ජෙට්ඨකං කත්වා නිබ්බත්තිතං ලොකාධිපතෙය්‍යං. නවවිධං ලොකුත්තරධම්මං ජෙට්ඨකං කත්වා නිබ්බත්තිතං ධම්මාධිපතෙය්‍යං. න ඉති භවාභවහෙතුති ඉති භවො, ඉති භවොති එවං ආයතිං, න තස්ස තස්ස සම්පත්තිභවස්ස හෙතු. ඔතිණ්ණොති අනුපවිට්ඨො. යස්ස හි ජාති අත්තොපවිට්ඨා, සො ජාතියා ඔතිණ්ණො නාම. ජරාදීසුපි එසෙව නයො. කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති සකලස්ස වට්ඨකුක්ඛරාසිස්ස. අත්තකිරියා පඤ්ඤායෙථාති අත්තකරණං පරිච්ඡෙදපරිවට්ඨමකරණං පඤ්ඤායෙය්‍ය. ඕභායාති පභාය. පාපිට්ඨතරෙති ලාමකතරෙ. ආරද්ධන්ති පග්ගහිතං පරිපුණ්ණං, ආරද්ධත්තාව අසල්ලීනං. උපට්ඨිතාති චතුසතිපට්ඨානවසෙන උපට්ඨිතා. උපට්ඨිතත්තාව අසම්මුට්ඨා. පස්සද්ධො කායොති නාමකායො ව කරජකායො ව පස්සද්ධො වූපසන්තදරථො. පස්සද්ධත්තාව අසාරද්ධො. සමාහිතං චිත්තන්ති ආරම්මණෙ චිත්තං සම්මා ආහිතං සුට්ඨු යපිතං. සම්මා ආහිතත්තාව එකග්ගං. අධිපතිං කරිත්වාති ජෙට්ඨකං කත්වා. සුද්ධං අත්තානං පරිහරතීති සුද්ධං නිම්මලං කත්වා අත්තානං පරිහරති පටිපග්ගති, ගොපායතීති අත්ථො. අයඤ්ච යාව අරහත්තමග්ගා පරියායෙන සුද්ධමත්තානං පරිහරති නාම, එලප්පත්තොව පන නිප්පරියායෙන සුද්ධමත්තානං පරිහරති.

ස්වාක්ඛාතොතිආදීති විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.147) විත්ථාරිතානි. ජානං පස්සං විහරන්තීති තං ධම්මං ජානන්තා පස්සන්තා විහරන්ති. ඉමානි බො, භික්ඛවෙ, තීණි ආධිපතෙය්‍යානීති එත්තාවතා තීණි ආධිපතෙය්‍යානි ලොකියලොකුත්තරමිස්සකානි කථිතානි.

පකුඛ්ඛතොති කරොන්තස්ස. අත්තා තෙ පුරිස ජානාති, සච්චං වා යදි වා මුසාති යං ත්ථං කරොසි, තං යදි වා යථාසභාවං යදි වා නො යථාසභාවන්ති තව අත්තාව ජානාති. ඉමිනා ව කාරණෙන වෙදිතබ්බං ‘‘පාපකම්මං කරොන්තස්ස ලොකෙ පටිච්ඡන්තට්ඨානං නාම නත්ථී’’ති. කල්‍යාණන්ති සුන්දරං. අතිමඤ්ඤසීති අතික්කමිත්වා මඤ්ඤසි. අත්තානං පරිගුහසීති යථා මෙ අත්තාපි න ජානාති, එවං නං පරිගුහාමිති වායමසි. අත්තාධිපතෙය්‍යකොති අත්තජෙට්ඨකො. ලොකාධිපොති ලොකජෙට්ඨකො. නිපකොති පඤ්ඤවා. කුමාසීති කුමායන්තො. ධම්මාධිපොති ධම්මජෙට්ඨකො. සච්චපරක්කමොති ටීරපරක්කමො භූතපරක්කමො. පසස්භ මාරන්ති මාරං පසභිත්වා. අභිභූය්‍ය අත්තකන්ති ඉදං තස්සෙව වෙච්චනං. යො ව චුසි ජාතික්ඛයං පධානවාති යො කුමාසි පධානවා මාරං අභිභවිත්වා ජාතික්ඛයං අරහත්තං චුසි. සො තාදිසොති සො තථාවිධො තථාසණ්ඨිතො. ලොකවිදුති තයො ලොකෙ විදිතෙ පාකට්ඨෙ කත්වා යිතො. සුමෙධොති සුපඤ්ඤො. සබ්බෙසු ධම්මෙසු

අතම්මයො මුතීති සබ්බෙ තෙභූමකධම්මෙ තණ්හාසඬ්ඛාතාය තම්මයතාය අභාවෙන
අතම්මයො ඛිණාසවමුනි කදාවි කත්ථවි න භීයති න පරිභීයතීති වුත්තං භොතීති.

දෙවදුතවග්ගො චතුත්ථො.

5. චූළවග්ගො

1. සම්මුඛිභාවසුත්තවණ්ණනා

41. පඤ්චමස්ස පයමෙ සම්මුඛිභාවාති සම්මුඛිභාවෙන, විජ්ජමානතායාති
අත්ථො. පසවතීති පටිලහති. සද්ධාය සම්මුඛිභාවාති යදි හි සද්ධා න භවෙය්‍ය,
දෙය්‍යධම්මො න භවෙය්‍ය, දක්ඛිණෙය්‍යසඬ්ඛාතා පටිග්ගාහකපුග්ගලා න භවෙය්‍යං,
කථං පුඤ්ඤකම්මං කරෙය්‍ය. තෙසං පන සම්මුඛිභාවෙන සක්කා කාතුන්ති තස්මා
“සද්ධාය සම්මුඛිභාවා”තිආදිමාහ. එත්ථ ච ද්වෙ ධම්මා සුලභා දෙය්‍යධම්මා වෙච
දක්ඛිණෙය්‍යා ච, සද්ධා පන දුල්ලභා. පුපුජ්ජනස්ස හි සද්ධා අථාවරා පදවාරෙන
නානා භොති, තෙනෙව මහාමොග්ගල්ලානසදිසොපි අග්ගසාවකො පාටිභොගො
භවිතුං අසක්කොන්තො ආහ – “ද්විත්තං ඛො තෙ අහං, ආචුසො, ධම්මානං
පාටිභොගො භොගානඤ්ච ජීවිතස්ස ච, සද්ධාය පන ත්වංයෙව පාටිභොගො”ති
(උදා. 18).

2. තිඨානසුත්තවණ්ණනා

42. දුතියෙ විගතමලමච්ඡෙරෙනාති විගතමච්ඡරියමලෙන. මුත්තවාගොති
විස්සට්ඨවාගො. පයතපාණීති ධොතහත්ථො. අස්සද්ධො හි සතක්ඛත්තුං හත්ථෙ
ධොවිත්වාපි මලිනහත්ථොච භොති, සද්ධො පන දානාභිරතත්තා මලිනහත්ථොපි
ධොතහත්ථොච. වොස්සග්ගරතොති වොස්සග්ගසඬ්ඛාතෙ දානෙ රතො.
යාවයොගොති යාවිතුං යුත්තො, යාවකෙහි වා යොගො අස්සාතිපි යාවයොගො.
දානසංවිභාගරතොති දානං දදන්තො සංවිභාගඤ්ච කරොන්තො දානසංවිභාගරතො
නාම භොති.

දස්සනකාමො සීලවතන්ති දසපි යොජනානි විසම්පි තිංසම්පි යොජනසතම්පි
ගන්ත්වා සීලසම්පන්නෙ දට්ඨුකාමො භොති පාටලිපුත්තකබ්බාග්ගමණො විය
සද්ධාතිස්සමභාරාජා විය ච. පාටලිපුත්තස්ස කිර නගරද්වාරෙ සාලාය නිසින්නා
ද්වෙ බ්‍රාහ්මණා කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසිමහානාගත්ථෙරස්ස ගුණකථං සුත්වා
“අම්හෙහි තං භික්ඛුං දට්ඨුං වට්ටති”ති ද්වෙපි ජනා නික්ඛමිංසු. එකො
අන්තරාමග්ගෙ කාලමකාසි. එකො සමුද්දතීරං පත්වා නාවාය මහාතිත්ථපට්ටනෙ
ඔරුස්ස අනුරාධපුරං ආගන්ත්වා “කාළවල්ලිමණ්ඩපො කුහි”න්ති පුච්ඡි.
රොහණජනපදෙති. සො අනුපුබ්බෙන ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පත්වා චූළනගරගාමෙ
ධුරසරෙ නිවාසං ගහෙත්වා ථෙරස්ස ආභාරං සම්පාදෙත්වා පාතොච වුට්ඨාය
ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පුච්ඡිත්වා ගන්ත්වා ජනපරියන්තෙ යිතො ථෙරං දුරතොච

ආගවිජන්තං දිස්වා සකිං තත්ථෙව යිතො වන්දිත්වා පුන උපසඩ්ධම්මිත්වා ගොජ්ඣකෙසු දළ්භං ගහෙත්වා වන්දන්තො “උච්චා, හන්තෙ, තුම්හෙ”ති ආහ. ථෙරො ව නාතිඋච්චො නාතිරස්සො පමාණයුත්තොව, තෙන නං පුන ආහ – “නාතිඋච්චා තුම්හෙ, තුම්හාකං පන ගුණා මෙවකචණ්ණස්ස සමුද්දස්ස මත්ථකෙන ගන්ත්වා සකලජම්බුදීපතලං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගතා, අහම්පි පාටලිපුත්තනගරද්වාරෙ නිසින්තො තුම්හාකං ගුණකථං අස්සොසි”න්ති. සො ථෙරස්ස භික්ඛාහාරං දත්වා අත්තනො තිච්චරං පටියාදෙත්වා ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තස්සොවාදෙ පතිට්ඨාය කතිපාහෙනෙව අරහත්තං පාපුණි.

සද්ධාතිස්සමහාරාජාපි, “හන්තෙ, මය්හං වන්දිතබ්බයුත්තකං එකං අය්‍යං ආචික්ඛං”ති පුච්ඡි. භික්ඛු “මඬගලවාසී කුට්ටතිස්සත්ථෙරො”ති ආහංසු. රාජා මහාපරිවාරෙන පඤ්චයොජනමග්ගං අගමාසි. ථෙරො “කිං සද්දො එසො, ආචුසො”ති භික්ඛුසඩ්ධසං පුච්ඡි. “රාජා, හන්තෙ, තුම්හාකං දස්සන්ත්ථාය ආගතො”ති. ථෙරො චින්තෙසි – “කිං මය්හං මහල්ලකකාලෙ රාජගෙහෙ කම්ම”න්ති දිවාට්ඨානෙ මඤ්චෙ නිපජ්ජිත්වා භූමියං ලෙඛං ලිඛන්තො අච්ඡි. රාජා “කහං ථෙරො”ති පුච්ඡිත්වා “දිවාට්ඨානෙ”ති සුත්වා තත්ථ ගවිජන්තො ථෙරං භූමියං ලෙඛං ලිඛන්තං දිස්වා “බිණ්ණාසවස්ස නාම හත්ථකුක්කුච්චං නත්ථි, නායං බිණ්ණාසවො”ති අවන්දිත්වා නිවත්ති. භික්ඛුසඩ්ධසො ථෙරං ආහ – “හන්තෙ, එවංවිධස්ස සද්ධස්ස පසන්නස්ස රඤ්ඤො කස්මා විජ්ජට්ඨාරං කරිත්වා”ති. “ආචුසො, රඤ්ඤො පසාදරක්ඛනං න තුම්හාකං භාරො, මහල්ලකත්ථෙරස්ස භාරො”ති වත්වා අපරභාගෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායන්තො භික්ඛුසඩ්ධසං ආහ – “මය්හං කූටාගාරම්භි අඤ්ඤම්පි පල්ලඬ්ඤං අත්ථරං”ති. තස්මිං අත්ථතෙ ථෙරො – “ඉදං කූටාගාරං අත්තරෙ අජ්ජට්ඨහිත්වා රඤ්ඤො දිට්ඨකාලෙයෙව භූමියං පතිට්ඨාතු”ති අධිට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බාසි. කූටාගාරං පඤ්චයොජනමග්ගං ආකාසෙන අගමාසි. පඤ්චයොජනමග්ගෙ ධජං ධාරතුං සමත්ථා රුක්ඛා ධජපග්ගහිතාව අහෙසුං. ගවිජාපි ගුම්ඛාපි සබ්බෙ කූටාගාරාහිමුඛා හුත්වා අට්ඨංසු.

රඤ්ඤොපි පණ්ණං පහිණංසු “ථෙරො පරිනිබ්බුතො, කූටාගාරං ආකාසෙන ආගවිජති”ති. රාජා න සද්දහි. කූටාගාරං ආකාසෙන ගන්ත්වා පුපාරාමං පදක්ඛිණං කත්වා සිලාවෙනියට්ඨානං අගමාසි. චෙතියං සහ වත්ථුනා උජ්ජහිත්වා කූටාගාරමත්ථකෙ අට්ඨාසි, සාධුකාරසහස්සානි පවත්තිංසු. තස්මිං බණ්ණ මහාබ්‍යග්ගත්ථෙරො නාම ලොහපාසාදෙ සත්තමකූටාගාරෙ නිසින්තො භික්ඛුනං විනයකම්මං කරොන්තො තං සද්දං සුත්වා “කිං සද්දො එසො”ති පටිපුච්ඡි. හන්තෙ, මඬගලවාසී කුට්ටතිස්සත්ථෙරො පරිනිබ්බුතො, කූටාගාරං පඤ්චයොජනමග්ගං ආකාසෙන ආගතං, තත්ථ සො සාධුකාරසද්දොති. ආචුසො, පුඤ්ඤවන්තෙ නිස්සාය සක්කාරං ලභිස්සාමාති අත්තෙවාසිකෙ බමාපෙත්වා ආකාසෙනෙව ආගන්ත්වා තං කූටාගාරං පටිසිත්වා දුතියමඤ්චෙ නිසිදිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි. රාජා ගන්ධපුජ්චුණ්ණානි ආදාය ගන්ත්වා ආකාසෙ යිතං කූටාගාරං දිස්වා කූටාගාරං පුජෙසි. තස්මිං බණ්ණ කූටාගාරං

ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨිතං. රාජා මහාසක්කාරෙන සරීරකිව්වං කාරෙත්වා
ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං අකාසි. එවරූපා සීලවන්තානං දස්සනකාමා නාම
හොත්ති.

සද්ධම්මං සොතුම්ච්ඡතීති තථාගතස්පවෙදිතං සද්ධම්මං සොතුකාමො හොති
පිණ්ඩපාතිකත්ථෙරාදයො විය. ගඬිගාවනවාලිඅඬිගණමහි කිර තිංස හික්ඛු වස්සං
උපගතා අන්වද්ධමාසං උපොසථදිවසෙ
චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමමහාඅරියවංසඤ්ච (අ. නි. 4.28) කථෙන්නී. එකො
පිණ්ඩපාතිකත්ථෙරො පච්ඡාභාගෙන ආගන්ත්වා පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නිසීදි. අථ නං
එකො ගොනසො ජඩ්ඝපිණ්ඩිමංසං සණ්ඨාසෙන ගණ්හන්තො විය ඩංසි. ථෙරො
ඔලොකෙත්තො ගොනසං දිස්වා “අජ්ජ ධම්මස්සවනන්තරායං න කරිස්සාමී” ති
ගොනසං ගහෙත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ථවිකාමුඛං ඛන්ධිත්වා අවිදුරෙ යානෙ
යපෙත්වා ධම්මං සුණන්තොව නිසීදි. අරුණුග්ගමනඤ්ච වියං වික්ඛම්හෙත්වා
ථෙරස්ස තිණ්ණං එලානං පාපුණනඤ්ච වියස්ස දට්ඨට්ඨානෙනෙව ඔතරිත්වා
පථවිපවිසනඤ්ච ධම්මකථිකත්ථෙරස්ස ධම්මකථානිට්ඨාපනඤ්ච එකක්ඛණෙයෙව
අහොසි. තතො ථෙරො ආහ – “ආචුසො එකො මෙ වොරො ගහිතො” ති ථවිකං
මුඤ්චිත්වා ගොනසං විස්සජ්ජෙසි. හික්ඛු දිස්වා “කාය වෙලාය දට්ඨත්ථ, හන්තෙ” ති
පුච්ඡංසු. හියොසා සායන්හසමයෙ, ආචුසොති. කස්මා, හන්තෙ, එවං භාරියං කම්මං
කරිත්ථාති. ආචුසො, සවාහං දීඝජාතිකෙන දට්ඨොති වදෙය්‍යං, නයිමං එත්තකං
ආනිසංසං ලභෙය්‍යන්ති. ඉදං තාව පිණ්ඩපාතිකත්ථෙරස්ස වත්ථු.

දීඝවාපියමිපි “මහාජාතකභාණකත්ථෙරො ගාථාසහස්සං මහාවෙස්සන්තරං
කථෙස්සතී” ති තිස්සමහාගාමෙ තිස්සමහාවිහාරවාසී එකො දහරො සුත්වා තතො
නික්ඛම්චිත්වා එකාහෙනෙව නවයොජනමග්ගං ආගතො. තස්මිංයෙව ඛණෙ ථෙරො
ධම්මකථං ආරභී. දහරො දුරමග්ගාගමනෙන සඤ්ජාතකායදරථත්තා පට්ඨානගාථාය
සද්ධිං අවසානගාථංයෙව වචන්ථපෙසි. තතො ථෙරස්ස “ඉදමවොවා” ති වත්වා
උට්ඨාය ගමනකාලෙ “මය්හං ආගමනකම්මං මොසං ජාත” න්ති රොදමානො
අට්ඨාසි. එකො මනුස්සො තං කථං සුත්වා ගන්ත්වා ථෙරස්ස ආරොචෙසි, “හන්තෙ,
‘තුම්භාකං ධම්මකථං සොස්සාමී’ ති එකො දහරහික්ඛු තිස්සමහාවිහාරා ආගතො,
සො ‘කායදරථභාවෙන මෙ ආගමනං මොසං ජාත’ න්ති රොදමානො ධීතො” ති.
ගච්ඡථ සඤ්ඤාපෙථ නං “පුන ස්වෙ කථෙස්සාමා” ති. සො පුනදිවසෙ ථෙරස්ස
ධම්මකථං සුත්වා සොනාපත්තිඵලං පාපුණි.

අපරාපි උල්ලකොලිකණ්ණිවාසිකා එකා ඉත්ථී පුත්තකං පායමානා
“දීඝභාණකමහාඅභයත්ථෙරො නාම අරියවංසපටිපදං කථෙතී” ති සුත්වා
පඤ්චයොජනමග්ගං ගන්ත්වා දිවාකථිකත්ථෙරස්ස නිසින්තකාලෙයෙව විහාරං
පවිසිත්වා භූමියං පුත්තං නිපජ්ජාපෙත්වා දිවාකථිකත්ථෙරස්ස ධීතකාව ධම්මං
අස්සොසි. සරභාණකෙ ථෙරෙ උට්ඨිතෙ දීඝභාණකමහාඅභයත්ථෙරො
චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමමහාඅරියවංසං ආරභී. සා ධීතකාව පග්ගණ්හාති.
ථෙරො තයො එව පච්චයෙ කථෙත්වා උට්ඨානාකාරං අකාසි. සා උපාසිකා ආහ –

“අයො, ‘අරියවංසං කපේස්සාමී’ති සිනිද්ධභොජනං භුඤ්ජීත්වා මධුරපානකං පිවිත්වා යට්ඨිමධුකතෙලාදීහි භෙසජ්ජං කත්වා කපේතුං යුත්තට්ඨානෙයෙව උට්ඨහති”ති. ටෙරො “සාධු, හගිනී”ති වත්වා උපරි භාවනාරාමං පට්ඨපෙසි. අරුණුග්ගමනඤ්ච ටෙරස්ස “ඉදමවොවා”ති වචනඤ්ච උපාසිකාය සොනාපත්තිඵලප්පත්ති ව එකක්ඛණෙයෙව අහොසි.

අපරාපි කළම්පරවාසිකා ඉත්ථි අඬිකෙන පුත්තං ආදාය “ධම්මං සොස්සාමී”ති විත්තලපබ්බතං ගන්ත්වා එකං රුක්ඛං නිස්සාය දාරකං නිපජ්ජාපෙත්වා සයං ධීතකාව ධම්මං සුඤ්ඤාති. රත්තිභාගසමනන්තරෙ එකො දීඝජාතිකො තස්සා පස්සන්තියායෙව සමීපෙ නිපන්තදාරකං චතුහි දායාහි ඩංසිත්වා අගමාසි. සා විත්තෙසි – “සවාහං ‘පුත්තො මෙ සජ්ජෙන දට්ඨො’ති වක්ඛාමි, ධම්මස්ස අන්තරායො භවිස්සති. අනෙකක්ඛත්තුං ඛො පන මෙ අයං සංසාරවට්ටෙ වට්ටන්තියා පුත්තො අහොසි, ධම්මමෙව වරිස්සාමී”ති තියාමරත්තිං ධීතකාව ධම්මං පග්ගණ්හිත්වා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අරුණු උග්ගතෙ සච්චකිරියාය පුත්තස්ස විසං නිම්මට්ඨත්වා පුත්තං ගහෙත්වා ගතා. එවරුපා පුග්ගලා ධම්මං සොතුකාමා නාම භොන්ති.

3. අත්ථවසසුත්තවණ්ණනා

43. තතියෙ තයො, භික්ඛවෙ, අත්ථවසෙ සම්පස්සමානෙනාති තයො අත්ථෙ තිණි කාරණාති පස්සන්තෙන. අලමෙවාති යුත්තමෙව. යො ධම්මං දෙසෙතීති යො පුග්ගලො චතුසච්චධම්මං පකාසෙති. අත්ථප්පට්ඨංවෙදීති අට්ඨකථං ඤාණෙන පට්ඨංවෙදී. ධම්මප්පට්ඨංවෙදීති පාළිධම්මං පට්ඨංවෙදී.

4. කථාපවත්තිසුත්තවණ්ණනා

44. චතුත්ථෙ යානෙහීති කාරණෙහි. පවත්තිනීති අප්පට්ඨතා නියානිකා.

5. පණ්ඩිතසුත්තවණ්ණනා

45. පඤ්චමෙ පණ්ඩිතපඤ්ඤත්තානීති පණ්ඩිතෙහි පඤ්ඤත්තානි කල්හානි පසත්ථානි. සප්පුරිසපඤ්ඤත්තානීති සප්පුරිසෙහි මහාපුරිසෙහි පඤ්ඤත්තානි කල්හානි පසත්ථානි. අහිංසාති කරුණා වෙව කරුණාපුබ්බභාගො ව. සංයමොති සීලසංයමො. දමොති ඉන්ද්‍රියසංවරො, උපොසථවසෙන වා අත්තදමනං, පුණ්ණොවාදෙ (ම. නි. 3.395 ආදයො; සං. නි. 4.88 ආදයො) දමොති චුත්තා ඛන්තිපි ආලවකෙ (සං. නි. 1.246; සු. නි. 183 ආදයො) චුත්තා පඤ්ඤාපි ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටතියෙව. මාතාපිතු උපට්ඨානන්ති මාතාපිතුනං රක්ඛනං ගොපනං පටිජග්ගනං. සන්තානන්ති අඤ්ඤත්ථ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකා සන්තො නාම, ඉධ පන මාතාපිතුඋපට්ඨාකා අධිජපෙතා. තස්මා උත්තමට්ඨයෙන සන්තානං, සෙට්ඨවරියට්ඨයෙන බ්‍රහ්මචාරීනං. ඉදං මාතාපිතුඋපට්ඨානං සබ්භි උපඤ්ඤාතන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. සතං එතානි යානානීති සන්තානං උත්තමපුරිසානං.

එතනි යානානි කාරණානි. අරියො දස්සනසම්පන්නොති ඉධ ඉමෙසංයෙව තිණ්ණං
 යානානං කාරණෙන අරියො වෙව දස්සනසම්පන්නො ව වෙදිතබ්බො, න
 බුද්ධාදයො න සොතාපන්නා. අථ වා සතං එතනි යානානීති මාතුපට්ඨානං
 පිතුපට්ඨානන්ති එතනි යානානි සන්නානං උත්තමපුරිසානං කාරණානීති එවං
 මාතාපිතුඋපට්ඨාකවසෙන ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථො වෙදිතබ්බො.
 මාතාපිතුඋපට්ඨාකොයෙව හි ඉධ ‘අරියො දස්සනසම්පන්නො’ති වුත්තො. ස
 ලොකං භජතෙ සිවන්ති සො බෙමං දෙවලොකං ගච්ඡතිති.

6. සීලවත්තසුත්තවණ්ණනා

46. ඡට්ඨෙය් තිහි යානෙහීති තිහි කාරණෙහි. කායෙනාතිආදීසු භික්ඛු
 ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා ගච්ඡන්තෙ අනුගච්ඡන්තා
 ආසනසාලාය සම්මජ්ජනඋපලෙපනාදීනි කරොන්තා ආසනානි පඤ්ඤාපෙන්නා
 පානීයං පච්චුපට්ඨාපෙන්නා කායෙන පුඤ්ඤං පසවන්ති නාම. භික්ඛුසඛිසං පිණ්ඩාය
 වරන්තං දිස්වා ‘යාගුං දෙථ, හත්තං දෙථ, සප්පිනවනීතාදීනි දෙථ, ගන්ධපුප්ඵාදීහි
 පුෂෙථ, උපොසථං උපවසථ, ධම්මං සුඤාථ, චෙතියං වන්දථා’තිආදීනි වදන්තා
 වාචාය පුඤ්ඤං පසවන්ති නාම. භික්ඛු පිණ්ඩාය වරන්තෙ දිස්වා ‘ලහන්තු’ති
 වින්තෙන්නා මනසා පුඤ්ඤං පසවන්ති නාම. පසවන්තීති පටිලහන්ති. පුඤ්ඤං
 පනෙත්ථ ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං කථිතං.

7. සඬ්ඛතලක්ඛණසුත්තවණ්ණනා

47. සත්තමෙ සඬ්ඛතස්සාති පච්චයෙහි සමාගන්ත්වා කතස්ස.
 සඬ්ඛතලක්ඛණානීති සඬ්ඛතං එතන්ති සඤ්ජානනකාරණානි නිමිත්තානි.
 උප්පාදොති ජාති. වයොති භෙදො. ධීතස්ස අඤ්ඤථත්තං නාම ජරා. තත්ථ
 සඬ්ඛතන්ති තෙභුමකා ධම්මා. මග්ගඵලානි පන අසම්මසනුපගන්තා ඉධ න
 කථියන්ති. උප්පාදාදයො සඬ්ඛතලක්ඛණා නාම. තෙසු උප්පාදක්ඛණෙ උප්පාදො,
 යානක්ඛණෙ ජරා, භෙදක්ඛණෙ වයො. ලක්ඛණං න සඬ්ඛතං, සඬ්ඛතං න
 ලක්ඛණං, ලක්ඛණෙන පන සඬ්ඛතං පරිච්ඡින්නං. යථා හත්ථිඅස්සගොමහිංසාදීනං
 සත්තිසුලාදීනි සඤ්ජානනලක්ඛණානි න හත්ථිආදයො, නපි හත්ථිආදයො
 ලක්ඛණානෙව, ලක්ඛණෙහි පන තෙ ‘අසුකස්ස හත්ථි, අසුකස්ස අස්සො,
 අසුකහත්ථි, අසුකඅස්සො’ති වා පඤ්ඤායන්ති, එවංසම්පදමිදං වෙදිතබ්බං.

8. අසඬ්ඛතලක්ඛණසුත්තවණ්ණනා

48. අට්ඨමෙ අසඬ්ඛතස්සාති පච්චයෙහි සමාගන්ත්වා අකතස්ස.
 අසඬ්ඛතලක්ඛණානීති අසඬ්ඛතං එතන්ති සඤ්ජානනකාරණානි නිමිත්තානි. න
 උප්පාදො පඤ්ඤායනීතිආදීහි උප්පාදජරාභධිගානං අභාවො වුත්තො.
 උප්පාදාදීනඤ්ඤි අභාවෙන අසඬ්ඛතන්ති පඤ්ඤායති.

9. පබ්බතරාජසුත්තවණ්ණනා

49. නවමෙ මහාසාලාති මහාරුක්ඛා. කුලපතින්ති කුලපෙට්ඨකං. සෙලොති සිලාමයො. අරඤ්ඤස්මිත්ති අගාමකට්ඨානො. බ්‍රහ්මාති මහන්තො. වනෙති අට්ඨියං. වනප්පතීති වනපෙට්ඨකා. ඉධ ධම්මං වරින්වාන, මග්ගං සුගතිගාමිනන්ති සුගතිගාමිකමග්ගසඬ්ඛානං ධම්මං වරින්වා.

10. ආතප්පකරණීයසුත්තවණ්ණනා

50. දසමෙ ආතප්පං කරණීයන්ති වීරියං කාතුං යුත්තං. අනුප්පාදායාති අනුප්පාදත්ථාය, අනුප්පාදං සාධෙස්සාමිති ඉමිනා කාරණෙන කත්තබ්බන්ති අත්ථො. පරතොපි එසෙව නයො. සාරීරිකානන්ති සරීරසම්භවානං. දුක්ඛානන්ති දුක්ඛමානං. තිබ්බානන්ති බහලානං, තාපනවසෙන වා තිබ්බානං. බරානන්ති ඵරුසානං. කට්ඨකානන්ති තිබ්භානං. අසාතානන්ති අමධුරානං. අමනාපානන්ති මනං වඩ්ඪෙත්තුං අසමත්ථානං. පාණහරානන්ති ජීවිතහරානං. අධිවාසනායාති අධිවාසනත්ථාය සහනත්ථාය බමනත්ථාය.

එත්තකෙ යානෙ සත්ථා ආණාපෙත්වා ආණත්තිං පවත්තෙත්වා ඉදාති සමාදපෙන්නො යතො බො, භික්ඛවෙතිආදිමාහ. තත්ථ යතොති යදා. ආතාපීති වීරියවා. නිපකොති සප්පඤ්ඤො. සතොති සතියා සමන්තාගතො. දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායාති වට්ඨදුක්ඛස්ස පරිච්ඡෙදපරිවුමකිරියාය. ඉමෙ ව පන ආතාපාදයො තයොපි ලොකියලොකුත්තරමිස්සකා කථිතා.

11. මහාවොරසුත්තවණ්ණනා

51. එකාදසමෙ මහාවොරොති මහන්තො බලවවොරො. සන්ධිත්ති සරසන්ධිං. නිල්ලොපන්ති මහාවිලොපං. එකාගාරිකන්ති එකමෙව ගෙහං පරිවාරෙත්වා විලුම්පනං. පරිපන්ථෙපි තිට්ඨතීති පන්ථදුහනකම්මං කරොති. නදීවිදුග්ගන්ති නදීනං දුග්ගමට්ඨානං අන්තරදීපකං, යත්ථ සක්කා හොති ද්විහිපි තිහිපි ජඩ්ඝසහස්සෙහි සද්ධිං නිලීයිතුං. පබ්බතවිසමන්ති පබ්බතානං විසමට්ඨානං පබ්බතන්තරං, යත්ථ සක්කා හොති සත්තහි වා අට්ඨහි වා ජඩ්ඝසහස්සෙහි සද්ධිං නිලීයිතුං. තිණගහනන්ති තිණෙන වඩ්ඪිත්වා සඤ්ජන්තං ද්වන්තියොජනට්ඨානං. රොධන්ති සනං අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසට්ඨසාධං එකාබද්ධං මහාවනසණ්ඩං. පරියොධාය අත්ථං භණ්ණස්සන්තීති පරියොදහිත්වා තං තං කාරණං පක්ඛිපිත්වා අත්ථං කථයිස්සන්ති. ත්‍යාස්සාති තෙ අස්ස. පරියොධාය අත්ථං භණ්ණන්තීති කිස්මිඤ්චි කිඤ්චි වත්තුං ආරද්ධෙධෙව “මා එවං අවුත්ථ, මයං එතං කුලපරම්පරාය ජානාම, න එස එවරුපං කරිස්සති” ති තං තං කාරණං පක්ඛිපිත්වා මහන්තමිපි දොසං හරන්තා අත්ථං භණ්ණන්ති. අථ වා පරියොධායාති පටිච්ඡාදෙත්වාතිපි අත්ථො. තෙ හි තස්සපි දොසං පටිච්ඡාදෙත්වා අත්ථං භණ්ණන්ති. බතං උපහතන්ති ගුණබනනෙන බතං, ගුණුපසානෙන උපහතං. විසමෙන කායකම්මෙනාති සම්පක්ඛලනට්ඨෙත විසමෙන කායද්වාරිකකම්මෙන. වට්ඨිමනොකම්මෙසුපි එසෙව නයො. අන්තග්ගාහිකායාති දසවත්ථුකාය අන්තං ගහෙත්වා යීතදිට්ඨියා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

වුළුවග්ගො පඤ්චමො.

පට්ඨපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

2. දුතියපණ්ණාසකං

(6) 1. බ්‍රාහ්මණවග්ගො

1. පට්ඨද්වෙබ්‍රාහ්මණසුත්තවණ්ණනා

52. බ්‍රාහ්මණවග්ගස්ස පට්ඨමෙ ජිණ්ණාති ජරාජිණ්ණා. වුද්ධාති වයොවුද්ධා. මහල්ලකාති ජාතිමහල්ලකා. අද්ධගතාති තයො අද්ධෙ අතික්කන්තා. වයොඅනුජ්ජත්තාති තතියං වයං අනුජ්ජත්තා. යෙන භගවා තෙනුපසඬකම්භුති පුත්තදාරෙ අත්තනො වචනං අකරොන්තෙ දිස්වා ‘සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා නිය්‍යානිකමග්ගං ගවෙසිස්සාමා’ති චිත්තෙන්වා උපසඬකම්භු. මයමස්සු, හො ගොතම, බ්‍රාහ්මණාති; හො ගොතම, මයං බ්‍රාහ්මණා න ඛත්තියා නාමච්චා න ගහපතිකාති බ්‍රාහ්මණභාවං ජානාපෙත්වා ජිණ්ණාතිආදිමාහංසු. අකතභීරුත්තාණාති අකතභයපරිත්තාණා. අවස්සයභූතං පතිට්ඨාකම්මං අම්හෙහි න කතන්ති දස්සෙත්ති. තග්ඝාති එකංසත්ථෙ නිපාතො, සම්පට්ච්ඡන්තත්ථෙ වා. එකන්තෙන තුම්හෙ එවරුපා, අහම්පි ඛො එතං සම්පට්ච්ඡාමිති ව දස්සෙති. උපනීයතීති උපසංහරීයති. අයං හි ජාතියා ජරං උපනීයති, ජරාය ඛ්‍යාධිං, ඛ්‍යාධිනා මරණං, මරණෙන පුන ජාතිං. තෙන වුත්තං – ‘උපනීයතී’ති.

ඉදානි යස්මා තෙ බ්‍රාහ්මණා මහල්ලකත්තා පබ්බජිත්වාපි වත්තං පුරෙතුං න සක්ඛිස්සන්ති, තස්මා තෙ පඤ්චස්ස සීලෙස්ස පතිට්ඨාපෙන්තො භගවා යොධ කායෙන සංයමොතිආදිමාහ. තත්ථ කායෙන සංයමොති කායද්වාරෙන සංවරො. සෙසෙස්සුපි එසෙව නයො. තං තස්ස පෙතස්සාති තං පුඤ්ඤං තස්ස පරලොකං ගතස්ස තායනට්ඨෙන තාණං, නිලීයනට්ඨෙන ලෙණං, පතිට්ඨානට්ඨෙන දීපො, අවස්සයනට්ඨෙන සරණං, උත්තමගතිවසෙන පරායණඤ්ච භොතීති දස්සෙති. ගාථා උත්තානත්ථායෙව. එවං තෙ බ්‍රාහ්මණා තථාගතෙන පඤ්චස්ස සීලෙස්ස සමාදපිතා යාවජීවං පඤ්ච සීලානි රක්ඛිත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිංසු.

2. දුතියද්වෙබ්‍රාහ්මණසුත්තවණ්ණනා

53. දුතියෙ භාජනන්ති යංකිඤ්චි භණ්ඩකං. සෙසං පට්ඨමෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

3. අඤ්ඤතරබ්‍රාහ්මණසුත්තවණ්ණනා

54. තතියෙ සම්මොදනීයන්ති සම්මොදජනනිං. සාරණීයන්ති සරිතබ්බයුත්තකං. වීතිසාරෙන්වාති පරියොසාපෙත්වා. කිත්තාවතාති කිත්තකෙන. සන්දිට්ඨිකො

ධම්මො හොතීති සාමං පස්සිතබ්බො හොති. අකාලිකොති න කාලන්තරෙ ඵලදායකො. ඵහිපස්සිකොති “ඵහි පස්සා”ති ඵවං දස්සෙතුං සක්කාති ආගමනීයපටිපදං පුච්ඡති. ඔපනෙය්යිකොති අත්තනො විත්තං උපනෙතබ්බො. පච්චත්තං වෙදිතබ්බොති සාමංයෙව ජානිතබ්බො. විඤ්ඤාහීති පණ්ඩිතෙනි. පරියාදිත්තචිත්තොති ආදිත්තගහිතපරාමට්ඨචිත්තො භුත්වා. වෙනෙතීති විත්තෙනි. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙන ලොකුත්තරමග්ගො පුච්ඡිතො, සත්ථාරාපි සොයෙව කථිතො. සො හි සාමං පස්සිතබ්බත්තා සන්දිට්ඨිකො නාමාති.

4. පරිබ්බාජකසුත්තවණ්ණනා

55. චතුත්ථෙ බ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකොති බ්‍රාහ්මණජාතිකො පරිබ්බාජකො, න ඛත්තියාදිජාතිකො. අත්තත්ථම්මිනි දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකං ලොකියලොකුත්තරම්ස්සකං අත්තනො අත්ථං.

5. නිබ්බුතසුත්තවණ්ණනා

56. පඤ්චමෙ අකාලිකන්ති න කාලන්තරෙ පත්තබ්බං. ඔපනෙය්යිකන්ති පටිපත්තියා උපගන්තබ්බං.

6. පලොකසුත්තවණ්ණනා

57. ඡට්ඨෙ ආචරියපාචරියානන්ති ආචරියානඤ්චෙව ආචරියාචරියානඤ්ච. අච්චි මඤ්ඤෙ ඵුට්ඨො අහොසීති යථා අච්චි මහානිරයො නිරන්තරඵුට්ඨො නෙරයිකසත්තෙනි පරිපුණ්ණො, මනුස්සෙනි ඵවං පරිපුණ්ණො හොති. කුක්කුට්ඨංපාතිකාති එකගාමස්ස ඡදනපිට්ඨිතො උප්පතිත්වා ඉතරගාමස්ස ඡදනපිට්ඨෙ පතනසඬ්ඛාතො කුක්කුට්ඨංපාතො එතාසු අත්ථිති කුක්කුට්ඨංපාතිකා. කුක්කුට්ඨංපාදිකාතිපි පාඨො, ගාමන්තරතො ගාමන්තරං කුක්කුට්ඨානං පදසා ගමනසඬ්ඛාතො කුක්කුට්ඨංපාදො එතාසු අත්ථිති අත්ථො. උභයම්පෙතං සනනිවාසතංයෙව දීපෙති. අධම්මරාගරත්තාති රාගො නාම එකත්තෙනෙව අධම්මො, අත්තනො පරික්ඛාරෙසු පන උප්පජ්ජමානො න අධම්මරාගොති අධිජ්ජෙතො, පරපරික්ඛාරෙසු උප්පජ්ජමානොව අධම්මරාගොති. විසමලොභාහිභූතාති ලොභස්ස සමකාලො නාම නත්ථි, එකත්තං විසමොව එස. අත්තනා පරිග්ගහිතවත්ථුම්හි පන උප්පජ්ජමානො සමලොභො නාම, පරපරිග්ගහිතවත්ථුම්හි උප්පජ්ජමානොව විසමොති අධිජ්ජෙතො. මිච්ඡාධම්මපරෙතාති අවත්ථුපටිසෙවනසඬ්ඛාතෙන මිච්ඡාධම්මෙන සමන්තාගතා. දෙවො න සම්මා ධාරං අනුප්පවෙච්ඡතීති වස්සිතබ්බයුත්තෙ කාලෙ වස්සං න වස්සති. දුබ්භික්ඛන්ති දුල්ලභහික්ඛං. දුස්සස්සන්ති විවිධසස්සානං අසම්පජ්ජනෙන දුස්සස්සං. සෙතට්ඨිකන්ති සස්සෙ සම්පජ්ජමානෙ පාණකා පතන්ති, තෙහි දට්ඨත්තා නික්ඛන්තනික්ඛන්තාති සාලිසිසාති සෙතවණ්ණොති හොන්ති නිස්සාරාති. තං සන්ධාය චුත්තං “සෙතට්ඨික”න්ති. සලාකාචුත්තන්ති වපිතං වපිතං සස්සං.

සලාකාමත්තමෙව සම්පජ්ජති, එලං න දෙතීති අත්ථො. යක්ඛාති යක්ඛාධිපතිනො.
වාලෙ අමනුස්සෙ ඔස්සජ්ජන්තීති චණ්ඩයක්ඛෙ මනුස්සපථෙ විස්සජ්ජෙන්ති, තෙ
ලද්ධොකාසා මහාජනං ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති.

7. වච්ඡගොත්තසුත්තවණ්ණනා

58. සත්තමෙ මහජ්ඣලන්ති මහාවිපාකං. ධම්මස්ස වානුධම්මං ඛ්‍යාකරොන්තීති
එත්ථ ධම්මො නාම කථිතකථා, අනුධම්මො නාම කථිතස්ස පටිකථනං.
සහධම්මිකොති සකාරණො සහෙතුකො. වාදානුපාතොති වාදස්ස අනුපාතො,
අනුපතනං පවත්තීති අත්ථො. ගාරය්හං යානන්ති ගරහිතබ්බයුත්තං කාරණං. ඉදං
වුත්තං හොති – හොතා ගොතමෙන වුත්තා සකාරණා වාදජ්ජවත්ති කිඤ්චිපි
ගාරය්හං කාරණං න ආගච්ඡතීති. අථ වා තෙහි පරෙහි වුත්තා සකාරණා වාදජ්ජවත්ති
කිඤ්චි ගාරය්හං කාරණං න ආගච්ඡතීති පුච්ඡති.

අත්තරායකරො හොතීති අත්තරායං විනාසං කිච්ඡලාභකං විලොමකං කරොති.
පාරිපන්ථිකොති පන්ථදුහනවොරො. ඛතො ච හොතීති ගුණඛනනෙන ඛතො හොති.
උපහතොති ගුණුපසාතෙනෙව උපහතො.

වන්දනිකායාති අසුචිකලලකුපෙ. ඔලිගල්ලෙති නිද්ධමනකලලෙ. සො වාති සො
සීලවාති වුත්තබ්බිණාසවො. සීලක්ඛන්ධෙනාති සීලරාසිනා. සෙසපදෙසුපි එසෙව
නයො. එත්ථ ච විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං වුච්චති පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං, තං
අසෙක්ඛස්ස පවත්තත්තා අසෙක්ඛන්ති වුත්තං. ඉතරාති
සික්ඛාපරියොසානජ්ජත්තතාය සයම්පි අසෙක්ඛානෙව. තාති ච පන ලොකුත්තරාති,
පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං ලොකියං.

රොහිණිසුත්ති රත්තවණ්ණාසු. සරූපාසුති අත්තනො වච්ඡකෙහි සමානරූපාසු.
පාරෙවතාසුති කපොතවණ්ණාසු. දන්තොති නිබ්බිසෙවනො. පුඬ්ගවොති උසහො.
ධොරය්හොති ධුරවාහො. කල්‍යාණජවනික්කමොති කල්‍යාණෙන උජුතා ජවෙන
ගන්තා. නාස්ස වණ්ණං පරික්ඛරෙති අස්ස ගොණස්ස සරීරවණ්ණං න
උපපරික්ඛන්ති, ධුරවහනකම්මමෙව පන උපපරික්ඛන්ති. යස්මිං කස්මිඤ්චි
ජාතියෙති යත්ථ කත්ථවි කුලජාතෙ. යාසු කාසුචි එතාසුති එතාසු
ඛත්තියාදිජ්ජහෙදාසු යාසු කාසුචි ජාතීසු.

බ්‍රහ්මවරියස්ස කෙවලීති බ්‍රහ්මවරියස්ස කෙවලෙන සමන්තාගතො,
පරිපුණ්ණභාවෙන යුත්තොති අත්ථො. බිණාසවො හි සකලබ්‍රහ්මවාරී නාම හොති.
තෙනෙනං වුත්තං. පන්තභාරොති ඔරොපිතභාරො, ඛන්ධභාරං කිලෙසභාරං
කාමගුණභාරඤ්ච ඔරොපෙන්වා යීතොති අත්ථො. කතකිච්චොති චතුහි මග්ගෙහි
කිච්චං කත්වා යීතො. පාරගු සබ්බධම්මානන්ති සබ්බධම්මා වුච්චන්ති පඤ්චක්ඛන්ධා
ද්වාදසායනනාති අට්ඨාරස ධාතුයො, තෙසං සබ්බධම්මානං අහිඤ්ඤාපාරං,
පරිඤ්ඤාපාරං, පහානපාරං, භාවනාපාරං, සවිජ්ජිරියාපාරං, සමාපත්තිපාරඤ්චාති

ජබ්බිධං පාරං ගතත්තා පාරගු. අනුපාදායාති අග්ගහෙත්වා. නිබ්බූතොති කිලෙසසන්නාපරහිතො. වීරජෙති රාගදොසමොහරජරහිතෙ.

අවිජානන්තාති ඛෙත්තං අජානන්තා. දුම්මෙධාති නිජ්ජඤ්ඤා. අස්සුතාවිනොති ඛෙත්තවිනිච්ඡයසවනෙන රහිතා. ඛහිද්ධාති ඉමම්භා සාසනා ඛහිද්ධා. න හි සන්තෙ උපාසරෙති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබ්බිණාසවෙ උත්තමපුරිසෙ න උපසඬකමන්ති. ධීරසම්මතෙති පණ්ඩිතෙහි සම්මතෙ සම්භාවිතෙ. මූලජාතා පතිට්ඨිතාති ඉමිනා සොතාපන්නස්ස සද්ධං දස්සෙති. කුලෙ වා ඉධ ජායරෙති ඉධ වා මනුස්සලොකෙ ඛත්තියබ්බාහමණුවෙස්සකුලෙ ජායන්ති. අයමෙව හි තිව්ධා කුලසම්පන්නි නාම. අනුපුබ්බෙන නිබ්බානං, අධිගච්ඡන්තිති සීලසමාධිපඤ්ඤාති ඉමෙ ගුණෙ පුරෙත්වා අනුක්කමෙන නිබ්බානං අධිගච්ඡන්තිති.

8. තිකණ්ණසුත්තවණ්ණනා

59. අට්ඨමෙ තිකණ්ණොති තස්ස නාමං. උපසඬකමීති “සමණො කිර ගොතමො පණ්ඩිතො, ගච්ඡිස්සාමි තස්ස සන්නික”න්ති වින්තෙත්වා භුත්තපාතරාසො මහාජනපරිවුතො උපසඬකමී. භගවතො සම්මුඛාති දසබලස්ස පුරතො නිසිදිත්වා. වණ්ණං භාසතීති කස්මා භාසති? සො කිර ඉතො පුබ්බෙ තථාගතස්ස සන්නිකං අගතපුබ්බො. අට්ඨස්ස එතදහොසි – “බුද්ධා නාම දුරාසදා, මග්ගි පයමතරං අකථෙන්නෙ කථෙය්‍යා වා න වා. සවෙ න කථෙස්සති, අට්ඨ මං සමාගමට්ඨානෙ කථෙන්නං එවං වක්ඛන්ති ‘ත්වං ඉධ කස්මා කථෙසි, යෙන තෙ සමණස්ස ගොතමස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා වචනමත්තම්පි න ලද්ධ’න්ති. තස්මා ‘එවං මෙ අයං ගරභා මුච්චිස්සති’”ති මඤ්ඤමානො භාසති. කිඤ්චාපි බ්‍රාහ්මණානං වණ්ණං භාසති, තථාගතස්ස පන ඤාණං සට්ඨෙස්සාමීති අධිජ්ජායෙනෙව භාසති. එවම්පි තෙවිජ්ජා බ්‍රාහ්මණාති තෙවිජ්ජකබ්‍රාහ්මණො එවංපණ්ඩිතා එවංධීරා එවංඛ්‍යාත්තා එවංබහුස්සුතා එවංවාදිනො, එවංසම්මතාති අත්ථො. ඉතිපිති ඉමිනා තෙසං පණ්ඩිතාදිආකාරපරිච්ඡෙදං දස්සෙති. එත්තකෙන කාරණෙන පණ්ඩිතා...පෙ.... එත්තකෙන කාරණෙන සම්මතාති අයඤ්චි එත්ථ අත්ථො.

යථා කථං පන බ්‍රාහ්මණාති එත්ථ යථාති කාරණවචනං, කථං පනාති පුච්ඡාවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – කථං පන, බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රාහ්මණා තෙවිජ්ජං පඤ්ඤාපෙන්නි. යථා එවං සක්කා හොති ජානිතුං, තං කාරණං වදෙහීති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො “ජානනට්ඨානෙයෙව මං සම්මාසම්බුද්ධො පුච්ඡි, නො අජානනට්ඨානෙ”ති අත්තමනො හුත්වා ඉධ, හො ගොතමාතිආදිමාහ. තත්ථ උභතොති ද්විහිපි පක්ඛෙහි. මාතිතො ව පිතිතො වාති යස්ස මාතා බ්‍රාහ්මණී, මාතු මාතා බ්‍රාහ්මණී, තස්සාපි මාතා බ්‍රාහ්මණී. පිතා බ්‍රාහ්මණො, පිතු පිතා බ්‍රාහ්මණො, තස්සාපි පිතා බ්‍රාහ්මණො, සො උභතො සුජාතො මාතිතො ව පිතිතො ව. සංසුද්ධගහණිකොති යස්ස සංසුද්ධා මාතු ගහණී, කුච්ඡිති අත්ථො. “සමවෙපාකිනියා ගහණියා”ති පන එත්ථ කම්මජතෙජොධාතු ගහණීති වුච්චති.

යාව සත්තමා පිනාමහසුගාති එත්ථ පිතු පිතා පිනාමහො, පිනාමහස්ස යුගං පිනාමහසුගං. යුගන්ති ආයුජ්ජමාණං වුවිච්ඡි. අභිලාපමත්තමෙව චෙතං, අත්ථතො පන පිනාමහොයෙව පිනාමහසුගං. තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිනාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා. එවං යාව සත්තමො පුරිසො, තාව සංසුද්ධගහණිකො, අථ වා අක්ඛිත්තො අනුපක්කුට්ඨො ජාතිවාදෙනාති දස්සෙති. අක්ඛිත්තොති “අපනෙථ එතං, කිං ඉමිනා” ති එවං අක්ඛිත්තො අනවක්ඛිත්තො. අනුපක්කුට්ඨොති න උපක්කුට්ඨො, න අක්කොසං වා නින්දං වා පත්තපුබ්බො. කෙන කාරණෙනාති? ජාතිවාදෙන. “ඉතිපි භීතජාතිකො එසො” ති එවරුපෙන වචනෙනාති අත්ථො.

අජ්ඣායකොති ඉදං “න දානිමෙ ඤායන්ති, න දානිමෙ ඤායන්තිති බො, වාසෙට්ඨ, අජ්ඣායකා අජ්ඣායකාතෙව තතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්ත” තිති (දී. නි. 3.132) එවං පටිමකප්පිකකාලෙ ඤානවිරහිතානං බ්‍රාහ්මණානං ගරහවචනං උජ්ජන්තං. ඉදානි පන තං අජ්ඣායතිති අජ්ඣායකො, මන්තෙ පරිවත්තෙතිති ඉමිනා අත්ථෙත පසංසාවචනං කත්වා වොහරන්ති. මන්තෙ ධාරෙතිති මන්තධරො.

තිණ්ණං වෙදානන්ති ඉරුබ්බෙදයපුබ්බෙදසාමබ්බෙදානං. ඔට්ඨපහතකරණවසෙන පාරං ගතොති පාරගු. සහ නිසණ්ඩුනා ව කෙටුහෙන ව සනිසණ්ඩුකෙටුහානං. නිසණ්ඩුති නාමනිසණ්ඩුරුක්ඛාදීනං වෙච්චනපකාසකසත්ථං. කෙටුහන්ති කිරියාකප්පවිකප්පො කථිතං උපකාරාය සත්ථං. සහ අක්ඛරප්පහෙදෙන සාක්ඛරප්පහෙදානං. අක්ඛරප්පහෙදොති සික්ඛා ව නිරුත්ති ව. ඉතිහාසපඤ්චමානන්ති ආට්ඨබ්බණුවෙදං චතුත්ථං කත්වා ඉතිහ ආස, ඉතිහ ආසාති රීදිසවචනපටිසංයුත්තො පුරාණකථාසඬ්ඛාතො ඛත්තවිජ්ජාසඬ්ඛාතො වා ඉතිහාසො පඤ්චමො එතෙසන්ති ඉතිහාසපඤ්චමා. තෙසං ඉතිහාසපඤ්චමානං වෙදානං.

පදං තදවසෙසඤ්ච ධ්‍යාකරණං අධියති වෙදෙති වාති පදකො වෙය්‍යාකරණො. ලොකායතං වුවිච්ඡි විතණ්ඩවාදසත්ථං. මහාපුරිසලක්ඛණන්ති මහාපුරිසානං බුද්ධාදීනං ලක්ඛණදීපකං ද්වාදසසහස්සගන්ථපමාණං සත්ථං, යත්ථ සොළසසහස්සගාථාපදපරිමාණා බුද්ධමත්තා නාම අහෙසුං, යෙසං වසෙන “ඉමිනා ලක්ඛණෙන සමන්තාගතා බුද්ධා නාම හොන්ති, ඉමිනා පච්චෙකබුද්ධා, ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසීති මහාසාවකා, බුද්ධමාතා, බුද්ධපිතා, අග්ගපට්ඨාකා, අග්ගපට්ඨායිකා, රාජා චක්කවත්ති” ති අයං විසෙසො ඤායති. අනවයොති ඉමෙසු ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනුතො පරිපුරකාරී, අවයො න හොතිති වුත්තං හොති. අවයො නාම යො තාති අත්ථතො ව ගන්ථතො ව සන්ධාරෙතුං න සක්කොති. අථ වා අනවයොති අනු අවයො, සන්ධිවසෙන උකාරලොපො. අනු අවයො පරිපුණ්ණසිප්පොති අත්ථො.

තෙන භීති ඉදං භගවා නං ආයාවන්තං දිස්වා “ඉදානිස්ස පඤ්භං කථෙතුං කාලො” ති ඤත්වා ආහ. තස්සත්ථො – යස්මා මං ආයාවසි, තස්මා සුණාහීති. විච්චිචෙව කාමෙහීතිආදි විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.70) විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පනෙතං

තිස්සන්තං විජ්ජානං පුබ්බභාගපටිපත්තිදස්සනත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ද්විත්තං විජ්ජානං අනුපදවණ්ණනා වෙව භාවනානායො ච විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.402 ආදයො) විත්ථාරිතොව.

පයමා විජ්ජාති පයමං උප්පන්නාති පයමා, විදිතකරණටියෙන විජ්ජා. කිං විදිතං කරොති? පුබ්බෙනිවාසං. අවිජ්ජාති තස්සෙව පුබ්බෙනිවාසස්ස අවිදිතකරණටියෙන තප්පට්ඨිජාදකො මොහො වුවිච්ඡි. තමොති ස්වෙව මොහො පට්ඨිජාදකටියෙන තමොති වුවිච්ඡි. ආලොකොති සායෙව විජ්ජා ඔභාසකරණටියෙන ආලොකොති වුවිච්ඡි. එත්ථ ච විජ්ජා අධිගතාති අයං අත්ථො. සෙසං පසංසාවචනං. යොජනා පනෙත්ථ අයමස්ස විජ්ජා අධිගතා, අථස්ස අධිගතවිජ්ජස්ස අවිජ්ජා විහතා විනට්ඨාති අත්ථො. කස්මා? යස්මා විජ්ජා උප්පන්නා. ඉතරස්මිම්පි පද්ද්වයෙ එසෙව නයො. යථා තන්ති එත්ථ යථාති ඔපම්මං, තන්ති නිපාතමත්තං. සතියා අවිජ්ජවාසෙන අප්පමත්තස්ස. වීරියානාපෙන ආතාපිනො. කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛතාය පහිතත්තස්ස. පෙසිතත්තස්සාති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – යථා අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො අවිජ්ජා විහඤ්ඤාය, විජ්ජා උප්පජ්ජෙයා. තමො විහඤ්ඤාය, ආලොකො උප්පජ්ජෙයා, එවමෙව තස්ස අවිජ්ජා විහතා, විජ්ජා උප්පන්නා. තමො විහතො, ආලොකො උප්පන්නො. එතස්ස තෙන පධානානුයොගස්ස අනුරූපමෙව එලං ලද්ධන්ති.

චුතුපපාතකථායං විජ්ජාති දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණවිජ්ජා. අවිජ්ජාති සත්තානං චුතිපටිසන්ධිපට්ඨිජාදිකා අවිජ්ජා. සෙසං චුත්තනයමෙව.

තතියවිජ්ජාය සො එවං සමාහිතෙ විත්තෙති විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානවිත්තං වෙදිතබ්බං. ආසවානං බයඤ්ඤාණායාති අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණත්ථාය. අරහත්තමග්ගො හි ආසවවිනාසනතො ආසවානං බයොති වුවිච්ඡි, තනු වෙතං ඤාණං තත්ථ පරියාපන්නත්තාති. විත්තං අහිනින්නාමෙතීති විපස්සනාවිත්තං අහිනිහරති. සො ඉදං දුක්ඛන්ති එවමාදිසු එත්තකං දුක්ඛං, න ඉතො හියොයාති සබ්බමිපි දුක්ඛස්ඵවං සරසලක්ඛණප්පට්ඨෙධෙන යථාභූතං පජානාති පටිවිජ්ඣති, තස්ස ච දුක්ඛස්ස නිබ්බත්තිකං තණ්හං “අයං දුක්ඛසමුදයො”ති, තදුභයමිපි යං යානං පත්වා නිරුජ්ඣති, තං තෙසං අපවත්ති නිබ්බානං “අයං දුක්ඛනිරොධො”ති. තස්ස ච සම්පාපකං අරියමග්ගං “අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා”ති සරසලක්ඛණප්පට්ඨෙධෙන යථාභූතං පජානාති පටිවිජ්ඣති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං සරූපතො සච්චාති දස්සෙත්වා ඉදාති කිලෙසවසෙන පරියායතො දස්සෙන්නො ඉමෙ ආසවාතිආදිමාහ. තස්ස එවං ජානතො එවං පස්සතොති තස්ස හික්ඛුතො එවං ජානත්තස්ස එවං පස්සන්තස්ස. සහ විපස්සනාය කොට්ඨිපත්තං මග්ගං කට්ඨං. කාමාසවාති කාමාසවතො. විමුච්චතීති ඉමිනා මග්ගක්ඛණං දස්සෙති. මග්ගක්ඛණෙ හි විත්තං විමුච්චති, එලක්ඛණෙ විමුත්තං හොති. විමුත්තස්මි.

විමුක්තමිති ඤාණන්ති ඉමිනා පච්චවෙක්ඛණඤාණං දස්සෙති. බිණා ජාතීතිආදීහි තස්ස භූමිං. තෙන හි ඤාණෙන සො පච්චවෙක්ඛන්තො බිණා ජාතීතිආදීහි පජානාති. කතමා පනස්ස ජාති බිණා, කථංඤ්ව නං පජානාතීති? න තාවස්ස අතීතා ජාති බිණා පුබ්බෙව බිණත්තා, න අනාගතා, අනාගතෙ වායාමාභාවතො, න පච්චුප්පන්තා, විජ්ජමානත්තා. යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකචතුපඤ්චවොකාරහවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පහෙදා ජාති, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන බිණා. තං සො මග්ගභාවනාය පහිනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානමපි කම්මං ආයතිඅප්පට්ඨන්ධිකං භොතීති ජානන්තො පජානාති.

වුසිතන්ති වුත්ථං පරිවුත්ථං, කතං වරිතං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො. බ්‍රහ්මවරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියං. පුපුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙක්ඛා බ්‍රහ්මවරියවාසං වසන්ති නාම, බිණාසවො වුත්ථවාසො. තස්මා සො අත්තනො බ්‍රහ්මවරියවාසං පච්චවෙක්ඛන්තො ‘‘වුසිතං බ්‍රහ්මවරිය’’න්ති පජානාති. කතං කරණීයන්ති චතුසු සච්චෙසු චතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසවිජ්ජිරියාභාවනාහිසමයවසෙන සොළසවිධමිපි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. පුපුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති, බිණාසවො කතකරණීයො. තස්මා සො අත්තනො කරණීයං පච්චවෙක්ඛන්තො ‘‘කතං කරණීය’’න්ති පජානාති. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පුන ඉත්ථභාවාය, එවං සොළසවිධකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාකිච්චං මෙ නත්ථීති පජානාති. අථ වා ඉත්ථත්තායාති ඉත්ථභාවතො, ඉමස්මා එවං පකාරා ඉදානි වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථී, ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා රුක්ඛා විය. තෙ වරිමකවිඤ්ඤාණනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්තීති පජානාති. ඉධ විජ්ජාති අරහත්තමග්ගඤාණවිජ්ජා. අවිජ්ජාති චතුසච්චප්පට්ඨිජාදිකා අවිජ්ජා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අනුච්චාවචසීලස්සාති යස්ස සීලං කාලෙන භායති, කාලෙන වඩ්ඪති, සො උච්චාවචසීලො නාම භොති. බිණාසවස්ස පන සීලං එකන්තවඩ්ඪිතමෙව. තස්මා සො අනුච්චාවචසීලො නාම භොති. වසිභූතන්ති වසිප්පත්තං. සුසමාහිතන්ති සුට්ඨු සමාහිතං, ආරම්මණමිහි සුට්ඨපිතං. ධීරන්ති ධීතිසම්පන්නං. මච්චුභායිතන්ති මච්චුං ජහිත්වා ධීතං. සබ්බප්පභායිතන්ති සබ්බෙ පාපධම්මෙ පජහිත්වා ධීතං. බුද්ධන්ති චතුසච්චබුද්ධං. අන්තිමදෙහිතන්ති සබ්බපච්ඡිමසර්වරිදානං. තං නමස්සන්ති ගොතමන්ති තං ගොතමගොත්තං බුද්ධසාවකා නමස්සන්ති. අථ වා ගොතමබුද්ධස්ස සාවකොපි ගොතමො, තං ගොතමං දෙවමනුස්සා නමස්සන්තීති අත්ථො.

පුබ්බෙතිවාසන්ති පුබ්බෙතිවුත්ථක්ඛන්ධපරම්පරං. යොවෙතීති යො අවෙති අවගච්ඡති. යොවෙදීතිපි පායො. යො අවෙදි, විදිතං පාකටං කත්වා ධීතොති අත්ථො. සග්ගාපායඤ්ච පස්සතීති ඡ කාමාවචරෙ නව බ්‍රහ්මලොකෙ චත්තාරො ව අපායෙ පස්සති. ජාතික්ඛයං පත්තොති අරහත්තං පත්තො. අහිඤ්ඤාවොසිතොති ජානිත්වා කිච්චවොසානෙන වොසිතො. මුතීති මොනෙය්‍යෙන සමන්තාගතො බිණාසවමුති.

එතැනින් හෙට්ටා නිද්දිට්ටානි පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාදීහි. නාඤ්ඤං ලපිතලාපනන්ති යො පනඤ්ඤො තෙවිජ්ජොති අඤ්ඤෙහි ලපිතවචනමත්තමෙව ලපති, තමහං තෙවිජ්ජොති න වදාමි, අත්තපච්චක්ඛන්තො ඤත්වා පරස්සපි තිස්සො විජ්ජා කට්ඨන්තමෙවාහං තෙවිජ්ජොති වදාමිති අත්ථො. කලන්ති කොට්ඨාසං. නාග්ගතිති න පාපුණාති. ඉදානි බ්‍රාහ්මණො භගවතො කථාය පසන්තො පසන්තාකාරං කරොන්තො අභික්කන්තන්තිආදිමාහ.

9. ජාණ්ඩස්සොණිසුත්තවණ්ණනා

60. නවමෙ යස්සස්සුති යස්ස භවෙය්‍යුං. යඤ්ඤොතිආදිසු යජිතබ්බොති යඤ්ඤො, දෙය්‍යධම්මස්සෙතං නාමං. සද්ධන්ති මතකහත්තං. ථාලිපාකොති වරපුරිසානං දාතබ්බයුත්තං හත්තං. දෙය්‍යධම්මන්ති වුත්තාවසෙසං යංකිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං නාම. තෙවිජ්ජෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු දානං දදෙය්‍යාති සබ්බමෙතං දානං තෙවිජ්ජෙසු දදෙය්‍ය, තෙවිජ්ජා බ්‍රාහ්මණාව පටිග්ගහෙතුං යුත්තාති දස්සෙති. සෙසමෙත්ථ හෙට්ටා වුත්තනයමෙවාති.

10. සඬගාරවසුත්තවණ්ණනා

61. දසමෙ සඬගාරවොති එවංනාමකො රාජගහනගරෙ ජිණ්ණපටිසඬ්ඛරණකාරකො ආයුත්තකබ්‍රාහ්මණො. උපසඬකමිති භුත්තපාතරාසො භුත්වා මහාජනපරිවුතො උපසඬකමි. මයමස්සුති එත්ථ අස්සුති නිපාතමත්තං, මයං, හො ගොතම, බ්‍රාහ්මණා නාමාති ඉදමෙව අත්ථපදං. යඤ්ඤං යජාමාති බාහිරසමයෙ සබ්බවතුක්කෙන සබ්බට්ඨකෙන සබ්බසොළසකෙන සබ්බද්වන්තිංසාය සබ්බවතුසට්ඨියා සබ්බසතෙන සබ්බපඤ්චසතෙනාති ව එවං පාණ්ඩාතපටිසංයුත්තො යඤ්ඤො නාම හොති. තං සන්ධායෙවමාහ. අනෙකසාරීරිකන්ති අනෙකසාරීරසම්භවං. යදිදන්ති යා එසා. යඤ්ඤාධිකරණන්ති යජනකාරණා වෙව යාජනකාරණා වාති අත්ථො. එකස්මිඤ්චි බහුතං දදන්තෙපි දාපෙන්තෙපි බහුසුපි බහුතං දදන්තෙසුපි දාපෙන්තෙසුපි පුඤ්ඤපටිපදා අනෙකසාරීරිකා නාම හොති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. තුය්හඤ්ච තුය්හඤ්ච යජාමිති වදන්තස්සාපි ත්වඤ්ච ත්වඤ්ච යජාමිති ආණාපෙන්තස්සාපි ව අනෙකසාරීරිකාව හොති. තමපි සන්ධායෙතං වුත්තං. යස්ස වා තස්ස වාති යස්මා වා තස්මා වා. එකමත්තානං දමෙතීති අත්තනො ඉන්ද්‍රියදමනවසෙන එකං අත්තානමෙව දමෙති. එකමත්තානං සමෙතීති අත්තනො රාගාදිසමනවසෙන එකං අත්තානමෙව සමෙති. පරිනිබ්බාපෙතීති රාගාදිපරිනිබ්බානෙනෙව පරිනිබ්බාපෙති. එවමස්සායන්ති එවං සන්තෙපි අයං.

එවමිදං බ්‍රාහ්මණස්ස කථං සුත්වා සත්ථා වින්තෙසි – “අයං බ්‍රාහ්මණො පසුසාතකසංයුත්තං මහායඤ්ඤං අනෙකසාරීරිකං පුඤ්ඤපටිපදං වදෙති, පබ්බජ්ජාමුලකං පන පුඤ්ඤප්පත්තිපටිපදං එකසාරීරිකන්ති වදෙති. නෙවායං එකසාරීරිකං ජානාති, න අනෙකසාරීරිකං, හන්දස්ස එකසාරීරිකඤ්ච අනෙකසාරීරිකඤ්ච පටිපදං දෙසෙස්සාමි”ති උපරි දෙසනං වඩ්ඪෙත්තො තෙන හි

බ්‍රාහ්මණානිආදිමාහ. තත්ථ යථා තෙ බමෙය්‍යානි යථා තුය්හං රුචිවෙය්‍යා. ඉධ කථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජතිනිආදි විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතමෙව. එථායං මග්ගොති එථ තුම්හෙ, අහමනුසාසාමි, අයං මග්ගො. අයං පටිපදානි තස්සෙව වෙවචනං. යථා පටිපන්නොති යෙන මග්ගෙන පටිපන්නො. අනුත්තරං බ්‍රහ්මවරියොගධන්ති අරහත්තමග්ගසංඛිබ්බාතස්ස බ්‍රහ්මවරියස්ස අනුත්තරං ඔගධං උත්තමපතිට්ඨාභූතං නිබ්බානං. ඉච්චායන්ති ඉති අයං.

අප්පට්ඨකරාති යත්ථ බහුභි වෙය්‍යාවච්චකරෙහි වා උපකරණෙහි වා අත්ථො නත්ථි. අප්පසමාරම්භකරාති යත්ථ බහුතං කම්මච්ඡෙදවසෙන පිළාසංඛිබ්බාතො සමාරම්භො නත්ථි. සෙය්‍යථාපි භවං ගොතමො, භවං වානන්දො, එතෙ මෙ පුජ්ජාති යථා භවං ගොතමො, භවඤ්චානන්දො, එවරුපා මම පුජ්ජා, තුම්හෙයෙව ද්වෙ ජනා මය්හං පුජ්ජා ව පාසංසා වාති ඉමමත්ථං සන්ධායෙනං වදති. තස්ස කිර එවං අහොසි – ‘ආනන්දත්ථෙරො මංයෙව ඉමං පඤ්ඤං කථාපෙතුකාමො, අත්තනො ඛො පන වණ්ණෙ චුත්තෙ පදුස්සනකො නාම නත්ථි’ති. තස්මා පඤ්ඤං අකථෙතුකාමො වණ්ණහණනෙන වික්ඛෙපං කරොන්තො එවමාහ.

න ඛො ක්‍යාහන්ති න ඛො තෙ අහං. ථෙරොපි කිර වින්තෙසි – ‘අයං බ්‍රාහ්මණො පඤ්ඤං අකථෙතුකාමො පරිවත්තති, ඉමං පඤ්ඤං එතංයෙව කථාපෙස්සාමි’ති. තස්මා නං එවමාහ.

සහධම්මිකන්ති සකාරණං. සංසාදෙතීති සංසිද්ධාපෙති. නො විස්සජ්ජෙතීති න කථෙති. යංනුනාහං පරිමොවෙය්‍යන්ති යංනුනාහං උභොපෙනෙ විහෙසනො පරිමොවෙය්‍යං. බ්‍රාහ්මණො හි ආනන්දෙන පුච්ඡිතං පඤ්ඤං අකථෙන්නො විහෙසෙති, ආනන්දොපි බ්‍රාහ්මණං අකථෙන්නං කථාපෙන්නො. ඉති උභොපෙනෙ විහෙසනො මොවෙස්සාමිති වින්තෙත්වා එවමාහ. කා න්වජ්ජාති කා නු අජ්ජ. අත්තරාකථා උදපාදීති අඤ්ඤස්සා කථාය අත්තරන්තරෙ කතරා කථා උප්පජ්ජිති පුච්ඡති. තදා කිර රාජන්තෙපුරෙ තිණි පාටිභාරියානි ආරඛ්භ කථා උදපාදි, තං පුච්ඡාමිති සත්ථා එවමාහ. අථ බ්‍රාහ්මණො ‘ඉදානි වත්තුං සක්ඛිස්සාමි’ති රාජන්තෙපුරෙ උප්පන්නං කථං ආරොචෙන්නො අයං ඛිවජ්ජ, හො ගොතමානිආදිමාහ. තත්ථ අයං ඛිවජ්ජාති අයං ඛො අජ්ජ. පුබ්බෙ සුදන්ති එත්ථ සුදන්ති නිපාතමත්තං. උත්තරි මනුස්සධම්මානි දසකුසලකම්මපථසංඛිබ්බාතා මනුස්සධම්මා උත්තරිං. ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙසුන්ති හික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා ආකාසෙනෙව ගමිංසු වෙව ආගමිංසු වාති එවං පුබ්බෙ පවත්තං ආකාසගමනං සන්ධායෙවමාහ. එතරහි පන බහුතරා ව හික්ඛුති ඉදං සො බ්‍රාහ්මණො ‘පුබ්බෙ හික්ඛු ‘වත්තාරො පච්චයෙ උප්පාදෙස්සාමා’ති මඤ්ඤෙ එවමකංසු, ඉදානි පච්චයානං උප්පන්නභාවං ඤාත්වා සොජ්ජෙන වෙව පමාදෙන ව වීතිනාමෙන්නි’ති ලද්ධියා එවමාහ.

පාටිභාරියානීති පච්චනිකපටිභරණවසෙන පාටිභාරියානි. ඉද්ධිපාටිභාරියන්ති ඉජ්ඣනවසෙන ඉද්ධි, පටිභරණවසෙන පාටිභාරියං, ඉද්ධියෙව පාටිභාරියං.

ඉද්ධිපාටිභාරියං. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. අනෙකච්ඡිතං ඉද්ධිවිධන්තිආදීනං
අත්ථො චෙව භාවනානයො ච විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.365) විත්ථාරිතොව.

නිමිත්තෙන ආදිසතිති ආගතනිමිත්තෙන වා ගතනිමිත්තෙන වා යිතනිමිත්තෙන
වා “ඉදං නාම භවිස්සති”ති කථෙති. තත්ත්වං වත්ථු – එකො කිර රාජා තිස්සො මුත්තා
ගහෙත්වා පුරොහිතං පුච්ඡ “කිං මෙ, ආචරිය, භත්ථෙ”ති. සො ඉතො විතො ච
ඕලොකෙසි, තෙන ච සමයෙන එකා සරලු “මක්ඛිකං ගහෙස්සාමී”ති පක්ඛන්තා,
ගහණකාලෙ මක්ඛිකා පලාතා. සො මක්ඛිකාය මුත්තන්තා “මුත්තා මහාරාජා”ති
ආහ. මුත්තා තාව භොන්තු, කති මුත්තාති. සො පුත නිමිත්තං ඕලොකෙසි.
අථාච්ඡරෙ කුක්කුටො තික්ඛන්තුං සද්දං නිව්ඡාරෙසි. බ්‍රාහ්මණො “තිස්සො
මහාරාජා”ති ආහ. එවං එකච්චො ආගතනිමිත්තෙන කථෙති. එතෙනුපායෙන
ගතයිතනිමිත්තෙහිපි කථනං වෙදිතබ්බං. එවම්පි තෙ මනොති එවං තව මනො
සොමනස්සිතො වා දොමනස්සිතො වා කාමචිතක්කාදිසංයුත්තො වාති. දුතියං
තස්සෙව වෙවචනං. ඉතිපි තෙ විත්තන්ති ඉතිපි තව විත්තං, ඉමඤ්ච ඉමඤ්ච අත්ථං
විත්තයමානං පවත්තතිති අත්ථො. බහුං වෙපි ආදිසතිති බහුං වෙපි කථෙති. තථෙව
තං භොතීති යථා කථිතං, තථෙව භොති.

අමනුස්සානන්ති යක්ඛපිසාවාදීනං. දෙවතානන්ති වාතුමහාරාජිකාදීනං. සද්දං
සුත්වාති අඤ්ඤස්ස විත්තං ඤත්වා කථෙන්නානං සුත්වා. විතක්කච්ඡ්ථාරසද්දන්ති
විතක්කච්ඡ්ථාරවසෙන උප්පන්නං විප්පලපන්නානං සුත්තප්පමත්තාදීනං සද්දං.
සුත්වාති තං සුත්වා. යං විතක්කයතො තස්ස සො සද්දො උප්පන්නො, තස්ස වසෙන
“එවම්පි තෙ මනො”තිආදිසති.

තත්ත්වොති වත්ථුති – එකො කිර මනුස්සො “අට්ඨං කරිස්සාමී”ති ගාමා නගරං
ගච්ඡන්තො නික්ඛන්තට්ඨානතො පට්ඨාය “විනිව්ඡයසභායං රඤ්ඤො ච
රාජමහාමත්තානඤ්ච ඉදං කථෙස්සාමී ඉදං කථෙස්සාමී”ති විතක්කෙන්තො
රාජකුලං ගතො විය රඤ්ඤො පුරතො යිතො විය අට්ඨකාරකෙන සද්ධිං
කථෙන්නො විය ච අභොසි, තස්ස තං විතක්කච්ඡ්ථාරවසෙන නිව්ඡරන්තං සද්දං
සුත්වා එකො පුරිසො “කෙනට්ඨෙන ගච්ඡසී”ති ආහ. අට්ඨකම්මෙනාති. ගච්ඡ,
ජයො තෙ භවිස්සතිති. සො ගන්ත්වා අට්ඨං කත්වා ජයමෙව පාපුණි.

අපරොපි ථෙරො මොළියගාමෙ පිණ්ඩාය වරි. අථ නං නික්ඛමන්තං එකා දාරිකා
අඤ්ඤවිහිතා න අද්දස. සො ගාමද්වාරෙ යත්වා නිවත්තිත්වා ඕලොකෙන්වා තං
දිස්වා විතක්කෙන්තො අගමාසි. ගච්ඡන්තොයෙව ච “කිං නු ඛො කුරුමානා දාරිකා
න අද්දසා”ති වචිහෙදං අකාසි. පස්සෙ යිතො එකො පුරිසො සුත්වා “තුම්හෙ,
භන්තෙ, මොළියගාමෙ වරිත්ථා”ති ආහ.

මනොසඬ්ඛාරා පණ්ණිතාති විත්තසඬ්ඛාරා සුට්ඨපිතා. විතක්කෙස්සතිති
විතක්කයිස්සති පවත්තයිස්සතිති පජානාති. පජානන්තො ච ආගමනෙන ජානාති,
පුබ්බභාගෙන ජානාති, අන්තොසමාපත්තියං විත්තං අපලොකෙන්වා ජානාති.

ආගමනෙන් ජානාති නාම කසිණපරිකම්මකාලෙයෙව “යෙනාකාරෙන ස කසිණභාවනං ආරද්ධො පට්ඨානං වා...පෙ.... චතුත්ථජ්ඣානං වා අට්ඨ වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙස්සති” ති ජානාති. පුබ්බභාගෙන ජානාති නාම පට්ඨවිපස්සනාය ආරද්ධායයෙව ජානාති, “යෙනාකාරෙන එස විපස්සනං ආරද්ධො සොනාපත්තිමග්ගං වා නිබ්බත්තෙස්සති...පෙ.... අරහත්තමග්ගං වා නිබ්බත්තෙස්සති” ති ජානාති. අන්තොසමාපත්තියං චිත්තං ඔලොකෙන්වා ජානාති නාම – “යෙනාකාරෙන ඉමස්ස මනොසච්චාරා සුට්ඨපිනා, ඉමස්ස නාම චිත්තස්ස අනන්තරා ඉමං නාම චිත්තං චිත්තස්සති, ඉතො වුට්ඨිතස්ස එතස්ස භානභාගියො වා සමාධි භවිස්සති ධීතිභාගියො වා විසෙසභාගියො වා නිබ්බේධභාගියො වා, අභිඤ්ඤායො වා නිබ්බත්තෙස්සති” ති ජානාති. තත්ථ පුටුප්පනො වෙනොපරියඤ්ඤාණලාභී පුටුප්පනානංයෙව චිත්තං ජානාති, න අරියානං. අරියෙසුපි හෙට්ඨිමො උපරිමස්ස චිත්තං න ජානාති, උපරිමො පන හෙට්ඨිමස්ස ජානාති. එතෙසු ව සොනාපත්තො සොනාපත්තිඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති...පෙ.... අරහා අරහත්තඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති. උපරිමො හෙට්ඨිමං න සමාපජ්ජති. තෙසඤ්ඤි හෙට්ඨිමා හෙට්ඨිමා සමාපත්ති තත්ත්වයෙව හොති. තථෙව තං හොතිති එතං එකංසෙන තථෙව හොති. වෙනොපරියඤ්ඤාණවසෙන ඤාතඤ්ඤි අඤ්ඤාභාවි නාම නත්ථි.

එවං චිත්තකෙටාති එවං නෙක්ඛම්මචිත්තකාදයො පවත්තෙන්තා චිත්තකෙටං. මා එවං චිත්තකයිත්ථාති එවං කාමචිත්තකාදයො පවත්තෙන්තා මා චිත්තකයිත්ථං. එවං මනසි කරොටාති එවං අතිච්චසඤ්ඤමෙව, දුක්ඛසඤ්ඤාදීසු වා අඤ්ඤතරං මනසි කරොටං. මා එවන්ති නිච්චන්තිආදිනා නයෙන මා මනසා කරිත්ථං. ඉදන්ති ඉදං පඤ්චකාමගුණරාගං පජ්ජන්තං. ඉදඤ්ච උපසම්පජ්ජාති ඉදං චතුමග්ගඵලප්පහෙදං ලොකුත්තරධම්මමෙව උපසම්පජ්ජ පාපුණිත්වා නිප්පාදෙන්වා විහරන්තං.

මායාසහධම්මරූපං විය බායතීති මායාය සමානකාරණජාතිකං විය හුන්වා උපට්ඨාති. මායාකාරොපි හි උදකං ගහෙන්වා තෙලං කරොති, තෙලං ගහෙන්වා උදකන්ති එවං අනෙකරූපං මායං දස්සෙති. ඉදම්පි පාටිභාරියං තථාරූපමෙවාති. ඉදම්පි මෙ, හො ගොතම, පාටිභාරියං මායාසහධම්මරූපං විය බායතීති වින්තාමණිකවිජ්ජාසරික්ඛකතං සන්ධාය එවං ආහ. වින්තාමණිකවිජ්ජං ජානන්තාපි හි ආගච්ඡන්තමෙව දිස්වා “අයං ඉදං නාම චිත්තකෙන්තො ආගච්ඡති” ති ජානන්ති. තථා “ඉදං නාම චිත්තකෙන්තො යිතො, ඉදං නාම චිත්තකෙන්තො නිසින්තො, ඉදං නාම චිත්තකෙන්තො නිපන්තො” ති ජානන්ති.

අභික්කන්තතරන්ති සුන්දරතරං. පණිතතරන්ති උත්තමතරං. භවඤ්ඤි ගොතමො අචිත්තකං අච්චාරන්ති ඉධ බ්‍රාහ්මණො අවසෙසං ආදෙසනාපාටිභාරියං බාහිරකන්ති න ගණ්ඨි. ඉදඤ්ච පන සබ්බං සො බ්‍රාහ්මණො තථාගතස්ස වණ්ණං කථෙන්නොයෙව ආහ. අද්ධා බො ත්‍යායන්ති එකංසෙනෙව තයා අයං. ආසජ්ජ උපනීය වාචා භාසිතාති මම ගුණ සට්ඨෙත්වා මමෙව ගුණානං සන්තිකං උපනීතා

වාවා භාසිතා. අපිව ත්‍යාගං බ්‍යාකරිස්සාමිති අපිව තෙ අභමෙව කටෙස්සාමිති. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

බ්‍රාහ්මණවග්ගො පඨමො.

(7) 2. මහාවග්ගො

1. තිත්ථායතනසුත්තවණ්ණනා

62. දුතියස්ස පඨමෙ තිත්ථායතනානීති තිත්ථභූතානි ආයතනානි, තිත්ථියානං වා ආයතනානි. තත්ථ තිත්ථං ජාතිතබ්බං, තිත්ථකරා ජාතිතබ්බා, තිත්ථියා ජාතිතබ්බා, තිත්ථියසාවකා ජාතිතබ්බා. තිත්ථං නාම ද්වසට්ඨි දිට්ඨියො. තිත්ථිකරා නාම තාසං දිට්ඨිනං උප්පාදකා. තිත්ථියා නාම යෙසං තා දිට්ඨියො රුච්චන්ති බමන්ති. තිත්ථියසාවකා නාම තෙසං පච්චයදායකා. ආයතනන්ති “කම්බොජො අස්සානං ආයතනං, ගුන්තං දක්ඛිණාපථො ආයතන”න්ති එත්ථ සඤ්ජාතිට්ඨානං ආයතනං නාම.

“මනොරමෙ ආයතනෙ, සෙවන්ති නං විහඬිගමා;
ජායං ජායත්ථිනො යන්ති, එලත්ථං එලහොජිනො”ති. (අ. නි. 5.38) –

එත්ථ සමොසරණට්ඨානං. “පඤ්චමානි, භික්ඛවෙ, විමුත්තායතනානී”ති (අ. නි. 5.26) එත්ථ කාරණං. තං ඉධ සබ්බමිපි ලබ්භති. සබ්බෙපි භි දිට්ඨිගතිකා සඤ්ජායමානා ඉමෙසුයෙව තීසු යානෙසු සඤ්ජායන්ති, සමොසරණමානාපි එතෙසුයෙව තීසු යානෙසු සමොසරන්ති සන්තිපතන්ති, දිට්ඨිගතිකභාවෙ ව නෙසං එතානෙව තීණි කාරණානීති තිත්ථභූතානි සඤ්ජාතිආදිනා අත්ථෙත ආයතනානීතිපි තිත්ථායතනානි. තෙනෙවත්ථෙත තිත්ථියානං ආයතනානීතිපි තිත්ථායතනානි. සමනුයුඤ්ජියමානානීති කා නාමෙතා දිට්ඨියොති එවං පුච්ඡියමානානි. සමනුගාභියමානානීති කිංකාරණා එතා දිට්ඨියො උප්පන්නානි එවං සම්මා අනුග්ගාභියමානානි. සමනුභාසියමානානීති පටිනිස්සජ්ජෙථ එතානි පාපකානි දිට්ඨිගතානීති එවං සම්මා අනුසාසියමානානි. අපිව තීණිපි එතානි අනුයොගපුච්ඡාවෙවචනානෙව. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං – “සමනුයුඤ්ජතීති වා සමනුග්ගාභතීති වා සමනුභාසතීති වා එසෙසෙ එකට්ඨෙ සමෙ සමභාගෙ තජ්ජාතෙ තඤ්ඤෙවා”ති.

පරමිපි ගන්ත්වාති ආවරියපරම්පරා ලද්ධිපරම්පරා අත්තභාවපරම්පරානි එතෙසු යංකිඤ්චි පරම්පරං ගන්ත්වාපි. අකිරියාය සණ්ඨහන්තීති අකිරියමත්තෙ සංතිට්ඨන්ති. “අම්භාකං ආවරියො පුබ්බෙකතවාදී, අම්භාකං පාචරියො පුබ්බෙකතවාදී, අම්භාකං ආවරියපාචරියො පුබ්බෙකතවාදී. අම්භාකං ආවරියො ඉස්සරනිම්මානවාදී, අම්භාකං පාචරියො ඉස්සරනිම්මානවාදී, අම්භාකං ආවරියපාචරියො ඉස්සරනිම්මානවාදී. අම්භාකං ආවරියො අහෙනුඅපච්චයවාදී,

අම්මාකං පාවරියො අහෙනුඅපච්චයවාදී, අම්මාකං ආවරියපාවරියො
 අහෙනුඅපච්චයවාදී”ති එවං ගච්ඡන්තාති හි එතාති ආවරියපරම්පරං ගච්ඡන්ති නාම.
 “අම්මාකං ආවරියො පුබ්බේකතලද්ධිකො, අම්මාකං පාවරියො...පෙ.... අම්මාකං
 ආවරියපාවරියො අහෙනුඅපච්චයලද්ධිකො”ති එවං ගච්ඡන්තාති ලද්ධිපරම්පරං
 ගච්ඡන්ති නාම. “අම්මාකං ආවරියස්ස අත්තභාවො පුබ්බේකතහෙනු, අම්මාකං
 පාවරියස්ස...පෙ.... අම්මාකං ආවරියපාවරියස්ස අත්තභාවො අහෙනු
 අපච්චයො”ති එවං ගච්ඡන්තාති අත්තභාවපරම්පරං ගච්ඡන්ති නාම. එවං පන
 සුචිදුරම්පි ගච්ඡන්තාති අකිරියමත්තෙයෙව සංශ්ඨහන්ති, එකොපි එතෙසං
 දිට්ඨිගතිකානං කත්තා වා කාරොතා වා න පඤ්ඤායති.

පුරිසපුග්ගලොති සත්තො. කාමඤ්ච පුරිසොතිපි චුත්තෙ පුග්ගලොතිපි චුත්තෙ
 සත්තොයෙව චුත්තො හොති, අයං පන සම්මුතිකථා නාම යො යථා ජානාති, තස්ස
 තථා චුච්චති. පටිසංවෙදෙතීති අත්තනො සන්තානෙ උප්පන්නං ජානාති පටිසංවිදිතං
 කරොති, අනුභවති වා. පුබ්බේකතහෙනුති පුබ්බේකතකාරණා,
 පුබ්බේකතකම්මපච්චයෙනෙව පටිසංවෙදෙතීති අත්ථො. ඉමිනා කම්මවෙදනඤ්ච
 කිරියවෙදනඤ්ච පටික්ඛිපිත්වා එකං විපාකවෙදනමෙව සම්පට්චිජන්ති. යෙ වා ඉමෙ
 පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙම්භසමුට්ඨානා වාතසමුට්ඨානා සන්තිපාතිකා
 උතුපරිණාමජා විසමපරිහරජා ඔපක්කමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධාති අට්ඨ
 රොගා චුත්තා, තෙසු සත්ත පටික්ඛිපිත්වා එකං විපාකවෙදනංයෙව සම්පට්චිජන්ති.
 යෙපිමෙ දිට්ඨධම්මවෙදනීයං උපපජ්ජවෙදනීයං අපරපරියායවෙදනීයන්ති තයො
 කම්මරාසයො චුත්තා, තෙසුපි ද්වෙ පටිබාහිත්වා එකං අපරපරියායකම්මංයෙව
 සම්පට්චිජන්ති. යෙපිමෙ දිට්ඨධම්මවෙදනීයො විපාකො උපපජ්ජවෙදනීයො
 අපරපරියායවෙදනීයොති තයො විපාකරාසයො චුත්තා, තෙසුපි ද්වෙ පටිබාහිත්වා
 එකං අපරපරියායවිපාකමෙව සම්පට්චිජන්ති. යෙපිමෙ කුසලචෙතනා
 අකුසලචෙතනා විපාකචෙතනා කිරියචෙතනාති චත්තාරො චෙතනාරාසයො චුත්තා,
 තෙසුපි තයො පටිබාහිත්වා එකං විපාකචෙතනංයෙව සම්පට්චිජන්ති.

ඉස්සරනිම්මානහෙනුති ඉස්සරනිම්මානකාරණා, ඉස්සරෙන නිම්මිතත්තා
 පටිසංවෙදෙතීති අත්ථො. අයං හි තෙසං අධිජ්ජායො – ඉමා තිස්සො වෙදනා
 පච්චුප්පන්නෙ අත්තනා කතමුලකෙන වා ආණත්තිමුලකෙන වා පුබ්බේකතෙන වා
 අහෙනුඅපච්චයා වා පටිසංවෙදිතං නාම න සක්කා, ඉස්සරනිම්මානකාරණායෙව පන
 ඉමා පටිසංවෙදෙතීති. එවංවාදිනො පනෙතෙ හෙට්ඨා චුත්තෙසු අට්ඨස්ස රොගෙසු
 එකමිපි අසම්පට්චිජිත්වා සබ්බෙ පටිබාහන්ති, හෙට්ඨා චුත්තෙසු ව තිස්ස කම්මරාසිස්ස
 තිස්ස විපාකරාසිස්ස වතුස්ස චෙතනාරාසිස්ස එකමිපි අසම්පට්චිජිත්වා සබ්බෙපි
 පටිබාහන්ති.

අහෙනුඅපච්චයාති හෙනුඤ්ච පච්චයඤ්ච විනා, අකාරණෙනෙව පටිසංවෙදෙතීති
 අත්ථො. අයඤ්චි තෙසං අධිජ්ජායො – ඉමා තිස්සො වෙදනා පච්චුප්පන්නෙ
 අත්තනා කතමුලකෙන වා ආණත්තිමුලකෙන වා පුබ්බේකතෙන වා
 ඉස්සරනිම්මානහෙනුනා වා පටිසංවෙදිතං නාම න සක්කා, අහෙනුඅපච්චයායෙව පන

ඉමා පටිසංවෙදෙතීති. එවංවාදිනො පනෙනෙ හෙට්ඨා චුත්තෙසු රොගාදීසු එකමිපි අසම්පට්ඨිත්වා සබ්බං පටිබ්බන්ති.

එවං සත්ථා මාතිකං නික්ඛිපිත්වා ඉදානි තං විහජිත්වා දස්සෙතුං තත්ත්ව, භික්ඛවෙනිආදිමාහ. තත්ථ එවං වදාමීති ලද්ධිපතිට්ඨාපනත්ථං එවං වදාමීති දස්සෙති. ලද්ධිඤ්ඤි අප්පතිට්ඨාපෙත්වා නිග්ගස්සමානා ලද්ධිතො ලද්ධිං සඬකමන්ති, හො ගොතම, න මයං පුබ්බෙකතවාදං වදාමාතිආදීනි වදන්ති. ලද්ධියා පන පතිට්ඨාපිතාය සඬකමිතුං අලහන්තා සුනිග්ගහිතා හොන්ති, ඉති තෙසං ලද්ධිපතිට්ඨාපනත්ථං එවං වදාමීති ආහ. තෙනභායස්මන්තොති තෙන හි ආයස්මන්තො. කිං චුත්තං හොති – යදි එතං සච්චං, එවං සන්තෙ තෙන තුම්භාකං වාදෙන. පාණාතිපාතිනො භවිස්සන්ති පුබ්බෙකතහෙතුති යෙ කෙචි ලොකෙ පාණං අතිපාතෙන්ති, සබ්බෙ තෙ පුබ්බෙකතහෙතු පාණාතිපාතිනො භවිස්සන්ති. කිංකාරණා? න හි පාණාතිපාතකම්මං අත්තනා කතමුලකෙන න ආණත්තිමුලකෙන න ඉස්සරනිම්මානහෙතුනා න අහෙතුඅපච්චයා සක්කා පටිසංවෙදෙතුං, පුබ්බෙකතහෙතුයෙව පටිසංවෙදෙතීති අයං වො ලද්ධි. යථා ව පාණාතිපාතිනො, එවං පාණාතිපාතා විරමන්තාපි පුබ්බෙකතහෙතුයෙව විරමිස්සන්තිති. ඉති භගවා තෙසංයෙව ලද්ධිං ගහෙන්වා තෙසං නිග්ගහං ආරොපෙති. ඉමිනා නයෙන අදින්තාදායිනොතිආදීසුපි යොජනා වෙදිතබ්බා.

සාරතො පච්චාගච්ඡන්ති සාරභාවෙන ගණ්හන්තානං. ඡන්දොති කත්තුකම්මානාඡන්දො. ඉදං වා කරණීයං ඉදං වා අකරණීයන්ති එත්ථ අයං අධිප්පායො – ඉදං වා කරණීයන්ති කත්තබ්බස්ස කරණත්ථාය, ඉදං වා අකරණීයන්ති අකත්තබ්බස්ස අකරණත්ථාය කත්තුකම්මානා වා පච්චත්තපුරිසකාරො වා න හොති. ඡන්දවායාමෙසු වා අසන්තෙසු “ඉදං කත්තබ්බ”න්තිපි “ඉදං න කත්තබ්බ”න්තිපි න හොති. ඉති කරණීයාකරණීයෙ බො පන සච්චතො ථෙතතො අනුපලබ්භියමානෙති එවං කත්තබ්බෙ ව අකත්තබ්බෙ ව භූතතො ථීරතො අපඤ්ඤායමානෙ අලබ්භමානෙ. යදි හි කත්තබ්බං කාතුං අකත්තබ්බතො ව විරමිතුං ලභෙය්‍ය, කරණීයාකරණීයං සච්චතො ථෙතතො උපලබ්භෙය්‍ය. යස්මා පන උභයමිපි තං එස නුපලබ්භති, තස්මා තං සච්චතො ථෙතතො න උපලබ්භති, එවං තස්මිං ව අනුපලබ්භියමානෙති අත්ථො. මුට්ඨස්සතීන්ති නට්ඨස්සතීනං විස්සට්ඨස්සතීනං. අනාරක්ඛානං විහරන්ති ඡසු ද්වාරෙසු නිරාරක්ඛානං විහරන්තානං. න හොති පච්චත්තං සහධම්මිකො සමණවාදොති එවං භූතානං තුම්භාකං වා අඤ්ඤෙසං වා මයං සමණාති පච්චත්තං සකාරණො සමණවාදො න හොති න ඉජ්ඣති. සමණාපි හි පුබ්බෙකතකාරණායෙව හොන්ති, අස්සමණාපි පුබ්බෙකතකාරණායෙව්‍යාති. සහධම්මිකොති සකාරණො. නිග්ගහො හොතිති මම නිග්ගහො හොති, තෙ පන නිග්ගහිතා හොන්තිති.

එවං පුබ්බෙකතවාදිනො නිග්ගහෙන්වා ඉදානි ඉස්සරනිම්මානවාදිනො නිග්ගහෙතුං තත්ත්ව, භික්ඛවෙනිආදිමාහ. තස්සත්ථො පුබ්බෙකතවාදෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො, තථා අහෙතුකවාදෙපි.

එවං ඉමෙසං තිත්ථායතනානං පරමිපි ගන්ත්වා අකිරියාය සංශ්ඨහනභාවෙන
 තුච්ඡභාවං අනියායානිකභාවං, අසාරභාවෙන ථුසකොට්ඨනසදිසතං ආපජ්ජනභාවෙන
 අග්ගිසඤ්ඤාය ධම්මානඛජ්ජපනකසරික්ඛතං තංදිට්ඨිකානං පුරිමස්සපි
 මජ්ඣිමස්සපි පච්ඡිමස්සපි අත්ථදස්සනතාය අභාවෙන අත්ථවෙණුපමතං
 සද්දමත්තෙනෙව තානි ගහෙත්වා සාරදිට්ඨිකානං පථවියං පතිතස්ස
 බෙලුවපක්කස්ස දද්දභාගිතසද්දං සුත්වා “පථවී සංවට්ටමානා ආගච්ඡති” ති
 සඤ්ඤාය පලායන්තෙන සසකෙන සරික්ඛභාවඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනා
 දෙසිතස්ස ධම්මස්ස සාරභාවඤ්චෙව නියායානිකභාවඤ්ච දස්සෙතුං අයං බො පන,
 හික්ඛෙවතිආදිමාහ. තත්ථ අනිග්ගහිතොති අඤ්ඤෙහි අනිග්ගහිතො නිග්ගහෙතුං
 අසක්කුණෙය්‍යා. අසංකිලිට්ඨොති නික්කිලෙසො පරිසුද්ධො, “සංකිලිට්ඨං නං
 කරිස්සාමා” ති පවත්තෙහිපි තථා කාතුං අසක්කුණෙය්‍යා. අනුපච්ඡේජොති
 උපවාදවිනිමුත්තො. අප්පටිකුට්ඨොති “කිං ඉමිනා හරථ න” න්ති එවං
 අප්පට්ඨාහිතො, අනුපක්කුට්ඨො වා. විඤ්ඤුහීති පණ්ඩිතෙහි. අපණ්ඩිතානඤ්ඤි
 අජානිත්වා කථෙන්නානං වචනං අප්පමාණං. තස්මා විඤ්ඤුහීති ආහ.

ඉදානි තස්ස ධම්මස්ස දස්සනත්ථං “කතමො ව, හික්ඛෙව” ති පඤ්භං පුච්ඡිත්වා
 “ඉමා ඡ ධාතුයො” තිආදිනා නයෙන මාතිකං නික්ඛිපිත්වා යථාපටිපාටියා විහජිත්වා
 දස්සෙන්නො පුන ඉමා ඡ ධාතුයොතිආදිමාහ. තත්ථ ධාතුයොති සභාවා.
 නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවප්පකාසකො හි සභාවට්ඨො ධාත්වට්ඨො නාම.
 එස්සායතනානීති විපාකඑස්සානං ආකරට්ඨෙන ආයතනානි. මනොපච්චාරාති
 විතක්කච්චාරපාදෙහි අට්ඨාරසසු යානෙසු මනස්ස උපච්චාරා.

පථවීධාතුති පතිට්ඨාධාතු. ආපොධාතුති ආබන්ධනධාතු. තෙජොධාතුති
 පරිපාවනධාතු. වායොධාතුති විත්ථම්භනධාතු. ආකාසධාතුති අසම්ප්‍රිට්ඨධාතු.
 විඤ්ඤාණධාතුති විජානනධාතු. එවමිදං ධාතුකම්මට්ඨානං ආගතං. තං බො පනෙතං
 සඬ්ඛෙපතො ආගතට්ඨානෙ සඬ්ඛෙපතොපි විත්ථාරතොපි කථෙතුං වට්ටති.
 විත්ථාරතො ආගතට්ඨානෙ සඬ්ඛෙපතො කථෙතුං න වට්ටති, විත්ථාරතොව වට්ටති.
 ඉමස්මිං පන තිත්ථායතනසුත්තෙ ඉදං සඬ්ඛෙපතො ඡධාතුවසෙන කම්මට්ඨානං
 ආගතං. තං උභයථාපි කථෙතුං වට්ටති.

සඬ්ඛෙපතො ඡධාතුවසෙන කම්මට්ඨානං පරිග්ගණ්හන්තොපි එවං
 පරිග්ගණ්හාති – පථවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතුති ඉමානි චත්තාරි
 මහාභූතානි, ආකාසධාතු උපාදාරූපං. එකස්මිං ච උපාදාරූපෙ දිට්ඨෙ සෙසානි
 තෙවීසති දිට්ඨානෙවාති සල්ලක්ඛෙතඛිබාති. විඤ්ඤාණධාතුති විත්තං
 විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො භොති, තෙන සහජාතා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤා
 සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, එස්සො ච චෙතනා ච සඬ්ඛාරක්ඛන්ධොති ඉමෙ චත්තාරො
 අරූපක්ඛන්ධා නාම. චත්තාරි පන මහාභූතානි චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදාරූපං
 රූපක්ඛන්ධො නාම. තත්ථ චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධා නාමං, රූපක්ඛන්ධො රූපන්ති
 නාමඤ්ච රූපඤ්චාති ද්වෙයෙව ධම්මා භොන්ති, තතො උද්ධං සත්තො වා ජීවො වා

නත්ථීති එවං එකස්ස භික්ඛුනො සඬ්ඛෙපතො ඡධාතුවසෙන අරහත්තසම්පාපකං කම්මට්ඨානං වෙදිතබ්බං.

විත්ථාරතො පරිග්ගණ්හන්තො පන චත්තාරි මහාභූතානි පරිග්ගණ්හිත්වා ආකාසධාතූපරිග්ගහානුසාරෙන තෙවීසති උපාදාරූපානි පරිග්ගණ්හාති. අථ තෙසං පච්චයං උපපරික්ඛන්තො පුන චත්තාරොව මහාභූතානි දිස්වා තෙසු පථවීධාතු වීසතිකොට්ඨාසා, ආපොධාතු ද්වාදස, තෙජොධාතු චත්තාරො, වායොධාතු ඡකොට්ඨාසානි කොට්ඨාසවසෙන සමොධානෙන්වා ද්වාචත්තාලීස මහාභූතානි ච චචත්ථපෙත්වා තෙසු තෙවීසති උපාදාරූපානි පක්ඛිපිත්වා පඤ්චසට්ඨි රූපානි චචත්ථපෙති. තානි ච චත්ථුරූපෙන සද්ධිං ඡසට්ඨි හොන්තීති ඡසට්ඨි රූපානි පස්සති. විඤ්ඤාණධාතු පන ලොකියචිත්තවසෙන එකාසීති විත්තානි. තානි සබ්බානිපි විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නාම හොති. තෙහි සහජාතා වෙදනාදයොපි තත්තකායෙවානි එකාසීති වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, එකාසීති සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, එකාසීති චෙතනා සඬ්ඛාරක්ඛන්ධොනි ඉමෙ චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධා තෙභූමකවසෙන ගස්හමානා චතුර්විසාධිකානි තිණි ධම්මසතානි හොන්තීති ඉති ඉමෙ ච අරූපධම්මා ඡසට්ඨි ච රූපධම්මානි සබ්බෙපි සමොධානෙන්වා නාමඤ්ච රූපඤ්චානි ද්වෙව ධම්මා හොන්ති, තතො උද්ධං සත්තො වා ජීවො වා නත්ථීති නාමරූපවසෙන පඤ්චක්ඛන්ධෙ චචත්ථපෙත්වා තෙසං පච්චයං පරියෙසන්තො අවිජ්ජාපච්චයා තණ්හාපච්චයා කම්මපච්චයා ආහාරපච්චයානි එවං පච්චයං දිස්වා “අතීතෙපි ඉමෙහි පච්චයෙහි ඉදං වට්ටං පචත්තිත්ථ, අනාගතෙපි එතෙහි පච්චයෙහි පචත්තිස්සති, එතරහිපි එතෙහියෙව පචත්තති” ති තිසු කාලෙසු කඬ්ඛං චිත්තරිත්වා අනුක්කමෙන පටිපජ්ජමානො අරහත්තං පාපුණාති. එවං විත්ථාරතොපි ඡධාතුවසෙන අරහත්තසම්පාපකං කම්මට්ඨානං වෙදිතබ්බං.

චක්ඛු එස්සායතනන්ති සුවණ්ණාදීනං සුවණ්ණාදිආකරො විය ද්වෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණානි ද්වෙ සම්පට්ච්ඡනානි තිණි සන්තීරණානිති ඉමෙහි සත්තහි විඤ්ඤාණෙහි සහජාතානං සත්තන්තං එස්සානං සමුට්ඨානට්ඨෙන ආකරොති ආයතනං. සොතං එස්සායතනන්තිආදීසුපි එසෙව නයො. මනො එස්සායතනන්ති එත්ථ පන ද්වාවීසති විපාකඑස්සා යොජෙතබ්බා. ඉති හිදං ඡඑස්සායතනානං වසෙන කම්මට්ඨානං ආගතං. තං සඬ්ඛෙපතොපි විත්ථාරතොපි කථෙතබ්බං. සඬ්ඛෙපතො තාව – එත්ථ හි පුරිමානි පඤ්ච ආයතනානි උපාදාරූපං, තෙසු දිට්ඨෙසු අවසෙසං උපාදාරූපං දිට්ඨමෙව හොති. ඡට්ඨං ආයතනං චිත්තං, තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො හොති, තෙන සහජාතා වෙදනාදයො සෙසා තයො අරූපක්ඛන්ධානි හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව සඬ්ඛෙපතො ච විත්ථාරතො ච අරහත්තසම්පාපකං කම්මට්ඨානං වෙදිතබ්බං.

චක්ඛුනා රූපං දිස්වානි චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපං පස්සිත්වා. සොමනස්සට්ඨානියන්ති සොමනස්සස්ස කාරණභූතං. උපච්චරතීති තත්ථ මනං වාරෙන්තො උපච්චරති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. එත්ථ ච ඉට්ඨං වා හොතු අනිට්ඨං වා, යං රූපං දිස්වා සොමනස්සං උජ්ජජ්ජති, තං සොමනස්සට්ඨානියං නාම.

යං දිස්වා දොමනස්සං උප්පජ්ජති, තං දොමනස්සට්ඨානියං නාම. යං දිස්වා උපෙක්ඛා උප්පජ්ජති, තං උපෙක්ඛාට්ඨානියං නාමාති වෙදිතඛිබ්බං. සද්දාදීසුපි එසෙව නයො. ඉති ඉදං සඬබ්බෙපතො කම්මට්ඨානං ආගතං. තං බො පනෙතං සඬබ්බෙපතො ආගතට්ඨානෙ සඬබ්බෙපතොපි විත්ථාරතොපි කථෙතුං වට්ටති. විත්ථාරතො ආගතට්ඨානෙ සඬබ්බෙපතො කථෙතුං න වට්ටති. ඉමස්මිං පන තිත්ථායතනසුත්තෙ ඉදං සඬබ්බෙපතො අට්ඨාරසමනොපවිචාරවසෙන කම්මට්ඨානං ආගතං. තං සඬබ්බෙපතොපි විත්ථාරතොපි කථෙතුං වට්ටති.

තත්ථ සඬබ්බෙපතො තාව – චක්ඛු සොතං සානං ජීවිහා කායො, රූපං සද්දො ගන්ධො රසොති ඉමානි නව උපාදාරූපානි, තෙසු දිට්ඨෙසු සෙසං උපාදාරූපං දිට්ඨමෙව හොති. ථොට්ඨඛිබ්බං තිණි මහාභූතානි, තෙහි දිට්ඨෙහි චතුත්ථං දිට්ඨමෙව හොති. මනො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තෙන සහජාතා වෙදනාදයො තයො අරූපක්ඛන්ධාති හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව සඬබ්බෙපතො ච විත්ථාරතො ච අරහත්තසම්පාපකං කම්මට්ඨානං වෙදිතඛිබ්බං.

අරියසච්චානීති අරියභාවකරානි, අරියපට්ඨිද්ධානි වා සච්චානි. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරතො පනෙතං පදං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.529) පකාසිතං. ඡන්තං, භික්ඛවෙ, ධාතුනන්ති ඉදං කිමත්ථං ආරද්ධං? සුඛාවබ්බොධනත්ථං. යස්ස භි තථාගතො ද්වාදසපදං පච්චයාවට්ටං කථෙතුකාමො හොති, තස්ස ගඛිභාවක්කන්ති වට්ටං දස්සෙති. ගඛිභාවක්කන්ති වට්ටස්මිං භි දස්සිතෙ කථෙතුම්පි සුඛං හොති පරං අවබ්බොධෙ උතුම්පිති සුඛාවබ්බොධනත්ථං ඉදමාරද්ධන්ති වෙදිතඛිබ්බං. තත්ථ ඡන්තං ධාතුනන්ති හෙට්ඨා චුත්තානංයෙව පථව්ධාතුආදීනං. උපාදායාති පටිච්ච. එතෙන පච්චයමත්තං දස්සෙති. ඉදං චුත්තං හොති “ඡධාතුපච්චයා ගඛිභස්සාවක්කන්ති හොති”ති. කස්ස ඡන්තං ධාතුනං පච්චයෙන, කිං මාතු, උදාහු පිතුති? න මාතු න පිතු, පටිසන්ධිග්ගණ්හනකසත්තස්සෙව පන ඡන්තං ධාතුනං පච්චයෙන ගඛිභස්සාවක්කන්ති නාම හොති. ගඛිභො ච නාමෙස නිරයගඛිභො තිරච්ඡානයොනිගඛිභො පෙත්තිවිසයගඛිභො මනුස්සගඛිභො දෙවගඛිභොති නානාප්පකාරො හොති. ඉමස්මිං පන යානෙ මනුස්සගඛිභො අධිප්පෙතො. අවක්කන්ති හොතීති ඔක්කන්ති නිබ්බන්ති පාතුභාවො හොති, කථං හොතීති? තිණිණං සන්තිපාතෙන. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“තිණිණං බො පන, භික්ඛවෙ, සන්තිපාතා ගඛිභස්සාවක්කන්ති හොති. කතමෙසං තිණිණං? ඉධ මාතාපිතරො ච සන්තිපතිතා හොන්ති, මාතා ච න උතුනී හොති, ගන්ධඛිබ්බො ච න පච්චුපට්ඨිතො හොති. නෙව තාව ගඛිභස්සාවක්කන්ති හොති. ඉධ මාතාපිතරො ච සන්තිපතිතා හොන්ති, මාතා ච උතුනී හොති, ගන්ධඛිබ්බො ච න පච්චුපට්ඨිතො හොති, නෙව තාව ගඛිභස්සාවක්කන්ති හොති. යතො ච බො, භික්ඛවෙ, මාතාපිතරො ච සන්තිපතිතා හොන්ති, මාතා ච උතුනී හොති, ගන්ධඛිබ්බො ච පච්චුපට්ඨිතො හොති. එවං තිණිණං සන්තිපාතා ගඛිභස්සාවක්කන්ති හොති”ති (ම. නි. 1.408).

ඔක්කන්තියා සති නාමරූපන්ති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප”න්ති
 චුත්තට්ඨානෙ වත්ථුදසකං කායදසකං භාවදසකං තයො අරුපිනො ඛන්ධාති
 තෙත්තිංස ධම්මා ගහිතා, ඉමස්මිං පන “ඔක්කන්තියා සති නාමරූප”න්ති
 චුත්තට්ඨානෙ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධම්පි පක්ඛිපිත්වා ගබ්භසෙය්‍යාකානං
 පටිසන්ධික්ඛණෙ චතුත්තිංස ධම්මා ගහිතාති වෙදිතඛ්ඛා. නාමරූපපච්චයා
 සළායතනන්තිආදීහි යටෙව ඔක්කන්තියා සති නාමරූපපාතුභාවො දස්සිතො, එවං
 නාමරූපෙ සති සළායතනපාතුභාවො, සළායතනෙ සති එස්සපාතුභාවො, එස්සෙ සති
 වෙදනාපාතුභාවො දස්සිතො.

වෙදියමානස්සාති එත්ථ වෙදනං අනුභවන්තොපි වෙදියමානොති වුවචති
 ජානන්තොපි. “වෙදියාමහං, හන්තෙ, වෙදියතීති මං සඬ්ඝො ධාරෙතු”ති (වුළුව.
 අට්ඨ. 102) එත්ථ හි අනුභවන්තො වෙදියමානො නාම, “සුඛං වෙදනං
 වෙදියමානො සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති”ති (ම. නි. 1.113; දී. නි. 2.380;
 විහ. 363) එත්ථ ජානන්තො. ඉධාපි ජානන්තොව අධිජ්ජෙතො. ඉදං දුක්ඛන්ති
 පඤ්ඤපෙමීති එවං ජානන්තස්ස සත්තස්ස “ඉදං දුක්ඛං එත්තකං දුක්ඛං, නත්ථි
 ඉතො උද්ධං දුක්ඛං”න්ති පඤ්ඤපෙමී ඛොධෙමි ජානාපෙමි. අයං
 දුක්ඛසමුදයොතිආදීසුපි එසෙව නයො.

තත්ථ දුක්ඛාදීසු අයං සන්තිට්ඨානකථා – යපෙත්වා හි තණ්හං තෙභූමකා
 පඤ්චක්ඛන්ධා දුක්ඛං නාම, තස්සෙව පභාවිකා පුබ්බතණ්හා දුක්ඛසමුදයො නාම,
 තෙසං ද්විත්තම්පි සච්චානං අනුජ්ජත්තිතිරොධො දුක්ඛතිරොධො නාම, අරියො
 අට්ඨඬ්ඨිගිකො මග්ගො දුක්ඛතිරොධගාමිනී පටිපදා නාම. ඉති භගවා ඔක්කන්තියා
 සති නාමරූපන්ති කට්ඨන්තොපි වෙදියමානස්ස ජානමානස්සෙව කට්ඨසි,
 නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති කට්ඨන්තොපි, සළායතනපච්චයා එස්සොති
 කට්ඨන්තොපි, එස්සපච්චයා වෙදනාති කට්ඨන්තොපි, වෙදියමානස්ස ඛො පනාහං,
 හික්ඛවෙ, ඉදං දුක්ඛන්ති පඤ්ඤපෙමීති කට්ඨන්තොපි, අයං දුක්ඛසමුදයොති, අයං
 දුක්ඛතිරොධොති, අයං දුක්ඛතිරොධගාමිනී පටිපදාති පඤ්ඤපෙමීති කට්ඨන්තොපි
 වෙදියමානස්ස ජානමානස්සෙව කට්ඨසි.

ඉදානි තානි පටිපාටියා යපිතානි සච්චානි විත්ථාරෙන්තො කතමඤ්ච,
 හික්ඛවෙතිආදිමාහ. තං සබ්බං සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.537)
 විත්ථාරිතමෙව. තත්ථ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං. අයං පන විසෙසො – තත්ථ
 “දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං යායං තණ්හා පොනොබ්භවිකා”ති (ම. නි. 1.133; දී. නි.
 2.400; විහ. 203) ඉමාය තන්තියා ආගතං, ඉධ “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා”ති
 පච්චයාකාරවසෙන. තත්ථ ච දුක්ඛතිරොධං අරියසච්චං “යො තස්සායෙව තණ්හාය
 අසෙසවිරාගනිරොධො”ති (ම. නි. 1.134; දී. නි. 2.401; විහ. 204) ඉමාය තන්තියා
 ආගතං, ඉධ “අවිජ්ජායත්තෙව අසෙසවිරාගනිරොධා”ති
 පච්චයාකාරනිරොධවසෙන.

තත්ථ අසෙසවිරාගනිරොධාති අසෙසවිරාගෙන ව අසෙසනිරොධෙන ව.
 උභයමිපෙතං අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනමෙව. සඨ්ඛාරනිරොධොති සඨ්ඛාරානං
 අනුප්පත්තිනිරොධො හොති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. ඉමෙහි පන පදෙහි යං
 ආගම්ම අවිජ්ජාදයො නිරුජ්ඣන්ති, අත්ථතො තං නිබ්බානං දීපිතං හොති.
 නිබ්බානඤ්ඤි අවිජ්ජානිරොධොතිපි සඨ්ඛාරනිරොධොතිපි එවං තෙසං තෙසං
 ධම්මානං නිරොධනාමෙන කථියති. කෙවලස්සාති සකලස්ස. දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති
 වට්ඨකුක්ඛරාසිස්ස. නිරොධො හොතීති අප්පචන්ති හොති. තත්ථ යස්මා අවිජ්ජාදීනං
 නිරොධො නාම බිණ්ණාකාරොපි වුච්චති අරහත්තම්පි නිබ්බානම්පි, තස්මා ඉධ
 බිණ්ණාකාරදස්සනවසෙන ද්වාදසසු යානෙසු අරහත්තං, ද්වාදසසුයෙව නිබ්බානං
 කථිතන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං වුච්චතීති එත්ථ නිබ්බානමෙව සන්ධාය ඉදන්ති වුත්තං.
 අට්ඨඨගිකොති න අට්ඨගි අඨගෙහි විනිමුත්තො අඤ්ඤො මග්ගො නාම අත්ථී. යථා
 පන පඤ්චඩ්ගිකං තුරියන්ති වුත්තෙ පඤ්චඩ්ගමත්තමෙව තුරියන්ති වුත්තං හොති,
 එවම්ධාපි අට්ඨඨගිකමත්තමෙව මග්ගො හොතීති වෙදිතබ්බො. අනිග්ගහිතොති න
 නිග්ගහිතො. නිග්ගහිතොති හි භාපෙත්වා වා දස්සෙති වඩ්ඪෙත්වා වා තං
 පරිවත්තෙත්වා වා. තත්ථ යස්මා චත්තාරි අරියසව්වානි “න ඉමානි චත්තාරි, ද්වෙ වා
 තීණි වා”ති එවං භාපෙත්වාපි “පඤ්ච වා ඡ වා”ති එවං වඩ්ඪෙත්වාපි “න ඉමානි
 චත්තාරි අරියසව්වානි, අඤ්ඤානෙව චත්තාරි අරියසව්වානී”ති දස්සෙතුං න සක්කා.
 තස්මා අයං ධම්මො අනිග්ගහිතො නාම. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

2. භයසුත්තවණ්ණනා

63. දුතියෙ අමාතාපුත්තිකානීති මාතා ව පුත්තො ව මාතාපුත්තං, පරිත්තාතුං
 සමත්ථභාවෙන තත්ථී එත්ථ මාතාපුත්තන්ති අමාතාපුත්තිකානි. යන්ති යස්මිං
 සමයෙ. තත්ථ මාතාපි පුත්තං නප්පට්ඨිතතීති තස්මිං අග්ගිභයෙ උප්පන්නෙ මාතාපි
 පුත්තං පස්සිතුං න ලහති, පුත්තොපි මාතරං පස්සිතුං න ලහතිති අත්ථො. භයං
 හොතීති විත්තුත්වාසභයං හොති. අට්ඨසඨ්ඨකොපොති අට්ඨයා සඨ්ඨකොපො. අට්ඨිති
 චෙත්ථ අට්ඨිවාසිතො චොරා වෙදිතබ්බො. යදා හි තෙ අට්ඨිතො ජනපදං ඔතරිත්වා
 ගාමනිගමරාජධානියො පහරිත්වා විලුම්පන්ති, තදා අට්ඨසඨ්ඨකොපො නාම හොති,
 තං සන්ධායෙන වුත්තං. චක්කසමාරුල්භාති එත්ථ ඉරියාපථචක්කම්පි වට්ඨති
 යානචක්කම්පි. භයස්මිං හි සම්පත්තෙ යෙසං යානකානි අත්ථී, තෙ අත්තනො
 පරික්ඛාරභණ්ඩං තෙසු ආරොපෙත්වා පලායන්ති. යෙසං නත්ථී, තෙ කාපේන වා
 ආදාය සීසෙන වා උක්ඛිපිත්වා පලායන්තියෙව. තෙ චක්කසමාරුල්භා නාම
 හොත්ති. පරියායන්තීති ඉතො විතො ව ගච්ඡන්ති. කදාචීති කිස්මිඤ්චදෙව කාලෙ.
 කරභචීති තස්සෙව වෙච්චනං. මාතාපි පුත්තං පට්ඨිතතීති ආගච්ඡන්තං වා ගච්ඡන්තං
 වා එකස්මිං යානෙ නිලීනං වා පස්සිතුං ලහති. උදකවාහකොති නදීපුරො. මාතාපි
 පුත්තං පට්ඨිතතීති කුල්ලෙ වා උච්චිතෙ වා මත්තිකාභාජනෙ වා දාරුක්ඛණ්ඩෙ වා
 ලග්ගං වුය්ගමානං පස්සිතුං පට්ඨිතති, සොත්ථිනා වා පුත උත්තරිත්වා ගාමෙ වා
 අරඤ්ඤෙ වා යීතං පස්සිතුං ලහතිති.

එවං පරියායතො අමානාපුත්තිකානි භයානි දස්සෙත්වා ඉදානි නිජපරියායෙන දස්සෙත්තො තීණිමානීතිආදිමාහ. තත්ථ ජරාභයන්ති ජරං පටිච්ච උප්පජ්ජනකභයං. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. චුත්තම්පි වෙතං - “ජරං පටිච්ච උප්පජ්ජනි භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො වෙතසො උත්තාසො. ඛ්‍යාධිං පටිච්ච, මරණං පටිච්ච උප්පජ්ජනි භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො වෙතසො උත්තාසො”ති (විභ. 921). සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

3. වෙනාගපුරසුත්තවණ්ණනා

64. තතියෙ කොසලෙසුති එවංනාමකෙ ජනපදෙ. වාරිකං වරමානොති අද්ධානගමනං ගච්ඡන්තො. වාරිකා ව නාමෙසා භගවතො දුට්ඨා හොති තුරිතවාරිකා ව අතුරිතවාරිකා වාති. තත්ථ දුරෙපි බොධනෙයාපුග්ගලං දිස්වා තස්ස බොධනත්ථාය සහසා ගමනං තුරිතවාරිකා නාම. සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදීසු දට්ඨබ්බා. යං පන ගාමනිගමපටිපාටියා දෙවසිකං යොජනඅද්ධයොජනවසෙන පිණ්ඩපාතවරියාදීහි ලොකං අනුග්ගණ්හන්තස්ස ගමනං, අයං අතුරිතවාරිකා නාම. ඉමං සන්ධායෙන චුත්තං - “වාරිකං වරමානො”ති. විත්ථාරෙන පන වාරිකාකථා සුමඬිගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථාය අම්බට්ඨසුත්තවණ්ණනායං (දී. නි. අට්ඨ. 1.254) චුත්තා. බ්‍රාහ්මණගාමොති බ්‍රාහ්මණානං සමොසරණගාමොපි බ්‍රාහ්මණගාමොති වුච්චති, බ්‍රාහ්මණානං හොගගාමොපි. ඉධ සමොසරණගාමො බ්‍රාහ්මණවසනගාමොති අධිජ්ජෙතො. තදවසරීති තත්ථ අවසරි, සම්පත්තොති අත්ථො. විහාරො පනෙත්ථ අනියාමිතො. තස්මා තස්ස අවිදුරෙ බුද්ධානං අනුච්ඡවිකො එකො වනසණ්ඨො අත්ථී, සත්ථා තං වනසණ්ඨං ගතොති වෙදිතබ්බො.

අස්සොසුත්ති සුණ්ඨංසු උපලභිංසු,
සොතද්වාරසම්පත්තවචනනිග්ගොසානුසාරෙන ජානිංසු. බොති අවධාරණත්ථෙ,
පදපුරණමත්තෙ වා නිපාතො. තත්ථ අවධාරණත්ථෙන “අස්සොසුං එව, න තෙසං
කොචි සවනන්තරායො අහොසී”ති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. පදපුරණෙන
ඛ්‍යාඤ්ජනසිලිට්ඨතාමත්තමෙව.

ඉදානි යමත්ථං අස්සොසුං, තං පකාසෙතුං සමණො බලු, හො, ගොතමොතිආදි චුත්තං. තත්ථ සම්තපාපත්තා සමණොති වෙදිතබ්බො. බලුති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. හොති තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනමත්තං. ගොතමොති භගවතො ගොත්තවසෙන පරිදීපනං, තස්මා “සමණො බලු, හො, ගොතමො”ති එත්ථ සමණො කිර, හො, ගොතමගොත්තොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සකායපුත්තොති ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං. සකායකුලා පබ්බජිතොති සද්ධාපබ්බජිතභාවපරිදීපනං, කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛිණංයෙව තං කුලං පහාය සද්ධාය පබ්බජිතොති චුත්තං හොති. තං බො පනාති ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස බො පන හොතො ගොතමස්සාති අත්ථො. කලායාණොති කල්යාණගුණසමන්තාගතො, සෙට්ඨොති චුත්තං හොති.

කිත්තිසද්දොති කිත්තියෙව, උත්තිසොසො වා. අඛිභුග්ගතොති සදෙවකං ලොකං
අජ්ඣොත්ථරිත්වා උග්ගතො. කිත්ති? ඉතිපි සො භගවා...පෙ.... බුද්ධො භගවාති.
තත්‍රායං පදසම්බන්ධො – සො භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො...පෙ....
ඉතිපි භගවාති. ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙනාති වුත්තං හොති.

තත්ථ “ආරකත්තා, අරීනං අරානඤ්ච භතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා,
පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි කාරණෙහි සො භගවා අරහත්ති
වෙදිතබ්බො” තිආදිනා නයෙන මානිකං නික්ඛිපිත්වා සබ්බානෙව එතාති පදාති
විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.125-127) බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානීති තතො
නෙසං විත්ථාරො ගහෙතබ්බො.

සො ඉමං ලොකන්ති සො භවං ගොතමො ඉමං ලොකං, ඉදානි වත්තබ්බං
නිදස්සෙති. සදෙවකන්ති සහ දෙවෙහි සදෙවකං. එවං සහ මාරෙන සමාරකං. සහ
බ්‍රහ්මිනා සබ්‍රහ්මකං. සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහි සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං. පජාතත්තා පජා,
තං පජං. සහ දෙවමනුස්සෙහි සදෙවමනුස්සං. තත්ථ සදෙවකවචනෙන
පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණං වෙදිතබ්බං, සමාරකවචනෙන
ජට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණං, සබ්‍රහ්මකවචනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදිබ්‍රහ්මග්ගහණං,
සස්සමණබ්‍රාහ්මණිවචනෙන සාසනස්ස
පච්චත්ථිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණං,
සමිතපාපබාහිතපාපසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණඤ්ච, පජාවචනෙන
සත්තලොකග්ගහණං, සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සග්ගහණං.
එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකෙන සද්ධිං සත්තලොකො, ද්විති පජාවසෙන
සත්තලොකොව ගහිතොති වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො – සදෙවකග්ගහණෙන අරුපාවචරලොකො ගහිතො,
සමාරකග්ගහණෙන ජකාමාවචරදෙවලොකො, සබ්‍රහ්මකග්ගහණෙන
රුපීබ්‍රහ්මලොකො, සස්සමණබ්‍රාහ්මණාදිග්ගහණෙන චතුපරිසවසෙන,
සම්මුතිදෙවෙහි වා සහ මනුස්සලොකො, අවසෙසසබ්බසත්තලොකො වා. පොරාණා
පනාහු – සදෙවකන්ති දෙවතාහි සද්ධිං අවසෙසලොකං. සමාරකන්ති මාරෙන සද්ධිං
අවසෙසලොකං. සබ්‍රහ්මකන්ති බ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං අවසෙසලොකං. එවං සබ්බෙහි
තිහවුපගෙ සත්තෙ තීහාකාරෙහි තීසු පදෙසු පක්ඛිපිත්වා පුන ද්විති පදෙහි පරියාදාතුං
සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සන්ති වුත්තං. එවං පඤ්චහි පදෙහි තෙන
තෙනාකාරෙන තෙධාතුකමෙව පරියාදින්නන්ති.

සයං අහිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පච්චෙදෙතීති සයන්ති සාමං, අපරනෙයොහු හුත්වා.
අහිඤ්ඤාති අහිඤ්ඤාය, අධිකෙන ඤාණෙන ඤත්වාති අත්ථො. සච්ඡිකත්වාති
පච්චක්ඛං කත්වා, එතෙන අනුමානාදිපටික්ඛෙපො කතො. පච්චෙදෙතීති බොධෙති
ඤාපෙති පකාසෙති.

සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... පරියොසානකල්‍යාණන්ති සො
 භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච භිත්වාපි අනුත්තරං විචෙකසුඛං ධම්මං
 දෙසෙති. තඤ්ච ඛො අප්පං වා ඛහුං වා දෙසෙන්නො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව
 දෙසෙති, ආදිමිහිපි කල්‍යාණං හද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා දෙසෙති, මජ්ඣෙපි,
 පරියොසානෙපි කල්‍යාණං හද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා දෙසෙතිති වුත්තං භොති.

තත්ථ අත්ථි දෙසනාය ආදිමජ්ඣපරියොසානං, අත්ථි සාසනස්ස. දෙසනාය තාව
 චතුප්පදිකායපි ගාථාය පඨමපාදො ආදි නාම, තතො ද්වෙ මජ්ඣං නාම, අත්තෙ
 එකො පරියොසානං නාම. එකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස නිදානං ආදි, ඉදමචොචාති
 පරියොසානං, උභින්නං අත්තරා මජ්ඣං. අනෙකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස
 පඨමානුසන්ධි ආදි, අත්තෙ අනුසන්ධි පරියොසානං, මජ්ඣෙ එකො වා ද්වෙ වා ඛහු
 වා මජ්ඣමෙව.

සාසනස්ස සීලසමාධිවිපස්සනා ආදි නාම. වුත්තමිපි චෙතං – “කො වාදි
 කුසලානං ධම්මානං, සීලඤ්ච සුච්ඡුද්ධං දිට්ඨි ව උජ්ජකා”ති (සං. නි. 5.369). “අත්ථි,
 භික්ඛවෙ, මජ්ඣමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා”ති එවං වුත්තො පන
 අරියමග්ගො මජ්ඣං නාම. එලඤ්චෙව නිබ්බානඤ්ච පරියොසානං නාම.
 “තස්මාතිහ ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රහ්මචරියං එතංපාරං එතංපරියොසාන”න්ති එත්ථ
 එලං පරියොසනන්ති වුත්තං. “නිබ්බානොගධඤ්චි, ආවුසො විසාඛ, බ්‍රහ්මචරියං
 වුස්සති නිබ්බානපරායණං නිබ්බානපරියොසාන”න්ති (ම. නි. 1.466) එත්ථ
 නිබ්බානං පරියොසානන්ති වුත්තං. ඉධ පන දෙසනාය ආදිමජ්ඣපරියොසානං
 අධිප්පෙතං. භගවා හි ධම්මං දෙසෙන්නො ආදිමිහි සීලං දස්සෙත්වා මජ්ඣෙ මග්ගං
 පරියොසානෙ නිබ්බානං දස්සෙති. තෙන වුත්තං – “සො ධම්මං දෙසෙති
 ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං”න්ති. තස්මා අඤ්ඤොපි
 ධම්මකථිකො ධම්මං කථෙන්නො –

“ආදිමිහි සීලං දස්සෙය්‍ය, මජ්ඣෙ මග්ගං විභාවයෙ;
 පරියොසානමිහි නිබ්බානං, එසා කථිකසංශ්ඨිති”ති.

සාත්ථං සබ්බඤ්ජනන්ති යස්ස හි යාගුහත්තඉත්ථිපුරිසාදිවණ්ණනානිස්සිතා
 දෙසනා භොති, න සො සාත්ථං දෙසෙති. භගවා පන තථාරූපං දෙසනං පභාය
 චතුසතිපට්ඨානාදිනිස්සිතං දෙසනං දෙසෙති. තස්මා “සාත්ථං දෙසෙති”ති වුච්චති.
 යස්ස පන දෙසනා එකබ්බඤ්ජනාදියුත්තා වා සබ්බනිරොට්ඨබ්බඤ්ජනා වා
 සබ්බවිස්සට්ඨබ්බඤ්ජනා වා සබ්බනිග්ගහිතබ්බඤ්ජනා වා, තස්ස
 දමිළකිරාතයවනාදිමිලක්ඛානං භාසා විය බ්බඤ්ජනපාරිපුරියා අභාවතො
 අබ්බඤ්ජනා නාම දෙසනා භොති. භගවා පන –

“සිටිලං ධනිතඤ්ච දීඝරස්සං, ලහුකං ගරුකඤ්ච නිග්ගහිතං;
 සම්බන්ධං චචත්ථිතං විමුත්තං, දසධා බ්බඤ්ජනබුද්ධියා පභෙදො”ති. –

එවං චුත්තං දසවිධං බ්‍යඤ්ජනං අමක්ඛන්වා පරිපුණ්ණබ්‍යඤ්ජනමෙව කත්වා ධම්මං දෙසෙති. තස්මා “සබ්බඤ්ජනං කත්වා දෙසෙති” ති වුවවති.

කෙවලපරිපුණ්ණන්ති එත්ථ කෙවලන්ති සකලාධිවචනං. පරිපුණ්ණන්ති අනුනාධිකවචනං. ඉදං චුත්තං හොති – සකලපරිපුණ්ණමෙව දෙසෙති, එකදෙසනාපි අපරිපුණ්ණා නත්ථිති. පරිසුද්ධන්ති නිරූපක්කිලෙසං. යො හි “ඉමං ධම්මදෙසනං නිස්සාය ලාභං වා සක්කාරං වා ලභිස්සාමි” ති දෙසෙති, තස්ස අපරිසුද්ධා දෙසනා නාම හොති. භගවා පන ලොකාමිසනිරපෙක්ඛො හිතඵරණෙනෙව මෙත්තාභාවනාය මුද්‍රහදයො උල්ලම්පනසභාවසංඝිතෙන විත්තෙන දෙසෙති. තස්මා පරිසුද්ධං දෙසෙතිති වුවවති. බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතිති එත්ථ බ්‍රහ්මවරියන්ති සික්ඛත්තයසඬගහිතං සකලං සාසනං. තස්මා බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතිති සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... පරිසුද්ධං, එවං දෙසෙන්නො ව සික්ඛත්තයසඬගහිතං සකලසාසනබ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතිති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. බ්‍රහ්මවරියන්ති සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතං වරියං, බ්‍රහ්මභූතානං වා බුද්ධාදීනං වරියන්ති චුත්තං හොති.

සාධු බො පනාති සුන්දරං බො පන, අත්ථාවහං සුඛාවහන්ති චුත්තං හොති. තථාරූපානං අරහන්ති යථාරූපො සො භවං ගොතමො, එවරූපානං අනෙකෙහිපි කප්පකොට්ඨසතසහස්සෙහි දුල්ලහදස්සනානං බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තෙහි අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපටිමඤ්චිතෙහි ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණවරෙහි සමාකිණ්ණමනොරමසරීරානං අනප්පකදස්සනානං අතිමධුරධම්මනිග්ඝොසානං යථාභූතගුණාධිගමෙන ලොකෙ අරහන්තොති ලද්ධසද්දානං අරහතං. දස්සනං හොතිති පසාදසොම්මානි අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා දස්සනමත්තම්පි සාධු හොති. සචෙ පන අට්ඨඪගසමන්තාගතෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්නස්ස එකපදම්පි සොතුං ලභිස්සාම, සාධුතරංයෙව භවිස්සතිති එවං අප්ඤ්ඤාසයං කත්වා. යෙන භගවා තෙනුපසඬකම්සුති සබ්බකිච්චානි පභාය තුට්ඨමානසා අගමංසු. අඤ්ජලිං පණාමෙත්ථාති එතෙ උභතොපක්ඛිකා, තෙ එවං චිත්තෙසු – “සචෙ නො මිච්ඡාදිට්ඨිකා වොදෙස්සන්ති ‘කස්මා තුම්හෙ සමණං ගොතමං වන්දිත්ථා’ ති, තෙසං ‘කිං අඤ්ජලිකරණමත්තෙනාපි වන්දිතං හොති’ ති වක්ඛාම. සචෙ නො සම්මාදිට්ඨිකා වොදෙස්සන්ති ‘කස්මා භගවන්තං න වන්දිත්ථා’ ති, ‘කිං සීසෙන භූමිං පහරන්තෙනෙව වන්දිතං හොති. නනු අඤ්ජලිකම්මම්පි වන්දනා එවා’ ති වක්ඛාමා” ති.

නාමගොත්තන්ති, “හො ගොතම, අහං අසුකස්ස පුත්තො දත්තො නාම මිත්තො නාම ඉධාගතො” ති වදන්තා නාමං සාවෙන්ති නාම. “හො ගොතම, අහං වාසෙට්ඨො නාම කච්චානො නාම ඉධාගතො” ති වදන්තා ගොත්තං සාවෙන්ති නාම. එතෙ කිර දලිද්දා ජිණ්ණකුලපුත්තා “පරිසමජ්ඣෙ නාමගොත්තවසෙන පාකටා භවිස්සාමා” ති එවං අකංසු. යෙ පන තුණ්හිභූතා නිසිදිංසු, තෙ කෙරාටිකා චෙව අන්ධබාලා ව. තත්ථ කෙරාටිකා “එකං ද්වෙ කථාසල්ලාපෙ කරොන්තෙ විස්සාසිකො හොති, අථ විස්සාසෙ සති එකං ද්වෙ හික්ඛා අදාතුං න යුත්ත” ති

තනො අත්තානං මොවෙනතා තුණ්හිභූතා නිසීදන්ති. අන්ධබාලා අඤ්ඤාණතායෙව අවක්ඛිත්තමත්තිකාපිණ්ඩා විය යත්ථ කත්ථවි තුණ්හිභූතා නිසීදන්ති.

වෙනාගපුරිකොති වෙනාගපුරවාසී. එතදවොචාති පාදන්තනො පට්ඨාය යාව කෙසග්ගා තථාගතස්ස සරීරං ඔලොකෙන්තො අසීතිඅනුබ්බාඤ්ජනසමුප්පලෙහි ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි පටිමණ්ඩිතං සරීරා නික්ඛමිත්වා සමන්තනො අසීතිහත්ථප්පදෙසං අප්ඤ්ඤාත්ථරිත්වා යිතාහි ඡබ්බණ්ණාහි සනඬුද්ධරංසිහි සම්පරිවාරිතං තථාගතස්ස සරීරං දිස්වා සඤ්ජාතවිම්භයො වණ්ණං හණන්තො එතං “අවිජරියං, හො ගොතමා” තිආදිවචනං අවොච.

තත්ථ යාවඤ්චිදන්ති අධිමත්තප්පමාණපරිච්ඡෙදවචනමෙතං. තස්ස විප්පසන්නපදෙන සද්ධිං සම්බන්ධො. යාවඤ්ච විප්පසන්නානි අධිමත්තවිප්පසන්නානීති අත්ථො. ඉන්ද්‍රියානීති වක්ඛාදීති ඡ ඉන්ද්‍රියානි. තස්ස හි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං පතිට්ඨිතොකාසස්ස විප්පසන්නතං දිස්වා තෙසං විප්පසන්නතා පාකටා අහොසි. යස්මා පන සා මනෙ විප්පසන්නෙයෙව හොති, අවිප්පසන්නවිත්තානඤ්ච ඉන්ද්‍රියප්පසාදො නාම නත්ථි, තස්මාස්ස මනින්ද්‍රියප්පසාදොපි පාකටො අහොසි. තං එස විප්පසන්නතං ගහෙන්වා “විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානී” ති ආහ. පරිසුද්ධොති නිම්මලො. පරියොදානොති පහස්සරො. සාරදං බදරපණ්ඩුන්ති සරදකාලෙ ජාතං නාතිසුපරිපක්කං බදරං. තඤ්ච පරිසුද්ධඤ්චෙව හොති පරියොදානඤ්ච. තාලපක්කන්ති සුපරිපක්කතාලඵලං. සම්පති බන්ධනා පමුත්තන්ති තංඛණඤ්ඤෙව බන්ධනා පමුත්තං. තස්ස හි බන්ධනමූලං අපනෙන්වා පරමුඛං කත්වා ඵලකෙ යපිතස්ස චතුරඬුලමත්තං යානං ඔලොකෙන්තානං පරිසුද්ධං පරියොදානං හුත්වා බායති. තං සන්ධායෙවමාහ. නෙක්ඛං ඡම්බොනදන්ති සුරත්තවණ්ණස්ස ඡම්බොනදසුවණ්ණස්ස සට්ඨා. දක්ඛකම්මාරපුත්තසුපරිකම්මකතන්ති දක්ඛෙන සුවණ්ණකාරපුත්තෙන සුට්ඨු කතපරිකම්මං. උක්කාමුඛෙ සුකුසලසම්පහට්ඨන්ති සුවණ්ණකාරඋද්ධතෙ පචිත්වා සුකුසලෙන සුවණ්ණකාරෙන සට්ඨනපරිමජ්ජනහංසනෙන සුට්ඨු පහට්ඨං සුපරිමද්දිතන්ති අත්ථො. පණ්ඩුකම්බලෙ නික්ඛිත්තන්ති අග්ගිනා පචිත්වා දීපිදායාය සංසිත්වා ගෙරුකපරිකම්මං කත්වා රත්තකම්බලෙ යපිතං. භාසතෙහි සඤ්ජාතඔභාසතාය භාසතෙ. තපතෙහි අන්ධකාරවිද්ධංසනතාය තපතෙ. විරොචතීති විජ්ජොතමානං හුත්වා විරොචති, සොහතීති අත්ථො.

උච්චාසයනමභාසයනානීති එත්ථ අතික්කන්තප්පමාණං උච්චාසයනං නාම, ආයතවිත්ථතං අකප්පියහණ්ඩං මභාසයනං නාම. ඉදානි තානි දස්සෙන්තො සෙය්‍යාථීදං, ආසන්දිතිආදිමාහ. තත්ථ ආසන්දිති අතික්කන්තප්පමාණං ආසනං. පල්ලඬිකොති පාදෙසු වාළරුපානි යපෙත්වා කතො. ගොනකොති දීඝලොමකො මහාකොපවො. චතුරඬුලාධිකානි කිර තස්ස ලොමානි. චිත්තකොති වානචිත්තං උණ්ණාමයත්ථරණං. පටිකානි උණ්ණාමයො සෙතත්ථරකො. පටලිකානි සනපුප්ථො උණ්ණාමයත්ථරකො, යො ආමලකපට්ටොතිපි වුවචති. තුලිකානි තිණ්ණං තුලානං අඤ්ඤතරපුණ්ණා තුලිකා. විකතිකානි සිහබ්බාග්ඝාදිරුපවිච්ඡො

උණ්ණාමයත්ථරකො. උද්දලොමීති උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. කෙවි එකතො උග්ගතපුප්ඵන්ති වදන්ති. එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. කෙවි උභතො උග්ගතපුප්ඵන්ති වදන්ති. කට්ටිස්සන්ති රතනපරිසිඛිඛිතං කොසෙය්‍යාකට්ටිස්සමයං පච්චත්ථරණං. කොසෙය්‍යාන්ති රතනපරිසිඛිඛිතමෙව කොසියසුත්තමයං පච්චත්ථරණං. කුත්තකන්ති සොළසන්තං නාටකිත්ථිතං යත්වා නච්චනගොග්ගං උණ්ණාමයත්ථරණං. හත්ථත්ථරාදයො හත්ථිපිට්ඨාදියු අත්ථරණකඅත්ථරකා වෙව හත්ථිරුපාදිති දස්සෙත්වා කතඅත්ථරකා ව. අජිනප්පවෙණීති අජිනවම්මෙහි මඤ්චප්පමාණෙන සිඛිඛිත්වා කතප්පවෙණී. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

නිකාමලාභීති අතිකාමලාභී ඉච්ඡිතිච්ඡිතලාභී. අකිච්ඡලාභීති අදුක්ඛලාභී. අකසිරලාභීති විපුලලාභී මහන්තලාභී, උළාරුළාරානෙව ලහති මඤ්ඤෙති සන්ධාය වදති. අයං කිර බ්‍රාහ්මණො සයනගරුකො, සො භගවතො විප්පසන්නින්ද්‍රියාදිතං දිස්වා “අද්ධා එස එවරුපෙසු උච්චාසයනමහාසයනෙසු නිසිදති වෙව නිපජ්ජති ව. තෙනස්ස විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානි, පරිසුද්ධො ඡව්වණ්ණො පරියොදානො” ති මඤ්ඤමානො ඉමං සෙනාසනවණ්ණං කපෙසි.

උද්ධා ව පන න කප්පන්තීති එත්ථ කිඤ්චි කිඤ්චි කප්පති. සුද්ධකොසෙය්‍යාඤ්චි මඤ්චෙපි අත්ථරිතුං වට්ටති, ගොනකාදයො ව භූමත්ථරණපරිභොගෙන, ආසන්දියා පාදෙ ඡින්දිත්වා, පල්ලඬකස්ස වාළෙ හින්දිත්වා, තූලිකං විජටෙත්වා “බිම්බොහනඤ්ච කාතු”න්ති (වුළුව. 297) වචනතො ඉමානිපි එකෙන විධානෙන කප්පන්ති. අකප්පියං පන උපාදාය සබ්බානෙව න කප්පන්තීති වුත්තාති.

වනන්තඤ්ඤෙව පච්ඡාමීති අරඤ්ඤංයෙව පච්ඡාමි. යදෙවාති යානියෙව. පල්ලඬකං ආභූජිත්වාති සමන්තතො උග්‍රඛද්ධාසනං ඛන්ධිත්වා. උජුං කායං පණ්ඩායාති අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙන්තො උජුං කායං යපෙත්වා. පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාහිමුඛං සතිං යපෙත්වා, පරිග්ගහිතනියානං වා කත්වාති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙන – “පරිති පරිග්ගහට්ඨො. මුඛන්ති නියානට්ඨො. සතීති උපට්ඨානට්ඨො. තෙන වුච්චති පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා” ති (පටි. ම. 1.164). උපසම්පජ්ජ විහරාමීති පටිලහිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා විහරාමි. එවංභූතොති එවං පයමජ්ඣානාදියු අඤ්ඤතරසමඬගී හුත්වා. දිඛිබ්බො මෙ එසො තස්මිං සමයෙ වඬිකමො හොතීති වත්තාරි හි රුපජ්ඣානානි සමාපජ්ජිත්වා වඬිකමන්තස්ස වඬිකමො දිඛිබ්බවඬිකමො නාම හොති, සමාපත්තිතො වුට්ඨාය වඬිකමන්තස්සාපි වඬිකමො දිඛිබ්බවඬිකමොයෙව. යානාදියුපි එසෙව නයො. තථා ඉතරෙසු ද්වියු විහාරෙසු.

සො එවං පජානාමි “රාගො මෙ පහීනො” ති මහාබොධිපල්ලඬකෙ අරහත්තමග්ගෙන පහීනරාගමෙව දස්සෙත්තො “සො එවං පජානාමි රාගො මෙ පහීනො” ති ආහ. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. ඉමිනා පන කිං කථිතං හොතීති? පච්චවෙක්ඛණා කථිතා, පච්චවෙක්ඛණාය ඵලසමාපත්ති කථිතා. ඵලසමාපත්තිඤ්චි

සමාපන්නස්සපි සමාපත්තිනො වුට්ඨිතස්සාපි වඩ්ඤාමාදයො අරියවඩ්ඤාමාදයො
හොන්ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

4. සරහසුත්තවණ්ණනා

65. චතුත්ථෙ රාජගහෙති එවංනාමකෙ නගරෙ. ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙති
ගිජ්ඣසද්දිසානිස්ස කුටානි, ගිජ්ඣා වා තස්ස කුටෙසු වසන්තිති ගිජ්ඣකුටො, තස්මිං
ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ. එතෙනස්ස රාජගහං ගොවරගාමං කත්වා විහරන්තස්ස
වසනට්ඨානං දස්සිතං. ගිජ්ඣකුටස්මිඤ්ඤි තථාගතං උද්දිස්ස විහාරො කාරිතො,
ගිජ්ඣකුටවිහාරොත්ථෙවස්ස නාමං. තත්ථායං තස්මිං සමයෙ විහරතිති. සරහො
නාම පරිබ්බාජකො අවිරපක්කන්තො හොතිති සරහොති එවංනාමකො
පරිබ්බාජකො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බතීත්වා නවිරස්සෙව පක්කන්තො හොති, අධුනා
විබ්භන්තොති අත්ථො. සම්මාසම්බුද්ධෙ හි ලොකෙ උප්පන්නෙ තිත්ථියා
නට්ඨලාභසක්කාරා අහෙසුං, තිණ්ණං රතනානං මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජී.
යථාහ -

“තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො
පුජිතො අපචිතො ලාභී
වීරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. අඤ්ඤතිත්ථියා
පන පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති අගරුකතා අමානිතා අපුජිතා න
ලාභිතො වීරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරාන”න්ති
(උදා.14; සං.නි.1.2.70).

තෙ එවං පරිභීනලාභසක්කාරා පඤ්චසතමත්තා එකස්මිං පරිබ්බාජකාරාමෙ
සන්නිපතිත්වා සම්මන්තයිංසු - “හො, මයං සමණස්ස ගොතමස්ස
උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය භතලාභසක්කාරා ජාතා, සමණස්ස ගොතමස්ස
සාවකානඤ්චස්ස එකං අවණ්ණං උපධාරෙට්ඨ, අවණ්ණං පත්ථරිත්වා එතස්ස සාසනං
ගරහිත්වා අමිහාකං ලාභසක්කාරං උප්පාදෙස්සාමා”ති. තෙ වජ්ජං ඔලොකෙන්තා -
“තිස්ස ද්වාරෙසු ආජීවෙ වාති චතුස්සපි යානෙසු සමණස්ස ගොතමස්ස වජ්ජං පස්සිතුං
න සක්කා, ඉමානි චත්තාරි යානානි මුඤ්ඤිත්වා අඤ්ඤත්ථ ඔලොකෙථා”ති ආහංසු.
අථ නෙසං අන්තරෙ එකො එවමාහ - “අහං අඤ්ඤං න පස්සාමි, ඉමෙ
අත්ථඩ්ඨමාසං සන්නිපතිත්වා ද්වාරවාතපානානි පිට්ඨාය සාමණෙරානම්පි පවෙසනං
න දෙන්ති. ජීවිතසද්දිසාපි උපට්ඨාකා දට්ඨුං න ලහන්ති, ආවට්ටනිමායං ඔසාරෙත්වා
ඔසාරෙත්වා ජනං ආවට්ටෙත්වා ආවට්ටෙත්වා බාදන්ති. සවෙ තං මයං ආහරිතුං
සක්ඛිස්සාම, එවං නො ලාභසක්කාරඋළාරො භවිස්සති”ති. අපරොපි එවමෙව
වදන්තො උට්ඨාසි. සබ්බෙ එකවාදා අහෙසුං. තතො ආහංසු - “යො තං ආහරිතුං
සක්ඛිස්සති, තං මයං අමිහාකං සමයෙ ජෙට්ඨකං කරිස්සාමා”ති.

තතො කොටිතො පට්ඨාය “ත්ථං සක්ඛිස්සසි, ත්ථං සක්ඛිස්සසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා
“අහං න සක්ඛිස්සාමි, අහං න සක්ඛිස්සාමි”ති බහුහි වුත්තෙ සරහං ප්‍රච්ඡිංසු - “ත්ථං

සක්කිස්සසි ආවරියා” ති. සො ආහ - “අගරු එතං ආහරිතුං, සචෙ තුම්හෙ අත්තනො කථාය යත්වා මං ජෙට්ඨකං කරිස්සමා” ති. අගරු එතමාවරිය ආහර, ත්වං කතොයෙවාසි අම්හෙහි ජෙට්ඨකොති. සො ආහ - “තං ආහරන්තෙන ටෙතොත්වා වා විලුම්පිත්වා වා ආහරිතුං න සක්කා, සමණස්ස පන ගොතමස්ස සාවකසදිසෙන භුත්වා තස්ස සාවකෙ වන්දිත්වා වත්තපට්ඨත්තං කත්වා තෙසං පත්තෙ හත්තං භුඤ්ජිත්වා ආහරිතුං සක්කා. රුච්චති වො එතස්ස එත්තකස්ස කිරියා” ති. යංකිඤ්චි කත්වා ආහරිත්වා ව නො දෙහීති. තෙන හි මං දිස්වා අපස්සන්තා විය භවෙය්‍යාපාති පරිබ්බාජකානං සඤ්ඤං දත්වා දුතියදිවසෙ පාතොව උට්ඨාය ගිජ්ඣකුටමහාවිහාරං ගන්ත්වා දිට්ඨදිට්ඨානං භික්ඛූනං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන පාදෙ වන්දි. භික්ඛූ ආහංසු - “අඤ්ඤෙ පරිබ්බාජකා චණ්ඩා ඵරුසා, අයං පන සද්ධො භවිස්සති පසන්තො” ති. හන්තෙ, තුම්හෙ ඤත්වා යුත්තට්ඨානස්මිංයෙව පබ්බජිතා, මයං පන අනුපධාරොත්වා අතිත්ථෙතොව පක්ඛන්තා අනිය්‍යානිකමග්ගෙ විවරාමාති. සො එවං වත්වා දිට්ඨෙ දිට්ඨෙ භික්ඛූ පුනප්පුනං වන්දති, න්හානොදකාදීනි පටියාදෙනි, දන්තකට්ඨං කප්පියං කරොති, පාදෙ ධොවති මක්ඛෙනි, අතිරෙකහත්තං ලභිත්වා භුඤ්ජති.

තං ඉමිනා නිහාරොන වසන්තං එකො මහාථෙරො දිස්වා, “පරිබ්බාජක, ත්වං සද්ධො පසන්තො, කිං න පබ්බජසී” ති. කො මං, හන්තෙ, පබ්බාජෙස්සති. මයඤ්චි විරකාලං හදන්තානං පච්චත්ථිකා භුත්වා විවරම්හාති. ථෙරො “සචෙ ත්වං පබ්බජිතුකාමො, අහං තං පබ්බාජෙස්සාමී” ති වත්වා පබ්බාජෙසී. සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය නිරන්තරං වත්තපට්ඨත්තමකාසී. අථ තං ථෙරො වත්තෙ පසිදිත්වා නවිරස්සෙව උපසම්පාදෙසී. සො උපොසථදිවසෙ භික්ඛූහි සද්ධිං උපොසථග්ගං පවිසිත්වා භික්ඛූ මහන්තෙන උස්සාහෙන පාතිමොක්ඛං පග්ගණ්හන්තෙ දිස්වා “ඉමිනා නිහාරොන ඔසාරොත්වා ඔසාරොත්වා ලොකං බාදන්ති, කතිපාහෙන හරිස්සාමී” ති වින්තෙසී. සො පරිවෙණං ගන්ත්වා උපජ්ඣායං වන්දිත්වා, “හන්තෙ, කො නාමො අයං ධම්මො” ති පුච්ඡි. පාතිමොක්ඛො නාම, ආවුසොති. උත්තමධම්මො එස, හන්තෙ, භවිස්සතීති. ආම, ආවුසො, සකලසාසනධාරණී අයං සික්ඛාති. හන්තෙ, සචෙ එස සික්ඛාධම්මො උත්තමො, ඉමමෙව පයමං ගණ්හාමීති. ගණ්හාවුසොති ථෙරො සම්පට්චිඡි. සො ගණ්හන්තො පරිබ්බාජකෙ පස්සිත්වා “කිදිසං ආවරියා” ති පුච්ඡිතො, “ආවුසො, මා වින්තයිත්ථ, කතිපාහෙන ආහරිස්සාමී” ති වත්වා නවිරස්සෙව උග්ගණ්හිත්වා උපජ්ඣායං ආහ - “එත්තකමෙව, හන්තෙ, උදාහු අඤ්ඤම්පි අත්ථී” ති. එත්තකමෙව, ආවුසොති.

සො පුනදිවසෙ යථානිවත්ථපාරුතොව ගහිතනිහාරොනෙව පත්තං ගහෙත්වා ගිජ්ඣකුටා නික්ඛම්ම පරිබ්බාජකාරාමං අගමාසී. පරිබ්බාජකා දිස්වා “කිදිසං, ආවරිය, නාසක්ඛිත්ථ මඤ්ඤෙ ආවට්ටනිමායං ආහරිතු” න්ති තං පරිවාරයිංසු. මා වින්තයිත්ථ, ආවුසො, ආහටා මෙ ආවට්ටනිමායා, ඉතො පට්ඨාය අම්හාකං ලාභසක්කාරො මහා භවිස්සති. තුම්හෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගා හොථ, මා විවාදං අකත්ථාති. සචෙ තෙ, ආවරිය, සුග්ගහිතා, අම්හෙපි නං වාචෙහීති. සො ආදිතො පට්ඨාය පාතිමොක්ඛං ඔසාරෙසී. අථ තෙ සබ්බෙපි - “එථ, හො, නගරෙ විවරන්තා සමණස්ස ගොතමස්ස අචණ්ණං කට්ඨෙස්සාමා” ති අනුග්ගාටිතෙසුයෙව

නගරද්වාරෙසු ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා විවටෙන ද්වාරෙන සබ්බපයමං පවිසිංසු. එවං සලිඬිගෙනෙව අපක්කන්තං තං පරිබ්බාජකං සන්ධාය – “සරහො නාම පරිබ්බාජකො අවිරපක්කන්තො හොති”ති වුත්තං.

තං දිවසං පන භගවා පච්චුසස්මයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉදං අද්දස – “අජ්ජ සරහො පරිබ්බාජකො නගරෙ විවරිත්වා පකාසනීයකම්මං කර්ස්සති, තිණ්ණං රත්තානං අවණ්ණං කට්ඨෙන්තො විසං සිඤ්චිත්වා පරිබ්බාජකාරාමං ගමිස්සති, අභමිපි තත්ථෙව ගමිස්සාමි, වත්ස්සොපි පරිසා තත්ථෙව ඔසරිස්සන්ති. තස්මිං සමාගමෙ චතුරාසීති පාණසහස්සානි අමතපානං පිවිස්සන්ති”ති. තතො “තස්ස ඔකාසො හොතු, යථාරූපියා අවණ්ණං පත්ථරතු”ති වින්තෙන්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි – “ආනන්ද, අට්ඨාරසසු මහාවිහාරෙසු භික්ඛුසඬ්ඨස්ස මයා සද්ධිංයෙව පිණ්ඩාය වරිතුං ආරොවෙහි”ති. ථෙරො තථා අකාසි. භික්ඛු පත්තථිවරමාදාය සත්ථාරමෙව පරිවාරයිංසු. සත්ථා භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ආදාය ද්වාරගාමසමීපෙයෙව පිණ්ඩාය වරි. සරහොපි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං නගරං පවිට්ඨො තත්ථ තත්ථ පරිසමජ්ඣෙ රාජද්වාරවිථිචතුක්කාදිසු ච ගන්ත්වා “අඤ්ඤාතො මයා සමණානං සකාපුත්තියානං ධම්මො”තිආදීනි අභාසි. තං සන්ධාය සො රාජගහෙ පරිසති එවං වාවං භාසතීතිආදි වුත්තං. තත්ථ අඤ්ඤාතොති ඤාතො අවබුද්ධො, පාකටං කත්වා උග්ගහිතොති දීපෙති. අඤ්ඤායාති ජානිත්වා. අපක්කන්තොති සලිඬිගෙනෙව අපක්කන්තො. සවෙ හි සමණස්ස ගොතමස්ස සාසනෙ කොච්ඡාරො අභවිස්ස, නාහං අපක්කමිස්සං. තස්ස පන සාසනං අසාරං නිස්සාරං, ආවට්ටනිමායං ඔසාරෙන්වා සමණා ලොකං බාදන්තීති එවමත්ථං දීපෙන්තො එවමාහ.

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛුති අථ එවං තස්මිං පරිබ්බාජකෙ භාසමානෙ අරඤ්ඤවාසිනො පඤ්චසතා භික්ඛු “අසුකට්ඨානං නාම සත්ථා පිණ්ඩාය වරිතුං ගතො”ති අජානන්තා භික්ඛාවාරවෙලායං රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තෙ සන්ධායෙන වුත්තං. අස්සොසුන්ති සුණිංසු. යෙන භගවා තෙනුපසඬ්ඨකම්මිසුති “ඉමං කාරණං දසබලස්ස ආරොවෙස්සාමා”ති උපසඬ්ඨකම්මිසු.

සිප්පිනිකාතීරන්ති සිප්පිනිකාති එවංනාමිකාය නදියා තීරං. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හිභාවෙනාති කායඬිගවාචඬිගාති අවොපෙන්වා අබ්භන්තරෙ බන්තිං ධාරෙන්වා වින්තෙනෙව අධිවාසෙසිති අත්ථො. එවං අධිවාසෙන්වා පුත්ත වින්තෙසි – “කිං නු ඛො අජ්ජ මයා සරහස්ස වාදං මද්දිතුං ගච්ඡන්තෙන එකකෙන ගන්තබ්බං, උදාහු භික්ඛුසඬ්ඨසපරිවුත්තො”ති. අථස්ස එතදහොසි – සවාහං භික්ඛුසඬ්ඨසපරිවුත්තො ගමිස්සාමි, මහාජනො එවං වින්තෙස්සති – “සමණො ගොතමො වාදුප්පත්තිට්ඨානං ගච්ඡන්තො පක්ඛං උක්ඛිපිත්වා ගන්ත්වා පරිසබ්බෙන උප්පන්නං වාදං මද්දති, පරවාදීනං සීසං උක්ඛිපිතුං න දෙති”ති. න ඛො පන මය්හං උප්පන්නෙ වාදෙ පරං ගහෙන්වා මද්දනකිච්චං අත්ථි, අහමෙව ගන්ත්වා මද්දිස්සාමි. අනච්ඡරියං වෙතං ය්වාහං ඉදානි බුද්ධභූතො අත්තතො උප්පන්නං වාදං මද්දෙය්‍යං, වරියං වරණකාලෙ

අහෙනුකපටිසන්ධියං නිබ්බත්තෙනාපි හි මයා වහිතබ්බං ධුරං අඤ්ඤො වහිතුං
සමත්ථො නාම නාහොසි. ඉමස්ස පනත්ථස්ස සාධනත්ථං –

“යතො යතො ගරු ධුරං, යතො ගම්භිරවත්තනී;
තදාස්සු කණ්භං යුඤ්ථෙන්නී, ස්වාස්සු තං වහතෙ ධුර”න්ති. (ජා. 1.1.29) –

ඉදං කණ්භජාතකං ආහරිතබ්බං. අතීතෙ කිර එකො සත්ථවාහො එකිස්සා
මහල්ලිකාය ගෙහෙ නිවාසං ගණ්භි. අථස්ස එකිස්සා ධෙනුයා
රත්තිභාගසමනන්තරෙ ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. සා එකං වච්ඡකං විජායි.
මහල්ලිකාය වච්ඡකං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය පුත්තසිනෙහො උදපාදි. පුනදිවසෙ
සත්ථවාහපුත්තො – “තව ගෙහවෙනනං ගණ්භාහි”ති ආහ. මහල්ලිකා “මය්භං
අඤ්ඤන කිච්චං න අත්ථි, ඉමමෙව වච්ඡකං දෙහී”ති ආහ. ගණ්භ, අම්මානි. සා තං
ගණ්භිත්වා බීරං පායෙත්වා යාගුහත්තනිණාදීනි දදමානා පොසෙසි. සො
වුද්ධිමත්ථාය පරිපුණ්ණරූපො බලවීරියසම්පන්නො අහොසි සම්පන්නාවාරො,
කාළකො නාම නාමෙන. අථෙකස්ස සත්ථවාහස්ස පඤ්චහි සකට්ඨතෙහි
ආගච්ඡන්තස්ස උදකභින්නට්ඨානෙ සකට්ඨක්කං ලග්ගි. සො දසපි වීසම්පි තිංසම්පි
යොජෙත්වා නීහරාපෙතුං අසක්කොන්තො කාළකං උපසඬ්ඨකම්ත්වා ආහ – “තාත,
තව වෙනනං දස්සාමි, සකටං මෙ උක්ඛිපිත්වා දෙහී”ති. එවඤ්ච පන වත්වා තං
ආදාය – “අඤ්ඤො ඉමිනා සද්ධිං ධුරං වහිතුං සමත්ථො නත්ථි”ති ධුරසකටෙ
යොත්තං බන්ධිත්වා තං එකකංයෙව යොජෙසි. සො තං සකටං උක්ඛිපිත්වා ථලෙ
පතිට්ඨාපෙත්වා එතෙනෙව නිහාරෙන පඤ්ච සකට්ඨතානි නීහරි. සො
සබ්බපච්ඡිමසකටං නීහරිත්වා මොචියමානො “සු”න්ති කත්වා සිසං උක්ඛිපි.

සත්ථවාහො “අයං එත්තකානි සකටානි උක්ඛිපන්නො එවං න අකාසි,
වෙනනත්ථං මඤ්ඤෙ කරොතී”ති සකටගණනාය කභාපණෙ ගහෙත්වා
පඤ්චසතභණ්ඩිකං තස්ස ගීවාය බන්ධාපෙසි. සො අඤ්ඤෙසං අත්තනො සන්තිකං
අල්ලියිතුං අදෙන්තො උජුකං ගෙහමෙව අගමාසි. මහල්ලිකා දිස්වා මොචෙත්වා
කභාපණභාවං ඤත්වා “කස්මා, පුත්ත, එවමකාසි, මා ත්වං ‘මයා කම්මං කත්වා
ආහතෙන අයං ජීවිස්සතී’ති සඤ්ඤුමකාසී”ති වත්වා ගොණං උණ්භොදකෙන
න්භාපෙත්වා තෙලෙන අබ්භඤ්ජිත්වා “ඉතො පට්ඨාය පුන මා එවමකාසී”ති ඔවදි.
එවං සත්ථා “වරියං වරණකාලෙ අහෙනුකපටිසන්ධියං නිබ්බත්තෙනාපි හි මයා
වහිතබ්බධුරං අඤ්ඤො වහිතුං සමත්ථො නාම නාහොසි”ති වින්තෙත්වා එකකොව
අගමාසි. තං දස්සෙතුං අථ බො භගවා සායන්භසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොතිආදි
වුත්තං.

තත්ථ පටිසල්ලානානි පුපුත්තාරම්මණෙහි විත්තං පටිසංහරිත්වා සල්ලානතො,
එලසමාපත්තිතොති අත්ථො. තෙනුපසඬ්ඨකම්ති පරිබ්බාජකෙසු සකලනගරෙ
පකාසනීයකම්මං කත්වා නගරා නික්ඛම්ම පරිබ්බාජකාරාමෙ සන්තිපතිත්වා “සවෙ,
ආවුසො සරභ, සමණො ගොතමො ආගමිස්සති, කිං කරිස්සසී”ති. සමණ
ගොතමෙ එකං කරොන්තෙ අහං ද්වෙ කරිස්සාමි, ද්වෙ කරොන්තෙ වත්තාරි,

වත්තාරි කරොන්තෙ පඤ්ච, පඤ්ච කරොන්තෙ දස, දස කරොන්තෙ වීසති, වීසති කරොන්තෙ තිංසං, තිංසං කරොන්තෙ වත්තාලීසං, වත්තාලීසං කරොන්තෙ පඤ්ඤාසං, පඤ්ඤාසං කරොන්තෙ සතං, සතං කරොන්තෙ සහස්සං කරිස්සාමිති එවං අඤ්ඤාමඤ්ඤං සීහනාදකථං සමුට්ඨාපෙත්වා නිසින්නෙසු උපසඬකම්.

උපසඬකමන්තො පන යස්මා පරිබ්බාජකාරාමස්ස නගරමජ්ඣෙතොව මග්ගො, තස්මා සුරත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා සුගතමභාවීවරං පාරුපිත්වා විස්සට්ඨබලො රාජා විය එකකොව නගරමජ්ඣෙතා අගමාසි. මිච්ඡාදිට්ඨිකා දිස්වා “පරිබ්බාජකා සමණස්ස ගොතමස්ස පකාසනීයකම්මං කරොන්තා අවණ්ණං පත්ථරිංසු, සො එතෙ අනුවත්තිත්වා සඤ්ඤාපෙතුං ගච්ඡති මඤ්ඤෙ”ති අනුබන්ධිංසු. සම්මාදිට්ඨිකාපි “සම්මාසම්බුද්ධො පත්තවීවරං ආදාය එකකොව නික්ඛන්තො, අජ්ජ සරහෙන සද්ධිං මහාධම්මසඬගාමො භවිස්සති. මයම්පි තස්මිං සමාගමෙ කායසක්ඛිනො භවිස්සාමා”ති අනුබන්ධිංසු. සත්ථා පස්සන්තස්සෙව මහාජනස්ස පරිබ්බාජකාරාමං උපසඬකම්.

පරිබ්බාජකා රුක්ඛානං ඛන්ධවිට්ඨසාඛන්තරෙහි සමුග්ගච්ඡන්තා ඡබ්බණ්ණසනබුද්ධරස්මියො දිස්වා “අඤ්ඤාදා එවරුපො ඔහාසො නාම නත්ථී, කිං නු ඛො එත”න්ති උල්ලොකෙත්වා “සමණො ගොතමො ආගච්ඡති”ති ආහංසු. තං සුත්වාච සරහො ඡාණුකන්තරෙ සීසං යපෙත්වා අධොමුඛො නිසීදි. එවං තස්මිං සමයෙ භගවා තං ආරාමං උපසඬකමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. තථාගතො හි ජම්බුදීපතලෙ අග්ගකුලෙ ජාතත්තා අග්ගාසනාරහොතිස්ස සබ්බත්ථ ආසනං පඤ්ඤත්තමෙව හොති. එවං පඤ්ඤත්තෙ මහාරහෙ බුද්ධාසනෙ නිසීදි.

තෙ පරිබ්බාජකා සරහං පරිබ්බාජකං එතදවොචුන්ති සම්මාසම්බුද්ධෙ කීර සරහෙන සද්ධිං එත්තකං කට්ඨන්තෙයෙව හික්ඛුසඬිසො සත්ථු පදානුපදිකො හුත්වා පරිබ්බාජකාරාමං සම්පාපුණි, වතස්සොපි පරිසා පරිබ්බාජකාරාමෙයෙව ඔසරිංසු. තතො තෙ පරිබ්බාජකා “අච්ඡරියං සමණස්ස ගොතමස්ස කම්මං, සකලනගරං විවරිත්වා අවණ්ණං පත්ථරිත්වා පකාසනීයකම්මං කත්වා ආගතානං චෙරීනං පටිසත්තුනං පච්චාමිත්තානං සන්තිකං ආගන්ත්වා ථොකම්පි විග්ගාහිකකථං න කට්ඨෙසි, ආගතකාලතො පට්ඨාය සතපාකතෙලෙන මක්ඛෙන්නො විය අමතපානං පායෙන්නො විය මධුරකථං කට්ඨෙති”ති සබ්බෙපි සම්මාසම්බුද්ධං අනුවත්තන්තා එතදවොචු.

යාචෙය්‍යාසීති ආයාචෙය්‍යාසි පත්ථෙය්‍යාසි පිහෙය්‍යාසි. තුණ්හිභුතොති තුණ්හිභාවං උපගතො. මඬිකුභුතොති නිත්තෙජතං ආපන්නො. පත්තක්ඛන්ධොති ඔනතගිවො. අධොමුඛොති හෙට්ඨාමුඛො. සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතොති “අහං සම්මාසම්බුද්ධො, සබ්බෙ ධම්මා මයා අභිසම්බුද්ධා”ති එවං පටිජානතො තච. අනභිසම්බුද්ධාති ඉමෙ නාම ධම්මා තයා අනභිසම්බුද්ධා. තත්ථාති තෙසු අනභිසම්බුද්ධාති එවං දස්සිතධම්මෙසු. අඤ්ඤෙන වා අඤ්ඤං පටිවරිස්සතිති අඤ්ඤෙන වා වචනෙන අඤ්ඤං වචනං පටිච්ඡාදෙස්සති, අඤ්ඤං පුච්ඡිතො අඤ්ඤං

කළුපත්වලින් අධිපත්‍යය. බහිද්ධා කථාං අපනාමෙස්සති බහිද්ධා අඤ්ඤං
 ආගන්තුකකථාං ආහරන්තො පුරිමකථාං අපනාමෙස්සති. අප්පච්චයන්ති අනනිරද්ධිං
 අනුට්ඨාකාරං පාතුකරිස්සති පාකටං කරිස්සති. එත්ථ ච අප්පච්චයෙන දොමනස්සං
 චුත්තං, පුරිමෙහි ද්විති මන්දබලවහෙදො කොට්ඨොයෙව.

එවං භගවා පටිමචෙසාරජ්ජෙන සිහනාදං නදිත්වා පුන දුතියාදිහි නදන්තො යො
 බො මං පරිබ්බාජකාතිආදිමාහ. තත්ථ යස්ස බො පන තෙ අත්ථාය ධම්මො
 දෙසිතොති යස්ස මග්ගස්ස වා ඵලස්ස වා අත්ථාය තයා චතුසච්චධම්මො දෙසිතො.
 සො න නියයාති සො ධම්මො න නියයාති න නිග්ගච්ඡති, න තං අත්ථං සාධෙතිති
 චුත්තං හොති. තක්කරස්සාති යො නං කරොති, තස්ස පටිපත්තිපුරකස්ස
 පුග්ගලස්සාති අත්ථො. සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති හෙතුනා නයෙන කාරණෙන
 සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස බයාය. අථ වා යස්ස බො පන තෙ අත්ථාය ධම්මො
 දෙසිතොති යස්ස තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො. සෙය්‍යථිදං – රාගපටිඝාතත්ථාය
 අසුභකම්මට්ඨානං, දොසපටිඝාතත්ථාය මෙත්තාභාවනා, මොහපටිඝාතත්ථාය පඤ්ච
 ධම්මා, විතක්කුපච්ඡෙදාය ආනාපානස්සති. සො න නියයාති තක්කරස්ස සම්මා
 දුක්ඛක්ඛයායාති සො ධම්මො යො නං යථාදෙසිතං කරොති, තස්ස තක්කරස්ස
 සම්මා හෙතුනා නයෙන කාරණෙන වට්ටදුක්ඛක්ඛයාය න නියයාති න නිග්ගච්ඡති,
 තං අත්ථං න සාධෙතිති අයමෙත්ථ අත්ථො. සෙය්‍යථාපි සරහො පරිබ්බාජකොති
 යථා අයං සරහො පරිබ්බාජකො පජ්ඣායන්තො අප්පට්ඨානො නිසින්තො, එවං
 නිසිදිස්සතිති.

එවං තිහි පදෙහි සිහනාදං නදිත්වා දෙසනං නිවත්තෙන්තස්සෙව තථාගතස්ස
 තස්මිං යානෙ සන්තිපතිතා චතුරාසිතිපාණසහස්සපරිමාණා පරිසා අමතපානං පිටි,
 සත්ථා පරිසාය අමතපානස්ස පිතභාවං ඤාත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පක්කාමි.
 තමත්ථං දස්සෙතුං අථ බො භගවාතිආදි චුත්තං. තත්ථ සිහනාදන්ති සෙට්ඨනාදං
 අභිතනාදං අප්පට්ඨනාදං. වෙහාසං පක්කාමීති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං
 සමාපජ්ජිත්වා චුට්ඨාය අධිට්ඨාය සද්ධිං භික්ඛුසඤ්ඤෙන ආකාසං පක්ඛන්දි. එවං
 පක්ඛන්දො ච පන තංඤ්ඤාදෙසෙව ගිජ්ඣකුට්ඨාචානොරෙ පතිට්ඨාසි.

වාචාය සන්තිතොදකොනාති වචනපතොදෙන. සඤ්ජම්භරිමකංසුති සම්භරිතං
 නිරන්තරථුටං අකංසු, උපරි විජ්ඣංසුති චුත්තං හොති. බ්‍රහ්මරඤ්ඤෙති මහාරඤ්ඤෙ.
 සිහනාදං නදිස්සාමීති සිහස්ස නදතො ආකාරං දිස්වා “අයම්පි තිරච්ඡානගතො,
 අහම්පි, ඉමස්ස වත්තාරො පාදා, මය්හම්පි, අහම්පි එවමෙව සිහනාදං නදිස්සාමි”ති
 වින්තෙසි. සො සිහස්ස සම්මුඛා නදිතුං අසක්කොන්තො තස්මිං ගොවරාය
 පක්කන්තෙ එකකො නදිතුං ආරහි. අථස්ස සිඬගාලසද්දොයෙව නිච්ඡරි. තෙන
 චුත්තං – සිඬගාලකංයෙව නදතීති. හෙරණ්ඩකන්ති තස්සෙව වෙච්චනං. අපිච
 හින්තස්සරං අමනාපසද්දං නදතීති චුත්තං හොති. එවමෙව බො ත්වන්ති ඉමිනා
 ඔපම්මෙන පරිබ්බාජකා තථාගතං සිහසදිසං කත්වා සරහං සිඬගාලසදිසං අකංසු.
 අම්බුකසඤ්චරීති බුද්දකකුක්කුටිකා. පුරිසකරවිතං රචිස්සාමීති මහාකුක්කුටං
 රචන්තං දිස්වා “ඉමස්සපි ද්වෙ පාදා ද්වෙ පක්ඛා, මය්හම්පි තථෙව, අහම්පි එවරූපං

රවිතං රවිස්සාමි” ති සා තස්ස සම්මුඛා රවිතුං අසක්කොන්ති තස්මිං පක්කන්තෙ රවමානා කුක්කුටිකාරවංයෙව රවි. තෙන චුත්තං – අම්බුකසඤ්චරි රවිතංයෙව රවතීති. උසහොති ගොණො. සුඤ්ඤායාති තුව්ඡාය ජෙට්ඨකවසහෙහි විරහිතාය. ගම්භීරං නදිතබ්බං මඤ්ඤතීති ජෙට්ඨකවසහස්ස නාදසදිසං ගම්භීරනාදං නදිතබ්බං මඤ්ඤති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

5. කෙසමුත්තිසුත්තවණ්ණනා

66. පඤ්චමෙ කාලාමානං නිගමොති කාලාමා නාම ඛත්තියා, තෙසං නිගමො. කෙසමුත්තියාති කෙසමුත්තනිගමවාසිනො. උපසඬ්ඛමිංසුති සජ්ජිතවනීතාදිහෙසජ්ජාති වෙව අට්ඨවිධපානකාති ච ගාභාපෙත්වා උපසඬ්ඛමිංසු. සකංයෙව වාදං දීපෙත්තීති අත්තනොයෙව ලද්ධිං කථෙන්නී. ජොතෙත්තීති පකාසෙන්නී. චූංසෙත්තීති සට්ඨෙන්නී. වම්භෙත්තීති අවජානන්නී. පරිභවන්නීති ලාමකං කරොන්නී. ඔමක්ඛිං කරොන්නීති උක්ඛිත්තකං කරොන්නී, උක්ඛිපිත්වා ජඩ්ඛෙන්නී. අපරෙපි, හන්තෙති සො කිර අට්ඨිමුඛෙ ගාමො, තස්මා තත්ථ අට්ඨිං අතික්කන්තා ච අතික්කමිතුකාමා ච වාසං කප්පෙන්නී. තෙසුපි පට්ඨමං ආගතා අත්තනො ලද්ධිං දීපෙත්වා පක්කමිංසු, පච්ඡා ආගතා “කිං තෙ ජානන්ති, අම්භාකං අත්තෙවාසිකා තෙ, අම්භාකං සන්නිකෙ කිඤ්චි කිඤ්චි සිජ්ජං උග්ගණ්හිංසු” ති අත්තනො ලද්ධිං දීපෙත්වා පක්කමිංසු. කාලාමා එකලද්ධියමිපි සණ්ඨහිතුං න සක්ඛිංසු. තෙ එතමත්ථං දීපෙත්වා හගවතො එවමාරොචෙත්වා තෙසං නො, හන්තෙතිආදිමාහංසු. තත්ථ භොතෙව කඬ්ඛාති භොතියෙව කඬ්ඛා. විචිකිච්ඡාති තස්සෙව වෙච්චනං. අලන්ති යුත්තං.

මා අනුස්සවෙනාති අනුස්සවකථායපි මා ගණ්හිත්ථ. මා පරම්පරායාති පරම්පරකථායපි මා ගණ්හිත්ථ. මා ඉතිකිරායාති එවං කිර එතන්ති මා ගණ්හිත්ථ. මා පිටකසම්පදානෙනාති අම්භාකං පිටකතන්තියා සද්ධිං සමෙතීති මා ගණ්හිත්ථ. මා තක්කහෙතුති තක්කග්ගාහෙනපි මා ගණ්හිත්ථ. මා නයහෙතුති නයග්ගාහෙනපි මා ගණ්හිත්ථ. මා ආකාරපරිච්ඡක්කෙනාති සුන්දරමිදං කාරණන්ති එවං කාරණපරිච්ඡක්කෙනපි මා ගණ්හිත්ථ. මා දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියාති අම්භාකං නිජ්ඣාසිත්වා ඛමිත්වා ගහිතදිට්ඨියා සද්ධිං සමෙතීති මා ගණ්හිත්ථ. මා හබ්බරුපතායාති අයං හික්ඛු හබ්බරුපො, ඉමස්ස කථං ගහෙතුං යුත්තන්තිපි මා ගණ්හිත්ථ. මා සමණො නො ගරුති අයං සමණො අම්භාකං ගරු, ඉමස්ස කථං ගහෙතුං යුත්තන්තිපි මා ගණ්හිත්ථ. සමත්තාති පරිපුණ්ණො. සමාදිත්තාති ගහිතා පරාමට්ඨා. යංස භොතීති යං කාරණං තස්ස පුග්ගලස්ස භොති. අලොභාදයො ලොභාදිපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බා. විගතාහිජ්ඣොතිආදිහි මෙත්තාය පුබ්බභාගො කථිතො.

ඉදාති මෙත්තාදිකං කම්මට්ඨානං කථෙන්නො මෙත්තාසහගතෙනාතිආදිමාහ. තත්ථ කම්මට්ඨානකථාය වා භාවනානායෙ වා පාළිවණ්ණනාය වා යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.240) චුත්තමෙව. එවං අවෙරවිත්තොති

එවං අකුසලවෙරස්ස ච පුග්ගලවෙරිනො ච නත්ථිතාය අවෙරවිත්තො.
 අඛ්‍යාබජ්ඣවිත්තොති කොධවිත්තස්ස අභාවෙන නිද්දුක්ඛවිත්තො.
 අසංකිලිට්ඨවිත්තොති කිලෙසස්ස නත්ථිතාය අසංකිලිට්ඨවිත්තො. විසුද්ධවිත්තොති
 කිලෙසමලාභාවෙන විසුද්ධවිත්තො භොතීති අත්ථො. තස්සාති තස්ස එවරුපස්ස
 අරියසාවකස්ස. අස්සාසාති අවස්සයා පතිට්ඨා. සචෙ ඛො පන අත්ථි පරො
 ලොකොති යදි ඉමම්භා ලොකා පරලොකො නාම අත්ථි. අට්ඨං කායස්ස හෙදා
 පරම්මරණා...පෙ.... උපපජ්ජිස්සාමිති අත්ථෙතං කාරණං, යෙනාහං කායස්ස හෙදා
 පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිස්සාමිති එවං සබ්බත්ථ නයො
 වෙදිතබ්බො. අනිසන්ති නිද්දුක්ඛං. සුඛිත්ති සුඛිතං. උභයෙනෙව විසුද්ධං අත්තානං
 සමනුපස්සාමිති යඤ්ච පාපං න කරොමි, යඤ්ච කරොනොපි න කරියති, ඉමිනා
 උභයෙනාපි විසුද්ධං අත්තානං සමනුපස්සාමි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

6. සාළ්භසුත්තවණ්ණනා

67. ජට්ඨෙ මිභාරනත්තාති මිභාරසෙට්ඨිනො නත්තා. සෙබ්බනියනත්තාති
 සෙබ්බනියසෙට්ඨිනො නත්තා. උපසඬකමිංසුති භුත්තපාතරාසා දාසකම්මකරපරිවුතා
 උපසඬකමිංසු. තෙසං කිර පුරෙහත්තෙ පුබ්බණ්ණසමයෙයෙව ගෙහෙ එකො
 පඤ්ඤා සමුට්ඨිනො, තං පන කට්ඨං ඔකාසො නාහොසි. තෙ “තං පඤ්ඤං
 සොස්සාමා”ති ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා තුණ්හි නිසිදිංසු. ථෙරො
 “ගාමෙ තං සමුට්ඨිතං පඤ්ඤං සොතුං ආගතා භවිස්සන්ති”ති තෙසං මනං ඤත්වා
 තමෙව පඤ්ඤං ආරහන්තො එට තුම්භෙ සාළ්භාතිආදිමාහ. තත්ථ අත්ථි ලොභොති
 ලුබ්භනසභාවො ලොභො නාම අත්ථිති පුච්ඡති. අභිජ්ඣාති ඛො අහං සාළ්භා
 එතමත්ථං වදාමිති එතං ලොභසඬාතං අත්ථං අහං “අභිජ්ඣා”ති වදාමි,
 “තණ්හා”ති වදාමිති සමුට්ඨිතපඤ්ඤස්ස අත්ථං දීපෙන්නො ආහ. එවං සබ්බවාරෙසු
 නයො නෙතබ්බො.

සො එවං පජානාතීති සො චත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙත්වා යිතො
 අරියසාවකො සමාපත්තිනො වුට්ඨාය විපස්සනං ආරහන්තො එවං පජානාති. අත්ථි
 ඉදන්ති අත්ථි දුක්ඛසච්චසඬාතං ඛන්ධපඤ්චකං නාමරූපවසෙන පරිච්ඡින්නිදිත්වා
 පජානන්තො එස “එවං පජානාති අත්ථි ඉද්”න්ති වුත්තො. භීතන්ති සමුදයසච්චං.
 පණිතන්ති මග්ගසච්චං. ඉමස්ස සඤ්ඤාගතස්ස උත්තරි නිස්සරණන්ති ඉමස්ස
 විපස්සනාසඤ්ඤාසඬාතස්ස සඤ්ඤාගතස්ස උත්තරි නිස්සරණං නාම නිබ්බානං,
 තමත්ථිති ඉමිනා නිරොධසච්චං දස්සෙති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණන්ති
 එකුනච්ඡිතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණං කථිතං. අහු පුබ්බෙ ලොභොති පුබ්බෙ මෙ
 ලොභො අහොසි. තදහු අකුසලන්ති තං අකුසලං නාම අහොසි, තදා වා අකුසලං
 නාම අහොසි. ඉච්චෙනං කුසලන්ති ඉති එතං කුසලං, තස්සෙව අකුසලස්ස
 නත්ථිභාවං කුසලං ඛෙමන්ති සන්ධාය වදති. නිච්ඡාතොති නිත්තණ්හො.
 නිබ්බුතොති අබ්භන්තරෙ සන්තාපකරානං කිලෙසානං අභාවෙන නිබ්බුතො.
 සිතිභුතොති සිතලීභුතො. සුඛජ්ජට්ඨංවෙදීති කායිකවෙතසිකස්ස සුඛස්ස

පටිසංවේදිතා. බ්‍රහ්මභූතෙනාති සෙට්ඨභූතෙන. සෙසං සබ්බත්ථ
උත්තානත්ථමෙවාති.

7. කථාවත්ථුසුත්තවණ්ණනා

68. සත්තමෙ කථාවත්ථුනීති කථාකාරණානි, කථාය භූමියො පතිට්ඨායොති
අත්ථො. අතීතං වා, භික්ඛවෙ, අද්ධානන්ති අතීතමද්ධානං නාම කාලොපි වට්ටති
බන්ධාපි. අනාගතපච්චුප්පන්තෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ අතීතෙ කස්සපො නාම
සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි, තස්ස කිකී නාම කාසිකරාජා අග්ගපට්ඨාකො අහොසි,
වීසති වස්සසහස්සානි ආයු අහොසිති ඉමිනා නයෙන කථෙන්නො අතීතං ආරබ්භ
කථං කථෙති නාම. අනාගතෙ මෙත්තෙයොයා නාම බුද්ධො භවිස්සති, තස්ස සඬ්ඛො
නාම රාජා අග්ගපට්ඨාකො භවිස්සති, අසීති වස්සසහස්සානි ආයු භවිස්සතිති ඉමිනා
නයෙන කථෙන්නො අනාගතං ආරබ්භ කථං කථෙති නාම. එතරහි අසුකො නාම
රාජා ධම්මිකොති ඉමිනා නයෙන කථෙන්නො පච්චුප්පන්තං ආරබ්භ කථං කථෙති
නාම.

කථාසම්පයොගෙනාති කථාසමාගමෙන. කච්ඡොති කථෙතුං යුත්තො.
අකච්ඡොති කථෙතුං න යුත්තො. එකංසඛ්‍යාකරණීයං පඤ්ඤන්තිආදීසු, “වක්ඛු,
අනිච්ච”න්ති ප්‍රට්ඨෙත, “ආම, අනිච්ච”න්ති එකංසෙනෙව ඛ්‍යාකාතබ්බං. එසෙව
නයො සොතාදීසු. අයං එකංසඛ්‍යාකරණීයො පඤ්ඤො. “අනිච්චං නාම වක්ඛු”ති
ප්‍රට්ඨෙත පන “න වක්ඛුමෙව, සොතම්පි අනිච්චං, ඝාතම්පි අනිච්ච”න්ති එවං
විභජිත්වා ඛ්‍යාකාතබ්බං. අයං විභජ්ජඛ්‍යාකරණීයො පඤ්ඤො. “යථා වක්ඛු, තථා
සොතං. යථා සොතං, තථා වක්ඛු”ති ප්‍රට්ඨෙත “කෙනට්ඨෙත පුච්ඡමි”ති
පටිපුච්ඡිත්වා “දස්සනට්ඨෙත පුච්ඡාමි”ති චුත්තෙ “න හි”ති ඛ්‍යාකාතබ්බං.
“අනිච්චට්ඨෙත පුච්ඡාමි”ති චුත්තෙ, “ආමා”ති ඛ්‍යාකාතබ්බං. අයං
පටිපුච්ඡාඛ්‍යාකරණීයො පඤ්ඤො. “තං ජීවං තං සරීරං”න්තිආදීති ප්‍රට්ඨෙත පන
“අඛ්‍යාකතමෙතං භගවතා”ති යපෙනබ්බො, එස පඤ්ඤො න ඛ්‍යාකාතබ්බො. අයං
යපනීයො පඤ්ඤො.

යානායානෙ න සණ්ඨාතීති කාරණාකාරණෙ න සණ්ඨාති. තත්‍රායං නයො –
සස්සතවාදී යුත්තෙන කාරණෙන පහොති උච්ඡෙදවාදිං නිග්ගහෙතුං, උච්ඡෙදවාදී
තෙන නිග්ගහේමානො “කිං පනාහං උච්ඡෙදං වදාමි”ති සස්සතවාදිභාවමෙව
දීපෙති, අත්තතො වාදෙ පතිට්ඨාතුං න සක්කොති. එවං උච්ඡෙදවාදිමිහි පහොත්තෙ
සස්සතවාදී, පුග්ගලවාදිමිහි පහොත්තෙ සුඤ්ඤතවාදී, සුඤ්ඤතවාදිමිහි පහොත්තෙ
පුග්ගලවාදීති එවං යානායානෙ න සණ්ඨාති නාම.

පරිකප්පෙ න සණ්ඨාතීති ඉදං පඤ්ඤපුච්ඡනෙපි පඤ්ඤකථනෙපි ලබ්භති. කථං?
එකච්චො හි “පඤ්ඤං පුච්ඡස්සාමි”ති කණ්ඨං සොධෙති, සො ඉතරොන “ඉදං නාම
ත්ථං පුච්ඡස්සාමි”ති චුත්තො ඤාතභාවං ඤත්වා “න එතං, අඤ්ඤං පුච්ඡස්සාමි”ති
වදති. පඤ්ඤං ප්‍රට්ඨොපි “පඤ්ඤං කථෙස්සාමි”ති හත්‍රං සංසොධෙති, සො ඉතරොන

“ඉදං නාම කට්ඨස්සසී” ති වුත්තො ඤාතභාවං ඤත්වා “න එතං, අඤ්ඤං කට්ඨස්සාමී” ති වදති. එවං පරිකප්පෙ න සංශ්ඨාති නාම.

අඤ්ඤාතවාදෙ න සංශ්ඨාතිති අඤ්ඤාතවාදෙ ජානිතවාදෙ න සංශ්ඨාති. කථං? එකච්චො පඤ්භං පුච්ඡති, තං ඉතරො “මනාපො තයා පඤ්භො පුච්ඡිතො, කභං තෙ එස උග්ගහිතො” ති වදති. ඉතරො පුච්ඡිතබ්බනියාමෙනෙව පඤ්භං පුච්ඡිත්වාපි තස්ස කථාය “අපඤ්භං නු ඛො පුච්ඡිත” ත්ති විමති. කරොති. අපරො පඤ්භං පුට්ඨො කට්ඨති, තමඤ්ඤො “සුට්ඨු තෙ පඤ්භො කථිතො, කත්ථ තෙ උග්ගහිතො, පඤ්භං කට්ඨන්තෙන නාම එවං කට්ඨනබ්බො” ති වදති. ඉතරො කට්ඨනබ්බනියාමෙනෙව පඤ්භං කට්ඨන්වාපි තස්ස කථාය “අපඤ්භො නු ඛො මයා කථිතො” ති විමති. කරොති.

පටිපදාය න සංශ්ඨාතිති පටිපත්තියං න තිට්ඨති, වත්තං අජානිත්වා අපුච්ඡිතබ්බට්ඨානෙ පුච්ඡතිති අත්ථො. අයං පඤ්භො නාම චෙතියඛිගණෙ පුච්ඡිතෙන න කට්ඨනබ්බො, තථා භික්ඛාචාරමග්ගෙ ගාමං පිණ්ඩාය වරණකාලෙ. ආසනසාලාය නිසින්නකාලෙ යාගුං වා භත්තං වා ගහෙත්වා නිසින්නකාලෙ පරිභුඤ්ජිත්වා නිසින්නකාලෙ දිවාචිහාරට්ඨානගමනකාලෙපි. දිවාට්ඨානෙ නිසින්නකාලෙ පන ඔකාසං කාරොත්වාපි පුච්ඡන්තස්ස කට්ඨනබ්බො, අකාරොත්වා පුච්ඡන්තස්ස න කට්ඨනබ්බො. ඉදං වත්තං අජානිත්වා පුච්ඡන්තො පටිපදාය න සංශ්ඨාති නාම. එවං සන්තායං, භික්ඛවෙ, පුග්ගලො අකච්ඡො භොතිති, භික්ඛවෙ, එතං ඉමස්මිං ව කාරණෙ සති අයං පුග්ගලො න කට්ඨං යුත්තො නාම භොති.

යානායානෙ සංශ්ඨාතිති සස්සතවාදී යුත්තෙන කාරණෙන පහොති උච්ඡේදවාදිං නිග්ගහෙතුං, උච්ඡේදවාදී තෙන නිග්ගස්භමානොපි “අහං තයා සතක්ඛත්තුං නිග්ගස්භමානොපි උච්ඡේදවාදියෙවා” ති වදති. ඉමිනා නයෙන සස්සතපුග්ගලසුඤ්ඤතවාදාදීසුපි නයො නෙතබ්බො. එවං යානායානෙ සංශ්ඨාති නාම. පරිකප්පෙ සංශ්ඨාතිති “පඤ්භං පුච්ඡිස්සාමී” ති කණ්ඨං සොධෙත්තො “ත්වං ඉමං නාම පුච්ඡිස්සසී” ති වුත්තෙ, “ආම, එතංයෙව පුච්ඡිස්සාමී” ති වදති. පඤ්භං කට්ඨස්සාමීති හනුං සංසොධෙත්තොපි “ත්වං ඉමං නාම කට්ඨස්සසී” ති වුත්තෙ, “ආම, එතංයෙව කට්ඨස්සාමී” ති වදති. එවං පරිකප්පෙ සංශ්ඨාති නාම.

අඤ්ඤාතවාදෙ සංශ්ඨාතිති ඉමං පඤ්භං පුච්ඡිත්වා “සුට්ඨු තෙ පඤ්භො පුච්ඡිතො, පුච්ඡන්තෙන නාම එවං පුච්ඡිතබ්බ” ත්ති වුත්තෙ සම්පට්චිජ්ජති, විමති. න උප්පාදෙති. පඤ්භං කට්ඨන්වාපි “සුට්ඨු තෙ පඤ්භො කථිතො, කට්ඨන්තෙන නාම එවං කට්ඨනබ්බ” ත්ති වුත්තෙ සම්පට්චිජ්ජති, විමති. න උප්පාදෙති. පටිපදාය සංශ්ඨාතිති ගෙහෙ නිසිදාපෙත්වා යාගුඛජ්ජකාදීනි දත්වා යාව භත්තං නිට්ඨාති, තස්මිං අන්තරෙ නිසින්නො පඤ්භං පුච්ඡති. සප්පිආදීනි භෙසජ්ජානි අට්ඨවිධානි පානකානි වත්ථච්ඡාදනමාලාගන්ධාදීනි වා ආදාය විහාරං ගන්ත්වා තානි දත්වා දිවාට්ඨානං පවිසිත්වා ඔකාසං කාරොත්වා පඤ්භං පුච්ඡති. එවඤ්ඤි වත්තං ඤත්වා පුච්ඡන්තො පටිපදාය සංශ්ඨාති නාම. තස්ස පඤ්භං කට්ඨං වට්ටති.

අඤ්ඤානඤ්ඤාං පටිවරතීති අඤ්ඤාන වචනෙන අඤ්ඤාං පටිච්ඡාදෙනි, අඤ්ඤාං වා පුච්ඡිතො අඤ්ඤාං කථෙති. ඛණිද්ධා කථං අපනාමෙතීති ආගන්තුකකථං ඔතාරොන්තො පුරිමකථං ඛණිද්ධා අපනාමෙති. තත්ත්වං වත්ථු – භික්ඛු කිර සන්නිපතිත්වා එකං දහරං, “ආවුසො, ත්වං ඉමඤ්ඤිමඤ්ඤං ආපන්නිං ආපන්නො” ති ආභංසු. සො ආභ – “භන්නෙ, නාගදීපං ගතොමිහි” ති. ආවුසො, න මයං තව නාගදීපගමනෙන අත්ථිකා, ආපන්නිං පන ආපන්නොති පුච්ඡාමාති. භන්නෙ, නාගදීපං ගන්ත්වා මච්ඡෙ ඛාදිත්ති. ආවුසො, තව මච්ඡඛාදනෙන කම්මං නත්ථි, ආපන්නිං කිරසි ආපන්නොති. සො “නාතිසුපක්කො මච්ඡො මය්හං අභාසුකමකාසි, භන්නෙ” ති. ආවුසො, තුය්හං ඵාසුකෙන වා අභාසුකෙන වා කම්මං නත්ථි, ආපන්නිං ආපන්නොසිති. භන්නෙ, යාව තත්ථ වසිං, තාව මෙ අභාසුකමෙව ජාතන්ති. එවං ආගන්තුකකථාවසෙන ඛණිද්ධා කථං අපනාමෙතීති වෙදිතබ්බං.

අභිභරතීති ඉතො විතො ව සුත්තං ආභරිත්වා අවත්ථරති. තෙපිටකතිස්සත්ථෙරො විය. පුබ්බෙ කිර භික්ඛු මහාවෙනියඬගණෙ සන්නිපතිත්වා සඬ්ඝකච්චං කත්වා භික්ඛුනං ඔවාදං දත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං පඤ්ඤාසාකච්ඡං කරොන්ති. තත්ථායං ථෙරො තීහි පිටකෙහි තතො තතො සුත්තං ආභරිත්වා දිවසභාගෙ එකමිපි පඤ්ඤං නිට්ඨාපෙතුං න දෙති. අභිමද්දතීති කාරණං ආභරිත්වා මද්දති. අනුපජ්ජිතීති පරෙන පඤ්ඤෙ පුච්ඡිතෙපි කථිතෙපි පාණිං පභරිත්වා මහාභසිතං භසති, යෙන පරස්ස “අපුච්ඡිතබ්බං නු ඛො පුච්ඡිං, අකථෙතබ්බං නු ඛො කථෙසි” න්ති විමති උජ්ජපජ්ජති. බලිතං ගණ්භාතීති අජ්ජමත්තකං මුඛදොසමත්තං ගණ්භාතී, අක්ඛරෙ වා පදෙ වා ඛාඤ්ජනෙ වා දුරුත්තෙ “එවං නාමෙන වත්තබ්බං” න්ති උජ්ඣායමානො විවරති. සඋපනිසොති සඋපනිස්සයො සපච්චයො.

ඔහිතසොතොති යපිතසොතො. අභිජානාති එකං ධම්මන්ති එකං කුසලධම්මං. අභිජානාති අරියමග්ගං. පරිජානාති එකං ධම්මන්ති එකං දුක්ඛසච්චධම්මං. තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. පජ්ඣති එකං ධම්මන්ති එකං සබ්බාකුසලධම්මං. පජ්ඣති විතොදෙනි ඛාන්තිකරොති. සච්ඡිකරොති එකං ධම්මන්ති එකං අරහත්තඵලධම්මං නිරොධමෙව වා පච්චක්ඛං කරොති. සම්මාවිමුත්තිං චුසති සම්මා හෙතුනා නයෙන කාරණෙන අරහත්තඵලවිමොක්ඛං ඤාණඵස්සෙන චුසති.

එතදත්ථා, භික්ඛවෙ, කථාති, භික්ඛවෙ, යා එසා කථාසම්පයොගෙනාති කථා දස්සිතා, සා එතදත්ථා, අයං තස්සා කථාය භූමි පතිට්ඨා. ඉදං වත්ථු යදිදං අනුපාදා චිත්තස්ස විමොක්ඛොති එවං සබ්බපදෙසු යොජනා වෙදිතබ්බා. එතදත්ථා මන්තනාති යා අයං කච්ඡාකච්ඡෙසු පුග්ගලෙසු කච්ඡෙන සද්ධිං මන්තනා, සාපි එතදත්ථායෙව. එතදත්ථා උපනිසාති ඔහිතසොතො සඋපනිසොති එවං චුත්තා උපනිසාපි එතදත්ථායෙව. එතදත්ථං සොතාවධානන්ති තස්සා උපනිසාය සොතාවධානං, තමිපි එතදත්ථමෙව. අනුපාදාති චතුහි උපාදානෙහි අග්ගහෙත්වා. චිත්තස්ස විමොක්ඛොති අරහත්තඵලවිමොක්ඛො. අරහත්තඵලත්ථාය හි සබ්බමෙතන්ති සුත්තන්තං විනිවත්තෙන්වා උපරි ගාථාහි කුටං ගණ්භන්තො යෙ විරුද්ධාතිආදිමාභ.

තත්ථ විරුද්ධාති විරොධසඬ්ඛාතෙන කොපෙන විරුද්ධා. සල්ලපන්තීති සල්ලාපං කරොන්ති. විනිවිට්ඨාති අභිනිවිට්ඨා හුත්වා. සමුස්සිකාති මානුස්සයෙන සුට්ඨු උස්සිකා. අනරියගුණමාසජ්ජාති අනරියගුණකථං ගුණමාසජ්ජ කථෙන්නි. ගුණං සට්ඨෙත්වා කථා හි අනරියකථා නාම, න අරියකථා, තං කථෙන්නීති අත්ථො. අඤ්ඤාඤ්ඤවිවරෙසිනොති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඡිද්දං අපරාධං ගවෙසමානා. දුඛභාසිතන්ති දුක්කථිතං. වික්ඛලිතන්ති අප්පමත්තකං මුඛදොසඛලිතං. සම්පමොහං පරාජයන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අප්පමත්තෙන මුඛදොසෙන සම්පමොහඤ්ඤ පරාජයඤ්ඤව. අභිනන්දන්තීති තුස්සන්ති. නාවරෙති න වරති න කථෙති. ධම්මට්ඨපට්ඨසංයුත්තාති යා ව ධම්මෙ යිතෙන කථිතකථා, සා ධම්මට්ඨා වෙව හොති තෙන ව ධම්මෙන පට්ඨසංයුත්තාති ධම්මට්ඨපට්ඨසංයුත්තා. අනුන්තතෙන මනසාති අනුද්ධතෙන වෙතසා. අපළාසොති යුගග්ගාහපළාසවසෙන අපළාසො හුත්වා. අසාහසොති රාගදොසමොහසාහසානං වසෙන අසාහසො හුත්වා.

අනුසුයායමානොති න උසුයමානො. දුඛභට්ඨෙ නාපසාදයෙති දුක්කථිතස්මිං න අපසාදෙය්‍ය. උපාරම්භං න සික්ඛෙය්‍යාති කාරණුත්තරියලක්ඛණං උපාරම්භං න සික්ඛෙය්‍ය. ඛලිතඤ්ඤ න ගාහයෙති අප්පමත්තකං මුඛඛලිතං ‘අයං තෙ දොසො’ති න ගාහයෙය්‍ය. නාභිහරෙති නාවත්ථරෙය්‍ය. නාභිමද්දෙති එකං කාරණං ආහරිත්වා න මද්දෙය්‍ය. න වාවං පයුතං හණෙනි සව්වාලිකපට්ඨසංයුත්තං වාවං න හණෙය්‍ය. අඤ්ඤාතත්ථන්ති ජානනත්ථං. පසාදත්ථන්ති පසාදජනනත්ථං. න සමුස්සෙය්‍ය මන්තයෙති න මානුස්සයෙන සමුස්සිකො හවෙය්‍ය. න හි මානුස්සිකා හුත්වා පණ්ඩිතා කථයන්ති, මානෙන පන අනුස්සිකොව හුත්වා මන්තයෙ කථෙය්‍ය භාසෙය්‍යාති.

8. අඤ්ඤතිත්ථියසුත්තවණ්ණනා

69. අට්ඨමෙ භගවංමූලකාති භගවා මූලං එතෙසන්ති භගවංමූලකා. ඉදං චුත්තං හොති – ඉමෙ, හන්තෙ, අම්භාකං ධම්මා පුබ්බෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙන උප්පාදිතා, තස්මිං පරිනිබ්බුතෙ එකං බුද්ධන්තරං අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙ ධම්මෙ උප්පාදෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි, භගවතො පන නො ඉමෙ ධම්මා උප්පාදිතා. භගවන්තඤ්ඤි නිස්සාය මයං ඉමෙ ධම්මෙ ආජානාම පටිච්ඡ්ඤාමාති එවං භගවංමූලකා නො, හන්තෙ, ධම්මාති. භගවංනෙත්තිකාති භගවා ධම්මානං නෙතා විනෙතා අනුනෙතා යථාසභාවතො පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං නාමං ගහෙත්වාව දස්සෙතාති ධම්මා භගවංනෙත්තිකා නාම හොන්ති. භගවංපටිසරණාති චතුහුමකධම්මා සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්ස ආපාථං ආගච්ඡමානා භගවති පටිසරන්ති නාමාති භගවංපටිසරණා. පටිසරන්තීති ඔසරන්ති සමොසරන්ති. අපිව මහාබොධිමණ්ඩෙ නිසින්තස්ස භගවතො පටිවෙධවසෙන එස්සො ආගච්ඡති – ‘අහං භගවා කින්තාමො’ති. ත්වං ඵුසනට්ඨෙත එස්සො නාම. වෙදනා, සඤ්ඤා, සඬ්ඛාරා, විඤ්ඤාණං ආගච්ඡති – ‘අහං භගවා කින්තාම’න්ති. ත්වං විජානනට්ඨෙත විඤ්ඤාණං නාමාති. එවං චතුහුමකධම්මානං යථාසභාවතො පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං නාමං ගණ්හන්තො භගවා ධම්මෙ පටිසරන්ති

හගවංපටිසරණා. හගවන්තංයෙව පටිභාතුති හගවතොව එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො උපට්ඨාතු, තුම්භෙයෙව නො කථෙත්වා දෙථාති අත්ථො.

රාගො බොති රජ්ජනවසෙන පවත්තරාගො. අප්පසාවජ්ජොති ලොකවජ්ජවසෙනපි විපාකවජ්ජවසෙනපිති ද්විතිපි වජ්ජෙහි අප්පසාවජ්ජො, අප්පදොසොති අත්ථො. කථං? මාතාපිතරො හි භාතිහගිතිආදයො ව පුත්තභාතිකානං ආවාහවිවාහමඬිගලං නාම කාරෙත්ති. එවං තාවෙසො ලොකවජ්ජවසෙන අප්පසාවජ්ජො. සදාරසන්තොසමුලිකා පන අපායෙ පටිසන්ධි නාම න භොතීති එවං විපාකවජ්ජවසෙන අප්පසාවජ්ජො. දන්ධවිරාගීති විරජ්ජමානො පනෙස සණ්ඨකං විරජ්ජති, න සීසං මුච්චති. තෙලමසිරාගො විය විරං අනුබන්ධති, ද්වෙ තිණි හවත්තරානි ගන්ත්වාපි නාපගවිජතීති දන්ධවිරාගී.

තත්ත්වං වත්ථු – එකො කිර පුරිසො භාතු ජායාය මිච්ඡාචාරං වරති. තස්සාපි ඉත්ථියා අත්තනො සාමිකනො සොයෙව පියතරො අහොසි. සා තමාහ – “ඉමස්මි. කාරණෙ පාකටෙ ජාතෙ මහතී ගරභා හවිස්සති, තව භාතිකං සාතෙහි” ති. සො “තස්ස, වසලි, මා එවං පුත අවවා” ති අපසාදෙසි. සා තුණ්හි හුත්වා කතිපාහවිවයෙන පුත කථෙසි, තස්ස චිත්තං ද්වජ්ඣකභාවං අගමාසි. තතො තතියචාරං කථිතො “කිත්ති කත්වා ඔකාසං ලභිස්සාමි” ති ආහ. අථස්ස සා උපායං කථෙත්ති “ත්වං මයා වුත්තමෙව කරොහි, අසුකට්ඨානෙ මහාකකුඨසමීපෙ තිත්ථං අත්ථි, තත්ථ තිබ්බණං දණ්ඩකවාසිං ගහෙත්වා තිට්ඨාහි” ති. සො තථා අකාසි. ජෙට්ඨභාතාපිස්ස අරඤ්ඤෙ කම්මං කත්වා සරං ආගතො. සා තස්මිං මුදුවිත්තා විය හුත්වා “එහි සාමි, සීසෙ තෙ ඔලිබ්බිස්සාමි” ති ඔලිබ්බන්ති “උපක්කිලිට්ඨං තෙ සීස” ත්ති ආමලකපිණ්ඩං දත්වා “ගච්ඡ අසුකට්ඨානෙ සීසං ධොවිත්වා ආගච්ඡාහි” ති පෙසෙසි. සො තාය වුත්තතිත්ථමෙව ගන්ත්වා ආමලකකක්කෙන සීසං මක්ඛෙත්වා උදකං ඔරුය්හ ඔනමිත්වා සීසං ධොවි. අථ නං ඉතරො රුක්ඛන්තරතො නික්ඛමිත්වා බන්ධට්ඨිකෙ පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙත්වා ගෙහං අගමාසි.

ඉතරො හරියාය සිනෙහං පරිච්චජ්තුමසක්කොන්තො තස්මිංයෙව ගෙහෙ මහාධම්මති හුත්වා නිබ්බන්ති. සො තස්සා ධීතායපි නිසින්නායපි ගන්ත්වා සරීරෙ පතති. අථ නං සා “සොයෙව අයං හවිස්සති” ති ඝාතාපෙසි. සො පුත තස්සා සිනෙහෙන තස්මිංයෙව ගෙහෙ කුක්කුරො හුත්වා නිබ්බන්ති. සො පදසා ගමනකාලතො පට්ඨාය තස්සා පච්ඡතො පච්ඡතො වරති. අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තියාපි සද්ධිංයෙව ගච්ඡති. තං දිස්වා මනුස්සා “නික්ඛන්තො සුතබ්ලද්දකො, කතරට්ඨානං ගමිස්සති” ති උප්පණ්ඨෙත්ති. සා පුත තං ඝාතාපෙසි.

සොපි පුත තස්මිංයෙව ගෙහෙ වච්ඡකො හුත්වා නිබ්බන්ති. තථෙව තස්සා පච්ඡතො පච්ඡතො වරති. තදාපි නං මනුස්සා දිස්වා “නික්ඛන්තො ගොපාලකො, කත්ථ ගාවියො වරිස්සන්ති” ති උප්පණ්ඨෙත්ති. සා තස්මිම්පි යානෙ තං ඝාතාපෙසි. සො තදාපි තස්සා උපරි සිනෙහං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො චතුත්ථෙ වාරෙ

තස්සායෙව කුච්ඡියං ජාතිස්සරො හුත්වා නිබ්බන්ති. සො පටිපාටියා චතුසු අත්තභාවෙසු තාය සාතිතභාවං දිස්වා “එවරුපාය නාම පච්චත්ථිකාය කුච්ඡස්මිං නිබ්බන්තොස්මි”ති තතො පටියාය තස්සා හත්ථෙන අත්තානං චුසිතුං න දෙති. සචෙ නං සා චුසති, කන්දති රොදති. අථ නං අය්‍යකොව පටිජග්ගති. තං අපරභාගෙ වුද්ධිජපත්තං අය්‍යකො ආහ – “තාත, කස්මා ත්වං මාතු හත්ථෙන අත්තානං චුසිතුං න දෙසි. සචෙපි තං චුසති, මහාසද්දෙන රොදසි කන්දසි”ති. අය්‍යකෙන පුටියො “න එසා මය්හං මාතා, පච්චාමිත්තා එසා”ති තං පචත්තිං සබ්බං ආරොචෙසි. සො තං ආලිඬගිත්වා රොදිත්වා “එහි, තාත, කිං අමභාකං ඊදිසෙ යානෙ නිවාසකිච්ච”න්ති තං ආදාය නික්ඛමිත්වා එකං විහාරං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා උභොපි තත්ථ වසන්තා අරහත්තං පාපුණිංසු.

මහාසාවජ්ජොති ලොකවජ්ජවසෙනපි විපාකවජ්ජවසෙනපිති ද්විහිපි කාරණෙහි මහාසාවජ්ජො. කථං? දොසෙන හි දුටියො හුත්වා මාතරිපි අපරජ්ඣති, පිතරිපි භාතිහගිතිආදීසුපි පබ්බජිතෙසුපි. සො ගතගතටියානෙසු “අයං පුග්ගලො මාතාපිතුසුපි අපරජ්ඣති, භාතිහගිතිආදීසුපි, පබ්බජිතෙසුපි”ති මහතිං ගරහං ලහති. එවං තාව ලොකවජ්ජවසෙන මහාසාවජ්ජො. දොසවසෙන පන කතෙන ආනන්තරියකම්මෙන කජ්ජං නිරයෙ පච්චති. එවං විපාකවජ්ජවසෙන මහාසාවජ්ජො. බ්‍රිජ්ජවිරාගීති බ්‍රිජ්ජං විරජ්ජති. දොසෙන හි දුටියො මාතාපිතුසුපි චෙතියෙපි බොධිමිහිපි පබ්බජිතෙසුපි අපරජ්ඣත්වා “මය්හං බමථා”ති. අව්චයං දෙසෙති. තස්ස සහ බමාපනෙන තං කම්මං පාකතිකමෙව හොති.

මොහොපි ද්විහෙව කාරණෙහි මහාසාවජ්ජො. මොහෙන හි මුළුහො හුත්වා මාතාපිතුසුපි චෙතියෙපි බොධිමිහිපි පබ්බජිතෙසුපි අපරජ්ඣත්වා ගතගතටියානෙ ගරහං ලහති. එවං තාව ලොකවජ්ජවසෙන මහාසාවජ්ජො. මොහවසෙන පන කතෙන ආනන්තරියකම්මෙන කජ්ජං නිරයෙ පච්චති. එවං විපාකවජ්ජවසෙනපි මහාසාවජ්ජො. දන්ධවිරාගීති සණ්කං විරජ්ජති. මොහෙන මුළුහෙන හි කතකම්මං සණ්කං මුච්චති. යථා හි අච්ඡවම්මං සතක්ඛන්තුම්පි ධොවියමානං න පණ්ඩරං හොති, එවමෙව මොහෙන මුළුහෙන කතකම්මං සිසං න මුච්චති, සණ්කමෙව මුච්චති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

9. අකුසලමූලසුත්තවණ්ණනා

70. නවමෙ අකුසලමූලානීති අකුසලානං මූලානි, අකුසලානි ච තානි මූලානි වානි වා අකුසලමූලානි. යදපි, හික්ඛවෙ, ලොභොති යොපි, හික්ඛවෙ, ලොභො. තදපි අකුසලමූලන්ති සොපි අකුසලමූලං. අකුසලමූලං වා සන්ධාය ඉධ තම්පිති අත්ථො වට්ටතියෙව. එතෙනුපායෙන සබ්බත්ථ නයො නෙතබ්බො. අභිසංඛරොතිති ආයුහති සම්පිණ්ඩෙති රාසිං කරොති. අසතා දුක්ඛං උප්පාදයතිති අභූතෙන අවිජ්ජමානෙන යංකිඤ්චි තස්ස අභූතං දොසං වත්වා දුක්ඛං උප්පාදෙති. වධෙන වානිආදි යෙනාකාරෙන දුක්ඛං උප්පාදෙති, තං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ ජානියාති ධනජානියා. පබ්බාජනායාති ගාමතො වා රට්ඨතො වා පබ්බාජනියකම්මෙන.

බලවම්හිති අභමස්මි බලවා. බලත්ථො ඉතිපිති බලෙන මෙ අත්ථො ඉතිපි, බලෙ වා ධිතොම්හිතිපි වදති.

අකාලවාදීති කාලස්මිං න වදති, අකාලස්මිං වදති නාම. අභූතවාදීති භූතං න වදති, අභූතං වදති නාම. අනත්ථවාදීති අත්ථං න වදති, අනත්ථං වදති නාම. අධම්මවාදීති ධම්මං න වදති, අධම්මං වදති නාම. අවිනයවාදීති විනයං න වදති, අවිනයං වදති නාම.

තථා භායන්ති තථා හි අයං. න ආතප්පං කරොති තස්ස නිබ්බේදනායාති තස්ස අභූතස්ස නිබ්බේදනත්ථාය වීරියං න කරොති. ඉතිපෙතං අතච්ඡන්ති ඉමිනාපි කාරණෙන එතං අතච්ඡං. ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං.

දුග්ගති පාටිකඬ්ඛාති නිරයාදිකා දුග්ගති ඉච්ඡිතබ්බා, සා අස්ස අවස්සභාවිනී, තත්ථානෙන නිබ්බත්තිතබ්බන්ති අත්ථො. උද්ධස්සොති උපරි ධංසිතො. පරියොනද්ධොති සමන්තා ඔනද්ධො. අනයං ආපජ්ජතිති අවුඬ්ඨිං ආපජ්ජති. ඛ්‍යාසනං ආපජ්ජතිති විනාසං ආපජ්ජති. ගිම්භකාලස්මිඤ්ඤි මාලුවාසිපාටිකාය ඵලිතාය බීජානි උජ්ජතිත්වා වටරුක්බාදිතං මූලෙ පතන්ති. තත්ථ යස්ස රුක්බස්ස මූලෙ තීසු දිසාසු තීණි බීජානි පතිතානි භොන්ති, තස්මිං රුක්බෙ පාවුස්සකෙන මෙසෙන අභිච්චියෙ තීහි බීජෙහි තයො අඬ්ඤා උට්ඨන්තිත්වා තං රුක්බං අල්ලියන්ති. තතො පට්ඨාය රුක්බදෙවතායො සකභාවෙන සණ්ඨාතුං න සක්කොන්ති. තෙපි අඬ්ඤා වඩ්ඪමානා ලතාභාවං ආපජ්ජන්තිත්වා තං රුක්බං අභිරුහිත්වා සබ්බවිට්ඨපසාඛාපසාඛා සංසිඬ්ඛිත්වා තං රුක්බං උපරි පරියොනන්ධන්ති. සො මාලුවාලතාහි සංසිඬ්ඛිතො සනෙහි මහන්තෙහි මාලුවාපත්තෙහි සඤ්ජන්තො දෙවෙ වා වස්සන්තෙ වාතෙ වා වායන්තෙ තත්ථ තත්ථ පලුප්පන්තිත්වා බාණුමත්තමෙව අවසිස්සති. තං සන්ධායෙන චුත්තං.

එවමෙව බොති එත්ථ පන ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – සාලාදීසු අඤ්ඤතරුක්බො විය හි අයං සත්තො දට්ඨබ්බො, තිස්සො මාලුවාලතා විය තීණි අකුසලමූලානි, යාව රුක්බසාඛා අසම්පත්තා, තාව තාසං ලතානං උජුකං රුක්බාරොහනං විය ලොභාදීනං ද්වාරං අසම්පත්තකාලො, සාඛානුසාරෙන ගමනකාලො විය ද්වාරවසෙන ගමනකාලො, පරියොනද්ධකාලො විය ලොභාදීහි පරියුට්ඨිතකාලො, බුද්දකසාඛානං පලුප්පනකාලො විය ද්වාරප්පත්තානං කිලෙසානං වසෙන බුද්දානුබුද්දකා ආපත්තියො ආපන්නකාලො, මහාසාඛානං පලුප්පනකාලො විය ගරුකාපත්තිං ආපන්නකාලො, ලතානුසාරෙන ඔතිණ්ණෙන උදකෙන මූලෙසු තින්තෙසු රුක්බස්ස භූමියං පතනකාලො විය කමෙන චත්තාරි පාරාජිකානි ආපජ්ජන්තිත්වා චතුසු අපායෙසු නිබ්බත්තනකාලො දට්ඨබ්බො.

සුක්කපක්ඛො චුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතබ්බො. එවමෙව බොති එත්ථ පන ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – සාලාදීසු අඤ්ඤතරුක්බො විය අයං සත්තො දට්ඨබ්බො, තිස්සො මාලුවාලතා විය තීණි අකුසලමූලානි, තාසං අප්පවත්තිං කාතුං ආගතපුරිසො විය යොගාවචරො, කුද්දාලො විය පඤ්ඤා, කුද්දාලපිටකං විය සද්ධාපිටකං,

පලිබ්‍රහ්මණීයත්වය විය විපස්සනාපඤ්ඤා, බ්‍රහ්මණීයා මූලච්ඡේදනං විය විපස්සනාඤ්ඤාණෙන අවිජ්ජාමූලස්ස ඡන්දනකාලො, බ්‍රහ්මාබ්‍රහ්මිකං ඡන්දනකාලො විය බන්ධවසෙන දිට්ඨිකාලො, ඵාලනකාලො විය මග්ගඤ්ඤාණෙන කිලෙසානං සමුග්ගාතිතකාලො, මසිකරණකාලො විය ධර්මානකපඤ්චක්ඛන්ධකාලො, මහාවාතෙ ඔපුණ්ණිවා අප්පච්ඡන්තකාලො විය උපාදින්නකක්ඛන්ධානං අප්පට්ඨසන්ධිකනිරොධෙන නිරුජ්ඣන්තා පුනඛ්භවෙ පට්ඨසන්ධිඅග්ගණකාලො දිට්ඨිබ්බොති. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටව්වට්ටං කථිතං.

10. උපොසඨසුත්තවණ්ණනා

71. දසමෙ තද්දුපොසථෙති තස්මිං අහු උපොසථෙ තං දිවසං උපොසථෙ, පන්නරසිකඋපොසථදිවසෙති චුත්තං හොති. උපසඩ්ධිකමිති උපොසඨගාති අධිට්ඨාය ගන්ධමාලාදිහත්ථා උපසඩ්ධිකමි. හන්දාති වචස්සග්ගන්ථෙ නිපාතො. දිවා දිවස්සාති දිවස්ස දිවා නාම මජ්ඣන්තො, ඉමස්මිං ධීතෙ මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙති අත්ථො. කුතො නු ත්වං ආගච්ඡසීති කිං කරොන්ති විවරසීති ප්‍රච්ඡති. ගොපාලකුපොසථොති ගොපාලකෙහි සද්ධිං උපවසනඋපොසථො. නිගණ්ඨුපොසථොති නිගණ්ඨානං උපවසනඋපොසථො. අරියුපොසථොති අරියානං උපවසනඋපොසථො. සෙය්‍යථාපි විසාබ්බෙති යථා නාම, විසාබ්බෙ. සායන්හසමයෙ සාමිකානං ගාවො නිය්‍යාතෙත්වාති ගොපාලකා හි දෙවසිකචෙතනෙන වා පඤ්චාහදසාහඅද්ධමාසමාසජමාසසංචච්ඡරපරිච්ඡේදෙන වා ගාවො ගහෙත්වා රක්ඛන්ති. ඉධ පන දෙවසිකචෙතනෙන රක්ඛන්තං සන්ධායෙනං චුත්තං – නිය්‍යාතෙත්වාති පටිච්ඡාපෙත්වා “එතා වො ගාවො” ති දත්වා. ඉති පටිසඤ්චික්ඛන්ති අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා මඤ්ථෙ නිපන්නො එවං පච්චචෙක්ඛති. අභිජ්ඣාසහගතෙනාති තණ්හාය සම්පයුත්තෙන. එවං බ්බො, විසාබ්බෙ, ගොපාලකුපොසථො හොතිති අරියුපොසථොව අයං, අපරිසුද්ධචිතක්කතාය පන ගොපාලකඋපොසඨට්ඨානෙ ධීතො. න මහජ්ඣලොති විපාකජ්ඣලෙන න මහජ්ඣලො. න මහානිසංසොති විපාකානිසංසෙන න මහානිසංසො. න මහාපුත්තිකොති විපාකොභාසෙන න මහාඔභාසො. න මහාවිජ්ජාරොති විපාකවිජ්ජාරස්ස අමහන්නතාය න මහාවිජ්ජාරො.

සමණජාතිකාති සමණායෙව. පරං යොජනසතන්ති යොජනසතං අනික්කමිත්වා තතො පරං. තෙසු දණ්ඩං නික්ඛිපාහීති තෙසු යොජනසතතො පරභාගෙසු ධීතෙසු සත්තෙසු දණ්ඩං නික්ඛිප, නික්ඛිත්තදණ්ඩො හොති. නාහං ක්වචති කස්සචි කිඤ්චනතස්මිත්ති අහං කත්ථවි කස්සචි පරස්ස කිඤ්චනතස්මිං න හොමි. කිඤ්චනං චුච්චති පලිබ්බොධො, පලිබ්බොධො න හොමිති චුත්තං හොති. න ච මම ක්වචති කත්ථවි කිඤ්චනතස්මිති මමාපි ක්වචති අත්තො වා බහිද්ධා වා කත්ථවි එකපරික්ඛාරෙපි කිඤ්චනතා නත්ථි, පලිබ්බොධො නත්ථි, ඡන්තපලිබ්බොධොහමස්මිති චුත්තං හොති. හොගෙහි මඤ්චපිට්ඨයාගුහත්තාදයො. අදින්නංයෙව පරිභුඤ්ජන්ති පුනදිවසෙ මඤ්ථෙ නිපජ්ජන්නොපි පිට්ඨෙ නිසිදන්නොපි යාගුං පිවන්නොපි හත්තං භුඤ්ජන්නොපි තෙ හොගෙ අදින්නෙයෙව පරිභුඤ්ජන්ති. න මහජ්ඣලොති නිජ්ඣලො.

බ්‍යාඤ්ඡනමෙව හි එත්ථ සාවසෙසං, අත්ථො පන නිරවසෙසො. එවං උපවුත්ථස්ස හි උපොසථස්ස අප්පමත්තකම්පි විපාකඵලං ඉට්ඨං කත්තං මනාපං නාම නත්ථී. තස්මා නිප්ඵලොත්තෙව වෙදිතබ්බො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

උපක්කිලිට්ඨස්ස චිත්තස්සාති ඉදං කස්මා ආහ? සංකිලිට්ඨොන හි චිත්තෙන උපවුත්ථො උපොසථො න මහජ්ඵලො හොතීති දස්සිතත්තා විසුද්ධෙන චිත්තෙන උපවුත්ථස්ස මහජ්ඵලතා අනුඤ්ඤාතා හොති. තස්මා යෙන කම්මට්ඨානෙන චිත්තං විසුජ්ඣති, තං චිත්තවිසොධනකම්මට්ඨානං දස්සෙතුං ඉදමාහ. තත්ථ උපක්කමෙනාති පච්චත්තපුරිසකාරෙන, උපායෙන වා. තථාගතං අනුස්සරතීති අට්ඨහි කාරණෙහි තථාගතගුණෙ අනුස්සරති. එත්ථ හි ඉතිපි සො භගවාති සො භගවා ඉතිපි සීලෙන, ඉතිපි සමාධිනාති සබ්බෙ ලොකියලොකුත්තරා බුද්ධගුණා සඬගහිතා. අරහත්තිආදීහි පාටියෙක්කගුණාව නිද්දිට්ඨා. තථාගතං අනුස්සරතො චිත්තං පසිද්ධීති ලොකියලොකුත්තරෙ තථාගතගුණෙ අනුස්සරත්තස්ස චිත්තුප්පාදො පසන්තො හොති.

චිත්තස්ස උපක්කිලෙසාති පඤ්ච නිවරණා. කක්කන්ති ආමලකකක්කං. තජ්ජං වායාමන්ති තජ්ජාතිකං තදනුව්ඡවිකං කක්කෙන මක්ඛනසංසනධොවනවායාමං. පරියොදපනා හොතීති සුද්ධභාවකරණං හොති. කිලිට්ඨස්මිං හි සීසෙ පසාධනං පසාධෙත්වා නක්ඛත්තං කීළමානො න සොහති, පරිසුද්ධෙ පන තස්මිං පසාධනං පසාධෙත්වා නක්ඛත්තං කීළමානො සොහති, එවමෙව කිලිට්ඨචිත්තෙන උපොසථංඬගාති අධිට්ඨාය උපොසථො උපවුත්ථො න මහජ්ඵලො හොති, පරිසුද්ධෙන පන චිත්තෙන උපොසථංඬගාති අධිට්ඨාය උපවුත්ථො උපොසථො මහජ්ඵලො හොතීති අධිප්පායෙන එවමාහ. බ්‍රහ්මුපොසථං උපවසතීති බ්‍රහ්මා වුව්චති සම්මාසම්බුද්ධො, තස්ස ගුණානුස්සරණවසෙන අයං උපොසථො බ්‍රහ්මුපොසථො නාම, තං උපවසති. බ්‍රහ්මුතා සද්ධිං සංවසතීති සම්මාසම්බුද්ධෙන සද්ධිං සංවසති. බ්‍රහ්මඤ්චස්ස ආරබ්භාති සම්මාසම්බුද්ධං ආරබ්භ.

ධම්මං අනුස්සරතීති සහතන්තිකං ලොකුත්තරධම්මං අනුස්සරති. සොත්තින්ති කුරුවින්දකසොත්තිං. කුරුවින්දකපාසාණවුණ්ණෙන හි සද්ධිං ලාබං යොජෙත්වා මණ්ණකෙ කත්වා විජ්ඣිත්වා සුත්තෙන ආවුණ්ත්වා තං මණ්ණ කලාපපන්තිං උභතො ගහෙත්වා පිට්ඨීං සංසෙන්නි, තං සන්ධාය වුත්තං – “සොත්තිඤ්ච පටිච්චා”ති. වුණ්ණන්ති ත්භානීයවුණ්ණං. තජ්ජං වායාමන්ති උබ්බට්ටනසංසනධොවනාදිකං තදනුරූපවායාමං. ධම්මුපොසථන්ති සහතන්තිකං නවලොකුත්තරධම්මං ආරබ්භ උපවුත්ථත්තා අයං උපොසථො “ධම්මුපොසථො”ති වුත්තො. ඉධාපි පරියොදපනාති පදෙ යත්වා පුරිමනයෙනෙව යොජනා කාතබ්බා.

සඬසං අනුස්සරතීති අට්ඨන්තං අරියපුග්ගලානං ගුණෙ අනුස්සරති. උස්මඤ්ච පටිච්චාති ද්වෙ තයො වාරෙ ගාභාපිතං උසුමං පටිච්ච. උසඤ්චාතිපි පායො, අයමෙවත්ථො. බාරන්ති ඡාරිකං. ගොමයන්ති ගොමුත්තං වා අප්පලණ්ඨිකා වා. පරියොදපනාති ඉධාපි පුරිමනයෙනෙව යොජනා කාතබ්බා. සඬසුපොසථන්ති

අට්ඨන්තං අරියපුග්ගලානං ගුණෙ ආරබ්භ උපවුත්ථත්තා අයං උපොසථො
“සඬ්ඝුපොසථො” ති වුත්තො.

සීලානීති ගහට්ඨො ගහට්ඨසීලානි, පබ්බජිතො පබ්බජිතසීලානි.
අබ්බන්ධානීති ආදීනං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.21) විත්ථාරිතොව.
වාලණ්ඩුපකන්ති අස්සවාලෙහි වා මකච්චාලාදීහි වා කතං අණ්ඩුපකං. තජ්ජං
වායාමන්ති තෙලෙන තෙමෙත්වා මලස්ස තින්තභාවං ඤත්වා ඡාරිකං පක්ඛිපිත්වා
වාලණ්ඩුපකෙන සංසනවායාමො. ඉධ පරියොදපනාති පදෙ යත්වා එවං යොජනා
කාතබ්බා කිලිට්ඨස්මිඤ්ඤි ආදාසෙ මණ්ඩිතපසාධිතොපි අත්තභාවො
ඔලොකියමානො න සොහති, පරිසුද්ධෙ සොහති. එවමෙව කිලිට්ඨෙන විත්තෙන
උපවුත්ථො උපොසථො න මහජ්ඵලො හොති, පරිසුද්ධෙන පන මහජ්ඵලො
හොතීති. සීලුපොසථන්ති අත්තනො සීලානුස්සරණවසෙන උපවුත්ථො උපොසථො
සීලුපොසථො නාම. සීලෙන සද්ධිත්ති අත්තනො පඤ්චසීලදසසීලෙන සද්ධිං.
සීලඤ්චස්ස ආරබ්භාති පඤ්චසීලං දසසීලඤ්ච ආරබ්භ.

දෙවතා අනුස්සරතීති දෙවතා සක්ඛිට්ඨානෙ යපෙත්වා අත්තනො සද්ධාදිගුණෙ
අනුස්සරති. උක්කන්ති උද්ධනං. ලොණන්ති ලොණමත්තිකා. ගෙරුකන්ති
ගෙරුකචුණ්ණං. නාලිකසණ්ඩාසන්ති ධමනනාලිකඤ්චෙව පරිවත්තනසණ්ඩාසඤ්ච.
තජ්ජං වායාමන්ති උද්ධනෙ පක්ඛිපනධමනපරිවත්තනාදිකං අනුරූපං වායාමං. ඉධ
පරියොදපනාති පදෙ යත්වා එවං යොජනා වෙදිතබ්බා – සංකිලිට්ඨසුවණ්ණමයෙන
හි පසාධනභණ්ඩෙන පසාධිතා නක්ඛත්තං කීලමානා න සොහන්ති,
පරිසුද්ධසුවණ්ණමයෙන සොහන්ති. එවමෙව සංකිලිට්ඨවිත්තස්ස උපොසථො න
මහජ්ඵලො හොති, පරිසුද්ධවිත්තස්ස මහජ්ඵලො. දෙවතුපොසථන්ති දෙවතා
සක්ඛිට්ඨානෙ යපෙත්වා අත්තනො ගුණෙ අනුස්සරන්තෙන උපවුත්ථඋපොසථො
දෙවතුපොසථො නාම. සෙසං ඉමෙසු බුද්ධානුස්සතිආදීසු කම්මට්ඨානෙසු යං
වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.123 ආදයො) වුත්තමෙව.

පාණාතිපාතන්ති පාණවධං. පභායාති තං පාණාතිපාතවෙතනාසඬ්ඛාතං
දුස්සීලාං පජ්ඣිත්වා. පට්ඨිරතාති පහිනකාලතො පට්ඨාය තතො දුස්සීලාතො ඔරතා
විරතාව. නිහිතදණ්ඩා නිහිතසත්ථාති පරුපසාතත්ථාය දණ්ඩං වා සත්ථං වා ආදාය
අවත්තනතො නික්ඛිත්තදණ්ඩා වෙව නික්ඛිත්තසත්ථා වාති අත්ථො. එත්ථ ව
යපෙත්වා දණ්ඩං සබ්බමිපි අවසෙසං උපකරණං සත්තානං විහිංසනභාවතො
සත්ථන්ති වෙදිතබ්බං. යං පන හික්ඛු කත්තරදණ්ඩං වා දන්තකට්ඨවාසිං වා
පිජ්ජලකං වා ගහෙත්වා විවරන්ති, න තං පරුපසාතත්ථාය. තස්මා නිහිතදණ්ඩා
නිහිතසත්ථාත්වෙව සඬ්ඛං ගච්ඡන්ති. ලජ්ජීති පාපජ්ඣච්ඡනලක්ඛණාය ලජ්ජාය
සමන්තාගතා. දයාපන්නාති දයං මෙත්තවිත්තතං ආපන්නා.
සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පීති සබ්බෙ පාණභූතෙ හිතෙන අනුකම්පකා, තාය එව
දයාපන්නතාය සබ්බෙසං පාණභූතානං හිතවිත්තකාති අත්ථො. අහම්පජ්ජාති අහම්පි
අජ්ජ. ඉමිනාපි අඬ්ගෙනාති ඉමිනාපි ගුණඬ්ගෙන. අරහතං අනුකරොමීති යථා
පුරතො ගච්ඡන්තං පච්ඡතො ගච්ඡන්තො අනුගච්ඡති නාම, එවං අහම්පි අරහන්තෙහි

පයමං කතං ඉමං ගුණං පච්ඡා කරොන්තො තෙසං අරහන්තානං අනුකරොමි.
උපොසංචා ව මෙ උපවුත්ථො භවිස්සතීති එවං කරොන්තෙන මයා අරහතඤ්ච
අනුකතං භවිස්සති, උපොසංචා ව උපවුත්ථො භවිස්සති.

අදින්නාදානන්ති අදින්නස්ස පරපරිග්ගහිතස්ස ආදානං, ථෙය්‍යං චොරිකන්ති
අත්ථො. දින්නමෙව ආදියන්තිති දින්නාදාසී. චිත්තෙනපි දින්නමෙව පටිකඬිබන්තිති
දින්නපාටිකඬිබී. ථෙතෙතීති ථෙතො, න ථෙතෙන අථෙතෙන. අථෙතන්තායෙව
සුචිභූතෙන. අත්තනාති අත්තභාවෙන, අථෙතං සුචිභූතං අත්තභාවං කත්වා
චිහරන්තිති වුත්තං හොති.

අබ්‍රහ්මචරියන්ති අසෙට්ඨචරියං. බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං ආචාරං චරන්තිති බ්‍රහ්මචාරී.
ආරාචාරීති අබ්‍රහ්මචරියතො දුරාචාරී. මෙටුනාති රාගපරිශුද්ධිනාවසෙන සදිස්සන්තා
මෙටුනකාති ලද්ධවොහාරෙහි පටිසෙවිතබ්බතො මෙටුනොති සඬබ්බං ගතා
අසද්ධම්මා. ගාමධම්මාති ගාමවාසීනං ධම්මා.

මුසාවාදාති අලිකචචනා තුව්ඡචචනා. සච්චං වදන්තිති සච්චවාදී. සච්චෙන සච්චං
සංදහන්ති සට්ඨෙත්තිති සච්චසන්ධා, න අන්තරන්තරා මුසා වදන්තිති අත්ථො. යො
හි පුරිසො කදාචි මුසාවාදං වදති, කදාචි සච්චං. තස්ස මුසාවාදෙන අන්තරිතන්තා
සච්චං සච්චෙන න සට්ඨයති. තස්මා න සො සච්චසන්ධො. ඉමෙ පන න තාදිසා,
ජීවිතහෙතුපි මුසා අවත්වා සච්චෙන සච්චං සංදහන්තියෙවාති සච්චසන්ධා. ථෙතාති
ථීරා, ධීතකථාති අත්ථො. එකො පුග්ගලො හලිද්දිරාගො විය පුසරාසිමිහි
නිබ්බානාණු විය අස්සපිට්ඨෙ යපිතකුම්භණ්ඩමිව ච න ධීතකථො හොති. එකො
පාසාණලෙඛා විය ඉන්දබ්බිලො විය ච ධීතකථො හොති, අසිනා සිසං ඡන්දන්තෙපි
ද්වෙ කථා න කථෙති. අයං වුච්චති ථෙතො. පච්චයිකාති පත්තියායිතබ්බකා,
සද්ධායිකාති අත්ථො. එකච්චො හි පුග්ගලො න පච්චයිකො හොති, “ඉදං කෙන
වුත්තං, අසුකෙන නාමා”ති වුත්තෙ “මා තස්ස චචනං සද්දහං”ති වත්තබ්බතං
ආපජ්ජති. එකො පච්චයිකො හොති, “ඉදං කෙන වුත්තං, අසුකෙනා”ති වුත්තෙ
“යදි තෙන වුත්තං, ඉදමෙව පමාණං, ඉදානි පටික්ඛිපිතබ්බං නත්ථි, එවමෙව
ඉද”න්ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. අයං වුච්චති පච්චයිකො. අවිසංවාදකා ලොකස්සාති
තාය සච්චවාදිතාය ලොකං න විසංවාදෙන්තිති අත්ථො.

සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානන්ති සුරාමෙරයමජ්ජානං පානචෙතනාසඬබ්බානං
පමාදකාරණං. එකභත්තිකාති පාතරාසභත්තං සායමාසභත්තන්ති ද්වෙ භත්තාති.
තෙසු පාතරාසභත්තං අන්තොමජ්ඣන්තිකෙන පරිච්ඡින්නං, ඉතරං
මජ්ඣන්තිකතො උද්ධං අන්තොඅරුණෙන. තස්මා අන්තොමජ්ඣන්තිකෙ
දසක්ඛන්තුං භුඤ්ජමානාපි එකභත්තිකාව හොන්ති. තං සන්ධාය වුත්තං –
“එකභත්තිකා”ති. රත්තිභොජනං රත්ති, තතො උපරතාති රත්තුපරතා.
අතික්කන්තෙ මජ්ඣන්තිකෙ යාව සුරියත්ථඬිගමනා භොජනං විකාලභොජනං නාම,
තතො විරතන්තා විරතා විකාලභොජනා.

සාසනස්ස අනන්‍යලොමත්තා විසුකං පටාණිභූතං දස්සනන්ති විසුකදස්සනං,
අත්තනා නච්චනනච්චාපනාදිවසෙන නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච වාදිතඤ්ච, අත්තමසො
මයුරනච්චනාදිවසෙනාපි පවත්තානං නච්චාදීනං විසුකභූතං දස්සනඤ්චාති
නච්චගීතවාදිතවිසුකදස්සනං. නච්චාදීනි හි අත්තනා පයොජෙනුං වා පරෙහි
පයොජාපෙනුං වා පයුත්තානි පස්සිතුං වා නෙව හික්ඛුනං, න හික්ඛුනීනං වට්ටන්ති.

මාලාදීසු මාලාති යංකිඤ්චි පුජ්ථං. ගන්ධන්ති යංකිඤ්චි ගන්ධජාතං.
විලෙපනන්ති ඡවිරාගකරණං. තත්ථ පිළන්ධන්තො ධාරෙති නාම, ඌනට්ඨානං
පුරන්තො මණ්ඩෙති නාම, ගන්ධවසෙන ඡවිරාගවසෙන ව සාදියන්තො විභූසෙති
නාම. යානං වුච්චති කාරණං, තස්මා යාය දුස්සිලාචෙනනාය තාති මාලාධාරණාදීනි
මහාජනො කරොති, තතො පටිච්චරතාති අත්ථො. උච්චාසයනං වුච්චති
පමාණාතික්කන්තං, මහාසයනං අකප්පියත්ථරණං, තතො පටිච්චරතාති අත්ථො.

කීවමහජ්ඣලොති කිත්තකං මහජ්ඣලො. සෙසපදෙසුපි ඵසෙව නයො.
පහුතරත්තරතනානන්ති පහුතෙන රත්තසඬ්ඛාතෙන රතනෙන සමන්තාගතානං,
සකලජම්බුදීපතලං හෙරිතලසදිසං කත්වා කට්ඨපමාණෙහි සත්තහි රතනෙහි
පූරිතානන්ති අත්ථො. ඉස්සරියාධිපච්චන්ති ඉස්සරභාවෙන වා ඉස්සරියමෙව වා
ආධිපච්චං, න ඵත්ථ සාහසිකකම්මන්තිපි ඉස්සරියාධිපච්චං. රජ්ජං කාරෙය්‍යාති
ඵවරූපං චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙය්‍ය. අඬ්ඟානන්තිආදීනි තෙසං ජනපදානං නාමානි.
කලං නාග්ගති සොළසින්ති ඵකං අභොරත්තං උපවුත්ථ උපොසථෙ පුඤ්ඤං
සොළසභාගෙ කත්වා තතො ඵකං භාගඤ්ච න අග්ගති. ඵකරත්තුපොසථස්ස
සොළසියා කලාය යං විපාකඵලං, තංයෙව තතො ඛහුතරං භොතීති අත්ථො.
කපණන්ති පරිත්තකං.

අබ්‍රහ්මචරියාති අසෙට්ඨචරියතො. රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාලභොජනන්ති
උපොසථං උපවසන්තො රත්තිභොජනඤ්ච දිවා විකාලභොජනඤ්ච න භුඤ්ජෙය්‍ය.
මඤ්චෙ ඡමායංව සයෙථ සන්ථතෙති මුට්ඨිහත්ථපාදකෙ කප්පියමඤ්චෙ වා
සුඛාදිපරිකම්මකතාය භූමියං වා තිණපණ්ණපලාලාදීනි සන්ථරිත්වා කතෙ සන්ථතෙ
වා සයෙථාති අත්ථො. ඵතං හි අට්ඨඬ්ඛිකමාහුපොසථන්ති ඵචං පාණාතිපාතාදීනි
අසමාවරන්තෙන උපවුත්ථං උපොසථං අට්ඨහි අඬ්ගෙහි සමන්තාගතත්තා
අට්ඨඬ්ඛිකන්ති වදන්ති. තං පන උපවසන්තෙන “ස්වෙ උපොසථිකො හවිස්සාමි” ති
අජ්ජෙව “ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච කරෙය්‍යාථා” ති ආභාරාදිවිධානං විචාරෙතඛිං.
උපොසථදිවසෙ පාතොව හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා දසසීලලක්ඛණඤ්ඤානො
උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා සන්තිකෙ වාවං හින්දිත්වා උපොසථඬ්ඛිගාති
සමාදාතඛිං. පාළිං අජානන්තෙන පන “බුද්ධපඤ්ඤත්තං උපොසථං
අධිට්ඨාමි” ති අධිට්ඨාතඛිං. අඤ්ඤං අලහන්තෙන අත්තනාපි අධිට්ඨාතඛිං,
චච්චෙදො පන කාතඛිංයෙව. උපොසථං උපවසන්තෙන පරුපරොධපට්ඨංයුත්තා
කම්මන්තා න විචාරෙතඛිං, ආයවයගණනං කරොන්තෙන න විනිනාමෙතඛිං,
ගෙහෙ පන ආහාරං ලභිත්වා නිච්චහත්තිකහික්ඛුනා විය පරිභුඤ්ජිත්වා විහාරං

ගන්නවා ධම්මො වා සොතබ්බො, අට්ඨකංසාය ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරං වා මනසිකාතබ්බං.

සුදස්සනාති සුන්දරදස්සනා. ඔභාසයන්ති ඔභාසයමානා. අනුපරියන්තීති විවරන්ති. යාවතාති යත්තකං යානං. අන්තලික්ඛගාති ආකාසඨගමා. පභාසන්තීති ජොතන්ති පභා මුඤ්ඤන්ති. දිසාවිරොචනාති සබ්බදිසාසු විරොචමානා. අථ වා පභාසන්තීති දිසාහි දිසා ඔභාසන්ති. විරොචනාති විරොචමානා. වෙළුරියන්ති මණිති වත්වාපි ඉමිනා ජාතිමණිභාවං දස්සෙති. එකවස්සිකවෙළුරියණ්ණඤ්ඤි වෙළුරියං ජාතිමණි නාම. තං සන්ධායෙවමාහ. හද්දකන්ති ලද්ධකං. සිඬ්ඨිසුවණ්ණන්ති ගොසිඬ්ගසදිසං හුත්වා උප්පන්නත්තා එවං නාමකං සුවණ්ණං. කඤ්ඤන්ති පබ්බතෙයාං පබ්බතෙ ජාතසුවණ්ණං. ජාතරූපන්ති සත්ථුවණ්ණසුවණ්ණං. හටකන්ති කිපිල්ලිකාහි නිහටසුවණ්ණං. නානුභවන්තීති න පාපුණන්ති. වන්දප්පභාති සාමිඅත්ථෙ පච්චත්තං, වන්දප්පභායාති අත්ථො. උපවස්සපොසටන්ති උපවසිත්වා උපොසටං. සුඛුද්‍රයානීති සුඛඵලාති සුඛවෙදනියාති. සග්ගමුපෙන්නි යානන්ති සග්ගසඬ්ඛාතං යානං උපගච්ඡන්ති, කෙනචි අනින්දිතා හුත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජන්තීති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ යං අන්තරන්තරා න වුත්තං, තං වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

මහාවග්ගො දුතියො.

(8) 3. ආනන්දවග්ගො

1. ඡන්දසුත්තවණ්ණනා

72. තතියස්ස පඨමෙ ඡන්තොති එවංනාමකො ඡන්දපරිබ්බාජකො. තුම්හෙපි, ආවුසොති, ආවුසො, යථා මයං රාගාදීනං පහානං පඤ්ඤාපෙම, කිං එවං තුම්හෙපි පඤ්ඤාපෙමාති පුච්ඡති. තතො ථෙරො “අයං පරිබ්බාජකො අම්හෙ රාගාදීනං පහානං පඤ්ඤාපෙමාති වදති, නත්ථි පනෙතං බාහිරසමයෙ”ති තං පටික්ඛිපන්නො මයං බො, ආවුසොතිආදිමාහ. තත්ථ බොති අවධාරණත්ථෙ නිපාතො, මයමෙව පඤ්ඤාපෙමාති අත්ථො. තතො පරිබ්බාජකො වින්තෙසි “අයං ථෙරො බාහිරසමයං ලුඤ්චිත්වා හරන්තො ‘මයමෙවා’ති ආහ. කිං නු බො ආදීනවං දිස්වා එතෙ එතෙසං පහානං පඤ්ඤාපෙන්නි”ති. අථ ථෙරං පුච්ඡන්තො කිං පන තුම්හෙතිආදිමාහ. ථෙරො තස්ස බ්‍යාකරොන්නො රත්තො බොතිආදිමාහ. තත්ථ අත්තත්ථන්ති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකං ලොකියලොකුත්තරං අත්තනො අත්ථං. පරත්ථඋභයත්ථෙසුපි එසෙව නයො.

අන්ධකරණොතිආදීසු යස්ස රාගො උප්පජ්ජති, තං යථාභූතදස්සනනිවාරණෙන අන්ධං කරොතීති අන්ධකරණො. පඤ්ඤාවක්ඛුං න කරොතීති අවක්ඛකරණො. ඤාණං න කරොතීති අඤ්ඤාණකරණො. කම්මස්සකතපඤ්ඤා ඤානපඤ්ඤා විපස්සනාපඤ්ඤාති ඉමා තිස්සො පඤ්ඤා අප්පචන්තිකරණෙන නිරොධෙතීති

පඤ්ඤානිරෝධකො. අනිට්ඨඵලදායකත්තා දුක්ඛසඛ්ඛාතස්ස විසාතස්සෙව පක්ඛෙ වත්තනීති විසාතපක්ඛිකො. කිලෙසනිබ්බානං න සංවත්තෙතීති අනිබ්බාතසංවත්තනිකො. අලඤ්ච පනාචුසො ආනන්ද, අප්පමාදායාති, ආචුසො ආනන්ද, සචෙ ඵවරූපා පටිපදා අත්ථි, අලං තුම්භාකං අප්පමාදාය යුත්තං අනුච්ඡවිකං, අප්පමාදං කරොථ, ආචුසොති ථෙරස්ස වචනං අනුමොදිත්වා පක්කාමි. ඉමස්මිං සුත්තෙ අරියමග්ගො ලොකුත්තරමිස්සකො කටීතො. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

2. ආජීවකසුත්තවණ්ණනා

73. දුතියෙ තෙන භි ගහපතීති ථෙරො කිර වීත්තෙසි – “අයං ඉධ ආගච්ඡන්තො න අඤ්ඤාතුකාමො හුත්වා ආගමි, පරිග්ගණ්හනත්ථං පන ආගතො. ඉමිනා පුච්ඡිතපඤ්භං ඉමිනාව කථාපෙස්සාමි” ති. ඉති තංයෙව කථං කථාපෙතුකාමො තෙන භීතිආදිමාහ. තත්ථ තෙන භීති කාරණාපදෙසො. යස්මා ත්වං ඵවං පුච්ඡසි, තස්මා තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡාමිති. කෙසං නොති කතමෙසං නු. සධම්මුක්කංසනාති අත්තනො ලද්ධියා උක්ඛිපිත්වා යපනා. පරධම්මාපසාදනාති පරෙසං ලද්ධියා සට්ඨනා වම්භනා අවක්ඛිපනා. ආයතනෙව ධම්මදෙසනාති කාරණස්මිංයෙව ධම්මදෙසනා. අත්ථො ව චුත්තොති මයා පුච්ඡිතපඤ්භාය අත්ථො ව පකාසිතො. අත්තා ව අනුපනීතොති අම්භෙ ඵවරූපාති ඵවං අත්තා ව න උපනීතො. නුපනීතොතිපි පාඨො.

3. මහානාමසක්කසුත්තවණ්ණනා

74. තතියෙ ගිලානා වුට්ඨිතොති ගිලානො හුත්වා වුට්ඨිතො. ගෙලඤ්ඤාති ගිලානභාවතො. උපසඬ්ඛමිති භුත්තපාතරාසො මාලාගන්ධාදීති ආදාය මහාපරිවාරපරිවුතො උපසඬ්ඛමි. බාහායං ගහෙත්වාති න බාහායං ගහෙත්වා ආකඬ්ඪි, නිසින්නාසනතො වුට්ඨාය තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා දක්ඛිණබාහායං අඬ්ඟුට්ඨකෙන සඤ්ඤං දත්වා ඵකමන්තං අපනෙසීති වෙදිතබ්බො. අථස්ස “සෙබම්පි බො, මහානාම, සීල” න්තිආදිනා නයෙන සත්තන්තං සෙබානං සීලඤ්ච සමාධිඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච කථෙත්වා උපරි අරහත්තඵලවසෙන අසෙබා සීලසමාධිපඤ්ඤායො කථෙත්තො – “සෙබසමාධිතො සෙබං විපස්සනාඤ්ඤාණං අසෙබඤ්ච ඵලඤ්ඤාණං පච්ඡා, සෙබවිපස්සනාඤ්ඤාණතො ව අසෙබඵලසමාධි පච්ඡා උප්පජ්ජති” ති දීපෙසි. යාති පන සම්පයුත්තාති සමාධිඤ්ඤාණාති, තෙසං අපච්ඡා අපුරෙ උප්පත්ති වෙදිතබ්බාති.

4. නිගණ්ඨසුත්තවණ්ණනා

75. චතුත්ථෙ කුටාගාරසාලායන්ති ද්වෙ කණ්ණිකා ගහෙත්වා භංසවට්ටකච්ඡන්තෙන කතාය ගන්ධකුටියා. අපරිසෙසං ඤාණදස්සනං පටිජානාතීති අප්පමත්තකම්පි අසෙසෙත්වා සබ්බං ඤාණදස්සනං පටිජානාති. සතතං සම්තන්ති

සබ්බකාලං නිරන්තරං. ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතන්ති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං මය්හං
 උපට්ඨිතමෙවාති දස්සෙති. පුරාණානං කම්මානන්ති ආයුහිතකම්මානං. තපසා
 බ්‍යන්තිභාවන්ති දුක්කරතපෙන විගතන්තකරණං. නවානං කම්මානන්ති ඉදානි
 ආයුහිතබ්බකම්මානං. අකරණාති අනායුහනෙන. සෙතුසාතන්ති පදසාතං
 පච්චයසාතං කථෙති. කම්මක්ඛයා දුක්ඛක්ඛයොති කම්මවට්ටක්ඛයෙන
 දුක්ඛක්ඛයො. දුක්ඛක්ඛයා වෙදනාක්ඛයොති දුක්ඛවට්ටක්ඛයෙන වෙදනාක්ඛයො.
 දුක්ඛවට්ටස්මිඤ්ඤි බිණෙ වෙදනාවට්ටමිපි බිණමෙව හොති. වෙදනාක්ඛයා සබ්බං
 දුක්ඛං නිජ්ජිණ්ණං හවිස්සන්ති වෙදනාක්ඛයෙන පන සකලවට්ටදුක්ඛං
 නිජ්ජිණ්ණමෙව හවිස්සති. සන්දිට්ඨිකායාති සාමං පස්සිතබ්බාය පච්චක්ඛාය.
 නිජ්ජරාය විසුද්ධියාති කිලෙසජීරණකපට්පදාය කිලෙසෙ වා නිජ්ජීරණතො
 නිජ්ජරාය සත්තානං විසුද්ධියා. සමතික්කමො හොතිති සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස
 අතික්කමො හොති. ඉධ, හන්තෙ, හගවා කිමාහාති, හන්තෙ, හගවා ඉමාය
 පට්පත්තියා කිමාහ, කිං එතංයෙව කිලෙසනිජ්ජීරණකපට්පදං පඤ්ඤාපෙති, උදාහු
 අඤ්ඤන්ති පුච්ඡති.

ජානතාති අනාවරණඤාණෙන ජානන්තෙන. පස්සතාති සමන්තවක්ඛුනා
 පස්සන්තෙන. විසුද්ධියාති විසුද්ධිසම්පාපනත්ථාය. සමතික්කමායාති
 සමතික්කමනත්ථාය. අත්ථභිගමායාති අත්ථං ගමනත්ථාය. ඤායස්ස අධිගමායාති
 සහ විපස්සනාය මග්ගස්ස අධිගමනත්ථාය. නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායාති
 අපච්චයනිබ්බානස්ස සච්ඡිකරණත්ථාය. නවඤ්ච කම්මං න කරොතීති නවං කම්මං
 නායුහති. පුරාණඤ්ච කම්මන්ති පුබ්බෙ ආයුහිතකම්මං. චුස්ස චුස්ස බ්‍යන්ති
 කරොතීති චුස්සිත්වා චුස්සිත්වා විගතන්තං කරොති, විපාකඵස්සං චුස්සිත්වා චුස්සිත්වා තං
 කම්මං බෙපෙතිති අත්ථො. සන්දිට්ඨිකාති සාමං පස්සිතබ්බා. අකාලිකාති න
 කාලන්තරෙ කිච්චකාරිකා. එහිපස්සිකාති “එහි පස්සා”ති එවං දස්සෙතුං යුත්තා.
 ඔපනෙය්‍යිකාති උපනෙයෙ යුත්තා අල්ලියිතබ්බයුත්තා. පච්චත්තං වෙදිතබ්බා
 විඤ්ඤානීති පණ්ඩිතෙහි අත්තනො අත්තනො සත්තානෙයෙව ජානිතබ්බා, බාලෙහි
 පන දුජ්ජානා. ඉති සීලවසෙන ද්වෙ මග්ගා, ද්වෙ ව ඵලානි කට්ඨිතානි.
 සොතාපන්තසකදාගාමිනො හි සීලෙසු පරිපූරකාරිනොති. විච්චිවෙව
 කාමෙහිතිආදිකාය පන සමාධිසම්පදාය තයො මග්ගා, තිණි ව ඵලානි කට්ඨිතානි.
 අනාගාමී අරියසාවකො හි සමාධිමිහි පරිපූරකාරිති වුත්තො. ආසවානං බයාතිආදීහි
 අරහත්තඵලං කට්ඨිතං. කෙච්චි පන සීලසමාධයොපි අරහත්තඵලසම්පයුත්තාව ඉධ
 අධිජ්ජෙතො. එකෙකස්ස පන වසෙන පට්පත්තිදස්සනත්ථං විසුං විසුං තන්ති
 ආරොපිතාති.

5. නිවෙසකසුත්තවණ්ණනා

76. පඤ්චමෙ අමච්චාති සුහජ්ජා. ඤාතීති සස්සුසසුරපක්ඛිකා. සාලොහිතාති
 සමානලොහිතා භාතිහගිනිආදයො. අවෙච්චප්පසාදෙති ගුණෙ අවෙච්ච ජානිත්වා
 උජ්ජන්තො අවලජ්ජසාදෙ. අඤ්ඤාථත්තන්ති භාවඤ්ඤාථත්තං. පට්ඨිධාතුයාතිආදීසු
 විසතියා කොට්ඨාසෙසු ථද්ධිකාරභූතාය පට්ඨිධාතුයා, ද්වාදසසු කොට්ඨාසෙසු

යුසගතාය ආබන්ධනභූතාය ආපොධාතුයා, චතුස්ස කොට්ඨාසෙස්ස පරිපාවනභූතාය තෙජොධාතුයා, ඡස්ස කොට්ඨාසෙස්ස විත්ථම්භනභූතාය වායොධාතුයා සියා අඤ්ඤථත්තං. න ත්වෙවාති ඉමෙසං හි චතුත්තං මහාභූතානං අඤ්ඤමඤ්ඤභාවුපගමනෙන සියා අඤ්ඤථත්තං, අරියසාවකස්ස පන න ත්වෙව සියාති දස්සෙති. එත්ථ ච අඤ්ඤථත්තන්ති පසාදඤ්ඤථත්තඤ්ඤව ගතිඅඤ්ඤථත්තඤ්ඤව. තඤ්ඤි තස්ස න හොති, භාවඤ්ඤථත්තං පන හොති. අරියසාවකො හි මනුස්සො හුත්වා දෙවොපි හොති බ්‍රහ්මාපි. පසාදො පනස්ස භවත්තරෙපි න විගච්ඡති, න ච අපායගතිසංඛාතං ගතිඅඤ්ඤථත්තං පාපුණාති. සත්ථාපි තදෙව දස්සෙන්නො තත්‍රිදං අඤ්ඤථත්තන්තිආදිමාහ. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

6. පයමභවසුත්තවණ්ණනා

77. ඡට්ඨෙය් කාමධාතුචෙපක්කන්ති කාමධාතුයා විපච්චනකං. කාමභවොති කාමධාතුයං උපපත්තිභවො. කම්මං ඛේත්තන්ති කුසලාකුසලකම්මං විරුහනට්ඨානට්ඨෙය්න ඛේත්තං. විඤ්ඤාණං ඛිජන්ති සහජාතං අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං විරුහනට්ඨෙය්න ඛිජං. තණ්හා ස්නෙහොති පග්ගණ්හනානුබ්‍රහ්නවසෙන තණ්හා උදකං නාම. අවිජ්ජානීවරණානන්ති අවිජ්ජාය ආවරිතානං. තණ්හාසංයොජනානන්ති තණ්හාබන්ධනෙන බද්ධානං. භීතාය ධාතුයාති කාමධාතුයා. විඤ්ඤාණං පතිට්ඨිතන්ති අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං පතිට්ඨිතං. මජ්ඣිමාය ධාතුයාති රූපධාතුයා. පණීතාය ධාතුයාති අරූපධාතුයා. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

7. දුතියභවසුත්තවණ්ණනා

78. සත්තමෙ චෙතනාති කම්මචෙතනා. පත්ථනාපි කම්මපත්ථනාව. සෙසං පුරිමසදිසමෙවාති.

8. සීලබ්බතසුත්තවණ්ණනා

79. අට්ඨමෙ සීලබ්බතන්ති සීලඤ්ඤෙව චතඤ්ඤව. ජීවිතන්ති දුක්ඛරකාරිකානුයොගො. බ්‍රහ්මවරියන්ති බ්‍රහ්මවරියවාසො. උපට්ඨානසාරන්ති උපට්ඨානෙන සාරං, ‘‘ඉදං වරං ඉදං නිට්ඨා’’ති එවං උපට්ඨිතන්ති අත්ථො. සඵලන්ති සඋද්‍රයං සවඩ්ඪිකං හොතිති පුච්ඡති. න බ්වෙත්ථ, භන්තෙ, එකංසෙනාති, භන්තෙ, න ඛො එත්ථ එකංසෙන ඛ්‍යාකාතබ්බන්ති අත්ථො. උපට්ඨානසාරං සෙවනොති ඉදං සාරං වරං නිට්ඨාති එවං උපට්ඨිතං සෙවමානස්ස. අඵලන්ති ඉට්ඨඵලෙන අඵලං. එත්තාවතා කම්මවාදිකිරියවාදීනං පබ්බජ්ජං යපෙත්වා සෙසො සබ්බොපි බාහිරකසමයො ගහිතො හොති. සඵලන්ති ඉට්ඨඵලෙන සඵලං සඋද්‍රයං. එත්තාවතා ඉමං සාසනං ආදිං කත්වා සබ්බොපි කම්මවාදිකිරියවාදීනං පබ්බජ්ජා ගහිතා. න ච පනස්ස සුලභරූපො සමසමො පඤ්ඤායාති එවං සෙක්ඛභූමියං යත්වා

පඤ්භං කථෙන්නො අස්ස ආනන්දස්ස පඤ්ඤාය සමසමො න සුලභොති දස්සෙති.
ඉමස්මිං සුත්තෙ සෙක්ඛ්‍යුමි නාම කථිතාති.

9. ගන්ධජාතසුත්තවණ්ණනා

80. නවමෙ එතදවොවාති පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො දසබ්ලස්ස
වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො දිවාචිහාරට්ඨානං ගන්ත්වා “ඉමස්මිං ලොකෙ
මූලගන්ධො නාම අත්ථි, සාරගන්ධො නාම අත්ථි, පුප්ඵගන්ධො නාම අත්ථි. ඉමෙ
පන තයොපි ගන්ධා අනුචාතංයෙව ගච්ඡන්ති, න පටිචාතං. අත්ථි නු ඛො කිඤ්චි,
යස්ස පටිචාතමිපි ගන්ධො ගච්ඡති” ති වින්තෙත්වා අට්ඨන්තං වරාතං
ගහණකාලෙයෙව කඬ්ඛුප්පත්තිසමයෙ උපසඬ්ඛමනවරස්ස ගහිතත්තා
තක්ඛණංයෙව දිවාට්ඨානතො වුට්ඨාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා
එකමන්තං නිසින්නො උප්පන්නාය කඬ්ඛාය විනොදනත්ථං එතං “කිණ්මාති,
හන්තෙ” තිආදිවචනං අවොච. තත්ථ ගන්ධජාතානීති ගන්ධජාතියො. මූලගන්ධොති
මූලවත්ථුකො ගන්ධො, ගන්ධසම්පන්නං වා මූලමෙව මූලගන්ධො. තස්ස හි
ගන්ධො අනුචාතං ගච්ඡති. ගන්ධස්ස පන ගන්ධො නාම නත්ථි.
සාරගන්ධපුප්ඵගන්ධෙසුපි එසෙව නයො. අත්ථානන්ද, කිඤ්චි ගන්ධජාතන්ති එත්ථ
සරණගමනාදයො ගුණවණ්ණභාසනවසෙන දිසාගාමිතාය ගන්ධසදිසත්තා ගන්ධා,
තෙසං වත්ථුභූතො පුග්ගලො ගන්ධජාතං නාම. ගන්ධො ගච්ඡතිති
වණ්ණභාසනවසෙන ගච්ඡති. සීලවාති පඤ්චසීලෙන වා දසසීලෙන වා සීලවා.
කල්‍යාණධම්මොති තෙනෙව සීලධම්මෙන කල්‍යාණධම්මො සුන්දරධම්මො.
විගතමලමච්ඡෙරොනාතිආදීනං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.160)
විත්ථාරිතොච. දිසාසුති චතුසු දිසාසු චතුසු අනුදිසාසු. සමණබ්‍රාහ්මණාති
සමිතපාපබාහිතපාපා සමණබ්‍රාහ්මණා.

න පුප්ඵගන්ධො පටිචාතමෙතීති වස්සිකපුප්ඵාදීනං ගන්ධො පටිචාතං න ගච්ඡති.
න වන්දනං තගරමල්ලිකා වාති වන්දනතගරමල්ලිකානමිපි ගන්ධො පටිචාතං න
ගච්ඡතිති අත්ථො. දෙවලොකෙපි පුට්ඨමනා නාම භොති, තස්සා පුප්ඵිතදිවසෙ
ගන්ධො යොජනසතං අප්ඤ්ඤාත්ථරති. සොපි පටිචාතං විදන්ථිමත්තමිපි
රතනමත්තමිපි ගන්තුං න සක්කොතීති වදන්ති. සතඤ්ච ගන්ධො පටිචාතමෙතීති
සතඤ්ච පණ්ඩිතානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධපුත්තානං සීලාදිගුණගන්ධො පටිචාතං
ගච්ඡති. සබ්බා දිසා සප්පුරිසො පවායතීති සප්පුරිසො පණ්ඩිතො
සීලාදිගුණගන්ධෙන සබ්බා දිසා පවායති, සබ්බා දිසා ගන්ධෙන අවත්ථරතීති
අත්ථො.

10. චූළනිකාසුත්තවණ්ණනා

81. දසමස්ස දුට්ඨො නික්ඛෙපො අත්ථුප්පත්තිකොපි පුච්ඡාවසිකොපි.
කතරඅත්ථුප්පත්තියං කස්ස පුච්ඡාය කථිතන්ති වෙ?
අරුණවතිසුත්තන්තඅත්ථුප්පත්තියං (සං. නි. 1.185 ආදයො) ආනන්දත්ථෙරස්ස

ප්‍රවීණය කළේය. අරුණවත්සුත්තන්තො කෙන කළේනොති? ද්විති බුද්ධෙහි කළේනො සිඛිනා ව හගවතා අමිහාකඤ්ච සත්ථාරා. ඉමස්මා හි කප්පා එකතිංසකප්පමත්ථකෙ අරුණවතිනගරෙ අරුණවතො රඤ්ඤො පභාවතියා නාම මහෙසියා කුච්ඡිස්මි. නිබ්බත්තිත්වා පරිපක්කෙ ඤාණෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා සිඛි හගවා බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අරුණවතිං නිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පාතොව සරිරප්පට්ඨග්ගනං කත්වා මහාභික්ඛුසඬ්ඨපරිවායො “අරුණවතිං පිණ්ඩාය පටිසිස්සාමි”ති නික්ඛමිත්වා විහාරද්වාරකොට්ඨකසම්පෙ යිතො අභිභුං නාම අග්ගසාවකං ආමන්තෙසි – “අතිප්පගො බො, භික්ඛු, අරුණවතිං පිණ්ඩාය පටිසිතුං, යෙන අඤ්ඤතරො බ්‍රහ්මලොකො තෙනුපසඬ්ඨකම්ස්සාමා”ති. යථාහ –

“අථ බො, භික්ඛවෙ, සිඛි හගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අභිභුං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ‘ආයාම, බ්‍රාහ්මණ, යෙන අඤ්ඤතරො බ්‍රහ්මලොකො තෙනුපසඬ්ඨකම්ස්සාම, න තාව හත්තකාලො හට්ඨස්සති’ති. ‘එවං, හන්තෙ’ති බො, භික්ඛවෙ, අභිභු භික්ඛු සිඛිස්ස හගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පටිවස්සෙසි. අථ බො, භික්ඛවෙ, සිඛි හගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අභිභු භික්ඛු යෙන අඤ්ඤතරො බ්‍රහ්මලොකො තෙනුපසඬ්ඨකම්ස්ස’ති (සං. නි. 1.185).

තත්ථ මහාබ්‍රහ්මා සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා අත්තමනො පටිචුග්ගමනං කත්වා බ්‍රහ්මාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි, ථෙරස්සාපි අනුව්ඡවිකං ආසනං පඤ්ඤාපයිංසු. නිසිදි හගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ, ථෙරොපි අත්තනො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදි. මහාබ්‍රහ්මාපි දසබලං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි.

අථ බො, භික්ඛවෙ, සිඛි හගවා අභිභුං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – “පටිභාතු තං, බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රහ්මුනො ව බ්‍රහ්මපරිසාය ව බ්‍රහ්මපාරිසප්පානඤ්ච ධම්මිකථාති. ‘එවං, හන්තෙ’ති බො, භික්ඛවෙ, අභිභු භික්ඛු සිඛිස්ස හගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පටිස්සුණිත්වා බ්‍රහ්මුනො ව බ්‍රහ්මපරිසාය ව බ්‍රහ්මපාරිසප්පානඤ්ච ධම්මි. කථං කථෙසි. ථෙරෙ ධම්මං කථෙත්තෙ බ්‍රහ්මගණා උජ්ඣායංසු – “විරස්සඤ්ච මයං සත්ථු බ්‍රහ්මලොකාගමනං ලභිමිහ, අයඤ්ච භික්ඛු යපෙත්වා සත්ථාරං සයං ධම්මකථං ආරභි”ති.

සත්ථා තෙසං අනත්තමනභාවං ඤත්වා අභිභුං භික්ඛුං එතදවොච – “උජ්ඣායන්ති බො තෙ, බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රහ්මා ව බ්‍රහ්මපරිසාය ව බ්‍රහ්මපාරිසප්පා ව. තෙන හි ත්වං – බ්‍රාහ්මණ, භියොයාසොමත්තාය සංවෙපෙහි”ති. ථෙරො සත්ථු වචනං සම්පට්ඨිත්වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිකුඛ්ඛනං කත්වා සහස්සිලොකධාතුං සරෙන විඤ්ඤාපෙත්තො “ආරම්භථ නික්කමථා”ති (සං. නි. 1.185) ගාථාද්වයං අභාසි. කිං පන කත්වා ථෙරො සහස්සිලොකධාතුං විඤ්ඤාපෙසිති? නිලකසිණං තාව සමාපජ්ජිත්වා සබ්බත්ථ අන්ධකාරං ඵරි, තතො “කිමිදං අන්ධකාර”න්ති සත්තානං ආභොගෙ උප්පන්නෙ ආලොකං දස්සෙසි. “කිං ආලොකො අය”න්ති විචින්නානං

අත්තානං දස්සෙසි, සහස්සවක්කවාලෙ දෙවමනුස්සා අඤ්ජලිං පග්ගණ්හිත්වා පග්ගණ්හිත්වා ථෙරංයෙව නමස්සමානා අට්ඨංසු. ථෙරො “මහාජනො මය්හං ධම්මං දෙසෙන්තස්ස සරං සුඤ්ඤා”ති ඉමා ගාථා අභාසි. සබ්බෙ ඔසට්ඨාය පරිසාය මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තස්ස විය සද්දං අස්සොසුං. අත්ථොපි නෙසං පාකටො අහොසි.

අථ බො භගවා සද්ධිං ථෙරෙන අරුණවතිං පච්චාගන්ත්වා පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාහන්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො හික්ඛුසඬ්ඝං පුච්ඡි – “අස්සුත්ථ නො තුම්හෙ, හික්ඛවෙ, අභිභුස්ස හික්ඛුනො බ්‍රහ්මලොකෙ ධීතස්ස ගාථායො භාසමානස්සා”ති. තෙ “ආම, හන්තෙ”ති පටිජානිත්වා සුතභාවං ආවිකරොන්තා තදෙව ගාථාද්වයං උදාහරිංසු. සත්ථා “සාධු සාධු”ති සාධුකාරං දත්වා දෙසනං නිට්ඨපෙසි. එවං තාව ඉදං සුත්තං ඉතො එකතිංසකජ්ජමත්ථකෙ සිබ්බා භගවතා කථිතං.

අම්භාකං පන භගවා සබ්බඤ්ඤානං පත්තො පවත්තිතවරධම්මවක්කො සාවත්ථිං උපනිස්සාය ඡෙතවනෙ විහරන්තො ඡෙට්ඨමුලමාසපුණ්ණමදිවසෙ හික්ඛු ආමන්තෙත්වා ඉමං අරුණවතිසුත්තං පට්ඨපෙසි. ආනන්දත්ථෙරො බීජනිං ගහෙත්වා බීජයමානො ධීතකොව ආදිතො පට්ඨාය යාව පරියොසානා එකබ්‍යඤ්ජනම්පි අභාපෙත්වා සකලසුත්තං උග්ගණ්හි. සො පුනදිවසෙ පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො දසබලස්ස වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො දිවාච්ඡාරට්ඨානං ගන්ත්වා සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිකෙසු වත්තං දස්සෙත්වා පක්කන්තෙසු හියොයා කථිතං. අරුණවතිසුත්තං ආවජ්ජෙත්තො නිසීදි. අථස්ස සබ්බං සුත්තං විභූතං උපට්ඨාසි. සො චින්තෙසි – “සිබ්බස්ස භගවතො අග්ගසාවකො බ්‍රහ්මලොකෙ යත්වා චක්කවාලසහස්සෙ අන්ධකාරං විධමෙත්වා සරීරොභාසං දස්සෙත්වා අත්තනො සද්දං සාවෙන්තො ධම්මකථං කථෙසීති හියොයා සත්ථාරා කථිතං, සාවකස්ස තාව විසයො එවරුපො, දස පාරමියො පුරෙත්වා සබ්බඤ්ඤානං පත්තො පන සම්මාසම්බුද්ධො කිත්තකං යානං සරෙන විඤ්ඤාපෙය්‍යා”ති. සො එවං උජ්ජන්තාය විමතියා විනොදනත්ථං තඬ්ඨණ්ණෙයෙව භගවත්තං උපසඬ්ඨමිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි. එතමත්ථං දස්සෙතුං අථ බො ආයස්මා ආනන්දොති වුත්තං.

තත්ථ සම්මුඛාති සම්මුඛිභූතෙන මයා එතං සුතං, න අනුස්සවෙන, න දූතපරම්පරායාති ඉමිනා අධිජ්ජායෙන එවමාහ. කීවතකං පහොති සරෙන විඤ්ඤාපෙතුන්ති කිත්තකං යානං සරීරොභාසෙන විහතන්ධකාරං කත්වා සරෙන විඤ්ඤාපෙතුං සක්කොති. සාවකො සො, ආනන්ද, අජ්ජමෙය්‍යා තථාගතාති ඉදං භගවා ඉමිනා අධිජ්ජායෙනාහ – ආනන්ද, ත්වං කිං වදෙසි, සො පදෙසඤ්ඤාණෙ ධීතො සාවකො. තථාගතා පන දස පාරමියො පුරෙත්වා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං පත්තා අජ්ජමෙය්‍යා. සො ත්වං නබ්බිබ්බාය පංසුං ගහෙත්වා මහාපථවිපංසුනා සද්ධිං උපමෙත්තො විය කිං නාමෙතං වදෙසි. අඤ්ඤො හි සාවකානං විසයො, අඤ්ඤො බුද්ධානං. අඤ්ඤො සාවකානං ගොවරො, අඤ්ඤො බුද්ධානං. අඤ්ඤං සාවකානං බලං, අඤ්ඤං බුද්ධානන්ති. ඉති භගවා ඉමිනා අධිජ්ජායෙන අජ්ජමෙය්‍යභාවං වත්වා තුණ්හි අහොසි.

ථෙරො දුතියමිපි පුච්ඡි. සත්ථා, “ආනන්ද, ත්වං තාලච්ඡිද්දං ගහෙත්වා අනන්තාකාසෙන උපමෙන්නො විය, වාතකසකුණං ගහෙත්වා දියඬිඬියොජනසතිකෙන සුපණ්ණරාජෙන උපමෙන්නො විය, හත්ථියොණ්ඩාය උදකං ගහෙත්වා මහාගඬිගාය උපමෙන්නො විය, චතුරතනිකෙ ආවාටෙ උදකං ගහෙත්වා සත්තභි සරෙහි උපමෙන්නො විය, නාළිකොදනමත්තලාහිං මනුස්සං ගහෙත්වා චක්කවත්තිරඤ්ඤා උපමෙන්නො විය, පංසුපිසාවකං ගහෙත්වා සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා උපමෙන්නො විය, ඛජ්ජොපනකජ්ජහං ගහෙත්වා සූරියජ්ජහාය උපමෙන්නො විය කිං නාමෙනං වදෙසිති දිපෙන්නො දුතියමිපි අජ්ජමෙය්‍යභාවමෙව වත්වා තුණ්හි අහොසි. තතො ථෙරො චිත්තෙසි – “සත්ථා මයා පුච්ඡිතො න තාව කථෙසි, හන්ද නං යාවතතියං යාවත්වා බුද්ධසිහනාදං නදාපෙස්සාමි” ති. සො තතියමිපි යාවි. තං දස්සෙතුං තතියමිපි බොතිආදි චුත්තං. අථස්ස භගවා බ්‍යාකරොන්නො සුතා තෙ ආනන්දාතිආදිමාහ. ථෙරො චිත්තෙසි – “සත්ථා මෙ ‘සුතා තෙ, ආනන්ද, සහස්සි චුළනිකා ලොකධාතු’ ති එත්තකමෙව වත්වා තුණ්හි ජාතො, ඉදානි බුද්ධසිහනාදං නදිස්සති” ති සො සත්ථාරං යාවන්නො එතස්ස භගවා කාලොතිආදිමාහ.

භගවාපිස්ස විත්ථාරකථං කථෙතුං තෙන භානන්දාතිආදිමාහ. තත්ථ යාවතාති යත්තකං ධානං. වන්දිමසූරියාති වන්දිමා ව සූරියො ව. පරිහරන්තීති විචරන්ති. දිසා හන්තීති සබ්බදිසා ඔහාසන්ති. විරොචනාති විරොචමානා. එත්තාවතා එකචක්කවාලං පරිච්ඡින්නදිත්වා දස්සිතං හොති. ඉදානි තං සහස්සගුණං කත්වා දස්සෙන්නො තාව සහස්සධා ලොකොති ආහ. තස්මිං සහස්සධා ලොකෙති තස්මිං සහස්සචක්කවාලෙ. සහස්සං වාතුමහාරාජිකානන්ති සහස්සං වාතුමහාරාජිකානං දෙවලොකානං. යස්මා පන එකෙකස්මිං චක්කවාලෙ චත්තාරො චත්තාරො මහාරාජානො, තස්මා චත්තාරි මහාරාජසහස්සානීති චුත්තං. ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. චුළනිකාති බුද්දිකා. අයං සාවකානං විසයො. කස්මා පනෙසා ආනිතාති? මජ්ඣිමිකාය ලොකධාතුයා පරිච්ඡෙදදස්සන්තථං.

යාවතාති යත්තකා. තාව සහස්සධාති තාව සහස්සභාගෙන. ද්විසහස්සි මජ්ඣිමිකා ලොකධාතූති අයං සහස්සචක්කවාලානි සහස්සභාගෙන ගණෙත්වා දසසතසහස්සචක්කවාලපරිමාණා ද්විසහස්සි මජ්ඣිමිකා නාම ලොකධාතු. අයං සාවකානං අවිසයො, බුද්ධානමෙව විසයො. එත්තකෙපි හි ධානෙ තථාගතා අන්ධකාරං විධමෙත්වා සරිරොහාසං දස්සෙත්වා සරෙන විඤ්ඤාපෙතුං සක්කොන්තීති දිපෙති. එත්තකෙන බුද්ධානං ජාතික්ඛෙත්තං නාම දස්සිතං. බොධිසත්තානඤ්ඤි පච්ඡිමභවෙ දෙවලොකතො චචිත්වා මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ ව කුච්ඡිතො නික්ඛමනදිවසෙ ව මහාහිනික්ඛමනදිවසෙ ව සම්බොධිධම්මචක්කජ්ජවත්තනආයුසඬ්ඛාරවොස්සජ්ජනපරිනිබ්බානදිවසෙසු ව එත්තකං ධානං කම්පති.

තිසහස්සි මහාසහස්සිති සහස්සිතො පටිඨාය තතියාති තිසහස්සි, සහස්සං සහස්සධා කත්වා ගණිතං මජ්ඣිමිකං සහස්සධා කත්වා ගණිතත්තා මහන්තෙහි

සහස්සෙහි ගණනාති මහාසහස්සී. එත්තාවතා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළපරිමාණො ලොකො දස්සිතො හොති. හගවා ආකඨබ්බාතො එත්තකෙ යානෙ අන්ධකාරං විධමෙත්වා සරිරොහාසං දස්සෙත්වා සරෙන විඤ්ඤාපෙය්‍යාති.

ගණකපුත්තනිස්සත්ථෙරො පන එවමාහ – ‘න තිසහස්සිමහාසහස්සිලොකධාතුයා එවං පරිමාණං. ඉද්ද්ද්හි ආවරියානං සජ්ඣායමුල්භකං වාචාය පරිහීනට්ඨානං, දසකොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළපරිමාණං පන යානං තිසහස්සිමහාසහස්සිලොකධාතු නාමා’ති. එත්තාවතා හි හගවතා ආණාක්ඛෙත්තං නාම දස්සිතං. එතස්මිඤ්ඤි අත්තරෙ

ආටානාටියපරිත්තඉසිගිලිපරිත්තධජග්ගපරිත්තබොජ්ඣකඨගපරිත්තඛන්ධපරිත්ත- මොරපරිත්තමෙත්තපරිත්තරතනපරිත්තානං ආණා එරති. යාවතා පන

ආකඨබ්බෙය්‍යාති යත්තකං යානං ඉච්ඡෙය්‍ය, ඉමිනා විසයක්ඛෙත්තං දස්සෙති.

බුද්ධානඤ්ඤි විසයක්ඛෙත්තස්ස පමාණපරිච්ඡෙදො නාම නත්ථී, නත්ථීකභාවෙ වස්ස ඉමං ඔපම්මං. ආහරන්ති – කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළමිහි යාව බ්‍රහ්මලොකා සාසපෙහි පුරත්තවා සවෙ කොට්ඨ පුරත්ථිමාය දිසාය එකවක්කවාළෙ එකං සාසපං පක්ඛිපන්තො ආගච්ඡෙය්‍ය, සබ්බෙපි තෙ සාසපා පරික්ඛයං ගච්ඡෙය්‍යුං, න ත්වෙව පුරත්ථිමාය දිසාය වක්කවාළාති. දක්ඛිණාදීසුපි එසෙව නයො. තත්ථ බුද්ධානං අවිසයො නාම නත්ථී.

එවං චුත්තෙ ථෙරො චිත්තෙසි – ‘සත්ථා එවමාහ – ‘ආකඨබ්බාතො, ආනන්ද, තථාගතො තිසහස්සිමහාසහස්සිලොකධාතුං සරෙන විඤ්ඤාපෙය්‍ය, යාවතා පන ආකඨබ්බෙය්‍යා’ති. විසමො බො පනායං ලොකො, අනන්තාති වක්කවාළාති, එකස්මිං යානෙ සුරියො උග්ගතො හොති, එකස්මිං යානෙ මජ්ඣෙ යිතො, එකස්මිං යානෙ අත්ථඨගතො. එකස්මිං යානෙ පඨමයාමො හොති, එකස්මිං යානෙ මජ්ඣිමයාමො, එකස්මිං යානෙ පච්ඡිමයාමො. සත්තාපි කම්මජ්ජසුතා, බ්බිධාපසුතා, ආහාරජ්ජසුතාති එවං තෙහි තෙහි කාරණෙහි වික්ඛිත්තා ව පමත්තා ව හොන්ති. කථං නු බො තෙ සත්ථා සරෙන විඤ්ඤාපෙය්‍යා’ති. සො එවං චිත්තෙත්වා විමතිච්ඡෙදනත්ථං තථාගතං පුච්ඡන්තො යථා කථං පනාතිආදිමාහ.

අථස්ස සත්ථා බ්‍යාකරොන්තො ඉධානන්ද, තථාගතොතිආදිමාහ. තත්ථ ඔහාසෙන එරෙය්‍යාති සරිරොහාසෙන එරෙය්‍ය. එරමානො පනෙස කිං කරෙය්‍යාති? යස්මිං යානෙ සුරියො පඤ්ඤායති, තත්ථ නං අත්තතො ආනුභාවෙන අත්ථං ගමෙය්‍ය. යත්ථ පන න පඤ්ඤායති, තත්ථ නං උට්ඨාපෙත්වා මජ්ඣෙ යිපෙය්‍ය. තතො යත්ථ සුරියො පඤ්ඤායති, තත්ථ මනුස්සා ‘‘අධුනාව සුරියො පඤ්ඤායිත්ථ, සො ඉදානෙව අත්ථඨගමිතො, නාගාවට්ටො නු බො අයං, භූතාවට්ටයක්ඛාවට්ටදෙවතාවට්ටානං අඤ්ඤතරො’’ති චිත්තක්කං උජ්ජාදෙය්‍යුං. යත්ථ පන න පඤ්ඤායති, තත්ථ මනුස්සා ‘‘අධුනාව සුරියො අත්ථඨගමිතො, ස්වායං ඉදානෙව උට්ඨිතො, කිං නු බො අයං නාගාවට්ටභූතාවට්ටයක්ඛාවට්ටදෙවතාවට්ටානං අඤ්ඤතරො’’ති චිත්තක්කං උජ්ජාදෙය්‍යුං. තතො තෙසු මනුස්සෙසු ආලොකඤ්ච අන්ධකාරඤ්ච ආවජ්ජිත්වා ‘‘කිං පච්චයා නු බො ඉද්’’න්ති පරියෙසමානෙසු සත්ථා නිලකසිණං සමාපජ්ජිත්වා

බහලන්ධකාරං පත්ථරෙය්‍ය. කස්මා? තෙසං කම්මාදිප්පසුත්තං සත්තානං සත්තාසන්නන්ථං. අථ තෙසං සත්තාසං ආපන්නභාවං ඤාත්වා ඔදාතකසිණසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා පණ්ඩරං සනබුද්ධරස්මිං විස්සජ්ජෙන්තො චන්දසහස්සසූරියසහස්සඋට්ඨානකාලො විය එකප්පහරෙනෙව සබ්බං එකාලොකං කරෙය්‍ය. තඤ්ච බො තිලබ්ජමත්තෙන කායප්පදෙසෙන ඔහාසං මුඤ්චන්තො. යො හි චක්කවාළපථවිං දීපකපල්ලකං කත්වා මහාසමුද්දෙ උදකං තෙලං කත්වා සිනෙරුං වට්ටිං කත්වා අඤ්ඤස්මිං සිනෙරුමුද්ධනි යපෙත්වා ජාලෙය්‍ය, සො එකචක්කවාළෙයෙව ආලොකං කරෙය්‍ය. තතො පරං විදත්ථිමිපි ඔහාසෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. තථාගතො පන තිලඵලප්පමාණෙන සරීරප්පදෙසෙන ඔහාසං මුඤ්චිත්වා තිසහස්සිමහාසහස්සිලොකධාතුං එකොභාසං කරෙය්‍ය තතො වා පන හිංයො. එවං මහත්තා හි බුද්ධගුණාති.

තං ආලොකං සඤ්ජානෙය්‍යුත්ති තං ආලොකං දිස්වා “යෙන සූරියො අත්ථඤ්චෙව ගමිතො උට්ඨාසිතො ව, බහලන්ධකාරඤ්ච විස්සට්ඨං, එස සො පුරිසො ඉදානි ආලොකං කත්වා ධීතො, අහො අච්ඡරියපුරිසො” ති අඤ්ජලිං පග්ගස්ස නමස්සමානා නිසිදෙය්‍යුං. සද්දමනුස්සාවෙය්‍යාති ධම්මකථාසද්දමනුස්සාවෙය්‍ය. යො හි එකං චක්කවාළපබ්බතං හෙරිං කත්වා මහාපථවිං හෙරිවම්මං කත්වා සිනෙරුං දණ්ඩං කත්වා අඤ්ඤස්මිං සිනෙරුමත්ථකෙ යපෙත්වා ආකොටෙය්‍ය, සො එකචක්කවාළෙයෙව තං සද්දං සාවෙය්‍ය, පරතො විදත්ථිමිපි අතික්කාමෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. තථාගතො පන පල්ලඬිකෙ වා පීඨෙ වා නිසිදිත්වා තිසහස්සිමහාසහස්සිලොකධාතුං සරෙන විඤ්ඤාපෙනි, තතො වා පන හිංයො, එවං මහානුභාවා තථාගතාති. ඉති භගවා ඉමිනා එත්තකෙන විසයක්ඛෙන්තමෙව දස්සෙති.

ඉමඤ්ච පන බුද්ධසීහනාදං සුත්වා ථෙරස්ස අබ්භන්තරෙ බලවපිති උප්පන්නා, සො පීතිවසෙන උදානං උදානෙන්තො ලාභා වත මෙතිආදිමාහ. තත්ථ යස්ස මෙ සත්ථා එවංමහිද්ධිකොති යස්ස මය්හං සත්ථා එවංමහිද්ධිකො, තස්ස මය්හං එවංමහිද්ධිකස්ස සත්ථු පටිලාභො ලාභා වෙව සුලද්ධඤ්චාති අත්ථො. අථ වා ය්වාහං එවරුපස්ස සත්ථුනො පත්තවීරං ගහෙන්වා විවරිතුං, පාදපරිකම්මං පිට්ඨිපරිකම්මං කාතුං, මුඛධොවනඋදකන්භානොදකානි දාතුං, ගන්ධකුට්පරිවෙණං සම්මජ්ජිතුං, උප්පන්නාය කඬ්ඛාය පඤ්ඤං පුච්ඡිතුං, මධුරධම්මකථඤ්ච සොතුං ලභාමි, එතෙ සබ්බෙපි මය්හං ලාභා වෙව සුලද්ධඤ්චාතිපි සන්ධාය එවමාහ. එත්ථ ව භගවතො අන්ධකාරාලොකසද්දසචනසඬ්ඛාත්තානං ඉද්ධිතං මහත්තතාය මහිද්ධිකතා, තාසංයෙව අනුඵරණෙන මහානුභාවතා වෙදිතබ්බා. උදාසීති ලාභදාසිත්ථෙරො. සො කිර පුබ්බෙ උපට්ඨාකත්ථෙරෙ ආභාතං බන්ධිත්වා වරති. තස්මා ඉදානි ඔකාසං ලභිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධසීහනාදපරියොසානෙ ජලමානං දීපසිබ්බං නිබ්බාපෙන්තො විය වරන්තස්ස ගොණස්ස තුණ්ඩෙ පහාරං දෙන්තො විය භත්තහරිතං පාතිං අවකුජ්ජන්තො විය ථෙරස්ස පසාදහඬිගං කරොන්තො එවමාහ.

එවං චූත්තෙ භගවාති එවං උදායිත්ථෙරෙන චූත්තෙ භගවා යථා නාම පපාතතටෙ යත්වා පවෙධමානං පුරිසං එකමන්තෙ ධීතො හිතෙසී පුරිසො “ඉතො එහි ඉතො එහි”ති පුනස්පුනං වදෙය්‍ය, එවමෙවං උදායිත්ථෙරං තස්මා වචනා නිවාරෙන්තො මා හෙවං උදායි, මා හෙවං උදායිති ආහ. තත්ථ භීති නිපාතමත්තං, මා එවං අවචාති අත්ථො. මහාරජ්ජන්ති වක්කවත්තිරජ්ජං. නනු ව සත්ථා එකස්ස සාවකස්ස ධම්මදෙසනාය උප්පන්නපසාදස්ස මහානිසංසං අපරිච්ඡින්නං අකාසි, සො කස්මා ඉමස්ස බුද්ධසීහනාදං ආරබ්භ උප්පන්නස්ස පසාදස්ස ආනිසංසං පරිච්ඡින්නදතීති? අරියසාවකස්ස එත්තකඅත්තභාවපරිමාණත්තා. දන්ධපඤ්ඤොපි හි සොතාපන්නො සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව අත්තභාවං පටිලභති, තෙනස්ස ගතිං පරිච්ඡින්නදන්තො එවමාහ. දිට්ඨෙව ධම්මෙති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ යත්වා. පරිනිබ්බායිස්සතීති අප්පච්චයපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායිස්සති. ඉති නිබ්බානෙන කුටං ගණ්හන්තො ඉමං සීහනාදසුත්තං නිට්ඨාපෙසීති.

ආනන්දවග්ගො තතියො.

(9) 4. සමණවග්ගො

1. සමණසුත්තවණ්ණනා

82. චතුත්ථස්ස පයමෙ සමණියානීති සමණසන්නකානි. සමණකරණියානීති සමණෙන කත්තබ්බකිච්චානි. අධිසීලසික්ඛාසමාදානන්තිආදීසු සමාදානං වුව්චති ගහණං, අධිසීලසික්ඛාය සමාදානං ගහණං පුරණං අධිසීලසික්ඛාසමාදානං. සෙසපද්ද්වයෙපි එසෙව නයො. එත්ථ ව සීලං අධිසීලං, චිත්තං අධිචිත්තං, පඤ්ඤා අධිපඤ්ඤාති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො. තත්ථ පඤ්චසීලං සීලං නාම, තං උපාදාය දසසීලං අධිසීලං නාම, තම්පි උපාදාය චතුපාරිසුද්ධිසීලං අධිසීලං නාම. අපිච සබ්බම්පි ලොකියසීලං සීලං නාම, ලොකුත්තරසීලං අධිසීලං, තදෙව සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛාති වුව්චති. කාමාවචරචිත්තං පන චිත්තං නාම, තං උපාදාය රූපාවචරං අධිචිත්තං නාම, තම්පි උපාදාය අරූපාවචරං අධිචිත්තං නාම. අපිච සබ්බම්පි ලොකියචිත්තං චිත්තමෙව, ලොකුත්තරං අධිචිත්තං. පඤ්ඤායපි එසෙව නයො. තස්මාති යස්මා ඉමානි තිණි සමණකරණියානි, තස්මා. තිබ්බොති බහලො. ඡන්දොති කත්තුකම්‍යාතාකුසලච්ඡන්දො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තන්තෙ තිස්සො සික්ඛා ලොකියලොකුත්තරා කථිතාති.

2. ගද්‍යසුත්තවණ්ණනා

83. දුතියෙ පිට්ඨිතො පිට්ඨිතොති පච්ඡතො පච්ඡතො. අහම්පි දම්මො අහම්පි දම්මොති අහම්පි “දම්මො දම්මමානො”ති වදමානො ගාවීති. සෙය්‍යථාපි ගුන්නන්ති යථා ගාවීනං. ගාවො හි කාළාපි රත්තාපි සෙතාදිවණ්ණොපි භොන්ති, ගද්‍යස්ස පන තාදිසො වණ්ණො නාම නත්ථී. යථා ව වණ්ණො, එවං සරොපි පදම්පි

අඤ්ඤාදිසමෙව. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. ඉමස්මිම්පි සුත්තෙ තිස්සො සික්ඛා මිස්සිකාව කථිතාති.

3. ඛේත්තසුත්තවණ්ණනා

84. තතියෙ පටිකච්චෙවාති පයමමෙව. සුකට්ඨං කරොතීති නඨගලෙන සුකට්ඨං කරොති. සුමතිකතන්ති මතියා සුට්ඨු සමිකතං. කාලෙනාති වපිතබ්බයුත්තකාලෙන. සෙසං උත්තානමෙව. ඉධාපි තිස්සො සික්ඛා මිස්සිකාව කථිතා.

4. වජ්ජිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

85. චතුත්ථෙව වජ්ජිපුත්තකොති වජ්ජීරාජකුලස්ස පුත්තො.
දියඨිඨසික්ඛාපදසතන්ති පණ්ණාසාධිකං සික්ඛාපදසතං. තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤත්තාති සික්ඛාපදානෙව සන්ධායෙන වුත්තං. සො කිර භික්ඛු අප්පවසම්පන්නො උජුජාතිකො අවඨිකො අකුට්ඨො, තස්මා “අහං එත්තකාති සික්ඛාපදාති රක්ඛිතුං සක්කුණෙය්‍යං වා න වා”ති වින්තෙත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සක්කොමහන්ති සක්කොමි අහං. සො කිර “එත්තකෙසු සික්ඛාපදෙසු සික්ඛන්තස්ස අගරු තිසු සික්ඛාසු සික්ඛිතු”න්ති මඤ්ඤමානො එවමාහ. අථ භගවා යථා නාම පඤ්ඤාස තිණකලාපියො උක්ඛිපිතුං අසක්කොන්තස්ස කලාපියසතං බන්ධිත්වා සීසෙ යපෙය්‍ය, එවමෙව එකිස්සාපි සික්ඛාය සික්ඛිතුං අසක්කොන්තස්ස අපරා ද්වෙපි සික්ඛා උපරි පක්ඛිපන්නො තස්මාතිහ ත්වං භික්ඛුතිආදිමාහ. සුබ්බමාලො කිර උත්තරො නාම ජානපදමනුස්සො ලොභපාසාදවිහාරෙ වසති. අථ නං දහරභික්ඛු ආහංසු – “උත්තර, අග්ගිසාලා ඔවස්සති, තිණං කප්පියං කත්වා දෙහී”ති. තං ආදාය අට්ඨං ගන්ත්වා තෙන ලාගිතං තිණංයෙව කරලෙ බන්ධිත්වා “පඤ්ඤාස කරලෙ ගහෙතුං සක්ඛිස්සසි උත්තරා”ති ආහංසු. සො “න සක්ඛිස්සාමි”ති ආහ. අසීතිං පන සක්ඛිස්සසිති? න සක්ඛිස්සාමි, හන්තෙති. එකං කරලසතං සක්ඛිස්සසිති? ආම, හන්තෙ, ගණ්හිස්සාමිති. දහරභික්ඛු කරලසතං බන්ධිත්වා තස්ස සීසෙ යපෙය්‍ය. සො උක්ඛිපිත්වා නිත්ථුනන්නො ගන්ත්වා අග්ගිසාලාය සමිපෙ පාතෙසි. අථ නං භික්ඛු “කිලන්තරුපොසි උත්තරා”ති ආහංසු. ආම, හන්තෙ, දහරා භික්ඛු මං වඤ්ඤෙසු, ඉමං එකමිපි කරලසතං උක්ඛිපිතුං අසක්කොන්තං මං “පණ්ණාස කරලෙ උක්ඛිපාහී”ති වදිංසු. ආම, උත්තර, වඤ්ඤෙය්‍ය තන්ති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. ඉධාපි තිස්සො සික්ඛා මිස්සිකාව කථිතා.

5. සෙක්ඛසුත්තවණ්ණනා

86. පඤ්චමෙ උජුමග්ගානුසාරිනොති උජුමග්ගො වුව්චති අරියමග්ගො, තං අනුස්සරන්තස්ස පටිපන්නකස්සාති අත්ථො. බයස්මිං පයමං ඤාණන්ති පයමමෙව මග්ගඤාණං උප්පජ්ජති. මග්ගො හි කිලෙසානං බෙපනතො බයො නාම, තංසම්පයුත්තං ඤාණං බයස්මිං ඤාණං නාම. තතො අඤ්ඤා අනන්තරාති තතො චතුත්ථමග්ගඤාණතො අනන්තරා අඤ්ඤා උප්පජ්ජති, අරහත්තඵලං උප්පජ්ජතිති

අත්ථො. අඤ්ඤාචිමුත්තස්සාති අරහත්තඵලචිමුත්තියා චිමුත්තස්ස. ඤාණං වෙ
හොතීති පච්චවෙක්ඛණඤාණං හොති. ඉති සුත්තෙපි ගාථාසූපි සත්ත සෙඛා කථිතා.
අවසානෙ පන ඛිණාසවො දස්සිතොති.

6. පට්ඨානසංකල්පනා

87. ජට්ඨෙ අත්තකාමාති අත්තනො හිතකාමා. යත්ථෙතං සබ්බං සමොධානං
ගච්ඡති යාසු සික්ඛාසු සබ්බමෙතං දියඨ්ඨසික්ඛාපදසතං සඨගහං ගච්ඡති.
පරිපූරකාරී හොතීති සමත්තකාරී හොති. මත්තසො කාරීති පමාණෙන කාරකො,
සබ්බෙන සබ්බං කාතුං න සක්කොතීති අත්ථො. බුද්ධානුබුද්ධකාතීති චත්තාරී
පාරාජිකාති යපෙත්වා සෙසසික්ඛාපදාති. තත්තාපි සඨසාදියෙසං බුද්දකං, පුල්ලච්චයං
අනුබුද්දකං නාම. පුල්ලච්චයඤ්ච බුද්දකං, පාචිත්තියං අනුබුද්දකං නාම,
පාචිත්තියඤ්ච බුද්දකං, පාට්ඨෙසනියදුක්කට්ඨඛාසිතාති අනුබුද්දකාති නාම. ඉමෙ
පන අභිගුත්තරමහානිකායවළඤ්ජනකආචරියා “චත්තාරී පාරාජිකාති යපෙත්වා
සෙසාති සබ්බාතිපි බුද්ධානුබුද්ධකාතී” ති වදන්ති. තාති ආපජ්ජතිපි වුට්ඨාතිපිති එත්ථ
පන ඛිණාසවො තාව ලොකවජ්ජං නාපජ්ජති, පණ්ණත්තිවජ්ජමෙව ආපජ්ජති.
ආපජ්ජන්තො ච කායෙනපි වාචායපි චිත්තෙනපි ආපජ්ජති. කායෙන ආපජ්ජන්තො
කුටිකාරසහසෙය්‍යාදීති ආපජ්ජති, වාචාය ආපජ්ජන්තො
සඤ්චරිත්තපදසොධම්මාදීති, චිත්තෙන ආපජ්ජන්තො රූපියපටිග්ගහණං ආපජ්ජති.
සෙක්ඛෙසූපි එසෙව නයො. න හි මෙත්ථ, හික්ඛවෙ, අහඛ්ඛතා වුත්තාති, හික්ඛවෙ,
න හි මයා එත්ථ එවරූපං ආපත්තිං ආපජ්ජනෙ ච වුට්ඨානෙ ච අරියපුග්ගලස්ස
අහඛ්ඛතා කථිතා. ආදිබ්‍රහ්මවරියකාතීති මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස ආදිභූතාති චත්තාරී
මහාසීලසික්ඛාපදාති. බ්‍රහ්මවරියසාරූප්පාතීති තාතියෙව චතුමග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස
සාරූප්පාති අනුච්ඡවිකාති. තත්ථාති තෙසු සික්ඛාපදෙසු. ධුච්ඡීලොති නිබ්බේදිකාලො.
ධීතසීලොති පතිට්ඨිතසීලො. සොතාපන්තොති සොතසඨ්ඨාතෙන මග්ගෙන ඵලං
ආපන්තො. අවිනිපාතධම්මොති චතුසු අපායෙසු අපතනසභාවො. නියතොති
සොතාපත්තිමග්ගනියාමෙන නියතො. සම්බොධිපරායණොති
උපරිමග්ගත්තයසම්බොධිපරායණො.

තනුත්තාති තනුභාවො. සකදාගාමිනො හි රාගාදයො අබ්භපට්ඨං විය
මච්ඡිකාපත්තං විය ච තනුකා හොත්ති, න බහලා. ඔරම්භාගියානන්ති
හෙට්ඨාභාගියානං. සංයොජනානන්ති බන්ධනානං. පරික්ඛයාති පරික්ඛයෙන.
ඔපපාතිකො හොතීති උප්පන්නකො හොති. තත්ථ පරිනිබ්බාසීති හෙට්ඨා
අනොතරිත්වා උපරියෙව පරිනිබ්බානධම්මො. අනාවත්තිධම්මොති
යොනිගතිවසෙන අනාගමනධම්මො.

පදෙසං පදෙසකාරීතිආදීසු පදෙසකාරී පුග්ගලො නාම සොතාපන්තො ච
සකදාගාමී ච අනාගාමී ච, සො පදෙසමෙව සම්පාදෙති. පරිපූරකාරී නාම අරහා, සො
පරිපූරමෙව සම්පාදෙති. අවඤ්ඤාතීති අනුච්ඡාති සඵලාති සඋද්‍යාතීති අත්ථො.
ඉධාපි තිස්සො සික්ඛා මිස්සකාව කථිතා.

7. දුතියසික්ඛාසුත්තවණ්ණනා

88. සත්තමෙ කොලංකොලොති කුලා කුලං ගමනකො. කුලන්ති චෙත්ථ භවො අධිජ්ජෙනො, තස්මා ‘ද්වෙ වා තිණි වා කුලානි’ ති එත්ථපි ද්වෙ වා තයො වා භවෙති අත්ථො වෙදිතබ්බො. අයඤ්ඨි ද්වෙ වා භවෙ සන්ධාවති තයො වා, උත්තමකොටියා ඡ වා. තස්මා ද්වෙ වා තිණි වා චත්තාරි වා පඤ්ච වා ඡ වාති එවමෙත්ථ විකජ්ජො දට්ඨබ්බො. එකබ්ඪීති එකස්සෙව භවස්ස බීජං එතස්ස අත්ථීති එකබ්ඪී. උද්ධංසොතොතිආදීසු අත්ථි උද්ධංසොතො අකනිට්ඨගාමී, අත්ථි උද්ධංසොතො න අකනිට්ඨගාමී, අත්ථි න උද්ධංසොතො අකනිට්ඨගාමී, අත්ථි න උද්ධංසොතො න අකනිට්ඨගාමී. තත්ථ යො ඉධ අනාගාමීඵලං පත්වා අවිභාදීසු නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං යත්වා උපරුපරි නිබ්බත්තිත්වා අකනිට්ඨං පාපුණාති, අයං උද්ධංසොතො අකනිට්ඨගාමී නාම. යො පන අවිභාදීසු නිබ්බත්තො තත්ථෙව අපරිනිබ්බායිත්වා අකනිට්ඨමිපි අජ්ජත්වා උපරිමබ්බුහ්මලොකෙ පරිනිබ්බායති, අයං උද්ධංසොතො න අකනිට්ඨගාමී නාම. යො ඉතො චචිත්වා අකනිට්ඨෙයෙව නිබ්බත්ති, අයං න උද්ධංසොතො අකනිට්ඨගාමී නාම. යො පන අවිභාදීසු චතුසු අඤ්ඤතරස්මිං නිබ්බත්තිත්වා තත්ථෙව පරිනිබ්බායති, අයං න උද්ධංසොතො න අකනිට්ඨගාමී නාම.

යත්ථ කත්ථවි උජ්ජන්තො පන සසඬ්ඛාරොන සජ්ජයොගෙන අරහත්තං පත්තො සසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායී නාම. අසඬ්ඛාරොන අජ්ජයොගෙන පත්තො අසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායී නාම. යො පන කජ්ජසහස්සායුකෙසු අවිභෙසු නිබ්බත්තිත්වා පඤ්චමං කජ්ජසතං අතික්කමිත්වා අරහත්තං පත්තො, අයං උපභව්වපරිනිබ්බායී නාම. අතජ්ජාදීසුපි එසෙව නයො. අන්තරාපරිනිබ්බායීති යො ආයුචෙමජ්ඣං අනතික්කමිත්වා පරිනිබ්බායති, සො තිව්ධො හොති. කජ්ජසහස්සායුකෙසු තාව අවිභෙසු නිබ්බත්තිත්වා එකො නිබ්බත්තදිවසෙයෙව අරහත්තං පාපුණාති. නො චෙ නිබ්බත්තදිවසෙ පාපුණාති, පයමස්ස පන කජ්ජසතස්ස මත්ථකෙ පාපුණාති, අයං පයමො අන්තරාපරිනිබ්බායී. අපරො එවං අසක්කොන්තො ද්වින්තං කජ්ජසතානං මත්ථකෙ පාපුණාති, අයං දුතියො. අපරො එවමිපි අසක්කොන්තො චතුත්තං කජ්ජසතානං මත්ථකෙ පාපුණාති, අයං තතියො අන්තරාපරිනිබ්බායී. සෙසං චුත්තනයමෙව.

ඉමස්මිං පන යානෙ යත්වා චතුච්ඡති සොතාපන්නා, ද්වාදස සකදාගාමිනො, අට්ඨවත්තාලීස අනාගාමිනො, ද්වාදස ච අරහන්තො කථෙතබ්බො. ඉමස්මිං හි සාසනෙ සද්ධාධුරං පඤ්ඤාධුරන්ති ද්වෙ ධුරානි, දුක්ඛපටිපදාදන්ධාහිඤ්ඤාදයො චතස්සො පටිපදා. තත්ථෙකො සද්ධාධුරොන අභිනිවිසිත්වා සොතාපන්නිඵලං පත්වා එකමෙව භවං නිබ්බත්තිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයමෙකො එකබ්ඪී. සො පටිපදාවසෙන චතුබ්බිධො හොති. යථා චෙස, එවං පඤ්ඤාධුරොන අභිනිවිට්ඨොපිති අට්ඨ එකබ්ඪීනො. තථා කොලංකොලා සත්තක්ඛත්තුපරමා වාති ඉමෙ චතුච්ඡති සොතාපන්නා නාම. තීසු පන විමොක්ඛෙසු සුඤ්ඤතවිමොක්ඛෙන සකදාගාමිභූමිං පත්තා චතුත්තං පටිපදානං වසෙන චත්තාරො සකදාගාමිනො, තථා

අනිමිත්තවිමොක්ඛෙන පත්තා චත්තාරො, අප්පණ්ණිතවිමොක්ඛෙන පත්තා චත්තාරොති ඉමෙ ද්වාදස සකදාගාමීනො. අවිහෙසු පන තයො අන්තරාපරිනිබ්බායිනො, එකො උපහව්වපරිනිබ්බායී, එකො උද්ධංසොනො අකනිට්ඨගාමීති පඤ්ච අනාගාමීනො, තෙ අසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායිනො පඤ්ච, සසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායිනො පඤ්චාති දස භොන්ති, තථා අතප්පාදීසු. අකනිට්ඨෙසු පන උද්ධංසොනො නත්ථී, තස්මා තත්ථ චත්තාරො සසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායී, චත්තාරො අසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායීති අට්ඨ, ඉමෙ අට්ඨචත්තාලීස අනාගාමීනො. යථා පන සකදාගාමීනො, තථෙව අරහත්තොපි ද්වාදස වෙදිතබ්බා. ඉධාපි තිස්සො සික්ඛා මිස්සිකාව කථිතා.

8. තතියසික්ඛාසුත්තවණ්ණනා

89. අට්ඨමෙ තං වා පන අනභිසම්භවං අප්පට්ඨිජ්ඣන්ති තං අරහත්තං අපාපුණන්තො අප්පට්ඨිජ්ඣන්තො. ඉමිනා නයෙන සබ්බට්ඨානෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉධාපි තිස්සො සික්ඛා මිස්සිකාව කථිතා. නවමං උත්තානත්ථමෙව. ඉධාපි තිස්සො සික්ඛා මිස්සිකාව කථිතා.

10. දුතියසික්ඛත්තයසුත්තවණ්ණනා

91. දසමෙ ආසවානං බයාති එත්ථ අරහත්තමග්ගො අධිපඤ්ඤාසික්ඛා නාම. එලං පන සික්ඛිතසික්ඛස්ස උප්පජ්ජනතො සික්ඛාති න චත්තබ්බං.

යථා පුරෙ තථා පච්ඡාති යථා පට්ඨං තීසු සික්ඛාසු සික්ඛති, පච්ඡා තථෙව සික්ඛතිති අත්ථො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. යථා අධො තථා උද්ධන්ති යථා භෙට්ඨිමකායං අසුභවසෙන පස්සති, උපරිමකායමිපි තථෙව ඵරති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. යථා දිවා තථා රත්තින්ති යථා දිවා තිස්සො සික්ඛා සික්ඛති, රත්තිමිපි තථෙව සික්ඛතිති අත්ථො. අභිභුයා දිසා සබ්බාති සබ්බා දිසා ආරම්මණවසෙන අභිභවිත්වා. අප්පමාණසමාධිනාති අරහත්තමග්ගසමාධිනා.

සෙක්ඛන්ති සික්ඛමානං සකරණීයං. පටිපදන්ති පටිපන්නකං. සංසුද්ධචාරියන්ති සංසුද්ධචරණං පරිසුද්ධසීලං. සම්බුද්ධන්ති චතුසච්චබුද්ධං. ධීරං පටිපදන්තගුන්ති බන්ධධීරආයතනධීරවසෙන ධීරං ධිතිසම්පන්නං පටිපත්තියා අන්තං ගතං. විඤ්ඤාණස්සාති වර්මකවිඤ්ඤාණස්ස. තණ්හාක්ඛයවිමුත්තිනොති තණ්හාක්ඛයවිමුත්තිසඬ්ඛාතාය අරහත්තඵලවිමුත්තියා සමන්තාගතස්ස. පජ්ජොතස්සෙව නිබ්බානන්ති පදීපනිබ්බානං විය. විමොක්ඛො භොති වෙනසොති විත්තස්ස විමුත්ති විමුච්චනා අප්පචත්තිභාවො භොති. තණ්හාක්ඛයවිමුත්තිනො හි ඛිණ්ණසවස්ස වර්මකවිඤ්ඤාණනිරොධෙන පරිනිබ්බානං විය වෙනසො විමොක්ඛො භොති, න ගතට්ඨානං පඤ්ඤායති, අපණ්ණත්තිකභාවූපගමොයෙව භොතිති අත්ථො.

11. සඬ්ඛවාසුත්තවණ්ණනා

92. එකාදසමෙ සඬකවා නාම කොසලානං නිගමොති සඬකවාති එවංනාමකො කොසලරට්ඨෙ නිගමො. ආවාසිකොති භාරභාරො නවෙ ආවාසෙ සමුට්ඨාපෙනි, පුරාණෙ පටිජග්ගති. සික්ඛාපදපටිසංයුත්තායාති සික්ඛාසඬබාතෙනි පදෙහි පටිසංයුත්තාය, තීහි සික්ඛාහි සමන්තාගතායාති අත්ථො. සන්දස්සෙතීති සම්මුඛෙ විය කත්වා දස්සෙති. සමාදපෙතීති ගණ්භාපෙති. සමුත්තෙපෙතීති සමුස්සාහෙති. සම්පභංසෙතීති පටිලද්ධගුණෙහි වණ්ණං කට්ඨන්තො වොදාපෙති. අධිසල්ලිබ්බෙනි අතිවිය සල්ලිබ්බති, අතිවිය සල්ලිබ්බතං කත්වා සණ්භං සණ්භං කට්ඨතීති අත්ථො.

අව්චයොති අපරාධො. මං අව්චගමාති මං අතික්කම්ම අධිභවිත්වා පවත්තො. අහුදෙව අක්ඛන්තීති අහොසියෙව අනාධිවාසනා. අහු අප්පව්චයොති අහොසි අතුට්ඨාකාරො. පටිග්ගණ්භාතුති බමතු. ආයතිං සංවරායාති අනාගතෙ සංවරත්ථාය, පුන ඵවරුපස්ස අපරාධස්ස දොසස්ස බලිතස්ස වා අකරණත්ථායාති අත්ථො. තග්ඝාති එකංසෙන. යථාධම්මං පටිකරොසීති යථා ධම්මො ධීතො, තථා කරොසී, බමාපෙසීති වුත්තං හොති. තං තෙ මයං පටිග්ගණ්භාමාති තං තව අපරාධං මයං බමාම. වුද්ධිහෙසා, කස්සප, අරියස්ස විනයෙති එසා කස්සප වුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ වුද්ධි නාම. කතමා? යායං අව්චයං අව්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරිත්වා ආයතිං සංවරාපජ්ජනා. දෙසනං පන පුග්ගලාධිට්ඨානං කරොත්තො “යො අව්චයං අව්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති, ආයතිං සංවරං ආපජ්ජති”ති ආහ. න සික්ඛාකාමොති තිස්සො සික්ඛා න කාමෙති න පත්ථෙති න පිහෙති. සික්ඛාසමාදානස්සාති සික්ඛාපරිපූරණස්ස. න වණ්ණවාදීති ගුණං න කට්ඨති. කාලෙනාති යුත්තප්පයුත්තකාලෙන. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සමණවග්ගො වතුත්ථො.

(10) 5. ලොණකපල්ලවග්ගො

1. අව්චාසිකසුත්තවණ්ණනා

93. පඤ්චමස්ස පඨමෙ අව්චාසිකානීති අතිපාතිකානි. කරණීයානීති අවස්සකිච්චානි. යඤ්චි න අවස්සං කාතබ්බං, තං කිච්චන්ති වුච්චති. අවස්සං කාතබ්බං කරණීයං නාම. සීසං සීසන්ති වෙගෙන වෙගෙන. තස්ස බො තන්ති එත්ථ තන්ති නිපාතමත්තං. නත්ථී සා ඉද්ධි වා ආනුභාවො වාති සා වා ඉද්ධි සො වා ආනුභාවො නත්ථී. උත්තරස්ථෙති තතියදිවසෙ. උතුපරිණාමීනීති ලද්ධඋතුපරිණාමානි හුත්වා. ඡායන්තිපීති තතියදිවසෙ නික්ඛන්තසෙනඬකුරානි හොන්ති, සත්තාහෙ පත්තෙ නීලඬකුරානි හොන්ති. ගබ්භීනිපි හොන්තිති දියඬසිමාසං පත්වා ගහිතගබ්භානි හොන්ති. පච්චන්තිපීති තයො මාසෙ පත්වා පච්චන්ති. ඉදානි යස්මා වුද්ධානං ගහපතිකෙන වා සස්සෙහි වා අත්ථො නත්ථී, සාසනෙ පන තප්පට්ඨපකං පුග්ගලං වා අත්ථං වා දස්සෙතුං තං තං ඔපම්මං ආහරන්ති. තස්මා යමත්ථං දස්සෙතුකාමෙන එතං ආහතං, තං දස්සෙන්තො එවමෙව බොතිආදිමාහ. තං අත්ථතො උත්තානමෙව. සික්ඛා පන ඉධාපි මිස්සිකා එව කථිතා.

2. පව්වෙකසුත්තවණ්ණනා

94. දුතියෙ වීවරපව්වෙකන්ති වීවරං නිස්සාය උප්පජ්ජනකකිලෙසෙහි විවිත්තභාවං. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. සාණානීති සාණවාකවෙලානි. මසාණානීති මිස්සකවෙලානි. ඡවදුස්සානීති මතසරිරතො ඡඩ්ඛිතවත්ථානි, එරකතිණාදීනි වා ගන්ථෙත්ථා කතනිවාසනානි. පංසුකුලානීති පථවියං ඡඩ්ඛිතනත්තකානි. තිරිටානීති රුක්ඛතවවත්ථානි. අජිනානීති අජිනමිගවම්මානි. අජිනක්ඛිපන්ති තදෙව මජ්ඣෙක ඵාලිතං, සහබුරකන්තිපි වදන්ති. කුසවීරන්ති කුසතිණානි ගන්ථෙත්ථා කතවීරං. වාකවීරඵලකවීරෙසුපි එසෙව නයො. කෙසකම්බලන්ති මනුස්සකෙසෙහි කතකම්බලං. වාලකම්බලන්ති අස්සවාලාදීහි කතකම්බලං. උලුකපක්ඛිකන්ති උලුකපත්තානි ගන්ථෙත්ථා කතනිවාසනං.

සාකහක්ඛාති අල්ලසාකහක්ඛා. සාමාකහක්ඛාති සාමාකතණ්ඩුලහක්ඛා. නීවාරාදීසු නීවාරා නාම අරඤ්ඤෙ සයං ජාතවිහිජාති. දද්දුලන්ති වම්මකාරෙහි වම්මං ලිඛිත්ථා ඡඩ්ඛිතකසටං. හටං වුව්වති සිලෙසොපි සෙවාලොපි කණ්කාරාදිරුක්ඛනියායොසොපි. කණන්ති කුණ්ඩකං. ආවාමොති හත්තඋක්ඛලිකාය ලග්ගො ඤාමඔදනො. තං ඡඩ්ඛිතට්ඨානෙ ගහෙත්ථා බාදන්ති, ඔදනකඤ්ජියන්තිපි වදන්ති. පිඤ්ඤාකාදයො පාකටාව. පවත්තඵලභොජීති පතිතඵලභොජී. භුසාගාරන්ති බලසාලං.

සීලවාති චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන සමන්තාගතො. දුස්සීලාඤ්චස්ස පහීනං භොතීති පඤ්ච දුස්සීලානි පහීනානි භොන්ති. සම්මාදිට්ඨිකොති යාථාවදිට්ඨිකො. මිච්ඡාදිට්ඨිති අයාථාවදිට්ඨි. ආසවාති චත්තාරො ආසවා. අග්ගජ්ජත්තොති සීලග්ගජ්ජත්තො. සාරජ්ජත්තොති සීලසාරං පත්තො. සුද්ධොති පරිසුද්ධො. සාරෙ පතිට්ඨිතොති සීලසමාධිපඤ්ඤාසාරෙ පතිට්ඨිතො.

සෙය්‍යථාපීති යථා නාම. සම්පන්නන්ති පරිපුණ්ණං පරිපක්කසාලිහරිතං. සඬ්ඝරාපෙය්‍යාති සඬ්ඝකඬ්ඝාපෙය්‍ය. උබ්බභාපෙය්‍යාති බලට්ඨානං ආහරාපෙය්‍ය. භුසිකන්ති භුසං. කොට්ඨාපෙය්‍යාති උදුක්ඛලෙ පක්ඛිපාපෙත්ථා මුසලෙහි පහරාපෙය්‍ය. අග්ගජ්ජත්තානීති තණ්ඩුලග්ගං පත්තානි. සාරජ්ජත්තාදීසුපි එසෙව නයො. සෙසං උත්තානමෙව. යං පනෙත්ථ “දුස්සීලාඤ්චස්ස පහීනං මිච්ඡාදිට්ඨි චස්ස පහීනා”ති වුත්තං, තං සොතාපත්තිමග්ගෙන පහීනභාවං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

3. සරදසුත්තවණ්ණනා

95. තතියෙ විද්ධෙති වලාහකවිගමෙන දුරිභූතෙ. දෙවෙති ආකාසෙ. අභිච්චව්වාති අභිච්චනිත්ථා. යතොති යස්මිං කාලෙ. වීරජන්ති රාගරජාදිරහිතං. තෙසංයෙව මලානං විගතත්තා වීතමලං. ධම්මවක්ඛුන්ති චතුසච්චධම්මපරිග්ගාහකං සොතාපත්තිමග්ගවක්ඛුං. නත්ථී තං සංයොජනන්ති දුට්ඨමෙවස්ස සංයොජනං.

නත්ථී, ඉතරම්පි පන පුන ඉමං ලොකං ආනෙතුං අසමත්ථතාය නත්ථීති වුත්තං.
ඉමස්මිං සුත්තෙ ඤානානාගාමී නාම කථිතොති.

4. පරිසාසුත්තවණ්ණනා

96. චතුත්ථෙ න බාහුලිකා හොන්තීති පච්චයබාහුල්ලිකා න හොන්ති. න සාංචලිකාති තිස්සො සික්ඛා සිලීලං කත්වා න ගණ්හන්ති. ඔක්කමනෙ නික්ඛිත්තධුරාති ඔක්කමනං වුව්චති අවගමනට්ඨෙත පඤ්ච නීවරණාති, තෙසු නික්ඛිත්තධුරා. පච්චෙකෙ පුබ්බඨගමාති කායචිත්තඋපධිවිචෙකසඨබානෙ තිව්ධෙපි විචෙකෙ පුබ්බඨගමා. වීරියං ආරහන්තීති දුට්ඨමපි වීරියං පග්ගණ්හන්ති. අප්පත්තස්සාති ඤානවිපස්සනාමග්ගඵලසඨබාතස්ස අප්පත්තවිසෙසස්ස. සෙසපදද්වයෙපි ඵසෙව නයො. පච්ඡිමා ජනතාති සද්ධිවිහාරිකඅන්තවාසිකාදයො. දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජතිති ආචරියුපජ්ඣායෙහි කතං අනුකරොති. යං තාය ජනතාය ආචරියුපජ්ඣායෙසු දිට්ඨං, තස්ස අනුගතිං ආපජ්ජති නාම. අයං වුව්චති, හික්ඛවෙ, අග්ගවතී පරිසාති, හික්ඛවෙ, අයං පරිසා අග්ගපුග්ගලවතී නාම වුව්චති.

හණ්ඩනජාතාති ජාතහණ්ඩනා. කලහජාතාති ජාතකලහා. හණ්ඩනන්ති චෙත්ථ කලහස්ස පුබ්බභාගො, හත්ථපරාමාසාදිවසෙන චිතික්කමො කලහො නාම. විවාදාපන්තාති විරුද්ධවාදං ආපන්තා. මුඛසත්තීහීති ගුණවිජ්ඣනට්ඨෙත ඵරුසා වාචා “මුඛසත්තියො”ති වුව්චන්ති, තාහි මුඛසත්තීහි. විතුදන්තා විහරන්තීති විජ්ඣන්තා විවරන්ති.

සමග්ගාති සහිතා. සම්මොදමානාති සමප්පවත්තමොදා. බීරොදක්ඛිතාති බීරොදකං විය භූතා. පියවක්ඛුහීති උපසන්තෙහි මෙත්තවක්ඛුහී. පීති ජායතීති පඤ්චවණ්ණා පීති උප්පජ්ජති. කායො පස්සම්භතීති නාමකායොපි රූපකායොපි විගතදරථො හොති. පස්සද්ධකායොති අසාරද්ධකායො. සුඛං වෙදියතීති කායිකචෙතසිකසුඛං වෙදියති. සමාධියතීති ආරම්මණෙ සම්මා යපියති.

පුල්ලප්පිකකෙති මහාප්පිකකෙ. පබ්බතකන්දරපදරසාබාති ඵත්ථ කන්දරො නාම “ක”න්ති ලද්ධනාමෙන උදකෙන දාරිතො උදකහින්තො පබ්බතප්පදෙසො, යො “නිතම්හො”තිපි “නදිකුඤ්ජො”තිපි වුව්චති. පදරං නාම අට්ඨ මාසෙ දෙවෙ අවස්සන්තෙ ඵලිතො භූමිප්පදෙසො. සාබාති කුසොබ්භගාමිනියො බුද්දකමාතිකායො. කුසොබ්භාති බුද්දකආවාටා. මහාසොබ්භාති මහාආවාටා. කුන්තදියොති බුද්දකනදියො. මහානදියොති ගඬගායමුනාදිකා මහාසරිතා.

5-7. පට්මආජාතීයසුත්තාදිවණ්ණනා

97-99. පඤ්චමෙ අඬගෙහීති ගුණඬගෙහි. රාජාරහොති රඤ්ඤො අරහො අනුච්ඡවිකො. රාජහොග්ගොති රඤ්ඤො උපහොගභූතො. රඤ්ඤො අඬගන්ති රඤ්ඤො හත්ථපාදාදිඅඬගසමතාය අඬගන්තෙව සඬබං ගච්ජති.

වණ්ණසම්පන්නොති සරිරවණ්ණෙන සම්පන්නො. බලසම්පන්නොති කායබලෙන සම්පන්නො. ආහුනෙය්‍යාති ආහුතිසඬ්ඛාතං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගහෙනුං යුත්තො. පාහුනෙය්‍යාති පාහුනකහත්තස්ස අනුව්ඡවිකො. දක්ඛිණෙය්‍යාති දසවිධදානවත්ථුපරිච්චාගවසෙන සද්ධාදානසඬ්ඛාතාය දක්ඛිණාය අනුව්ඡවිකො. අඤ්ජලිකරණීයොති අඤ්ජලිපග්ගහණස්ස අනුව්ඡවිකො. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේත්තං ලොකස්සාති සබ්බලොකස්ස අසදිසං පුඤ්ඤවිරුහනට්ඨානං.

වණ්ණසම්පන්නොති ගුණවණ්ණෙන සම්පන්නො. බලසම්පන්නොති වීරියබලෙන සම්පන්නො. ජවසම්පන්නොති ඤාණජවෙන සම්පන්නො. ථාමවාති ඤාණථාමෙන සමන්නාගතො. දළ්භපරක්කමොති ථීරපරක්කමො. අනික්ඛිත්තධුරොති අට්ඨපිතධුරො පග්ගහිතධුරො, අග්ගඵලං අරහත්තං අප්පත්ථා වීරියධුරං න නික්ඛිපිස්සාමීති ඵලං පටිපන්නො. ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුසච්චවසෙන සොතාපත්තිමග්ගො, සොතාපත්තිමග්ගෙන ච ඤාණජවසම්පන්නතා කථිතාති. ඡට්ඨෙ තිණි ච මග්ගාති තිණි ච ඵලාති, තිහි මග්ගඵලෙහි ච ඤාණජවසම්පන්නතා කථිතා. සත්තමෙ අරහත්තඵලං, අරහත්තඵලෙනෙව ච මග්ගකිච්චං කථිතං. ඵලං පන ජවිතජවෙන උප්පජ්ජනතො ජවොති ච වත්තුං වට්ටති.

8. පොත්ථකසුත්තවණ්ණනා

100. අට්ඨමෙ නවොති කරණං උපාදාය වුව්චති. පොත්ථකොති වාකමයවත්ථං. මජ්ඣිමොති පරිභොගමජ්ඣිමො. ජිණ්ණොති පරිභොගජිණ්ණො. උක්ඛලිපරිමජ්ජනන්ති උක්ඛලිපරිපුඤ්ජනං දුස්සිලොති නිස්සිලො. දුබ්බණ්ණතායාති ගුණවණ්ණාභාවෙන දුබ්බණ්ණතාය. දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තීති තෙන කතං අනුකරොන්ති. න මහජ්ඵලං හොතීති විපාකඵලෙන මහජ්ඵලං න හොති. න මහානිසංසන්ති විපාකානිසංසෙනෙව න මහානිසංසං. අප්පග්ගසතායාති විපාකග්ගසෙන අප්පග්ගසතාය. කාසිකං වත්ථන්ති තිහි කප්පාසඅංසුහි සුත්තං කන්තිත්ථා කතවත්ථං, තඤ්ච ඛො කාසිරට්ඨෙයෙව උට්ඨිතං. සෙසං උත්තානමෙව. සීලං පනෙත්ථ මිස්සකං කථිතන්ති.

9. ලොණකපල්ලසුත්තවණ්ණනා

101. නවමෙ යථා යථායන්ති යථා යථා අයං. තථා තථා තන්ති තථා තථා තං කම්මං. ඉදං චුත්තං හොති – යො ඵලං වදෙය්‍ය – “යථා යථා කම්මං කරොති, තථා තථාස්ස විපාකං පටිසංවෙදියතෙව. න හි සක්කා කතස්ස කම්මස්ස විපාකං පටිසෙධෙතුං. තස්මා යත්තකං කම්මං කරොති, තත්තකස්ස විපාකං පටිසංවෙදියතෙවා”ති. ඵලං සත්තන්ති ඵලං සන්තෙ. බ්‍රහ්මවරියවාසො න හොතීති යං මග්ගභාවනතො පුබ්බෙ උපපජ්ජවෙදනීයං කම්මං කතං, තස්ස අවස්සං පටිසංවෙදනීයත්තා බ්‍රහ්මවරියං චුත්ථම්පි අචුත්ථමෙව හොති. ඔකාසො න පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායාති යස්මා ච ඵලං සන්තෙ තෙන

කම්මායුහනක්දෙව වීපාකානුභවනා ව හොති, තස්මා හෙතුනා නයෙන
වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකිරියාය ඔකාසො න පඤ්ඤායති නාම.

යථා යථා වෙදනීයන්ති යෙන යෙනාකාරෙන වෙදිතබ්බං. තථා තථාස්ස වීපාකං
පටිසංවෙදියතීති තෙන තෙනාකාරෙන අස්ස වීපාකං පච්චිනුහොති. ඉදං චුත්තං
හොති – යදෙනං සත්තසු ජවනෙසු පයමජ්චනකම්මං සති පච්චයෙ වීපාකචාරං
ලහන්තමෙව දිට්ඨධම්මවෙදනීයං හොති, අසති අහොසිකම්මං නාම. යඤ්ච
සත්තමජ්චනකම්මං සති පච්චයෙ උපපජ්ජවෙදනීයං හොති, අසති අහොසිකම්මං
නාම. යඤ්ච මජ්ඣෙකෙ පඤ්චජවනකම්මං යාව සංසාරජ්චවත්ති, තාව
අපරපරියායවෙදනීයං නාම හොති. එතෙසු ආකාරෙසු යෙන යෙනාකාරෙන
වෙදිතබ්බං කම්මං අයං පුරිසො කරොති, තෙන තෙනෙවස්ස වීපාකං පටිසංවෙදියති
නාම. අට්ඨකථායඤ්ඤි ලද්ධවීපාකචාරමෙව කම්මං යථාවෙදනීයං කම්මං නාමාති
චුත්තං. එවං සන්තං, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මවරියවාසො හොතීති කම්මක්ඛයකරස්ස
බ්‍රහ්මවරියස්ස ඛෙපෙතබ්බකම්මසම්භවතො වාසො නාම හොති, චුත්ථං සුචුත්ථමෙව
හොතීති අත්ථො. ඔකාසො පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායාති යස්මා
එවං සන්තෙ තෙන තෙන මග්ගෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන තෙසු
තෙසු භවෙසු ආයතිං වට්ටදුක්ඛං න උප්පජ්ජති, තස්මා ඔකාසො පඤ්ඤායති සම්මා
දුක්ඛස්ස අන්තකිරියාය.

ඉදානි තං යථාවෙදනීයකම්මසභාවං දස්සෙන්නො ඉධ, භික්ඛවෙ,
එකච්චස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ අප්පමත්තකන්ති පරිත්තං ථොකං මන්දං ලාමකං.
තාදිසංයෙවාති තංසරික්ඛකමෙව. දිට්ඨධම්මවෙදනීයන්ති තස්මිං කම්මෙයෙව
දිට්ඨධම්මෙ වීපච්චිතබ්බං වීපාකචාරං ලහන්තං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං හොති. නාණුපි
බායතීති දුතියෙ අත්තභාවෙ අණුපි න බායති, අණුමත්තමිපි දුතියෙ අත්තභාවෙ
වීපාකං න දෙතීති අත්ථො. බහුදෙව්වාති බහුකං පන වීපාකං කිමෙව දස්සතීති
අධිප්පායො. අභාවිතකායොතිආදිහි කායභාවනාරහිතො වට්ටගාමී පුථුජ්ජනො
දස්සිතො. පරිත්තොති පරිත්තගුණො. අප්පාතුමොති ආතුමා චුච්චති අත්තභාවො,
තස්මිං මහත්තෙපි ගුණපරිත්තතාය අප්පාතුමොයෙව. අප්පදුක්ඛවිහාරීති
අප්පකෙතපි පාපෙන දුක්ඛවිහාරී. භාවිතකායොතිආදිහි බිණාසවො දස්සිතො. සො
හි කායානුපස්සනාසංඛාතාය කායභාවනාය භාවිතකායො නාම. කායස්ස වා
වඩ්ඪිතත්තා භාවිතකායො. භාවිතසීලොති වඩ්ඪිතසීලො. සෙසපද්දවයෙපි එසෙව
නයො. පඤ්චද්වාරභාවනාය වා භාවිතකායො. එතෙන ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං චුත්තං,
භාවිතසීලොති ඉමිනා සෙසානි තිණි සීලානි. අපරිත්තොති න පරිත්තගුණො.
මහත්තොති අත්තභාවෙ පරිත්තෙපි ගුණමහත්තතාය මහත්තො. අප්පමාණවිහාරීති
බිණාසවස්සෙතං නාමමෙව. සො හි පමාණකරානං රාගාදීනං අභාවෙන
අප්පමාණවිහාරී නාම.

පරිත්තෙති බුද්දකෙ. උදකමල්ලකෙති උදකසරාවෙ. ඔරබ්භිකොති
උරබ්භසාමිකො. උරබ්භසාතකොති සුනකාරො. ජාපෙතුං වාති ධනජානියා ජාපෙතුං.
ක්කාපෙතුන්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. යථාපච්චයං වා කාතුන්ති යථා ඉච්ඡති, තථා

කාතුං. උරබ්භධනන්ති ඵලකඅග්ගසනකමුලං. සො පනස්ස සවෙ ඉච්ඡති, දෙනි. නො
වෙ ඉච්ඡති, ගීවායං ගහෙත්වා නික්කඨ්ඨාපෙනි. සෙසං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.
ඉමස්මිං පන සුත්තෙ වට්ටව්වට්ටං කථිතන්ති.

10. පංසුධොවකසුත්තවණ්ණනා

102. දසමෙ ධොවතීති වික්ඛාලෙති. සන්ධොවතීති සුට්ඨ ධොවති, පුනස්පුනං
ධොවති. නිද්ධොවතීති නිග්ගණ්හිත්වා ධොවති. අනිද්ධන්තකසාවන්ති
අනිභතදොසං අනපනිතකසාවං. පහඬුගුති පහිජ්ජනසභාවං, අධිකරණීයං යපෙත්වා
මුට්ඨිකාය පහට්ඨන්තං හිජ්ජති. පට්ටිකායාති සුවණ්ණපට්ටකාය. ගීවෙය්‍යකෙති
ගීවාලඬිකාරො.

අධිවිත්තන්ති සමථවිපස්සනාවිත්තං. අනුයුත්තස්සාති භාවෙන්තස්ස.
සවෙනසොති විත්තසම්පන්නො. දබ්බජාතිකොති පණ්ඩිතජාතිකො.
කාමචිතක්කාදිසු කාමෙ ආරබ්භ උජ්ජන්නො චිතක්කො කාමචිතක්කො.
බ්‍යාපාදවිහිංසසම්පයුත්තා චිතක්කා බ්‍යාපාදවිහිංසචිතක්කා නාම. ඤාතිචිතක්කාදිසු
“අම්භාකං ඤාතකා බහු පුඤ්ඤවන්තා” තිආදිනා නයෙන ඤාතකෙ ආරබ්භ
උජ්ජන්නො චිතක්කො ඤාතිචිතක්කො. “අසුකො ජනපදො බෙමො
සුභික්ඛො” තිආදිනා නයෙන ජනපදමාරබ්භ උජ්ජන්නො චිතක්කො
ජනපදචිතක්කො. “අභො වත මං පරෙ න අවජානෙය්‍යු” ත්ති එවං උජ්ජන්නො
චිතක්කො අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො චිතක්කො නාම.
ධම්මචිතක්කාවසිස්සන්තීති ධම්මචිතක්කා නාම දසවිපස්සනුපක්කිලෙසචිතක්කා.
සො හොති සමාධි න වෙව සන්නොති සො අවසිට්ඨධම්මචිතක්කො විපස්සනාසමාධි
අවුපසන්නකිලෙසන්නා සන්නො න හොති. න පණිතොති න අතප්පකො.
නප්පට්ඨපස්සද්ධිලද්ධොති න කිලෙසපට්ඨපස්සද්ධියා ලද්ධො. න
එකොදිභාවාධිගතොති න එකග්ගභාවජ්ජන්නො. සසඬ්ඛාරනිග්ගස්භවාරිතගතොති
සසඬ්ඛාරෙන සප්පයොගෙන කිලෙසෙ නිග්ගණ්හිත්වා වාරෙන්වා වාරිතො, න
කිලෙසානං ඡින්නන්තෙ උජ්ජන්නො, කිලෙසෙ පන වාරෙන්වා උජ්ජන්නො.

හොති සො, හික්ඛවෙ, සමයොති එත්ථ සමයො නාම උතුසප්පායං
ආහාරසප්පායං සෙනාසනසප්පායං පුග්ගලසප්පායං ධම්මස්සවනසප්පායන්ති
ඉමෙසං පඤ්චන්තං සප්පායානං පටිලාභකාලො. යං තං විත්තන්ති යස්මිං සමයෙ තං
විපස්සනාවිත්තං. අජ්ඣන්තංයෙව සන්තිට්ඨතීති අත්තනියෙව තිට්ඨති.
නියකජ්ඣන්තඤ්ඤි ඉධ අජ්ඣන්තං නාම. ගොවරජ්ඣන්තමිපි වට්ටති.
පුටුත්තාරම්මණං පභාය එකස්මිං නිබ්බානගොචරෙයෙව තිට්ඨතීති චුත්තං හොති.
සන්තිසීදතිති සුට්ඨ නිසීදති. එකොදි හොතීති එකග්ගං හොති. සමාධියතීති සම්මා
ආධියති. සන්නොතිආදිසු පච්චනිකකිලෙසවුපසමෙන සන්නො. අතප්පකට්ඨෙන
පණිතො. කිලෙසපට්ඨපස්සද්ධියා ලද්ධත්තා පට්ඨපස්සද්ධිලද්ධො. එකග්ගභාවං
ගතත්තා එකොදිභාවාධිගතො. කිලෙසානං ඡින්නන්තෙ උජ්ජන්නත්තා න
සප්පයොගෙන කිලෙසෙ නිග්ගණ්හිත්වා වාරෙන්වා වාරිතොති න

සසඬබාරනිග්ගය්හවාරිතගතො. එත්තාවතා අයං භික්ඛු විවට්ටෙන්වා අරහත්තං පත්තො නාම භොති.

ඉදානි ඛිණ්ණාසවස්ස සතො අභිඤ්ඤාපට්ඨදං දස්සෙන්තො යස්ස යස්ස වාතිආදිමාහ. තත්ථ අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣාසංයමාසං අභිජානිත්වා පච්චක්ඛං කාතබ්බස්ස. සති සතිආයතනෙනි පුබ්බහෙතුසඬබාතෙ වෙව ඉදානි ව පටිලද්ධබ්බො අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානාදිහෙදෙ ව සති සතිකාරණෙ. විත්ථාරතො පන අයං අභිඤ්ඤාකථා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.365 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ආසවානං ඛයාතිආදි වෙන්ථ ඵලසමාපත්තිවසෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

11. නිමිත්තසුත්තවණ්ණනා

103. එකාදසමෙපි අධිවිත්තං සමථවිපස්සනාවිත්තමෙව. තිණි නිමිත්තානිති තිණි කාරණානි. කාලෙන කාලන්ති කාලෙ කාලෙ, යුත්තකාලෙති අත්ථො. කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං මනසිකාතබ්බන්තිආදීසු තං තං කාලං සල්ලක්ඛෙන්වා එකග්ගතාය යුත්තකාලෙ එකග්ගතා මනසිකාතබ්බො. එකග්ගතා හි ඉධ සමාධිනිමිත්තන්ති චුත්තා. තත්ථ වචනත්ථො – සමාධියෙව නිමිත්තං සමාධිනිමිත්තං. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. පග්ගහොති පන වීරියස්ස නාමං, උපෙක්ඛාති මජ්ඣන්තභාවස්ස. තස්මා වීරියස්ස යුත්තකාලෙ වීරියං මනසිකාතබ්බං, මජ්ඣන්තභාවස්ස යුත්තකාලෙ මජ්ඣන්තභාවෙ යාතබ්බන්ති. යානං තං විත්තං කොසජ්ජාය සංවත්තෙය්සාති කාරණං විජ්ජති යෙන තං විත්තං කොසජ්ජභාවෙ තිට්ඨෙය්ස. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. උපෙක්ඛානිමිත්තංයෙව මනසි කරෙය්සාති එත්ථ ව ඤාණජවං උපෙක්ඛෙය්සාති අයමත්ථො. ආසවානං ඛයායාති අරහත්තඵලත්ථාය.

උක්කං ඛන්ධෙය්සාති අඬගාරකපල්ලං සජ්ජෙය්ස. ආලිම්පෙය්සාති තත්ථ අඬගාරෙ පක්ඛිපිත්වා අග්ගිං දන්වා නාළිකාය ධමන්තො අග්ගිං ගාභාපෙය්ස. උක්කාමුඛෙ පක්ඛිපෙය්සාති අඬගාරෙ විසුහිත්වා අඬගාරමත්ථකෙ වා යපෙය්ස, මුසාය වා පක්ඛිපෙය්ස. අජ්ඣුපෙක්ඛතීති පක්කාපක්කභාවං උපධාරෙති.

සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයායාති අරහත්තඵලත්ථාය සම්මා යපියති. එත්තාවතා හි විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තජ්ජත්තො භික්ඛු දස්සිතො. ඉදානි තස්ස ඛිණ්ණාසවස්ස අභිඤ්ඤාය පට්ඨදං දස්සෙන්තො යස්ස යස්ස වාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ලොණකපල්ලවග්ගො පඤ්චමො.

දුතියපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

3. තතියපණ්ණාසකං

(11) 1. සම්බෝධවග්ගො

1. පුබ්බෙවසම්බෝධසුත්තවණ්ණනා

104. තතියස්ස පයමෙ පුබ්බෙව සම්බෝධාති සම්බෝධිතො පුබ්බෙව,
අරියමග්ගප්පත්තිතො අපරභාගෙයෙවාති වුත්තං හොති. අනභිසම්බුද්ධස්සාති
අප්පට්ඨිද්ධවතුසච්චස්ස. බෝධිසත්තස්සෙව සතොති බුද්ධකායසත්තස්සෙව සතො,
සම්මාසම්බෝධිං අධිගන්තුං ආරහන්තස්සෙව සතො, සම්බෝධියා වා සත්තස්සෙව
ලග්ගස්සෙව සතො. දීපඬුකරස්ස හි භගවතො පාදමුලෙ අට්ඨාමම්මසමොධානෙන
අභිනිභාරසම්ද්ධිතො පභුති තථාගතො සම්මාසම්බෝධිං සත්තො ලග්ගො
“පත්තබ්බා මයා එසා”ති තදධිගමාය පරක්කමං අමුඤ්චන්තොයෙව ආගතො,
තස්මා බෝධිසත්තොති වුච්චති. කො නු බොති කතමො නු බො. ලොකොති
සඬ්ඛාරලොකො. අස්සාදොති මධුරාකාරො. ආදීනවොති අනභිනන්දිතබ්බාකාරො.
තස්ස මය්හන්ති තස්ස එවං බෝධිසත්තස්සෙව සතො මය්හං. ඡන්දරාගච්ඡනයො
ඡන්දරාගප්පභානන්ති නිබ්බානං ආගම්ම ආරබ්භ පටිච්ච ඡන්දරාගො චිනයං ගච්ඡති
පභියති, තස්මා නිබ්බානං “ඡන්දරාගච්ඡනයො ඡන්දරාගප්පභාන”න්ති වුච්චති. ඉදං
ලොකනිස්සරණන්ති ඉදං නිබ්බානං ලොකතො නිස්සට්ඨතා ලොකනිස්සරණන්ති
වුච්චති. යාවකීවන්ති යත්තකං පමාණං කාලං. අබ්භඤ්ඤාසින්නි අභිවිසිට්ඨෙන
අරියමග්ගඤ්ඤාණෙන අඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සන්නති ද්විභිසි පදෙහි
පච්චවෙක්ඛණඤාණං වුත්තං. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

2. පයමඅස්සාදසුත්තවණ්ණනා

105. දුතියෙ අස්සාදපරියෙසනං අවරින්ති අස්සාදපරියෙසනත්ථාය අවරිං. කුතො
පට්ඨායාති? සුමෙධකාලතො පට්ඨාය. පඤ්ඤායාති සභවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය.
සුදිට්ඨොති සුප්පට්ඨිද්ධො. ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. තතියං
සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

4. සමණබ්‍රාහ්මණසුත්තවණ්ණනා

107. චතුත්ථෙ සාමඤ්ඤත්ථන්ති චතුබ්බිධං අරියඵලං. ඉතරං තස්සෙව
වෙච්චනං. සාමඤ්ඤත්ථෙන වා චත්තාරො මග්ගා, බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථෙන චත්තාරි
ඵලාති. ඉමෙසු පන චතුසුපි සුත්තෙසු ඛන්ධලොකොව කථිතො.

5. රුණ්ණසුත්තවණ්ණනා

108. පඤ්චමං අත්ථුප්පත්තියා නික්ඛිත්තං. කතරාය අත්ථුප්පත්තියා?
ඡබ්බග්ගියානං අනාවාරෙ. තෙ කිර ගායන්තා නච්චන්තා භසන්තා විචරිංසු. භික්ඛු
දසබ්බස්ස ආරොචයිංසු. සත්ථා තෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං ඔවාදත්ථාය ඉදං
සුත්තං ආරභි. තත්ථ රුණ්ණන්ති රොදිතං. උම්මත්තකන්ති උම්මත්තකකිරියා.

කොමාරකන්ති කුමාරකෙහි කත්තබ්බකිව්වං. දන්තවිදංසකහසිතන්ති දන්තෙ
 දස්සෙත්වා පාණිං පහරන්තානං මහාසද්දෙන භසිතං. සෙතුසාතො ගීතෙති ගීතෙ වො
 පච්චයසාතො හොතු, සහෙතුකං ගීතං පජ්ඣතාති දීපෙති. නච්චෙපි එසෙව නයො.
 අලන්ති යුත්තං. ධම්මජ්ජමොදිතානං සතන්ති එත්ථ ධම්මො වුච්චති කාරණං,
 කෙනච්චෙව කාරණෙන පමුදිතානං සන්තානං. සිතං සිතමත්තායාති තස්මිං
 සිතකාරණෙ සති යං සිතං කරොථ, තං වො සිතමත්තාය අග්ගදන්තෙ දස්සෙත්වා
 පහට්ඨාකාරමත්තදස්සනායයෙව යුත්තන්ති වුත්තං හොති.

6. අතිත්තිසුත්තවණ්ණනා

109. ඡට්ඨෙ සොජ්ජස්සාති නිද්දාය. පටිසෙවනාය නත්ථි තිත්තිති යථා යථා
 පටිසෙවති, තථා තථා රුච්චතියෙවාති තිත්ති නාම නත්ථි. සෙසපද්දවයෙපි එසෙව
 නයො. සචෙ හි මහාසමුද්දෙ උදකං සුරා භවෙය්‍ය, සුරාසොණ්ඩො ව මච්ඡො භුත්වා
 නිබ්බත්තෙය්‍ය, තස්ස තත්ථ වරන්තස්සපි සයන්තස්සපි තිත්ති නාම න භවෙය්‍ය.
 ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ඨමෙව කථිතං.

7. අරක්ඛිතසුත්තවණ්ණනා

110. සත්තමෙ අවස්සුතං හොතිති තිත්තං හොති. න භද්දකං මරණං හොතිති
 අපායෙ පටිසන්ධිපච්චයනාය න ලද්ධකං හොති. කාලකිරියාති තස්සෙව වෙච්චනං.
 සුක්කපක්ඛෙ සග්ගෙ පටිසන්ධිපච්චයනාය භද්දකං හොති ලද්ධකං. තං පන
 එකන්තෙන සොතාපන්නාදීනං තිණ්ණං අරියසාවකානංයෙව වට්ඨති. සෙසමෙත්ථ
 උත්තානමෙවාති.

8. බ්‍යාපන්නසුත්තවණ්ණනා

111. අට්ඨමෙ බ්‍යාපන්නන්ති පකතිභාවං ජහිත්වා යීතං. සෙසං පුරිමසුත්තෙ
 වුත්තනයමෙව.

9. පයමනිදානසුත්තවණ්ණනා

112. නවමෙ නිදානානීති කාරණාති. කම්මානං සමුදයායාති වට්ඨගාමිකම්මානං
 පිණ්ඩකරණත්ථාය. ලොභපකතන්ති ලොභෙන පකතං. සාවජ්ජන්ති සදොසං. තං
 කම්මං කම්මසමුදයාය සංවත්තතීති තං කම්මං අඤ්ඤෙසම්පි වට්ඨගාමිකම්මානං
 සමුදයාය පිණ්ඩකරණත්ථාය සංවත්තති. න තං කම්මං කම්මනිරොධායාති තං පන
 කම්මං වට්ඨගාමිකම්මානං නිරොධත්ථාය න සංවත්තති. සුක්කපක්ඛෙ කම්මානං
 සමුදයායාති විවට්ඨගාමිකම්මානං සමුදයත්ථාය. ඉමිනා නයෙන සබ්බං අත්ථනො
 වෙදිතබ්බං.

10. දුතියනිදානසුත්තවණ්ණනා

113. දසමෙ කම්මානන්ති වට්ටගාමිකම්මානමෙව. ඡන්දරාගට්ඨානියෙති ඡන්දරාගස්ස කාරණභූතෙ. ආරබ්භාති ආගම්ම සන්ධාය පටිච්ච. ඡන්දොති තණ්හාඡන්දො. යො චෙතසො සාරාගොති යො චිත්තස්ස රාගො රජ්ජනා රජ්ජිතත්තං, එතමහං සංයොජනං වදාමි, ඛන්ධනං වදාමිති අත්ථො. සුක්කපක්ඛෙ කම්මානන්ති විවට්ටගාමිකම්මානං. තදභිනිවත්තෙතීති තං අභිනිවත්තෙති. යදා වා තෙන විපාකො ඤාතො හොති විදිතො, තදා තෙ චෙව ධම්මෙ තඤ්ච විපාකං අභිනිවත්තෙති. ඉමිනා ව පදෙන විපස්සනා කථිතා, තදභිනිවත්තෙත්වාති ඉමිනා මග්ගො. චෙතසා අභිනිවිජ්ඣිත්වාති ඉමිනා ව මග්ගොව. පඤ්ඤාය අනිවිජ්ඣ පස්සතීති සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය නිබ්බිජ්ඣිත්වා පස්සති. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො චෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ වට්ටවිවට්ටං කථිතන්ති.

සම්බොධවග්ගො පඨමො.

(12) 2. ආපායිකවග්ගො

1. ආපායිකසුත්තවණ්ණනා

114. දුතියස්ස පඨමෙ අපායං ගච්ඡිස්සන්තීති ආපායිකා. නිරයං ගච්ඡිස්සන්තීති නෙරයිකා. ඉදමඡ්ඡභායාති ඉදං බ්‍රහ්මවාරිපට්ඨඤ්ඤාදිං පාපධම්මත්තයං අවිජ්ඣිත්වා. බ්‍රහ්මවාරිපට්ඨඤ්ඤාති බ්‍රහ්මවාරිපට්ඨපකො, තෙසං වා ආකප්පං අවිජ්ඣතෙන ‘අභම්පි බ්‍රහ්මවාරි’ති එවංපට්ඨඤ්ඤා. අනුද්ධංසෙතීති අක්කොසති පරිභාසති වොදෙති. නත්ථි කාමෙසු දොසොති කිලෙසකාමෙන වත්ථුකාමෙ සෙවන්තස්ස නත්ථි දොසො. පාතඛ්‍යතන්ති පිච්ඡිතබ්බතං පරිභුඤ්ජිතබ්බතං නිරාසඬිකෙන චිත්තෙන පිපාසිතස්ස පානියපිච්ඡනසදිසං පරිභුඤ්ජිතබ්බතං. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටමෙව කථිතං.

2. දුල්ලහසුත්තවණ්ණනා

115. දුතියෙ කතඤ්ඤ කතචෙදීති ‘ඉමිනා මය්හං කත’න්ති තෙන කතකම්මං ඤත්වා විදිතං පාකටං කත්වා පටිකරණකපුග්ගලො.

3. අප්පමෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

116. තතියෙ සුඛෙන මෙතබ්බොති සුප්පමෙය්‍යො. දුක්ඛෙන මෙතබ්බොති දුප්පමෙය්‍යො. පමෙතුං න සක්කොතීති අප්පමෙය්‍යො. උන්නලොති උග්ගතනලො, තුච්ඡමානං උක්ඛිපිත්වා යීතොති අත්ථො. වපලොති පත්තමණ්ඩනාදිනා වාපල්ලෙන සමන්තාගතො. මුඛරොති මුඛබරො. විකිණ්ණවාචොති අසඤ්ඤතච්චනො. අසමාභිතොති චිත්තෙකග්ගතාරභිතො. විබ්භන්තචිත්තොති භන්තචිත්තො භන්තගාච්භන්තමිගසප්පට්ඨාගො. පාකතින්ද්‍රියොති විවට්ඨන්ද්‍රියො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

4. ආනෙඤ්ජසුත්තවණ්ණනා

117. චතුත්ථෙ තදස්සාදෙතීති තං ඤානං අස්සාදෙති. තං නිකාමෙතීති තදෙව පත්ථෙති. තෙන ච චිත්තිං ආපජ්ජතීති තෙන ඤානෙන තුට්ඨිං ආපජ්ජති. තත්ථ ධීතොති තස්මිං ඤානෙ ධීතො. තදධිමුත්තොති තත්ථෙව අධිමුත්තො. තඛ්ඛහුලච්ඡාරීති තෙන ඛහුලං චිහරන්තො. සහබ්බතං උපපජ්ජතීති සහභාවං උපපජ්ජති, තස්මිං දෙවලොකෙ නිබ්බත්තතීති අත්ථො. නිරයමිපි ගච්ඡතීති ආදි නිරයාදීහි අවිජ්ජමුත්තත්තා අපරපරියායවසෙන තත්ථ ගමනං සන්ධාය චුත්තං. න හි තස්ස උපචාරජ්ඣානතො ඛලවතරං අකුසලං අත්ථී, යෙන අනන්තරං අපායෙ නිබ්බත්තෙය්‍ය. භගවතො පන සාවකොති සොනාපන්නසකදාගාමීඅනාගාමීනං අඤ්ඤතරො. තස්මිංයෙව භවෙති තත්ථෙව අරූපභවෙ. පරිනිබ්බායතීති අප්පච්චයපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායති. අධිජ්ජයාසොති අධිකජ්ජයොගො. සෙසමෙත්ථ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ පුට්ඨජ්ජනස්ස උපපත්තිජ්ඣානං කථිතං, අරියසාවකස්ස තදෙව උපපත්තිජ්ඣානඤ්ච විපස්සනාපාදකජ්ඣානඤ්ච කථිතං.

5. විපත්තිසම්පදාසුත්තවණ්ණනා

118. පඤ්චමෙ සීලවිපත්තීති සීලස්ස විපත්තාකාරො. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. නත්ථී දින්නන්ති දින්නස්ස ඵලාභාවං සන්ධාය වදති. ශිට්ඨං චුච්චති මහායොගො. හුතන්ති පහේණකසක්කාරො අධිජ්ජෙතො. තමිපි උභයං ඵලාභාවමෙව සන්ධාය පටික්ඛිපති. සුකතදුක්කටානන්ති සුකතදුක්කතානං, කුසලාකුසලානන්ති අත්ථො. ඵලං විපාකොති යං ඵලන්ති වා විපාකොති වා චුච්චති, තං නත්ථීති වදති. නත්ථී අයං ලොකොති පරලොකෙ ධීතස්ස අයං ලොකො නත්ථී, නත්ථී පරො ලොකොති ඉධ ලොකෙ ධීතස්සාපි පරලොකො නත්ථී, සබ්බෙ තත්ථ තත්ථෙව උච්ඡිජ්ජන්තීති දස්සෙති. නත්ථී මාතා නත්ථී පිතාති තෙසු සම්මාපටිපත්තිමිච්ඡාපටිපත්තීනං ඵලාභාවවසෙන වදති. නත්ථී සත්තා ඔපපාතිකාති චචිත්වා උප්පජ්ජනකසත්තා නාම නත්ථීති වදති. සම්පදාති පාරිසුරියො. සීලසම්පදාති සීලස්ස පරිපුණ්ණඅවෙකල්ලභාවො. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. අත්ථී දින්නන්ති ආදි චුත්තපටිපක්ඛනයෙන ගහෙතබ්බං.

6. අපණ්ණකසුත්තවණ්ණනා

119. ඡට්ඨෙ අපණ්ණකො මණ්ණි ඡහි තලෙහි සමන්තාගතො පාසකො. සුගතිං සග්ගන්ති වාතුමහාරාජිකාදිසු අඤ්ඤතරං සග්ගං ලොකං. ඉමස්මිං සුත්තෙ සීලඤ්ච සම්මාදිට්ඨී වාති උභයමිපි මිස්සකං කථිතං. සත්තමං උත්තානමෙව.

8. පට්ඨසොවෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

121. අට්ඨමෙ සොවෙය්‍යානීති සුචිභාවා. කායසොවෙය්‍යන්ති කායද්වාරෙ සුචිභාවො. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. ඉමෙසු පන පටිපාටියා චතුසු සුත්තෙසු අගාරිකපටිපදා කථිතා. සොතාපන්නසකදාගාමීනම්පි වට්ටති.

9. දුතියසොවෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

122. නවමෙ අජ්ඣන්තන්ති නියකජ්ඣන්තං. කාමච්ඡන්දන්ති කාමච්ඡන්දනීවරණං. ඛ්‍යාපාදාදීසුපි එසෙව නයො. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව. ගාථාය පන කායසුචීන්ති කායද්වාරෙ සුචිං, කායෙන වා සුචිං. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. නින්භාතපාපකන්ති සබ්බෙ පාපෙ නින්භාපෙත්වා ධොවිත්වා යීතං. ඉමිනා සුත්තෙනපි ගාථායපි බීණාසවොච කථිතොති.

10. මොනෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

123. දසමෙ මොනෙය්‍යානීති මුනිභාවා. කායමොනෙය්‍යන්ති කායද්වාරෙ මුනිභාවො සාධුභාවො පණ්ඩිතභාවො. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. ඉදං වුවච්ඡි, භික්ඛවෙ, කායමොනෙය්‍යන්ති ඉදං තිව්ධකායදූච්චරිතජ්ජහානං කායමොනෙය්‍යානාම. අපිච තිව්ධං කායසුචරිතම්පි කායමොනෙය්‍යං, තථා කායාරම්මණං ඤාණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං කායමොනෙය්‍යං, කායසඬ්ඛාරනිරොධො චතුත්ථජ්ඣානසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං. වචීමොනෙය්‍යෙපි එසෙව නයො.

අයං පනෙත්ථ විසෙසො – යථා ඉධ චතුත්ථජ්ඣානසමාපත්ති, එවං තත්ථ වචිසඬ්ඛාරනිරොධො දුතියජ්ඣානසමාපත්ති වචීමොනෙය්‍යන්ති වෙදිතබ්බා. මනොමොනෙය්‍යම්පි ඉමිනාව නයෙන අත්ථං ඤත්වා චිත්තසඬ්ඛාරනිරොධො සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්ති මනොමොනෙය්‍යන්ති වෙදිතබ්බා. කායමුනීන්ති කායද්වාරෙ මුනිං උත්තමං පරිසුද්ධං, කායෙන වා මුනිං. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. සබ්බජ්ජහායිනන්ති බීණාසවං. බීණාසවො හි සබ්බජ්ජහායී නාමාති.

ආපායිකවග්ගො දුතියො.

(13) 3. කුසිනාරවග්ගො

1. කුසිනාරසුත්තවණ්ණනා

124. තතියස්ස පට්ඨමෙ කුසිනාරායන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. බලිහරණෙ වනයණ්ඨෙති එවංනාමකෙ වනයණ්ඨෙ. තත්ථ කිර භූතබලිකරණත්ථං බලිං හරන්ති, තස්මා බලිහරණන්ති වුවච්ඡි. ආකඬ්ඛමානොති ඉච්ඡමානො. සහත්ථාති සහත්ථෙත. සම්පචාරෙතීති අලං අලන්ති වාචාය වෙච හත්ථවිකාරෙන ව පටික්ඛිපාපෙති. සාධු වත මායන්ති සාධු වත මං අයං. ගථිතොති තණ්හාගෙධෙන

ගලීතො. මුච්ඡිතොති තණ්හාමුච්ඡන්තායයෙව මුච්ඡිතො. අප්ඤ්ඤාපන්තොති තණ්හාය ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා පවත්තො. අනිස්සරණපඤ්ඤොති ඡන්දරාගං පහාය සංකඩ්ඪිත්වා පරිභුඤ්ජන්තො නිස්සරණපඤ්ඤො නාම හොති, අයං න තාදිසො, සච්ඡන්දරාගො පරිභුඤ්ජනීති අනිස්සරණපඤ්ඤො. සුක්කපක්ඛො චුත්තවිපරියායෙන වෙදිතබ්බො. නෙක්ඛම්මචිතක්කාදයො පනෙත්ථ මිස්සකා කථිතාති වෙදිතබ්බො.

2. භණ්ඩනසුත්තවණ්ණනා

125. දුතියෙ පජභිංසුති පජහන්ති. බහුලමකංසුති පුනථපුනං කරොන්ති. ඉධාපි තයො විතක්කා මිස්සකාව කථිතා.

3. ගොතමකචෙතියසුත්තවණ්ණනා

126. තතියෙ ගොතමකෙ චෙතියෙති ගොතමකයක්ඛස්ස භවතෙ. තථාගතො හි පයමබොධියං විසති වස්සානි කදාචි වාපාලෙ චෙතියෙ, කදාචි සාරන්දදෙ, කදාචි බහුපුත්තෙ, කදාචි ගොතමකෙති එවං යෙභුයොන දෙවකුලෙසුයෙව විහාසි. ඉමස්මිං පන කාලෙ වෙසාලිං උපනිස්සාය ගොතමකස්ස යක්ඛස්ස භවනට්ඨානෙ විහාසි. තෙන චුත්තං – “ගොතමකෙ චෙතියෙ”ති. එතදවොචාති එතං “අභිඤ්ඤායාහ”න්තිආදිකං සුත්තං අවොච.

ඉදඤ්ච භගවතා සුත්තං අත්ථුප්පත්තියං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. කතරඅත්ථුප්පත්තියන්ති? මූලපරියායඅත්ථුප්පත්තියං (ම. නි. 1.1 ආදයො). සම්බහුලා කිර බ්‍රාහ්මණපබ්බජිතා අත්තනා උග්ගහිතබුද්ධවචනං නිස්සාය ජානනමදං උප්පාදෙත්වා ධම්මස්සවනග්ගං න ගච්ඡන්ති – “සම්මාසම්බුද්ධො කථෙත්තො අම්භෙහි ඤාතමෙව කථෙස්සති, නො අඤ්ඤාත”න්ති. හික්ඛු තථාගතස්ස ආරොවෙසුං. සත්ථා තෙ හික්ඛු පක්කොසාපෙත්වා මුඛපට්ඨඤ්ඤං ගහෙත්වා මූලපරියායං දෙසෙසි. තෙ හික්ඛු දෙසනාය නෙව ආගතට්ඨානං, න ගතට්ඨානං අද්දසංසු. අපස්සන්තා “සම්මාසම්බුද්ධො ‘මය්හං කථා නිය්‍යානී’ති මුඛසම්පත්තමෙව කථෙති”ති විත්තයිංසු. සත්ථා තෙසං මනං ජානිත්වා ඉමං සුත්තන්තං ආරභි.

තත්ථ අභිඤ්ඤායාති “ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා, ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතුයො, බාවිසතින්ද්‍රියානි, චත්තාරි සච්චානි, නව භෙතු, සත්ත එස්සා, සත්ත වෙදනා, සත්ත වෙතනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චිත්තානී”ති ජානිත්වා පටිච්ඡෙදිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා, තථා – “ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා”තිආදිනා නයෙන තෙ තෙ ධම්මෙ ජානිත්වා පටිච්ඡෙදිත්වා පච්චක්ඛමෙව කත්වාති අත්ථො. සනිදානන්ති සප්පච්චයමෙව කත්වා කථෙමි, නො අප්පච්චයං. සප්පාටිභාරියන්ති පච්චනිකපටිභරණෙන සප්පාටිභාරියමෙව කත්වා කථෙමි, නො අප්පාටිභාරියං. අලඤ්ච පන වොති යුත්තඤ්ච පන තුම්භාකං. තුට්ඨියාති “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා,

ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුඡ්පට්ඨන්තො සඬ්ඝො’’ති තිණි රත්තානි ගුණතො අනුස්සරන්තානං තුම්භාකං යුත්තමෙව තුට්ඨිං කාතුන්ති අත්ථො. සෙසපද්දවයෙපි එසෙව නයො.

අකම්මිත්ථානි ඡහි ආකාරෙහි අකම්මිත්ථං. එවරුපො හි පථවිකම්පො බොධිමණ්ඩෙපි අහොසි. බොධිසත්තෙ කිර දක්ඛිණදිසාභාගෙන බොධිමණ්ඩං අභිරුළුහෙ දක්ඛිණදිසාභාගො හෙට්ඨා අවිචිං පාපුණන්තො විය අහොසි, උත්තරභාගො උග්ගන්ත්වා හවග්ගං අභිහන්තො විය. පච්ඡිමදිසං ගතෙ පච්ඡිමභාගො හෙට්ඨා අවිචිං පාපුණන්තො විය අහොසි, පාචිනභාගො උග්ගන්ත්වා හවග්ගං අභිහන්තො විය. උත්තරදිසං ගතෙ උත්තරදිසාභාගො හෙට්ඨා අවිචිං පාපුණන්තො විය, දක්ඛිණදිසාභාගො උග්ගන්ත්වා හවග්ගං අභිහන්තො විය. පාචිනදිසං ගතෙ පාචිනදිසාභාගො හෙට්ඨා අවිචිං පාපුණන්තො විය, පච්ඡිමභාගො උග්ගන්ත්වා හවග්ගං අභිහන්තො විය. බොධිරුක්ඛොපි සකිං හෙට්ඨා අවිචිං පාපුණන්තො විය, සකිං උග්ගන්ත්වා හවග්ගං අභිහන්තො විය. තස්මිම්පි දිවසෙ එවං ඡහි ආකාරෙහි චක්කවාලසහස්සි මහාපථවි අකම්මිත්ථං.

4. හරණ්ඩුකාලාමසුත්තවණ්ණනා

127. චතුත්ථෙ කෙවලකප්පන්ති සකලකප්පං. අන්වාහිණ්ඩන්තොති විවරන්තො. නාද්දසාති කිං කාරණා න අද්දස? අයං කිර හරණ්ඩු කාලාමො සක්ඛානං අග්ගපිණ්ඩං බාදන්තො විවරති. තස්ස වසනට්ඨානං සම්පත්තකාලෙ එකා ධම්මදෙසනා සමුට්ඨහිස්සතීති ඤාත්වා හගවා එවං අධිට්ඨාසි, යථා අඤ්ඤො ආවසංථො න පඤ්ඤායිත්ථ. තස්මා න අද්දස. පුරාණසබ්බන්තොති පොරාණකො සබ්බන්තො. සො කිර ආලාරකාලාමකාලෙ තස්මිංයෙව අස්සමෙ අහොසි, තං සන්ධායෙවමාහ. සන්ථරං පඤ්ඤාපෙහීති සන්ථරිතබ්බං සන්ථරාහීති අත්ථො. සන්ථරං පඤ්ඤාපෙත්වාති කප්පියමඤ්චකෙ පච්චන්ථරණං පඤ්ඤාපෙත්වා. කාමානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙතීති එත්ථ පරිඤ්ඤා නාම සමතික්කමො, තස්මා කාමානං සමතික්කමං පට්ඨමානං පඤ්ඤාපෙති. න රූපානං පරිඤ්ඤන්ති රූපානං සමතික්කමභූතං අරූපාවචරසමාපත්තිං න පඤ්ඤාපෙති. න වෙදනානං පරිඤ්ඤන්ති වෙදනානං සමතික්කමං නිබ්බානං න පඤ්ඤාපෙති. නිට්ඨානි ගති නිස්ථන්ති. උදාහු පුට්ඨති උදාහු නානා.

5. හත්ථකසුත්තවණ්ණනා

128. පඤ්චමෙ අභික්කන්තාය රත්තියාති එත්ථ අභික්කන්තසද්දො බයසුන්දරාභිරූපඅබ්භතූමොදනාදීසු දිස්සති. තත්ථ ‘‘අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පට්ඨමො යාමො, විරනිසින්නො භික්ඛුසඬ්ඝො, උද්දිසතු, හන්තෙ, හගවා භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛ’’න්ති එවමාදීසු බයෙ දිස්සති. ‘‘අයං ඉමෙසං චතුත්තං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණිතතරො චා’’ති එවමාදීසු (අ. නි. 4.100) සුන්දරෙ.

“කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔභාසයං දිසා” ති. (වි. ව. 857) –

එවමාදීසු අභිරුපෙ. “අභික්කන්තං, හො ගොතමා” ති එවමාදීසු (පාරා. 15)
අබ්භනුමොදනෙ. ඉධ පන සුන්දරෙ. තෙන අභික්කන්තාය රත්තියාති ඉට්ඨාය
කන්තාය මනාපාය රත්තියාති වුත්තං හොති. අභික්කන්තවණ්ණාති ඉධ
අභික්කන්තසද්දො අභිරුපෙ, වණ්ණසද්දො පන
ජවිට්ඨිකුලවග්ගකාරණසණ්ඨානපමාණරූපායතනාදීසු දිස්සති. තත්ථ
“සුවණ්ණවණ්ණොසි හගවා” ති එවමාදීසු (ම. නි. 2.399; සු. නි. 553) ඡවියං. “කදා
සඤ්ඤාලොභා පන තෙ ගහපති සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණා” ති එවමාදීසු (ම. නි.
2.77) උත්තියං. “වත්තාරොමෙ, හො ගොතම, වණ්ණා” ති එවමාදීසු (දී. නි. 3.115)
කුලවග්ගෙ. “අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ගන්ධන්ථෙතොති වුව්වතී” ති එවමාදීසු (සං.
නි. 1.234) කාරණෙ. “මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිමිතිත්වා” ති එවමාදීසු
(සං. නි. 1.138) සණ්ඨානෙ. “තයො පත්තස්ස වණ්ණා” ති එවමාදීසු (පාරා. 602)
පමාණෙ. “වණ්ණො ගන්ධො රසො ඔජා” ති එවමාදීසු රූපායතනෙ. සො ඉධ ඡවියා
දට්ඨබ්බො. තෙන අභික්කන්තවණ්ණාති අභිරුපවිජවි, ඉට්ඨවණ්ණා
මනාපවණ්ණාති වුත්තං හොති.

කෙවලකප්පන්ති එත්ථ කෙවලසද්දො

අනවසෙසයෙහුයාඛ්‍යාමිස්සානතිරෙකදළ්භත්ථවිසංයොගාදිඅනෙකත්ථො. තථා
හිස්ස “කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මවරිය” ත්ති එවමාදීසු (පාරා. 1)
අනවසෙසතා අත්ථො. “කෙවලකප්පා ව අභිගමගධා පහුතං බාදනීයං භොජනීයං
ආදාය උපසඬකමිස්සන්ති” ති එවමාදීසු (මහාව. 43) යෙහුයාතා. “කෙවලස්ස
දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති” ති එවමාදීසු (විහ. 225) අඛ්‍යාමිස්සතා. “කෙවලං
සද්ධාමත්තකං නුත අයමායස්මා” ති එවමාදීසු (මහාව. 244) අනතිරෙකතා.
“ආයස්මතො, හන්තෙ, අනුරුද්ධස්ස බාහියො නාම සද්ධිවිහාරිකො කෙවලකප්පං
සඬ්ඝහෙදාය යීතො” ති එවමාදීසු (අ. නි. 4.243) දළ්භත්ථතා. “කෙවලී වුසිතවා
උත්තමපුරිසොති වුව්වතී” ති එවමාදීසු (සං. නි. 3.57) විසංයොගො. ඉධ පන
අනවසෙසතා අත්ථොති අධිජපෙතා.

කප්පසද්දො පනායං

අභිසද්දහනවොහාරකාලපඤ්ඤත්තිඡෙදනවිකප්පලෙසසමන්තභාවාදිඅනෙකත්ථො.
තථා හිස්ස “ඔකප්පනියමෙතං භොතො ගොතමස්ස, යථා තං අරහතො
සම්මාසම්බුද්ධස්සා” ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.387) අභිසද්දහනමත්ථො. “අනුජානාමි,
හික්ඛවෙ, පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු” ත්ති එවමාදීසු (වුළව. 250)
වොහාරො. “යෙන සුදං නිව්වකප්පං විහරාමි” ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.387) කාලො.
“ඉච්චායස්මා කප්පො” ති එවමාදීසු (සු. නි. 1098; වුළුනි. කප්පමාණවප්පවිජා 117,
කප්පමාණවප්පවිජානිද්දෙසො 61) පඤ්ඤත්ති. “අලඬකතො කප්පිතකෙසමස්සු” ති
එවමාදීසු (ජා. 2.22.1368; වි. ව. 1094) ඡෙදනං. “කප්පති ද්වඬගුලකප්පො” ති
එවමාදීසු (වුළව. 446) විකප්පො. “අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතු” ත්ති එවමාදීසු (අ. නි.

8.80) ලෙසෝ. “කෙවලකප්පං වෙළවනං ඔහාසෙත්වා” ති එවමාදීසු (සං. නි. 1.94) සමන්තභාවෝ. ඉධ පනස්ස සමන්තභාවෝ අත්ථෝ අධිප්පෙනෝ. තස්මා කෙවලකප්පං ජෙනවනන්ති එත්ථ අනවසෙසං සමන්තතෝ ජෙනවනන්ති අත්ථෝ.

ඔහාසෙත්වාති ආභාය එරිත්වා. වාලුකායාති සංභාය වාලුකාය. න සංඝයාති න පතිට්ඨාති. ඔළාරිකන්ති බ්‍රහ්මදෙවතාය හි පට්ඨියං පතිට්ඨානකාලෙ අත්තභාවෝ ඔළාරිකෝ මාපෙතුං වට්ටති පට්ඨි වා, තස්මා එවමාහ. ධම්මාති ඉමිනා පුබ්බෙ උග්ගහිතබුද්ධවචනං දස්සෙති. නප්පවත්තිනෝ අහෙසුන්ති සප්ඝායමුල්භකා වාචා පරිහීනායෙව අහෙසුං. අප්පට්ඨානෝති අනිවත්තෝ අනුක්කණ්ඨිනෝ.

දස්සනස්සාති වක්ඛුට්ඨිඤ්ඤාණෙන දස්සනස්ස. උපට්ඨානස්සාති වතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨානස්ස. අධිසීලන්ති දසවිධං සීලං. තඤ්ඤි පඤ්චසීලං උපාදාය අධිසීලන්ති වුවචති. අවිහං ගතොති අවිහබ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තොස්මිති දස්සෙති.

6. කට්ඨවිසසුත්තවණ්ණනා

129. ජට්ඨෙ ගොයොගපිලක්ඛස්මිත්ති ගාවිනං වික්කයට්ඨානෙ උට්ඨිතපිලක්ඛස්ස සන්තිකෙ. රිත්තස්සාදන්ති ඝානසුඛාභාවෙන රිත්තස්සාදං. බාහිරස්සාදන්ති කාමගුණසුඛවසෙන බාහිරස්සාදං. කට්ඨවිසන්ති උච්ඡිට්ඨං. ආමගන්ධෙනාති කොධසඬ්ඛාතෙන විස්සගන්ධෙන. අවස්සුතන්ති තින්තං. මක්ඛිකාති කිලෙසමක්ඛිකා. නානුපතිස්සන්ති උට්ඨාය න අනුබන්ධිස්සන්ති. නාන්වාස්සවිස්සන්ති අනුබන්ධිත්වා න බාදිස්සන්ති. සංවෙගමාපාදීති සොතාපන්තෝ ජාතෝ.

කට්ඨවිසකතොති උච්ඡිට්ඨකතෝ. ආරකා හොතිති දුරෙ හොති. විසාතස්සෙව භාගවාති දුක්ඛස්සෙව භාගී. වරෙතිති වරති ගච්ඡති. දුම්මෙධොති දුප්පඤ්ඤා. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටමෙව කථිතං, ගාථාසු වට්ටවිවට්ටං කථිතන්ති. සත්තමෙ වට්ටමෙව භාසිතං.

8. දුතියඅනුරුද්ධසුත්තවණ්ණනා

131. අට්ඨමෙ ඉදං තෙ මානස්මිත්ති අයං තෙ නවවිධෙන වඩ්ඪිතමානොති අත්ථෝ. ඉදං තෙ උද්ධව්වස්මිත්ති ඉදං තව උද්ධව්වං විත්තස්ස උද්ධතභාවෝ. ඉදං තෙ කුක්කුච්චස්මිත්ති ඉදං තව කුක්කුච්චං.

9. පට්චජන්තසුත්තවණ්ණනා

132. නවමෙ ආවහන්තිති නියාන්ති. පට්චජන්තෝ ආවහන්ති පට්චජන්තොව හුත්වා නියාන්ති. විවටො විරොවතිති එත්ථ එකතො උභතො අත්තතො සබ්බත්ථකතොති වතුබ්බිධා විවටතා වෙදිතබ්බා. තත්ථ එකතො විවටං නාම

අසාධාරණසික්කාපදං. උභතො විවටං නාම සාධාරණසික්කාපදං. අත්තතො විවටං නාම පටිලද්ධධම්මගුණො. සබ්බත්ථකවිවටං නාම තෙපිටකං බුද්ධවචනං.

10. ලෙබසුත්තවණ්ණනා

133. දසමෙ අභිණ්හන්ති අභික්ඛණං නිරන්තරං. ආගාල්භෙනාති ගාල්භෙන කක්ඛලෙන. ඵරුසෙනාති ඵරුසවචනෙන. ගාල්භං කත්වා ඵරුසං කත්වා වුච්චමානොපීති අත්ථො. අමනාපෙනාති මනං අනල්ලියන්තෙන අවඬ්ඨන්තෙන. සන්ධියතිමෙවාති සටියතියෙව. සංසන්දතිමෙවාති නිරන්තරොව හොති. සම්මොදතිමෙවාති ඵකිභාවමෙව ගච්ඡති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

කුසිනාරවග්ගො තතියො.

(14) 4. යොධාජීවවග්ගො

1. යොධාජීවසුත්තවණ්ණනා

134. චතුත්ථස්ස පඨමෙ යුද්ධං උපජීවතීති යොධාජීවො. රාජාරහොති රඤ්ඤො අනුච්ඡවිකො. රාජහොග්ගොති රඤ්ඤො උපහොගපරිහොගො. අඬගන්තෙව සඬබ්බං ගච්ඡතීති හත්ථො විය පාදො විය ව අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බත්තා අඬගන්ති සඬබ්බං ගච්ඡති. දුරෙ පාතී හොතීති උදකෙ උසහමත්තං, ථලෙ අට්ඨසහමත්තං, තතො වා උත්තරිත්ති දුරෙ කණ්ඩං පාතෙති. දුට්ඨගාමණිඅභයස්ස හි යොධාජීවො නවඋසහමත්තං කණ්ඩං පාතෙසි, පච්ඡිමහවෙ බොධිසත්තො යොජනප්පමාණං. අක්ඛණවෙධීති අවිරාධිතවෙධී, අක්ඛණං වා විජ්ජු විජ්ජන්තරිකාය විජ්ඣිතුං සමත්ථොති අත්ථො. මහතො කායස්ස පදාලෙනාති ඵකතොබ්ද්ධං ඵලකසතම්පි මහිංසවම්මසතම්පි අඬගුට්ඨපමාණබහලං ලොහපට්ටම්පි චතුරඬගුලබහලං අසනපදරම්පි විදන්ථිබහලං උදුම්බරපදරම්පි දීඝන්තෙන වාලිකසකටම්පි විනිවිජ්ඣිතුං සමත්ථොති අත්ථො. යංකිඤ්චී රූපන්තිආදි විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතමෙව. නෙතං මමාතිආදි තණ්හාමානදිට්ඨිපටික්ඛෙපවසෙන චුත්තං. සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතීති සම්මා හෙතුනා කාරණෙන සහවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය පස්සති. පදාලෙනීති අරහත්තමග්ගෙන පදාලෙනි.

2. පරිසාසුත්තවණ්ණනා

135. දුතියෙ උක්කාවිතවිනීතාති අප්පටිපුච්ඡිත්වා විනීතා දුබ්බිනීතපරිසා. පටිපුච්ඡාවිනීතාති පුච්ඡිත්වා විනීතා සුචිනීතපරිසා. යාවතාවිනීතාති පමාණවසෙන විනීතා, පමාණං ඤත්වා විනීතපරිසාති අත්ථො. “යාවතජ්ඣා”ති පාළියා පන යාව අජ්ඣාසයාති අත්ථො, අජ්ඣාසයං ඤත්වා විනීතපරිසාති චුත්තං හොති. තතියං උත්තානමෙව.

4. උප්පාදාසුත්තවණ්ණනා

137. චතුත්තේ ධම්මට්ඨිකතාති සභාවට්ඨිකතා. ධම්මනියාමතාති සභාවනියාමතා. සබ්බෙ සඨිබ්බාරාති චතුභුමකසඨිබ්බාරා. අනිච්චාති හුත්වා අභාවට්ඨේන අනිච්චා. දුක්ඛාති සම්පට්ඨිලනට්ඨේන දුක්ඛා. අනත්තාති අවසවත්තනට්ඨේන අනත්තා. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තිණි ලක්ඛණාති මිස්සකාති කථිතාති.

5. කෙසකම්බලසුත්තවණ්ණනා

138. පඤ්චමෙ තත්තාචුක්ඛානං වත්ථානන්ති පච්චත්තෙ සාමිච්චනං, තත්තෙහි වායිතවත්ථානිති අත්ථො. කෙසකම්බලොති මනුස්සකෙසෙහි වායිතකම්බලො. පුටුසමණ්ණාභ්මණ්ණවාදානන්ති ඉදම්පි පච්චත්තෙ සාමිච්චනං. පටික්ඛිට්ඨොති පච්ඡිමකො ලාමකො. මොසපුරිසොති තුව්ඡපුරිසො. පටිබාහනීති පටිසෙධෙති. බ්ජ්ජං උඨිචෙය්‍යාති කුමිනං ඔඨිචෙය්‍ය. ඡට්ඨසත්තමාති උත්තානත්ථානෙව.

8. අස්සබ්බකසුත්තවණ්ණනා

141. අට්ඨමෙ අස්සබ්බකොති අස්සපොතො. ඉදමස්ස ඡවස්මිං වදාමිති අයමස්ස ඤාණජවොති වදාමි. ඉදමස්ස වණ්ණස්මිං වදාමිති අයමස්ස ගුණවණ්ණොති වදාමි. ඉදමස්ස ආරොහපරිණාහස්මිත්ති අයමස්ස උච්චහාවො පරිමණ්ඩලහාවොති වදාමිති.

9. අස්සපරස්සසුත්තවණ්ණනා

142. නවමෙ අස්සපරස්සෙති අස්සෙසු පරස්සෙ. පුරිසපරස්සෙති පුරිසෙසු පරස්සෙ, පුරිසපුරිසෙති අත්ථො. ඉමස්මිං සුත්තෙ තිණි මග්ගඵලාති කථිතාති. තත්ථ අයං තිහි මග්ගෙහි ඤාණජවසම්පන්නොති වෙදිතබ්බො.

10. අස්සාජාතියසුත්තවණ්ණනා

143. දසමෙ භද්දෙති භද්දකෙ. අස්සාජාතියෙති කාරණාකාරණං ජානනකෙ අස්සෙ. පුරිසාජාතියෙසුපි ඵසෙව නයො. ඉමස්මිං සුත්තෙ අරහත්තඵලං කථිතං. තත්‍රායං අරහත්තමග්ගෙන ඤාණජවසම්පන්නොති වෙදිතබ්බො.

11. පයමමොරනිවාපසුත්තවණ්ණනා

144. ඵකාදසමෙ අච්චත්තනිට්ඨොති අන්තං අතික්කන්තනිට්ඨො, අකුප්පනිට්ඨො ධුවනිට්ඨොති අත්ථො. සෙසං සදිසමෙව.

12. දුතියමොරනිවාපසුත්තවණ්ණනා

145. ද්වාදසමෙ ඉද්ධිපාටිභාරියෙනාති ඉජ්ඣනකපාටිභාරියෙන. ආදෙසනාපාටිභාරියෙනාති ආදිසිත්වා අපදිසිත්වා කථනඅනුකථනකථාපාටිභාරියෙන.

13. තතියමොරනිවාපසුත්තවණ්ණනා

146. තෙරසමෙ සම්මාදිට්ඨියාති ඵලසමාපත්තත්ථාය සම්මාදිට්ඨියා.
සම්මාඤ්ඤාණෙනාති ඵලඤ්ඤාණෙන. සම්මාවිමුත්තියාති සෙසෙහි
ඵලසමාපත්තිධම්මෙහි. ඉමෙසු තිසුපි සුත්තෙසු බිණාසවොච කථිතොති.

යොධාජීවවග්ගො චතුත්ථො.

(15) 5. මඬිගලවග්ගො

1-9. අකුසලසුත්තාදිවණ්ණනා

147-155. පඤ්චමස්ස පඨමෙ යථාහතං නික්ඛිත්තොති යථා ආනෙත්වා යපිතො.
දුතියෙ සාවජ්ජෙනාති සදොසෙන. තතියෙ විසමෙනාති සපක්ඛලනෙන. සමෙනාති
අපක්ඛලනෙන. චතුත්ථෙ අසුචිනාති ගුරුසදිසෙන අපරිසුද්ධෙන අමෙජ්ඣෙන.
සුචිනාති පරිසුද්ධෙන මෙජ්ඣෙන. පඤ්චමාදිති උත්තානානෙව.

10. පුබ්බණ්හසුත්තවණ්ණනා

156. දසමෙ සුනක්ඛත්තන්තිආදිසු යස්මිං දිවසෙ තයො සුවරිතධම්මා පූරිතා
හොන්ති, සො දිවසො ලද්ධනක්ඛත්තයොගො නාම, තෙනස්ස සදා සුනක්ඛත්තං
නාම හොතීති වුවිති. ස්වෙව දිවසො කතමඬිගලො නාම හොති, තෙනස්ස සදා
සුමඬිගලන්ති වුවිති. පහාතම්පිස්ස සදා සුප්පහාතමෙව, සයනතො උට්ඨානම්පි
සුහුට්ඨිතමෙව, බණොපි සුක්ඛණොව, මුහුත්තොපි සුමුහුත්තොව. එත්ථ ච
දසවිජරපමාණො කාලො බණො නාම, තෙන බණෙන දසක්ඛණො කාලො ලයො
නාම, තෙන ලයෙන ච දසලයො කාලො බණලයො නාම, තෙන දසගුණො
මුහුත්තො නාම, තෙන දසගුණො බණමුහුත්තො නාමාති අයං විභාගො
වෙදිතබ්බො. සුයිට්ඨං බ්‍රහ්මචාරිසුති යස්මිං දිවසෙ තිණි සුවරිතාති පූරිතාති, තදාස්ස
සෙට්ඨචාරිසු දිත්තදානං සුයිට්ඨං නාම හොති. පදක්ඛිණං කායකම්මන්ති තං දිවසං
තෙන කතං කායකම්මං වඩ්ඪිකායකම්මං නාම හොති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.
පදක්ඛිණාති කත්වානාති වඩ්ඪියුත්තාති කායකම්මාදිති කත්වා. ලහන්තත්ථෙ
පදක්ඛිණෙති පදක්ඛිණෙ වඩ්ඪිඅත්ථෙට්ඨෙව ලහති. සෙසං උත්තානමෙවාති.

මඬිගලවග්ගො පඤ්චමො.

තතියපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

(16) 6. අවෙලකවග්ගවණ්ණනා

157-163. ඉතො පරෙසු ආගාළ්භා පටිපදාති ගාළ්භා කක්ඛලා ලොභවසෙන
 ටීරග්ගහණා. නිජ්ඣමාති අත්තකිලමථානුයොගවසෙන සුට්ඨු ඝාමා සන්තත්තා
 පරිත්තත්තා. මජ්ඣමාති නෙව කක්ඛලා න ඝාමා මජ්ඣෙව භවා. අවෙලකොති
 නිව්වෙලො නග්ගො. මුත්තාචාරොති විස්සට්ඨාචාරො, උච්චාරකම්මාදිසු
 ලොකියකුලපුත්තාචාරෙන විරහිතො ධීතකොච උච්චාරං කරොති, පස්සාවං
 කරොති, බාදති භුඤ්ජති. හත්ථාපලෙඛනොති හත්ථෙ පිණ්ඩම්හි නිට්ඨිතෙ ජිව්හාය
 හත්ථං අපලෙඛති, උච්චාරම්පි කත්ථා හත්ථස්මිංයෙව දණ්ඩකසඤ්ඤි හුත්ථා
 හත්ථෙන අපලෙඛති. භික්ඛාය ගහණත්ථං ‘‘එහි, හදන්තෙ’’ති වුත්තො න එතීති න
 එහිහදන්තිකො. ‘‘තෙන හි තිට්ඨ, හන්තෙ’’ති වුත්තොපි න තිට්ඨතීති න
 තිට්ඨහදන්තිකො. තද්දහයම්පි කිර සො ‘‘එතස්ස වචනං කතං භවිස්සතී’’ති න
 කරොති. අභිහටන්ති පුරෙතරං ගහෙත්ථා ආහට්ඨික්ඛං. උද්දිස්සකතන්ති ඉදං තුම්භෙ
 උද්දිස්ස කතන්ති එවමාරොචිතහික්ඛං. නිමන්තනන්ති ‘‘අසුකං නාම කුලං වා වීථිං
 වා ගාමං වා පවිසෙය්‍යාමා’’ති එවං නිමන්තිතහික්ඛම්පි න සාදියති න ගණ්භාති. න
 කුම්භිමුඛාති කුම්භිතො උද්ධරිත්ථා දියමානං හික්ඛම්පි න ගණ්භාති. න
 කළොපිමුඛාති කළොපිති උක්ඛලි වා පච්ඡි වා, තතොපි න ගණ්භාති. කස්මා?
 ‘‘කුම්භිකළොපියො මං නිස්සාය කට්ඨජුතා පහාරං ලහන්ති’’ති. න
 එළකමන්තරන්ති උම්මාරං අන්තරං කත්ථා දියමානං න ගණ්භාති. කස්මා? ‘‘අයං
 මං නිස්සාය අන්තරකරණං ලහති’’ති. දණ්ඩමුසලෙසුපි එසෙව නයො. ද්විත්තන්ති
 ද්විසු භුඤ්ජමානෙසු එකස්මිං උට්ඨාය දෙන්තෙ න ගණ්භාති. කස්මා?
 කඛලන්තරායො හොතීති.

න ගබ්භිනියාතිආදිසු පන ගබ්භිනියා කුච්ඡියං දාරකො කිලමති, පායන්තියා
 දාරකස්ස ධීරන්තරායො හොති, පුරිසන්තරගතාය රතිඅන්තරායො හොතීති න
 ගණ්භාති. න සඬ්ඛිත්තීසුති සඬ්ඛිත්තෙන්ථා කතහත්තෙසු. දුබ්භික්ඛසමයෙ කිර
 අවෙලකසාවකා අවෙලකානං අත්ථාය තතො තතො තණ්ඩුලාදීති සමාදපෙත්ථා
 හත්තං පචන්ති, උක්ඛට්ඨාවෙලකො තතො න පටිග්ගණ්භාති. න යත්ථ සාති යත්ථ
 සුනාමො ‘‘පිණ්ඩං ලභිස්සාමී’’ති උපට්ඨිතො හොති, තත්ථ තස්ස අදත්ථා ආහටං න
 ගණ්භාති. කස්මා? එතස්ස පිණ්ඩන්තරායො හොතීති. සණ්ඩසණ්ඩවාරිනීති
 සමුහසමුහවාරිනී. සවෙ හි අවෙලකං දිස්වා ‘‘ඉමස්ස හික්ඛං දස්සාමා’’ති මනුස්සා
 හත්තගෙහං පවිසන්ති, තෙසු ව පවිසන්තෙසු කළොපිමුඛාදිසු නිලීනා මක්ඛිකා
 උප්පතිත්ථා සණ්ඩසණ්ඩා වරන්ති, තතො ආහටං හික්ඛං න ගණ්භාති. කස්මා? ‘‘මං
 නිස්සාය මක්ඛිකානං ගොවරන්තරායො ජාතො’’ති.

ථුසොදකන්ති සබ්බසස්සසම්භාරෙහි කතසොචරකං. එත්ථ ව සුරාපානමෙව
 සාවජ්ජං, අයං පන සබ්බෙසු සාවජ්ජසඤ්ඤි. එකාගාරිකොති යො එකස්මිංයෙව
 ගෙහෙ හික්ඛං ලභිත්ථා නිවත්තති. එකාලොපිකොති එකෙනෙව ආලොපෙන
 යාපෙති. ද්වාගාරිකාදිසුපි එසෙව නයො. එකිස්සාපි දත්තියාති එකාය දත්තියා. දත්ති
 නාම එකා බුද්දකපාති හොති, යත්ථ අග්ගහික්ඛං පක්ඛිපිත්ථා යපෙත්ති.
 එකාහිකන්ති එකදිවසන්තරිකං. අද්ධමාසිකන්ති අද්ධමාසන්තරිකං.

පරියායහත්තභෝජනන්ති වාරහත්තභෝජනං, එකාහවාරෙන ද්වීහවාරෙන සත්තාහවාරෙන අද්ධමාසවාරෙනාති එවං දිවසවාරෙන ආහතහත්තභෝජනං. සාකහක්ඛොතිආදීනි වුත්තත්ථානෙව.

උඛ්භට්ඨකොති උද්ධං යීතකො. උක්කුට්ඨකප්පධානමනුයුත්තොති උක්කුට්ඨකවීරියමනුයුත්තො, ගච්ඡන්තොපි උක්කුට්ඨකොව හුත්වා උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා ගච්ඡති. කණ්ටකාපස්සයිකොති අයකණ්ටකෙ වා පකතිකණ්ටකෙ වා භූමියං කොට්ටෙන්වා තත්ථ වම්මං අත්ථරිත්වා යානවඩ්ඪකමාදීනි කරොති. සෙය්‍යන්ති සයන්තොපි තත්ථෙව සෙය්‍යං කප්පෙති. සායං තතියමස්සාති සායතතියකං. පාතො මජ්ඣන්තිකෙ සායන්ති දිවසස්ස තික්ඛන්තුං “පාපං පවාහෙස්සාමී”ති උදකොරොහනානුයොගං අනුයුත්තො විහරති.

කායෙ කායානුපස්සීතිආදීනි හෙට්ඨා එකකතිපාතවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. අයං වුවච්ඡි, හික්ඛෙවෙ, මජ්ඣිමා පටිපදාති, හික්ඛෙවෙ, අයං කාමසුඛල්ලිකානුයොගඤ්ච අත්තකිලමථානුයොගඤ්චාති ද්වෙ අන්තෙ අනුපගතා, සස්සතුච්ඡෙදන්තෙහි වා විමුක්තා මජ්ඣිමා පටිපදාති වෙදිතබ්බා.

අවෙලකවග්ගො ඡට්ඨො.

17-18. පෙය්‍යාලවග්ගාදිවණ්ණනා

164-184. සමනුඤ්ඤොති සමානප්ඤ්ඤායො. රාගස්සාති පඤ්චකාමගුණිකරාගස්ස. අභිඤ්ඤායාති අභිජානනත්ථං. සුඤ්ඤතො සමාධිතිආදීනි තීහිපි සමාධිහි විපස්සනාව කල්හි. විපස්සනා හි නිව්වාහිනිවෙස-නිව්වනිමිත්ත-නිව්වපණ්ඩිආදීනං අභාවා ඉමානි නාමානි ලහති. පරිඤ්ඤායාති පරිජානනත්ථං. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයොති.

පෙය්‍යාලවග්ගාදි නිට්ඨිතා.

මනොරථපුරණියා අභිගුත්තරනිකාය-අට්ඨකථාය

තිකතිපාතස්ස සංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

අභිගුත්තරනිකායෙ

චතුක්කතිපාත-අට්ඨකථා

1. පට්ඨමපණ්ණාසකං

1. හණ්ඩගාමවග්ගො

1. අනුබුද්ධසුත්තවණ්ණනා

1. චතුක්කනිපාතස්ස පඨමෙ අනනුබොධාති අබුජ්ඣනෙන අජානනෙන. අප්පට්ඨෙධාති අප්පට්ඨිජ්ඣනෙන අපච්චක්ඛකිරියාය. දීඝමද්ධානන්ති විරකාලං. සන්ධාවිතන්ති හවතො හවං ගමනවසෙන සන්ධාවිතං. සංසරිතන්ති පුනස්පුනං ගමනාගමනවසෙන සංසරිතං. මමඤ්චෙව තුම්භාකඤ්චාති මයා ච තුම්භෙහි ච. අථ චා සන්ධාවිතං සංසරිතන්ති සන්ධාවනං සංසරණං මමඤ්චෙව තුම්භාකඤ්ච අහොසිති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. අරියස්සාති නිද්දොසස්ස. සීලං සමාධි පඤ්ඤාති ඉමෙ පන තයො ධම්මා මග්ගඵලසම්පයුත්තාව වෙදිතබ්බා, විමුත්තිනාමෙන ඵලමෙව නිද්දිට්ඨං. හවතණ්හාති හවෙසු තණ්හා. හවනෙත්තිති හවරජ්ජු. තණ්හාය එව එතං නාමං. තාය හි සත්තා ගොණා විය ගීවාය ඛන්ධිත්වා තං හවං නියන්ති, තස්මා හවනෙත්තිති වුව්චති.

අනුත්තරාති ලොකුත්තරා. දුක්ඛස්සන්තකරොති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකරො. චක්ඛුමාති පඤ්චහි චක්ඛුහි චක්ඛුමා. පරිනිබ්බුතොති කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො. ඉදමස්ස බොධිමණ්ඩෙ පඨමපරිනිබ්බානං, පච්ඡා පන යමකසාලානමන්තරෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතොති යථානුසන්ධිනා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

2. පපතිතසුත්තවණ්ණනා

2. දුතියෙ පපතිතොති පතිතො වුතො. අප්පපතිතොති අපතිතො පතිට්ඨිතො. තත්ථ ලොකියමහාජනො පතිතොයෙව නාම, සොතාපන්නාදයො කිලෙසුප්පත්තික්ඛණෙ පතිතා නාම, බිණ්ණාසවො එකන්තපතිට්ඨිතො නාම.

වුතා පතන්තිති යෙ වුතා, තෙ පතන්ති නාම. පතිතාති යෙ පතිතා, තෙ වුතා නාම. වුතත්තා පතිතා, පතිතත්තා වුතාති අත්ථො. ගිද්ධාති රාගරත්තා. පුනරාගතාති පුන ජාතිං පුන ජරං පුන බ්‍යාධිං පුන මරණං ආගතා නාම භොන්ති. කතං කිච්චන්ති චතුහි මග්ගෙහි කත්තබ්බකිච්චං කතං. රතං රම්මන්ති රම්මබ්බයුත්තකෙ ගුණජාතෙ රම්මං. සුබෙනාන්වාගතං සුබන්ති සුබෙන සුබං අනුආගතං සම්පත්තං. මානුසකසුබෙන දිබ්බසුබං, ඤානසුබෙන විපස්සනාසුබං, විපස්සනාසුබෙන මග්ගසුබං, මග්ගසුබෙන ඵලසුබං, ඵලසුබෙන නිබ්බානසුබං සම්පත්තං අධිගතන්ති අත්ථො.

3. පඨමබ්බසුත්තවණ්ණනා

3. තතියං දුක්ඛනිපාතවණ්ණනායං වුත්තමෙව. ගාථාසු පන නින්දියන්ති නින්දිතබ්බයුත්තකං. නින්දතීති ගරහති. පසංසියොති පසංසිතබ්බයුත්තො. විචිනාති

මුඛෙන සො කලින්ති යො එවං පවත්තො, තෙන මුඛෙන කලිං විචිනාති නාම. කලිනා තෙන සුඛං න වින්දතීති තෙන ච කලිනා සුඛං න පටිලහති. සබ්බස්සාපි සභාපි අත්තනාති සබ්බෙනපි සකෙන ධනෙන වෙච අත්තනා ච සද්ධිං යො පරාජයො, සො අප්පමත්තකොච කලිති අත්ථො. යො සුගතෙසුති යො පන සම්මග්ගතෙසු පුග්ගලෙසු චිත්තං පදුස්සෙය්‍යා, අයං චිත්තපදොසොච තතො කලිතො මහත්තතරො කලි. ඉදානි තස්ස මහත්තතරභාවං දස්සෙන්නො සතං සහස්සානන්තිආදිමාහ. තත්ථ සතං සහස්සානන්ති නිරඛබ්බදගණනාය සතසහස්සං. ඡත්තිංසතීති අපරානි ච ඡත්තිංසති නිරඛබ්බදානි. පඤ්ච වානි අබ්බදගණනාය ච පඤ්ච අබ්බදානි. යමරියගරහීති යං අරියෙ ගරහන්නො නිරයං උපපජ්ජති, තත්ථ එත්තකං ආයුජ්ජමාණන්ති.

4. දුතියබ්බසුත්තවණ්ණනා

4. චතුත්ථෙ මාතරි පිතරි වානිආදීසු මිත්තචින්දකො මාතරි මිච්ඡාපට්ඨන්තො නාම, අජාතසත්තු පිතරි මිච්ඡාපට්ඨන්තො නාම, දෙවදත්තො තථාගතෙ මිච්ඡාපට්ඨන්තො නාම, කොකාලිකො තථාගතසාවකෙ මිච්ඡාපට්ඨන්තො නාම. බහුඤ්චාති බහුකමෙච. පසවතීති පටිලහති. තායාති තාය මිච්ඡාපට්ඨන්තිසඛ්ඛාතාය අධම්මවරියාය. පෙච්චාති ඉතො ගන්ත්වා. අපායං ගච්ඡතීති නිරයාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං නිබ්බත්තති. සුක්කපක්ඛෙපි එසෙච නයො.

5. අනුසොතසුත්තවණ්ණනා

5. පඤ්චමෙ අනුසොතං ගච්ඡතීති අනුසොතගාමී. කිලෙසසොතස්ස පච්චනිකපට්ඨන්තියා පටිසොතං ගච්ඡතීති පටිසොතගාමී. ධීතත්තොති ධීතසභාවො. තිණ්ණොති ඔසං තරිත්වා ධීතො. පාරඬගතොති පරතීරං ගතො. ථලෙ තිට්ඨතීති නිබ්බානථලෙ තිට්ඨති. බ්‍රාහ්මණොති සෙට්ඨො නිද්දොසො. ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. කාමෙ ච පටිසෙවතීති කිලෙසකාමෙහි චත්ථුකාමෙ පටිසෙවති. පාපඤ්ච කම්මං කරොතීති පාපඤ්ච පාණාතිපාතාදිකම්මං කරොති. පාපඤ්ච කම්මං න කරොතීති පඤ්චවෙරකම්මං න කරොති. අයං චූච්චති, භික්ඛවෙ, ධීතත්තොති අයං අනාගාමී පුග්ගලො තස්මා ලොකා පුන පටිසන්ධිවසෙන අනාගමනතො ධීතත්තො නාම.

තණ්හාධිපන්නාති තණ්හාය අධිපන්නා අජ්ඣොත්ථො, තණ්හං වා අධිපන්නා අජ්ඣොගාල්හා. පරිපුණ්ණසෙබොති සික්ඛාපාරිපුරියා ධීතො. අපරිභානධම්මොති අපරිභිතසභාවො. වෙතොචසිප්පත්තොති චිත්තචසිභාවං පත්තො. එවරුපො ඛිණාසවො හොති, ඉධ පන අනාගාමී කථිතො. සමාහිතින්ද්‍රියොති සමාහිතජ්ජින්ද්‍රියො. පරොපරාති පරොවරා උත්තමලාමකා, කුසලාකුසලාති අත්ථො. සමෙච්චාති ඤාණෙන සමාගන්ත්වා. විබුපිතාති විද්ධංසිතා ක්‍රමාපිතා වා. වුසිතබ්බන්තරියොති මග්ගබ්බන්තරියං වසිත්වා ධීතො. ලොකන්තගුති තිට්ඨස්සාපි

ලොකස්ස අන්තං ගතො. පාරගතොති ඡහාකාරෙහි පාරගතො. ඉධ බීණාසවොච කථිතො. ඉති සුත්තෙපි ගාථාසූපි වට්ටව්වට්ටමෙව කථිතං.

6. අප්පස්සුතසුත්තවණ්ණනා

6. ඡට්ඨෙ අනුපපන්නොති අනුපාගතො. සුත්තන්තිආදීසු උභතොව්භඩ්ගනිද්දෙසබන්ධකපරිවාරසුත්තනිපාතමඩ්ගලසුත්තරතනසුත්ත- නාළකසුත්තතුවට්කසුත්තානි, අඤ්ඤම්පි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං සුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං ගෙය්‍යන්ති වෙදිතබ්බං, විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථාවග්ගො. සකලම්පි අභිධම්මපිටකං, නිග්ගාථකසුත්තං, යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨහි අඩ්ඨගෙහි අසඩ්ඨගහිතං බුද්ධවචනං, තං වෙය්‍යාකරණන්ති වෙදිතබ්බං. ධම්මපද-ථෙරගාථා-ථෙරිගාථා සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ච ගාථානි වෙදිතබ්බා. සොමනස්සඤ්ඤාණමයිකගාථාපට්ඨසංයුත්තා ද්වෙඅසීති සුත්තන්තා උදානන්ති වෙදිතබ්බා. “චුත්තඤ්ඤෙන භගවතා” තිආදිනායප්පවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා ඉතිචුත්තකන්ති වෙදිතබ්බා. අපණ්ණකජාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්ච ජාතකසතානි ජාතකන්ති වෙදිතබ්බානි. “චන්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අබ්භතා ධම්මා ආනන්දෙ” තිආදිනායප්පවත්තා සබ්බෙපි අච්ඡරියඅබ්භතධම්මපට්ඨසංයුත්තා සුත්තන්තා අබ්භතධම්මන්ති වෙදිතබ්බා. චූළවෙදල්ලමහාවෙදල්ලසම්මාදිට්ඨිසක්කපඤ්ඤාසඩ්ධාරහාජනියමහාපුණ්ණමසුත්තා දයො සබ්බෙපි වෙදඤ්ච තුට්ඨිඤ්ච ලද්ධා ලද්ධා පුච්ඡිතා සුත්තන්තා වෙදල්ලන්ති වෙදිතබ්බා. න අත්ථමඤ්ඤාය න ධම්මමඤ්ඤායානි අට්ඨකථඤ්ච පාළිඤ්ච අජානිත්වා. ධම්මානුධම්මප්පට්ඨපන්නොති නවලොකුත්තරධම්මස්ස අනුරූපධම්මං සහසීලං පුබ්බභාගපට්ඨපදං න පට්ඨපන්නො හොති. ඉමිනා උපායෙන සබ්බවාරෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. පට්ඨමවාරෙ පනෙත්ථ අප්පස්සුතදුස්සීලො කථිතො, දුතියෙ අප්පස්සුතබීණාසවො, තතියෙ බහුස්සුතදුස්සීලො, චතුත්ථෙ බහුස්සුතබීණාසවො.

සීලෙසු අසමාහිතොති සීලෙසු අපරිපුරකාරී. සීලතො ච සුතෙන වානි සීලභාගෙන ච සුතභාගෙන ච “අයං දුස්සීලො අප්පස්සුතො” ති ඵ්ථං තං ගරහන්තිති අත්ථො. තස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතන්ති තස්ස පුග්ගලස්ස යස්මා තෙන සුතෙන සුතකිච්චං කතං, තස්මා තස්ස සුතං සම්පජ්ජති නාම. නාස්ස සම්පජ්ජතෙති සුතකිච්චස්ස අකතත්තා න සම්පජ්ජති. ධම්මධරන්ති සුතධම්මානං ආධාරභූතං. සප්පඤ්ඤන්ති සුපඤ්ඤං. නෙක්ඛං ජම්බොනදස්සෙවානි ජම්බුනදං චූච්චති ජාතිසුවණ්ණං, තස්ස ජම්බුනදස්ස නෙක්ඛං විය, පඤ්චසුවණ්ණපරිමාණං සුවණ්ණසට්ඨකං වියාති අත්ථො.

7. සොහනසුත්තවණ්ණනා

7. සත්තමෙ වියත්තානි පඤ්ඤාවෙය්‍යන්තියෙන සමන්තාගතා. විනීතානි විනයං උපෙතා සුවිනීතා. විසාරදානි වෙසාරජ්ජෙන සොමනස්සසහගතෙන ඤාණෙන

සමන්තාගතා. ධම්මධරාති සුතධම්මානං ආධාරභූතා. භික්ඛු ව සීලසම්පන්නොති
ගාථාය කිඤ්චාපි එකෙකස්සෙව එකෙකො ගුණො කථිතො, සබ්බෙසං පන සබ්බෙපි
වට්ටන්තිති.

8. වෙසාරජ්ජසුත්තවණ්ණනා

8. අට්ඨමෙ වෙසාරජ්ජානීති එත්ථ සාරජ්ජපටිපක්ඛො වෙසාරජ්ජං, චතුසු
යානෙසු සාරජ්ජාභාවං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උජ්ජන්නසොමනස්සමයඤ්ඤාණස්සෙනං
නාමං. ආසහං යානන්ති සෙට්ඨට්ඨානං උත්තමට්ඨානං. ආසහා වා පුබ්බබුද්ධා,
තෙසං යානන්ති අත්ථො. අපිව ගවසතඡෙට්ඨකො උසහො, ගවසහස්සඡෙට්ඨකො
වසහො. වජ්ජතඡෙට්ඨකො වා උසහො, වජ්ජහස්සඡෙට්ඨකො වසහො,
සබ්බගවසෙට්ඨො සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො
අසනිසතසද්දෙහිපි අසම්පකම්පියො නිසහො, සො ඉධ උසහොති අධිජ්ජෙතො.
ඉදම්පි හි තස්ස පරියායවචනං. උසහස්ස ඉදන්ති ආසහං. යානන්ති චතුහි පාදෙහි
පථවිං. උජ්ජිලෙත්වා වචන්ථානං. ඉදං පන ආසහං වියාති ආසහං. යථෙව හි
නිසහසඬ්ඛාතො උසහො චතුහි පාදෙහි පථවිං. උජ්ජිලෙත්වා අවලට්ඨානෙන තිට්ඨති,
එවං තථාගතොපි චතුහි වෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපථවිං. උජ්ජිලෙත්වා සදෙවකෙ
ලොකෙ කෙනවි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පියො අවලට්ඨානෙන
තිට්ඨති. එවං තිට්ඨමානොව තං ආසහං යානං පටිජානාති උපගච්ඡති න පච්චක්ඛාති,
අත්තති ආරොපෙති. තෙන වුත්තං “ආසහං යානං පටිජානාති”ති.

පරිසාසුති අට්ඨසු පරිසාසු. සීහනාදං නදතීති සෙට්ඨනාදං අභිතනාදං නදති,
සීහනාදසදිසං වා නාදං නදති. අයමත්ථො සීහනාදසුත්තෙන දස්සෙතබ්බො. යථා වා
සීහො සහනතො ව හනනතො ව සීහොති වුවචති, එවං තථාගතො ලොකධම්මානං
සහනතො පරජ්ජවාදානඤ්ච හනනතො සීහොති වුවචති. එවං වුත්තස්ස සීහස්ස
නාදං සීහනාදං. තත්ථ යථා සීහො සීහබලෙන සමන්තාගතො සබ්බත්ථ විසාරදො
විගතලොමහංසො සීහනාදං නදති, එවං තථාගතසීහොපි තථාගතබලෙහි
සමන්තාගතො අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදො විගතලොමහංසො “ඉති රූප”න්තිආදිනා
නයෙන නානාවිධදෙසනාවිලාසසම්පන්නං සීහනාදං නදති. තෙන වුත්තං “පරිසාසු
සීහනාදං නදති”ති.

බ්‍රහ්මවක්කං පවත්තෙතීති එත්ථ බ්‍රහ්මන්ති සෙට්ඨං උත්තමං විසුද්ධං.
වක්කසද්දො පනායං —

“සම්පත්තියං ලක්ඛණෙ ව, රථඬිගෙ ඉරියාපථෙ;
දාතෙ රතනධම්මූර-වක්කාදීසු ව දිස්සති;
ධම්මවක්කෙ ඉධ මතො, තඤ්ච ද්වෙධා විභාවයෙ”.

“චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, වක්කානි, යෙහි සමන්තාගතානං
දෙවමනුස්සාන”න්තිආදීසු (අ. නි. 4.31) හි අයං සම්පත්තියං දිස්සති. “පාදතලෙසු

වක්කානි ජාතානී” ති (දී. නි. 2.35) එත්ථ ලක්ඛණේ. “වක්කංව වහතො පද” න්ති (ධ. ප. 1) එත්ථ රථඞ්ගෙ. “වතුචක්කං නවද්දාර” න්ති (සං. නි. 1.29) එත්ථ ඉරියාපථෙ. “දදං භුඤ්ජ මා ව පමාදො, වක්කං වත්තය සබ්බපාණින” න්ති (ජා. 1.7.149) එත්ථ දාතෙ. “දිබ්බං වක්කරතනං පාතුරහොසී” ති (දී. නි. 2.243; ම. නි. 3.256) එත්ථ රතනවක්කෙ. “මයා පවත්තිතං වක්ක” න්ති (සු. නි. 562) එත්ථ ධම්මවක්කෙ. “ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, වක්කං හමති මත්ථකෙ” ති (ජා. 1.1.104; 1.5.103) එත්ථ උරවක්කෙ. “බුරපරියන්තෙන වෙපි වක්කෙනා” ති (දී. නි. 1.166) එත්ථ පහරණවක්කෙ. “අසනිවිවක්ක” න්ති (දී. නි. 3.61; සං. නි. 2.162) එත්ථ අසනිමණ්ඩලෙ. ඉධ පනායං ධම්මවක්කෙ මනො.

තං පනෙතං ධම්මවක්කං දුට්ඨං හොති පටිවෙධඤාණඤ්ච දෙසනාඤාණඤ්ච. තත්ථ පඤ්ඤාපභාවිතං අත්තනො අරියඵලාවහං පටිවෙධඤාණං, කරුණාපභාවිතං සාවකානං අරියඵලාවහං දෙසනාඤාණං. තත්ථ පටිවෙධඤාණං උප්පජ්ජමානං උප්පන්නන්ති දුට්ඨං. තඤ්ඞි අභිනික්ඛමනතො යාව අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණේ උප්පන්නං නාම. තුස්සිතභවනතො වා යාව මහාබොධිපල්ලඞ්කෙ අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණේ උප්පන්නං නාම. දීපඞ්කරතො පටියාය වා යාව බොධිපල්ලඞ්කෙ අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණේ උප්පන්නං නාම. දෙසනාඤාණම්පි පවත්තමානං පවත්තන්ති දුට්ඨං. තඤ්ඞි යාව අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සොතාපත්තිමග්ගා පවත්තමානං, ඵලක්ඛණේ පවත්තං නාම. තෙසු පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං, දෙසනාඤාණං ලොකියං. උභයම්පි පනෙතං අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං, බුද්ධානංයෙව ඔරසඤාණං.

සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතොති “අහං සම්මාසම්බුද්ධො, සබ්බෙ ධම්මා මයා අභිසම්බුද්ධා” ති ඵලං පටිජානතො තච. අනභිසම්බුද්ධාති ඉමෙ නාම ධම්මා තයා අනභිසම්බුද්ධා. තත්ථ වතාති තෙසු “අනභිසම්බුද්ධා” ති ඵලං දස්සිතධම්මෙසු. සහධම්මෙනාති සහෙතුනා සකාරණෙන වචනෙන. නිමිත්තමෙතන්ති එත්ථ පුග්ගලොපි ධම්මොපි නිමිත්තන්ති අධිප්පෙනො. තං පුග්ගලං න පස්සාමි, යො මං පටිවොදෙස්සති. තං ධම්මං න පස්සාමි, යං දස්සෙත්වා “අයං නාම ධම්මො තයා අනභිසම්බුද්ධො” ති මං පටිවොදෙස්සතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. බෙමජ්ජත්තොති බෙමං පත්තො. සෙසපද්දවයං ඉමස්සෙව වෙච්චනං. සබ්බම්පෙනං වෙසාරජ්ජඤාණමෙව සන්ධාය චුත්තං. දසබ්බස්ස හි “අයං නාම ධම්මො තයා අනභිසම්බුද්ධො” ති වොදකං පුග්ගලං වා වොදනාකාරණං අනභිසම්බුද්ධධම්මං වා අපස්සතො “සභාවබුද්ධොයෙව වත සමානො අහං බුද්ධොස්මිති වදාමි” ති පච්චිවෙක්ඛන්තස්ස බ්ලවතරං සොමනස්සං උප්පජ්ජති, තෙන සම්පයුත්තං ඤාණං වෙසාරජ්ජං නාම. තං සන්ධාය “බෙමජ්ජත්තො” තිආදිමාහ. ඵලං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අන්තරායිකා ධම්මාති එත්ථ පන අන්තරායං කරොන්තිති අන්තරායිකා. තෙ අත්ථතො සඤ්චිච්ච වීතික්කන්තා සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා. සඤ්චිච්ච වීතික්කන්තං හි අන්තමසො දුක්ඛට්ඨබ්බාසිතම්පි මග්ගඵලානං අන්තරායං කරොති. ඉධ පන

මෙවුනටම මො අධිප්පෙනො. මෙවුනං සෙවනො හි යස්ස කස්සපි නිස්සංසයමෙව මග්ගඵලානං අත්තරායො හොති.

යස්ස බො පන තෙ අත්ථායාති රාගක්ඛයාදිසු යස්ස අත්ථාය. ධම්මො දෙසිතොති අසුභභාවනාදිධම්මො කථිතො. තත්ථ වත මන්ති තස්මිං අනියායාතිකධම්මෙ මං. සෙසං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වාදපථාති වාදායෙව. පුට්ඨති බහු. සිතාති උපනිබ්ඳ්ඛා අභිසඬ්ඛතා. අථ වා පුට්ඨස්සිතාති පුට්ඨභාවං සිතා උපගතා, පුට්ඨි වා සිතාතිපි පුට්ඨස්සිතා. යං නිස්සිතාති එතරහිපි යං වාදපථං නිස්සිතා. න තෙ භවන්තීති තෙ වාදපථා න භවන්ති හිජ්ජන්ති විනස්සන්ති. ධම්මවක්කන්ති දෙසනාඤාණස්සපි පටිවෙධඤාණස්සපි එතං නාමං. තෙසු දෙසනාඤාණං ලොකියං, පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං. කෙවලීති සකලගුණසමන්තාගතො. තාදිසන්ති තථාපිධං.

9. තණ්හුප්පාදසුත්තවණ්ණනා

9. නවමෙ උප්පජ්ජති එතෙසුති උප්පාදා. කා උප්පජ්ජති? තණ්හා. තණ්හාය උප්පාදා තණ්හුප්පාදා, තණ්හාවත්ථුති තණ්හාකාරණානීති අත්ථො. විවරහෙතූති “කත්ථ මනාපං විවරං ලභිස්සාමි”ති විවරකාරණා උප්පජ්ජති. ඉතිභවාභවහෙතූති එත්ථ ඉතීති නිදස්සනත්ථෙ නිපාතො. යථා විවරාදිහෙතූ, එවං භවාභවහෙතූපිති අත්ථො. භවාභවොති චෙත්ථ පණිතතරාති සජ්ජිතවනීතාදීති අධිප්පෙනාති. සම්පත්තිභවෙසු පණිතතරපණිතතමභවොතිපි වදන්තියෙව.

තණ්හාදුතියොති අයඤ්ඡි සත්තො අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙ සංසරන්තො න එකකොව සංසරති, තණ්හං පන දුතියිකං ලහන්තොව සංසරති. තෙන චුත්තං “තණ්හාදුතියො”ති. ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවන්ති එත්ථ ඉත්ථභාවො නාම අයං අත්තභාවො, අඤ්ඤථාභාවො නාම අනාගතත්තභාවො. එවරුපො වා අඤ්ඤොපි අත්තභාවො ඉත්ථභාවො නාම, න එවරුපො අඤ්ඤථාභාවො නාම. තං ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං. සංසාරන්ති ඛන්ධධාතුආයතනානං පටිපාටිං. නාතිවත්තතීති නාතික්කමති. එවමාදීනවං ඤත්වාති එවං අතීතානාගතපච්චුප්පන්තෙසු ඛන්ධෙසු ආදීනවං ජානිත්වා. තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවන්ති තණ්හං ව “අයං වට්ටදුක්ඛසම්භූතො සභාවො කාරණ”න්ති එවං ජානිත්වා. එත්තාවතා ඉමස්ස හික්ඛුතො විපස්සනං වඩ්ඤේත්වා අරහත්තං පත්තභාවො දස්සිතො. ඉදානි තං ඛිණාසවං ටොමෙත්තො විතතණ්ණොතිආදිමාහ. තත්ථ අනාදානොති නිග්ගහණො. සතො හික්ඛු පරිබ්බපෙති සතිසම්පජ්ඤාඤෙ වෙසුල්ලප්පත්තො ඛිණාසවො හික්ඛු සතො සම්පජානො වරෙයා විහරෙයාති අත්ථො. ඉති සුත්තන්තෙ වට්ටං කථෙත්වා ගාථාසු වට්ටවිවට්ටං කථිතන්ති.

10. යොගසුත්තවණ්ණනා

10. දසමෙ වට්ටස්මිං යොජෙන්නීති යොගා. කාමයොගොති ආදීසු

පඤ්චකාමගුණිකො රාගො කාමයොගො. රූපාරූපභවෙසු ඡන්දරාගො භවයොගො, තථා ක්‍රිකානිකන්ති. සස්සතදිට්ඨිසහගතො ව රාගො ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො ව දිට්ඨියොගො. චතුසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණං අවිජ්ජායොගො. කාමෙසු වා යොජෙන්නී කාමයොගො. භවෙසු යොජෙන්නී භවයොගො. දිට්ඨිසු යොජෙන්නී දිට්ඨියොගො. අවිජ්ජාය යොජෙන්නී අවිජ්ජායොගොති හෙට්ඨා චුත්තධම්මානංයෙවෙනං අධිවචනං.

ඉදානි තෙ විත්ථාරෙත්වා දස්සෙන්නො කතමො ව, භික්ඛවෙතිආදිමාහ. තත්ථ සමුදයන්ති උප්පන්නිං. අත්ථභිගමන්ති හෙදං. අස්සාදන්ති මධුරභාවං. ආදීනවන්ති අමධුරභාවං දොසං. නිස්සරණන්ති නිස්සට්ඨාවං. කාමෙසුති වත්ථුකාමෙසු. කාමරාගොති කාමෙ ආරබ්භ උප්පන්නරාගො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. අනුසෙතීති නිබ්බත්තති. අයං චුච්චති, භික්ඛවෙ, කාමයොගොති, භික්ඛවෙ, ඉදං කාමෙසු යොජනකාරණං ඛන්ධනකාරණං චුච්චතීති එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එස්සායතනානන්ති වක්ඛාදීනං වක්ඛුසම්ඵස්සාදිකාරණානං. අවිජ්ජා අඤ්ඤාණන්ති ඤාණපටිපක්ඛභාවෙන අඤ්ඤාණසඬ්ඛාතා අවිජ්ජා. ඉති කාමයොගොති එත්ථ ඉති සද්දො චතුහිපි යොගෙහි සද්ධිං යොජෙතබ්බො “එවං කාමයොගො, එවං භවයොගො” ති. සංයුත්තොති පරිවාරිතො. පාපකෙහීති ලාමකෙහි. අකුසලෙහීති අකොසල්ලසම්භූතෙහි. සංකිලෙසිකෙහීති සංකිලෙසනකෙහි, පසන්නස්ස විත්තස්ස පසන්නභාවදුසකෙහීති අත්ථො. පොනොබ්භවිකෙහීති පුනබ්භවතිබ්බත්තකෙහි. සදරෙහීති සදරථෙහි. දුක්ඛවිපාකෙහීති විපාකකාලෙ දුක්ඛූප්පාදකෙහි. ආයතිං ජාතිජරාමරණිකෙහීති අනාගතෙ පුනප්පුනං ජාතිජරාමරණනිබ්බත්තකෙහි. තස්මා අයොගක්ඛෙමීති චුච්චතීති යස්මා අප්පහීනයොගො පුග්ගලො එතෙහි ධම්මෙහි සම්පයුත්තො හොති, තස්මා චතුහි යොගෙහි ඛෙමං නිබ්බානං අනාධිගතත්තා න යොගක්ඛෙමීති චුච්චති.

විසංයොගොති විසංයොජනකාරණානි. කාමයොගවිසංයොගොති කාමයොගතො විසංයොජනකාරණං. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ අසුභජ්ඣානං කාමයොගවිසංයොගො, තං පාදකං කත්වා අධිගතො අනාගාමිමග්ගො එකන්තෙනෙව කාමයොගවිසංයොගො නාම. අරහත්තමග්ගො භවයොගවිසංයොගො නාම, සොනාපත්තිමග්ගො දිට්ඨියොගවිසංයොගො නාම, අරහත්තමග්ගො අවිජ්ජායොගවිසංයොගො නාම. ඉදානි තෙ විත්ථාරවසෙන දස්සෙන්නො කතමො ව, භික්ඛවෙතිආදිමාහ. තස්සත්ථො චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

භවයොගෙන චුහයන්ති භවයොගෙන ව සංයුත්තා, කිඤ්චි භියො උභයෙනාපි සම්පයුත්තා, යෙන කෙනචි යොගෙන සමන්තාගතාති අත්ථො. පුරක්ඛතාති පුරතො කතා, පරිවාරිතා වා. කාමෙ පරිඤ්ඤායාති දුට්ඨෙපි කාමෙ පරිජානිත්වා. භවයොගඤ්ච සබ්බසොති භවයොගඤ්ච සබ්බමෙව පරිජානිත්වා. සමුභවිවාති

සමූහනිත්වා. විරාජයන්ති විරාජෙන්තො, විරාජන්වා වා. “විරාජෙන්තො” ති හි
චුත්තෙ මග්ගො කථිතො හොති, “විරාජන්වා” ති චුත්තෙ එලං. මුනීති
බිණාසවමුනි. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙපි ගාථාසූපි වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතන්ති.

භණ්ඩගාමවග්ගො පඨමො.

2. වරවග්ගො

1. වරසුත්තවණ්ණනා

11. දුතියස්ස පඨමෙ අධිවාසෙතීති විත්තං අධිරොපෙන්වා වාසෙති. නප්පජ්ඣතීති
න පරිච්චජති. න විනොදෙතීති න නිහරති. න ඛ්‍යන්තීකරොතීති න විගන්තං
පරිච්ඡින්නපරිවටුමං කරොති. න අනභාවං ගමෙතීති න අනුභාවං අවධිසීං විනාසං
ගමෙති. වරම්පීති වරන්තොපි. අනාතාපීති නිබ්බිරියො. අනොත්තාපීති
උපවාදභයරහිතො. සත්තන්ති නිව්චං. සමිතන්ති නිරන්තරං. එවං සබ්බත්ථ අත්ථං
ඤ්ඤත්වා සුක්කපක්ඛෙ චුත්තවිපරියායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ගාථාසූ ගෙහනිස්සිතන්ති කිලෙසනිස්සිතං. මොහනෙයොසුති මොහජනකෙසු
ආරම්මණෙසු. අභබ්බොති අභාජනභූතො. චුට්ඨං සම්බොධිමුත්තමන්ති
අරහත්තමග්ගසංඛාතං උත්තමඤ්ඤාණං චුසිතුං.

2. සිලසුත්තවණ්ණනා

12. දුතියෙ සම්පන්නසීලාති පරිපුණ්ණසීලා. සම්පන්නපාතිමොක්ඛාති
පරිපුණ්ණපාතිමොක්ඛා. පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තාති පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙන
සංවුත්තා පිහිතා උපෙතා හුත්වා විහරං. ආචාරගොචරසම්පන්නාති ආචාරෙන ව
ගොචරෙන ව සම්පන්නා සමුපාගතා භවං. අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසුති
අණුප්පමාණෙසු දොසෙසු. භයදස්සාවිනොති තාති අණුමත්තාති වජ්ජාති භයතො
දස්සනසීලා. සමාදාය සික්ඛට්ඨ සික්ඛාපදෙසුති සබ්බසික්ඛාකොට්ඨාසෙසු
සමාදාතබ්බං සමාදාය ගහෙන්වා සික්ඛට්ඨ. “සම්පන්නසීලානං...පෙ....
සික්ඛාපදෙසු” ති එත්තකෙන ධම්මක්ඛානෙන සික්ඛත්තයෙ සමාදාපෙන්වා වෙච
පටිලද්ධගුණෙසු ව වණ්ණං කට්ඨත්වා ඉදානි උත්තරි කාතබ්බං දස්සෙන්තො
කිම්ස්සානිආදිමාහ. තත්ථ කිම්ස්සාති කිං භවෙය්‍ය.

යතං චරෙති යථා වරන්තො යතො හොති සංයතො, එවං චරෙය්‍ය. එස නයො
සබ්බත්ථ. අවිජේති නිසීදෙය්‍ය. යතමෙනං පසාරයෙති යං අභිගප්චිවඨිගං පසාරෙය්‍ය,
තං යතං සංයතමෙව කත්වා පසාරෙය්‍ය. උද්ධන්ති උපරි. තිරියන්ති මජ්ඣං.
අපාචිනන්ති අධො. එත්තාවතා අතීතා පච්චුප්පන්නා අනාගතා ව පඤ්චක්ඛන්තා
කථිතා. යාවතාති පරිච්ඡෙදවචනං. ජගතො ගතීති ලොකස්ස නිජ්ජන්ති.
සමවෙක්ඛිතා ව ධම්මානං, බන්ධානං උදයබ්බයන්ති එතෙසං සබ්බලොකෙ

අතිතාදිහෙදානං පඤ්චක්ඛන්ධධම්මානං උදයඤ්ච වයඤ්ච සමචෙක්ඛිතා.
 “පඤ්චක්ඛන්ධානං උදයං පස්සන්තො පඤ්චවිසති ලක්ඛණානි පස්සති, වයං
 පස්සන්තො පඤ්චවිසති ලක්ඛණානි පස්සති” ති චුත්තෙහි සමපඤ්ඤාසාය
 ලක්ඛණෙහි සම්මා අවෙක්ඛිතා හොති. චෙතොසමට්ඨාමිච්ඡන්ති චිත්තසමට්ඨස්ස
 අනුච්ඡවිකං පටිපදං. සික්ඛමානන්ති පටිපජ්ජමානං, පුරයමානන්ති අත්ථො.
 පහිතත්තොති පෙසිතත්තො. ආහුති කට්ඨයන්ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. ඉමස්මිං
 පන සුත්තෙ සිලං මිස්සකං කට්ඨන්වා ගාථාසු බිණාසවො කටීතො.

3. පධානසුත්තවණ්ණනා

13. තතියෙ සම්මජ්ජපධානානීති සුන්දරපධානානි උත්තමවීරියානි.
 සම්මජ්ජපධානානි පරිපුණ්ණවීරියා. මාරධෙය්‍යාහිභූතානි තෙභූමකචට්ටසඬ්ඛානං
 මාරධෙය්‍යං අභිභවිත්වා සමතික්කමිත්වා යීතා. තෙ අසිතානි තෙ බිණාසවා
 අනිස්සිතා නාම. ජාතිමරණභයස්සාති ජාතිඤ්ච මරණඤ්ච පටිච්ච
 උප්පජ්ජනකභයස්ස, ජාතිමරණසඬ්ඛාතස්සෙව වා භයස්ස. පාරගුති පාරඬ්ගතා. තෙ
 තුසිතානි තෙ බිණාසවා තුට්ඨා නාම. ඡේත්වා මාරං සවාහිනින්ති සසෙනකං මාරං
 ජිනිත්වා යීතා. තෙ අනෙජාති තෙ බිණාසවා තණ්හාසඬ්ඛාතාය ඵජාය අනෙජා
 නිච්චලා නාම. නමුච්චලන්ති මාරබලං. උපානිවත්තානි අතික්කන්තා. තෙ සුඛිතානි
 තෙ බිණාසවා ලොකුත්තරසුඛෙන සුඛිතා නාම. තෙනෙවාහ –

“සුඛිතා වත අරහන්තො, තණ්හා නෙසං න විජ්ජති;
 අස්මිමානො සමුච්ඡින්නො, මොහජාලං පදාලිත” න්ති. (සං. නි. 3.76);

4. සංවරසුත්තවණ්ණනා

14. චතුත්ථෙ පධානානීති වීරියානි. සංවරජ්ජපධානන්ති චක්ඛාදීනි සංවරන්තස්ස
 උප්පන්නවීරියං. පහානජ්ජපධානන්ති කාමචිතක්කාදයො පජහන්තස්ස
 උප්පන්නවීරියං. භාවනාජ්ජපධානන්ති සම්බොජ්ඣාදිගෙ භාවෙන්තස්ස
 උප්පන්නවීරියං. අනුරක්ඛණාජ්ජපධානන්ති සමාධිනිමිත්තං අනුරක්ඛන්තස්ස
 උප්පන්නවීරියං.

විචෙකනිස්සිතන්තිආදීසු විචෙකො, විරාගො, නිරොධොති තිණ්ඨි නිබ්බානස්ස
 නාමානි. නිබ්බානං හි උපධිවිචෙකත්තා විචෙකො, තං ආගම්ම රාගාදයො
 විරජ්ජන්තිති විරාගො, නිරුජ්ඣන්තිති නිරොධො. තස්මා විචෙකනිස්සිතන්තිආදීසු
 ආරම්මණවසෙන වා අධිගන්තබ්බවසෙන වා නිබ්බානනිස්සිතන්ති අත්ථො.

වොස්සග්ගපරිණාමින්නි ඵත්ථ ද්වෙ වොස්සග්ගා – පරිච්චාගවොස්සග්ගො ව
 පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො ව. තත්ථ විපස්සනා තද්ධිගවසෙන කිලෙසෙ ව ඛන්ධෙ ව
 රාගං පරිච්චජ්ජති පරිච්චාගවොස්සග්ගො. මග්ගො ආරම්මණවසෙන නිබ්බානං
 පක්ඛන්දනිති පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො. තස්මා වොස්සග්ගපරිණාමින්නි යථා
 භාවියමානො සතිසම්බොජ්ඣාදිගො වොස්සග්ගත්ථාය පරිණාමති,

විපස්සනාභාවඤ්ච මග්ගභාවඤ්ච පාපුණානි, එවං තං භාවෙතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. භද්දකන්ති ලද්ධකං. සමාධිනිමිත්තං වුව්වති අට්ඨිකසඤ්ඤාදිවසෙන අධිගතො සමාධියෙව. අනුරක්ඛතීති සමාධිපාරිපත්ථිකධම්මෙ රාගදොසමොහෙ සොධෙත්තො රක්ඛති. එත්ථ ච අට්ඨිකසඤ්ඤාදිකා පඤ්චෙව සඤ්ඤා වුත්තා, ඉමස්මිං පන යානෙ දසපි අසුභානි විත්ථාරෙත්වා කථෙතඛිබ්බානි. තෙසං විත්ථාරො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.102 ආදයො) වුත්තොයෙව. ගාථාය සංවරාදිනිජ්ඣාදකං වීරියමෙව වුත්තං. ඛයං දුක්ඛස්ස පාපුණොති දුක්ඛක්ඛයසඛිබ්බාතං අරහත්තං පාපුණොයානි.

5. පඤ්ඤත්තිසුත්තවණ්ණනා

15. පඤ්චමෙ අග්ගපඤ්ඤත්තියොති උත්තමපඤ්ඤත්තියො. අත්තභාවීනන්ති අත්තභාවවන්තානං. යදිදං රාහු අසුරින්දොති යො එස රාහු අසුරින්දො අයං අග්ගොති. එත්ථ රාහු කිර අසුරින්දො චත්තාරි යොජනසහස්සානි අට්ඨ ව යොජනසතානි උච්චො, බාහන්තරමස්ස ද්වාදසයොජනසතානි, හත්ථතලපාදතලානං පුපුලතා තීණි යොජනසතානි. අඛිගුලිපඛිබ්බානි පණ්ණාස යොජනානි, හමුකන්තරං පණ්ණාසයොජනං, නලාටං තියොජනසතං, සීසං නවයොජනසතං. කාමභොගීනං යදිදං රාජා මන්ධාතානි යො එස රාජා මන්ධාතා නාම, අයං දිබ්බෙපි මානුසකෙපි කාමෙ පරිභුඤ්ජනකානං සත්තානං අග්ගො නාම. එස හි අසඬ්ඛෙයායුකෙසු මනුස්සෙසු නිබ්බත්තිත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණ්ණෙ හිරඤ්ඤවස්සං වස්සාපෙත්තො මානුසකෙ කාමෙ දීඝරත්තං පරිභුඤ්ජී. දෙවලොකෙ පන යාව ඡත්තිංසාය ඉන්ද්‍රානං ආයුජ්ජමාණං, තාව පණීතෙ කාමෙ පරිභුඤ්ජීති කාමභොගීනං අග්ගො නාම ජාතො. ආධිපතෙයානන්ති අධිපතිට්ඨානං ඡෙට්ඨකට්ඨානං කරොන්තානං. තථාගතො අග්ගමක්ඛායතීති ලොකියලොකුත්තරෙහි ගුණෙහි තථාගතො අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමො අක්ඛායති.

ඉද්ධියා යසසා ජලන්ති දිබ්බසම්පත්තිසම්ද්ධියා ච පරිවාරසඛිබ්බාතෙන යසසා ච ජලන්තානං. උද්ධං තිරියං අපාවීනන්ති උපරි ව මජ්ඣෙ ච හෙට්ඨා ව. යාවතා ජගතො ගතීති යත්තකා ලොකනිජ්ඣත්ති.

6. සොබුම්මසුත්තවණ්ණනා

16. ඡට්ඨෙයෙ සොබුම්මානීති සුබුමලක්ඛණපට්ඨිඤ්ඤාකානි ඤාණානි. රූපසොබුම්මෙන සමන්තාගතො භොතීති රූපෙ සණ්ඨසුබුමලක්ඛණපරිග්ගාහකෙන ඤාණෙන සමන්තාගතො භොති. පරමෙතානි උත්තමෙන. තෙන ච රූපසොබුම්මෙනාති තෙන යාව අනුලොමභාවං පත්තෙන සුබුමලක්ඛණපරිග්ගාහකඤාණෙන. න සමනුපස්සතීති නත්ථිභාවෙනෙව න පස්සති. න පත්ථෙතීති නත්ථිභාවෙනෙව න පත්ථෙති. වෙදනාසොබුම්මාදීසුපි එසෙව නයො.

රූපසොබුම්මතං ඤාත්වාති රූපක්ඛන්ධස්ස සංඝභස්සබ්බමලක්ඛණපරිග්ගාහකෙන ඤාණෙන සුබ්බමතං ජානිත්වා. වෙදනානඤ්ච සම්භවන්ති වෙදනාක්ඛන්ධස්ස ච පහවං ජානිත්වා. සඤ්ඤා යතො සමුදෙතීති යස්මා කාරණා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සමුදෙති නිබ්බන්තති, තඤ්ච ජානිත්වා. අත්ථං ගච්ඡති යත්ථ වාති යස්මිං යානෙ නිරුජ්ඣති, තඤ්ච ජානිත්වා. සඬබ්බරෙ පරතො ඤාත්වාති සඬබ්බරක්ඛන්ධං අනිච්චතාය ලුප්ජනභාවෙන පරතො ජානිත්වා. ඉමිනා හි පදෙන අනිච්චානුපස්සනා කථිතා. දුක්ඛතො නො ච අත්තතොති ඉමිනා දුක්ඛානත්තානුපස්සනා. සත්තොති කිලෙසසන්තතාය සත්තො. සන්තිපදෙ රතොති නිබ්බානෙ රතො. ඉති සුත්තන්තෙ චතුස්ස යානෙස්ස විපස්සනාව කථිතා, ගාථාස්ස ලොකුත්තරධම්මොපිති.

7. පයමඅගතිසුත්තවණ්ණනා

17-19. සත්තමෙ අගතිගමනානීති නගතිගමනානි. ඡන්දාගතිං ගච්ඡතිති ඡන්දෙන අගතිං ගච්ඡති, අකත්තබ්බං කරොති. සෙසෙස්සපි එසෙව නයො. ඡන්දා දොසා භයා මොහාති ඡන්දෙන, දොසෙන, භයෙන, මොහෙන. අනිච්ඡතීති අතික්කමති. අට්ඨමං උත්තානමෙව. නවමෙ තථාබුජ්ඣනකානං වසෙන ද්විහිපි නයෙහි කථිතං.

10. භත්තුද්දෙසකසුත්තවණ්ණනා

20. දසමෙ භත්තුද්දෙසකොති සලාකභත්තාදීනං උද්දෙසකො. කාමෙස්ස අසංයතාති වත්ථුකාමෙස්ස කිලෙසකාමෙහි අසංයතා. පරිසාකසටො ච පනෙස වුව්චතීති අයඤ්ච පන සො එවරූපා පරිසාකච්චරො නාම වුව්චතීති අත්ථො. සමමණනාති බුද්ධසමමණෙන. පරිසාය මණ්ඩො ච පනෙස වුව්චතීති අයං එවරූපා පරිසා විජ්ජසන්නෙන පරිසාමණ්ඩොති වුව්චතීති.

චරවග්ගො දුතියො.

3. උරුවෙලවග්ගො

1. පයමඋරුවෙලසුත්තවණ්ණනා

21. තතියස්ස පයමෙ උරුවෙලායන්ති එත්ථ උරුවෙලාති මහාවෙලා, මහාවාලිකරාසීති අත්ථො. අථ වා උරුති වාලුකා වුව්චති, වෙලාති මරියාදා. වෙලාතික්කමනභෙතු ආහටා උරු උරුවෙලාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ දසසභස්සා කුලපුත්තා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිං පදෙසෙ විහරන්තා එකදිවසං සන්නිපතිත්වා කතිකචත්තං අකංසු – “කායකම්මචජිකම්මානි නාම පරෙසම්පි පාකටානි භොන්ති, මනොකම්මං පන අපාකටං. තස්මා යො කාමචිතක්කං වා ඛ්‍යාපාදචිතක්කං වා විහිංසාචිතක්කං වා චිතක්කෙති, තස්ස අඤ්ඤො වොදකො නාම නත්ථි. සො අත්තනාව අත්තානං

වොදෙත්වා පත්තපුටෙන වාලුකං ආහරිත්වා ඉමස්මිං යානෙ ආකිරතු, ඉදමස්ස දණ්ඩකම්මි”න්ති. තතො පටියාය යො තාදිසං විතක්කං විතක්කෙති, සො තත්ථ පත්තපුටෙන වාලුකං ආකිරති, එවං තත්ථ අනුක්කමෙන මහාවාලුකරාසි ඡාතො. තතො නං පච්ඡිමා ජනතා පරික්ඛිපිත්වා චෙතියට්ඨානමකාසි, තං සන්ධාය චුත්තං – “උරුවෙලාති මහාවෙලා, මහාවාලිකරාසිති අත්ථො”ති. තමෙව සන්ධාය චුත්තං – “අථ වා උරුති වාලුකා චුච්චති, වෙලාති මරියාදා, වෙලාතික්කමනහෙනු ආහටා උරු උරුවෙලාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො”ති.

නඡ්ඡා නෙරඤ්ජරාය තීරෙති උරුවෙලගාමං නිස්සාය නෙරඤ්ජරානදීතීරෙ විහරාමීති දස්සෙති. අප්පාලනිග්‍රොධෙති අප්පාලකා තස්ස නිග්‍රොධස්ස ඡායාය නිසිදන්තිපි තිට්ඨන්තිපි, තස්මා සො අප්පාලනිග්‍රොධොත්ථෙව සඬ්ඛං ගතො, තස්ස හෙට්ඨාති අත්ථො. පට්ඨානිසම්බුද්ධොති සම්බුද්ධො හුත්වා පට්ඨමෙව. උද්දාදීති අයං විතක්කො පඤ්චමෙ සත්තාහෙ උද්දාදි. කස්මා උද්දාදීති? සබ්බබුද්ධානං ආවිණ්ණත්තා වෙව පුබ්බාසෙවනතාය ව. තත්ථ පුබ්බාසෙවනාය පකාසනත්ථං තිත්තිරජාතකං ආහරිතබ්බං. හත්ථිවානරතිත්තිරා කිර එකස්මිං පදෙසෙ විහරන්තා “යො අම්භාකං මහල්ලකො, තස්මිං සගාරවා විහරිස්සාමා”ති නිග්‍රොධං දස්සෙත්වා “කො නු බො අම්භාකං මහල්ලකො”ති වීමංසන්තා තිත්තිරස්ස මහල්ලකභාවං ඤාත්වා තස්ස ඡෙට්ඨාපවායනකම්මං කත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගා සම්මොදමානා විහරිත්වා සග්ගපරායණා අහෙසුං. තං කාරණං ඤාත්වා රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා ඉමං ගාථමාහ –

“යෙ වුඩ්ඨමපවායන්ති, නරා ධම්මස්ස කොවිදා;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ව සුග්ගති”ති. (ජා. 1.1.37);

එවං අහෙනුකතිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තොපි තථාගතො සගාරවවාසං රොවෙසි, ඉදානි කස්මා න රොවෙස්සතීති. අගාරවොති අඤ්ඤස්මිං ගාරවරහිතො, කඤ්චි ගරුට්ඨානෙ අට්ඨපෙත්වාති අත්ථො. අප්පතිස්සොති පතිස්සයරහිතො, කඤ්චි ඡෙට්ඨකට්ඨානෙ අට්ඨපෙත්වාති අත්ථො. සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වාති එත්ථ සම්මතපාපබාහිතපාපායෙව සමණබ්‍රාහ්මණා අධිප්පෙතා. සක්කත්වා ගරුං කත්වාති සක්කාරඤ්ඤෙව කත්වා ගරුකාරඤ්ච උපට්ඨපෙත්වා.

සදෙවකෙ ලොකෙතිආදීසු සද්ධිං දෙවෙහි සදෙවකෙ. දෙවග්ගහණෙන චෙත්ථ මාරබ්‍රහ්මෙසු ගහිතෙසුපි මාරො නාම වසවත්තී සබ්බෙසං උපරි වසං වත්තෙති, බ්‍රහ්මා නාම මහානුභාවො, එකඬ්ගලියා එකස්මිං චක්කවාලසහස්සෙ ආලොකං එරති, ද්විතී ද්විසු, දසහි අඬ්ගලීහි දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු ආලොකං එරති. සො ඉමිනා සීලසම්පන්නතරොති වත්තුං මා ලහන්තුති සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙති විසුං චුත්තං. තථා සමණා නාම එකනිකායාදිවසෙන බහුස්සුතා සීලවත්තො පණ්ඩිතා, බ්‍රාහ්මණාපි වත්ථුච්ඡිජාදිවසෙන බහුස්සුතා පණ්ඩිතා. තෙ ඉමිනා සම්පන්නතරාති වත්තුං මා ලහන්තුති සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජායාති චුත්තං. සදෙවමනුස්සායාති ඉදං පන නිජ්ජදෙසතො දස්සනත්ථං ගහිතමෙව ගහෙත්වා චුත්තං. අපිචෙත්ථ පුරිමානි

තීණි පදානි ලොකවසෙන චුත්තානි, පච්ඡිමානි ද්වෙ පජාවසෙන.

සීලසම්පන්නතරන්ති සීලෙන සම්පන්නතරං, අධිකතරන්ති අත්ථො. එත්ථ ච සීලාදයො චත්තාරො ධම්මා ලොකියලොකුත්තරා කථිතා, විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං ලොකියමෙව. පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණමෙව හෙතං. පාතුරහොසීති “අයං සත්ථා අවිචිතො යාව භවග්ගා සීලාදීහි අත්තනා අධිකතරං අපස්සන්තො ‘මයා පටිවිද්ධනවලොකුත්තරධම්මමෙව සක්කත්වා උපනිස්සාය විහරිස්සාමි’ ති චිත්තෙනි, කාරණං භගවා චිත්තෙනි, අත්ථං වුඨ්ඨිං විසෙසං චිත්තෙනි, ගච්ඡාමිස්ස උස්සාහං ජනෙස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා පුරතො පාකටො අහොසි, අභිමුඛෙ අට්ඨාසීති අත්ථො.

විහංසු විහරන්ති වානි එත්ථ යො වදෙය්‍ය – “විහරන්තීති වචනතො පච්චුප්පන්නෙපි බහු බුද්ධා” ති, සො “භගවාපි භන්තෙ එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො” ති ඉමිනා වචනෙන පටිබාහිතබ්බො.

“න මෙ ආචරියො අත්ථි, සද්දියො මෙ න විජ්ජති;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලො” ති. (මහාව. 11; ම. නි. 2.341) –

ආදීහි චස්ස සුත්තෙහි අඤ්ඤාසං බුද්ධානං අභාවො දීපෙනබ්බො. තස්මාති යස්මා සබ්බෙපි බුද්ධා සද්ධම්මගරුතො, තස්මා. මහත්තමහිකඨ්ඨිකාති මහත්තභාවං පත්ථයමානෙන. සරං බුද්ධාන සාසනන්ති බුද්ධානං සාසනං සරන්තෙන.

යතොති යස්මිං කාලෙ. මහත්තෙන සමන්තාගතොති රත්තඤ්ඤුමහත්තං වෙජුල්ලමහත්තං බ්‍රහ්මවරියමහත්තං ලාභග්ගමහත්තන්ති ඉමිනා චතුබ්බිධෙන මහත්තෙන සමන්තාගතො. අථ මෙ සඨසෙපි ගාරවොති අථ මය්හං සඨසෙපි ගාරවො ජාතො. කිස්මිං පන කාලෙ භගවතා සඨසෙ ගාරවො කතොති? මහාපජාපනියා දුස්සයුගදානකාලෙ. තදා හි භගවා අත්තනො උපනීතං දුස්සයුගං “සඨසෙ, ගොතමි, දෙහි, සඨසෙ තෙ දින්තො අභඤ්චෙව පුජිතො භවිස්සාමි සඨසො වා” ති වදන්තො සඨසෙ ගාරවං අකාසි නාම.

2. දුතියඋරුවෙලසුත්තවණ්ණනා

22. දුතියෙ සම්බහුලාති බහුකා. බ්‍රාහ්මණාති හුහුක්කජාතිකෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං ආගතා බ්‍රාහ්මණා. ජිණ්ණාති ජරාජිණ්ණා. වුඨ්ඨාති වයොවුද්ධා. මහල්ලකාති ජාතිමහල්ලකා. අද්ධගතාති තයො වයෙ අද්ධෙ අතික්කන්තා. සුතමෙතන්ති අම්භෙහි සුතං එතං. තයිදං හො, ගොතම, තට්ඨොති හො, ගොතම, එතං අම්භෙහි සුතකාරණං තථා එව. තයිදං හො, ගොතම, න සම්පන්නමෙවාති තං එතං අභිවාදනාදිඅකරණං අනනුච්ඡවිකමෙව.

අකාලවාදීතිආදීසු අකාලෙ වදන්ති අකාලවාදී. අසභාවං වදන්ති අභූතවාදී. අනත්ථං වදන්ති, නො අත්ථන්ති අනත්ථවාදී. අධම්මං වදන්ති, නො ධම්මන්ති

අධම්මවාදී. අවිනයං වදති, නො විනයන්ති අවිනයවාදී. අනිධානවතිං වාවං භාසිතාති
න හදයෙ නිධෙතබ්බසුත්තකං වාවං භාසිතා. අකාලෙනාති කථෙතුං
අයුත්තකාලෙන. අනපදෙසන්ති අපදෙසරහිතං, සාපදෙසං සකාරණං කත්වා න
කථෙති. අපරියන්තවතින්ති පරියන්තරහිතං, න පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා කථෙති.
අනත්ථසංහිතන්ති න ලොකියලොකුත්තරඅත්ථනිස්සිතං කත්වා කථෙති. බාලො
ථෙරොත්ථෙව සඬබං ගච්ඡතීති අන්ධබාලො ථෙරොති සඬබං ගච්ඡති.

කාලවාදීතිආදීනි චුත්තපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බාති. පණ්ඩිතො ථෙරොත්ථෙව
සඬබං ගච්ඡතීති පණ්ඩිවචෙන සමන්තාගතත්තා පණ්ඩිතො, ථීරභාවජ්ජත්තියා
ථෙරොති සඬබං ගච්ඡති.

බහුස්සුතො හොතීති බහුං අස්ස සුතං හොති, නවඬගං සත්ථුසාසනං
පාළිඅනුසන්ධිපුබ්බාපරවසෙන උග්ගහිතං හොතීති අත්ථො. සුතධරොති සුතස්ස
ආධාරභූතො. යස්ස හි ඉතො ගහිතං ඉතො පලායති, ඡිද්දසංථෙ උදකං විය න තිට්ඨති,
පරිසමජ්ඣෙ එකසුත්තං වා ජාතකං වා කථෙතුං වා වාචෙතුං වා න සක්කොති, අයං
න සුතධරො නාම. යස්ස පන උග්ගහිතං බුද්ධවචනං උග්ගහිතකාලසදිසමෙව
හොති, දසපි වීසතිපි වස්සානි සජ්ඣායං අකරොන්තස්ස නෙව නස්සති, අයං
සුතධරො නාම. සුතසන්නිවයොති සුතස්ස සන්නිවයභූතො. යස්ස හි සුතං
හදයමඤ්ජුසාය සන්නිවිතං සිලාය ලෙබා විය සුවණ්ණපත්තෙ පක්ඛිත්තසිභවසා විය
ව තිට්ඨති, අයං සුතසන්නිවයො නාම. ධාතාති ධාතා පගුණා. එකච්චස්ස හි
උග්ගහිතබුද්ධවචනං ධාතං පගුණං නිව්වලිකං න හොති, “අසුකං සුත්තං වා ජාතකං
වා කථෙහි”ති චුත්තෙ “සජ්ඣායිත්වා සංසන්දිත්වා සමනුග්ගාහිත්වා ජානිස්සාමී”ති
වදති. එකච්චස්ස ධාතං පගුණං භවඬගසොතසදිසං හොති, “අසුකං සුත්තං වා
ජාතකං වා කථෙහි”ති චුත්තෙ උද්ධරිත්වා තමෙව කථෙති. තං සන්ධාය චුත්තං
“ධාතා”ති. වචසා පරිචිතාති සුත්තදසක-වග්ගදසකපණ්ණාසදසකවසෙන වාචාය
සජ්ඣායිතා. මනසානුපෙක්ඛිතාති විත්තෙන අනුපෙක්ඛිතා. යස්ස වාචාය
සජ්ඣායිතං බුද්ධවචනං මනසා විත්තෙන්තස්ස තත්ථ තත්ථ පාකටං හොති,
මහාදීපං ජාලෙත්වා යීතස්ස රූපගතං විය පඤ්ඤායති, තං සන්ධායෙන චුත්තං.
දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධාති අත්ථොතො ව කාරණතො ව පඤ්ඤාය සුප්පටිවිද්ධා.

ආභිවෙතසිකානන්ති අභිවෙතොති අභික්කන්තං විසුද්ධං විත්තං වුව්වති,
අධිවිත්තං වා, අභිවෙතසි ජාතාති ආභිවෙතසිකාති, අභිවෙතොසන්නිස්සිතාතීති වා
ආභිවෙතසිකාති. දිට්ඨධම්මසුඛවිභාරානන්ති දිට්ඨධම්මෙ සුඛවිභාරානං.
දිට්ඨධම්මොති පච්චක්ඛො අත්තභාවො වුව්වති, තත්ථ සුඛවිභාරභූතානන්ති අත්ථො.
රූපාවචරජ්ඣානානමෙතං අධිවචනං. තානි හි අප්පෙත්වා නිසින්තා ඤායිතො
ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ අසංකිලිට්ඨනෙක්ඛම්මසුඛං වින්දන්ති, තස්මා
“දිට්ඨධම්මසුඛවිභාරානී”ති වුව්වති. නිකාමලාභීති නිකාමෙන ලාභී, අත්තතො
ඉච්ඡාවසෙන ලාභී, ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ සමාපජ්ජිතුං සමත්ථොති චුත්තං හොති.
අකිච්ඡලාභීති සුඛෙනෙව පච්චනිකධම්මෙ වික්ඛම්හෙත්වා සමාපජ්ජිතුං සමත්ථොති
චුත්තං හොති. අකසිරලාභීති අකසිරානං ලාභී විපුලානං, යථාපරිච්ඡෙදෙන වුට්ඨාතුං

සමත්වෙමින් වූත්තං හොති. එකච්චො හි ලාභියෙව හොති, න පන ඉච්ඡතිච්ඡිතක්ඛණෙ සක්කොති සමාපජ්ජිතුං. එකච්චො සක්කොති තථාසමාපජ්ජිතුං, පාරිපන්ථිකෙ ව පන කිච්ඡෙන වික්ඛම්හෙති. එකච්චො තථා ව සමාපජ්ජති, පාරිපන්ථිකෙ ව අකිච්ඡෙනෙව වික්ඛම්හෙති, න සක්කොති නාළිකයන්තං විය යථාපරිච්ඡෙදෙයෙව වුට්ඨාතුං. යස්ස පන අයං තිව්ධාපි සම්පදා අත්ථි, සො ‘අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී’ති වුච්චති. ආසවානං ඛයාතිආදීති වූත්තත්ථානෙව. එවම්ඨ සීලම්පි බාහුසච්චම්පි බිණ්ණාසවස්සෙව සීලං බාහුසච්චඤ්ඤව, ඤානානිපි බිණ්ණාසවස්සෙව වළඤ්ජනකජ්ඣානානි කථිතානි. ‘ආසවානං ඛයා’තිආදීති පන අරහත්තං කථිතං. එලෙන චෙත්ථ මග්ගකිච්චං පකාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

උද්ධනෙනාති උද්ධච්චසහගතෙන. සම්ඵන්ති පලාපකථං. අසමාහිතසඬකජ්ජොති අට්ඨපිතසඬකජ්ජො. මගොති මගසදිසො. ආරාති දුරෙ. ථාවරෙයාමිහාති ථාවරභාවතො. පාපදිට්ඨිති ලාමකදිට්ඨි. අනාදරොති ආදරරහිතො. සුත්තවාති සුතෙන උපගතො. පටිභානවාති දුට්ඨෙත පටිභානෙන සමන්තාගතො. පඤ්ඤායත්ථං විපස්සතීති සහවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය චතුන්තං සච්චානං අත්ථං විනිවිජ්ඣිත්වා පස්සති. පාරගු සබ්බධම්මානන්ති සබ්බෙසං ඛන්ධාදිධම්මානං පාරං ගතො, අභිඤ්ඤාපාරගු, පරිඤ්ඤාපාරගු, පභානපාරගු, භාවනාපාරගු, සච්ඡිකිරියාපාරගු, සමාපත්තිපාරගුති එවං ඡබ්බිධෙන පාරගමනෙන සබ්බධම්මානං පාරං පරියොසානං ගතො. අබ්බිලොති රාගබ්බිලාදිවිරහිතො. පටිභානවාති දුට්ඨෙතෙව පටිභානෙන සමන්තාගතො. බුඡ්ඡමවරියස්ස කෙවලීති සකලබුඡ්ඡමවරියො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

3. ලොකසුත්තවණ්ණනා

23. තතියෙ ලොකොති දුක්ඛසච්චං. අභිසම්බුද්ධොති ඤාතො පච්චක්ඛො කතො. ලොකස්මාති දුක්ඛසච්චතො. පභීනොති මහාබොධිමණ්ඩෙ අරහත්තමග්ගඤාණෙන පභීනො. තථාගතස්ස භාවිතාති තථාගතෙන භාවිතා.

එවං එත්තකෙන යානෙන චතුහි සච්චෙහි අත්තනො බුද්ධභාවං කථෙත්ථා ඉදානි තථාගතභාවං කථෙතුං යං, භික්ඛවෙතිආදිමාහ. තත්ථ දිට්ඨන්ති රූපායතනං. සුත්තන්ති සද්දායතනං. මුත්තන්ති පත්ථා ගහෙතබ්බතො ගන්ධායතනං රසායතනං ථොට්ඨබ්බායතනං. විඤ්ඤාතන්ති සුබදුක්ඛාදි ධම්මාරම්මණං. පත්තන්ති පරියෙසිත්ථා වා අපරියෙසිත්ථා වා පත්තං. පරියෙසිතන්ති පත්තං වා අප්පත්තං වා පරියෙසිතං. අනුච්චරිතං මනසාති විත්තෙන අනුසඤ්චරිතං.

තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධන්ති ඉමිනා එතං දස්සෙති – යං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු ඉමස්ස සදෙවකස්ස ලොකස්ස නිලං පිතකන්තිආදි රූපාරම්මණං චක්ඛුද්ධාරෙ ආපාථං ආගච්ඡති, ‘අයං සත්තො ඉමස්මිං ඛණෙ ඉමං නාම රූපාරම්මණං දිස්වා සුමනො වා දුම්මනො වා මජ්ඣන්තො වා ජාතො’ති සබ්බං.

තථාගතස්ස එවං අභිසම්බුද්ධං. තථා යං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු ඉමස්ස සදෙවකස්ස ලොකස්ස භෙරිසද්දො මුදිඬිගසද්දොතිආදි සද්දාරම්මණං සොනද්වාරො ආපාථං ආගච්ඡති, මූලගන්ධො තවගන්ධොතිආදි ගන්ධාරම්මණං සානද්වාරො ආපාථං ආගච්ඡති, මූලරසො ඛන්ධරසොතිආදි රසාරම්මණං ජීවිහාද්වාරො ආපාථං ආගච්ඡති, කක්ඛලං මුදුකන්තිආදි පට්ඨිධාතුතෙජොධාතුවායොධාතුවෙදං ථොට්ඨබ්බාරම්මණං කායද්වාරො ආපාථං ආගච්ඡති, “අයං සත්තො ඉමස්මිං බණෙ ඉමං නාම ථොට්ඨබ්බාරම්මණං චුස්සිත්වා සුමනො වා දුම්මනො වා මජ්ඣන්තො වා ජාතො”ති සබ්බං තථාගතස්ස එවං අභිසම්බුද්ධං. තථා යං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු ඉමස්ස සදෙවකස්ස ලොකස්ස සුඛදුක්ඛාදිභෙදං ධම්මාරම්මණං මනොද්වාරස්ස ආපාථං ආගච්ඡති, “අයං සත්තො ඉමස්මිං බණෙ ඉමං නාම ධම්මාරම්මණං විජානිත්වා සුමනො වා දුම්මනො වා මජ්ඣන්තො වා ජාතො”ති සබ්බං තථාගතස්ස එවං අභිසම්බුද්ධං. යඤ්චි, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං සබ්බසත්තානං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං, තත්ථ තථාගතෙන අදිට්ඨං වා අසුතං වා අමුතං වා අවිඤ්ඤාතං වා නත්ථි, ඉමස්ස පන මහාජනස්ස පරියෙසිත්වා අප්පත්තම්පි අත්ථි, අපරියෙසිත්වා අප්පත්තම්පි අත්ථි, පරියෙසිත්වා පත්තම්පි අත්ථි, අපරියෙසිත්වා පත්තම්පි අත්ථි, සබ්බම්පි තථාගතස්ස අප්පත්තං නාම නත්ථි ඤාණෙන අසව්ඡිකතං.

තස්මා තථාගතොති වුවිච්ඡිති යං යථා ලොකෙන ගතං, තස්ස තථෙව ගතත්තා තථාගතොති වුවිච්ඡිති. පාළියං පන “අභිසම්බුද්ධ”න්ති වුත්තං, තං ගතසද්දෙන එකත්ථං. ඉමිනා නයෙන සබ්බවාරෙසු තථාගතොති නිගමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. තස්ස යුත්ති එකපුග්ගලවණ්ණනායං තථාගතසද්දවිත්ථාරො වුත්තායෙව. අපිචෙත්ථ අඤ්ඤදත්ථුති එකංසත්ථෙ නිපාතො. දක්ඛනීති දසො. වසං වත්තෙතීති වසවත්ති.

සබ්බං ලොකං අභිඤ්ඤාති තෙධාතුකං ලොකසන්තිවාසං ජානිත්වා. සබ්බං ලොකෙ යථාතථන්ති තස්මිං තෙධාතුකලොකසන්තිවාසෙ යංකිඤ්චි නෙය්‍යං, සබ්බං තං යථාතථං අවිපරිතං ජානිත්වා. විසංයුත්තොති වතුන්තං යොගානං පහානෙන විසංයුත්තො. අනුපයොති තණ්හාදිට්ඨිඋපයෙහි විරහිතො. සබ්බාභිභූති රූපාදීනි සබ්බාරම්මණානි අභිභවිත්වා යීතො. යීරොති යිතිසම්පන්නො. සබ්බගන්ථප්පමොචනොති සබ්බෙ වත්තාරොපි ගන්ථෙ මොචෙත්වා යීතො. චුට්ඨස්සාති චුට්ඨා අස්ස. ඉදඤ්ච කරණත්ථෙ සාම්චවනං. පරමා සන්තීති නිබ්බානං. තඤ්චි තෙන ඤාණචුසනෙන චුට්ඨං. තෙනෙවාහ – නිබ්බානං අකුතොභයන්ති. අථ වා පරමාසන්තීති උත්තමා සන්ති. කතරා සාති? නිබ්බානං. යස්මා පන නිබ්බානෙ කුතොචි භයං නත්ථි, තස්මා තං අකුතොභයන්ති වුවිච්ඡිති. විමුත්තො උපධිසඬ්ඛයෙති උපධිසඬ්ඛයසඬ්ඛානෙ නිබ්බානෙ තදාරම්මණාය ඵලවිමුත්තියා විමුත්තො. සීහො අනුත්තරොති පරිස්සයානං සහනට්ඨෙන කිලෙසානඤ්ච භිංසනට්ඨෙන තථාගතො අනුත්තරො සීහො නාම. බ්‍රහ්මන්ති සෙට්ඨං. ඉතීති එවං තථාගතස්ස ගුණෙ ජානිත්වා. සඬ්ගම්මාති සමාගන්ත්වා. තං නමස්සන්තීති තං තථාගතං තෙ සරණං ගතා නමස්සන්ති. ඉදානි යං වදන්තා තෙ නමස්සන්ති, තං දස්සෙතුං දන්තොතිආදි වුත්තං. තං උත්තානත්ථමෙවාති.

4. කාලකාරාමසුත්තවණ්ණනා

24. චතුත්ථං අත්ථුප්පත්තියං නික්ඛිත්තං. කතරාය අත්ථුප්පත්තියන්ති?

දසබලගුණකථාය. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිරි ධීතා චූළසුභද්දා “සාකෙතනගරෙ කාලකසෙට්ඨිපුත්තස්ස ගෙහං ගච්ඡිස්සාමි”ති සත්ථාරං උපසඬ්ඨිකම්භවා, “භන්තෙ, අහං මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලං ගච්ඡාමි. සචෙ තත්ථ සක්කාරං ලභිස්සාමි, එකස්මිං පුරිසෙ පෙසියමානෙ පපඤ්චො භවිස්සති, මං ආවජ්ජෙය්‍යාථ භගවා”ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අගමාසි. සෙට්ඨි “සුණිසා මෙ ආගතා”ති මඬ්ගලං කරොන්තොව බහුං බාදනීයභොජනීයං පටියාදෙත්වා පඤ්ච අවෙලකසතානි නිමන්තෙසි. සො තෙසු නිසින්තෙසු “ධීතා මෙ ආගන්ත්වා අරහන්තෙ චන්දතු”ති චූළසුභද්දාය පෙසෙසි. ආගතඵලා අරියසාවිකා අරහන්තෙති චුත්තමත්තෙයෙව “ලාභා වත මෙ”ති උට්ඨන්තිවා ගතා තෙ නිස්සිරිකදස්සනෙ අවෙලකෙ දිස්වාච “සමණා නාම න ඵවරූපා භොන්ති, තාත, යෙසං නෙව අජ්ඣන්තං හිරි, න බහිද්ධා ඔත්තජ්ජං අත්ථි”ති වත්වා “න ඉමෙ සමණා, ධීධි”ති බෙළං පාතෙත්වා නිවත්තිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා.

තතො අවෙලකා “මහාසෙට්ඨි කුතො තෙ ඵවරූපා කාලකණ්ණි ලද්ධා, කිං සකලජම්බුදීපෙ අඤ්ඤා දාරිකා නත්ථි”ති සෙට්ඨිං පරිභාසිංසු. සො “ආචරියා ජානිත්වා වා කතං භොතු අජානිත්වා වා, අහමෙත්ථ ජානිස්සාමි”ති අවෙලකෙ උයොයාජෙත්වා සුභද්දාය සන්තිකං ගන්ත්වා “අම්ම, කස්මා ඵවරූපං අකාසි, කස්මා අරහන්තෙ ලජ්ජාපෙසි”ති ආහ. තාත, අරහන්තා නාම ඵවරූපා න භොන්තිති. අථ නං සො ආහ —

“කිදිසා සමණා තුය්හං, බාළ්හං බො නෙ පසංසසි;
කිංසිලා කිංසමාවාරා, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා”ති.

සා ආහ —

“සන්තින්ද්‍රියා සන්තමනා, සන්තතෙජා ගුණමග්ගසණ්ඨිතා;
ඔක්ඛිත්තවක්ඛු මිතභාණි, තාදිසා සමණා මම.

“වසන්ති වනමොග්ගහ, නාගො ජෙත්වාච බන්ධනං;
එකකියා අද්දුතියා, තාදිසා සමණා මමා”ති.

ඵවඤ්ච පන වත්වා සෙට්ඨිස්ස පුරෙ යත්වා තිණ්ණං රතනානං ගුණං කථෙසි. සෙට්ඨි තස්සා වචනං සුත්වා “යදි ඵවං, තව සමණෙ ආනෙත්වා මඬ්ගලං කරොමා”ති. සා පුච්ඡි “කදා කරිස්සථ, තාතා”ති. සෙට්ඨි වින්තෙසි — “කතිපාභච්චයෙනානි චුත්තෙ පෙසෙත්වා පක්කොසාපෙය්‍යා”ති. අථ නං “ස්ථෙ අම්මා”ති ආහ. සා සායන්හසමයෙ උපරිපාසාදං ආරුය්හ මහන්තං පුප්ඵසමුග්ගං ගහෙත්වා සත්ථු ගුණෙ අනුස්සරිත්වා අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨියො දසබලස්ස විස්සජ්ජෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානා අට්ඨාසි. ඵවඤ්ච අවච — “භගවා ස්ථෙ පඤ්චහි

හික්වූසතෙහි සද්ධිං මය්හං හික්ඛං ගණ්හවා''ති. තානි පුජ්ථානි ගන්ත්වා දසබ්බස්ස මත්ථකෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සත්ථා ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං අද්දස. ධම්මදෙසනාපරියොසානෙ අනාට්ඨිණ්ඩිකමහාසෙට්ඨී දසබ්බං වන්දිත්වා “ස්වෙ, හන්තෙ, පඤ්චහි හික්වූසතෙහි සද්ධිං මම ගෙහෙ හික්ඛං ගණ්හවා''ති ආහ. වූළසුහද්දාය නිමන්තිතම්හ සෙට්ඨීති. න, හන්තෙ, කඤ්චි ආගතං පස්සාමාති. ආම, සෙට්ඨී, සද්ධා පන උපාසිකා දුරෙ යොජනසතමත්ථකෙපි යොජනසහස්සමත්ථකෙපි ඨිතා හිමවන්තො විය පඤ්ඤායතීති වත්වා –

“දුරෙ සන්තො පකාසෙන්ති, හිමවන්තොව පබ්බතො;
අසන්තෙත්ථ න දිස්සන්ති, රත්තිං ඛිත්තා යථා සරා''ති. (ධ. ප. 304) –

ඉමං ගාථමාහ. අනාට්ඨිණ්ඩිකො “හන්තෙ, මම, ධිතු සඬිගහං කරොථා''ති වන්දිත්වා පක්කාමි.

සත්ථා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි – “අහං, ආනන්ද, සාකෙතං ගමිස්සාමි, පඤ්චන්තං හික්වූසතානං සලාකං දෙහි. දදන්තො ච ඡළහිඤ්ඤානංයෙව දදෙය්‍යාසි''ති. ථෙරො තථා අකාසි. වූළසුහද්දා රත්තිභාගසමන්තරෙ වින්තෙසි – “බුද්ධා නාම බහුකිච්චා බහුකරණියා, මං සල්ලක්ඛෙය්‍ය වා න වා, කිං නු බො කරිස්සාමි''ති. තස්මිං බණෙ වෙස්සවණො මහාරාජා වූළසුහද්දාය කථෙසි – “හද්දෙ, මා බො ත්වං විමනා අහොසි, මා දුම්මනා. අධිවුත්ථං තෙ හගවතා ස්වාතනාය හත්තං සද්ධිං හික්වූසඬිසෙනා''ති. සා තුට්ඨපහට්ඨා දානමෙව සංවිදහි. සක්කොපි බො දෙවරාජා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි – “තාත, දසබ්බො වූළසුහද්දාය සන්තිකං සාකෙතනගරං ගච්ඡිස්සති, පඤ්ච කුටාගාරසතානි මාපෙහි''ති. සො තථා අකාසි. සත්ථා පඤ්චහි ඡළහිඤ්ඤසතෙහි පරිවුතො කුටාගාරයානෙන මණ්ඩණ්ණං ආකාසං විලිඛන්තො විය සාකෙතනගරං අගමාසි.

සුහද්දා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස හික්වූසඬිසස්ස දානං දත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ආහ – “හන්තෙ, මය්හං සසුරපක්ඛො මිච්ඡාදිට්ඨිකො, සාධු තෙසං අනුච්ඡවිකධම්මං කථෙථා''ති. සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. කාළකසෙට්ඨී සොතාපන්තො හුත්වා අත්තනො උය්‍යානං දසබ්බස්ස අදාසි. අවෙලකා “අම්භාකං පය්මං දින්න''න්ති නික්ඛමිතුං න ඉච්ඡන්ති. “ගච්ඡට්ඨ නිහරිතබ්බනියාමෙන තෙ නිහරථා''ති සබ්බෙ නිහරාපෙත්වා තත්ථෙව සත්ථු විහාරං කාරෙත්වා බ්‍රහ්මදෙය්‍යං කත්වා උදකං පාතෙසි. සො කාළකෙන කාරිතතාය කාළකාරාමො නාම ජාතො. හගවා තස්මිං සමයෙ තත්ථ විහරති. තෙන වුත්තං – “සාකෙතෙ විහරති කාළකාරාමෙ''ති.

හික්වූ ආමන්තෙසිති පඤ්චසතෙ හික්වූ ආමන්තෙසි. තෙ කිර සාකෙතනගරවාසිනො කුලපුත්තා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා උපට්ඨානසාලාය නිසිත්තා “අහො බුද්ධගුණා නාම මහත්තා, ඵ්චරුපං නාම මිච්ඡාදිට්ඨිකං කාළකසෙට්ඨීං දිට්ඨිතො මොවෙත්වා සොතාපන්තිඵලං පාපෙත්වා සකලනගරං සත්ථාරා දෙවලොකසදිසං කත''න්ති දසබ්බස්ස ගුණං

කළුපත්ති. සත්ථා තෙසං ගුණං කළුපත්තානං චිත්තං උපපරික්ඛිත්වා – “මයි ගතෙ මහති දෙසනා සමුට්ඨිස්සති, දෙසනාපරියොසානෙ ච ඉමෙ පඤ්චසතා භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහිස්සන්ති, මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා කම්පිස්සති” ති ධම්මසභං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරඤ්ඤාසනෙ නිසින්තො තෙ භික්ඛු ආදිං කත්වා යං, භික්ඛවෙ, සදෙවකස්ස ලොකස්සාති ඉමං දෙසනං ආරභි. එවමිදං සුත්තං ගුණකථාය නික්ඛිත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ “තමහං ජානාමි” ති පදපරියොසානෙ මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා අකම්පිත්ථ. අබ්භඤ්ඤාසිත්ති අභිඅඤ්ඤාසිං, ජානිත්ති අත්ථො. විදිතන්ති පාකටං කත්වා ඤාතං. ඉමිනා එතං දස්සෙති – අඤ්ඤෙ ජානන්තියෙව, මයා පන පාකටං කත්වා විදිතන්ති. ඉමෙහි තිහි පදෙහි සබ්බඤ්ඤාතභූමි නාම කථිතා. තං තථාගතො න උපට්ඨාසීති තං ඡද්දාරිකං ආරම්මණං තථාගතො තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා න උපට්ඨාසී න උපගඤ්ඡී. අයඤ්ඤි පස්සති හගවා චක්ඛුනා රූපං, ඡන්දරාගො හගවතො නත්ථී, සුවිමුත්තචිත්තො සො හගවා. සුණාති හගවා සොතෙන සද්දං. සායති හගවා සාතෙන ගන්ධං. සායති හගවා ජීවිහාය රසං. චූසති හගවා කායෙන ථොට්ඨබ්බං. විජානාති හගවා මනසා ධම්මං, ඡන්දරාගො හගවතො නත්ථී, සුවිමුත්තචිත්තො සො හගවා. තෙන චුත්තං – “තං තථාගතො න උපට්ඨාසී” ති. ඉමිනා පදෙන බිණ්ණාසවභූමි කථිතාති වෙදිතබ්බං.

තං මමස්ස මුසාති තං මෙ වචනං මුසාවාදො නාම භවෙය්‍ය. තං පස්ස තාදිසමෙවාති තම්පි මුසාවාදො භවෙය්‍ය. තං මමස්ස කලීති තං වචනං මය්‍හං දොසො භවෙය්‍යාති අත්ථො. එත්තාවතා සච්චභූමි නාම කථිතාති වෙදිතබ්බං.

දට්ඨා දට්ඨබ්බන්ති දිස්වා දට්ඨබ්බං. දිට්ඨං න මඤ්ඤතීති තං දිට්ඨං රූපායතනං “අහං මහාජනෙන දිට්ඨමෙව පස්සාමි” ති තණ්හාමානදිට්ඨිහි න මඤ්ඤති. අදිට්ඨං න මඤ්ඤතීති “අහං මහාජනෙන අදිට්ඨමෙව එතං පස්සාමි” ති එවමිපි තණ්හාදිහි මඤ්ඤනාහි න මඤ්ඤති. දට්ඨබ්බං න මඤ්ඤතීති “මහාජනෙන දිට්ඨං පස්සාමි” ති එවමිපි තාහි මඤ්ඤනාහි න මඤ්ඤති. දට්ඨබ්බඤ්ඤි අදිට්ඨමිපි භොතියෙව. එවරූපානි හි වචනානි තිසුපි කාලෙසු ලබ්භන්ති, තෙනස්ස අත්ථො චුත්තො. දට්ඨාරං න මඤ්ඤතීති පස්සිතාරං එකසත්තං නාම තාහි මඤ්ඤනාහි න මඤ්ඤතීති අත්ථො. සෙසට්ඨානෙසුපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බං. ඉමිනා එත්තකෙන යානෙන සුඤ්ඤතාභූමි නාම කථිතා.

ඉති බො, භික්ඛවෙති එවං බො, භික්ඛවෙ. තාදියෙව තාදිති තාදිතා නාම එකසදිසතා. තථාගතො ච යාදිසො ලාභාදිසු, තාදිසොව අලාභාදිසු. තෙන චුත්තං – “ලාභෙපි තාදී, අලාභෙපි තාදී. යසෙපි තාදී, අයසෙපි තාදී. නින්දායපි තාදී, පසංසායපි තාදී. සුඛෙපි තාදී, දුක්ඛෙපි තාදී” ති (මහානි. 38, 192). ඉමාය තාදිතාය තාදී. තම්භා ව පන තාදිම්භාති තතො තථාගතතාදිතො අඤ්ඤො උත්තරිතරො වා පණ්ණිකතරො වා තාදී නත්ථීති එත්තාවතා තාදිභූමි නාම කථිතා. ඉමාහි පඤ්චභූමිහි දෙසනං නිට්ඨාපෙන්තස්ස පඤ්චසුපි යානෙසු මහාපථවී සක්ඛිභාවෙන අකම්පිත්ථ.

දෙසනාපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතෙ අධුනාපබ්බජිතෙ කුලපුත්තෙ ආදිං කත්වා තං
යානං පත්තානං දෙවමනුස්සානං චතුරාසිති පාණසහස්සානි අමතපානං පිටිංසු.

භගවාපි සුත්තං නිට්ඨාපෙත්වා ගාථාහි කූටං ගණ්හන්තො යංකිඤ්චීතිආදිමාහ.
තත්ථ අජ්ඣොසිතං සච්චමුතං පරෙසන්ති පරෙසං සද්ධාය පරපත්තියායනාය
සච්චමුතන්ති මඤ්ඤිත්වා අජ්ඣොසිතං ගිලිත්වා පරිනිට්ඨාපෙත්වා ගතිතං.
සයසංවුතෙසුති සයමෙව සංවරන්වා පියායිත්වා ගතිතගහණෙසු, දිට්ඨිගතිකෙසුති
අත්ථො. දිට්ඨිගතිකා හි සයං සංවුතාති වුව්චන්ති. සච්චං මුසා වාපි පරං දහෙය්‍යාති
තෙසු සයං සංවුතසඬ්ඛාතෙසු දිට්ඨිගතිකෙසු තථාගතො තාදී තෙසං එකමපි වචනං
“ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ”න්ති එවං සච්චං මුසා වාපි පරං උත්තමං කත්වා න
ඔදහෙය්‍ය, න සද්දහෙය්‍ය, න පත්තියායෙය්‍ය. එතඤ්ච සල්ලන්ති එතං දිට්ඨිසල්ලං.
පටිකච්ච දිස්වාති පුරෙතරං බොධිමූලෙයෙව දිස්වා. විසත්තාති ලග්ගා ලගිතා
පලිබුද්ධා. ජානාමි පස්සාමි තථෙව එතන්ති යථායං පජා අජ්ඣොසිතා ගිලිත්වා
පරිනිට්ඨාපෙත්වා විසත්තා ලග්ගා ලගිතා, එවං අහමපි ජානාමි පස්සාමි. තථා එවං
යථා එතාය පජාය ගතිතන්ති එවං අජ්ඣොසිතං නත්ථි තථාගතානන්ති අත්ථො.

5. බ්‍රහ්මචරියසුත්තවණ්ණනා

25. පඤ්චමෙ ජනකුහනත්ථන්ති තිහි කුහනවත්ථුහි ජනස්ස කුහනත්ථාය. න
ජනලපනත්ථන්ති න ජනස්ස උපලාපනත්ථං. න
ලාහසක්කාරසිලොකානිසංසත්ථන්ති න විවරාදිථුතිවචනත්ථං. න
ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසත්ථන්ති න තෙන තෙන කාරණෙන කතවාදානිසංසත්ථං,
න වාදස්ස පමොක්ඛානිසංසත්ථං. න ඉති මං ජනො ජානාතුති න “එවං කිර එස
හික්ඛු, එවං කිර එස හික්ඛු”ති ජනස්ස ජානනත්ථාය. සංවරත්ථන්ති පඤ්චහි
සංවරෙහි සංවරණත්ථාය. පහානත්ථන්ති තිහි පහානෙහි පජහනත්ථාය.
විරාගත්ථන්ති රාගාදීනං විරජ්ජනත්ථාය. නිරොධත්ථන්ති තෙසංයෙව
නිරුජ්ඣනත්ථාය. අනීතිහන්ති ඉතිහපරිවජ්ජිතං, අපරපත්තියන්ති අත්ථො.
නිබ්බානොගධගාමීනන්ති නිබ්බානස්ස අන්තොගාමීනං. මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්චි
නිබ්බානං ආරම්මණං කරිත්වා නිබ්බානස්ස අන්තොයෙව චත්තති පචත්තති.
පටිපජ්ජන්ති දුට්ඨමපි පටිපජ්ජන්ති. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ඨිවට්ඨං කථෙත්වා
ගාථාසු විවට්ඨමෙව කථිතං.

6. කුහසුත්තවණ්ණනා

26. ජට්ඨෙය්‍ය කුහාති කුහකා. ථද්ධාති කොධෙන ව මානෙන ව ථද්ධා. ලපාති
උපලාපකා. සිඬගීති “තත්ථ කතමං සිඬගං, යං සිඬගං සිඬගාරතා වාතුරතා වාතුරියං
පරික්ඛත්තතා පාරික්ඛත්තිය”න්ති (විහ. 852) එවං වුත්තෙහි සිඬගසදිසෙහි
පාකටකිලෙසෙහි සමන්තාගතා. උන්තළාති උග්ගතනළා තුව්ජමානං උක්ඛිපිත්වා
ධීතා. අසමාහිතාති විත්තෙකග්ගමත්තස්සාපි අලාභිනො. න මෙ තෙ, හික්ඛවෙ,
හික්ඛු මාමකාති තෙ මය්‍හං හික්ඛු මම සන්තකා න භොන්ති. “තෙ මය්‍හ”න්ති ඉදං

පන සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිතත්තා වුත්තං. තෙ බො මෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු මාමකාති ඉධාපි මෙති අත්තානං උද්දිස්ස පබ්බජිතත්තා වදති, සම්මාපටිපන්නත්තා පන “මාමකා” ති ආහ. වුද්ධිං විරුල්භිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්තිති සීලාදීහි ගුණෙහි වඩ්ඪනතො වුද්ධිං, නිව්වලභාවෙන විරුල්භිං, සබ්බත්ථ පත්ථට්ඨාය වෙපුල්ලං පාපුණන්ති. තෙ පනෙතෙ යාව අරහත්තමග්ගා විරුහන්ති, අරහත්තඵලං පත්තෙ විරුල්භා නාම භොන්ති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙපි ගාථාසූපි වට්ටව්වට්ටමෙව කථිතං.

7. සන්තුට්ඨිසුත්තවණ්ණනා

27. සත්තමෙ අප්පානීති පරිත්තානි. සුලභානීති සුබ්බෙන උද්ධබ්බානි, යත්ථ කත්ථවි සක්කා භොන්ති ලහිතුං. අනවජ්ජානීති නිද්දොසානි. පිණ්ඩියාලොපභොජනන්ති ජඩ්ඝාපිණ්ඩියබ්බලෙන වරිත්වා ආලොපමත්තං උද්ධං භොජනං. පුතිමුත්තන්ති යංකිඤ්චි මුත්තං. යථා හි සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො පුතිකායොති වුව්චති, ඵවං අභිනවම්පි මුත්තං පුතිමුත්තමෙව.

විසාතොති විගතසාතො, විත්තස්ස දුක්ඛං න භොතීති අත්ථො. දිසා නප්පට්ඨඤ්ඤතීති යස්ස හි “අසුකට්ඨානං නාම ගතො චීවරාදීනි ලහිස්සාමි” ති විත්තං උප්පජ්ජති, තස්ස දිසා පට්ඨඤ්ඤතී නාම. යස්ස ඵවං න උප්පජ්ජති, තස්ස නප්පට්ඨඤ්ඤතී නාම. ධම්මාති පටිපත්තිධම්මා. සාමඤ්ඤස්සානුලොමිකාති සමණධම්මස්ස අනුලොමා. අධිග්ගහිතාති සබ්බෙනෙ තුට්ඨවිත්තස්ස භික්ඛුනො අධිග්ගහිතා භොන්ති අන්තොගතා න පරිබාහිරාති.

8. අරියවංසසුත්තවණ්ණනා

28. අට්ඨමස්ස අප්ඤ්ඤාසයිකො නික්ඛෙපො. ඉමං කිර මහාඅරියවංසසුත්තන්තං හගවා ජෙනවනමහාවිහාරෙ ධම්මසභායං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො අත්තනොපි පරපුග්ගලානම්පි අප්ඤ්ඤාසයවසෙන පරිවාරෙත්වා නිසින්තානි චත්තාලීස භික්ඛුසහස්සානි, “භික්ඛවෙ” ති ආමන්තෙත්වා චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අරියවංසාති ආරභි. තත්ථ අරියවංසාති අරියානං වංසා. යථා හි බත්තියවංසො බ්‍රාහ්මණවංසො වෙස්සවංසො සුද්දවංසො සමණවංසො කුලවංසො රාජවංසො, ඵවං අයම්පි අට්ඨමො අරියවංසො අරියතන්ති අරියපථෙණි නාම භොති. සො බො පනායං අරියවංසො ඉමෙසං වංසානං මූලගන්ධාදීනං කාළානුසාරිගන්ධාදියො විය අග්ගමක්ඛායති.

කෙ පන තෙ අරියා, යෙසං ඵතෙ වංසාති? අරියා වුව්චන්ති බුද්ධා ව පච්චෙකබුද්ධා ව තථාගතසාවකා ව, ඵතෙසං අරියානං වංසාති අරියවංසා. ඉතො පුබ්බෙ හි සතසහස්සකප්පාධිකානං චතුත්තං අසඬ්ඛොය්‍යානං මත්ථකෙ තණ්හඬිකරො, මෙධඬිකරො, සරණඬිකරො, දීපඬිකරොති චත්තාරො බුද්ධා උප්පන්නා, තෙ අරියා, තෙසං අරියානං වංසාති අරියවංසා. තෙසං බුද්ධානං පරිනිබ්බානතො අපරභාගෙ අසඬ්ඛොය්‍යං අතික්කම්ත්වා කොණ්ඩඤ්ඤො නාම

බුද්ධෝ උප්පන්නෝ...පෙ.... ඉමස්මිං කප්පෙ කකුසන්ධෝ, කොණාගමනෝ,
කස්සපෝ, අම්බාකං භගවා ගොතමෝති චත්තාරෝ බුද්ධා උප්පන්නා, තෙසං
අරියානං වංසාති අරියවංසා. අපිව අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං සබ්බබුද්ධ-
පච්චෙකබුද්ධ-බුද්ධසාවකානං අරියානං වංසාති අරියවංසා.

තෙ ඛො පනෙනෙ අග්ගඤ්ඤා අග්ගාති ජාතිතබ්බා, රත්තඤ්ඤා දීඝරත්තං
පචත්තාති ජාතිතබ්බා, වංසඤ්ඤා වංසාති ජාතිතබ්බා. පොරාණා න අධුනුප්පත්තිකා.
අසංකිණ්ණා අවිකිණ්ණා අනපනිතා. අසංකිණ්ණපුබ්බා අතීතබුද්ධෙහිපි න
සංකිණ්ණපුබ්බා, “කි ඉමෙහි” ති න අපනිතපුබ්බා. න සංකීයන්තීති ඉදානිපි න
අපනියන්තී. න සංකීයස්සන්තීති අනාගතබුද්ධෙහිපි න අපනියස්සන්තී. යෙ ලොකෙ
විඤ්ඤා සමණබ්‍රාහ්මණා, තෙහි අප්පට්ඨකුට්ඨා, සමණෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි විඤ්ඤාහි
අනිත්ථිතා අගරහිතා.

සන්තුට්ඨො භොතීති පච්චයසන්නොසවසෙන සන්තුට්ඨො භොතී.
ඉතරිතරෙතාති න පුලසුබ්බමලුඛපණ්ණිකර්ථිණ්ණානං යෙන කෙනවි, අථ ඛො
යථාලද්ධාදීනං ඉතරිතරෙන යෙන කෙනවි සන්තුට්ඨො භොතීති අත්ථො.
වීවරස්මිඤ්ඤි තයො සන්නොසා යථාලාභසන්නොසො යථාබලසන්නොසො
යථාසාරුප්පසන්නොසොති. පිණ්ඩපාතාදීසුපි එසෙව තයො. තෙසං විත්ථාරකථා
“සන්තුට්ඨස්ස, හික්ඛවෙ, අනුප්පන්නා වෙව කුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති” ති
ඉමස්මිං සුත්තෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. ඉති ඉමෙ තයො සන්නොසෙ සන්ධාය
“සන්තුට්ඨො භොති ඉතරිතරෙන වීවරෙන, යථාලද්ධාදීසු යෙන කෙනවි වීවරෙන
සන්තුට්ඨො භොති” ති චුත්තං.

එත්ථ ච වීවරං ජාතිතබ්බං, වීවරක්ඛෙත්තං ජාතිතබ්බං, පංසුකුලං ජාතිතබ්බං,
වීවරසන්නොසො ජාතිතබ්බො, වීවරප්පට්ඨසංයුත්තාති ධුතඨගාති ජාතිතබ්බාති.
තත්ථ වීවරං ජාතිතබ්බන්ති බොමාදීනි ඡ වීවරාති දුකුලාදීනි ඡ අනුලොමවීවරාති
ජාතිතබ්බාති. ඉමානි ද්වාදස කප්පියවීවරාති. කුසවීරං, වාකවීරං, එලකවීරං,
කෙසකම්බලං, වාළකම්බලං, පොත්ථකො, වම්මං, උලුකපක්ඛං, රුක්ඛදුස්සං,
ලතාදුස්සං, එරකදුස්සං, කදලිදුස්සං, වෙළුස්සන්ති එවමාදීනි පන අකප්පියවීවරාති.

වීවරක්ඛෙත්තන්ති “සඬ්ඝතො වා ගණතො වා ඤාතිතො වා මිත්තතො වා
අත්තතො වා ධනෙන, පංසුකුලං වා” ති එවං උප්පජ්ජනතො ඡ ඛෙත්තාති,
අට්ඨන්තඤ්ඤව මාතිකානං වසෙන අට්ඨ ඛෙත්තාති ජාතිතබ්බාති.

පංසුකුලන්ති සොසානිකං, පාපණ්ණිකං, රජියං, සඬ්ඝාරකුට්ඨකං, සොත්ථියං,
සීනානං, තිත්ථං, ගතපච්චාගතං, අග්ගිදඬ්ඨං, ගොබායිතං, උපච්ඡිකායිතං,
උත්ථුරබායිතං, අත්තච්ඡිත්තං, දසච්ඡිත්තං, ධජාහට්ඨං, පුප්පං, සමණවීවරං, සාමුද්දියං,
ආභිසෙකියං, පන්ථිකං, වාතාහට්ඨං, ඉද්ධිමයං, දෙවදත්තියන්ති තෙව්සති පංසුකුලාති
වෙදිතබ්බාති. එත්ථ ච සොත්ථියන්ති ගබ්භමලහරණං. ගතපච්චාගතන්ති
මතකසරීරං පාරුපිත්ථා සුසානං නෙත්ථා ආනීතවීවරං. ධජාහට්ඨන්ති ධජං

උස්සාපෙත්වා තතො ආනිතං. ථූපන්ති වම්මිකෙ පූජිතවිවරං. සාමුද්දියන්ති
සමුද්දවිවිහි ථලං පාපිතං. පන්ථිකන්ති පන්ථං ගච්ඡන්තෙනි වොරහයෙන පාසාණෙනි
කොට්ටෙන්වා පාරුතවිවරං. ඉද්ධිමයන්ති එහිහික්ඛුවිවරං. සෙසං පාකට්මෙවති.

විවරසන්තොසොති විසති විවරසන්තොසා – විවරෙ විතක්කසන්තොසො,
ගමනසන්තොසො, පරියෙසනසන්තොසො, පටිලාභසන්තොසො,
මත්තපටිග්ගහණසන්තොසො, ලොලුප්පවිච්ඡින්නසන්තොසො,
යථාලාභසන්තොසො, යථාබලසන්තොසො, යථාසාරුප්පසන්තොසො,
උදකසන්තොසො, ධොවනසන්තොසො, කරණසන්තොසො, පරිමාණසන්තොසො,
සුත්තසන්තොසො, සිබ්බනසන්තොසො, රජනසන්තොසො, කප්පසන්තොසො,
පරිභොගසන්තොසො, සන්තිධිපරිවජ්ජනසන්තොසො, විස්සජ්ජනසන්තොසොති.

තත්ථ සාදකහික්ඛුනා තෙමාසං නිබද්ධවාසං වසින්වා එකමාසමත්තං
විතක්කෙතුං වට්ටති. සො හි පචාරෙන්වා විවරමාසෙ විවරං කරොති, පංසුකුලිකො
අඩ්ඨමාසෙනෙව කරොති. ඉදං මාසඩ්ඨමාසමත්තං විතක්කනං විතක්කසන්තොසො
නාම. විතක්කසන්තොසෙන පන සන්තුට්ඨෙන හික්ඛුනා
පාචිනඛණ්ඩරාජිවාසිකපංසුකුලිකත්ථෙරසදිසෙන භවිතබ්බං.

ථෙරො කීර “වෙනියපබ්බතවිහාරෙ වෙනියං වන්දිස්සාමී”ති ආගතො වෙනියං
වන්දින්වා වින්තෙසි – “මය්හං විවරං ඡිණ්ණං, බහුනං වසනට්ඨානෙ ලහිස්සාමී”ති.
සො මහාවිහාරං ගන්ත්වා සඬ්ඝත්ථෙරං දිස්වා වසනට්ඨානං පුච්ඡින්වා තත්ථ චුත්ථො
පුනදිවසෙ විවරං ආදාය ආගන්ත්වා ථෙරං වන්දි. ථෙරො “කිං, ආචුසො”ති ආහ.
ගාමද්වාරං, හන්තෙ, ගමිස්සාමිති. අහම්පාචුසො, ගමිස්සාමිති. සාධු, හන්තෙති
ගච්ඡන්තො මහාබොධිද්වාරකොට්ඨකෙ යත්වා “පුඤ්ඤවත්තානං වසනට්ඨානෙ
මනාපං ලහිස්සාමී”ති වින්තෙත්වා “අපරිසුද්ධො මෙ විතක්කො”ති තතොව
පටිනිවත්ති. පුනදිවසෙ අම්බඩ්ගණසම්පතො, පුනදිවසෙ මහාවෙනියස්ස
උත්තරද්වාරතො තත්ථෙව පටිනිවත්තිත්වා චතුත්ථදිවසෙ ථෙරස්ස සන්තිකං
අගමාසි. ථෙරො “ඉමස්ස හික්ඛුනො විතක්කො න පරිසුද්ධො භවිස්සති”ති විවරං
ගහෙත්වා තෙන සද්ධිංයෙව පඤ්ඤං පුච්ඡමානො ගාමං පාවිසි. තඤ්ච රත්තිං එකො
මනුස්සො උච්චාරපලිබ්බද්ධො සාටකෙයෙව වච්චං කත්වා තං සඬ්ඝාරට්ඨානෙ
ජඩ්ඨෙසි. පංසුකුලිකත්ථෙරො තං නිලමක්ඛිකාහි සම්පරිකිණ්ණං දිස්වා අඤ්ජලිං
පග්ගහෙසි. මහාථෙරො “කිං, ආචුසො, සඬ්ඝාරට්ඨානස්ස අඤ්ජලිං
පග්ගණ්හාසි”ති. නාහං, හන්තෙ, සඬ්ඝාරට්ඨානස්ස අඤ්ජලිං පග්ගණ්හාමි, මය්හං
පිතු දසබලස්ස පග්ගණ්හාමි, පුණ්ණදාසියා සරිරං පාරුපින්වා ජඩ්ඨිතං පංසුකුලං
තුම්බමත්තෙ පාණකෙ විධුනින්වා සුසානතො ගණ්හන්තෙන දුක්කරතරං කතං,
හන්තෙති. මහාථෙරො “පරිසුද්ධො විතක්කො පංසුකුලිකස්සා”ති වින්තෙසි.
පංසුකුලිකත්ථෙරොපි තස්මිංයෙව යානෙ යිතො විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා තිණි එලානි
පත්තො තං සාටකං ගහෙත්වා විවරං කත්වා පාරුපින්වා පාචිනඛණ්ඩරාජිං ගන්ත්වා
අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණි.

විවරත්ථාය ගවිජන්තස්ස පන ‘‘කත්ථ ලභිස්සාමී’’ති අවින්තෙත්වා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ගමනං ගමනසන්තොසො නාම. පරියෙසන්තස්ස පන යෙන වා තෙන වා සද්ධිං අපරියෙසිත්වා ලජ්ජිං පෙසලං භික්ඛුං ගහෙත්වා පරියෙසනං පරියෙසනසන්තොසො නාම. එවං පරියෙසන්තස්ස ආහරියමානං විවරං දුරතො දිස්වා ‘‘එතං මනාපං භවිස්සති, එතං අමනාප’’න්ති එවං අවිතක්කෙත්වා ථූලසුඛමාදීසු යථාලද්ධෙනෙව සන්තුස්සනං පටිලාභසන්තොසො නාම. එවං ලද්ධං ගණ්හන්තස්සාපි ‘‘එත්තකං දුපට්ඨස්ස භවිස්සති, එත්තකං එකපට්ඨස්සා’’ති අත්තනො පහොනකමත්තෙනෙව සන්තුස්සනං මත්තපට්ඨගහණසන්තොසො නාම. විවරං පරියෙසන්තස්ස පන ‘‘අසුකස්ස සරද්ධාරෙ මනාපං ලභිස්සාමී’’ති අවින්තෙත්වා ද්වාරපටිපාටියා වරණං ලොලුප්පවිච්ඡන්තොසො නාම.

ලුඛපණ්ණිකෙසු යෙන කෙනවි යාපෙනුං සක්කොන්තස්ස යථාලද්ධෙනෙව යාපනං යථාලාභසන්තොසො නාම. අත්තනො ථාමං ජානිත්වා යෙන යාපෙනුං සක්කොති, තෙන යාපනං යථාබලසන්තොසො නාම. මනාපං අඤ්ඤස්ස දත්වා අත්තනා යෙන කෙනවි යාපනං යථාසාරුප්පසන්තොසො නාම.

‘‘කත්ථ උදකං මනාපං, කත්ථ අමනාප’’න්ති අවිචාරෙත්වා යෙන කෙනවි ධොවනුපගෙන උදකෙන ධොවනං උදකසන්තොසො නාම. පණ්ඩුමත්තිකගෙරුකපුත්තිපණ්ණරසකිලිට්ඨානි පන උදකානි වජ්ජෙනුං වට්ටති. ධොවන්තස්ස පන මුග්ගරාදීහි අපහරිත්වා හත්ථෙහි මද්දිත්වා ධොවනං ධොවනසන්තොසො නාම. තථා අසුප්ඤ්ඤානං පණ්ණානි පක්ඛිපිත්වා තාපිතඋදකෙනාපි ධොවිතුං වට්ටති. එවං ධොවිත්වා කරොන්තස්ස ‘‘ඉදං ථූලං, ඉදං සුඛම’’න්ති අකොපෙත්වා පහොනකනිභාරෙනෙව කරණං කරණසන්තොසො නාම. තිමණ්ඩලපතිවිජාදනමත්තස්සෙව කරණං පරිමාණසන්තොසො නාම. විවරකරණත්ථාය පන මනාපං සුත්තං පරියෙසිස්සාමීති අවිචාරෙත්වා රථිකාදීසු වා දෙවට්ඨානෙ වා ආහරිත්වා පාදමූලෙ වා යපිතං යංකිඤ්චිදෙව සුත්තං ගහෙත්වා කරණං සුත්තසන්තොසො නාම.

කුසිබන්ධනකාලෙ පන අඬුලමත්තෙ සත්ත වාරෙ න විජ්ඣිතබ්බං. එවං කරොන්තස්ස හි යො භික්ඛු සභායො න භොති, තස්ස වත්තභෙදොපි නත්ථී. තිවඬුලමත්තෙ පන සත්ත වාරෙ විජ්ඣිතබ්බං. එවං කරොන්තස්ස මග්ගප්පට්පත්තෙනාපි සභායෙන භවිතබ්බං. යො න භොති, තස්ස වත්තභෙදො. අයං සිබ්බනසන්තොසො නාම. රජන්තෙන පන කාලකච්ඡකාදීනි පරියෙසන්තෙන න වරිතබ්බං, සොමවක්කලාදීසු යං ලහති, තෙන රජිතබ්බං. අලහන්තෙන පන මනුස්සෙහි අරඤ්ඤෙ වාකං ගහෙත්වා ඡඩ්ඞිතරජනං වා භික්ඛුහි පවිත්වා ඡඩ්ඞිතකසටං වා ගහෙත්වා රජිතබ්බං. අයං රජනසන්තොසො නාම. නීලකද්දමකාලසාමෙසු යංකිඤ්චි ගහෙත්වා හත්ථිපිටියෙ නිසින්තස්ස පඤ්ඤායමානකප්පකරණං කප්පසන්තොසො නාම.

හිරිකොපිනප්පට්ච්ඡාදනමත්තවසෙන පරිභුඤ්ජනං පරිභොගසන්තොසො නාම.
 දුස්සං පන ලභිත්වා සුත්තං වා සුචිං වා කාරකං වා අලහන්තෙන යපෙතුං වට්ටති,
 ලහන්තෙන න වට්ටති. කතම්පි සචෙ අන්තෙවාසිකාදීනං දාතුකාමො හොති, තෙ ව
 අසන්නිහිතා, යාව ආගමනා යපෙතුං වට්ටති. ආගතමත්තෙසු දාතබ්බං. දාතුං
 අසක්කොන්තෙන අධිට්ඨාතබ්බං. අඤ්ඤස්මිං චීවරෙ සති පච්චත්ථරණම්පි
 අධිට්ඨාතුං වට්ටති. අනධිට්ඨිතමෙව හි සන්නිධි හොති, අධිට්ඨිතං න හොතිති
 මහාසීවත්ථෙරො ආහ. අයං සන්නිධිපරිවජ්ජනසන්තොසො නාම.
 විස්සජ්ජෙන්තෙන පන න මුඛං ඔලොකෙන්වා දාතබ්බං, සාරණියධම්මෙ යත්වා
 විස්සජ්ජෙතබ්බන්ති අයං විස්සජ්ජනසන්තොසො නාම.

චීවරප්පටිසංයුක්තානි ධුතඬගානි නාම පංසුකුලිකඬගඤ්ඤෙව තෙචීවරිකඬගඤ්ඤෙව.
 තෙසං චිත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.24-25) වෙදිතබ්බා. ඉති
 චීවරසන්තොසමහාඅරියවංසං පුරයමානො භික්ඛු ඉමානි ද්වෙ ධුතඬගානි ගොපෙති.
 ඉමානි ගොපෙන්තො චීවරසන්තොසමහාඅරියවංසවසෙන සන්තුට්ඨො හොතිති.

වණ්ණවාදීති එකො සන්තුට්ඨො හොති, සන්තොසස්ස වණ්ණං න කථෙති.
 එකො න සන්තුට්ඨො හොති, සන්තොසස්ස වණ්ණං කථෙති. එකො නෙව
 සන්තුට්ඨො හොති, න සන්තොසස්ස වණ්ණං කථෙති. එකො සන්තුට්ඨො වෙව
 හොති, සන්තොසස්ස ව වණ්ණං කථෙති. තං දස්සෙතුං ‘‘ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා
 ව වණ්ණවාදී’’ති වුත්තං.

අනෙසනන්ති දුතෙය්‍යපභිනගමනානුයොගපභෙදං නානප්පකාරං අනෙසනං.
 අප්පතිරූපන්ති අයුත්තං. අලද්ධා වානි අලභිත්වා. යථා එකච්චො ‘‘කථං නු ඛො
 චීවරං ලභිස්සාමී’’ති පුඤ්ඤවත්තෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං එකතො හුත්වා කොභඤ්ඤං
 කරොන්තො උත්තස්සති පරිතස්සති, සන්තුට්ඨො භික්ඛු එවං අලද්ධා චීවරං න
 පරිතස්සති. ලද්ධා වානි ධම්මෙන සමෙන ලභිත්වා. අගධිතොති විගතලොභගිද්ධො.
 අමුච්ඡිතොති අධිමත්තතණ්හාය මුච්ඡං අනාපන්තො. අනප්ඤ්ඤාපන්තොති
 තණ්හාය අනොත්ථතො අපරියොනද්ධො. ආදීනවදස්සාවීති අනෙසනාපත්තියඤ්ඤෙව
 ගෙධිතපරිභොගෙ ව ආදීනවං පස්සමානො. නිස්සරණපඤ්ඤොති ‘‘යාවදෙව සීතස්ස
 පටිසාතායා’’ති වුත්තං නිස්සරණමෙව පජානන්තො.

ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියානි යෙන කෙනචි චීවරෙන සන්තුට්ඨියා.
 නෙවත්තානුක්කංසෙතිති ‘‘අහං පංසුකුලිකො, මයා උපසම්පදමාලෙයෙව
 පංසුකුලිකඬගං ගහිතං, කො මයා සදිසො අත්ථී’’ති අත්තුක්කංසනං න කරොති.
 නො පරං වම්භෙතිති ‘‘ඉමෙ පනඤ්ඤෙ භික්ඛු න පංසුකුලිකා’’ති වා,
 ‘‘පංසුකුලිකඬගමත්තම්පි එතෙසං නත්ථී’’ති වා එවං පරං න වම්භෙති. යො හි තත්ථ
 දක්ඛොති යො තස්මිං චීවරසන්තොසෙ වණ්ණවාදාදීසු වා දක්ඛො ඡෙකො
 ඛ්‍යාත්තො. අනලසොති සාතච්චකිරියාය ආලසියවිරහිතො. සම්පජානො
 පටිස්සතොති සම්පජානපඤ්ඤාය වෙව සතියා ව යුත්තො. අරියවංසෙ ධීතොති
 අරියවංසෙ පතිට්ඨිතො.

ඉතරිතරෙන පිණ්ඩපාතෙනාති යෙන කෙනචි පිණ්ඩපාතෙන. එත්ථාපි පිණ්ඩපාතො ජාතිතබ්බො, පිණ්ඩපාතක්ඛෙන්තං ජාතිතබ්බං, පිණ්ඩපාතසන්තොසො ජාතිතබ්බො, පිණ්ඩපාතප්පට්ඨංයුත්තං ධුතඨගං ජාතිතබ්බං. තත්ථ පිණ්ඩපාතොති ඔදනො කුම්මාසො සත්තු මච්ඡො මංසං ඛීරං දධි සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිතං යාගු බාදනීයං සායනීයං ලෙහනීයන්ති සොළස පිණ්ඩපාතා.

පිණ්ඩපාතක්ඛෙන්තන්ති සඬ්ඝත්තං උද්දෙසහත්තං නිමන්තනං සලාකහත්තං පක්ඛිකං උපොසථිකං පාටිපදිකහත්තං ආගන්තුකහත්තං ගමිකහත්තං ගිලානහත්තං ගිලානුපට්ඨාකහත්තං ධුරහත්තං කුට්ඨත්තං වාරහත්තං විහාරහත්තන්ති පන්තරස පිණ්ඩපාතක්ඛෙන්තාති.

පිණ්ඩපාතසන්තොසොති පිණ්ඩපාතෙ විතක්කසන්තොසො ගමනසන්තොසො පරියෙසනසන්තොසො පටිලාභසන්තොසො පටිග්ගහණසන්තොසො මත්තපටිග්ගහණසන්තොසො ලොඋප්පච්චජ්ජනසන්තොසො යථාලාභසන්තොසො යථාබලසන්තොසො යථාසාරුප්පසන්තොසො උපකාරසන්තොසො පරිමාණසන්තොසො පරිභොගසන්තොසො සන්නිධිපරිච්ජ්ජනසන්තොසො විස්සජ්ජනසන්තොසොති පන්තරස සන්තොසා.

තත්ථ සාදකො හික්ඛු මුඛං ධොවිත්වා විතක්කෙති. පිණ්ඩපාතිකෙන පන ගණෙන සද්ධිං වරතා සායං ථෙරුපට්ඨානකාලෙ “ස්වෙ කත්ථ පිණ්ඩාය වරිස්සාමාති? අසුකගාමෙ, හන්තෙ”ති එත්තකං වින්තෙත්වා තතො පට්ඨාය න විතක්කෙතබ්බං. එකචාරිකෙන විතක්කමාළකෙ යත්වා විතක්කෙතබ්බං. තතො පට්ඨාය විතක්කෙත්තො අරියවංසා චුතො හොති පරිබාහිරො. අයං විතක්කසන්තොසො නාම.

පිණ්ඩාය පවිසන්තෙන “කුහිං ලභිස්සාමි”ති අවින්තෙත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන ගන්තබ්බං. අයං ගම්මසන්තොසො නාම. පරියෙසන්තෙන යං වා තං වා අග්ගහෙත්වා ලජ්ජිං පෙසලමෙව ගහෙත්වා පරියෙසිතබ්බං. අයං පරියෙසනසන්තොසො නාම. දුරතොව ආහරියමානං දිස්වා “එතං මනාපං, එතං අමනාප”න්ති විත්තං න උප්පාදෙතබ්බං. අයං පටිලාභසන්තොසො නාම. “ඉමං මනාපං ගණ්භිස්සාමි, ඉමං අමනාපං න ගණ්භිස්සාමි”ති අවින්තෙත්වා යංකිඤ්චි යාපනමත්තං ගහෙතබ්බමෙව. අයං පටිග්ගහණසන්තොසො නාම.

එත්ථ පන දෙය්‍යධම්මො බහු, දායකො අප්පං දාතුකාමො, අප්පං ගහෙතබ්බං. දෙය්‍යධම්මොපි බහු, දායකොපි බහුං දාතුකාමො, පමාණෙනෙව ගහෙතබ්බං. දෙය්‍යධම්මො න බහු, දායකොපි අප්පං දාතුකාමො, අප්පං ගහෙතබ්බං. දෙය්‍යධම්මො න බහු, දායකො පන බහුං දාතුකාමො, පමාණෙන ගහෙතබ්බං. පටිග්ගහණස්මිඤ්චි මත්තං අජානන්තො මනුස්සානං පසාදං මක්ඛෙති, සද්ධාදෙය්‍යං විනිපාතෙති, සාසනං න කරොති, විජාතමාතුයාපි විත්තං ගහෙතුං න සක්කොති. ඉති

මත්තං ජානිත්වා පටිග්ගහෙතබ්බන්ති අයං මත්තපටිග්ගහණසන්තොසො නාම.
අඛිඤ්ඤානියෙව අගන්ත්වා ද්වාරපටිපාටියා ගන්තබ්බං. අයං
ලොලුප්පච්චජ්ජනසන්තොසො නාම. යථාලාභසන්තොසාදයො වීචරෙ චුත්තනයා
එව.

පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා “සමණධම්මං අනුපාලෙස්සාමී”ති එවං උපකාරං
ඤ්ඤත්වා පරිභුඤ්ජනං උපකාරසන්තොසො නාම. පත්තං පුරෙත්වා ආනීතං න
පටිග්ගහෙතබ්බං. අනුපසම්පන්නෙ සති තෙන ගාභාපෙතබ්බං, අසති හරාපෙත්වා
පටිග්ගහණමත්තං ගහෙතබ්බං. අයං පරිමාණසන්තොසො නාම. “ජීසව්ජාය
පටිවිනොදනං ඉදමෙත්ථ නිස්සරණ”න්ති එවං පරිභුඤ්ජනං පරිභොගසන්තොසො
නාම. නිදහිත්වා න පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අයං සන්නිධිපරිච්ඡන්තසන්තොසො නාම.
මුඛං අනොලොකෙත්වා සාරණියධම්මෙ යිතෙන විස්සජ්ජෙතබ්බං. අයං
විස්සජ්ජනසන්තොසො නාම.

පිණ්ඩපාතප්පටිසංයුත්තානි පන පඤ්ච ධුතඬිගානි පිණ්ඩපාතිකඬිගං
සපදානවාරිකඬිගං එකාසනිකඬිගං පත්තපිණ්ඩිකඬිගං බලුපච්ඡාහන්තිකඬිගන්ති.
තෙසං විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.26-30) චුත්තා. ඉති
පිණ්ඩපාතසන්තොසමහාඅරියවංසං පුරයමානො භික්ඛු ඉමානි පඤ්ච ධුතඬිගානි
ගොපෙති, ඉමානි ගොපෙන්නො පිණ්ඩපාතසන්තොසමහාඅරියවංසෙන සන්තුට්ඨො
හොති. චණ්ණවාදීතිආදීනි චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

සෙනාසනෙනානි ඉධ සෙනාසනං ජානිතබ්බං, සෙනාසනක්ඛෙත්තං ජානිතබ්බං,
සෙනාසනසන්තොසො ජානිතබ්බො, සෙනාසනප්පටිසංයුත්තං ධුතඬිගං ජානිතබ්බං.
තත්ථ සෙනාසනන්ති මඤ්චො පීඨං භිසි බිම්බොහනං විහාරො අඛිඤ්ඤාගො
පාසාදො හම්මියං ගුහා ලෙණං අට්ටො මාලො වෙළුම්බො රුක්ඛමූලං යත්ථ වා
පන භික්ඛු පටික්කමන්තිති ඉමානි පන්නරස සෙනාසනානි.

සෙනාසනක්ඛෙත්තන්ති සඬ්ඝතො වා ගණතො වා ඤාතිතො වා මිත්තතො වා
අත්තතො වා ධනෙන පංසුකුලං වාති ඡ ඛෙත්තානි.

සෙනාසනසන්තොසොති සෙනාසනෙ විතක්කසන්තොසාදයො පන්නරස
සන්තොසා. තෙ පිණ්ඩපාතෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.
සෙනාසනප්පටිසංයුත්තානි පන පඤ්ච ධුතඬිගානි ආරඤ්ඤිකඬිගං රුක්ඛමූලිකඬිගං
අබ්භොකාසිකඬිගං සොසානිකඬිගං යථාසන්ථතිකඬිගන්ති. තෙසං විත්ථාරකථා
විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.31-35) චුත්තා. ඉති සෙනාසනසන්තොසමහාඅරියවංසං
පුරයමානො භික්ඛු ඉමානි පඤ්ච ධුතඬිගානි ගොපෙති. ඉමානි ගොපෙන්නො
සෙනාසනසන්තොසමහාඅරියවංසෙන සන්තුට්ඨො හොති.

ගීලානපච්චයො පන පිණ්ඩපාතෙයෙව පටිට්ඨො. තත්ථ
යථාලාභයථාබලයථාසාරුප්පසන්තොසෙනෙව සන්තුස්සිතබ්බං. නෙසජ්ජිකඬිගං
භාවනාරාමඅරියවංසං හජති. චුත්තම්පි වෙතං –

“පඤ්ච සෙනාසනෙ වුත්තා, පඤ්ච ආභාරනිස්සිතා;
එකො වීරියසංයුත්තො, ද්වෙ ව වීරනිස්සිතා” ති.

ඉති භගවා පථවිං පත්ථරමානො විය සාගරකුච්ඡිං පුරයමානො විය ආකාසං
විත්ථාරයමානො විය ව පඨමං වීරසන්තොසං අරියවංසං කථෙත්වා චන්දං
උට්ඨාපෙන්නො විය සූරියං උල්ලඬිසෙන්නො විය ව දුතියං පිණ්ඩපාතසන්නොසං
කථෙත්වා සිනෙරුං උක්ඛිපන්නො විය තතියං සෙනාසනසන්නොසං අරියවංසං
කථෙත්වා ඉදානි සහස්සනයපටිමණ්ඩිතං චතුත්ථං භාවනාරාමං අරියවංසං කථෙතුං
පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භාවනාරාමො භොතීති දෙසනං ආරභි.

තත්ථ ආරමණං ආරාමො, අභිරතීති අත්ථො. භාවනාය ආරාමො අස්සාති
භාවනාරාමො. භාවනාය රතොති භාවනාරතො. පඤ්චවිධෙ පහානෙ ආරාමො
අස්සාති පහානාරාමො. අපිච භාවෙන්තො රමතීති භාවනාරාමො. පජහන්නො
රමතීති පහානාරාමොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. අයඤ්භි චත්තාරො
සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්තො රමති, රතිං වින්දතීති අත්ථො. තථා චත්තාරො
සම්මජ්ජමානෙ. චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ, පඤ්චන්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත
බොජ්ඣංගිගෙ, සත්ත අනුපස්සනා, අට්ඨාරස මහාවිපස්සනා, සත්තතිංස
බොධිපක්ඛියධම්මෙ, අට්ඨතිංස ආරම්මණවිහත්තියො භාවෙන්තො රමති, රතිං
වින්දති. කාමච්ඡන්දාදයො පන කිලෙසෙ පජහන්නො රමති, රතිං වින්දති.

ඉමෙසු පන චතුසු අරියවංසෙසු පුරිමෙහි තිහි තෙරසන්නං ධූතඬිගානං
චතුපච්චයසන්නොසස්ස ව චසෙන සකලං විනයපිටකං කථිතං භොති,
භාවනාරාමෙන අවසෙසං පිටකද්වයං. ඉමං පන භාවනාරාමං අරියවංසං
කථෙත්තෙන භික්ඛුනා පටිසම්භිදාමග්ගෙ නෙක්ඛම්මපාළියා කථෙතබ්බො,
දීඝනිකායෙ දසුත්තරසුත්තන්තපරියායෙන කථෙතබ්බො, මජ්ඣිමනිකායෙ
සතිපට්ඨානසුත්තන්තපරියායෙන කථෙතබ්බො, අභිධම්මෙ නිද්දෙසපරියායෙන
කථෙතබ්බො.

තත්ථ පටිසම්භිදාමග්ගෙ නෙක්ඛම්මපාළියාති –

“නෙක්ඛම්මං භාවෙන්තො රමති, කාමච්ඡන්දං පජහන්නො රමති. අබ්‍යාපාදං,
බ්‍යාපාදං... ආලොකසඤ්ඤං... ථිනමිද්ධං... අවික්ඛෙපං, උද්ධච්චං...
ධම්මචචත්ථානං... විචිකිච්ඡං... ඤාණං... අවිජ්ජං... පාමොජ්ජං... අරතීං...
පඨමජ්ඣානං, පඤ්ච නීවරණං... දුතියජ්ඣානං... විතක්කච්චාරො...
තතියජ්ඣානං... පීතීං... චතුත්ථජ්ඣානං... සුබදුක්ඛෙ...
ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තො රමති, රූපසඤ්ඤං පටිඝසඤ්ඤං
නානත්තසඤ්ඤං පජහන්නො රමති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තිං...පෙ....
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තො රමති,
ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤං පජහන්නො රමති.

“අනිච්චානුපස්සනං භාවෙන්තො රමති, නිච්චසඤ්ඤං පජහන්තො රමති.
 දුක්ඛානුපස්සනං... සුඛසඤ්ඤං... අනත්තානුපස්සනං... අත්තසඤ්ඤං...
 නිබ්බිදානුපස්සනං... නන්දිං... විරාගානුපස්සනං... රාගං... නිරොධානුපස්සනං...
 සමුදයං... පටිනිස්සග්ගානුපස්සනං... ආදානං... ඛයානුපස්සනං ... සනසඤ්ඤං...
 වයානුපස්සනං... ආයුහනං... විපරිණාමානුපස්සනං... ධුවසඤ්ඤං...
 අනිමිත්තානුපස්සනං ... නිමිත්තං... අප්පණ්ණිකානුපස්සනං... පණ්ඩිං...
 සුඤ්ඤානානුපස්සනං... අභිනිවෙසං... අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනං...
 සාරාදානාභිනිවෙසං... යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනං... සම්මොභාභිනිවෙසං...
 ආදීනවානුපස්සනං... ආලයාභිනිවෙසං... පටිසඬ්ඛානුපස්සනං... අප්පටිසඬ්ඛං...
 විචට්ටානුපස්සනං... සංයොගාභිනිවෙසං... සොතාපත්තිමග්ගං... දිට්ඨෙකට්ඨෙ
 කිලෙසෙ... සකදාගාමිමග්ගං... ඔළාරිකෙ කිලෙසෙ... අනාගාමිමග්ගං...
 අනුසහගතෙ කිලෙසෙ... අරහත්තමග්ගං භාවෙන්තො රමති, සබ්බකිලෙසෙ
 පජහන්තො රමති” ති (පටි. ම. 1.41,95).

එවං පටිසම්භිදාමග්ගෙ තෙක්ඛම්මපාළියා කථෙතඛිබ්බො.

දීඝනිකායෙ දසුත්තරසුත්තන්තපරියායෙනාති –

“එකං ධම්මං භාවෙන්තො රමති, එකං ධම්මං පජහන්තො රමති...පෙ....
 දස ධම්මෙ භාවෙන්තො රමති, දස ධම්මෙ පජහන්තො රමති. කතමං එකං
 ධම්මං භාවෙන්තො රමති? කායගතාසතිං සාතසහගතං, ඉමං එකං ධම්මං
 භාවෙන්තො රමති. කතමං එකං ධම්මං පජහන්තො රමති? අස්මිමානං, ඉමං
 එකං ධම්මං පජහන්තො රමති. කතමෙ ද්වෙ ධම්මෙ...පෙ.... කතමෙ දස
 ධම්මෙ භාවෙන්තො රමති? දස කසිණායතනානි, ඉමෙ දස ධම්මෙ
 භාවෙන්තො රමති. කතමෙ දස ධම්මෙ පජහන්තො රමති? දස මිච්ඡන්තෙ,
 ඉමෙ දස ධම්මෙ පජහන්තො රමති. එවං බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භාවනාරාමො
 හොති” ති (දී. නි. 3.351-360).

එවං දීඝනිකායෙ දසුත්තරසුත්තන්තපරියායෙන කථෙතඛිබ්බො.

මජ්ඣිමනිකායෙ සතිපට්ඨානසුත්තන්තපරියායෙනාති –

“එකායනො අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො...පෙ.... යාවදෙව ඤාණමත්තාය
 පටිස්සතිමත්තාය. අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති.
 එවම්පි බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භාවනාරාමො හොති භාවනාරතො.
 පහානාරාමො හොති පහානරතො. පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ගච්ඡන්තො
 වා ගච්ඡාමිති පජානාති...පෙ.... පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සෙය්‍යාපාපි
 පස්සෙය්‍යා සරිරං සිව්ඨිකාය ඡඩ්ඞිතං...පෙ.... පුතීනි චුණ්ණකජානාති. සො
 ඉමමෙව කායං උපසංහරති ‘අයම්පි බො කායො එවංධම්මො එවංභාවී
 එවංඅනතීතො’ ති. ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති...පෙ....

එවම්පි බො, හික්බවෙ, හික්බු භාවනාරාමො හොති’’ති (ම. නි. 1.106 ආදයො).

එවං මජ්ඣිමනිකායෙ සතිපට්ඨානසූත්තන්තපරියායෙන කථෙතබ්බො.

අභිධම්මෙ නිද්දෙසපරියායෙනාති සබ්බෙපි සඬ්ඛතෙ ‘‘අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඨතො ...පෙ.... සංකිලෙසිකධම්මතො පස්සන්තො රමති, එවං බො හික්බු භාවනාරාමො හොති’’ති (මහානි. 13; වුළුති. උපසිවමාණවපුච්ඡානිද්දෙසො 39, නන්දමාණවපුච්ඡානිද්දෙසො 51). එවං නිද්දෙසපරියායෙන කථෙතබ්බො.

නෙවත්තානුක්කංසෙතීති ‘‘අජ්ජ මෙ සට්ඨි වා සත්තති වා වස්සානි අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති විපස්සනාය කම්මං කරොන්තස්ස කො මයා සදිසො අත්ථි’’ති එවං අත්තුක්කංසනං න කරොති. නො පරං වම්භෙතීති ‘‘අනිච්චං දුක්ඛන්ති විපස්සනාමත්තකම්පි නත්ථි, කිං ඉමෙ විස්සට්ඨකම්මට්ඨානා වරන්ති’’ති එවං පරවම්භනං න කරොති. සෙසං චූත්තනයමෙව.

ඉමෙ බො, හික්බවෙ, වත්තාරො අරියවංසාති, හික්බවෙ, ඉමෙ වත්තාරො අරියවංසා අරියන්තියො අරියපච්ඡේදියො අරියඤ්ජසා අරියවට්ඨානීති සුත්තන්තං විනිවට්ටෙත්වා ඉදානි මහාඅරියවංසපරිපූරකස්ස හික්බුතො වසනදිසා දස්සෙන්නො ඉමෙහි ව පන, හික්බවෙතිආදිමාහ. තත්ථ ස්වෙව අරතිං සහතීති සොයෙව අරතිං අනභිරතිං උක්කණ්ඨිතං සහති අභිභවති. න තං අරති සහතීති තං පන හික්බුං යා එසා පන්තෙසු සෙනාසනෙසු අධිකුසලානං ධම්මානං භාවනාය අරති නාම හොති, සා සහිතුං අධිභවිතුං න සක්කොති. අරතිරතිසහොති අරතිඤ්ච පඤ්චකාමගුණරතිඤ්ච සහති, අධිභවිතුං සක්කොති.

ඉදානි ගාථාහි කුටං ගණ්ඨන්තො නාරතීතිආදිමාහ. තත්ථ ධීරන්ති වීරියවන්තං. නාරති ධීරං සහතීති ඉදං පුරිමස්සෙව කාරණවචනං. යස්මා සා ධීරං න සහති නජ්ජහොති ධීරං සහිතුං අධිභවිතුං න සක්කොති, තස්මා නාරති සහති ධීරං. ධීරො හි අරතිස්සහොති අරතිසහත්තා හි සො ධීරො නාම, තස්මා අරතිං සහතීති අත්ථො. සබ්බකම්මවිහාසිනන්ති සබ්බං තෙභූමකකම්මං චජිත්වා පරිච්ඡින්නං පරිවට්ටමං කත්වා ධීතං. පනුණ්ණං කො නිවාරයෙති කිලෙසෙ පනුදිත්වා ධීතං කො නාම රාගො වා දොසො වා නිවාරෙය්‍ය. නෙක්ඛං ජම්බොනදස්සෙව, කො තං නින්දිතුමරහතීති ජම්බොනදසඬ්ඛාතස්ස ජාතිරත්තසුචණ්ණස්ස නික්ඛසදිසං ගරහිතබ්බදොසවිමුත්තං කො තං පුග්ගලං නින්දිතුං අරහති. බ්‍රහ්මනාපි පසංසිතොති මහාබ්‍රහ්මනාපි එස පුග්ගලො පසංසිතොයෙවාති. දෙසනාපරියොසානෙ වත්තාලීස හික්බුසහස්සානි අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු.

9. ධම්මපදසූත්තවණ්ණනා

29. නවමෙ ධම්මපදානීති ධම්මකොට්ඨාසා. අනභිජ්ඣාතිආදීසු අභිජ්ඣාපටික්ඛෙපෙන අනභිජ්ඣා, බ්‍යාපාදපටික්ඛෙපෙන අබ්‍යාපාදො,

මිච්ඡාසතිපටික්ඛෙපෙන සම්මාසති, මිච්ඡාසමාධිපටික්ඛෙපෙන සම්මාසමාධි
වෙදිතබ්බො.

අනභිජ්ඣාලුති නිත්තණ්හො හුත්වා. අබ්‍යාපන්නෙන චෙතසාති සබ්බකාලං
පකතිභාවං අවිජ්ඣන්තෙන චිත්තෙන. සතො ඵකග්ගචිත්තස්සාති සතියා
සමන්තාගතො ආරම්මණෙ ඵකග්ගචිත්තො අස්ස. අජ්ඣන්තං සුසමාහිතොති
නියකජ්ඣන්තෙ සුට්ඨු යපිතචිත්තො ඉමස්මිං සුත්තෙපි ගාථායපි වට්ටව්වට්ටං
කථිතං.

10. පරිබ්බාජකසුත්තවණ්ණනා

30. දසමෙ අභිඤ්ඤාතාති ඤාතා පාකටා. අන්තභාරොතිආදීනි තෙසං නාමානි.
පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨිතො. සා හි ඉධ පටිසල්ලානන්ති
අධිජ්ජෙතා. පච්චක්ඛායාති පටික්ඛිපිත්වා. අභිජ්ඣාලුන්ති සතණ්හං. කාමෙසු
තිබ්බසාරාගන්ති වත්ථුකාමෙසු බහලරාගං. තමහං තත්ථ ඵවං වදෙය්‍යන්ති තං අහං
තස්මිං කාරණෙ ඵවං වදෙය්‍යං. පටික්කොසිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යාති
පටික්කොසිතබ්බාති පටිබාහිතබ්බනි වා මඤ්ඤෙය්‍යා. සහධම්මිකාති සකාරණා.
වාදානුපාතාති ධම්මිකවාදෙ සට්ටයමානා අධම්මිකවාදානුපාතා, වාදජ්ජවත්තියොති
අත්ථො. ගාරය්‍යා යානාති ගරහිතබ්බයුත්තකා පච්චයා. ආගච්ජන්තිති උපගච්ජන්ති.

උක්කලාති උක්කලජනපදවාසිනො. වස්සහඤ්ඤාති වස්සො ව හඤ්ඤො වාති
ද්වෙ ජනා. අහෙතුකවාදාති “නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයො සත්තානං
විසුද්ධියා” තිථවමාදිවාදිනො. අකිරියවාදාති “කරොතො න කරියති පාප” න්ති ඵවං
කිරියපටික්ඛෙපවාදිනො. නත්ථිකවාදාති “නත්ථි දින්න” න්තිආදිවාදිනො. තෙ
ඉමෙසු තීසුපි දස්සනෙසු ඔක්කන්තනියාමා අහෙසුං. කථං පන තෙසු නියාමො
හොතිති? යො හි ඵවරූපං ලද්ධිං ගහෙත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු නිසින්නො
සජ්ඣායාති වීමංසති, තස්ස “නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයො කරොතො න කරියති
පාපං...පෙ.... නත්ථි දින්නං...පෙ.... කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති” ති තස්මිං.
ආරම්මණෙ මිච්ඡාසති සන්තිට්ඨති, චිත්තං ඵකග්ගං හොති, ජවනාති ජවන්ති.
පයමජ්ජනෙ සතෙකිච්ඡො හොති, තථා දුතියාදියු, සත්තමෙ බුද්ධානම්පි
අතෙකිච්ඡො අනිවත්ති අරිට්ඨකණ්ටකසදියො හොති. තත්ථ කොචි ඵකං දස්සනං
ඔක්කමති, කොචි ද්වෙ, කොචි තීණිපි. නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකොච හොති, පත්තො
සග්ගමග්ගාවරණඤ්චෙව මොක්ඛමග්ගාවරණඤ්ච, අහබ්බො තස්ස අත්තභාවස්ස
අනන්තරං සග්ගමිපි ගන්තුං, පගෙව මොක්ඛං. වට්ටබාණුකො නාමෙස සත්තො
පථවිගොපකො, යෙභුයොන ඵවරූපස්ස භවතො වුට්ඨානං නත්ථි. වස්සහඤ්ඤාපි
ඵදියා අහෙසුං. නින්දාබ්‍යාරොසනඋපාරම්භහයාති අත්තතො නින්දහයෙන
සට්ටනහයෙන උපවාදහයෙන වාති අත්ථො. අභිජ්ඣාචිනයෙ සික්ඛන්ති
අභිජ්ඣාචිනයො වුච්චති අරහත්තං, අරහත්තෙ සික්ඛමානො අජ්ජමත්තො නාම
වුච්චන්ති සුත්තන්තෙ වට්ටව්වට්ටං කථෙත්වා ගාථාය ඵලසමාපත්ති කථිතාති.

උරුවෙලවග්ගො තතියො.

4. වක්කවග්ගො

1. වක්කසුත්තවණ්ණනා

31. චතුත්ථස්ස පයමෙ වක්කානීති සම්පත්තියො. චතුචක්කං චත්තනීති චත්තාරි සම්පත්තිවක්කානි චත්තන්ති සටියන්තියෙවාති අත්ථො. පතිරූපදෙසවාසොති යත්ථ චතස්සො පරිසා සන්දිස්සන්ති, එවරූපෙ අනුච්ඡවිකෙ දෙසෙ වාසො. සප්පුරිසාවස්සයොති බුද්ධාදීනං සප්පුරිසානං අවස්සයනං සෙවනං භජනං, න රාජානං. අත්තසම්මාපණීධිති අත්තනො සම්මා යපනං, සවෙ පුබ්බෙ අස්සද්ධාදීහි සමන්තාගතො හොති, තානි පභාය සද්ධාදීසු පතිට්ඨාපනං. පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤානි පුබ්බෙ උපචිතකුසලතා. ඉදමෙව චෙත්ථ පමාණං. යෙන හි ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන කුසලකම්මං කතං හොති, තදෙව කුසලං තං පුරිසං පතිරූපදෙසෙ උපනෙති, සප්පුරිසෙ භජාපෙති, සො එව ච පුග්ගලො අත්තානං සම්මා යපෙති. පුඤ්ඤකතොති කතපුඤ්ඤො. සුබඤ්ඤෙතංඨිචත්තනීති සුබඤ්ඤ ඵතං පුග්ගලං අධිචත්තනි, අචත්ථරතීති අත්ථො.

2. සඬගහසුත්තවණ්ණනා

32. දුතියෙ සඬගහවත්ථුනීති සඬගණ්හනකාරණානි. දානඤ්චාතිආදීසු එකච්චො හි දානෙනෙව සඬගණ්හිතබ්බො හොති, තස්ස දානමෙව දාතබ්බං. පෙය්‍යවජ්ජන්ති පියවචනං. එකච්චො හි “අයං දාතබ්බං නාම දෙති, එකෙකෙන පන වචනෙන සබ්බං මක්ඛෙන්වා නාසෙති, කිං තස්ස දාන”න්ති චත්තා හොති. එකච්චො “අයං කිඤ්චාපි දානං න දෙති, කථෙන්නො පන තෙලෙන විය මක්ඛෙති. එස දෙතු වා මා වා, වචනමෙවස්ස සහස්සං අග්ඝති”ති චත්තා හොති. එවරූපො පුග්ගලො දානං න පච්චාසිසති, පියවචනමෙව පච්චාසිසති. තස්ස පියවචනමෙව චත්තබ්බං. අත්ථවරියාති අත්ථවඬ්ඨනකථා. එකච්චො හි නෙව දානං, න පියවචනං පච්චාසිසති, අත්තනො හිතකථං වඬ්ඨිකථමෙව පච්චාසිසති. එවරූපස්ස පුග්ගලස්ස “ඉදං තෙ කාතබ්බං, ඉදං න කාතබ්බං, එවරූපො පුග්ගලො සෙවිතබ්බො, එවරූපො න සෙවිතබ්බො”ති එවං අත්ථවරියකථාව කථෙතබ්බා. සමානත්තතාති සමානසුබ්දක්ඛභාවො. එකච්චො හි දානාදීසු එකමිපි න පච්චාසිසති, එකාසනෙ නිසජ්ජං, එකපල්ලඬකෙ සයනං, එකතො භොජනන්ති එවං සමානසුබ්දක්ඛතං පච්චාසිසති. සො සවෙ ගහට්ඨස්ස ජාතියා පබ්බජිතස්ස සීලෙන සදිසො හොති, තස්සායං සමානත්තතා කාතබ්බා. තත්ථ තත්ථ යථාරහන්ති තෙසු තෙසු ධම්මෙසු යථානුච්ඡවිකං සමානත්තතාති අත්ථො. රථස්සාණිව යායතොති යථා රථස්ස ගච්ඡතො ආණි සඬගහො නාම හොති, සා රථං සඬගණ්හාති, එවමිමෙ සඬගහා ලොකං සඬගණ්හන්ති. න මාතා පුත්තකාරණාති යදි මාතා එතෙ සඬගහෙ පුත්තස්ස න කරෙය්‍ය, පුත්තකාරණා මාතං වා පුජං වා න ලභෙය්‍ය. සඬගහා එතෙති

උපයෝගවවන පව්වත්තං. සඬ්ගහෙ එතෙති වා පායො. සමචෙක්ඛන්තීති සම්මා පෙක්ඛන්ති. පාසංසා ච භවන්තීති පසංසනියා ච භවන්ති.

3. සිහසුත්තවණ්ණනා

33. තතියෙ සීහොති චත්තාරො සීහා – තිණසීහො, කාළසීහො, පණ්ඩුසීහො, කෙසරසීහොති. තෙසු තිණසීහො කපොතවණ්ණගාවිසදිසො තිණහක්ඛො ච හොති. කාළසීහො කාළගාවිසදිසො තිණහක්ඛොයෙව. පණ්ඩුසීහො පණ්ඩුපලාසවණ්ණගාවිසදිසො මංසහක්ඛො. කෙසරසීහො ලාබාපරිකම්මකතෙනෙව මුඛෙන අග්ගනඬ්ගුට්ඨොන චතුභි ච පාදපරියන්තෙහි සමන්තාගතො, මත්ථකතොපිස්ස පට්ඨාය ලාබාතුලිකාය කතා විය තිස්සො රාජියො පිට්ඨිමජ්ඣෙන ගන්ත්වා අන්තරසත්ථිමිහි දක්ඛිණාවත්තා භුත්වා යීතා. ඛන්ධෙ පනස්ස සතසහස්සග්ගනිකකම්බලපරික්ඛෙපො විය කෙසරහාරො හොති, අවසෙසට්ඨානං පරිසුද්ධසාලිපිණ්ඩසඬ්ඛවුණ්ණපිණ්ඩවණ්ණං හොති. ඉමෙසු චතුසු සීහෙසු අයං කෙසරසීහො ඉධ අධිප්පෙතො.

මීගරාජාති සබ්බමීගගණස්ස රාජා. ආසයාති වසනට්ඨානතො, සුවණ්ණගුහතො වා රජතමණිඵලිකමනොසිලාගුහතො වා නික්ඛමතීති වුත්තං හොති. නික්ඛමමානො පනෙස චතුභි කාරණෙහි නික්ඛමති අන්ධකාරපිළිතො වා ආලොකත්ථාය, උච්චාරපස්සාවපිළිතො වා තෙසං විස්සජ්ජනත්ථාය, ජිසව්ජාපිළිතො වා ගොවරත්ථාය, සම්භවපිළිතො වා අස්සද්ධම්මපටිසෙවනත්ථාය. ඉධ පන ගොවරත්ථාය නික්ඛමන්තො අධිප්පෙතො.

විජම්භතීති සුවණ්ණතලෙ වා රජතමණිඵලිකමනොසිලාතලානං වා අඤ්ඤතරස්මිං ද්වෙ පච්ඡිමපාදෙ සමං පතිට්ඨාපෙත්වා පුරිමපාදෙ පුරතො පසාරෙත්වා සරීරස්ස පච්ඡාහාගං ආකඬ්ඨිත්වා පුරිමහාගං අභිහරිත්වා පිට්ඨිං නාමෙත්වා ගීවං උක්ඛිපිත්වා අසනිසද්දං කරොන්තො විය නාසපුටාති පොථෙත්වා සරීරලග්ගං රජං විධුනන්තො විජම්භති. විජම්භනභූමියඤ්ච පන තරුණවච්ඡකො විය අපරාපරං ජවති, ජවතො පනස්ස සරීරං අන්ධකාරෙ පරිබ්භමන්තං අලාතං විය බායති.

අනුච්ලොකෙතීති කස්මා අනුච්ලොකෙති? පරානුද්දයතාය. තස්මිං කිර සීහනාදං නදන්තෙ පපාතාවාටාදීසු විසමට්ඨානෙසු වරන්තා හත්ථිගොකණ්ණමහිංසාදයො පාණා පපාතෙපි ආවාටෙපි පතන්ති, තෙසං අනුද්දයාය අනුච්ලොකෙති. කිං පනස්ස ලුද්දස්ස පරමංසබ්බදිතො අනුද්දයා නාම අත්ථිති? ආම අත්ථි. තථා හි “කිං මෙ බහුභි ඝාතිතෙහි”ති අත්තතො ගොවරත්ථායාපි බුද්දකෙ පාණෙ න ගණ්හාති. එවං අනුද්දයං කරොති, වුත්තමපි චෙතං – “මාහං බුද්දකෙ පාණෙ විසමගතෙ සඬ්ඝාතං ආපාදෙසි”න්ති (අ. නි. 10.21).

සීහනාදං නදතීති නික්ඛත්තුං තාව අභීතනාදං නදති. එවඤ්ච පනස්ස විජම්භනභූමියං යත්වා නදන්තස්ස සද්දො සමන්තා තියොජනපදෙසං එකනින්තාදං

කරොති, තමස්ස නින්නාදං සුත්වා තියොජනබ්‍හන්තරගතා ද්විපදවතුප්පදගණා
 යථායානෙ යාතුං න සක්කොන්ති. ගොවරාය පක්කමතීති ආහාරත්ථාය ගච්ඡති.
 කථං? සො හි විජම්භනභූමියං යත්වා දක්ඛිණතො වා වාමතො වා උප්පතන්තො
 උසහමත්තං යානං ගණ්හාති, උද්ධං උප්පතන්තො චත්තාරිපි අට්ඨපි උසහට්ඨානානි
 උප්පතති, සමෙ යානෙ උජුකං පක්ඛන්දන්තො සොළසඋසහමත්තමිපි
 විසතිඋසහමත්තමිපි යානං පක්ඛන්දති, ථලා වා පබ්බතා වා පක්ඛන්දන්තො
 සට්ඨිඋසහමත්තමිපි අසිතිඋසහමත්තමිපි යානං පක්ඛන්දති, අත්තරාමග්ගෙ රුක්ඛං
 වා පබ්බතං වා දිස්වා තං පරිහරන්තො වාමතො වා දක්ඛිණතො වා උද්ධං වා
 උසහමත්තං අපක්කමති. තතියං පන සිහනාදං නදිත්වා තෙනෙව සද්ධිං තියොජන
 යානෙ පඤ්ඤායති, තියොජනං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා යීතො අත්තනොව නාදස්ස
 අනුනාදං සුණාති. එවං සීඝෙන ජවෙන පක්කමති.

යෙභුයොනාති පායෙන. භයං සන්තාසං සංවෙගන්ති සබ්බං චිත්තත්‍රාසස්සෙව
 නාමං. සිහස්ස හි සද්දං සුත්වා බහු භායන්ති, අප්පකා න භායන්ති. කෙ පන තෙති?
 සමසීහො හත්ථාජානීයො අස්සාජානීයො උසභාජානීයො පුරිසාජානීයො
 බීණාසවොති. කස්මා පනෙන න භායන්ති? සමසීහො තාව
 “ජාතිගොත්තකුලසුරභාවෙහි සමානොස්මි”ති න භායති, හත්ථාජානීයාදයො
 අත්තනො සක්කායදිට්ඨිබලවතාය න භායන්ති, බීණාසවො සක්කායදිට්ඨියා
 පහිනත්තා න භායති.

බ්ලාසයාති බිලෙ සයන්තා බිලවාසිතො අහිනකුලගොධාදයො. උදකාසයාති
 උදකවාසිතො මච්ඡකච්ඡපාදයො. වනාසයාති වනවාසිතො
 හත්ථිඅස්සගොකණ්ණමිගාදයො. පවිසන්තීති “ඉදානි ආගන්ත්වා ගණ්හිස්සති”ති
 මග්ගං ඔලොකෙත්වා පවිසන්ති. දළ්භෙහීති ථීරෙහි. වරත්තෙහීති වම්මරජ්ජුහි.
 මහිද්ධිකොතිආදීසු විජම්භනභූමියං යත්වා දක්ඛිණපස්සාදීහි උසහමත්තං, උජුං
 විසතිඋසහමත්තාදිලඛිසනවසෙන මහිද්ධිකතා, සෙසමිගානං අධිපතිභාවෙන
 මහෙසක්ඛතා, සමන්තා තියොජනට්ඨානෙ සද්දං සුත්වා පලායන්තානං වසෙන
 මහානුභාවතා වෙදිතබ්බා.

එවමෙව බොති භගවා තෙසු තෙසු සුත්තන්තෙසු තථා තථා අත්තානං කථෙසී.
 “සීහොති බො, හික්ඛවෙ, තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො
 සම්මාසම්බුද්ධස්සා”ති (අ. නි. 5.99; 10.21) ඉමස්මිං තාව සුත්තෙ සිහසදිසං
 අත්තානං කථෙසී. “හිසක්කො සල්ලකත්තොති බො, සුනක්ඛත්ත, තථාගතස්සෙතං
 අධිවචන”න්ති (ම. නි. 3.65) ඉමස්මිං වෙජ්ජසදිසං, “බ්‍රාහ්මණොති බො, හික්ඛවෙ,
 තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති (අ. නි. 8.85) ඉමස්මිං බ්‍රාහ්මණසදිසං, “පුරිසො
 මග්ගකුසලොති බො, තිස්ස, තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති (සං. නි. 3.84) ඉමස්මිං
 මග්ගදෙසකපුරිසසදිසං, “රාජාහමස්මි, සෙලා”ති (සු. නි. 559; ම. නි. 2.399)
 ඉමස්මිං රාජසදිසං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ සිහසදිසමෙව කත්වා අත්තානං
 කථෙන්නො එවමාහ.

තත්‍රායං සදිසතා – සීහස්ස කඤ්චනගුහාදීසු වසනකාලො විය හි තථාගතස්ස දීපඬිකරපාදමුලෙ කතාහිනීභාරස්ස අපරිමිතකාලං පාරමියො පුරෙත්වා පච්ඡිමහවෙ පටිසන්ධිග්ගහණෙන වෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනෙන ව දසසහස්සිලොකධාතුං කම්පෙත්වා වුද්ධිමත්වාය දිබ්බසම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං අනුභවමානස්ස තීසු පාසාදෙසු නිවාසකාලො දට්ඨබ්බො. සීහස්ස කඤ්චනගුහාදිතො නික්ඛන්තකාලො විය තථාගතස්ස එකුනතිංසසංචච්ඡරෙ විවටෙන ද්වාරෙන කණ්ඩකං ආරුය්හ ඡන්තසභායස්ස නික්ඛමිත්වා තීණි රජ්ජානි අතික්කමිත්වා අනොමානදීතීරෙ බ්‍රහ්මනා දින්තානි කාසායානි පරිදහිත්වා පබ්බජිතස්ස සත්තමෙ දිවසෙ රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ පිණ්ඩාය වරිත්වා පණ්ඩවගිරිපබ්බාලෙ කතහත්තකිච්චස්ස සම්මාසම්බොධිං පත්වා පයමමෙව මගධරට්ඨං ආගමනත්ථාය යාව රඤ්ඤො පටිඤ්ඤාදානකාලො.

සීහස්ස විජම්භනකාලො විය තථාගතස්ස දින්තපටිඤ්ඤස්ස ආළාරකාලාමථපසඬිකමනං ආදිං කත්වා යාව සුජාතාය දින්තපායාසස්ස එකුනපණ්ණාසාය පිණ්ඩෙහි පරිභුත්තකාලො වෙදිතබ්බො. සීහස්ස සරිරවිධුනනං විය සායන්හසමයෙ සොත්තියෙන දින්තා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා දසසහස්සවක්කවාළදෙවතාහි ථොමියමානස්ස ගන්ධාදීහි පුජියමානස්ස නික්ඛත්තුං බොධිං පදක්ඛිණං කත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ වුද්දසහත්ථුබ්බබොධෙ යානෙ තිණසන්ථරං අත්ථරිත්වා චතුරඬිගච්චියං අධිට්ඨාය නිසින්තස්ස තංඛණඤ්ඤෙව මාරඬලං විධමෙත්වා තීසු යාමෙසු තිස්සො විජ්ජා විසොධෙත්වා අනුලොමජ්ජට්ටොමං පටිච්චසමුප්පාදමහාසමුද්දං යමකඤ්ඤාණමත්ථනෙන මත්ථෙත්තස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙ පටිවිද්ධෙ තදනුභාවෙන දසසහස්සිලොකධාතුකම්පනං වෙදිතබ්බං.

සීහස්ස චතුදිසාවිලොකනං විය පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙ විහරිත්වා පරිභුත්තමධුපිණ්ඩිකාභාරස්ස අප්පාලනිග්‍රොධමුලෙ මහාබ්‍රහ්මනො ධම්මදෙසනායාවනං පටිග්ගහෙත්වා තත්ථ විහරන්තස්ස එකාදසමෙ දිවසෙ ‘ස්වෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමා හවිස්සති’ ති පච්චුසසමයෙ ‘කස්ස නු බො අහං පයමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය’ න්ති ආළාරුදකානං කාලකතභාවං ඤත්වා ධම්මදෙසනත්ථාය පඤ්චවග්ගියානං ඔලොකනං දට්ඨබ්බං. සීහස්ස ගොවරත්ථාය තියොජනං ගමනකාලො විය අත්තනො පත්තච්චරං ආදාය ‘පඤ්චවග්ගියානං ධම්මවක්කං පවත්තෙස්සාමී’ ති පච්ඡාහත්තෙ අප්පාලනිග්‍රොධතො වුට්ඨිතස්ස අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගමනකාලො.

සීහස්ස සීහනාදකාලො විය තථාගතස්ස අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා පඤ්චවග්ගියෙ සඤ්ඤාපෙත්වා අවලපල්ලඬිකෙ නිසින්තස්ස දසහි වක්කවාළසහස්සෙහි සන්තිපතිතෙන දෙවගණෙන පරිවුත්තස්ස ‘ද්වෙමෙ, හික්ඛවෙ, අන්තා පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බා’ තිආදිනා නයෙන ධම්මවක්කප්පවත්තනකාලො වෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං ච පන පදෙ දෙසියමානෙ තථාගතසීහස්ස ධම්මසොසො හෙට්ඨා අවිච්චිං උපරි හවග්ගං ගහෙත්වා දසසහස්සිලොකධාතුං පටිච්ඡාදෙසී. සීහස්ස සද්දෙන වුද්දකපාණානං සන්තාසාපජ්ජනකාලො විය තථාගතස්ස තීණි ලක්ඛණානි

දිපෙත්වා වත්තාරි සච්චානි සොළසභාකාරෙහි සට්ඨියා ව නයසහස්සෙහි විහජිත්වා
ධම්මං කථෙත්තස්ස දිසායුකානං දෙවානං ඤාණසන්තාසස්ස උප්පත්තිකාලො
වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො – සීහො විය සබ්බඤ්ඤානං පත්තො තථාගතො, ආසයභූතාය
කනකගුහාය නික්ඛමනං විය ගන්ධකුටිතො නික්ඛමනකාලො, විජම්භනං විය
ධම්මසහං උපසඬ්ඛමනකාලො, දිසාවිලොකනං විය පරිසාවිලොකනං,
සීහනාදනදනං විය ධම්මදෙසනාකාලො, ගොවරාය පක්කමනං විය
පරවාදනිම්මද්දනත්ථාය ගමනං.

අපරො නයො – සීහො විය තථාගතො, හිමවන්තනිස්සිතාය කඤ්චනගුහාය
නික්ඛමනං විය ආරම්මණවසෙන නිබ්බානනිස්සිතාය ඵලසමාපත්තියා වුට්ඨානං,
විජම්භනං විය පච්චවෙක්ඛණඤාණං, දිසාවිලොකනං විය
වෙනෙය්‍යසත්තවිලොකනං, සීහනාදො විය සම්පත්තපරිසාය ධම්මදෙසනා,
ගොවරාය පක්කමනං විය අසම්පත්තානං වෙනෙය්‍යසත්තානං සන්තිකූපසඬ්ඛමනං
වෙදිතබ්බං.

යදානි යස්මිං කාලෙ. තථාගතොති හෙට්ඨා වුත්තෙහි අට්ඨහි කාරණෙහි
තථාගතො. ලොකෙති සත්තලොකෙ. උප්පජ්ජතිති අභිනිභාරතො පට්ඨාය යාව
බොධිපල්ලඬ්ඛකා වා අරහත්තමග්ගඤාණා වා උප්පජ්ජති නාම, අරහත්තඵලෙ පන
පත්තෙ උප්පත්තො නාම. අරහං සම්මාසම්බුද්ධොතිආදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි.
1.124 ආදයො) බුද්ධානුස්සතිතිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානි.

ඉති සක්කායොති අයං සක්කායො, එත්තකො සක්කායො, න ඉතො හියෙය්‍යා
සක්කායො අත්ථීති. එත්තාවතා සභාවතො සරසතො පරියන්තතො පරිච්ඡෙදතො
පරිවට්ඨමතො සබ්බෙපි පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දස්සිතා හොත්ති. ඉති
සක්කායසමුදයොති අයං සක්කායස්ස සමුදයො නාම. එත්තාවතා “ආහාරසමුදයා
රූපසමුදයො”තිආදි සබ්බං දස්සිතං හොති. ඉති සක්කායස්ස අත්ථඬ්ගමොති අයං
සක්කායස්ස අත්ථඬ්ගමො. ඉමිනාපි “ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො”තිආදි සබ්බං
දස්සිතං හොති.

වණ්ණවත්තොති සරීරවණ්ණෙන වණ්ණවත්තො. ධම්මදෙසනං සුත්ථානි
පඤ්චස්ස ඛන්ධෙස්ස පණ්ණාසලක්ඛණප්පට්මණ්ඩිතං තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං
සුත්ථා. යෙභුයෙය්‍යනාති ඉධ කෙ ය්‍යපෙනි? අරියසාවකෙ දෙවෙ. තෙසං හි
බ්ණාසවත්තා විත්තුත්‍රාසභයම්පි න උප්පජ්ජති, සංවිග්ගස්ස යොනියො පධානෙන
පත්තබ්බං පත්තතාය ඤාණසංවෙගොපි. ඉතරාසං පන දෙවතානං “තාසො හෙසො,
හික්ඛවෙ, අනිච්ච”න්ති මනසිකරොත්තානං විත්තුත්‍රාසභයම්පි,
බලවච්ඡස්සනාකාලෙ ඤාණභයම්පි උප්පජ්ජති. හොති ධම්මාලපනමත්තමෙතං.
සක්කායපරියාපන්නාති පඤ්චක්ඛන්ධපරියාපන්නා. ඉති තෙසං සම්මාසම්බුද්ධෙ

වට්ටදොසං දස්සෙත්වා තිලක්ඛණාහතං කත්වා ධම්මං දෙසෙන්තෙ ඤාණහයං නාම ඔක්කමති.

අභිඤ්ඤායාති ජානිත්වා. ධම්මවක්කන්ති පටිවෙධඤාණම්පි දෙසනාඤාණම්පි. පටිවෙධඤාණං නාම යෙන ඤාණෙන බොධිපල්ලඬකෙ නිසින්නො චත්තාරි සච්චානි සොළසභාකාරෙහි සට්ඨියා ව නයසහස්සෙහි පටිවිජ්ඣා. දෙසනාඤාණං නාම යෙන ඤාණෙන තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. උභයම්පෙතං දසබ්ලස්ස උරෙ ජාතඤාණමෙව. තෙසු ධම්මදෙසනාඤාණං ගහෙතබ්බං. තං පනෙස යාව අට්ඨාරසබ්බන්තොති සද්ධිං. අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස සොතාපත්තිඵලං න උප්පජ්ජති, තාව පවත්තෙති නාම. තස්මිං උප්පන්නෙ පවත්තිතං නාම භොතිති වෙදිතබ්බං. අප්පටිපුග්ගලොති සදිසපුග්ගලරහිතො. යසස්සිනොති පරිවාරසම්පන්නා. තාදිනොති ලාභාලාභාදිහි එකසදිසස්ස.

4. පසාදසුත්තවණ්ණනා

34. චතුත්ථෙ අග්ගෙසු පසාදා, අග්ගා වා පසාදාති අග්ගප්පසාදා. යාවතාති යත්තකා. අපදාති නිප්පදා අහිමච්ඡාදයො. ද්විපදාති මනුස්සපක්ඛිආදයො. චතුප්පදාති හත්ථිඅස්සාදයො. බහුප්පදාති සතපදිආදයො. නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිනොති හවග්ගෙ නිබ්බත්තසත්තා. අග්ගමක්ඛායතිහි ගුණෙහි අග්ගො උත්තමො සෙට්ඨොති අක්ඛායති. අසඬබ්බාති නිබ්බානමෙව ගහෙත්වා චුත්තං. විරාගොතිආදිති නිබ්බානස්සෙව නාමාති. තඤ්හි ආගම්ම සබ්බකිලෙසා විරජ්ජන්ති, සබ්බෙ රාගමදාදයො මදා නිම්මදා භොන්ති, අභාවං ගච්ඡන්ති, සබ්බා පිපාසා විනයං උපෙන්නි, සබ්බෙ ආලයා සමුග්ගානං ගච්ඡන්ති, වට්ටාති උපච්ඡිජ්ජන්ති, තණ්හා බියන්ති, වට්ටදුක්ඛා නිරුජ්ඣන්ති, සබ්බෙ පරිලාභා නිබ්බායන්ති. තස්මා එතාති නාමාති ලහති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

5. වස්සකාරසුත්තවණ්ණනා

35. පඤ්චමෙ අනුස්සරිතාති අනුගන්ත්වා සරිතා, අපරාපරං සරිතුං සමත්ථොති අත්ථො. දක්ඛොති ඡෙකො. තනුපායායාති ‘ඉමස්මිං කාලෙ ඉමං නාම කත්තබ්බං’න්ති ඵලං තත්ථ තත්ථ උපායභූතාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො. අනුමොදිතබ්බන්ති අභිනන්දිතබ්බං. පටික්කොසිතබ්බන්ති පටික්ඛිපිතබ්බං. නෙව බො ත්‍යාහන්ති නෙව බො තෙ අහං. කස්මා පනෙතං හගවා නාහිනන්දති, නප්පටික්ඛිපතිති? ලොකියත්තා නාහිනන්දති, ලොකියං අත්ථං ගහෙත්වා ඨිතත්තා නප්පටික්කොසති. බහුස්ස ජනතාති බහු අස්ස ජනතා. ඉදඤ්ච කරණත්ථෙ සාම්චචනං වෙදිතබ්බං. අරියෙ ඤායෙති සහවිපස්සනකෙ මග්ගෙ. කල්‍යාණධම්මතා කුසලධම්මතාතිපි තස්සෙව නාමාති. යං විතක්කන්ති නෙක්ඛම්මවිතක්කාදීසු අඤ්ඤතරං. න තං විතක්කං විතක්කෙතිති කාමවිතක්කාදීසු එකම්පි න විතක්කෙති. ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. විතක්කපථෙති එත්ථ විතක්කොයෙව විතක්කපථො.

අහඤ්ඤි බ්‍රාහ්මණානිආදීසු පටිමනායෙන ඛිණාසවස්ස සීලඤ්ඤෙව ඛාහුසව්වඤ්ඤෙව කට්ඨං, දුතියතතියෙහි ඛිණාසවස්ස කිරියවිතක්කානි වෙව කිරියජ්ඣානානි ව, වතුත්ථෙත ඛිණාසවහාවො කට්ඨොති වෙදිතඛිණො.

මච්චුපාසප්පමොචනන්ති මච්චුපාසා පමොචනකං මග්ගං. ඤායං ධම්මන්ති සහවිපස්සනකං මග්ගං. දිස්වා ව සුත්වා වාති ඤාණෙනෙව පස්සිත්වා ව සුඤ්ඤිත්වා ව. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

6. දොණසුත්තවණ්ණනා

36. ඡට්ඨෙ අන්තරා ව උක්කට්ඨං අන්තරා ව සෙතඛ්‍යන්ති එත්ථ උක්කට්ඨාති උක්කාහි ධාරියමානාහි මාපිතත්තා එවංඋද්ධවොහාරං නගරං. සෙතඛ්‍යන්ති අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස ජාතනගරං. අන්තරාසද්දො පන කාරණඛණවිත්තවෙමජ්ඣවිවරාදීසු වත්තති. “තදන්තරං කො ජානෙය්‍ය අඤ්ඤාත්තලාගතා”ති (අ. නි. 6.44; 10.75) ව, “ජනා සඬගම්ම මන්තෙන්ති, මඤ්ච තඤ්ච කිමන්තර”න්ති ව ආදීසු (සං. නි. 1.228) කාරණෙ. “අද්දසා මං, හන්තෙ, අඤ්ඤතරා ඉත්ථි විජ්ජන්තරිකාය භාජනං ධොවන්ති”තිආදීසු (ම. නි. 2.149) බණෙ. “යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා”තිආදීසු (උදා. 20) විත්තෙ. “අන්තරාවොසානමාපාදි”තිආදීසු වෙමජ්ඣකම්. “අපිවායං තපොදා ද්විත්තං මහානිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡති”තිආදීසු (පාරා. 231) විවරෙ. ස්වායම්භ විවරෙ වත්තති. තස්මා උක්කට්ඨාය ව සෙතඛ්‍යස්ස ව විවරෙති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨඛිණො. අන්තරාසද්දෙන පන යුත්තත්තා උපයොගවචනං කතං. ඊදිසෙසු ව යානෙසු අක්ඛරවිත්තකා “අන්තරා ගාමඤ්ච නදිඤ්ච යාති”ති එවං එකමෙව අන්තරාසද්දං පයුඤ්ජන්ති, සො දුතියපදෙනපි යොජෙතඛිණො හොති, අයොජියමානෙ උපයොගවචනං න පාපුණාති. ඉධ පන යොජෙත්වා එව චුත්තො.

අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො හොතීති අද්ධානසඬබ්බාතං මග්ගං පටිපන්නො හොති, දීඝමග්ගන්ති අත්ථො. කස්මා පටිපන්නොති? තං දිවසං කිර හගවා ඉදං අද්දස “මයි තං මග්ගං පටිපන්නෙ දොණො බ්‍රාහ්මණො මම පදවෙතියානි පස්සිත්වා පදානුපදිකො හුත්වා මම නිසින්නට්ඨානං ආගන්ත්වා පඤ්භං පුච්ඡිස්සති. අථස්සාහං එකං සව්වධම්මං දෙසෙස්සාමි. බ්‍රාහ්මණො තිණි සාමඤ්ඤඵලානි පටිවිජ්ඣිත්වා ද්වාදසපදසහස්සපරිමාණං දොණගජ්ජිතං නාම වණ්ණං වත්වා මයි පරිනිබ්බුතෙ සකලජම්බුදීපෙ උප්පන්නං මහාකලහං වූපසමෙත්වා ධාතුයො භාජෙස්සති”ති. ඉමිනා කාරණෙන පටිපන්නො. දොණොපි සුදං බ්‍රාහ්මණොති දොණො බ්‍රාහ්මණොපි තයො වෙදෙ පගුණෙ කත්වා පඤ්චසතෙ මාණවකෙ සිප්පං වාචෙන්තො තංදිවසං පාතොව උට්ඨාය සරීරපටිජග්ගනං කත්වා සතග්ගනකං නිවාසෙත්වා පඤ්චසතග්ගනකං එකංසවරගතං කත්වා ආමුත්තයඤ්ඤසුත්තො රත්තවට්ටිකා උපාහනා ආරොහිත්වා පඤ්චසතමාණවකපරිවාරො තමෙව මග්ගං පටිපජ්ජි. තං සන්ධායෙන චුත්තං.

පාදෙසුති පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානෙනසු. චක්කානීති ලක්ඛණචක්කානි. කිං පන භගවතො ගච්ඡන්තස්ස අක්කන්තට්ඨානෙ පදං පඤ්ඤායතීති? න පඤ්ඤායති. කස්මා? සුබ්බමත්තා මහාබලත්තා මහාජනානුග්ගහෙන ච. බුද්ධානඤ්ඤි සුබ්බමච්ඡවිතාය අක්කන්තට්ඨානං තුලපිටුනො පතිට්ඨිතට්ඨානං විය හොති, පදවළඤ්ජො න පඤ්ඤායති. යථා ච බලවතො වාතජවසින්ධවස්ස පදුමිනිපත්තෙපි අක්කන්තමත්තමෙව හොති, එවං මහාබලතාය තථාගතෙන අක්කන්තට්ඨානං අක්කන්තමත්තමෙව හොති, න තත්ථ පදවළඤ්ජො පඤ්ඤායති. බුද්ධානඤ්ඤ ආනුපදං මහාජනකායො ගච්ඡති, තස්ස සත්ථු පදවළඤ්ජං දිස්වා මද්දිතුං අවිසහන්තස්ස ගමනවිච්ඡේදො භවෙය්‍ය. තස්මා අක්කන්තඅක්කන්තට්ඨානෙ යොපි පදවළඤ්ජො භවෙය්‍ය, සො අන්තරධායතෙව. දොණො පන බ්‍රාහ්මණො තථාගතස්ස අධිට්ඨානවසෙන පස්සි. භගවා හි යස්ස පදවේනියං දස්සෙතුකාමො හොති, තං ආරබ්භ “අසුකො නාම පස්සතු”ති අධිට්ඨාති. තස්මා මාගණ්ඩියබ්‍රාහ්මණො විය අයම්පි බ්‍රාහ්මණො තථාගතස්ස අධිට්ඨානවසෙන අද්දස.

පාසාදිකන්ති පසාදජනකං. ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. උත්තමදමට්ඨමච්ඡුප්පත්තන්ති එත්ථ උත්තමදමට්ඨො නාම අරහත්තමග්ගො, උත්තමසමට්ඨො නාම අරහත්තමග්ගසමාධි, තදුභයං පත්තන්ති අත්ථො. දන්තන්ති නිබ්බිසෙවනං. ගුත්තන්ති ගොපිතං. සංයතින්ද්‍රියන්ති රක්ඛිතින්ද්‍රියං. නාගන්ති ඡන්දාදීහි අගච්ඡනතො, පභීනකිලෙසෙ පුන අනාගච්ඡනතො, ආගුං අකරණතො, බලවන්තට්ඨෙතාති චතුහි කාරණෙහි නාගං.

දෙවො නො භවං භවිස්සතීති එත්ථ “දෙවො නො භව”න්ති එත්තාවතාපි පුච්ඡා නිට්ඨිතා භවෙය්‍ය, අයං පන බ්‍රාහ්මණො “අනාගතෙ මහෙසක්ඛො එකො දෙවරාජා භවිස්සතී”ති අනාගතවසෙන පුච්ඡාසභාගෙනෙව කට්ඨන්තො එවමාහ. භගවාපිස්ස පුච්ඡාසභාගෙනෙව කට්ඨන්තො න ඛො අහං, බ්‍රාහ්මණ, දෙවො භවිස්සාමීති ආහ. එස නයො සබ්බත්ථ. ආසවානන්ති කාමාසවාදීනං චතුත්තං. පභීනාති ඛොධිපල්ලඬිකෙ සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණාධිගමෙනෙව පභීනා. අනුපලිත්තො ලොකෙතාති තණ්හාදිට්ඨිලෙපානං පභීනත්තා සඬ්ඛාරලොකෙන අනුපලිත්තො. බුද්ධොති චතුත්තං සච්චානං බුද්ධත්තා බුද්ධො ඉති මං ධාරෙහි.

යෙනාති යෙන ආසවෙන. දෙවුපපත්තස්සාති දෙවුපපත්ති අස්ස මය්හං භවෙය්‍ය. විහඬිගමොති ආකාසවරො ගන්ධබ්බකායිකදෙවො. විද්ධස්සාති විධම්තා. විනළිකකාති විගතනළා විගතබන්ධනා කතා. වග්ගුති සුන්දරං. තොයෙන නුපලිප්පතීති උදකතො රතනමත්තං අවිචුග්ගම්ම ධීතං සරං සොභයමානං භමරගණං භාසයමානං තොයෙන න ලිප්පති. තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණාති දෙසනාපරියොසානෙ තීණි මග්ගඵලානි පාපුණ්ත්වා ද්වාදසහි පදසහස්සෙහි දොණගජ්ජිතං නාම වණ්ණං කට්ඨෙ, තථාගතෙ ච පරිනිබ්බුතෙ ජම්බුදීපතලෙ උප්පන්නං මහාකලහං වූපසමෙත්වා ධාතුයො භාජෙසීති.

7. අපරිභානියසුත්තවණ්ණනා

37. සත්තමෙ නිබ්බානස්සෙව සන්තිකෙති නිබ්බානසන්තිකෙයෙව වරති. සීලෙ පතිට්ඨිතොති පාතිමොක්ඛසීලෙ පතිට්ඨිතො. එවං විහාරීති එවං විහරන්තො. ආකාපීති ආකාපෙන වීරියෙන සමන්තාගතො. යොගක්ඛෙමස්සාති චතුභි යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස. පමාදෙ භයදස්සිවාති පමාදං භයතො පස්සන්තො.

8. පතිලීනසුත්තවණ්ණනා

38. අට්ඨමෙ පනුණ්ණපච්චෙකසච්චොති “ඉදමෙව දස්සනං සච්චං, ඉදමෙව සච්ච”න්ති එවං පාටිච්ඤ්ඤං ගහිතත්තා පච්චෙකසච්චානාති දිට්ඨිසච්චාති පනුණ්ණාති නීහටාති පභීනාති අස්සාති පනුණ්ණපච්චෙකසච්චො. සමවයසට්ඨෙසනොති එත්ථ අවයාති අනුනා, සට්ඨාති විස්සට්ඨා, සම්මා අවයා සට්ඨා එසනා අස්සාති සමවයසට්ඨෙසනො, සම්මා විස්සට්ඨසඛ්ඛච්චෙසනොති අත්ථො. පතිලීනොති නිලීනො එකිභාවං උපගතො. පුට්ඨසමණ්ණාභ්මණානන්ති බහුනං සමණ්ණාභ්මණානං. එත්ථ ව සමණාති පබ්බජ්ජපගතා, බ්‍රාහ්මණාති භොවාදිතො. පුට්ඨපච්චෙකසච්චානීති බහුනි පාටෙක්කසච්චාති. නුණ්ණානීති නීහටාති. පනුණ්ණානීති සුට්ඨු නීහටාති. චත්තානීති විස්සට්ඨාති. චත්තානීති වම්බානීති. මුත්තානීති ඡිත්තබන්ධනානි කතානි. පභීනානීති පජභීනානි. පටිනිස්සට්ඨානීති යථා න පුන චිත්තං ආරොහන්ති, එවං පටිනිස්සජ්ජිතානි. සබ්බානෙවෙතානි ගහිතගහණස්ස විස්සට්ඨභාවචෙවචනානි.

කාමෙසනා පභීනා භොතීති අනාගාමිමග්ගෙන පභීනා. භවෙසනා පන අරහත්තමග්ගෙන පභීයති. “බ්‍රහ්මචරියං එසිස්සාමි ගවෙසිස්සාමි”ති එවං පචත්තජ්ඣාසයසඬානා බ්‍රහ්මචරියෙසනාපි අරහත්තමග්ගෙනෙව පටිප්පස්සද්ධිං වූපසමං ගච්ඡති. දිට්ඨිබ්‍රහ්මචරියෙසනා පන සොනාපත්තිමග්ගෙනෙව පටිප්පසම්භතීති වෙදිතබ්බා. එවං බො, භික්ඛවෙති එවං චතුත්ථජ්ඣානෙන පස්සද්ධකායසඬාරො වූපසන්තඅස්සාසපස්සාසො නාම භොති. අස්මිමානොති අස්මිති උප්පජ්ජනකො නවට්ඨමානො.

ගාථාසු කාමෙසනා භවෙසනාති එතා ද්වෙ එසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා සභාති තාභියෙව සහ බ්‍රහ්මචරියෙසනාති තිස්සොපි එතා. ඉධ යත්වා එසනා පටිනිස්සට්ඨාති ඉමිනා පදෙන සද්ධිං යොජනා කාතබ්බා. ඉති සච්චපරාමාසො, දිට්ඨිට්ඨානා සමුස්සයාති “ඉති සච්චං ඉති සච්ච”න්ති ගහණපරාමාසො ව දිට්ඨිසඬානායෙව දිට්ඨිට්ඨානා ව යෙ සමුස්සිතත්තා උග්ගන්ත්වා ධීතත්තා සමුස්සයාති වුවචන්ති, තෙ සබ්බෙපි. ඉධ යත්වා දිට්ඨිට්ඨානා සමුහතාති ඉමිනා පදෙන සද්ධිං යොජනා කාතබ්බා. කස්ස පන එතා එසනා පටිනිස්සට්ඨා, එතෙ ව දිට්ඨිට්ඨානා සමුහතාති? සබ්බරාගචිරත්තස්ස තණ්හාක්ඛයවිමුත්තිතො. යො හි සබ්බරාගෙහිපි වරත්තො, තණ්හාක්ඛයෙ ව නිබ්බානෙ පචත්තාය අරහත්තඵලවිමුත්තියා සමන්තාගතො, එතස්ස එසනා පටිනිස්සට්ඨා, දිට්ඨිට්ඨානා ව සමුහතා. ස වෙ සන්තොති සො එවරුපො කිලෙසසන්තතාය සන්තො. පස්සද්ධොති ද්විභි කායචිත්තපස්සද්ධිභි පස්සද්ධො. අපරාජිතොති සබ්බකිලෙසෙ ඡිනිත්වා ධීතත්තා කෙනචි අපරාජිතො.

මානාභිසමයාති මානස්ස පභානාභිසමයෙන. බුද්ධොති චත්තාරි සච්චාති බුජ්ඣන්තවා
ධිතො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙපි ගාථාසූපි බිණාසවොච කථිතොති.

9. උප්පයසුත්තවණ්ණනා

39. නවමෙ සඬ්ඝාතං ආපජ්ජන්තිති වධං මරණං ආපජ්ජන්ති. නිව්වදානන්ති
සලාකහත්තං. අනුකුලයඤ්ඤන්ති අම්භාකං පිතුහි පිනාමහෙහි දින්නත්තා එවං
කුලානුකුලවසෙන යජිතබ්බං, දාතබ්බන්ති අත්ථො. අස්සමෙධන්තිආදීසු
අස්සමෙත්ථ මෙධන්තිති අස්සමෙධො, ද්විති පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස
එකච්ඡතියුපස්ස යථෙත්වා භූමිඤ්ඤ පුරිසෙ ච අවසෙසසබ්බවිභවදක්ඛිණස්ස
යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. පුරිසමෙත්ථ මෙධන්තිති පුරිසමෙධො, චතුහි
පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා අස්සමෙධෙ චුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස
යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. සම්මමෙත්ථ පාසන්තිති සම්මාපාසො, දිවසෙ දිවසෙ
සම්මං බිපිත්වා තස්ස පතිතොකාසෙ වෙදිං කත්වා සංභාරිමෙහි යුපාදීහි
සරස්සතිනදියා නිමුග්ගොකාසතො පභුති පටිලොමං ගච්ඡන්තෙන යජිතබ්බස්ස
සබ්බයාගස්සෙතං අධිවචනං. වාජමෙත්ථ පිචන්තිති වාජපෙය්‍යං, එකෙන
පරියඤ්ඤෙන සත්තරසහි පසුහි යජිතබ්බස්ස බ්ලෙච්ඡුපස්ස සත්තරසකදක්ඛිණස්ස
යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. තත්ථි එත්ථ අග්ගළාති නිරග්ගළො. නවහි පරියඤ්ඤෙහි
යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා පුරිසෙහි ච අස්සමෙධෙ චුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස
සබ්බමෙධපරියායනාමස්ස අස්සමෙධවිකප්පස්සෙතං අධිවචනං. මහාරම්භාති
මහාකිච්චා මහාකරණියා. අපිච පාණාතිපාතසමාරම්භස්ස මහන්තතායපි
මහාරම්භායෙව. න තෙ භොන්ති මහජ්ජලාති එත්ථ නිරවසෙසත්ථෙ
සාවසෙසරූපනං කතං. තස්මා ඉට්ඨඵලෙන නිජ්ජලාව භොන්තිති අත්ථො. ඉදඤ්ච
පාණාතිපාතසමාරම්භමෙව සන්ධාය චුත්තං. යං පන තත්ථ අන්තරන්තරා දානං
දියාති, තං ඉමිනා සමාරම්භෙන උපහතත්තා මහජ්ජලං න භොති, මන්දඵලං
භොතිති අත්ථො. හඤ්ඤරොති හඤ්ඤන්ති. යජන්ති අනුකුලං සදාති යෙ අඤ්ඤ
අනුකුලං යජන්ති, පුබ්බපුරිසෙහි යිට්ඨත්තා පච්ඡිමපුරිසාපි යජන්තිති අත්ථො.
සෙය්‍යො භොතිති විසෙසොච භොති. න පාපියොති පාපං කිඤ්චි න භොති.

10. උදාසිසුත්තවණ්ණනා

40. දසමෙ අභිසඬ්ඛන්ති රාසිකතං. නිරාරම්භන්ති පාණසමාරම්භරහිතං.
යඤ්ඤන්ති දෙය්‍යධම්මං. තඤ්ඤි යජිතබ්බත්තා යඤ්ඤන්ති චුච්චති. කාලෙනාති
යුත්තජ්ජත්තකාලෙන. උපසංයන්තිති උපගච්ඡන්ති. කුලං ගතින්ති වට්ඨකුලඤ්චෙව
වට්ඨගතිඤ්ච අතික්කන්තා. යඤ්ඤස්ස කොච්ඡාති චතුර්මකයඤ්ඤෙ කුසලා.
යඤ්ඤෙහි පකතිදානෙ. සද්ධෙති මතකදානෙ. භබ්‍යං කත්වාති හුනිතබ්බං
දෙය්‍යධම්මං උපකප්පෙත්වා. සුබ්බෙත්තෙ බ්‍රහ්මචාරිසුති බ්‍රහ්මචාරිසඬ්ඛාතෙ
සුබ්බෙත්තමිහිති අත්ථො. සුජ්ජත්තන්ති සුට්ඨ පත්තං. දක්ඛිණෙය්‍යසු යං කතන්ති
යං දක්ඛිණාය අනුච්ඡවිකෙසු උපකප්පිතං, තං සුහුතං සුයිට්ඨං සුජ්ජත්තන්ති අත්ථො.

සද්ධෝති බුද්ධධම්මසඨිසගුණානං සද්දහනතාය සද්ධෝ. මුත්තෙන වෙනසාති විස්සට්ඨෙතා විත්තෙන. ඉමිනාස්ස මුත්තවාගං දීපෙනීති.

වක්කවග්ගො චතුත්ථො.

5. රොහිතස්සවග්ගො

1. සමාධිභාවනාසුත්තවණ්ණනා

41. පඤ්චමස්ස පයමෙ ඤාණදස්සනප්පට්ඨාභායාති දිබ්බවක්ඛුඤාණදස්සනස්ස පට්ඨාභාය. දිවාසඤ්ඤං අධිට්ඨාතීති දිවාති එවං සඤ්ඤං අධිට්ඨාති. යථා දිවා තථා රත්තීන්ති යථා දිවා ආලෝකසඤ්ඤා මනසි කතා, තථෙව තං රත්තීම්පි මනසි කරොති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. සප්පභාසන්ති දිබ්බවක්ඛුඤාණොභාසෙන සභොභාසං. කිඤ්චාපි ආලෝකසදිසං කතං, අත්ථො පනෙත්ථ න එවං සල්ලක්ඛෙනබ්බො. දිබ්බවක්ඛුඤාණාලෝකො හි ඉධාධිප්පෙනො.

විදිතාති පාකටා හුත්වා. කථං පන වෙදනා විදිතා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති? ඉධ හික්ඛු වත්ථුං පරිග්ගණ්හාති, ආරම්මණං පරිග්ගණ්හාති. තස්ස පරිග්ගහිතවත්ථාරම්මණතාය තා වෙදනා “එවං උප්පජ්ජන්වා එවං යත්වා එවං නිරුජ්ඣන්ති”ති විදිතා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා තිට්ඨන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති නාම. සඤ්ඤාවිතක්කෙසුපි එසෙව නයො.

උදයබ්බයානුපස්සීති උදයඤ්ච වයඤ්ච පස්සන්තො. ඉති රූපන්ති එවං රූපං එත්තකං රූපං න ඉතො පරං රූපං අත්ථීති. ඉති රූපස්ස සමුදයොති එවං රූපස්ස උප්පාදො. අත්ථඨගමොති පන භෙදො අධිප්පෙනො. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. ඉදඤ්ච පන මෙතං, හික්ඛවෙ, සන්ධාය භාසිතන්ති, හික්ඛවෙ, යං මයා එතං පුණ්ණකපඤ්ඤෙ “සඨ්ඨාය ලෝකස්මි”න්තිආදි භාසිතං, තං ඉදං ඵලසමාපත්තිං සන්ධාය භාසිතන්ති අත්ථො.

තත්ථ සඨ්ඨායාති ඤාණෙන ජානිත්වා. ලෝකස්මිත්ති සත්තලෝකෙ. පරොපරාතීති උච්චාවචාති උත්තමාධමාති. ඉඤ්ජිතන්ති වලිතං. තත්ථී කුහිඤ්චී ලෝකෙති ලෝකස්මි. කත්ථවි එකක්ඛන්ධෙපි එකායතනෙපි එකධාතුයාපි එකාරම්මණෙපි තත්ථී. සන්තොති පච්චතීකකිලෙසවූපසමෙන සන්තො. විදුමොති කොධ්දුමෙන විගතධුමො. එවමෙත්ථ සුත්තන්තෙ මග්ගෙකග්ගතම්පි කථෙත්වා ගාථාය ඵලසමාපත්තියෙව කථිතාති.

2. පඤ්ඤාකරණසුත්තවණ්ණනා

42. දුතියෙ යො ව තෙසං තත්ථ තත්ථ, ජානාති අනුධම්මන්ති යො එතෙසං පඤ්ඤානං තස්මිං තස්මිං යාතෙ ඛ්‍යාකරණං ජානාති. චතුපඤ්ඤස්ස කුසලො, ආහු හික්ඛුං තථාවිධන්ති තථාවිධං හික්ඛුං තෙසු චතුසු පඤ්ඤෙසු කුසලොති එවං වදන්ති.

දුරාසදො දුප්පසහොති පරෙහි සට්ටෙතුං වා අභිභවිතුං වා න සක්කා. ගම්භිරොති සත්තසිදන්තරමහාසමුද්දො විය ගම්භිරො. දුප්පධංසියොති දුම්මොවාපයො, ගහිතග්ගහණං විස්සජ්ජාපෙතුං න සක්කාති අත්ථො. අත්ථෙ අනත්ථෙ වාති වඩ්ඪියඤ්ච අවඩ්ඪියඤ්ච. අත්ථාභිසමයාති අත්ථසමාගමෙන. ධිරො පණ්ඩිතොති පවුච්චතීති ධිතිසම්පන්නො පුග්ගලො “පණ්ඩිතො අය”න්ති එවං පවුච්චති.

3-4. කොධගරුසුත්තද්වයවණ්ණනා

43-44. තතියෙ කොධගරු න සද්ධම්මගරුති කොධං ගාරවෙන ගරුං කත්වා ගණ්හාති, න සද්ධම්මං, සද්ධම්මං පන අගාරවෙන ලාමකං කත්වා ගණ්හාති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

විරුහන්තීති වඩ්ඪන්ති, සඤ්ජාතමූලාය වා සද්ධාය පතිට්ඨහන්ති අවලා භවන්ති. චතුත්ථෙ කොධගරුතාති කොධම්හි සගාරවතා. එස නයො සබ්බත්ථ.

5. රොහිතස්සසුත්තවණ්ණනා

45. පඤ්චමෙ යත්ථාති චක්කවාළලොකස්ස එකොකාසෙ භූමිමං. න චවති න උපපජ්ජතීති ඉදං අපරාපරං චුතිපට්ඨසන්ධිවසෙන ගහිතං. ගමනෙනාති පදගමනෙන. ලොකස්ස අන්තන්ති සත්ථා සඬ්ඛාරලොකස්ස අන්තං සන්ධාය වදති. ඤාතෙය්‍යන්තිආදීසු ඤාතබ්බං දට්ඨබ්බං පත්තබ්බන්ති අත්ථො. ඉති දෙවපුත්තෙන චක්කවාළලොකස්ස අන්තො පුච්ඡිතො, සත්ථාරා සඬ්ඛාරලොකස්ස කථිතො. සො පන “අත්තනො පඤ්ඤෙන සද්ධිං සත්ථු ඛ්‍යාකරණං සමෙතී”ති සඤ්ඤාය සම්පහංසන්තො අච්ඡරියන්තිආදිමාහ.

දළ්භධම්මාති දළ්භධනු උත්තමජ්ජමාණෙන ධනුනා සමන්තාගතො. ධනුග්ගහොති ධනුආවරියො. සික්ඛිතොති ද්වාදස වස්සාති ධනුසිජ්ජං සික්ඛිතො. කතහත්ථොති උසහජ්ජමාණෙපි වාලග්ගං විජ්ඣිතුං සමත්ථභාවෙන කතහත්ථො. කතුපාසනොති කතසරක්ඛෙපො දස්සිතසිජ්ජෙපො. අසනෙනාති කණ්ඨෙන. අතිපාතෙය්‍යාති අතික්කමෙය්‍ය. යාවතා සො තාලච්ඡාදිං අතික්කමෙය්‍ය, තාවතා කාලෙන එකං චක්කවාළං අතික්කමාමීති අත්තනො ජවසම්පත්තිං දස්සෙති.

පුරත්ථිමා සමුද්දා පච්ඡිමොති යථා පුරත්ථිමා සමුද්දා පච්ඡිමසමුද්දො දුරෙ, එවං මෙ දුරෙ පදවිතීභාරො අහොසිති වදති. සො කිර පාවිනචක්කවාළමුඛවට්ටියං ධිතො පාදං පසාරෙත්වා පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටිං අතික්කමති, පුන දුතියපාදං පසාරෙත්වා පරවක්කවාළමුඛවට්ටිං අතික්කමති. ඉච්ඡාගතන්ති ඉච්ඡා එව. අඤ්ඤත්‍රෙවාති නිජ්ජපඤ්ඤතං දස්සෙති. භික්ඛාචාරකාලෙ කිරෙස නාගලතාදන්තකට්ඨං බාදිත්වා අනොතත්තෙ මුඛං ධොවිත්වා කාලෙ සම්පත්තෙ උත්තරකුරුමිහි පිණ්ඩාය වරිත්වා චක්කවාළමුඛවට්ටියං නිසින්තො හත්තකිච්චං කරොති, තත්ථ මුහුත්තං විස්සමිත්වා පුන ජවති. වස්සසතායුකොති තදා දීඝායුකකාලො හොති, අයං පන වස්සසතාවසිට්ඨෙ ආයුමිහි ගමනං ආරභී.

වස්සසතජීවීති තං වස්සසතං අනන්තරායෙන ජීවන්තො. අන්තරායෙව කාලඛිකතොති වක්කවාළලොකස්ස අන්තං අප්පත්වා අන්තරාව මතො. යො පන තත්ථ කාලං කත්වාපි ආගන්ත්වා ඉමස්මිංයෙව වක්කවාළෙ නිබ්බන්ති.

අප්පත්වාති සඬ්ඛාරලොකස්ස අන්තං අප්පත්වා. දුක්ඛස්සාති වට්ටදුක්ඛස්ස. අන්තකිරියන්ති පරියන්තකරණං. කළෙවරෙති අත්තභාවෙ. සසඤ්ඤිමිති සමනකෙති සසඤ්ඤෙ සවිත්තකෙ. ලොකන්ති දුක්ඛසච්චං. ලොකසමුදයන්ති සමුදයසච්චං. ලොකනිරොධන්ති නිරොධසච්චං. පටිපදන්ති මග්ගසච්චං. ඉති “නාහං, ආවුසො, ඉමානි වත්තාරි සච්චානි තිණකට්ඨාදීසු පඤ්ඤපෙමි, ඉමස්මිං පන චතුමහාභූතිකෙ කායස්මිංයෙව පඤ්ඤපෙමි” ති දස්සෙති. සමිතාවිති සමිතපාපො. නාසිසතීති න පත්තෙති. ඡට්ඨං උත්තානත්ථමෙවාති.

7. සුවිදුරසුත්තවණ්ණනා

47. සත්තමෙ සුවිදුරවිදුරානීති කෙනවි පරියායෙන අනාසන්නානි හුත්වා සුවිදුරානෙව විදුරානි. නභඤ්ච, භික්ඛවෙ, පථවී වාති ආකාසඤ්ච මහාපථවී ච. තත්ථ කිඤ්චාපි පථවිතො ආකාසං නාම න දුරෙ, ද්විඬ්ගුලමත්තෙපි හොති. අඤ්ඤමඤ්ඤං අලග්ගනට්ඨෙයන පන “සුවිදුරවිදුරෙ” ති වුත්තං. වෙරොවනොති සූරියො. සතඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධම්මොති චතුසතිපට්ඨානාදිහෙදො සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මො. අසතඤ්ච ධම්මොති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතහෙදො අස්සද්ධම්මො.

පහඬිකරොති ආලොකකරො. අබ්‍යායිකො හොතීති අවිගච්ඡනසභාවො හොති. සතං සමාගමොති පණ්ඩිතානං මිත්තසන්ථවචසෙන සමාගමො. යාවාපි තිට්ඨෙය්‍යාති යත්තකං අද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය. තථෙව හොතීති තාදිසොව හොති, පකතිං න ජහති. බ්‍රිජ්ජං හි වෙතීති සීසං විගච්ඡති.

8. විසාඛසුත්තවණ්ණනා

48. අට්ඨමෙ පඤ්චාලපුත්තොති පඤ්චාලබ්‍රාහ්මණියා පුත්තො. පොරියා වාචායාති පරිපුණ්ණවාචාය. විස්සට්ඨායාති අපලිබ්බද්ධාය. අනෙලගලායාති නිද්දොසාය වෙව අගලිතාය ච අපතිතපදබ්‍යඤ්ජනාය. පරියාපන්නායාති විච්චට්ටපරියාපන්නාය. අනිස්සිතායාති වට්ටං අනිස්සිතාය. විච්චට්ටනිස්සිතමෙව කත්වා කථෙති, වට්ටනිස්සිතං කත්වා න කථෙතීති අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො.

නාභාසමානන්ති න අකථෙන්නං. අමතං පදන්ති නිබ්බානපදං. භාසයෙති ඕභාසෙය්‍ය. ජොතයෙති තස්සෙව වෙච්චනං. පග්ගණ්හෙ ඉසිනං ධජන්ති අබ්භුග්ගනට්ඨෙයන නවලොකුත්තරධම්මො ඉසිනං ධජො නාම වුව්චිති, තමෙව පග්ගණ්හෙය්‍ය උක්ඛිපෙය්‍ය, උච්චං කත්වා කථෙය්‍යාති අත්ථො. නවලොකුත්තරධම්මදීපකං සුභාසිතං ධජො ඵතෙසන්ති සුභාසිතධජා. ඉසයොති

බුද්ධාදයෝ අරියා. ධම්මෝ හි ඉසිනං ධජොති හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව
ලොකුත්තරධම්මෝ ඉසිනං ධජො නාමාති.

9. විපල්ලාසසුත්තවණ්ණනා

49. නවමෙ සඤ්ඤාවිපල්ලාසාති සඤ්ඤාය විපල්ලත්ථභාවා, චතස්සෝ
විපරිතසඤ්ඤායොති අත්ථො. සෙසපද්ද්වයෙපි එසෙව නයො. අනිච්චෙ, භික්ඛවෙ,
නිච්චන්ති සඤ්ඤාවිපල්ලාසොති අනිච්චෙ චත්ථස්මිං ‘නිච්චං ඉද්’න්ති එවං
ගහෙත්වා උප්පජ්ජනකසඤ්ඤා, සඤ්ඤාවිපල්ලාසොති අත්ථො. ඉමිනා නයෙන
සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අනත්තති ව අත්තාති අනත්තති ‘අත්තා’ති එවංසඤ්ඤිතොති අත්ථො.
මිච්ඡාදිට්ඨිභතාති න කෙවලං සඤ්ඤිතොව, සඤ්ඤාය විය උප්පජ්ජමානාය
මිච්ඡාදිට්ඨියාපි භතා. ඛිත්තචිත්තාති තෙ සඤ්ඤාදිට්ඨියො විය උප්පජ්ජමානෙන
ඛිත්තෙන චිත්තෙන සමන්තාගතා. විසඤ්ඤිතොති දෙසනාමත්තමෙතං,
විපරිතසඤ්ඤාවිත්තදිට්ඨිතොති අත්ථො. තෙ යොගයුත්තා මාරස්සාති තෙ මාරස්ස
යොගෙ යුත්තා නාම භොන්ති. අයොගක්ඛෙමිතොති චතුහි යොගෙහි ඛෙමං
නිබ්බානං අප්පත්තා. සත්තාති පුග්ගලා. බුද්ධාති චතුසච්චබුද්ධා. ඉමං ධම්මන්ති
චතුසච්චධම්මං. සචිත්තං පච්චලද්ධාති සකං චිත්තං පටිලභිත්වා. අනිච්චතො
දක්ඛන්ති අනිච්චභාවෙන අද්දසංසු. අසුභතද්දසුන්ති අසුභං අසුභතොයෙව අද්දසංසු.
සම්මාදිට්ඨිසමාදානාති ගහිතසම්මාදස්සනා. සබ්බං දුක්ඛං උපච්චගුන්ති සකලං
චට්ටදුක්ඛං සමතික්කන්තා.

10. උපක්කිලෙසසුත්තවණ්ණනා

50. දසමෙ උපක්කිලෙසාති විරොචිතුං අදත්ථා උපක්කිලිට්ඨභාවකරණෙන
උපක්කිලෙසා. මහිකාති හිමං. ධුමො රජොති ධුමො ච රජො ච. රාහුති පුරිමා තයො
අසම්පත්තඋපක්කිලෙසා, රාහු පන සම්පත්තඋපක්කිලෙසවසෙන කථිතොති
වෙදිතබ්බො. සමණ්ඛාභ්මණා න තපන්ති න භාසන්ති න විරොචන්තිති
ගුණප්පතාපෙන න තපන්ති, ගුණොභාසෙන න භාසන්ති, ගුණවිරොචනෙන න
විරොචන්ති. සුරාමෙරයපානා අප්පට්ඨිරතාති පඤ්චවිධාය සුරාය චතුබ්බිධස්ස
මෙරයස්ස ව පානතො අවිරතා.

අවිජ්ජානිචුතාති අවිජ්ජාය නිචාරිතා පිහිතා. පියරූපාභිනන්දිතොති පියරූපං
සාතරූපං අභිනන්දමානා තුස්සමානා. සාදියන්තිති ගණ්හන්ති. අවිද්දසුති අන්ධබාලා.
සනෙත්තිකාති තණ්හායොත්තෙනෙව සයොත්තා. කට්ඨිත්ති අත්තභාවං. සොරන්ති
කක්ඛලං. ඉමස්මිං සුත්තෙපි ගාථාසුපි චට්ටමෙව කථිතන්ති.

රොහිතස්සවග්ගො පඤ්චමො.

පඨමපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

2. දුතියපණ්ණාසකං

(6) 1. පුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො

1. පයමපුඤ්ඤාභිසන්දසුත්තවණ්ණනා

51. දුතියස්ස පයමෙ පුඤ්ඤාභිසන්දාති පුඤ්ඤස්ස අභිසන්දා, පුඤ්ඤප්පත්තියොති අත්ථො. කුසලාභිසන්දාති තස්සෙව වෙච්චනං. තෙ පනෙන සුඛං ආහරන්තීති සුඛස්සාහාරා. සුට්ඨ අග්ගානං රූපාදීනං දායකාති සොචග්ගිකා. සුඛො නෙසං විපාකොති සුඛවිපාකා. සග්ගෙ උපපත්ති සග්ගො, සග්ගාය සංවත්තන්තීති සග්ගසංවත්තනිකා. වීචරං පරිභුඤ්ජමානොති වීචරත්ථාය චත්ථං ලභිත්වා සුචිසුත්තාදීනං අභාවෙන තං නික්ඛිපන්තොපි කරොන්තොපි පාරුපන්තොපි ජිණ්ණකාලෙ පච්චත්ථරණං කරොන්තොපි පච්චත්ථරිතුමපි අසක්කුණෙයාං භූමත්ථරණං කරොන්තොපි භූමත්ථරණස්ස අනනුව්ඡවිකං ථාලෙත්වා පාදපුඤ්ජනං කරොන්තොපි “පරිභුඤ්ජමානො”ත්ථෙව වුච්චති. යදා පන “පාදපුඤ්ජනමපි න සක්කා ඉද්”න්ති සම්මජ්ජිත්වා ඡඩ්ඞිතං හොති, තදා පරිභුඤ්ජමානො නාම න හොති. අප්පමාණං චෙනොසමාධිත්ති අරහත්තඵලසමාධිං. අප්පමාණො තස්ස පුඤ්ඤාභිසන්දොති ඉමිනා දායකස්ස පුඤ්ඤචෙතනාය අප්පමාණතං කථෙති. තස්ස හි “ඛිණාසවො මෙ වීචරං පරිභුඤ්ජති”ති පුනථ්පුනං අනුස්සරණවසෙන පචත්තා පුඤ්ඤචෙතනා අප්පමාණා හොති. තං සන්ධායෙනං වුත්තං. පිණ්ඩපාකාදීසු පන යො පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා සත්තාහමිපි තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පරිභුඤ්ජති, සො සත්තාහමිපි තංයෙව පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජමානො නාම හොති. එකස්මිං පන සෙනාසනෙ රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීසු චඩ්ඞිකමන්තොපි යාව තං සෙනාසනං පභාය අඤ්ඤං න ගණ්හාති, තාව පරිභුඤ්ජමානො නාම හොති. එකෙන පන හෙසජ්ජෙන ඛ්‍යාධිමිති වූපසන්තෙ යාව අඤ්ඤං හෙසජ්ජං න පරිභුඤ්ජති, තාවදෙව පරිභුඤ්ජමානො නාම හොති.

බහුභෙරවන්ති බහුහි භෙරවාරම්මණෙහි සමන්තාගතං. රතනවරානන්ති සත්තන්තමිපි වරරතනානං. ආලයන්ති නිවාසට්ඨානං. පුටු සවන්තීති බහුකා හුත්වා සන්දමානා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

2. දුතියපුඤ්ඤාභිසන්දසුත්තවණ්ණනා

52. දුතියෙ අරියකන්තෙහීති මග්ගඵලසම්පයුත්තෙහි. තානි හි අරියානං කන්තානි හොන්ති පියානි මනාපානි. සෙසං සුත්තන්තෙ තාව යං චත්තබ්බං සියා, තං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.124 ආදයො) වුත්තමෙව.

ගාථාසු පන සද්ධාති සොතාපන්නස්ස සද්ධා අධිප්පෙතා. සීලමිපි සොතාපන්නස්ස සීලමෙව. උජුභුතඤ්ච දස්සනන්ති කායචඩ්ඞිකාදීනං අභාවෙන

බිණාසවස්ස දස්සනං උජුහුතදස්සනං නාම. ආහුති කථයන්ති. පසාදන්ති
බුද්ධධම්මසඛසෙසු පසාදං. ධම්මදස්සනන්ති චතුසච්චධම්මදස්සනං.

3. පයමසංවාසසුත්තවණ්ණනා

53. තතියෙ සම්බහුලාපි බො ගහපතී ව ගහපතානියො වාති බහුකා ගහපතයො
ව ගහපතානියො ව ආවාහවිවාහකරණත්ථාය ගච්ඡන්තා තමෙව මග්ගං පටිපන්නා
භොන්ති. සංවාසාති සහවාසා එකතොවාසා. ඡවො ඡවායාති ගුණමරණෙන මතත්තා
ඡවො ගුණමරණෙනෙව මතාය ඡවාය සද්ධිං. දෙවියා සද්ධිත්ති ගුණෙහි දෙවිභූතාය
සද්ධිං. දුස්සිලොති නිස්සිලො. පාපධම්මොති ලාමකධම්මො.

අක්කොසකපරිභාසකොති දසහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසකො, භයං දස්සෙත්වා
සන්තප්පෙනෙව පරිභාසකො. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

කදරියාති ථද්ධමච්ඡරිනො. ජානිපතයොති ජයම්පතිකා. වදඤ්ඤාති යාවකානං
වචනස්ස අත්ථං ජානන්ති. සඤ්ඤාතාති සීලසංයමෙන සමන්තාගතා. ධම්මජීවිනොති
ධම්මෙ යත්වා ජීවිකං කප්පෙන්නිති ධම්මජීවිනො. අත්ථාසං පචුරා භොන්තිති
වඩ්ඪිසඬ්ඛාතා අත්ථා එතෙසං බහු භොන්ති. ථාසුකං උපජායන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං
ථාසුචිභාරො ජායති. කාමකාමීනොති කාමෙ කාමයමානා.

4. දුතියසංවාසසුත්තවණ්ණනා

54. චතුත්ථෙව කම්මපථවසෙන දෙසනා පවත්තිතා. සෙසං තාදිසමෙව. ඉමෙසු
පන ද්විසුපි සුත්තෙසු අගාරිකපටිපදා කථිතා. සොතාපන්නසකදාගාමීනම්පි වට්ටති.

5-6. සමජීවිසුත්තද්වයවණ්ණනා

55-56. පඤ්චමෙ තෙනුපසඬ්ඛමිති කිමත්ථං උපසඬ්ඛමි? අනුග්ගණ්හනත්ථං.
තථාගතො හි තං රට්ඨං පාපුණන්තො ඉමෙසංයෙව ද්වින්නං සඬ්ඛණ්හනත්ථාය
පාපුණාති. නකුලපිතා කිර පඤ්ච ජාතිසතාති තථාගතස්ස පිතා අභොසි, පඤ්ච
ජාතිසතාති මහාපිතා, පඤ්ච ජාතිසතාති චූළපිතා. නකුලමාතාපි පඤ්ච ජාතිසතාති
තථාගතස්ස මාතා අභොසි, පඤ්ච ජාතිසතාති මහාමාතා, පඤ්ච ජාතිසතාති
චූළමාතා. තෙ සත්ථු දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය පුත්තසිනෙහං පටිලභිත්වා ‘‘හන්තාත,
හන්තාතා’’ති වච්ඡකං දිස්වා වච්ඡගිද්ධිති ගාවී විය විරවමානා උපසඬ්ඛමිත්වා
පයමදස්සනෙනෙව සොතාපන්නා ජාතා. නිවෙසනෙ පඤ්චසතානං භික්ඛූනං
ආසනාති සදා පඤ්ඤත්තානෙව භොන්ති. ඉති භගවා තෙසං අනුග්ගණ්හනත්ථාය
උපසඬ්ඛමි. අතිවරිතාති අතික්කමිතා. අභිසම්පරායඤ්චාති පරලොකෙ ව.
සමසද්ධාති සද්ධාය සමා එකසදිසා. සීලාදීසුපි එසෙව නයො. ඡට්ඨං කෙවලං
භික්ඛූනං දෙසිතං. සෙසමෙත්ථ තාදිසමෙව.

7. සුප්පවාසාසුත්තවණ්ණනා

57. සත්තමෙ පජ්ජනිකන්ති තස්ස නිගමස්ස නාමං. කොලියානන්ති කොලරාජකුලානං. ආයුං බො පන දත්වාති ආයුදානං දත්වා. ආයුස්ස භාගිනී හොතිති ආයුභාගපටිලාහිතී හොති, ආයුං වා භජනිකා හොති, ආයුප්පටිලාහිතීති අත්ථො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

රසසා උපෙනන්ති රසෙන උපෙන රසසම්පන්නං. උජ්ජුගතෙසුති කායවඩ්ඛාදිරහිතත්තා උජ්ජුකමෙව ගතෙසු ඛිණාසවෙසු. වරණුපපන්නෙසුති පඤ්චදසහි වරණධම්මෙහි සමන්තාගතෙසු. මහග්ගතෙසුති මහත්තං ගතෙසු. ඛිණාසවානඤ්ඤෙවෙනං නාමං. පුඤ්ඤෙන පුඤ්ඤං සංසන්දමානාති පුඤ්ඤෙන සද්ධිං පුඤ්ඤං සටයමානා. මහජ්ඵලා ලොකවිදුන වණ්ණිකාති එවරුපා දානසඩ්ධානා දක්ඛිණා තිව්ධලොකං විදිතං කත්වා ධීතත්තා ලොකවිදුනං බුද්ධානං වණ්ණිකා, බුද්ධෙහි පසත්ථාති අත්ථො. යඤ්ඤමනුස්සරන්තාති යඤ්ඤං දානං අනුස්සරන්තා. වෙදජාතාති තුට්ඨිජාතා.

8. සුදත්තසුත්තවණ්ණනා

58. අට්ඨමෙ සඤ්ඤතානන්ති කායවාචාහි සංයතානං. පරදත්තභොජිනන්ති පරෙහි දින්නමෙව භුඤ්ජිත්වා යාපෙන්නානං. කාලෙනාති යුත්තජ්ජත්තකාලෙන. සක්කච්ච දදාතිති සහත්ථා සක්කාරං කත්වා දදාති. චත්තාරි යානාති අනුජ්ජවෙච්ඡතිති චත්තාරි කාරණාති අනුජ්ජවෙච්ඡෙති දදාති. යසවා හොතිති මහාපරිවාරො හොති. නවමං කෙවලං හික්ඛුනං කථිතං. සෙසමෙත්ථ තාදිසමෙව.

10. ගිහිසාමීවිසුත්තවණ්ණනා

60. දසමෙ ගිහිසාමීවිපට්පදන්ති ගිහීනං අනුච්ඡවිකං පටිපත්තිං. පච්චුපට්ඨිතො හොතිති අතිහරිත්වා දාතුකාමතාය පතිඋපට්ඨිතො හොති උපගතො, හික්ඛුසඩ්ඪස්ස විවරං දෙතිති අත්ථො.

උපට්ඨිතාති උපට්ඨායකො. තෙසං දිවා ව රත්තො වාති යෙ එවං චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්ති, තෙසං දිවා ව රත්තිඤ්ච පරිච්චාගවසෙන ව අනුස්සරණවසෙන ව සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති. සග්ගඤ්ච කමතිට්ඨානන්ති තාදිසො ව හද්දකං කම්මං කත්වා සග්ගට්ඨානං උපගච්ඡති. ඉමෙසු චතුසුපි සුත්තෙසු ආගාරියපටිපදා කථිතා. සොතාපන්නසකදාගාමීනම්පි වට්ටති.

පුඤ්ඤාහිසන්දවග්ගො පඨමො.

(7) 2. පත්තකම්මවග්ගො

1. පත්තකම්මසුත්තවණ්ණනා

61. දුතියස්ස පයමෙ අනිට්ඨපටික්ඛෙපෙන ඉට්ඨා. මනෙ කමන්ති පවිසන්තිති කන්තා. මනං අප්පායන්ති පවඩ්ඨෙත්තිති මනාපා. දුල්ලභාති පරමදුල්ලභා. භොගාති භුඤ්ජිතබ්බා රූපාදයො විසයා. සහධම්මෙනාති ධම්මෙනෙව සද්ධිං උප්පජ්ජන්තු, මා ධම්මුපසාතං කත්වා අධම්මෙනාති. අථවා සහධම්මෙනාති සකාරණෙන, තෙන තෙන සෙනාපතිසෙට්ඨිට්ඨානාදිකාරණෙන සද්ධිංයෙව උප්පජ්ජන්තුති අත්ථො. යසොති පරිවාරසම්පත්ති. සහ ඤාතීහීති ඤාතකෙහි සද්ධිං. සහ උපජ්ඣායෙහීති සුඛදුක්ඛෙසු උපනිජ්ඣායිතබ්බත්තා උපජ්ඣායසඬ්ඛාතෙහි සන්දිට්ඨසම්භත්තෙහි සද්ධිං.

අකිච්චං කරොතීති අකාතබ්බං කරොති. කිච්චං අපරාධෙතීති කත්තබ්බයුත්තකං කිච්චං අකරොන්තො තං අපරාධෙති නාම. ධංසතීති පතති පරිභායති. අභිජ්ඣාචිසමලොභන්ති අභිජ්ඣාසඬ්ඛාතං චිසමලොභං. පජ්ඣතීති නුදති නිහරති. මහාපඤ්ඤොති මහන්තපඤ්ඤො. පුට්ඨපඤ්ඤොති පුට්ඨපඤ්ඤො. ආපාතදසොති තං අත්ථං ආපාතෙති තමෙව පස්සති, සුබ්බමම්පිස්ස අත්ථජාතං ආපාතං ආගච්ඡතියෙවාති අත්ථො.

උට්ඨානවීරියාධිගතෙහීති උට්ඨානසඬ්ඛාතෙන වීරියෙන අධිගතෙහි. බාහාබලපරිච්ඡෙදෙහීති බාහාබලෙන පරිච්ඡෙදෙහි වඩ්ඪිතෙහි. සෙදාචක්ඛිත්තෙහීති අවක්ඛිත්තසෙදෙහි, සෙදං මුඤ්චිත්වා වායාමෙන පයොගෙන සමධිගතෙහීති අත්ථො. ධම්මිකෙහීති ධම්මයුත්තෙහි. ධම්මලද්ධෙහීති දසකුසලකම්මපට්ඨමෙ අකොපෙත්වා ලද්ධෙහි. පත්තකම්මානීති යුත්තකම්මානි අනුච්ඡවිකකම්මානි. සුඛෙතීති සුඛිතං කරොති. පිණෙතීති පිණිතං බලසම්පන්නං කරොති. යානගතං භොතීති කාරණගතං භොති. කිං පන තන්ති? චතුසු පත්තකම්මෙසු එකං භොගෙහි කත්තබ්බකම්මං භොගජාතමෙව යානගතං. පත්තගතන්ති යුත්තජ්ජත්තට්ඨානගතං. ආයතනසො පරිභුත්තන්ති කාරණෙනෙව පරිභුත්තං භොගජාතං භොති.

පරියොධාය සංවත්තතීති පිදහිත්වා වත්තති. යථා අග්ගිආදීහි උප්පන්නාසු ආපදාසු, එවං ආදිත්තගෙහනිබ්බාපනාදීතං අත්ථාය ධනපරිච්චාගං කත්වා තාසං ආපදානං මග්ගං පිදහති නිවාරෙති. සොත්ථී අත්තානං කරොතීති නිරූපද්දවං බෙමං අත්තානං කරොති. ඤාතිබලින්ති ඤාතකානං බලිං. අතිථිබලින්ති ආගන්තුකානං බලිං. පුබ්බපෙතබලින්ති පරලොකගතානං ඤාතකානං බලිං. රාජබලින්ති රඤ්ඤො කත්තබ්බයුත්තකං රාජබලිං. දෙවතාබලින්ති දෙවතානං කත්තබ්බබලිං. සබ්බමෙතං තෙසං තෙසං යථානුච්ඡවිකවසෙන දාතබ්බදානස්ස අධිවචනං.

බන්තිසොරච්චෙ නිවිට්ඨාති අධිවාසනක්ඛන්තියඤ්ච සුසීලතාය ව නිවිට්ඨා. එකමත්තානං දමෙත්තීති එකං අත්තනොව අත්තභාවං ඉන්ද්‍රියදමෙන දමෙත්තී. සමෙත්තීති අත්තනො විත්තං කිලෙසවූපසමනෙන සමෙත්තී. පරිනිබ්බාපෙත්තීති කිලෙසපරිනිබ්බානෙනෙව පරිනිබ්බාපෙත්තී. උද්ධග්ගිකන්තිආදීසු උපරූපරිභූමීසු එලදානවසෙන උද්ධග්ගමස්සාති උද්ධග්ගිකා. සග්ගස්ස හිතාති තනුපපත්තිජනනතො සොචග්ගිකා. නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙන සුඛොව විපාකො

අස්සානි සුඛවිපාකා. සුට්ඨු අග්ගානං දිඛිච්ඡාණාදීනං දසන්තං විසෙසානං
නිබ්බත්තනතො සග්ගසංවත්තනිකා, එවරූපං දක්ඛිණං පතිට්ඨාපෙතීති අත්ථො.

අරියධම්මෙ ධීතොති පඤ්චසීලධම්මෙ පතිට්ඨිතො. පෙච්ච සග්ගෙ පමොදතීති
පරලොකං ගන්ත්වා යත්ථ සග්ගෙ පටිසන්ධිං ගණ්හාති, තත්ථ මොදති.
සොතාපන්නසකදාගාමිනො වා භොන්තු අනාගාමී වා, සබ්බෙසං අයං පටිපදා
ලබ්භතෙවාති.

2. ආනණ්‍යසුත්තවණ්ණනා

62. දුතියෙ අධිගමනියානීති පත්තබ්බානි. කාමභොගීනාති වත්ථුකාමෙ ව
කිලෙසකාමෙ ව පරිභුඤ්ජන්තෙන. අත්ථිසුඛාදීසු අත්ථිති උප්පජ්ජනකසුඛං
අත්ථිසුඛං නාම. භොගෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස උප්පජ්ජනකසුඛං භොගසුඛං නාම.
අනණොස්මිති උප්පජ්ජනකසුඛං ආනණ්‍යසුඛං නාම. නිද්දොසො අනවජ්ජොස්මිති
උප්පජ්ජනකසුඛං අනවජ්ජසුඛං නාම.

භුඤ්ජන්ති භුඤ්ජමානො. පඤ්ඤා විපස්සතීති පඤ්ඤාය විපස්සති. උභො
භාගෙති ද්වෙ කොට්ඨාසෙ, හෙට්ඨිමානි තිණි එකං කොට්ඨාසං, අනවජ්ජසුඛං එකං
කොට්ඨාසන්ති එවං පඤ්ඤාය පස්සමානො ද්වෙ කොට්ඨාසෙ ජානාතීති අත්ථො.
අනවජ්ජසුඛස්සෙතන්ති එතං තිව්ධම්පි සුඛං අනවජ්ජසුඛස්ස සොළසිං කලං
නාග්ගතීති.

3. බ්‍රහ්මසුත්තවණ්ණනා

63. තතියං තිකනිපාතෙ වණ්ණිතමෙව. සපුබ්බදෙවතානීති පදමත්තමෙව එත්ථ
විසෙසොති. චතුත්ථෙප්පබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

5. රූපසුත්තවණ්ණනා

65. පඤ්චමෙ රූපෙ පමාණං ගහෙත්වා පසන්තො රූපජ්ජමාණො නාම.
රූපජ්ජසන්තොති තස්සෙව අත්ථවචනං. සොසෙ පමාණං ගහෙත්වා පසන්තො
සොසජ්ජමාණො නාම. චීවරලුඛපත්තලුඛෙසු පමාණං ගහෙත්වා පසන්තො
ලුඛජ්ජමාණො නාම. ධම්මෙ පමාණං ගහෙත්වා පසන්තො ධම්මජ්ජමාණො නාම.
ඉතරානි තෙසංයෙව අත්ථවචනානි. සබ්බසත්තෙ ව තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා ද්වෙ
කොට්ඨාසා රූපජ්ජමාණා, එකො න රූපජ්ජමාණො. පඤ්ච කොට්ඨාසෙ කත්වා
චත්තාරො කොට්ඨාසා සොසජ්ජමාණා, එකො න සොසජ්ජමාණො. දස
කොට්ඨාසෙ කත්වා නව කොට්ඨාසා ලුඛජ්ජමාණා, එකො න ලුඛජ්ජමාණො.
සතසහස්සං කොට්ඨාසෙ කත්වා පන එකො කොට්ඨාසොව ධම්මජ්ජමාණො, සෙසා
න ධම්මජ්ජමාණානි වෙදිතබ්බා.

රූප පමාණිංසුති යෙ රූපං දිස්වා පසන්තා, තෙ රූප පමාණිංසු නාම, පසිදිංසුති අත්ථො. සොසෙන අන්වගුති සොසෙන අනුගතා, සොසප්පමාණං ගහෙත්වා පසන්තාති අත්ථො. ඡන්දරාගවසුපෙතාති ඡන්දස්ස ව රාගස්ස ව වසං උපෙතා. අප්ඤ්ඤාඤ්ච න ඡානාතීති නියකප්ඤ්ඤාතෙ තස්ස ගුණං න ඡානාති. ඛනිද්ධා ව න පස්සතීති ඛනිද්ධාපිස්ස පටිපත්තිං න පස්සති. සමන්තාවරණොති සමන්තතො ආචාරිතො, සමන්තා වා ආචරණමස්සාති සමන්තාවරණො. සොසෙන වුය්හතීති සොසෙන නියති, න ගුණෙන. අප්ඤ්ඤාඤ්ච න ඡානාති, ඛනිද්ධා ව විපස්සතීති නියකප්ඤ්ඤාතෙ ගුණං න ඡානාති, ඛනිද්ධා පනස්ස පටිපත්තිං පස්සති. ඛනිද්ධා ඵලදස්සාවීති තස්ස පරෙහි කතං ඛනිද්ධා සක්කාරඵලං පස්සන්තො. විනිවරණදස්සාවීති විච්චදස්සාවී. න සො සොසෙන වුය්හතීති සො සොසෙන න නියති.

6. සරාගසුත්තවණ්ණනා

66. ඡට්ඨෙ මොහජං වාපවිද්දසුති මොහජං වාපි අවිද්දසු අපණ්ඩිතා. සවිසාතන්ති සදුක්ඛං. දුබ්බද්‍රයන්ති ආයතිඤ්ච දුක්ඛවට්ඨිදායකං. අවක්ඛුකාති පඤ්ඤාවක්ඛුරහිතා. යථා ධම්මා තථා සන්තාති යථා රාගාදයො ධම්මා ධීතා, තථා සභාවාව හුත්වා. න තස්සෙවන්ති මඤ්ඤරෙති මයං ඵවංසන්තා ඵවංසභාවාති තස්ස න මඤ්ඤරෙ, න මඤ්ඤන්තීති අත්ථො. ඉමස්මිං සුත්තෙපි ගාථාසුපි වට්ඨමෙව කථිතං.

7. අභිරාජසුත්තවණ්ණනා

67. සත්තමෙ ඉමානි චත්තාරි අභිරාජකුලානීති ඉදං දට්ඨවිසානෙව සන්ධාය වුත්තං. යෙ හි කෙච්චි දට්ඨවිසා, සබ්බෙතෙ ඉමෙසං චතුත්තං අභිරාජකුලානං අඛන්තරගතාව භොන්ති. අත්තගුත්තියාති අත්තතො ගුත්තත්ථාය. අත්තරක්ඛායාති අත්තතො රක්ඛණත්ථාය. අත්තපරිත්තායාති අත්තතො පරිත්තාණත්ථාය. පරිත්තං නාම අනුඡානාමීති අත්ථො.

ඉදානි යථා තං පරිත්තං කාතබ්බං, තං දස්සෙන්නො විරූපක්ඛෙහි මෙතිආදිමාහ. තත්ථ විරූපක්ඛෙහිති විරූපක්ඛනාගකුලෙහි. සෙසෙසුපි ඵසෙව නයො. අපාදකෙහිති අපාදකසත්තෙහි. සෙසෙසුපි ඵසෙව නයො. සබ්බෙ සත්තාති ඉතො පුබ්බෙ ඵත්තකෙන යානෙන ඔදිස්සකමෙත්තං කථෙත්වා ඉදානි අනොදිස්සකමෙත්තං කථෙතුං ඉදමාරද්ධං. තත්ථ සත්තා පාණා භූතාති සබ්බානෙතානි පුග්ගලවෙච්චනානෙව. හද්‍රානි පස්සන්තුති හද්‍රානි ආරම්මණානි පස්සන්තු. මා කඤ්චි පාපමාගමාති කඤ්චි සත්තං පාපකං ලාමකං මා ආගච්ඡතු. අප්පමාණො බුද්ධොති ඵත්ථ බුද්ධොති බුද්ධගුණා වෙදිතබ්බා. තෙ හි අප්පමාණා නාම. සෙසපද්ද්වයෙපි ඵසෙව නයො. පමාණවත්තානීති ගුණප්පමාණෙන යුත්තානි. උණ්ණනාහීති ලොමසනාහිකො මක්කටකො. සරබ්බුති සරගොලිකා. කතා මෙ රක්ඛා, කතා මෙ පරිත්තාති මයා ඵත්තකස්ස ඡනස්ස රක්ඛා ව පරිත්තාණඤ්ච කතං. පටික්කමන්තු

භූතානීති සබ්බෙපි මෙ කතපරිත්තාණා සත්තා අපගච්ඡන්තු, මා මං විහෙය්යිංසුති අත්ථො.

8. දෙවදත්තසුත්තවණ්ණනා

68. අට්ඨමෙ අවිරපක්කන්තෙ දෙවදත්තෙති සඬ්ඝං භින්දිත්වා නවිරපක්කන්තෙ. පරාභවායාති අවඬ්ඝියා විනාසාය. අස්සතරීති වළවාය කුච්ඡස්මිං ගදුහස්ස ජාතා. අත්තවධාය ගබ්භං ගණ්භානීති තං අස්සෙන සද්ධිං සම්පයොජෙත්ති, සා ගබ්භං ගණ්භිත්වා කාලෙ සම්පත්තෙ විජායිතුං නසක්කොන්ති පාදෙහි භූමිං පහරන්ති තිට්ඨති. අථස්සා චත්තාරො පාදෙ චතුසු බාණුසු ඛන්ධිත්වා කුච්ඡං ථාලෙත්වා පොතකං නීහරන්ති. සා තත්ථෙව මරති. තෙනෙතං චුත්තං.

9. පධානසුත්තවණ්ණනා

69. නවමෙ කිලෙසානං සංවරත්ථාය පචෙසනද්වාරං පිදහනත්ථාය පධානං සංවරප්පධානං, පජ්ඣනත්ථාය පධානං පභානප්පධානං, කුසලානං ධම්මානං බ්‍රහ්මනත්ථාය වඬ්ඝනත්ථාය පධානං භාවනාප්පධානං, තෙසංයෙව අනුරක්ඛණත්ථාය පධානං අනුරක්ඛණාප්පධානං.

10. අධම්මිකසුත්තවණ්ණනා

70. දසමෙ අධම්මිකා භොන්තිති පොරාණකරාජුහි යපිතං දසභාගබ්ලිඤ්ඤේව ආපරාධානුරූපඤ්ඤා දණ්ඩං අග්ගහෙත්වා අතිරෙකබ්ලිතො වෙව අතිරෙකදණ්ඩස්ස ව ගහණෙන අධම්මිකා. රාජායුත්තාති රඤ්ඤො ජනපදෙසු කිච්චසංවිධායකා ආයුත්තකපුරිසා. බ්‍රාහ්මණගහපතිකාති අන්තොනගරවාසිනො බ්‍රාහ්මණගහපතයො. නෙගමජනපදාති නිගමවාසිනො වෙව ජනපදවාසිනො ච. විසමන්ති විසමා හුත්වා, අසමයෙන වායන්තිති අත්ථො. විසමාති න සමා, අතිථද්ධා වා අතිමුදුකා වාති අත්ථො. අපඤ්ඡසාති මග්ගතො අපගතා, උම්මග්ගගාමිනො හුත්වා වායන්තිති අත්ථො. දෙවතා පරිකුපිතා භවන්තිති වාතෙසු හි විසමෙසු අපඤ්ඡසෙසු වායන්තෙසු රුක්ඛා භිජ්ජන්ති, විමානාති භිජ්ජන්ති. තස්මා දෙවතා පරිකුපිතා භවන්ති, තා දෙවස්ස සම්මා වස්සිතුං න දෙන්ති. තෙන චුත්තං දෙවො න සම්මා ධාරං අනුප්පචෙච්ඡන්ති. විසමපාකාති සස්සාති භවන්තිති එකස්මිං යානෙ ගබ්භීති භොන්ති, එකස්මිං සඤ්ජාතබ්බිරාති, එකං යානං පච්චන්ති එවං විසමං පාකාති සස්සාති භවන්ති.

සමං නක්ඛත්තාති තාරකරූපාති පරිචත්තන්තිති යථා කත්තිකපුණ්ණමා කත්තිකනක්ඛත්තමෙව ලහති, මිගසිරපුණ්ණමා මිගසිරනක්ඛත්තමෙවාති එවං තස්මිං තස්මිං මාසෙ සා සා පුණ්ණමා තං තං නක්ඛත්තමෙව ලහති, තථා සම්මා පරිචත්තන්ති. සමං වාතා වායන්තිති අවිසමා හුත්වා සමයස්මිංයෙව වායන්ති, ඡ මාසෙ උත්තරා වාතා, ඡ මාසෙදක්ඛිණාති එවං තෙසං තෙසං ජනපදානං අනුරූපෙ

සමයෙ වායන්නි. සමාති සමප්පවත්තීනො නාතිථද්ධා නාතිමුදු. පඤ්ඡසාති මග්ගප්පට්ඨන්තා, මග්ගෙනෙව වායන්නි, නො අමග්ගෙනාති අත්ථො.

ජිම්භං ගච්ඡති කුට්ඨං ගච්ඡති, අතිත්ථං ගණ්හාති. නෙත්තෙ ජිම්භං ගතෙ සතීති නයතීති නෙත්තා. තස්මිං නෙත්තෙ ජිම්භං ගතෙ කුට්ඨං ගන්ත්වා අතිත්ථං ගණ්හන්තෙ ඉතරාපි අතිත්ථමෙව ගණ්හන්තීති අත්ථො. නෙතෙතිපි පායො. දුක්ඛං සෙතීති දුක්ඛං සයති, දුක්ඛිතං භොතීති අත්ථො.

පත්තකම්මවග්ගො දුතියො.

(8) 3. අපණ්ණකවග්ගො

1. පධානසුත්තවණ්ණනා

71. තතියවග්ගස්ස පඨමෙ අපණ්ණකප්පට්ඨදන්ති අවිරද්ධප්පට්ඨදං. යොති චස්ස ආරද්ධා භොතීති කාරණඤ්චස්ස පරිපුණ්ණං භොති. ආසවානං ඛයායාති අරහත්තත්ථාය. දුතියං උත්තානමෙව.

3. සප්පුරිසසුත්තවණ්ණනා

73. තතියෙ අවණ්ණොති අගුණො. පාතු කරොතීති කථෙති, පාකටං කරොති. පඤ්ඤාභිනීතොති පඤ්ඤත්ථාය අභිනීතො. අභාපෙත්වා අලම්බිත්ථාති අපරිහීනං අලම්බිතං කත්වා. එත්ථ ච අසප්පුරිසො පාපිච්ඡතාය අත්තනො අවණ්ණං ඡාදෙති, සප්පුරිසො ලජ්ජිතාය අත්තනො චණ්ණං. ඉදානි යස්මා අසප්පුරිසො හිරොත්තප්පරහිතො සංවාසෙන අවජානාති, සප්පුරිසො පන හිරොත්තප්පසමන්තාගතො සංවාසෙනාපි නාවජානාති. තස්මා අසප්පුරිසභාවසාධකං අධුනාගතවධුකොපම්මං දස්සෙතුං සෙය්‍යථාපි, හික්ඛවෙ, වධුකාතිආදිමාහ. තත්ථ වධුකාති සුණ්ඛා. තිබ්බන්ති බහලං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

4-5. අග්ගසුත්තද්වයවණ්ණනා

74-75. චතුත්ථෙ සීලග්ගන්ති අග්ගප්පත්තං උත්තමසීලං. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. පඤ්චමෙ රූපග්ගන්ති යං රූපං සම්මසිත්වා අරහත්තං පාපුණාති, ඉදං රූපග්ගං නාම. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. භවග්ගන්ති එත්ථ පන යස්මිං අත්තභාවෙ ඨිතො අරහත්තං පාපුණාති, එතං භවග්ගං නාමාති.

6. කුසිනාරසුත්තවණ්ණනා

76. ඡට්ඨෙ උපවත්තනෙති පාචීනගතාය සාලපන්තියා උත්තරෙන නිවත්තිත්වා ඨිතාය වෙමජ්ඣට්ඨානෙ. අත්තරෙන යමකසාලානන්ති ද්විත්තං සාලරුක්ඛානං.

අන්තර. කඩබාති ද්වේශ්වකං. විමතීති විනිවිජ්තුං අසමත්ථතා. “බුද්ධො නු බො න බුද්ධො නු බො, ධම්මො නු බො න ධම්මො නු බො, සඨසො නු බො න සඨසො නු බො, මග්ගො නු බො න මග්ගො නු බො, පටිපදා නු බො න පටිපදා නු බො” ති යස්ස සංසයො උප්පජ්ජෙය්‍ය, තං වො වදාමි පුච්ඡං, භික්ඛවෙනි අයමෙත්ථ සඨබ්බෙපත්ථො. සත්ථුගාරවෙනපි න පුච්ඡෙය්‍යාථාති “මයං සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිමිහ, චත්තාරො පච්චයාපි නො සත්ථු සන්තකාව. තෙ මයං එත්තකං කාලං කඩ්ඛං අකත්වා න අරහම අප්ප පච්ඡිමෙ කාලෙ කඩ්ඛං කාතු” ත්ති සචෙ එවං සත්ථරි ගාරවෙන න පුච්ඡං. සභායකොපි, භික්ඛවෙ, සභායකස්ස ආරොවෙතුති තුම්භාකං යො යස්ස භික්ඛුස්ස සන්දිට්ඨො සම්භත්තො, සො තස්ස ආරොවෙතු, අහං එකස්ස භික්ඛුස්ස කට්ඨස්සාමි, තස්ස කථං සුත්වා සබ්බෙ නික්කඩ්ඛා භවථාති දස්සෙති. එවං පසන්නොති එවං සද්දහාමි අහන්ති අත්ථො. ඤාණමෙවාති නික්කඩ්ඛභාවපච්චක්ඛකරණඤාණංයෙව එත්ථ තථාගතස්ස, න සද්ධාමත්තන්ති අත්ථො. ඉමෙසඤ්ඡි, ආනන්දාති ඉමෙසං අත්තොසාණියං නිසින්නානං පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තං. යො පච්ඡිමකොති යො ගුණවසෙන පච්ඡිමකො, ආනන්දත්ථෙරංයෙව සන්ධායාහ.

7. අවින්තෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

77. සත්තමෙ අවින්තෙය්‍යානීති වින්තෙතුං අයුත්තාති. න වින්තෙතඛ්ඛානීති අවින්තෙය්‍යත්තායෙව න වින්තෙතඛ්ඛාති. යාති වින්තෙත්තොති යාති කාරණාති වින්තෙත්තො. උම්මාදස්සාති උම්මත්තකභාවස්ස. විසාතස්සාති දුක්ඛස්ස. බුද්ධවිසයොති බුද්ධානං විසයො, සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණාදීනං බුද්ධගුණානං පචත්ති ව ආනුභාවො ව. ක්කානවිසයොති අභිඤ්ඤාක්කානවිසයො. කම්මවිපාකොති දිට්ඨධම්මවෙදනීයාදීනං කම්මානං විපාකො. ලොකචිත්තාති “කෙන නු බො චන්දිමසුරියා කතා, කෙන මහාපථවි, කෙන මහාසමුද්දො, කෙන සත්තා උප්පාදිතා, කෙන පබ්බතා, කෙන අම්බතාලනාලිකෙරාදයො” ති එවරූපා ලොකචිත්තා.

8. දක්ඛිණසුත්තවණ්ණනා

78. අට්ඨමෙ දක්ඛිණාවිසුද්ධියොති දානසඬ්ඛාතාය දක්ඛිණාය විසුජ්ඣනකාරණාති. දායකතො විසුජ්ඣනීති මහජ්ඣලභාවෙන විසුජ්ඣනී, මහජ්ඣලා භොතීති අත්ථො. කල්‍යාණධම්මොති සුවිධම්මො. පාපධම්මොති ලාමකධම්මො. දායකතො විසුජ්ඣනීති එත්ථ වෙස්සන්තරමහාරාජා කට්ඨෙතඛ්ඛො. සො හි ජුජ්ඣකඛ්ඛාත්මණස්ස දාරකෙ දත්වා මහාපථවිං කම්පෙසි. පටිග්ගාහකතො විසුජ්ඣනීති එත්ථ කල්‍යාණිනදිමුඛද්වාරවාසී කෙවට්ටො කට්ඨෙතඛ්ඛො. සො කිර දීසසුමත්ථෙරස්ස තික්ඛත්තුං පිණ්ඩපානං දත්වා මරණමඤ්ඤෙව නිපන්නො “අය්‍යස්ස මං දීසසුමත්ථෙරස්ස දින්නපිණ්ඩපානො උද්ධරති” ති ආහ. නෙව දායකතොති එත්ථ වඩ්ඪමානවාසී ලුද්දකො කට්ඨෙතඛ්ඛො. සො කිර පෙනදක්ඛිණං දෙන්තො එකස්ස දුස්සීලස්සෙව තයො වාරෙ අදාසි. තතියවාරෙ “අමනුස්සො දුස්සීලො මං විලුම්පති” ති විරවි. එකස්ස සීලවතො භික්ඛුනො දත්වා පාපිතකාලෙයෙවස්ස

පාපුණි. දායකතො වෙව විසුජ්ඣති පටිග්ගාහකතො වාති එත්ථ අසදිසදානං කට්ඨකඛ්ඛන්ති.

9. වණිජ්ජසුත්තවණ්ණනා

79. නවමෙ තාදිසා වාති තංසදිසාව තංසරික්ඛකාව. ඡෙදගාමීනී හොතීති ඡෙදං ගච්ඡති. යං පත්ථිතං, තං සබ්බං නස්සතීති අත්ථො. න යථාධිජ්ජායා හොතීති යථාජ්ඣාසයා න හොති. පරාධිජ්ජායා හොතීති පරජ්ඣාසයා අජ්ඣාසයතො අධිකතරඵලා හොති. සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වාති එත්ථ සමිතපාපබාහිතපාපතාහි සමණබ්‍රාහ්මණතා වෙදිතබ්බා. වදනු, හන්තෙ, පච්චයෙනාති, හන්තෙ, චතුබ්බිධෙන විවරාදිනා පච්චයෙන වදෙය්‍යාසිති ඵලං පචාරෙති නිමන්තෙති. යෙන පචාරෙතීති පරිච්ඡින්නදිත්වා යත්තකෙන පචාරෙති. තං න දෙතීති තං සබ්බසොව න දෙති. න යථාධිජ්ජායං දෙතීති යථා තස්ස අජ්ඣාසයො, ඵලං දාතුං න සක්කොති, භාපෙත්වා අජ්ජකං දෙති. යථාධිජ්ජායං දෙතීති යත්තකං සො ඉච්ඡති, තත්තකමෙව දෙති. පරාධිජ්ජායං දෙතීති අජ්ජකං පචාරෙත්වා අවත්ථරිත්වා බහුං දෙති.

10. කම්බොජසුත්තවණ්ණනා

80. දසමෙ නෙව සභායං නිසීදතීති විනිච්ඡයකරණත්ථං විනිච්ඡයසභායං නෙව නිසීදති. න කම්මන්තං පයොජෙතීති කසිවණ්ණජ්ජාදිමහාකම්මන්තං නජ්ජයොජෙති. න කම්බොජං ගච්ඡතීති හොගෙ සම්භරණත්ථාය කම්බොජරට්ඨං න ගච්ඡති. දෙසනාමත්තමෙව චෙතං, යං කිඤ්චි තිරොරට්ඨං න ගච්ඡතීති අත්ථො. කොධනොතිආදීසු කොධනතාය කොධපරිසුට්ඨිතො අත්ථානත්ථං න ජානාති, ඉස්සකිතාය පරසම්පත්තිං න සහති, මච්ඡරිතාය ධනං දත්වා කිච්චං කාතුං න සක්කොති, නිජ්ජඤ්ඤතාය කිච්චං සංවිධාතුං න සක්කොති. තස්මා එතානි සභානිසීදනාදීනි න කරොතීති.

අපණ්ණකවග්ගො තතියො.

(9) 4. මචලවග්ගො

1-5. පාණාතිපාතාදිසුත්තපඤ්චකවණ්ණනා

81-85. චතුත්ථස්ස පඨමාදීනි උත්තානත්ථානෙව. පඤ්චමෙ “නිවෙ කුලෙ පච්චාජාතො” තිආදිකෙන තමෙන යුත්තොති තමො. කායදුච්චරිතාදීහි පුන නිරයතමුපගමනතො තමපරායණො. ඉති උභයෙනපි ඛන්ධතමොව කලීතො හොති. “අඬිසෙ කුලෙ පච්චාජාතො” තිආදිකෙන ජොතිනා යුත්තො ජොති, ආලොකභූතොති චුත්තං හොති. කායසුචරිතාදීහි පුන සග්ගුජ්ජපත්තිජොතිභාවුපගමනතො ජොතිපරායණො. ඉමිනා නයෙන ඉතරෙපි ද්වෙ වෙදිතබ්බා.

වෙනකුලෙති විලිවකාරකුලෙ. නෙසාදකුලෙති මිගලුද්දකාදිනං කුලෙ.
 රථකාරකුලෙති වම්මකාරකුලෙ. පුක්කුසකුලෙති පුප්ඵඡඩ්ඛකකුලෙ.
 කසිරවුත්තිකෙති දුක්ඛවුත්තිකෙ. දුබ්බණ්ණොති පංසුපිසාවකො විය
 ඤාමබාණුවණ්ණො. දුද්දසිකොති විජාතමාතුයාපි අමනාපදස්සනො.
 ඔකොට්මකොති ලකුණ්ඩකො. කාණොති එකවිජ්ජාණො වා උභයවිජ්ජාණො වා.
 කුණිති එකහත්ථකුණි වා උභයහත්ථකුණි වා. බඤ්ජොති එකපාදබඤ්ජො වා
 උභයපාදබඤ්ජො වා. පක්ඛන්තොති හත්තපක්ඛො පියසප්පි. පදීපෙය්‍යස්සාති
 තෙලකපල්ලාදිනො දීපඋපකරණස්ස. එවං බො, හික්ඛවෙති එත්ථ එකො පුග්ගලො
 බහිද්ධා ආලොකං අදිස්වා මාතු කුච්ඡිමිහියෙව කාලං කත්වා අපායෙසු
 නිබ්බත්තන්තො සකලමිපි කප්පං සංසරති. සොපි තමොත්තමපරායණොව. සො පන
 කුහකපුග්ගලො භවෙය්‍යා. කුහකස්ස හි එවරූපා නිප්ඵත්ති හොතිති වුත්තං.

එත්ථ ච “නිවෙ කුලෙ” තිආදිහි ආගමනවිපත්ති වෙච
 පච්චුප්පන්තපච්චයවිපත්ති ච දස්සිතා. “දලිද්දෙ” තිආදිහි පචත්තපච්චයවිපත්ති,
 “කසිරවුත්තිකෙ” තිආදිහි ආජීවුපායවිපත්ති, “දුබ්බණ්ණො” තිආදිහි
 අත්තභාවවිපත්ති, “බන්වාබාධො” තිආදිහි දුක්ඛකාරණසමායොගො, “න
 ලාහි” තිආදිහි සුඛකාරණවිපත්ති වෙච උපහොගවිපත්ති ච, “කායෙන
 දුච්චරිත” තිආදිහි තමපරායණභාවස්ස කාරණසමායොගො, “කායස්ස
 හෙදා” තිආදිහි සම්පරායිකතමුපගමො. සුක්කපක්ඛො වුත්තපට්ඨකන්තයෙන
 වෙදිතබ්බො.

6. ඔණනොණත්තවණ්ණනා

86. ඡට්ඨෙ ඔණනොණතොති ඉදානි නිවකො ආයතිමිපි නිවකො භවිස්සති.
 ඔණතුණ්ණතොති ඉදානි නිවො ආයතිං උච්චො භවිස්සති. උණ්ණතොණතොති
 ඉදානි උච්චො ආයතිං නිවො භවිස්සති. උණ්ණතුණ්ණතොති ඉදානි උච්චො
 ආයතිමිපි උච්චො භවිස්සති. විත්ථාරො පන නෙසං පුරිමසුත්තනෙයෙනෙව
 වෙදිතබ්බො.

7. පුත්තසුත්තවණ්ණනා

87. සත්තමෙ සමණමවලොති සමණඅවලො, මකාරො පදසන්ධිකරො,
 නිච්චලසමණොති අත්ථො. ඉමිනා සත්තවිධමිපි සෙබං දස්සෙති. සො හි සාසනෙ
 මූලජාතාය සද්ධාය පතිට්ඨිතත්තා අවලො නාම. සමණපුණ්ඩරිකොති
 පුණ්ඩරිකසදිසො සමණො. පුණ්ඩරිකං නාම ඌනසත්තපත්තං සරොරුහං. ඉමිනා
 සුක්ඛවිපස්සකම්ණාසවං දස්සෙති. සො හි ඤානාහිඤ්ඤානං අභාවෙන
 අපරිපුණ්ණගුණත්තා සමණපුණ්ඩරිකො නාම හොති. සමණපදුමොති පදුමසදිසො
 සමණො. පදුමං නාම පරිපුණ්ණසත්තපත්තං සරොරුහං. ඉමිනා උභතොභාගවිමුත්තං
 බ්ණාසවං දස්සෙති. සො හි ඤානාහිඤ්ඤානං භාවෙන පරිපුණ්ණගුණත්තා
 සමණපදුමො නාම හොති. සමණෙසු සමණසුබ්බමාලොති සබ්බෙසුපි එතෙසු

සමණෙසු සුබ්බමාලසමණො මුද්වත්තසරීරො කාශිකවෙතසිකදුක්ඛරහිතො
එකන්තසුඛි. එතෙන අත්තානඤ්චෙව අත්තසදිසෙ ව දස්සෙති.

එවං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා ඉදානි පටිපාටියා විහජන්තො කථංඤ්ච,
හික්ඛවෙතිආදිමාහ. තත්ථ සෙබොති සත්තවිධොපි සෙබො. පාටිපදොති
පටිපන්නකො. අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානො විහරතීති අරහත්තං
පත්ථයන්තො විහරති. මුද්ධාවසිත්තස්සාති මුද්ධති අවසිත්තස්ස, කතාහිසෙකස්සාති
අත්ථො. ආහිසෙකොති අහිසෙකං කාතුං යුත්තො. අනහිසිත්තොති න තාව
අහිසිත්තො. මචලජපත්තොති රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස පුත්තභාවෙන
වෙව පුත්තෙසු ජෙට්ඨකභාවෙන ව න තාව අහිසිත්තභාවෙන ව
අහිසෙකජපත්තිඅත්ථාය අචලජපත්තො නිව්චලපත්තො. මකාරො නිපාතමත්තං.
කායෙන චුසිත්වාති නාමකායෙන චුසිත්වා.

යාවිතොව බහුලං චීවරං පරිභුඤ්ජතීති ‘‘ඉදං, හන්තෙ, පරිභුඤ්ජථා’’ති එවං
දායකෙහි යාවමානෙනෙව උපනීතං චීවරං බහුං පරිභුඤ්ජති, කිඤ්චිදෙව අයාවිතං,
බාකුලත්ථෙරො විය. පිණ්ඩපාතං බදිරවනමග්ගෙ සිවලිත්ථෙරො විය. සෙනාසනං
අට්ඨකනාගරසුත්තෙ (ම. නි. 2.17 ආදයො; අ. නි. 11.16 ආදයො) ආනන්දත්ථෙරො
විය. ගිලානපච්චයං පිලින්දවච්ඡථෙරො විය. ත්‍යස්සාති තෙ අස්ස. මනාපෙනෙවාති
මනං අල්ලියනකෙන. සමුදාවරන්තීති කත්තබ්බකිච්චාති කරොන්ති පවත්තන්ති වා.
උපහාරං උපහරන්තීති කාශිකවෙතසිකඋපහාරං උපහරන්ති උපනීයන්ති.
සන්තිපාතිකාතීති තිණ්ණමිපි සන්තිපාතෙන නිබ්බත්තාති. උතුපරිණාමජාතීති
උතුපරිණාමතො අතිසිතඅතිඋණ්හඋතුතො ජාතාති. විසමපරිහාරජාතීති
අවිවාසනඅතිට්ඨානාදිකා විසමපරිහාරතො ජාතාති. ඔපක්කමිකාතීති
වධබන්ධනාදිඋපක්කමෙන නිබ්බත්තාති. කම්මවිපාකජාතීති විනාපි ඉමෙහි
කාරණෙහි කෙවලං පුබ්බෙ කතකම්මවිපාකවසෙනෙව ජාතාති. චතුන්තං
ඤ්ඤානානන්ති එත්ථ ඛිණාසවානමිපි බුද්ධානමිපි කිරියජ්ඣානානෙව අධිජ්ජෙතාති.
සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

8. සංයොජනසුත්තවණ්ණනා

88. අට්ඨමෙ සාසනෙ ලද්ධජ්ජනිට්ඨත්තා සොනාපන්නොව සමණමචලොති
චුත්තො, නාතිබහුගුණත්තා න බහුපත්තං විය සරොරුහං සකදාගාමී
සමණපුණ්ඩරිකොති, තතො බහුතරගුණත්තා සතපත්තං විය සරොරුහං අනාගාමී
සමණපදුමොති, ථද්ධභාවකරානං කිලෙසානං සබ්බසො සමුච්ඡින්නත්තා
මුදුභාවජ්ජත්තො ඛිණාසවො සමණසුබ්බමාලොති.

9. සම්මාදිට්ඨිසුත්තවණ්ණනා

89. නවමෙ සම්මාදිට්ඨිකොතිආදිහි අට්ඨච්චිගිකමග්ගවසෙන පඨමසුත්තෙ විය
සත්ත සෙබා ගහිතා. දුතියවාරෙ දසච්චිකමග්ගවසෙන වා

අරහත්තඵලඤාණඅරහත්තඵලවිමුත්තීහි සද්ධිං, අට්ඨඨිගිකමග්ගවසෙන වා සුක්ඛවිපස්සකඛිණාසවො කථිතො, තතියවාරෙ උභතොභාගවිමුත්තො, චතුත්ථවාරෙ තථාගතො ච තථාගතසදිසඛිණාසවො වාති. ඉති ඉදං සුත්තං පටිමසුත්තෙ කථිතපුග්ගලානං වසෙනෙව කථිතං, දෙසනාමත්තමෙව පනෙත්ථ නානත්ති.

10. බන්ධසුත්තවණ්ණනා

90. දසමෙ පටිමවාරෙ අරහත්තත්ථාය පයොගං අනාරහිත්වා යිතො පමාදවිහාරී සෙබ්බුග්ගලො කථිතො. දුතියවාරෙ අනුප්පාදිතජ්ඣානො ආරද්ධවිපස්සකො අප්පමාදවිහාරී සෙබ්බුග්ගලො කථිතො. තතියවාරෙ ආරද්ධවිපස්සකො අප්පමාදවිහාරී අට්ඨවිමොක්ඛලාභී සෙබ්බුග්ගලො කථිතො, චතුත්ථවාරෙ පරමසුබ්බමාලඛිණාසවොති.

මචලවග්ගො චතුත්ථො.

(10) 5. අසුරවග්ගො

1. අසුරසුත්තවණ්ණනා

91. පඤ්චමස්ස පටිමෙ අසුරොති අසුරසදිසො ඛිභවිජො. දෙවොති දෙවසදිසො ගුණවසෙන අභිරූපො පාසාදිකො.

2. පටිමසමාධිසුත්තවණ්ණනා

92. දුතියෙ අජ්ඣන්තං වෙතොසමට්ඨසාති නියකජ්ඣන්තෙ අප්පනාවිත්තසමාධිස්ස. අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනායාති සඬ්ඛාරපරිග්ගාහකවිපස්සනාඤාණස්ස. තඤ්ඤි අධිපඤ්ඤාසඬ්ඛාතඤ්ච, පඤ්චක්ඛන්ධසඬ්ඛාතෙසු ච ධම්මෙසු විපස්සනාභූතං, තස්මා “අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනා”ති වුච්චති.

3. දුතියසමාධිසුත්තවණ්ණනා

93. තතියෙ යොගො කරණීයොති යුත්තප්පයුත්තතා කත්තඛිඛා. ඡන්දොති කත්තුකමානාඡන්දො. වායාමොති පයොගො. උස්සාහොති තතො අධිමත්තතරං වීරියං. උස්සොළ්භීති පඬිකලග්ගසකට්ඨද්ධරණසදිසං මහාවීරියං. අප්පට්ඨානීති අනිවත්තනතා.

4. තතියසමාධිසුත්තවණ්ණනා

94. චතුත්ථෙ ඵචං බො, ආවුසො, සඬ්ඛාරා දට්ඨබ්බාතිආදීසු, ආවුසො, සඬ්ඛාරා නාම අනිච්චතො දට්ඨබ්බො, අනිච්චතො සම්මසිතබ්බො, අනිච්චතො පස්සිතබ්බො. තථා දුක්ඛතො, අනත්තතොති ඵචං අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඵචං බො, ආවුසො, චිත්තං සංශ්ඨපෙතබ්බන්තිආදීසු පයමජ්ඣානවසෙන, ආවුසො, චිත්තං සංශ්ඨපෙතබ්බං පයමජ්ඣානවසෙන සන්තිසාදෙනබ්බං, පයමජ්ඣානවසෙන එකොදි කාතබ්බං, පයමජ්ඣානවසෙන සමාදහිතබ්බං. තථා දුතියජ්ඣානාදිවසෙනාති ඵචං අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉමෙසු තීසුපි සුත්තෙසු සමථවිපස්සනා ලොකියලොකුත්තරාව කථිතා.

5. ඡවාලාතසුත්තවණ්ණනා

95. පඤ්චමෙ ඡවාලාතන්ති සුසානෙ අලාතං. මජ්ඣෙ ගුථගතන්ති මජ්ඣට්ඨානෙ ගුථමක්ඛිතං. නෙව ගාමෙ කට්ඨත්ථං ඵරතීති කුට්ඨොපානසිඨම්භසොපානාදීනං අත්ථාය අනුපනෙය්‍යත්තාය ගාමෙ න කට්ඨත්ථං සාධෙති, බෙත්තකුට්ඨපාදං වා මඤ්චපාදං වා කාතුං අනුපනෙය්‍යත්තාය න අරඤ්ඤෙ කට්ඨත්ථං සාධෙති. ද්වීසු කොට්ඨි ගය්භමානං හත්ථං ඩහති, මජ්ඣෙ ගය්භමානං ගුථෙන මක්ඛෙති. තථුපමන්ති තංසරික්ඛකං. අභික්කන්තතරොති සුන්දරතරො. පණ්ණිතතරොති උත්තමතරො. ගවා බීරන්ති ගාවිතො බීරං. බීරම්භා දධිතිආදීසු පරං පරං පුරිමතො පුරිමතො අග්ගං, සප්පිමණ්ඩො පන තෙසු සබ්බෙසුපි අග්ගමෙව. අග්ගොතිආදීසු ගුණෙහි අග්ගො වෙව සෙට්ඨො ව පමුඛො ව උත්තමො ව පවරො වාති වෙදිතබ්බො. ඡවාලාතූපමාය න දුස්සිලො පුග්ගලො කථිතො, අප්පස්සුතො පන විස්සට්ඨකම්මන්තො ගොණසදිසො පුග්ගලො කථිතොති වෙදිතබ්බො. ඡට්ඨෙ සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

7. බිජ්ජනිසන්තිසුත්තවණ්ණනා

97. සත්තමෙ බිජ්ජනිසන්තිති බිජ්ජනිසාමනො සීසං ජානිතුං සමත්ථො. සුතානඤ්ච ධම්මානන්ති සුතප්පගුණානං තන්තිධම්මානං. අත්ථුපපරික්ඛීති අත්ථං උපපරික්ඛකො. අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤායාති අට්ඨකථඤ්ච පාළිඤ්ච ජානිත්වා. ධම්මානුධම්මජ්ජපට්ඨන්තො භොතීති නවලොකුත්තරධම්මානං අනුරූපධම්මභූතං සසීලකං පුබ්බහගප්පට්ඨපදං පට්ඨන්තො භොති. නො ව කල්‍යාණවාචොති න සුන්දරවචනො. න කල්‍යාණවාක්කරණොති න සුන්දරවචනසොසො භොති. පොරියාතිආදීහි සද්ධිං නො-කාරො යොජෙතබ්බොයෙව. ගුණපරිපුණ්ණාය අපලිබ්බද්ධාය අදොසාය අගලිතපදබ්‍යඤ්ජනාය අත්ථං විඤ්ඤාපෙතුං සමත්ථාය වාචාය සමන්තාගතො න භොතීති අත්ථො. ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

8. අත්තහිතසුත්තවණ්ණනා

98-99. අට්ඨමං පුග්ගලජ්ඣාසයවසෙනාපි දසබලස්ස දෙසනාඤ්ඤාණවිලාසෙනාපි කථිතං, නවමං පඤ්චවෙරවසෙන.

10. පොතලියසුත්තවණ්ණනා

100. දසමෙ කාලෙනාති යුත්තප්පත්තකාලෙන. බමනීති රුච්චති. යදිදං තත්ථ තත්ථ කාලඤ්ඤාතාති යා එසා තත්ථ තත්ථ කාලං ජානනා. තං තං කාලං ඤත්වා හි අවණ්ණාරහස්ස අවණ්ණකථනං වණ්ණාරහස්ස ව වණ්ණකථනං පණ්ඩිතානං පකතීති දස්සෙති.

අසුරවග්ගො පඤ්චමො.

දුතියපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

3. තතියපණ්ණාසකං

(11) 1. වලාහකවග්ගො

1-2. වලාහකසුත්තද්වයවණ්ණනා

101-2. තතියපණ්ණාසකස්ස පඨමෙ වලාහකාති මෙසා. භාසිතා හොති නො කත්තාති ‘‘ඉදඤ්චිදඤ්ච කරස්සාමී’’ති කෙවලං භාසනියෙව, න කරොති. කත්තා හොති නො භාසිතාති අකථෙත්වාච ‘‘ඉදඤ්චිදඤ්ච මයා කාතුං වට්ඨතී’’ති කත්තා හොති. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. දුතියං උත්තානත්ථමෙව.

3. කුම්භසුත්තවණ්ණනා

103. තතියෙ කුම්භාති සටා. තුවණ්ණ පිහිතොති රිත්තකො පිහිතමුඛො. පුරො විවටොති උදකපුණ්ණො අපාරුතමුඛො. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො.

4. උදකරහදසුත්තවණ්ණනා

104. චතුත්ථෙ උත්තානො ගම්භිරොභාසොතිආදීසු පුරාණපණ්ණරසසම්භින්නවණ්ණො කාලඋදකො ගම්භිරොභාසො නාම, අවිජ්චිප්පසන්නමණිවණ්ණඋදකො උත්තානොභාසො නාම.

5-6. අම්බසුත්තවණ්ණනා

105-6. පඤ්චමෙ ආමං පක්කවණ්ණිති ආමකං හුත්වා ඔලොකෙන්නානං පක්කසදිසං බායති. එවං සබ්බපදානි දට්ඨබ්බානි. ඡට්ඨං උත්තානත්ථමෙව.

7. මුසිකසුත්තවණ්ණනා

107. සත්තමෙ යො ආවාටං බණති, න ච තත්ථ වසති, සො ගාධං කත්තා නො වසිතාති වුච්චති. බන්නාතිපි පායො. ඉමිනා නයෙන සබ්බපදානි වෙදිතබ්බානි.

8. බලිබද්දසුත්තවණ්ණනා

108. අට්ඨමෙ යො අත්තනො ගොගණං මද්දති, න පරගොගණං, අයං සගවචණ්ඩො නො පරගවචණ්ඩොති එවං සබ්බපදාති වෙදිතබ්බාති. උබ්බෙජෙනා හොතිති සට්ටෙන්වා විජ්ඣිත්වා උබ්බෙගපත්තං කරොති.

9. රුක්ඛසුත්තවණ්ණනා

109. නවමෙ චේග්ගු චේග්ගුපරිවාරොති නිස්සාරො චේග්ගුරුක්ඛො චේග්ගුරුක්ඛෙහෙව පරිවුතො. සාරපරිවාරොති බදිරාදිහි සාරරුක්ඛෙහෙව පරිවුතො. එස නයො සබ්බත්ථ.

10. ආසිවිසසුත්තවණ්ණනා

110. දසමෙ ආගතවිසො න සොරවිසොති යස්ස විසං ආගච්ඡති, සොරං පන න හොති, ටීරකාලං න පිළෙති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයොති.

වලාහකවග්ගො පඨමො.

(12) 2. කෙසිවග්ගො

1. කෙසිසුත්තවණ්ණනා

111. දුතියස්ස පඨමෙ කෙසිති තස්ස නාමං. අස්සදම්මෙ සාරෙතීති අස්සදම්මසාරථී. සණ්භෙනපි විනෙතීතිආදීසු තස්ස අනුච්ඡවිකං සක්කාරං කත්වා සුභොජනං භොජෙත්වා මධුරපානං පායෙත්වා මුදුවචනෙන සමුදාවරිත්වා දමෙන්තො සණ්භෙන දමෙති නාම, ඡාණුබන්ධනමුබ්බන්ධනාදිහි වෙව පතොදවිජ්ඣනකසාහිසාතඵරුසවචනෙහි ව දමෙන්තො ඵරුසෙන දමෙති නාම, කාලෙන කාලං තදුභයං කරොන්තො සණ්භඵරුසෙන දමෙති නාම.

2. ජවසුත්තවණ්ණනා

112. දුතියෙ අජ්ජවෙනාති උජුකභාවෙන. ජවෙනාති පදවෙගෙන. බන්තියාති අධිවාසනක්ඛන්තියා. සොරච්චෙනාති සුවිභාවසීලෙන. පුග්ගලගුණඬිගෙසු ජවෙනාති ඤාණජවෙන. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

3. පතොදසුත්තවණ්ණනා

113. තතියෙ පතොදච්ඡායන්ති විජ්ඣනත්ථං උක්ඛිත්තස්ස පතොදස්ස ඡායං. සංවිජ්ජතිති “ජවො මෙ ගහෙතබ්බො”ති සල්ලක්ඛණවසෙන සංවිජ්ජති. සංවෙගං ආපජ්ජතිති සංවෙගං පටිපජ්ජති ලොමවෙධවිද්ධොති ලොමකූපෙ පතොදවෙධෙන

විද්ධමත්තො. වම්මවෙධවිද්ධොති ඡව්වම්මං ඡිත්තන්තෙන පතොදවෙධෙන විද්ධො. අට්ඨවෙධවිද්ධොති අට්ඨං භිත්තන්තෙන වෙධෙන විද්ධො. කායෙනාති නාමකායෙන. පරමසච්චන්ති නිබ්බානං. සච්ඡිකරොතීති පස්සති. පඤ්ඤායාති සහවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය.

4. නාගසුත්තවණ්ණනා

114. චතුත්ථෙ අට්ඨං කත්වාති අට්ඨකො හුත්වා. තිණුවනින්නාදසද්දානන්ති එත්ථ තිණුවොති ඩිණ්ඩිමො, නින්නාදසද්දොති සබ්බෙසම්පි එකතොම්ස්සිතො මහාසද්දො. ඩංසාදිසු ඩංසාති පිඨගලමක්ඛිකා, මකසා මකසාව. බීජපඤ්ඤෙව ගන්තා භොතීති සිලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනාති පුරෙත්වා සිසමෙව ගන්තා භොති.

5. යානසුත්තවණ්ණනා

115. පඤ්චමෙ යානාතීති කාරණාති. අනත්ථාය සංවත්තතීති අභිතාය අවඨ්ඨියා සංවත්තති. එත්ථ ච පයමං ඔපාතක්ඛණනමච්ඡන්ධනසන්ධිව්ජේදනාදිහෙදං සදුක්ඛං සවිසාතං පාපකම්මං වෙදිතබ්බං, දුතියං සමජීවිකානං ගිහීනං පුජ්චච්ඡධිකාදිකම්මං සුධාකොට්ටනං ගෙහච්ඡාදනඅසුච්චියානසම්මජ්ජනාදිකම්මඤ්ච වෙදිතබ්බං, තතියං සුරාපානගන්ධවිලෙපනමාලාපිළන්ධනාදිකම්මඤ්චෙව අස්සාදවසෙන පවත්තං පාණාතිපාතාදිකම්මඤ්ච වෙදිතබ්බං, චතුත්ථං ධම්මස්සවනත්ථාය ගමනකාලෙ සුද්ධවත්ථච්ඡාදන-මාලාගන්ධාදීනං ආදාය ගමනං චෙතියවන්දනං ඛොධිවන්දනං මධුරධම්මකථාසවනං පඤ්චසිලසමාදානන්ති එවමාදිසු සොමනස්සසම්පයුත්තං කුසලකම්මං වෙදිතබ්බං. පුරිසථාමෙති පුරිසස්ස ඤාණථාමස්මිං. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො.

6. අප්පමාදසුත්තවණ්ණනා

116. ඡට්ඨෙ යතො ඛොති යදා ඛො. සම්පරායිකස්සාති දෙසනාමත්තමෙතං, බිණාසවො පන නෙව සම්පරායිකස්ස, න දිට්ඨධම්මිකස්ස මරණස්ස භායති. සොච ඉධ අධිජ්ජෙතො. කෙචි පන “සම්මාදිට්ඨි භාවිතාති වචනතො සොතාපන්නං ආදිං කත්වා සබ්බෙපි අරියා අධිජ්ජෙතො”ති වදන්ති.

7. ආරක්ඛසුත්තවණ්ණනා

117. සත්තමෙ අත්තරුපෙනාති අත්තනො අනුරුපෙන අනුච්ඡවිකෙන, හිතකාමෙනාති අත්ථො. රජනීයෙසුති රාගස්ස පච්චයභූතෙසු. ධම්මෙසුති සභාවෙසු, ඉට්ඨාරම්මණෙසුති අත්ථො. එවං සබ්බත්ථ නයො වෙදිතබ්බො. න රජ්ජතීති දිට්ඨිවසෙන න රජ්ජති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. න ච පන සමණවචනහෙතුපි

ගව්‍යයෙහි සමානාංග පරිවර්තන වෙනස්කම් අත්‍යවශ්‍ය දිවියේ පහසු කෙසේ දිවියවසෙන නා ගව්‍යයෙහි අත්‍යවශ්‍ය. ඉතාමත් බිහිසුණුවන අධ්‍යයනයකි.

8-10. සංවේදනීයාදියුක්තත්වයවශ්‍යකාරක

118-120. අධ්‍යයන දක්ෂතාවයන්හි ප්‍රතිඵලයන්හි සංවේදනීයාදියුක්තත්වය සංවේදනීයකාරකය. නවමය ජාතිකයන්හි ජාතික ආරම්භ උපදේශනකරණය. සෙසුපදෙසුපි එසෙව නොය. දසමය අග්‍රිහයන්හි අග්‍රිහ පටිච්ච උපදේශනකරණය. සෙසුපදෙසුපි එසෙව නොය.

කෙසේවග්‍රහණ දුකියො.

(13) 3. භයවග්‍රහණ

1. අත්‍යවශ්‍යාදියුක්තත්වයවශ්‍යකාරක

121. තනිකරණ පද්ධතියේ අත්‍යවශ්‍යාදියුක්තත්වය අත්‍යවශ්‍ය උපදේශනකරණය. පරාක්‍රමාදියුක්තත්වය පරිවර්තන අත්‍යවශ්‍ය උපදේශනකරණය. දක්ෂතාවයන්හි ද්විතීයික කම්මකාරණා පටිච්ච උපදේශනකරණය. දුග්‍රහණයන්හි වත්තරො අපාය පටිච්ච උපදේශනකරණය. ඉදං වුවහි, හික්මවෙ, අත්‍යවශ්‍යාදියුක්තත්වය අත්‍යවශ්‍යාදියුක්තත්වය නව පටිච්චකේතනත්වය අප්‍රකාශන හිරි සමුච්ඡාති, සාක්ෂි තීක්ෂ්ණ ද්වාරොසු සංවරං ජනෙති, තීක්ෂ්ණ ද්වාරොසු සංවරො චතුපාරිසුද්ධියිලං හොති. සො තස්මිං සිලෙ පතිට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්‍රහණ පතිට්ඨාති. පරාක්‍රමාදියුක්තත්වය පන පටිච්චකේතනත්වය බහිද්ධා ඔක්තප්පං සමුච්ඡාති, තදස්ස තීක්ෂ්ණ ද්වාරොසු සංවරං ජනෙති, තීක්ෂ්ණ ද්වාරොසු සංවරො චතුපාරිසුද්ධියිලං හොති. සො තස්මිං සිලෙ පතිට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්‍රහණ පතිට්ඨාති. දුග්‍රහණය පටිච්චකේතනත්වය අප්‍රකාශන හිරි සමුච්ඡාති, සාක්ෂි තීක්ෂ්ණ ද්වාරොසු සංවරං ජනෙති, තීක්ෂ්ණ ද්වාරොසු සංවරො චතුපාරිසුද්ධියිලං හොති. සො තස්මිං සිලෙ පතිට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්‍රහණ පතිට්ඨාති.

2. උග්‍රහණයුක්තත්වයවශ්‍යකාරක

122. දුකියෙ උදකොරොහන්තස්සාති උදකං ඔතරන්තස්ස. පාටිකඩ්ඛිතබ්බානිති ඉව්ච්ඡිතබ්බානි. සුසුකාහයන්හි වශ්‍යවිමර්ශනය. මුඛවරණං මඤ්ඤ කරොන්තිති මුඛපිදහනං විය කරොන්ති. ඔදරිකත්තස්සාති මහොදරතාය මහග්‍රහණය. අරක්ඛිතෙනෙව කායෙනාතිආදියු කායද්වාරෙ තිවිධස්ස සංවරස්ස අභාවතො අරක්ඛිතෙන කායෙන. වච්ච්චායෙ චතුර්විධස්ස සංවරස්ස අභාවතො අරක්ඛිතාය වාචාය.

3. පද්ධතියාකරණයුක්තත්වයවශ්‍යකාරක

123. තනියෙ තදස්සාදෙතීති තං ඤානං සුඛස්සාදෙන අස්සාදෙති. නිකාමෙතීති පත්ථෙති. විත්තිං ආපජ්ජතීති තුට්ඨිං ආපජ්ජති. තදධිමුත්තොති තස්මිං අධිමුත්තො, තං වා අධිමුත්තො. තඛිබ්බුලවිහාරීති තෙන ඤානෙන බ්බුලං විහරන්තො. සහබ්බතං උපපජ්ජතීති සහභාවං ගව්ඡති, තත්ථ නිබ්බත්තතීති අත්ථො. කප්පො ආයුජ්ජමාණන්ති එත්ථ පටිමජ්ඣානං අත්ථි භීතං, අත්ථි මජ්ඣිමං, අත්ථි පණීතං. තත්ථ භීතෙන උප්පන්නානං කප්පස්ස තනියො කොට්ඨාසො ආයුජ්ජමාණං, මජ්ඣිමෙන උපඩ්ඨකප්පො, පණීතෙන කප්පො. තං සන්ධායෙන වුත්තං. නිරයමිපි ගව්ඡතීති නිරයගමනියස්ස කම්මස්ස අප්පහිනත්තා අපරාපරං ගව්ඡති, න අනන්තරමෙව. තස්මිංයෙව භවෙ පරිනිබ්බායතීති තස්මිංයෙව රූපභවෙ යත්වා පරිනිබ්බායති, න හෙට්ඨා ඔතරති. යදිදං ගතියා උපපත්තියා සතීති යං ඉදං ගතියා ව උපපත්තියා ව සති සෙඛස්ස අරියසාවකස්ස පටිසන්ධිවසෙන හෙට්ඨා අනොතරිත්වා තස්මිංයෙව රූපභවෙ උපරි දුතියතතියාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පරිනිබ්බානං, පුච්ඡජ්ජනස්ස පන නිරයාදිගමනං, ඉදං නානාකරණන්ති අත්ථො.

ද්වෙ කප්පාති එත්ථාපි දුතියජ්ඣානං වුත්තනයෙනෙව තිව්ධං හොති. තත්ථ පණීතභාවනෙන නිබ්බත්තානං අට්ඨකප්පා ආයුජ්ජමාණං, මජ්ඣිමෙන චත්තාරො, භීතෙන ද්වෙ. තං සන්ධායෙන වුත්තං. චත්තාරො කප්පාති එත්ථ යං හෙට්ඨා වුත්තං ‘කප්පො, ද්වෙ කප්පා’ ති, තමිපි ආහරිත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. කප්පොති ව ගුණස්සපි නාමං, තස්මා කප්පො ද්වෙ කප්පා චත්තාරො කප්පාති අයමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉදං වුත්තං හොති – යො පටිමං වුත්තො කප්පො, සො ද්වෙ වාරෙ ගණෙත්වා එකෙන ගුණෙන ද්වෙ කප්පා හොන්ති, දුතියෙන චත්තාරො, සුත තෙ චත්තාරො කප්පාති ඉමෙහි චතුරි ගුණෙහි ගුණිතා එකෙන ගුණෙන අට්ඨ හොන්ති, දුතියෙන සොළස, තනියෙන ද්වත්තිංස, චතුත්ථෙත චතුසට්ඨීති. එවමිධ පණීතජ්ඣානවසෙන චතුසට්ඨී කප්පා ගහිතාති වෙදිතබ්බො. පඤ්ච කප්පසතාතීති ඉදං පණීතස්සෙව උපපත්තිජ්ඣානස්ස වසෙන වුත්තං. වෙහජ්ඵලෙසු වා පටිමජ්ඣානභූමිආදීසු විය තිණ්ණං බ්‍රහ්මලොකානං අභාවතො එත්තකමෙව ආයුජ්ජමාණං. තස්මා එවං වුත්තං.

4. දුතියනානාකරණසුත්තවණ්ණනා

124. චතුත්ථෙ රූපමෙව රූපගතං. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. අනිච්චතොතිආදීසු හුත්වා අභාවට්ඨෙත අනිච්චතො, ආබාධට්ඨෙත රොගතො, අන්තො පදුස්සනට්ඨෙත ගණ්ඨතො, අනුපවිට්ඨෙත සල්ලතො, සදුක්ඛට්ඨෙත අසතො, සම්පිළනට්ඨෙත ආබාධතො, අවිධෙය්‍යට්ඨෙත පරතො, පලුජ්ජනට්ඨෙත පලොකතො, නිස්සත්තට්ඨෙත සුඤ්ඤතො, අවසවත්තනට්ඨෙත අනත්තතො. එත්ථ ව ‘අනිච්චතො පලොකතො’ ති ද්විහි පදෙහි අනිච්චලක්ඛණං කථිතං, ‘සුඤ්ඤතො අනත්තතො’ ති ද්විහි අනත්තලක්ඛණං, සෙසෙහි දුක්ඛලක්ඛණං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං. සමනුපස්සතීති ඤාණෙන පස්සති. එවං පඤ්චක්ඛන්ධෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පස්සන්තො තයො මග්ගෙ තිණ්ණ ඵලානි සවිජ්ජකරොති.

සුද්ධාවාසානං දෙවානං සහබ්බතං උපපජ්ජති තත්ථ යිතො චතුත්ථජ්ඣානං
භාවෙන්වා උපපජ්ජති.

5-6. මෙත්තාසුත්තද්වයවණ්ණනා

125-126. පඤ්චමෙ පයමජ්ඣානවසෙන මෙත්තා, දුතියාදිවසෙන කරුණාදයො
දස්සිතා. ඡට්ඨං චතුත්ථෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

7. පයමතථාගතඅව්ඡරියසුත්තවණ්ණනා

127. සත්තමෙ පාතුභාවාති පාතුභාවෙන. කුච්ඡං ඔක්කමතිති එත්ථ කුච්ඡං.
ඔක්කන්තො හොතිති අත්ථො. ඔක්කන්තෙ හි තස්මිං එවං හොති, න ඔක්කමමානෙ.
අප්පමාණොති වුඩ්ඪිප්පමාණො, විපුලොති අත්ථො. උළාරොති තස්සෙව වෙච්චනං.
දෙවානං දෙවානුභාවන්ති එත්ථ දෙවානං අයමානුභාවො – නිවත්ථවත්ථස්ස පභා
ද්වාදස යොජනානි එරති, තථා සරීරස්ස, තථා විමානස්ස, තං අතික්කමිත්වාති
අත්ථො. ලොකන්තරිකාති තිණ්ණං තිණ්ණං චක්කවාළානං අන්තරා එකෙකො
ලොකන්තරිකො හොති, තිණ්ණං සකටචක්කානං පත්තානං වා අඤ්ඤමඤ්ඤං
ආහව්ව යපිතානං මජ්ඣෙ ඔකාසො විය. සො පන ලොකන්තරිකනිරයො
පරිමාණතො අට්ඨයොජනසහස්සප්පමාණො හොති. අසාති නිච්චව්චටා. අසංවුතාති
හෙට්ඨාපි අප්පතිට්ඨා. අන්ධකාරාති තමභූතා. අන්ධකාරතිමිසාති
චක්ඛුවිඤ්ඤාණුප්පත්තිතිවාරණතො අන්ධභාවකරණතිමිසාය සමන්තාගතා. තත්ථ
කිර චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න ජායති. එවංමහිද්ධිකානන්ති චන්දිමසූරියා කිර
එකප්පභාරෙතෙව තීසු දීපෙසු පඤ්ඤායන්ති, එවංමහිද්ධිකා. එකෙකාය දිසාය නච
නච යොජනසහස්සානි අන්ධකාරං විධමිත්වා ආලොකං දස්සෙන්ති,
එවංමහානුභවා. ආභා නානුභොන්තිති පභා නප්පහොන්ති. තෙ කිර
චක්කවාළපබ්බතස්ස වෙමජ්ඣෙත වරන්ති චක්කවාළපබ්බතඤ්ච අතික්කමිත්වා
ලොකන්තරනිරයා. තස්මා තෙසං තත්ථ ආභා නප්පහොන්ති.

යෙපි තත්ථ සත්තාති යෙපි තස්මිං ලොකන්තරමහානිරයෙ සත්තා උපපන්නා.
කිං පන කම්මං කත්වා තත්ථ උප්පජ්ජන්තිති? භාරියං දාරුණං මාතාපිතූනං
ධම්මිකසමණුබ්බාහ්මණානඤ්ච උපරි අපරාධං, අඤ්ඤඤච දිවසෙ දිවසෙ
පාණවධාදිසාහසිකකම්මං කත්වා උප්පජ්ජන්ති තම්බපණ්ණිදීපෙ
අභයවොරනාගවොරාදයො විය. තෙසං අත්තභාවො තිගාචුතිකො හොති, වග්ගුලීනං
විය දීඝනබා හොන්ති. තෙ රුක්ඛෙ වග්ගුලීයො විය නබ්බෙහි චක්කවාළපබ්බතපාදෙ
ලග්ගන්ති. යදා සංසප්පන්නා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හත්ථපාසගතා හොන්ති, අථ
“හක්ඛො නො ලද්ධො”ති මඤ්ඤමානා තත්ථ බ්‍යාවටා විපරිවත්තිත්වා
ලොකසන්ධාරකඋදකෙ පතන්ති, වාතෙ පහරන්තෙපි මධුකඵලානි විය ඡිජ්ජිත්වා
උදකෙ පතන්ති, පතිතමත්තාව අව්චන්තබ්බාරෙ උදකෙ පිට්ඨපිණ්ඩි විය විලීයන්ති.
අඤ්ඤෙපි කිර හො සන්ති සත්තාති හො යථා මයං මහාදුක්ඛං අනුභවාම, එවං
අඤ්ඤෙපි කිර සත්තා ඉදං දුක්ඛං අනුභවනත්ථාය ඉධුපපන්නාති තංදිවසං පස්සන්ති.

අයං පන ඔහාසො එකයාගුපානමත්තම්පි න තිට්ඨති. යාවතා නිද්දායිත්වා පබ්බද්ධො ආරම්මණං විහාටෙති, තත්තකං කාලං හොති. දීඝභාණකා පන “අවිජරාසඬ්ඝාතමත්තමෙව විජ්ජුඔහාසො විය නිවිජරිත්වා කිං ඉදන්ති භණන්තානංයෙව අන්තරධායති” ති වදන්ති.

8. දුතියතථාගතඅවිජරියසුත්තවණ්ණනා

128. අට්ඨමෙ තණ්හාදිට්ඨිහි අල්ලීයිතඛ්ඛට්ඨෙයන ආලයොති පඤ්ච කාමගුණා, සකලමෙව වා වට්ටං. ආරමන්ති එත්ථාති ආරාමො, ආලයො ආරාමො එතිස්සාති ආලයාරාමා. ආලයෙ රතාති ආලයරතා. ආලයෙ සම්මුදිතාති ආලයසම්මුදිතා. අනාලයෙ ධම්මෙති ආලයපටිපක්ඛෙ විවට්ටුපනිස්සිතෙ අරියධම්මෙ. සුස්සුසතීති සොතුකාමො හොති. සොතං ඔදහතීති සොතං යපෙති. අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙතීති ආජානනත්ථාය චිත්තං පවිචුපට්ඨපෙති. මානොති මඤ්ඤානා, මඤ්ඤිතඛ්ඛට්ඨෙයන වා සකලං වට්ටමෙව. මානචිනයෙ ධම්මෙති මානචිනයධම්මෙ. උපසම්පටිපක්ඛො අනුපසමො, අනුපසන්නට්ඨෙයන වා වට්ටමෙව අනුපසමො නාම. ඔපසම්මෙති උපසමකරෙ විවට්ටුපනිස්සිතෙ. අවිජ්ජාය ගතා සමන්තාගතාති අවිජ්ජාගතා. අවිජ්ජණ්ඩකොසෙන පරියොනද්ධත්තා අණ්ඩං විය භූතාති අණ්ඩභූතා. සමන්තතො ඔනද්ධාති පරියොනද්ධා. අවිජ්ජාචිනයෙති අවිජ්ජාචිනයො වුව්චති අරහත්තං, තන්තිස්සිතෙ ධම්මෙ දෙසියමානෙති අත්ථො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුසු යානෙසු වට්ටං, චතුසු විවට්ටං කථිතං.

9. ආනන්දඅවිජරියසුත්තවණ්ණනා

129. නවමෙ භික්ඛුපරිසා ආනන්දං දස්සනායාති යෙ භගවන්තං පස්සිතුකාමා ථෙරං උපසඬ්ඝමන්ති, යෙ වා “ආයස්මා කිරානන්දො සමන්තපාසාදිකො අභිරුපො දස්සනීයො ඛෙවුස්සුතො සඬ්ඝසොහනො” ති ථෙරස්ස ගුණෙ සුත්වා ආගච්ඡන්ති, තෙ සන්ධාය “භික්ඛුපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඬ්ඝමති” ති චුත්තං. එස නයො සබ්බත්ථ. අත්තමනාති “සවනෙන නො දස්සනං සමෙති” ති සකමනා තුට්ඨචිත්තා. ධම්මන්ති “කච්චි, ආවුසො, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං, කච්චි යොනිසොමනසිකාරකම්මං කරොථ, ආවරියුපජ්ඣායවත්තං පුරෙථා” ති එවරුපං පටිසන්ථාරධම්මං. තත්ථ භික්ඛුනීසු “කච්චි, භගිනියො, අට්ඨ ගරුධම්මෙ සමාදාය වත්තථා” ති ඉදම්පි නානාකරණං හොති. උපාසකෙසු “ස්වාගතං, උපාසක, න තෙ කිඤ්චි සීසං වා අඬ්ඟං වා රුජ්ජති, අරොගා තෙ පුත්තභාතරො” ති න එව. පටිසන්ථාරං කරොති, එවං පන කරොති – “කථං, උපාසකා, තිණි සරණාති පඤ්ච සීලාති රක්ඛථ, මාසස්ස අට්ඨ උපොසථෙ කරොථ, මාතාපිතුනං උපට්ඨානවත්තං පුරෙථ, ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ පටිජග්ගථා” ති. උපාසිකාසුපි එසෙව නයො.

10. චක්කවත්තිඅවිජරියසුත්තවණ්ණනා

130. දසමෙ බන්ධනපරිසාති අභිසිත්තා අනභිසිත්තා ච බන්ධනියා. තෙ හි කිර “රාජා චක්කවත්තී නාම අභිරුපො පාසාදිකො හොති, ආකාසෙන විවරන්තො රජ්ජං අනුසාසති, ධම්මිකො ධම්මරාජා”ති තස්ස ගුණකථං සුත්වා සවනෙන දස්සනම්හි සමෙත්තෙ අත්තමනා හොන්ති. භාසතීති “කථං, තාතා, රාජධම්මං පුරෙථ, පචෙණිං රක්ඛො”ති පටිසන්ථාරං කරොති. බ්‍රාහ්මණෙසු පන “කථඤ්ච, ආචරියා, මන්තෙ වාචෙථ, අත්තෙවාසිකා මන්තෙ ගණ්හන්ති, දක්ඛිණං වා චත්ථානි වා සීලං වා ලභො”ති ඵලං පටිසන්ථාරං කරොති. ගහපතීසු “කථං, තාතා, න වො රාජකුලතො දණ්ඨෙන වා බන්ධනෙන වා පිළා අත්ථී, සම්මා දෙවො ධාරං අනුජ්ජවෙච්ඡති, සස්සානි සම්පජ්ජන්ති”ති ඵලං පටිසන්ථාරං කරොති. සමණෙසු “කථං, හන්තෙ, කච්චි පබ්බජිතපරික්ඛාරා සුලභා, සමණධම්මෙ නජ්ජමජ්ජො”ති ඵලං පටිසන්ථාරං කරොතිති.

භයවග්ගො තතියො.

(14) 4. පුග්ගලවග්ගො

1. සංයොජනසුත්තවණ්ණනා

131. චතුත්ථස්ස පඨමෙ උපපත්තිපටිලාභියානීති යෙහි අනන්තරා උපපත්තිං පටිලභති. භවපටිලාභියානීති උපපත්තිභවස්ස පටිලාභාය පච්චයාති. සකදාගාමීස්සාති ඉදං අජ්ජහිනසංයොජනෙසු අරියෙසු උත්තමකොටියා ගහිතං. යස්මා පන අන්තරාපරිනිබ්බාසිස්ස අන්තරා උපපත්ති නත්ථී, යං පන සො තත්ථ ඤානං සමාපජ්ජති, තං කුසලත්තා “උපපත්තිභවස්ස පච්චයො” තෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. තස්මාස්ස “උපපත්තිපටිලාභියානි සංයොජනානි පහිනානි, භවපටිලාභියානි සංයොජනානි අජ්ජහිනානී”ති චුත්තං. ඔරම්භාගියෙසු ච අජ්ජහිනං උපාදාය සකදාගාමීස්ස අවිසෙසෙන “ඔරම්භාගියානි සංයොජනානි අජ්ජහිනානී”ති චුත්තං. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

2. පටිභානසුත්තවණ්ණනා

132. දුතියෙ යුත්තජ්ජපටිභානො නො මුත්තජ්ජපටිභානොති පඤ්භං කථෙන්නො යුත්තමෙව කථෙති, සීඝං පන න කථෙති, සණ්කමෙව කථෙතීති අත්ථො. ඉමිනා නයෙන සබ්බපදානි වෙදිතබ්බානි.

3. උග්ගට්ඨකඤ්ඤසුත්තවණ්ණනා

133. තතියෙ චතුත්තම්පි පුග්ගලානං ඉමිනා සුත්තෙන විසෙසො වෙදිතබ්බො –

“කතමො ච පුග්ගලො උග්ගට්ඨකඤ්ඤ, යස්ස පුග්ගලස්ස සහ උදාහට්ඨෙලාය ධම්මාභිසමයො හොති, අයං චූච්චති පුග්ගලො උග්ගට්ඨකඤ්ඤ.

කතමො ව පුග්ගලො විපක්ඛිතක්ඛු, යස්ස පුග්ගලස්ස විත්ථාරෙන අත්ථෙ විභජ්‍යමානෙ ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුව්චති පුග්ගලො විපක්ඛිතක්ඛු. කතමො ව පුග්ගලො නෙය්‍යො, යස්ස පුග්ගලස්ස උද්දෙසනො පරිපුච්ඡනො යොනිසොමනසිකරොතො කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවනො භජනො පයිරුපාසනො අනුපුබ්බෙන ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුව්චති පුග්ගලො නෙය්‍යො. කතමො ව පුග්ගලො පදපරමො, යස්ස පුග්ගලස්ස ඛහුමිපි සුණනො ඛහුමිපි භණනො ඛහුමිපි ධාරයනො ඛහුමිපි වාචයනො න තාය ජාතියා ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුව්චති පුග්ගලො පදපරමො”ති (පු. ප. 148-151).

4. උට්ඨානඵලසුත්තවණ්ණනා

134. චතුත්ථෙ උට්ඨානවීරියෙනෙව දිවසං චිතිනාමෙත්වා තස්ස නිස්සන්දඵලමත්තං කිඤ්චිදෙව ලභිත්වා ජීවිකං කප්පෙති, තං පන උට්ඨානං ආගම්ම කිඤ්චි පුක්ඤ්ඤඵලං නප්පට්ඨෙති, අයං උට්ඨානඵලපජ්චී න කම්මඵලපජ්චී නාම. වාතුමහාරාජිකෙ පන දෙවෙ ආදිං කත්වා සබ්බෙපි දෙවා උට්ඨානවීරියෙන විනා පුක්ඤ්ඤඵලස්සෙව උපජීවනතො කම්මඵලපජ්චීනො න උට්ඨානඵලපජ්චීනො නාම. රාජරාජමහාමත්තාදයො උට්ඨානඵලපජ්චීනො ව කම්මඵලපජ්චීනො ව. නෙරයිකසත්තා නෙව උට්ඨානඵලපජ්චීනො න කම්මඵලපජ්චීනො. ඉමස්මිං සුත්තෙ පුක්ඤ්ඤඵලමෙව කම්මඵලන්ති අධිප්පෙතං, තඤ්ච තෙසං නත්ථි.

5. සාවජ්ජසුත්තවණ්ණනා

135. පඤ්චමෙ පයමො අන්ධබාලපුටුජ්ජනො, දුතියො අන්තරන්තරා කුසලකාරකො ලොකියපුටුජ්ජනො, තතියො සොතාපන්තො, සකදාගාමීඅනාගාමීනොපි එතෙනෙව සඬගහිතා. චතුත්ථො බිණ්ණසවො. සො හි එකන්තෙනෙව අනවජ්ජො.

6-7. සීලසුත්තාදිවණ්ණනා

136-137. ඡට්ඨෙ පයමො ලොකියමහාජනො, දුතියො සුක්ඛවිපස්සකො සොතාපන්තො ව සකදාගාමී ව, තතියො අනාගාමී. සො හි යස්මා තඬ්ඨණිකම්පි උපපත්තිනිමිත්තකං ඤානං පටිලභතියෙව, තස්මා සුක්ඛවිපස්සකොපි සමාධිස්මිං පරිපුරකාරියෙව. චතුත්ථො බිණ්ණසවොයෙව. සො හි සබ්බෙසං සීලාදිපච්චනීකානං පහිනත්තා සබ්බත්ථ පරිපුරකාරී නාම. සත්තමෙපි ඡට්ඨෙ චුත්තනයෙනෙව පුග්ගලපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

8. නිකට්ඨසුත්තවණ්ණනා

138. අට්ඨමෙ නිකට්ඨකායොති නිග්ගතකායො. අනිකට්ඨවිත්තොති අනුපට්ඨවිත්තො. කායෙනෙව ගාමනො නික්ඛන්තො, විත්තෙන අරඤ්ඤෙ

වසන්තොපි ගාමමෙව පට්ටියොති වුත්තං හොති. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

9. ධම්මකපීකසුත්තවණ්ණනා

139. නවමෙ අසහිතන්ති අත්ථොන අසංයුත්තං. න කුසලා හොතීති න ඡෙකා හොති. සහිතාසහිතස්සාති අත්ථනිස්සිතස්ස වා අනිස්සිතස්ස වා. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

10. වාදිසුත්තවණ්ණනා

140. දසමෙ අත්ථොනො පරියාදානං ගච්ඡතීති අට්ඨකථං පුච්ඡිතො පරියාදානං පරික්ඛයං ගච්ඡති, කට්ඨං න සක්කොති. නො ඛ්‍යාද්දන්තොති ඛ්‍යාද්දන්තං පනස්ස පවත්තති න පරියාදියති. එසෙව නයො සබ්බත්ථාති.

පුග්ගලවග්ගො චතුත්ථො.

(15) 5. ආභාවග්ගො

1. ආභාසුත්තවණ්ණනා

141. පඤ්චමස්ස පයමෙ ආභාසනවසෙන චන්දොව චන්දාහා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

2-5. පභාසුත්තාදිවණ්ණනා

142-145. දුතියාදිසුපි පභාසනවසෙන චන්දොව චන්දප්පහා. ආලොකනවසෙන චන්දොව චන්දාලොකො. ඔභාසනවසෙන චන්දොව චන්දාභාසො. පච්ඡෙතනවසෙන චන්දොව චන්දපච්ඡොතොති. එවං සබ්බපදෙසුපි අත්ථො වෙදිතබ්බො.

6. පයමකාලසුත්තවණ්ණනා

146. ඡට්ඨෙ කාලාති යුත්තප්පයුත්තකාලා. කාලෙන ධම්මස්සවනන්ති යුත්තප්පයුත්තකාලෙ ධම්මස්සවනං. ධම්මසාකච්ඡාති පඤ්ඤපුච්ඡනවිස්සජ්ජනවසෙන පවත්තා සංසන්දනකථා.

7. දුතියකාලසුත්තවණ්ණනා

147. සත්තමෙ කාලාති තස්මිං තස්මිං කාලෙ ධම්මස්සවනාදිවසෙන පවත්තානං කුසලධම්මානං එතං අධිවචනං. තෙ භාවියන්ති වෙව අනුපරිවත්තියන්ති ව. ආසවානං ඛයන්ති අරහත්තං. අට්ඨමං උත්තානත්ථමෙව.

9-10. සුවරිතසුත්තාදිවණ්ණනා

149-150. නවමෙ සණ්භා වාචාති මුදුකවාචා. මන්තභාසාති මන්තසඤ්චානාය පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්නදිත්වා කථිතකථා. දසමෙ සීලසාරොති සාරසම්පාපකං සීලං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො.

ආභාවග්ගො පඤ්චමො.

තතියපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

4. චතුත්ථපණ්ණාසකං

(16) 1. ඉන්ද්‍රියවග්ගො

1. ඉන්ද්‍රියසුත්තාදිවණ්ණනා

151. චතුත්ථස්ස පඨමෙ සද්ධාධුරෙන ඉන්ද්‍රියං කරොතීති සද්ධිත්තියං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. දුතියෙ අස්සද්ධියෙ අකම්පනට්ඨෙන සද්ධාබලං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. තතියෙ අනවජ්ජබලන්ති නිද්දොසබලං. සඤ්චනබලන්ති සඤ්චනභිතබ්බයුත්තකානං සඤ්චනබලං. චතුත්ථපඤ්චමානි උත්තානානෙව.

6. කප්පසුත්තවණ්ණනා

156. ඡට්ඨෙ සංවට්ටතීති එත්ථ තයො සංවට්ටා ආපොසංවට්ටො, තෙජොසංවට්ටො, වායොසංවට්ටොති. තිස්සො සංවට්ටසීමා ආභස්සරා, සුභකිණ්භා, වෙහස්ඵලාති. යදා කප්පො තෙජෙන සංවට්ටති, ආභස්සරතො හෙට්ඨා අග්ගිනා ඩය්හති. යදා ආපෙන සංවට්ටති, සුභකිණ්හතො හෙට්ඨා උදකෙන විලීයති. යදා වාතෙන සංවට්ටති, වෙහස්ඵලතො හෙට්ඨා වාතෙන විද්ධංසති. විත්ථාරතො පන සදාපි එකං බුද්ධක්ඛේත්තං විනස්සති. අයමෙත්ථ සඤ්චෙපො, විත්ථාරකථා පන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.403-404 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

7. රොගසුත්තවණ්ණනා

157. සත්තමෙ විසාකවාති මහිච්ඡාපච්චයෙන විසාතෙන දුක්ඛෙන සමන්තාගතො. අසන්තුට්ඨොති චතුසු පච්චයෙසු තීහි සන්තොසෙහි අසන්තුට්ඨො. අනවඤ්ඤප්පට්ලාභායාති පරෙහි අනවජානනස්ස පට්ලාහත්ථාය. ලාභසක්කාරසීලොකප්පට්ලාභායාති සුසඤ්චනචතුපච්චයසඤ්චානස්ස ලාභසක්කාරස්ස වෙච වණ්ණහණනසඤ්චානස්ස සීලොකස්ස ච පට්ලාහත්ථාය. සඤ්චාය කුලානි උපසඤ්චකමතීති ‘‘ඉති මං එතෙ ජානිස්සන්ති’’ති ජානනත්ථාය කුලානි උපසඤ්චකමති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

8. පරිහානියුත්තවණ්ණනා

158. අට්ඨමෙ ගම්භිරෙසුති අත්ථගම්භිරෙසු. යානායානෙසුති කාරණාකාරණෙසු. න කමතීති නාවගාහති නප්පවත්තති. පඤ්ඤාවක්ඛුති එත්ථ උග්ගහපරිපුච්ඡාපඤ්ඤාපි වට්ටති, සම්මසනප්පට්ඨෙධපඤ්ඤාපි වට්ටතියෙව.

9. භික්ඛුනියුත්තවණ්ණනා

159. නවමෙ එහි ත්වන්ති ථෙරෙ පට්ඨද්ධවිත්තා තං පහිණිතුං එවමාහ. සසීසං පාරුපිත්වාති සහ සීසෙන කායං පාරුපිත්වා. මඤ්ඤකෙ නිපජ්ජීති වෙගෙන මඤ්ඤකං පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ නිපජ්ජී. එතදවොවාති තස්සාකාරං සල්ලක්ඛෙන්වා ලොහප්පහානත්ථාය සණ්ඨෙනෙනෙව අසුභකථං කථෙතුං එතං අවොව. ආහාරසම්භූතොති ආහාරෙන සම්භූතො ආහාරං නිස්සාය වඩ්ඪිතො. ආහාරං නිස්සාය ආහාරං පජ්ජතිති පච්චුප්පන්නං කබලීකාරාහාරං නිස්සාය තං එවං යොනියො සෙවමානො පුබ්බකම්මසඬ්ඛාතං ආහාරං පජ්ජති. පච්චුප්පන්නෙපි පන කබලීකාරාහාරෙ නිකන්තිතණ්හා පජ්ජිතබ්බා.

තණ්හං පජ්ජතිති ඉදානි එවං පවත්තං පච්චුප්පන්නතණ්හං නිස්සාය වට්ටමූලිකං පුබ්බතණ්හං පජ්ජති. අයං පන පච්චුප්පන්නතණ්හා කුසලා අකුසලාති? අකුසලා. සෙවිතබ්බා න සෙවිතබ්බාති? සෙවිතබ්බා. පටිසන්ධිං ආකඬ්ඪති නාකඬ්ඪති? නාකඬ්ඪති. එතිස්සාපි පන පච්චුප්පන්නාය සෙවිතබ්බතණ්හාය නිකන්ති පජ්ජිතබ්බායෙව. සො හි නාම ආයස්මා ආසවානං බයා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති, ක්මඬ්ඨං පනාහන්ති එත්ථ ක්මඬ්ඨං පනාති කාරණපරිවිතක්කනමෙතං. ඉදං චුත්තං හොති – සො ආයස්මා අරහත්තඵලං සච්ඡිකත්වා විහරිස්සති, අහං කෙන කාරණෙන න සච්ඡිකත්වා විහරිස්සාමි. සොපි හි ආයස්මා සම්මාසම්බුද්ධස්සෙව පුත්තො, අහමිපි සම්මාසම්බුද්ධස්සෙව පුත්තො, මය්හම්පෙන උප්පජ්ජස්සතිති. මානං නිස්සායාති ඉදං එවං උප්පන්නසෙවිතබ්බමානං නිස්සාය. මානං පජ්ජතිති වට්ටමූලිකං පුබ්බමානං පජ්ජති. යං නිස්සාය පනෙස තං පජ්ජති, සොපි තණ්හා විය අකුසලො වෙව සෙවිතබ්බො ව, නො ව පටිසන්ධිං ආකඬ්ඪති. නිකන්ති පන තස්මිම්පි පජ්ජිතබ්බාව.

සෙතුසාතො චුත්තො හගවතාති පදසාතො පච්චයසාතො බුද්ධෙන හගවතා කට්ඨො. ඉති ඉමෙහි චතුහි අඩ්ඨගෙහි ථෙරෙ දෙසනං විනිවට්ටෙන්තෙ තස්සා භික්ඛුනියා ථෙරං ආරබ්භ උප්පන්නො ඡන්දරාගො අපගඤ්ජී. සාපි ථෙරං බමාපෙතුං අච්චයං දෙසෙසී, ථෙරොපිස්සා පටිග්ගණ්හි. තං දස්සෙතුං අථ බො සා භික්ඛුනීතිආදි චුත්තං.

10. සුගතවිනයසුත්තවණ්ණනා

160. දසමෙ දුග්ගතිතන්ති උප්පට්ඨාටියා ගහිතං. පරියාපුණන්තීති වළඤ්ජෙන්ති කථෙන්නති. පදබ්බාඤ්ජනෙහීති එත්ථ පදමෙව අත්ථස්ස බ්බාඤ්ජනතො බ්බාඤ්ජනන්ති

වුත්තං. දුන්නික්ඛිත්තස්සාති දුට්ඨු නික්ඛිත්තස්ස උප්පට්ඨාටියා යපිතස්ස. අත්ථොපි දුන්නයො භොතීති අට්ඨකථා නිහරිත්වා කට්ඨං න සක්කා භොති. ඡින්නමූලකොති මූලභූතානං භික්ඛූනං උපච්ඡින්නත්තා ඡින්නමූලකො. අප්පට්ඨසරණොති අප්පතිට්ඨො. බාහුලිකාති පච්චයබාහුල්ලාය පටිපන්නා. සාඨලිකාති තිස්සො සික්ඛා සිටීලග්ගහණෙන ගණ්හනකා. ඔක්කමනෙ පුබ්බඨගමාති පඤ්ච නිවරණාති අවගමනතො ඔක්කමනන්ති වුව්චන්ති, තත්ථ පුබ්බඨගමාති අත්ථො. පච්චෙකෙති තිව්ඨෙ ව්චෙකෙ. නික්ඛිත්තධුරාති නිබ්බිරියා. ඉමිනා නයෙන පන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉන්ද්‍රියවග්ගො පයමො.

(17) 2. පටිපදාවග්ගො

1. සංඛිත්තසුත්තවණ්ණනා

161. දුතියස්ස පයමෙ සුඛපටික්ඛෙපෙන දුක්ඛා පටිපජ්ජිතබ්බතො පටිපදා එතිස්සාති දුක්ඛාපටිපදා. අසීසජ්ජවත්තිතාය ගරුභාවෙන දන්ධා අභිඤ්ඤා එතිස්සාති දන්ධාභිඤ්ඤා. ඉමිනාව නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

2. විත්ථාරසුත්තවණ්ණනා

162. දුතියෙ අභික්ඛණන්ති අභිණ්හං. ආනන්තරියන්ති අනන්තරවිපාකදායකං මග්ගසමාධිං. ආසවානං ඛයායාති අරහත්තඵලත්ථාය. පඤ්චන්ද්‍රියානීති විපස්සනාපඤ්චමකාති පඤ්චන්ද්‍රියානි. පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියන්ති හි එත්ථ විපස්සනාපඤ්ඤාව පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියන්ති අධිජ්ජෙතං. සෙසමෙත්ථ පාළිවසෙන උත්තානමෙව.

ඉමාසං පන පටිපදානං අයං ආවිභාවකථා – ඉධ භික්ඛූ පුබ්බෙ අකතාහිනිවෙසො පුබ්බභාගෙ රූපපරිග්ගහෙ කිලමති, අරූපපරිග්ගහෙ කිලමති, පච්චයපරිග්ගහෙ කිලමති, තිස්ස අද්ධාසු කිලමති, මග්ගාමග්ගෙ කිලමති. එවං පඤ්චසු යානෙසු කිලමන්තො විපස්සනං පාපුණාති. විපස්සනං පත්වාපි උදයබ්බයානුපස්සනෙ, භඩ්ගානුපස්සනෙ, භයතුපට්ඨානෙ, ආදීනවානුපස්සනෙ, නිබ්බිදානුපස්සනෙ, මුච්චිතුකම්‍යතාඤ්ඤාණෙ, සඬ්ඛාරුපෙක්ඛාඤ්ඤාණෙ, අනුලොමඤ්ඤාණෙ, ගොත්‍රභුඤ්ඤාණෙති ඉමෙසු නවසු විපස්සනාඤ්ඤාණෙසුපි කිලමිත්වාච ලොකුත්තරමග්ගං පාපුණාති. තස්ස සො ලොකුත්තරමග්ගො එවං දුක්ඛෙන ගරුභාවෙන සච්ඡිකතත්තා දුක්ඛපටිපදො දන්ධාභිඤ්ඤො නාම ජාතො. යො පන පුබ්බභාගෙ පඤ්චසු ඤාණෙසු කිලමන්තො අපරභාගෙ නවසු විපස්සනාඤ්ඤාණෙසු අකිලමිත්වාච මග්ගං සච්ඡිකරොති, තස්ස සො මග්ගො එවං දුක්ඛෙන අගරුභාවෙන සච්ඡිකතත්තා දුක්ඛපටිපදො බිජ්ජාභිඤ්ඤො නාම ජාතො. ඉමිනා උපායෙන ඉතරාපි ද්වෙ වෙදිතබ්බො.

ගොණපරියෙසකඋපමාහි වෙනා විභාවෙනබ්බා - එකස්ස හි පුරිස්සස්ස චත්තාරො ගොණා පලායිත්වා අට්ඨං පට්ඨා. සො සකණ්ටකෙ සගහනෙ වනෙ තෙ පරියෙසන්තො ගහනමග්ගෙනෙව කිව්ණෙ කසිරෙන ගන්ත්වා ගහනට්ඨානෙයෙව නිලීනෙ ගොණෙපි කිව්ණෙ කසිරෙන අද්දස්ස. එකො කිව්ණෙ ගන්ත්වා අබ්භොකාසෙ යීතෙ බිජ්ජමෙව අද්දස්ස. අපරො අබ්භොකාසමග්ගෙන සුබෙන ගන්ත්වා ගහනට්ඨානෙ නිලීනෙ කිව්ණෙ කසිරෙන අද්දස්ස. අපරො අබ්භොකාසමග්ගෙනෙව සුබෙන ගන්ත්වා අබ්භොකාසෙ යීතෙයෙව බිජ්ජං අද්දස්ස. තත්ථ චත්තාරො ගොණා විය චත්තාරො අරියමග්ගා දට්ඨබ්බා, ගොණපරියෙසකො පුරිසො විය යොගාවචරො, ගහනමග්ගෙන කිව්ණෙ කසිරෙන ගමනං විය පුබ්බභාගෙ පඤ්චස්ස ඤාණෙස්ස කිලමතො දුක්ඛාපට්ඨා. ගහනට්ඨානෙ නිලීනානං කිව්ණෙනෙව දස්සනං විය අපරභාගෙ නවස්ස ඤාණෙස්ස කිලමන්තස්ස අරියමග්ගානං දස්සනං. ඉමිනා උපායෙන සෙසඋපමාපි යොජෙතබ්බා.

3. අසුභසුත්තවණ්ණනා

163. තතියෙ අසුභානුපස්සි කායෙ විහරතීති අත්තනො කරජකායෙ “යථා එතං, තථා ඉද”න්ති ඉමිනා නයෙන බහිද්ධා දිට්ඨානං දස්සන්තං අසුභානං උපසංහරණවසෙන අසුභානුපස්සි විහරති, අත්තනො කායං අසුභනො පටිකුලනො ඤාණෙන පස්සතීති අත්ථො. ආභාරෙ පටිකුලසඤ්ඤීති නවන්තං පාටිකුලානං වසෙන කබලිකාරාභාරෙ පටිකුලසඤ්ඤී. සබ්බලොකෙ අනභිරතිසඤ්ඤීති සබ්බස්මිම්පි තෙධාතුකෙ ලොකසන්නිවාසෙ අනභිරතාය උක්කණ්ඨිතසඤ්ඤාය සමන්තාගතො. සබ්බසඬ්ඛාපට්ඨා අනිච්චානුපස්සිති සබ්බෙපි තෙභූමකසඬ්ඛාපට්ඨා අනිච්චනො අනුපස්සන්තො. මරණසඤ්ඤාති මරණං ආරබ්භ උප්පන්නසඤ්ඤා. අජ්ඣන්තං සුපට්ඨිතා භොතීති නියකජ්ඣන්තෙ සුට්ඨු උපට්ඨිතා භොති. එත්තාවතා බලවච්ඡස්සනා කට්ඨා. සෙබ්බලාතීති සික්ඛනකානං බලාති. සෙසමෙත්ථ පාළිවසෙන උත්තානමෙව. “අසුභානුපස්සි”තිආදීති පන දුක්ඛාය පටිපදාය දස්සනත්ථං චුත්තාති, පයමජ්ඣානාදීති සුඛාය. අසුභාදීති හි පටිකුලාරම්මණාති, තෙස්ස පන පකතියාව සම්පියායමානං චිත්තං අල්ලියති. තස්මා තාති භාවෙන්තො දුක්ඛපට්ඨං පටිපන්නො නාම භොති. පයමජ්ඣානාදීති පණ්ණසුඛාති, තස්මා තාති පටිපන්නො සුඛපට්ඨං පටිපන්නො නාම භොති.

අයං පනෙත්ථ සබ්බසාධාරණා උපමා - සඬ්ඛාමාවචරපුරිසො හි එලකකොට්ඨකං කත්වා පඤ්චාචුධාති සන්නය්හිත්වා සඬ්ඛාමං පටිසති, සො අත්තරා විස්සමිතුකාමො එලකකොට්ඨකං පටිසිත්වා විස්සමති වෙව පානභොජනාදීති ව පටිසෙවති. තතො පුන සඬ්ඛාමං පටිසිත්වා කම්මං කරොති. තත්ථ සඬ්ඛාමො විය කිලෙසසඬ්ඛාමො දට්ඨබ්බො, එලකකොට්ඨකො විය පඤ්චනිස්සයබලාති, සඬ්ඛාමපටිසනපුරිසො විය යොගාවචරො, පඤ්චාචුධසන්නාහො විය විපස්සනාපඤ්චමාති ඉන්ද්‍රියාති, සඬ්ඛාමං පටිසනකාලො විය විපස්සනාය කම්මකරණකාලො, විස්සමිතුකාමස්ස එලකකොට්ඨකං පටිසිත්වා විස්සමනපානභොජනාති පටිසෙවනකාලො විය විපස්සනාය කම්මං කරොත්තස්ස

විත්තුප්පාදස්ස නිරස්සාදක්ඛණෙ පඤ්ච බ්‍රාහ්මී නිස්සාය විත්තං සම්පහංසනකාලො,
 විස්සමිත්වා බාදිත්වා පිවිත්වා ච පුන සංගාමස්ස පවිසනකාලො විය පඤ්චහි බලෙහි
 විත්තං සම්පහංසෙත්වා පුන විපස්සනාය කම්මං කරොන්තස්ස විචට්ටෙන්වා
 අරහත්තග්ගහණකාලො වෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ බ්‍රාහ්මී වෙච ඉන්ද්‍රියානි
 ච මිස්සකානෙච කථිතානිති.

4. පයමබ්බසුත්තවණ්ණනා

164. චතුත්ථෙ අක්ඛමාති අනධිවාසිකපටිපදා. බමාති අධිවාසිකපටිපදා. දමාති
 ඉන්ද්‍රියදමනපටිපදා. සමාති අකුසලවිතක්කානං වූපසමනපටිපදා. රොසන්තං
 පටිරොසනීති සට්ටෙන්තං පටිසට්ටෙති. භණ්ඩන්තං පටිභණ්ඩනීති පහරන්තං
 පටිපහරති. පඤ්චමජට්ඨානි උත්තානත්ථානෙච.

7. මහාමොග්ගල්ලානසුත්තවණ්ණනා

167. සත්තමෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස හෙට්ඨිමා තයො මග්ගා සුඛපටිපදා
 දන්ධාහිඤ්ඤා අහෙසුං, අරහත්තමග්ගො දුක්ඛපටිපදො ඛිජ්ජාහිඤ්ඤො.
 තස්මා ඵචමාහ – ‘‘යායං පටිපදා දුක්ඛා ඛිජ්ජාහිඤ්ඤා, ඉමං මෙ පටිපදං ආගම්ම
 අනුපාදාය ආසවෙහි විත්තං විමුත්ත’’ තිති.

8. සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

168. අට්ඨමෙ ධම්මසෙනාපතිත්ථෙරස්ස හෙට්ඨිමා තයො මග්ගා සුඛපටිපදා
 දන්ධාහිඤ්ඤා, අරහත්තමග්ගො සුඛපටිපදො ඛිජ්ජාහිඤ්ඤො. තස්මා ‘‘යායං පටිපදා
 සුඛා ඛිජ්ජාහිඤ්ඤා’’ ති ආහ. ඉමෙසු පන ද්විසුපි සුත්තෙසු මිස්සිකාව පටිපදා
 කථිතානි වෙදිතබ්බො.

9. සසඬ්ඛාරසුත්තවණ්ණනා

169. නවමෙ පයමදුනියපුග්ගලා සුක්ඛවිපස්සකා සසඬ්ඛාරෙත සජ්ජයොගෙන
 සඬ්ඛාරනිමිත්තං උපට්ඨපෙත්ති. තෙසු එකො විපස්සනින්ද්‍රියානං බලවත්තා ඉධෙච
 කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායති, එකො ඉන්ද්‍රියානං දුබ්බලතාය ඉධ
 අසක්කොන්තො අනන්තරෙ අත්තභාවෙ තදෙච මූලකම්මට්ඨානං පටිලභිත්වා
 සසඬ්ඛාරෙත සජ්ජයොගෙන සඬ්ඛාරනිමිත්තං උපට්ඨපෙත්වා
 කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායති, තතියචතුත්ථා සමථයානිකා. තෙසං එකො
 අසඬ්ඛාරෙත අජ්ජයොගෙන ඉන්ද්‍රියානං බලවත්තා ඉධෙච කිලෙසෙ ඛෙපෙති,
 එකො ඉන්ද්‍රියානං දුබ්බලත්තා ඉධ අසක්කොන්තො අනන්තරෙ අත්තභාවෙ තදෙච
 මූලකම්මට්ඨානං පටිලභිත්වා අසඬ්ඛාරෙත අජ්ජයොගෙන කිලෙසෙ ඛෙපෙතිති
 වෙදිතබ්බො.

10. යුගනද්ධසුත්තවණ්ණනා

170. දසමෙ සමථපුබ්බගමන්ති සමථං පුබ්බගමං පුරෙවාරිකං කත්වා. මග්ගො සඤ්ජායතීති පයමො ලොකුත්තරමග්ගො නිබ්බත්තති. සො තං මග්ගන්ති එකච්ඡත්තක්ඛණිකමග්ගස්ස ආසෙවනාදීනි නාම නත්ථී, දුතියමග්ගාදයො පන උප්පාදෙන්තො තමෙව ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොතීති වුවවති. විපස්සනාපුබ්බගමන්ති විපස්සනං පුබ්බගමං පුරෙවාරිකං කත්වා සමථං භාවෙති, පකතියා විපස්සනාලාභී විපස්සනාය යත්වා සමාධිං උප්පාදෙතීති අත්ථො.

යුගනද්ධං භාවෙතීති යුගනද්ධං කත්වා භාවෙති. තත්ථ තෙනෙව විත්තෙන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තෙනෙව සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසිතුං න සක්කා. අයං පන යාවතා සමාපත්තියො සමාපජ්ජති, තාවතා සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසති. යාවතා සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසති, තාවතා සමාපත්තියො සමාපජ්ජති. කථං? පයමජ්ඣානං සමාපජ්ජති, තතො වුට්ඨාය සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසති, සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසිත්වා දුතියජ්ඣානං සමාපජ්ජති. තතො වුට්ඨාය පුන සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසති. සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසිත්වා තතියජ්ඣානං...පෙ.... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, තතො වුට්ඨාය සඬබ්බාසෙරෙ සම්මසති. එවමයං සමථවිපස්සනං යුගනද්ධං භාවෙති නාම.

ධම්මුද්ධවච්චිග්ගහිතන්ති සමථවිපස්සනාධම්මෙසු දසවිපස්සනුපක්කිලෙසසඬබ්බාසෙන උද්ධවචෙන විග්ගහිතං, සුග්ගහිතන්ති අත්ථො. සො, ආචුසො, සමයොති ඉමිනා සත්තන්තං සප්පායානං පටිලාභකාලො කථිතො. යං තං විත්තන්ති යස්මිං සමයෙ තං විපස්සනාවිථිං ඔක්කමිත්වා පචත්තං විත්තං. අජ්ඣත්තමෙව සන්තිට්ඨතීති විපස්සනාවිථිං පච්චොත්ථරිත්වා තස්මිංයෙව ගොචරජ්ඣාත්තසඬබ්බාසෙන ආරම්මණෙ සන්තිට්ඨති. සන්තිසීදති ආරම්මණවසෙන සම්මා නිසීදති. එකොදි හොතීති එකග්ගං හොති. සමාධියතීති සම්මා ආධියති සුට්ඨපිතං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

පටිපදාවග්ගො දුතියො.

(18) 3. සඤ්චෙතනියවග්ගො

1. චෙතනාසුත්තවණ්ණනා

171. තතියස්ස පයමෙ කායෙති කායද්වාරෙ, කායවිඤ්ඤත්තියා සතීති අත්ථො. කායසඤ්චෙතනාහෙතුතිආදීසු කායසඤ්චෙතනා නාම කායද්වාරෙ චෙතනා පකප්පනා. සා අට්ඨ කාමාවචරකුසලවසෙන අට්ඨවිධා, අකුසලවසෙන ද්වාදසවිධාති විසතිවිධා. තථා වචීසඤ්චෙතනා, තථා මනොසඤ්චෙතනා. අපිචෙත්ථ නව මහග්ගතචෙතනාපි ලබ්භන්ති. කායසඤ්චෙතනාහෙතුති කායසඤ්චෙතනාපච්චයා. උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුබදුක්ඛන්ති අට්ඨකුසලකම්මපච්චයා නියකජ්ඣාත්තෙ සුබං උප්පජ්ජති, ද්වාදසඅකුසලකම්මපච්චයා දුක්ඛං. සෙසද්වාරෙසුපි එසෙව නයො. අවිජ්ජාපච්චයාවාති අවිජ්ජාකාරණෙනෙව. සචෙ හි අවිජ්ජා ඡාදයමානා පච්චයො

හොති, එවං සන්තෙ තිසු ද්වාරෙසු සුබ්බක්ඛානං පච්චයභූතා චෙතනා උප්පජ්ජති. ඉති මූලභූතාය අවිජ්ජාය වසෙනෙතං වුත්තං.

සාමං වාතිආදීසු පරෙහි අනාණත්තො සයමෙව අභිසංඛරොත්තො සාමං කායසංඛාරං අභිසංඛරොති නාම. යං පන පරෙ සමාදපෙත්වා ආණාපෙත්වා කාරෙත්ති, තස්ස තං කායසංඛාරං පරෙ අභිසංඛරොත්ති නාම. යො පන කුසලං කුසලත්ති අකුසලං අකුසලත්ති කුසලවිපාකං කුසලවිපාකොති අකුසලවිපාකං අකුසලවිපාකොති ජානන්තො කායද්වාරෙ වීසතිවිධං කායසංඛාරං අභිසංඛරොති, අයං සම්පජානො අභිසංඛරොති නාම. යො එවං අජානන්තො අභිසංඛරොති, අයං අසම්පජානො අභිසංඛරොති නාම. සෙසද්වාරෙසුපි එසෙව නයො.

තත්ථ අසම්පජානකම්මං එවං වෙදිතබ්බං – දහරදාරකා ‘මානාපිතුහි කතං කරොමා’ති වෙතියං වන්දන්ති, පුප්ඵපුප්ඵ කරොන්ති, භික්ඛුසංඝං වන්දන්ති, තෙසං කුසලත්ති අජානන්තානම්පි තං කුසලමෙව හොති. තථා මිගපක්ඛිආදයො තිරච්ඡානා ධම්මං සුණන්ති, සංඝං වන්දන්ති, වෙතියං වන්දන්ති, තෙසං ජානන්තානම්පි අජානන්තානම්පි තං කුසලමෙව හොති. දහරදාරකා පන මානාපිතරො හත්ථපාදෙහි පහරන්ති, භික්ඛූනං තලසත්තිකං උග්ගිරන්ති, දණ්ඩං බිපන්ති, අක්කොසන්ති. ගාවියො භික්ඛුසංඝං අනුබන්ධන්ති, සුනඛා අනුබන්ධන්ති, ඩංසන්ති, සීහඛ්‍යාග්ඝාදයො අනුබන්ධන්ති, ජීවිතා වොරොපෙත්ති. තෙසං ජානන්තානම්පි අජානන්තානම්පි අකුසලකම්මං හොතීති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි තිසුපි ද්වාරෙසු ආයුහනචෙතනා සමොධානෙතබ්බා. සෙය්‍යපීදං – කායද්වාරෙ සයංකතමූලිකා වීසති චෙතනා, ආණත්තිමූලිකා වීසති, සම්පජානමූලිකා වීසති, අසම්පජානමූලිකා වීසතීති අසීති චෙතනා හොන්ති, තථා වච්ඡ්චාරෙ. මනොද්වාරෙ පන එකෙකස්මිම්පි විකප්පෙ එකුනතිංස කත්වා සතඤ්ච සොළස ව හොන්ති. ඉති සබ්බාපි තිසු ද්වාරෙසු ද්වෙ සතානි ඡසත්තති ව චෙතනා. තා සබ්බාපි සංඛාරක්ඛන්ධොතෙව සංඛාරං ගච්ඡන්ති, තංසම්පයුත්තො වෙදයිතාකාරො වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ජානනාකාරො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, චිත්තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, කායො උපාදාරූපං, තස්ස පච්චයා වතස්සො ධාතුයො වත්තාරි භූතානීති ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා දුක්ඛසච්චං නාම.

ඉමෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අවිජ්ජා අනුපතිතාති ඉමෙසු වුත්තප්පහෙදෙසු චෙතනාධම්මෙසු අවිජ්ජා සහජාතවසෙන ව උපනිස්සයවසෙන ව අනුපතිතා. එවං වට්ඨඤ්චෙව වට්ඨමූලිකා ව අවිජ්ජා දස්සිතා හොති.

එත්තාවතා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තස්ස බිණ්ණසවස්ස ඉදානි ථුතිං කරොත්තො අවිජ්ජායත්තෙව අසෙසවිරාගනිරොධාතිආදිමාහ. තත්ථ අසෙසවිරාගනිරොධාති අසෙසවිරාගෙන චෙව අසෙසනිරොධෙන ව. සො කායො න හොතීති බිණ්ණසවස්ස කායෙන කරණකම්මං පඤ්ඤායති, චෙතියංචගණසම්මජ්ජනං බොධියංචගණසම්මජ්ජනං අභික්කමනං පටික්කමනං වත්තානුවත්තකරණන්ති එවමාදි. කායද්වාරෙ පනස්ස වීසති චෙතනා අවිපාකධම්මතං ආපජ්ජන්ති. තෙන

වුත්තං - “සො කායො න භොති, යං පච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣන්තං සුබ්බක්ඛ”න්ති. කායද්වාරප්පවත්තා හි චෙතනා ඉධ කායොති අධිප්පෙනා. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. ඛේත්තන්තිආදීනිපි කුසලාකුසලකම්මස්සෙව නාමානි. තඤ්ඤි විපාකස්ස විරුහනට්ඨානට්ඨෙත ඛේත්තං, පතිට්ඨානට්ඨෙත චත්ථු, කාරණට්ඨෙත ආයතනං, අධිකරණට්ඨෙත අධිකරණන්ති වුච්චති.

ඉති සත්ථා එත්තකෙන යානෙන තීහි ද්වාරෙහි ආයුහිතකම්මං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්ස කම්මස්ස විපච්චනට්ඨානං දස්සෙතුං චත්තාරොමෙ හික්ඛවෙතිආදිමාහ. තත්ථ අත්තභාවප්පට්ලාභානි පට්ලද්ධඅත්තභාවා. අත්තසඤ්චෙතනා කමතීති අත්තනා පකප්පිතචෙතනා වහති පවත්තති.

අත්තසඤ්චෙතනාහෙතු තෙසං සත්තානං තම්භා කායා චුති භොතීතිආදීසු බ්බිධාපදොසිකා දෙවා අත්තසඤ්චෙතනාහෙතු වචන්ති. තෙසඤ්ඤි නන්දනවනචිත්තලතාවනචාරුසකවනාදීසු දිබ්බරතිසමප්පිතානං කීළන්තානං පානභොජනෙ සති සම්මුස්සති, තෙ ආහාරුපච්ඡෙදෙන ආතපෙ ඛිත්තමාලා විය මිලායන්ති. මනොපදොසිකා දෙවා පරසඤ්චෙතනාහෙතු වචන්ති, එතෙ වාතුමහාරාජිකා දෙවා. තෙසු කිර එකො දෙවපුත්තො “නක්ඛත්තං කීළිස්සාමි”ති සපරිවාරො රථෙත වීථිං පටිපජ්ජති. අථඤ්ඤො නික්ඛමන්තො තං පුරතො ගච්ඡන්තං දිස්වා “කිං, භො, අයං කපණො අදිට්ඨපුබ්බං විය එතං දිස්වා පිනියා උද්ධුමානො විය ගජ්ජමානො විය ච ගච්ඡති”ති කුජ්ඣති. පුරතො ගච්ඡන්තොපි නිවත්තිත්වා තං කුද්ධං දිස්වා කුද්ධා නාම සුච්ඡානා භොන්තිති කුද්ධභාවමස්ස ඤත්වා “ත්ථං කුද්ධො මය්හං කිං කරිස්සසි, අයං සම්පත්ති මයා දානසීලාදීනං වසෙන ලද්ධා, න තුය්හං වසෙනා”ති පටිකුජ්ඣති. එකස්මිඤ්ඤි කුද්ධෙ ඉතරො අකුද්ධො රක්ඛති, උභොසු පන කුද්ධෙසු එකස්ස කොධො ඉතරස්ස පච්චයො භොති, තස්සපි කොධො ඉතරස්ස පච්චයො භොතීති උභො කන්දන්තානංයෙව ඕරොධානං වචන්ති. මනුස්සා අත්තසඤ්චෙතනා ව පරසඤ්චෙතනා ව හෙතු වචන්ති, අත්තසඤ්චෙතනාය ව පරසඤ්චෙතනාය ව හෙතුභූතාය වචන්තිති අත්ථො. මනුස්සා හි කුජ්ඣත්වා අත්තනාව අත්තානං හත්ථෙහිපි දණ්ඨෙහිපි පහරන්ති, රජ්ජුඛන්ධනාදීහිපි ඛන්ධන්ති, අසිනාපි සිසං ඡින්දන්ති, විසම්පි බාදන්ති, පපාතෙපි පතන්ති, උදකම්පි පවිසන්ති, අග්ගිම්පි පවිසන්ති, පරෙපි දණ්ඨෙත වා සත්ථනෙ වා පහරිත්වා මාරෙන්නි. එවං තෙසු අත්තසඤ්චෙතනාපි පරසඤ්චෙතනාපි කමති.

කතමෙ තෙන දෙවා දට්ඨබ්බාති කතමෙ නාම තෙ දෙවා දට්ඨබ්බාති අත්ථො. තෙන වා අත්තභාවෙන කතමෙ දෙවා දට්ඨබ්බාතිපි අත්ථො. කස්මා පන ථෙරො ඉමං පඤ්ඤං පුච්ඡති, කිං අත්තනා කථෙතුං නප්පහොතීති? පහොති, ඉදං පන පදං අත්තනො සභාවෙන බුද්ධවිසයං පඤ්ඤන්ති ථෙරො න කථෙසි. තෙන දට්ඨබ්බාති තෙන අත්තභාවෙන දට්ඨබ්බා. අයං පන පඤ්ඤො හෙට්ඨා කාමාවචරෙපි රූපාවචරෙපි ලබ්භති, භවග්ගෙන පන පරිච්ඡින්නදිත්වා කථිතො නිප්පදෙසෙන කථිතො භොතීති භගවතා එවං කථිතො.

ආගන්තාරො ඉත්ථත්තන්ති ඉත්ථභාවං කාමාවචරපඤ්චක්ඛන්ධභාවමෙව ආගන්තාරො, නෙව තනුපපත්තිකා න උපරුපපත්තිකා භොන්ති. අනාගන්තාරො ඉත්ථත්තන්ති ඉමං ඛන්ධපඤ්චකං අනාගන්තාරො, හෙට්ඨුපපත්තිකා න භොන්ති, තනුපපත්තිකා වා උපරුපපත්තිකා වා තත්ථෙව වා පරිනිබ්බායිනො භොන්ති අත්ථො. එත්ථ ව හෙට්ඨිමභවෙ නිබ්බත්තානං වසෙන උපරුපපත්තිකා වෙදිතබ්බො. භවග්ගෙ පනෙතං නත්ථි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

2. විභත්තිසුත්තවණ්ණනා

172. දුතියෙ අත්ථපටිසම්භිදාති පඤ්චසු අත්ථෙසු පහෙදගතං ඤාණං. ඔධිසොති කාරණසො. බ්‍යඤ්ජනසොති අක්ඛරසො. අනෙකපරියායෙනාති අනෙකෙහි කාරණෙහි. ආචික්ඛාමීති කථෙමි. දෙසෙමීති පාකටං කත්වා කථෙමි. පඤ්ඤාපෙමීති ජානාපෙමි. පටිඨපෙමීති පටිඨපෙත්වා පවත්තෙත්වා කථෙමි. විවරාමීති විවටං කත්වා කථෙමි. විභජාමීති විභජිත්වා කථෙමි. උත්තානීකරොමීති ගම්භිරං උත්තානකං කත්වා කථෙමි. සො මං පඤ්ඤෙනාති සො මං පඤ්ඤෙන උපගච්ඡතු. අහං වෙය්‍යාකරණෙනාති අහමස්ස පඤ්ඤාකථනෙන විත්තං ආරාධෙස්සාමි. යො නො ධම්මානං සුකුසලොති යො අම්භාකං අධිගතධම්මානං සුකුසලො සත්ථා, සො එස සම්මුඛිභුතො. යදි මයා අත්ථපටිසම්භිදා න සච්ඡිකතා, “සච්ඡිකරොහි තාව සාරිපුත්තා”ති වත්වා මං පටිබාහිස්සතීති සත්ථු පුරතො නිසින්නකොව සිහනාදං නදති. ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමාසු ව පන පටිසම්භිදාසු තිස්සො පටිසම්භිදා ලොකියා, අත්ථපටිසම්භිදා ලොකියලොකුත්තරාති.

3. මහාකොට්ඨිකසුත්තවණ්ණනා

173. තතියෙ එස්සායතනානන්ති එස්සාකරානං, එස්සස්ස උප්පත්තිට්ඨානානන්ති අත්ථො. අත්ථඤ්ඤං කිඤ්චීති එතෙසු අසෙසතො නිරුද්ධෙසු තතො පරං කොචි අප්පමත්තකොපි කිලෙසො අත්ථීති පුච්ඡති. නත්ථඤ්ඤං කිඤ්චීති ඉධාපි “අප්පමත්තකොපි කිලෙසො නත්ථි”ති පුච්ඡති. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. ඉමෙ පන වත්තාරොපි පඤ්ඤෙ සස්සතුච්ඡෙදඵකච්චසස්සතඅමරාවික්ඛෙපවසෙන පුච්ඡති. තෙනස්ස ථෙරො පුච්ඡිතපුච්ඡිතං පටිබාහන්තො මා භෙවන්ති ආහ. එත්ථ හීඉති නිපාතමත්තං, එවං මා භණීති අත්ථො. අත්තුපලද්ධිවසෙනෙව “අත්ථඤ්ඤං කිඤ්චි අඤ්ඤො කොචි අත්තා නාම අත්ථි”ති සස්සතාදිආකාරෙන පුච්ඡති. කිං පනෙස අත්තුපලද්ධිකොති? න අත්තුපලද්ධිකො. එවංලද්ධිකො පන තත්ථෙකො හික්ඛු නිසින්නො, සො පුච්ඡිතුං න සක්කොති. තස්ස ලද්ධිං විස්සජ්ජාපනත්ථං එවං පුච්ඡති. යෙපි ව අනාගතෙ එවංලද්ධිකා භවිස්සන්ති, තෙසං “බුද්ධකාලෙපෙසො පඤ්ඤො මහාසාවකෙහි විස්සජ්ජිතො”ති වචනොකාසුපච්ඡෙදනත්ථං පුච්ඡතියෙව.

අප්පපඤ්චං පපඤ්චෙතීති න පපඤ්චෙතබ්බට්ඨානෙ පපඤ්චං කරොති, අනාවරිතබ්බං මග්ගං වරති. තාවතා පපඤ්චස්ස ගතීති යත්තකා ඡන්තං.

එස්සායතනානං ගති, තත්තකාව තණ්හාදිට්ඨිමානප්පහෙදස්ස පපඤ්චස්ස ගති.
 ඡන්තං, ආවුසො, එස්සායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා පපඤ්චනිරොධො
 පපඤ්චවූපසමොති එතෙසු ඡසු ආයතනෙසු සබ්බසො නිරුද්ධෙසු පපඤ්චාපි
 නිරුද්ධාව හොන්ති, වූපසන්තාව හොන්තිති අත්ථො. ආරුප්පෙ පන
 සුථුප්පනදෙවතානං කිඤ්චාපි පඤ්ච එස්සායතනානි නිරුද්ධානි, ඡට්ඨස්ස පන
 අනිරුද්ධත්තා තයොපි පපඤ්චා අප්පභිනාව. අපිව පඤ්චවොකාරහව්වසෙනෙව
 පඤ්චො කථිතොති. චතුත්ථෙ ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

5. උපවාණසුත්තවණ්ණනා

175-176. පඤ්චමෙ විජ්ජායන්තකරො හොතීති විජ්ජාය වට්ටදුක්ඛස්ස
 අන්තකරො හොති, සකලං වට්ටදුක්ඛං පරිවිජින්නං පරිවට්ඨමං කත්වා තිට්ඨතීති.
 සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. සඋපාදානොති සගහණොව භුත්වා. අන්තකරො
 අභවිස්සාති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං කත්වා ධීතො අභවිස්ස. වරණසම්පන්නොති
 පන්නරසධම්මහෙදෙන වරණෙන සමන්නාගතො. යථාභූතං ජානං පස්සං
 අන්තකරො හොතීති යථාසභාවං මග්ගපඤ්ඤාය ජානිත්වා පස්සිත්වා වට්ටදුක්ඛස්ස
 අන්තං කත්වා ධීතො නාම හොතීති අරහත්තනිකූටෙන පඤ්ඤං නිට්ඨපෙසි. ඡට්ඨං
 හෙට්ඨා එකකනිපාතවණ්ණනායං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

7. රාහුලසුත්තවණ්ණනා

177. සත්තමෙ අප්ඤ්ඤාත්තිකාති කෙසාදිසු චීසතියා කොට්ඨාසෙසු
 ඵද්ධාකාරලක්ඛණා පථව්ඨාතු. බාහිරාති බහිද්ධා අනිත්ථියබ්බෙද්ධෙසු
 පාසාණපබ්බතාදිසු ඵද්ධාකාරලක්ඛණා පථව්ඨාතු. ඉමිනාව නයෙන සෙසාපි
 ධාතුයො වෙදිතබ්බො. නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තාති ඉදං තයං
 තණ්හාමානදිට්ඨිග්ගාහපටික්ඛෙපවසෙන චුත්තං. සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බන්ති
 හෙතුනා කාරණෙන මග්ගපඤ්ඤාය පස්සිතබ්බං. දිස්වාති සභවිපස්සනාය
 මග්ගපඤ්ඤාය පස්සිත්වා. අවිජ්ජෙවිජී තණ්හන්ති මග්ගවජ්ඣකණ්ණං සමුලකං ඡින්දි.
 විචත්තයි සංයොජනන්ති දසවිධම්පි සංයොජනං විචත්තයි උබ්බත්තෙන්වා පජ්භි.
 සම්මා මානාහිසමයාති හෙතුනා කාරණෙන නවවිධස්ස මානස්ස පහානාහිසමයා.
 අන්තමකාසි දුක්ඛස්සාති වට්ටදුක්ඛං පරිවිජින්නං පරිවට්ඨමං අකාසි, කත්වා ධීතොති
 අත්ථො. ඉති සත්ථාරා සංයුත්තමහානිකායෙ රාහුලොවාදෙ (සං. නි. 3.91 ආදයො)
 විපස්සනා කථිතා, වූළුරාහුලොවාදෙපි (ම. නි. 3.416 ආදයො) විපස්සනා කථිතා,
 අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදෙ (ම. නි. 2.107 ආදයො) දහරස්සෙව සතො මුසාවාදා
 වෙරමණි කථිතා, මහාරාහුලොවාදෙ (ම. නි. 2.113 ආදයො) විපස්සනා කථිතා.
 ඉමස්මිං අභිගුත්තරමහානිකායෙ අයං චතුකොට්ඨසුඤ්ඤතා නාම කථිතාති.

8. ජම්බාලිසුත්තවණ්ණනා

178. අට්ඨමෙ සන්තං චෙතොවිමුත්තින්ති අට්ඨන්තං සමාපත්තිනං අඤ්ඤතරං සමාපත්තිං. සක්කායනිරොධන්ති තෙභුමකචට්ටසඬ්ඛාතස්ස සක්කායස්ස නිරොධං, නිබ්බානන්ති අත්ථො. න පක්ඛන්දනීති ආරම්මණවසෙන න පක්ඛන්දනී. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. න පාටිකඬ්ඛොති න පාටිකඬ්ඛිතබ්බො. ලෙපගතෙනාති ලෙපමක්ඛිතෙන.

ඉමස්මිඤ්ච පනත්ථෙ නදීපාරං ගන්තුකාමපුරිසොපම්මං ආහරිතබ්බං – එකො කිර පුරිසො චණ්ඩසොතාය වාළමච්ඡාකුලාය නදියා පාරං ගන්තුකාමො “ඔරිමං තීරං සාසඬ්ඛං සප්පට්ඨයං, පාරිමං තීරං බෙමං අප්පට්ඨයං, කිං නු බො කත්වා පාරං ගමිස්සාමී”ති පටිපාටියා ධීතො අට්ඨ කකුධරුක්ඛෙ දිස්වා “සක්කා ඉමාය රුක්ඛපටිපාටියා ගන්තු”න්ති මනසිකත්වා “කකුධරුක්ඛා නාම මට්ඨසාඛා භොන්ති, සාඛාය හත්ථා න සණ්ඨහෙය්‍ය”න්ති නිග්‍රොධපිලක්ඛරුක්ඛාදීනං අඤ්ඤතරස්ස ලාඛාය හත්ථපාදෙ මක්ඛෙන්වා දක්ඛිණහත්ථෙන එකං සාඛං ගණ්ඨි. හත්ථො තත්ථෙව ලග්ගි. පුන වාමහත්ථෙන දක්ඛිණපාදෙන වාමපාදෙනාති චත්තාරොපි හත්ථපාදා තත්ථෙව ලග්ගිසු. සො අධොසිරො ලම්බමානො උපරිනදියං දෙවෙ වුට්ඨෙ පුණ්ණාය නදියා සොතෙ නිමුග්ගො කුම්භීලාදීනං හක්ඛො අභොසී.

තත්ථ නදීසොතං විය සංසාරසොතං දට්ඨබ්බං, සොතස්ස පාරං ගන්තුකාමපුරිසො විය යොගාවචරො, ඔරිමතීරං විය සක්කායො, පාරිමතීරං විය නිබ්බානං, පටිපාටියා ධීතා අට්ඨ කකුධරුක්ඛා විය අට්ඨ සමාපත්තියො, ලෙපමක්ඛිතෙන හත්ථෙන සාඛාගහණං විය ඤානවිපස්සනානං පාරිපන්ථිකො අසොධෙන්වා සමාපත්තිසමාපජ්ජනං, චතුහි හත්ථපාදෙහි සාඛාය බද්ධස්ස ඔලම්බනං විය පයමජ්ඣානෙ නිකන්තියා ලග්ගකාලො, උපරිසොතෙ වුට්ඨී විය ඡසු ද්වාරෙසු කිලෙසානං උප්පන්නකාලො, නදියා පුණ්ණාය සොතෙ නිමුග්ගස්ස කුම්භීලාදීනං හක්ඛතුකකාලො විය සංසාරසොතෙ නිමුග්ගස්ස චතුසු අපායෙසු දුක්ඛානුභවනකාලො වෙදිතබ්බො.

සුද්ධෙන හත්ථෙනාති සුධොතෙන පරිසුද්ධහත්ථෙන. ඉමස්මිම්පි අත්ථෙ තාදිසමෙව ඔපම්මං කාතබ්බං – තථෙව හි පාරං ගන්තුකාමො පුරිසො “කකුධරුක්ඛා නාම මට්ඨසාඛා, කිලිට්ඨහත්ථෙන ගණ්ඨන්තස්ස හත්ථො පරිගලෙය්‍යා”ති හත්ථපාදෙ සුධොතෙ කත්වා එකං සාඛං ගණ්ඨිත්වා පයමං රුක්ඛං ආරුළුහො. තතො ඔතරිත්වා දුතියං...පෙ.... තතො ඔතරිත්වා අට්ඨමං, අට්ඨමරුක්ඛතො ඔතරිත්වා පාරිමතීරෙ බෙමන්තභුමිං ගතො.

තත්ථ “ඉමෙහි රුක්ඛෙහි පාරිමතීරං ගමිස්සාමී”ති තස්ස පුරිසස්ස වින්තිතකාලො විය යොගිනො “අට්ඨ සමාපත්තියො සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිනො වුට්ඨාය අරහත්තං ගමිස්සාමී”ති වින්තිතකාලො, සුද්ධෙන හත්ථෙන සාඛාගහණං විය ඤානවිපස්සනානං පාරිපන්ථිකධම්මෙ සොධෙන්වා සමාපත්තිසමාපජ්ජනං. තත්ථ පයමරුක්ඛාරොහණකාලො විය පයමජ්ඣානසමාපත්තිකාලො, පයමරුක්ඛතො ඔරුග්ග දුතියං ආරුළුහකාලො විය පයමජ්ඣානෙ නිකන්තියා

අබද්ධස්ස තතො වුට්ඨාය දුතියජ්ඣානසමාපන්නකාලො...පෙ....
සත්තමරුක්ඛතො ඔරුය්හ අට්ඨමං ආරුළ්භකාලො විය
ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියං නිකන්තියා අබද්ධස්ස තතො වුට්ඨාය
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපන්නකාලො. අට්ඨමරුක්ඛතො ඔරුය්හ
පාරිමතීරං බෙමන්තභූමිං ගතකාලො විය නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන
නිකන්තියා අබද්ධස්ස සමාපත්තීතො වුට්ඨාය සඬබ්බරෙ සම්මසිත්වා
අරහත්තප්පත්තකාලො වෙදිතබ්බො.

අවිජ්ජාප්පහෙදං මනසි කරොතීති අට්ඨසු යානෙසු අඤ්ඤාණභූතාය
ගණබහලමහාඅවිජ්ජාය පහෙදසඬබ්බාතං අරහත්තං මනසි කරොති. න පක්ඛන්දනීති
ආරම්මණවසෙනෙව න පක්ඛන්දනී. ජම්බාලීති ගාමතො නික්ඛන්තස්ස
මහාඋදකස්ස පතිට්ඨානභූතො මහාආවාටො. අනෙකවස්සගණිකාති ගාමස්ස වා
නගරස්ස වා උප්පන්නකාලෙයෙව උප්පන්නත්තා අනෙකාති වස්සගණාති
උප්පන්නාය එතිස්සාති අනෙකවස්සගණිකා. ආයමුඛානීති වතස්සො
පවිසනකන්දරා. අපායමුඛානීති අපවාහනච්ඡිද්දාති. න ආලිප්පහෙදො පාටිකඬබ්බොති
න පාලිප්පහෙදො පාටිකඬබ්බිතබ්බො. න හි තතො උදකං උට්ඨාය පාලිං හින්දිත්වා
කවචරං ගහෙන්වා මහාසමුද්දං පාපුණාති.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස විභාවනත්ථං උය්‍යානගවෙසකඔපම්මං ආහරිතබ්බං. එකො
කිර නගරවාසිකො කුලපුත්තො උය්‍යානං ගවෙසන්තො නගරතො නාතිදුරෙ
නච්චාසන්තෙ මහත්තං ජම්බාලිං අද්දස. සො “ඉමස්මිං යානෙ රමණීයං උය්‍යානං
භවිස්සතී”ති සල්ලක්ඛෙන්වා කුද්දාලං ආදාය වත්තාරිපි කන්දරාති පිටාය
අපවාහනච්ඡිද්දාති විවරිත්වා අට්ඨාසි. දෙවො න සම්මා වස්සි, අවසෙසඋදකං
අපවාහනච්ඡිද්දෙන පරිස්සවිත්වා ගතං. වම්මබණ්ඩපිලොතිකාදීති තත්ථෙව
පුතිකාති ජාතාති, පාණකා සණ්ඨිතා, සමන්තා අනුපගමනීයා ජාතා. උපගතානම්පි
නාසාපුටෙ පිටාය පක්කම්තබ්බං හොති. සො කතිපාහෙන ආගන්ත්වා පටික්කම්ම
ධීතො ඔලොකෙන්වා “න සක්කා උපගන්තු”න්ති පක්කාමි.

තත්ථ නගරවාසී කුලපුත්තො විය යොගාවචරො දට්ඨබ්බො, උය්‍යානං
ගවෙසන්තෙන ගාමද්වාරෙ ජම්බාලියා දිට්ඨකාලො විය වාතුමහාභූතිකකායො,
ආයමුඛානං පිහිතකාලො විය ධම්මස්සවනොදකස්ස අලද්ධකාලො, අපායමුඛානං
විවට්ඨකාලො විය ඡද්ධාරිකසංවරස්ස විස්සට්ඨකාලො, දෙවස්ස සම්මා අවුට්ඨකාලො
විය සප්පායකම්මට්ඨානස්ස අලද්ධකාලො, අවසෙසඋදකස්ස අපායමුඛෙහි
පරිස්සවිත්වා ගතකාලො විය අබ්භන්තරෙ ගුණානං පරිහීනකාලො, උදකස්ස
උට්ඨාය පාලිං හින්දිත්වා කවචරං ආදාය මහාසමුද්දං පාපුණිතුං අසමත්ථකාලො විය
අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාපාලිං හින්දිත්වා කිලෙසරාසිං විධමිත්වා නිබ්බානං
සච්ඡිකාතුං අසමත්ථකාලො, වම්මබණ්ඩපිලොතිකාදීනං තත්ථෙව පුතිභාවො විය
අබ්භන්තරෙ රාගාදිකිලෙසෙහි පරිපූරිතකාලො, තස්ස ආගන්ත්වා දිස්වා
විජ්ජපිසාරිතො ගතකාලො විය වට්ඨසමඬගිපුග්ගලස්ස වට්ඨෙ අහිරතකාලො
වෙදිතබ්බො.

ආලිප්පහෙදො පාටිකඩ්බොති පාලිප්පහෙදො පාටිකඩ්බිතබ්බො. තතො හි
උදකං උට්ඨාය පාලිං හින්දිත්වා කචචරං ආදාය මහාසමුද්දං පාපුණිතුං සක්ඛිස්සතීති
අත්ථො.

ඉධාපි තදෙව ඔපම්මං ආහරිතබ්බං. තත්ථ ආයමුබ්බානං විචට්ඨකාලො විය
සප්පායධම්මස්සවනස්ස ලද්ධකාලො, අපායමුබ්බානං පිහිතකාලො විය ඡසු ද්වාරෙසු
සංවරස්ස පච්චුපට්ඨිතකාලො, දෙවස්ස සම්මා වුට්ඨකාලො විය
සප්පායකම්මට්ඨානස්ස ලද්ධකාලො, උදකස්ස උට්ඨාය පාලිං හින්දිත්වා කචචරං
ආදාය මහාසමුද්දං පත්තකාලො විය අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජං හින්දිත්වා
අකුසලරාසිං විධමිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකතකාලො, ආයමුබ්බෙහි පච්චයෙන උදකෙන
සරස්ස පරිපුණ්ණකාලො විය අබ්භන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මෙහි පරිපුණ්ණකාලො,
සමන්තතො වතිං කත්වා රුක්ඛෙ රොපෙත්වා උය්‍යානමජ්ඣෙකො පාසාදං මාපෙත්වා
නාටකානි පච්චුපට්ඨයෙත්වා සුභොජනං භුඤ්ජන්තස්ස නිසින්තකාලො විය
ධම්මපාසාදං ආරුය්හ නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසින්තකාලො
වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. දෙසනා පන
ලොකියලොකුත්තරම්ස්සිකා කථිතාති.

9. නිබ්බානසුත්තවණ්ණනා

179. නවමෙ භානභාගියා සඤ්ඤාතිආදීසු “පයමස්ස කුමානස්ස ලාභිං
කාමසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති, භානභාගිනී පඤ්ඤා”ති (විභ. 799)
අභිධම්මෙ චුත්තනායෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. යථාභූතං නප්පජානන්තීති
යථාසභාවතො මග්ගඤ්ඤාණෙන න ජානන්ති.

10. මහාපදෙසසුත්තවණ්ණනා

180. දසමෙ භොගනගරෙ විහරතීති පරිනිබ්බානසමයෙ වාරිකං වරන්තො තං
නගරං පත්වා තත්ථ විහරති. ආනන්දචෙතියෙති ආනන්දයක්ඛස්ස භවනට්ඨානෙ
පතිට්ඨිතවිහාරෙ. මහාපදෙසෙති මහාඥකාසෙ මහාඅපදෙසෙ වා, බුද්ධාදයො
මහත්තෙ මහත්තෙ අපදිසිත්වා චුත්තානි මහාකාරණානීති අත්ථො. නෙව
අභිනන්දිතබ්බන්ති භට්ඨතුට්ඨෙහි සාධුකාරං දත්වා පුබ්බෙව න සොතබ්බං. එවං
කතෙ හි පච්ඡා “ඉදං න සමෙති”ති චුච්චමානොපි “කිං පුබ්බෙව අයං ධම්මො,
ඉදානි න ධම්මො”ති වත්වා ලද්ධිං න විස්සජ්ජෙති. නප්පට්ඨිකොසිතබ්බන්ති “කිං
එස බාලො වදති”ති එවං පුබ්බෙව න වත්තබ්බං. එවං චුත්තෙ හි වත්තුං යුත්තම්පි න
වක්ඛති. තෙනාහ – අනභිනන්දිත්වා අප්පට්ඨිකොසිත්වාති. පදබ්‍යාඤ්ජනානීති
පදසඬ්ඛිතානි බ්‍යාඤ්ජනානි. සාධුකං උග්ගහෙත්වාති “ඉමස්මිං යානෙ පාලි චුත්තා,
ඉමස්මිං යානෙ අත්ථො චුත්තො, ඉමස්මිං යානෙ අනුසන්ධි කථිතා, ඉමස්මිං යානෙ
පුබ්බාපරං කථිත”න්ති සුට්ඨු ගහෙත්වා. සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බානීති සුත්තෙ
ඔතරිතබ්බානි. විනයෙ සන්දස්සෙතබ්බානීති විනයෙ සංසන්දෙතබ්බානි.

එත්ථ ව සුත්තන්ති විනයො වුත්තො. යථාහ – “කත්ථ පටික්ඛිත්තං, සාවත්ථීයං සුත්තචිහඩ්ගෙ”ති (වුළුව. 457) විනයොති ඛන්ධකො. යථාහ – “විනයාතිසාරෙ”ති. එවං විනයපිටකම්පි න පරියාදියති. උභතොචිහඩ්ගා පන සුත්තං, ඛන්ධකපරිවාරා විනයොති එවං විනයපිටකං පරියාදියති. අථ වා සුත්තන්තපිටකං සුත්තං, විනයපිටකං විනයොති එවං ද්වෙයෙව පිටකානි පරියාදියන්ති. සුත්තන්තාහිධම්මපිටකානි වා සුත්තං, විනයපිටකං විනයොති එවම්පි තිණි පිටකානි න තාව පරියාදියන්ති. අසුත්තනාමකඤ්ඡි බුද්ධවචනං නාම අත්ථී. සෙය්‍යථිදං – ජාතකං පටිසම්භිදා නිද්දෙසො සුත්තනිපාතො ධම්මපදං උදානං ඉතිවුත්තකං විමානවත්ථු පෙතවත්ථු ථෙරගාථා ථෙරීගාථා අපදානන්ති.

සුදින්නත්ථෙරො පන “අසුත්තනාමකං බුද්ධවචනං නත්ථී”ති තං සබ්බං පටික්ඛිපිත්වා “තිණි පිටකානි සුත්තං, විනයො පන කාරණ”න්ති ආහ. තතො තං කාරණං දස්සෙන්නො ඉදං සුත්තමාහරි –

“යෙ ඛො ත්වං, ගොතමී, ධම්මෙ ජානෙය්‍යාසී, ඉමෙ ධම්මා සරාගාය සංවත්තන්ති නො විරාගාය, සංයොගාය සංවත්තන්ති නො විසංයොගාය, සඋපාදානාය සංවත්තන්ති නො අනුපාදානාය, මහිච්ඡතාය සංවත්තන්ති නො අප්පිච්ඡතාය, අසන්තුට්ඨියා සංවත්තන්ති නො සන්තුට්ඨියා, කොසප්පාය සංවත්තන්ති නො විරියාරම්භාය, සඬගණ්ඨකාය සංවත්තන්ති නො පච්චෙකාය, ආවයාය සංවත්තන්ති නො අපවයාය. එකංසෙන, ගොතමී, ජානෙය්‍යාසී ‘නෙසො ධම්මො නෙසො විනයො නෙතං සත්ථු සාසන’න්ති.

“යෙ ව ඛො ත්වං, ගොතමී, ධම්මෙ ජානෙය්‍යාසී, ඉමෙ ධම්මා විරාගාය සංවත්තන්ති නො සරාගාය, විසංයොගාය සංවත්තන්ති නො සංයොගාය. අනුපාදානාය සංවත්තන්ති නො සඋපාදානාය, අප්පිච්ඡතාය සංවත්තන්ති නො මහිච්ඡතාය, සන්තුට්ඨියා සංවත්තන්ති නො අසන්තුට්ඨියා, විරියාරම්භාය සංවත්තන්ති නො කොසප්පාය, පච්චෙකාය සංවත්තන්ති නො සඬගණ්ඨකාය, අපවයාය සංවත්තන්ති නො ආවයාය. එකංසෙන, ගොතමී, ජානෙය්‍යාසී ‘එසො ධම්මො එසො විනයො එතං සත්ථු සාසන’”න්ති (වුළුව. 406; අ. නි. 8.53).

තස්මා සුත්තෙති තෙපිටකබුද්ධවචනෙ ඔතාරෙතබ්බානි. විනයෙති එතස්මිං රාගාදිවිනයකාරණෙ සංසන්දෙතබ්බානීති අයමෙත්ථ අත්ථො. න චෙව සුත්තෙ ඔතරන්තීති සුත්තපටිපාටියා කත්ථවි අනාගන්ත්වා ඡල්ලිං උට්ඨපෙත්වා ගුල්භවෙස්සන්තර-ගුල්භඋම්මග්ග-ගුල්භවිනයවෙදල්ලපිටකානං අඤ්ඤතරතො ආගතානි පඤ්ඤායන්තීති අත්ථො. එවං ආගතානි හි රාගාදිවිනයෙ ව අපඤ්ඤායමානානි ඡඩ්ඛෙතබ්බානි හොන්ති. තෙන වුත්තං – “ඉති හිදං, හික්ඛවෙ, ඡඩ්ඛෙය්‍යාථා”ති. එතෙනුපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉදං, හික්ඛවෙ, චතුත්ථං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථාති ඉමං, හික්ඛවෙ, චතුත්ථං ධම්මස්ස පතිට්ඨානොකාසං ධාරෙය්‍යාථාති.

සඤ්චෙතනියවග්ගො තතියො.

(19) 4. බ්‍රාහ්මණවග්ගො

1. යොධාජීවසුත්තවණ්ණනා

181. චතුත්ථස්ස පයමෙ යානකුසලොති යෙන යානෙන ධීතො අවිරාධෙන්වා විජ්ඣතුං සක්කොති, තස්මිං යානෙ කුසලො. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

2. පාටිභොගසුත්තවණ්ණනා

182. දුතියෙ නත්ථි කොච්ඡි පාටිභොගොති අහං තෙ පාටිභොගොති එවං පාටිභොගො භවිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. ජරාධම්මන්ති ජරාසභාවං. එස නයො සබ්බත්ථං.

3. සුතසුත්තවණ්ණනා

183. තතියෙ නත්ථි තතො දොසොති තස්මිං දොසො නාම නත්ථිති අත්ථො.

4. අභයසුත්තවණ්ණනා

184. චතුත්ථෙ කිච්ඡාජීවිතකාරණට්ඨෙන රොගොව රොගාතඬකො නාම. චුට්ඨස්සාති තෙන රොගාතඬකෙන සමන්තාගතස්ස. උරත්තාළිං කන්දතීති උරං තාලෙන්වා රොදති. අකතකල්‍යාණොතිආදීසු කල්‍යාණං චුච්චති පුඤ්ඤකම්මං, තං අකතං එතෙනාති අකතකල්‍යාණො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. පුඤ්ඤකම්මමෙව හි කොසල්ලසම්භූතත්තා කුසලං, භීතස්ස පරිත්තායකත්තා භීරුත්තාණන්ති චුච්චති. කතපාපොතිආදීසු පාපං චුච්චති ලාමකං අකුසලකම්මං. ලුද්දන්ති කක්ඛලකම්මං. කිබ්බිසන්ති සමලං අපරිසුද්ධකම්මං. කඩ්ඛි හොතිති බුද්ධධම්මසඬ්ඡිසගුණෙසු වෙව සික්ඛාය ව පුබ්බත්තෙ ව අපරත්තෙ ව පුබ්බත්තාපරත්තෙ ව පටිච්චසමුප්පාදෙ වාති අට්ඨසු යානෙසු කඬ්ඛාය සමන්තාගතො හොති. විචිකිච්ඡිති විචිකිච්ඡාය සමන්තාගතො සාසනසද්ධම්මෙ න නිට්ඨං ගතො, උග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙන නිට්ඨං ගන්තුං න සක්කොති. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථං අත්ථො වෙදිතබ්බො.

5. බ්‍රාහ්මණසච්චසුත්තවණ්ණනා

185. පඤ්චමෙ බ්‍රාහ්මණසච්චානීති බ්‍රාහ්මණානං සච්චානි තථානි. සො තෙන න සමණොති මඤ්ඤතීති සො ඛිණාසථො තෙන සච්චෙන “අහං සමණො”ති තණ්හාමානදිට්ඨිති න මඤ්ඤති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. යදෙව තත්ථ සච්චං, තදහිඤ්ඤායාති යං තත්ථ “සබ්බෙ පාණා අවජ්ඣා”ති පටිපත්තියා සච්චං තථං අවිපරිතං. ඉමිනා වච්ඡච්චං අබ්භන්තරං කත්වා පරමත්ථසච්චං නිබ්බානං දස්සෙති.

තදහිඤ්ඤායාති තං උභයමිපි අභිවිසිට්ඨාය පඤ්ඤාය ජානිත්වා. අනුද්දයාය අනුකම්පාය පටිපන්නො හොතිති අනුද්දයත්ථාය ව අනුකම්පත්ථාය ව යා පටිපදා, තං පටිපන්නො හොති, පුරෙත්වා යීතොති අත්ථො. සෙසපටිපදාසුපි එසෙව නයො.

සබ්බෙ කාමාති සබ්බෙ චත්ථුකාමකිලෙසකාමා. ඉති වදං බ්‍රාහ්මණො සච්චමාහාති එවමිපි වදන්තො ඛිණාසවබ්‍රාහ්මණො සච්චමෙව ආහ. සබ්බෙ භවාති කාමභවාදයො තයොපි. නාහං ක්වචනීති එත්ථ පන චතුක්කොට්ඨසුඤ්ඤතා කථිතා. අයඤ්ඨි “නාහං ක්වචනී”ති ක්වචි අත්තානං න පස්සති, කස්සචි කිඤ්චනතස්මිත්ති අත්තනො අත්තානං කස්සචි පරස්ස කිඤ්චනභාවෙ උපනෙතබ්බං න පස්සති, භාතිට්ඨානෙ භාතරං, සභායට්ඨානෙ සභායං, පරික්ඛාරට්ඨානෙ වා පරික්ඛාරං මඤ්ඤත්වා උපනෙතබ්බං න පස්සතිති අත්ථො. න ච මම ක්වචනීති එත්ථ මමසද්දං තාව යපෙත්වා “න ච ක්වචනි පරස්ස ව අත්තානං ක්වචි න පස්සති”ති අයමත්ථො. ඉදානි “මමසද්දං ආහරිත්වා මම කිස්මිඤ්චි කිඤ්චනං නත්ථි”ති සො පරස්ස අත්තා මම කිස්මිඤ්චි කිඤ්චනභාවෙ අත්ථිති න පස්සති, අත්තනො භාතිට්ඨානෙ භාතරං, සභායට්ඨානෙ සභායං, පරික්ඛාරට්ඨානෙ වා පරික්ඛාරන්ති කිස්මිඤ්චි යානෙ පරස්ස අත්තානං ඉමිනා කිඤ්චනභාවෙන උපනෙතබ්බං න පස්සතිති අත්ථො. එවමයං යස්මා නෙව කත්ථචි අත්තානං පස්සති, න තං පරස්ස කිඤ්චනභාවෙ උපනෙතබ්බං පස්සති, න පරස්ස අත්තානං පස්සති, න පරස්ස අත්තානං අත්තනො කිඤ්චනභාවෙ උපනෙතබ්බං පස්සතිති. ඉති වදං බ්‍රාහ්මණාති එවං චතුක්කොට්ඨකං සුඤ්ඤතං වදන්තොපි ඛිණාසවබ්‍රාහ්මණො තස්සා පටිපදාය සම්මා පටිවිද්ධත්තා සච්චමෙව ආහ, න මුසාති සබ්බෙසුපි වාරෙසු මඤ්ඤනානං පභිනත්තායෙව න මඤ්ඤතිති ව අත්ථො වෙදිතබ්බො. ආකිඤ්චඤ්ඤංයෙව පටිපදන්ති කිඤ්චනභාවවිරහිතං නිජපලිබොධං නිග්ගහණමෙව පටිපදං පටිපන්නො හොති පුරෙත්වා යීතො.

ඉමානි බො පරිබ්බාජකා චත්තාරි බ්‍රාහ්මණසච්චානි මයා සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදිතානීති යාති තුම්හෙ භොවාදිබ්‍රාහ්මණානං සච්චානි වදෙථ, තෙහි අඤ්ඤාති මයා ඉමානි බාහිතපාපබ්‍රාහ්මණස්ස චත්තාරි සච්චානි චතුහි මග්ගෙහි සොළසවිධෙන කිච්චෙන ජානිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා පවෙදිතානි දෙසිතානි ජොතිතානීති අත්ථො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුසුපි යානෙසු ඛිණාසවස්ස වච්ඡච්චමෙව කථිතන්ති.

6. උම්මග්ගසුත්තවණ්ණනා

186. ඡට්ඨෙ පරිකස්සතීති ආකඩ්ඪියති. උම්මග්ගොති උම්මුජ්ජනං, පඤ්ඤාගමනන්ති අත්ථො. පඤ්ඤා එව වා උම්මුජ්ජනට්ඨෙත උම්මග්ගොති වුවචති. සාව පටිභානට්ඨෙත පටිභානං. චිත්තස්ස උජ්ජන්තස්ස වසං ගච්ඡතීති යෙ චිත්තස්ස වසං ගච්ඡන්ති, තෙසංයෙවෙත්ථ ගහණං වෙදිතබ්බං. අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤායාති අත්ථඤ්ච පාළිඤ්ච ජානිත්වා. ධම්මානුධම්මජ්ජපටිපන්නො හොතිති ලොකුත්තරධම්මස්ස අනුච්ඡවිකධම්මං සහ සිලෙන පුබ්බභාගජ්ජපටිපදං පටිපන්නො හොති. නිබ්බේධිකපඤ්ඤොති නිබ්බිජ්ඣානකපඤ්ඤො. ඉදං දුක්ඛන්ති

යපෙත්වා තණ්හං සෙසං තෙහුමකක්ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛන්ති සුතං භොති.
පඤ්ඤායාති මග්ගපඤ්ඤාය. අයං දුක්ඛසමුදයොති වට්ටමුලකතණ්හා තස්ස
දුක්ඛස්ස සමුදයොති සුතං භොති. ඉමිනා උපායෙන සෙසද්වයෙපි අත්ථො
වෙදිතබ්බො. චතුත්ථපඤ්ඤවිස්සජ්ජනෙන අරහත්තඵලං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං.

7. වස්සකාරසුත්තවණ්ණනා

187. සත්තමෙ තොදෙය්‍යස්සාති තුදිගාමවාසිකස්ස. පරිසතීති සන්තිපතිතාය
පරිසාය. පරුපාරම්භං වත්තෙන්තීති පරගරහං පවත්තෙන්ති කථෙන්නී. බාලො අයං
රාජාතිආදි යං තෙ උපාරම්භං වත්තෙන්ති, තස්ස දස්සනත්ථං වුත්තං. සමණෙ
රාමපුත්තෙති උදකෙ රාමපුත්තෙ. අභිජ්ජසන්නොති අතික්කම්ම පසන්නො.
පරමනිපච්චකාරන්ති උත්තමනිපාතකිරියං නිවවුත්ති. පරිහාරකාති පරිවාරකා.
යමකොතිආදීති තෙසං නාමාති. තෙසු හි එකො යමකො නාම, එකො
මොග්ගල්ලො නාම, එකො උග්ගො නාම, එකො නාවින්දකී නාම, එකො
ගන්ධබ්බො නාම, එකො අග්ගිවෙස්සො නාම. ත්‍යාස්සදන්ති එත්ථ අස්සදන්ති
නිපාතමත්තං, තෙ අත්තනො පරිසති නිසින්තෙති අත්ථො. ඉමිනා නයෙන තෙතීති
ඉමිනා කාරණෙන අනුනෙති ජානාපෙති. කරණියාධිකරණියෙසුති පණ්ඩිතෙහි
කත්තබ්බකිච්චෙසු ච අතිරෙකකත්තබ්බකිච්චෙසු ච. වචනියාධිවචනියෙසුති
වත්තබ්බෙසු ච අතිරෙකවත්තබ්බෙසු ච. අලමත්ථදසතරෙහීති එත්ථ අත්ථෙ පස්සිතුං.
සමත්ථා අලමත්ථදසා, තෙ අතිසිත්වා යිතා අලමත්ථදසතරා, තෙහි
අලමත්ථදසතරෙහි. අලමත්ථදසතරොති අලමත්ථදසතාය උත්තරිතරො, ඡෙකෙහි
ඡෙකතරො පණ්ඩිතෙහි පණ්ඩිතතරොති පුච්ඡන්තො එවමාහ. අථස්ස තෙ
පටිපුච්ඡන්තා එවං භොතිආදිමාහංසු. ඉති බ්‍රාහ්මණො අත්තනො සප්පුරිසතාය තං
එළෙය්‍යරාජානම්පි තස්ස පරිවාරිකෙපි උදකම්පි රාමපුත්තං පසංසි. අන්ධො විය හි
අසප්පුරිසො, චක්ඛුමා විය සප්පුරිසො. යථා අන්ධො නෙව අනන්ධං න අන්ධං
පස්සති, එවං අසප්පුරිසො නෙව සප්පුරිසං න අසප්පුරිසං ජානාති. යථා චක්ඛුමා
අන්ධම්පි අනන්ධම්පි පස්සති, එවං සප්පුරිසො සප්පුරිසම්පි අසප්පුරිසම්පි ජානාති.
තොදෙය්‍යාපි සප්පුරිසතාය අසප්පුරිසෙ අඤ්ඤාසීති ඉමමත්ථවසං පටිච්ච
තුට්ඨමානසො බ්‍රාහ්මණො අච්ඡරියං භො, ගොතමාතිආදීති වත්වා තථාගතස්ස
භාසිතං අනුමොදිත්වා පක්කාමි.

8. උපකසුත්තවණ්ණනා

188. අට්ඨමෙ උපකොති තස්ස නාමං. මණ්ඩිකාපුත්තොති මණ්ඩිකාය පුත්තො.
උපසඩ්ධකම්පි සො කිර දෙවදත්තස්ස උපට්ඨාකො, “කිං නු බො සත්ථා මයි
අත්තනො සන්තිකං උපගතෙ වණ්ණං කථෙස්සති, උදාහු අවණ්ණං”න්ති
පරිග්ගණ්හනත්ථං උපසඩ්ධකම්. “නෙරයිකො දෙවදත්තො කප්පට්ඨො
අතෙකිච්ඡො”ති (වුළුව. 348) වචනං සුත්වා සත්ථාරං සට්ඨෙතුකාමො
උපසඩ්ධකම්පි වදන්ති. පරුපාරම්භං වත්තෙන්ති පරගරහං කථෙති. සබ්බො සො න
උපපාදෙතීති සබ්බොපි සො කුසලධම්මං න උප්පාදෙති, අත්තනො වා වචනං.

උපපාදෙතුං අනුච්ඡවිකං කාතුං න සක්කොති. අනුපපාදෙන්තො ගාරය්හො හොතිති කුසලං ධම්මං උප්පාදෙතුං අසක්කොන්තො අත්තනො ච වචනං උපපන්නං අනුච්ඡවිකං කාතුං අසක්කොන්තො ගාරය්හො හොති. උපවජ්ජොති උපවදිතබ්බො ච හොති, වජ්ජෙන වා උපෙනො හොති, සදොසො හොතිති අත්ථො.

අථ භගවා තස්ස වාදං ගහෙන්වා තස්සෙව ගීවාය පටිමුඤ්චන්තො පරුපාරම්භන්තිආදිමාහ. උම්මුජ්ජමානකංයෙවාති උදකතො සීසං උක්ඛිපන්නංයෙව. තත්ථ අපරිමාණා පදාතිආදීසු තස්මිං අකුසලන්ති පඤ්ඤාපනෙ පදානිපි අක්ඛරානිපි ධම්මදෙසනාපි අපරිමාණායෙව. ඉතිපිදං අකුසලන්ති ඉදම්පි අකුසලං ඉදම්පි අකුසලං ඉම්නාපි කාරණෙන ඉම්නාපි කාරණෙන අකුසලන්ති එවං අකුසලපඤ්ඤත්තියං ආගතානිපි අපරිමාණානි. අථාපි අඤ්ඤානාකාරෙන තථාගතො තං ධම්මං දෙසෙය්‍ය, එවම්පිස්ස දෙසනා අපරිමාණා භවෙය්‍ය. යථාහ – “අපරියාදින්නාවස්ස තථාගතස්ස ධම්මදෙසනා, අපරියාදින්නං ධම්මපදබ්‍යඤ්ජන”න්ති (ම. නි. 1.161). ඉම්නා උපායෙන සබ්බවාරෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. යාව ධංසී වතායන්ති යාව ගුණධංසී වත අයං. ලොණකාරදාරකොති ලොණකාරගාමදාරකො. යනු හි නාමාති යො හි නාම. ආසාදෙනබ්බං මඤ්ඤිස්සතිති සට්ඨෙතබ්බං මඤ්ඤිස්සති. අපෙහීති අපගච්ඡ, මා මෙ පුරතො අට්ඨාසි. එවඤ්ච පන වත්වා ගීවාය ගණ්භාපෙත්වා නික්කඩ්ඨාපෙසියෙවාති.

9. සච්ඡිකරණීයසුත්තවණ්ණනා

189. නවමෙ කායෙනාති නාමකායෙන. සච්ඡිකරණීයාති පච්චක්ඛං කාතබ්බා. සතියාති පුබ්බෙනිවාසානුස්සතියා. චක්ඛුනාති දිබ්බචක්ඛුනා. පඤ්ඤායාති ඤානපඤ්ඤාය විපස්සනාපඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බා, විපස්සනාපඤ්ඤාය මග්ගපඤ්ඤා, මග්ගපඤ්ඤාය ඵලපඤ්ඤා, ඵලපඤ්ඤාය පච්චචෙක්ඛණපඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බා, පත්තබ්බාති අත්ථො. ආසවානං බ්‍යසඬ්ඛාතං පන අරහත්තං පච්චචෙක්ඛණවසෙන පච්චචෙක්ඛණපඤ්ඤාය සච්ඡිකරණීයං නාමාති.

10. උපොසඨසුත්තවණ්ණනා

190. දසමෙ තුණ්හිභුතං තුණ්හිභුතන්ති යතො යතො අනුච්චොකෙති, තතො තතො තුණ්හිභුතමෙව. හික්ඛු ආමන්තෙසීති පටිපත්තිසම්පන්නෙ හික්ඛු පසන්නෙහි චක්ඛුහි අනුච්චොකෙත්වා උප්පන්නධම්මපාමොජ්ජො ථොමෙතුකාමතාය ආමන්තෙසි. අපලාපාති පලාපරහිතා. ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. සුද්ධාති නිම්මලා. සාරෙ පතිට්ඨිතාති සීලාදිසාරෙ පතිට්ඨිතා. අලන්ති යුත්තං. යොජනගණනානීති එකං යොජනං යොජනමෙව, දසපි යොජනාති යොජනානෙව. තතො උද්ධං “යොජනගණනානී”ති වුච්චති. ඉධ පන යොජනසතම්පි යොජනසහස්සම්පි අධිප්පෙතං. පුට්ඨොසෙනාපිති පුට්ඨාසං වුච්චති පාථෙය්‍යං, පාථෙය්‍යං ගහෙන්වාපි උපසඬ්ඤාමිතුං යුත්තමෙවාති අත්ථො. පුට්ඨොසෙනානිපි පාථො. තස්සත්ථො – පුට්ඨො

අංසෙ අස්සාති පුටංසො, තෙන පුටංසෙන, අංසෙන පාටේයාපුටං වහන්තෙනාපීති වුත්තං හොති.

ඉදානි එවරුපෙහි එවරුපෙහි ව ගුණෙහි සමන්තාගතා එත්ථ භික්ඛු අත්ථීති දස්සෙතුං සන්ති භික්ඛවෙනිආදිමාහ. තත්ථ දෙවප්පත්තාති උපපත්තිදෙවනිබ්බත්තකං දිබ්බවිහාරං දිබ්බවිහාරෙන ව අරහත්තං පත්තා. බ්‍රහ්මප්පත්තාති නිද්දොසට්ඨෙන බ්‍රහ්මභාවසාධකං බ්‍රහ්මවිහාරං බ්‍රහ්මවිහාරෙන ව අරහත්තං පත්තා. ආනෙඤ්ජප්පත්තාති අනිඤ්ජනභාවසාධකං ආනෙඤ්ජං ආනෙඤ්ජෙන ව අරහත්තං පත්තා. අරියප්පත්තාති පුපුජ්ජනභාවං අතික්කම්ම අරියභාවං පත්තා. එවං බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු දෙවප්පත්තො හොතීතිආදීසු එවං රූපාවචරවතුත්ථජ්ඣානෙන යත්වා චිත්තං විචට්ඨෙත්වා අරහත්තං පත්තො දෙවප්පත්තො නාම හොති, චතුසු බ්‍රහ්මවිහාරෙසු යත්වා චිත්තං විචට්ඨෙත්වා අරහත්තං පත්තො බ්‍රහ්මප්පත්තො නාම, චතුසු අරූපජ්ඣානෙසු යත්වා චිත්තං විචට්ඨෙත්වා අරහත්තං පත්තො ආනෙඤ්ජප්පත්තො නාම. ඉදං දුක්ඛන්තිආදීහි චතුහි සච්චෙහි චත්තාරො මග්ගා තිණි ව එලානි කථිතානි. තස්මා ඉමං අරියධම්මං පත්තො භික්ඛු අරියප්පත්තො නාම හොතීති.

බ්‍රාහ්මණවග්ගො චතුත්ථො.

(20) 5. මහාවග්ගො

1. සොතානුගතසුත්තවණ්ණනා

191. පඤ්චමස්ස පයමෙ සොතානුගතානන්ති පසාදසොතං ඔදහින්වා ඤාණසොතෙන චචත්ථපිතානං. චත්තාරො ආනිසංසා පාටිකඪ්ඨාති චත්තාරො ගුණානිසංසා පාටිකඪ්ඨිතබ්බො. ඉදං පන භගවතා අත්ථුප්පත්තිවසෙන ආරද්ධං. කතරඅත්ථුප්පත්තිවසෙනාති? භික්ඛුනං ධම්මස්සවනාය අනුපසඬකමනඅත්ථුප්පත්තිවසෙන. පඤ්චසතා කිර බ්‍රාහ්මණපබ්බජිතා “සම්මාසම්බුද්ධො ලිඬගචචනවිහන්තිපදබ්‍යඤ්ජනාදීහි කටෙන්නො අම්හෙහි ඤාතමෙව කටෙස්සති, අඤ්ඤාතං කිං කටෙස්සති”ති ධම්මස්සවනත්ථං න ගච්ඡන්ති. සත්ථා තං පවත්තිං සුත්වා තෙ පක්කොසාපෙත්වා “කස්මා එවං කරොථ, සක්කච්චං ධම්මං සුඤාථ, සක්කච්චං ධම්මං සුඤන්තානඤ්ච සජ්ඣායන්තානඤ්ච ඉමෙ එත්තකා ආනිසංසා”ති දස්සෙන්තො ඉමං දෙසනං ආරහි.

තත්ථ ධම්මං පරියාපුණාතීති සුත්තං ගෙය්‍යන්තිආදිකං නවඪගං සත්ථුසාසනභූතං තන්තිධම්මං වළඤ්ජෙති. සොතානුගතා හොන්තීති සොතං අනුප්පත්තා අනුපච්චියා හොන්ති. මනසානුපෙක්ඛිතාති විත්තෙන ඔලොකිතා. දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධාති අත්ථො ව කාරණතො ව පඤ්ඤාය සුට්ඨු පට්ඨිද්ධා පච්චක්ඛං කතා. මුට්ඨස්සති කාලං කුරුමානොති නයිදං බුද්ධවචනං අනුස්සරණසනියා අභාවෙන වුත්තං, පුපුජ්ජනකාලකිරියං පන සන්ධාය වුත්තං.

පුපුර්වතො හි මුට්ඨස්සති කාලං කරොති නාම. උපපජ්ජති සුද්ධසීලෙ පතිට්ඨිතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. ධම්මපදා ජලවත්තිති අත්තරාහවෙ නිබ්බත්ති මුට්ඨස්සතිතො, යෙපි පුබ්බෙ සජ්ඣායමූලිකා වාචාපරිචිතබුද්ධවචනධම්මා, තෙ සබ්බෙ පසන්නෙ ආදාසෙ ඡායා විය ජලවත්ති, පාකටා හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. දන්ධො, භික්ඛවෙ, සතුප්පාදොති බුද්ධවචනානුස්සරණසතියා උප්පාදො දන්ධො ගරු. අථ සො සත්තො ඛිජ්ජංයෙව විසෙසගාමී හොති, නිබ්බානගාමී හොතීති අත්ථො.

ඉද්ධිමා වෙතොවසිජ්ජත්තොති ඉද්ධිසම්පන්නො චිත්තස්ස වසිභාවපත්තො ඛිණාසවො. අයං වා සො ධම්මචිනයොති එත්ථ විභාවනත්ථො වා-සද්දො. යත්ථාති යස්මිං ධම්මචිනයෙ. බ්‍රහ්මවරියං අවරින්ති බ්‍රහ්මවරියවාසං වසිං. ඉද්ධිමි බුද්ධවචනං මයා පුබ්බෙ වළඤ්ඡිතන්ති බුද්ධවචනානුස්සරණවසෙනෙනං වුත්තං. දෙවපුත්තොති පඤ්චාලවණ්ඩො විය හත්ථකමහාබ්‍රහ්මා විය සනඬකුමාරබ්‍රහ්මා විය ව එකො ධම්මකට්ඨකදෙවපුත්තො. ඔපපාතිකො ඔපපාතිකං සාරෙතීති පඨමං උප්පන්නො දෙවපුත්තො පච්ඡා උප්පන්නං සාරෙති. සහපංසුකීළිකාති එතෙන නෙසං දීඝරත්තං කතපරිවයභාවං දස්සෙති. සමාගච්ඡෙය්‍යුන්ති සාලාය වා රුක්ඛමූලෙ වා සම්මුඛිභාවං ගච්ඡෙය්‍යුං. එවං වදෙය්‍යාති සාලාය වා රුක්ඛමූලෙ වා පඨමතරං නිසින්නො පච්ඡා ආගතං එවං වදෙය්‍ය. සෙසමෙත්ථ පාළිනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

2. යානසුත්තවණ්ණනා

192. දුතියෙ යානානීති කාරණාති. යානෙහීති කාරණෙහි. සොවෙය්‍යන්ති සුවිභාවො. සංවසමානොති එකතො වසමානො. න සන්තතකාරීති න සතතකාරී. න සන්තතවුත්ති සීලෙසුති සතතං සබ්බකාලං සීලජීවිතං න ජීවතීති අත්ථො. සංවොහාරමානොති කථෙන්නො. එකෙන එකො වොහරතීති එකෙන සද්ධිං එකො හුත්වා කථෙති. වොක්කමතීති ඔක්කමති. පුරිමවොහාරා පච්ඡිමවොහාරන්ති පුරිමකථාය පච්ඡිමකථං, පුරිමකථාය ව පච්ඡිමකථා, පච්ඡිමකථාය ව පුරිමකථා න සමෙතීති අත්ථො.

ඤාතිබ්‍යසනෙනාතිආදීසු ඤාතීනං බ්‍යසනං ඤාතිබ්‍යසනං, ඤාතිවිනාසොති අත්ථො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. රොගබ්‍යසනෙ පන රොගොයෙව ආරොග්‍යවිනාසනතො බ්‍යසනං රොගබ්‍යසනං. අනුපරිවත්තන්තීති අනුබන්ධන්ති. ලාභො වාතිආදීසු එකං අත්තභාවං ලාභො අනුපරිවත්තති, එකං අලාභොති එවං නයො තෙතබ්බො. සාකච්ඡායමානොති පඤ්ඤාපුච්ඡනවිස්සජ්ජනවසෙන සාකච්ඡං කරොන්තො. යථාති යෙනාකාරෙන. උම්මග්ගොති පඤ්ඤාමග්ගො. අභිනිහාරොති පඤ්ඤාභිසංඛරණවසෙන චිත්තස්ස අභිනිහාරො. සමුදාහාරොති පඤ්ඤාපුච්ඡනං. සන්තන්ති පච්චතීකසන්තතාය සන්තං කත්වා න කථෙතීති අත්ථො. පණිතන්ති අතප්පකං. අතක්කාවචරන්ති යථා තක්කෙන නයග්ගාහෙන ගහෙතුං සක්කා හොති, එවං න කථෙතීති අත්ථො. නිපුණන්ති සණ්ඨං. පණ්ඩිතවෙදනීයන්ති පණ්ඩිතෙහි ඡානිතබ්බකං. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං.

3. හද්දියසුත්තවණ්ණනා

193. තතියෙ උපසඬකමීති භුත්තපාතරාසො භුත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනං ගහෙත්වා හගවන්තං වන්දිස්සාමීති උපසඬකමි. මා අනුස්සවෙනාතිආදීසු අනුස්සවවචනෙන මම කථං මා ගණ්හවාති ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. සාරම්භොති කරණුත්තරියලක්ඛණො සාරම්භො. අලොභාදයො ලොභාදිපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බො. කුසලධම්මුපසම්පදායාති කුසලධම්මානං සම්පාදනත්ථාය, පටිලාභත්ථායාති චුත්තං හොති. ඉමෙ වෙපි, හද්දිය, මහාසාලාති පුරතො ධීතෙ සාලරුක්ඛෙ දස්සෙන්නො එවමාහ. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ව සුවිඤ්ඤායාමෙව. සත්ථරි පන දෙසනං විනිවට්ටෙන්තෙ හද්දියො සොනාපන්නො ජාතොති.

4. සාමුගියාසුත්තවණ්ණනා

194. චතුත්ථෙ සාමුගියාති සාමුගනිගමවාසිනො. බ්‍යග්ගපජ්ජාති තෙ ආලපන්නො එවමාහ. කොලනගරස්ස හි කොලරුක්ඛෙ භාරෙත්වා කතත්තා කොලනගරන්ති ව බ්‍යග්ගපථෙ මාපිතත්තා බ්‍යග්ගපජ්ජන්ති ව ද්වෙ නාමාති. එතෙසඤ්ච පුබ්බපුරිසා තත්ථ වසිංසුති බ්‍යග්ගපජ්ජවාසිතාය බ්‍යග්ගපජ්ජවාසිනො බ්‍යග්ගපජ්ජාති වුවචන්ති. තෙ ආලපන්නො එවමාහ. පාරිසුද්ධිපධානියඬගානීති පාරිසුද්ධිඅත්ථාය පධානියඬගාති පදනිතබ්බවීරියස්ස අඬගාති, කොට්ඨාසාති අත්ථො. සීලපාරිසුද්ධිපධානියඬගන්ති සීලපරිසොධනවීරියස්සෙනං නාමං. තඤ්චි සීලපාරිසුද්ධිපරිපුරණත්ථාය පධානියඬගන්ති සීලපාරිසුද්ධිපධානියඬගං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගහෙස්සාමීති තස්මිං තස්මිං යානෙ විපස්සනාපඤ්ඤාය අනුග්ගහෙස්සාමි. යො තත්ථ ඡන්දොතිආදීසු යො තස්මිං අනුග්ගණ්හනෙ කත්තුකාමනාඡන්දොති ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. සතිසම්පපඤ්ඤං පනෙත්ථ සතිං උපට්ඨපෙත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්නිත්වා වීරියපග්ගහනත්ථං චුත්තං. රජනීයෙසු ධම්මෙසු චිත්තං විරාජෙතීති රාගපච්චයෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙසු යථා චිත්තං විරජ්ජති, එවං කරොති. විමොචනීයෙසු ධම්මෙසු චිත්තං විමොචෙතීති යෙහි ආරම්මණෙහි චිත්තං විමොචෙතබ්බං, තෙසු යථා විමුච්චති, එවං කරොති. විරාජෙත්වාති එත්ථ මග්ගක්ඛණෙ විරාජෙති නාම, එලක්ඛණෙ විරත්තං නාම හොති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. සම්මාවිමුත්තිං චුසතීති හෙතුනා නයෙන අරහත්තඵලවිමුත්තිං ඤාණඵස්සෙන චුසතීති.

5. වජ්ජසුත්තවණ්ණනා

195. පඤ්චමෙ වජ්ජොති දසබ්බස්ස වුළුපිතා සක්ඛාරාජා. නිගණ්ඨසාවකොති වෙසාලියං සිහසෙනාපති විය නාළන්දායං උපාලිගහපති විය ව නිගණ්ඨස්ස නාටපුත්තස්ස උපට්ඨාකො. කායෙන සංවුතොති කායද්වාරස්ස සංවුතත්තා පිහිතත්තා කායෙන සංවුතො නාම. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. අවිජ්ජාවිරාගාති අවිජ්ජාය බයවිරාගෙන. විජ්ජුප්පාදාති මග්ගවිජ්ජාය උප්පාදෙන. තං යානන්ති තං

කාරණං. අවිජ්ජාසංඝාතං අලංකාරං. තතොතිදානන්ති තංහතු
 තප්පවියා. දුක්ඛවේදනියා ආසවා අස්සවෙය්‍යන්ති දුක්ඛවේදනාය පච්චයභූතා
 කිලෙසා අස්සවෙය්‍යං, තස්ස පුරිසස්ස උප්පජ්ජෙය්‍යන්ති අත්ථො. අභිසම්පරායන්ති
 දුතියෙ අත්තභාවෙ. කායසමාරම්භපච්චයාති කායකම්මපච්චයෙන. ආසවාති
 කිලෙසා. විසාතපරිලාභාති එත්ථ විසාතොති දුක්ඛං. පරිලාභොති කායිකවෙතසිකො
 පරිලාභො. චුස්ස චුස්ස ඛ්‍යන්තිකරොතිති ඤාණවජ්ඣං කම්මං ඤාණවස්සෙන
 චුස්සිත්වා චුස්සිත්වා ඛයං ගමෙති, විපාකවජ්ඣං කම්මං විපාකවස්සෙන චුස්සිත්වා
 චුස්සිත්වා ඛයං ගමෙති. නිජ්ජරාති කිලෙසජීරණකපටිපදා. සෙසවාරෙසුපි එසෙව
 නයො. ඉධ යත්වා අයං භික්ඛු ඛිණ්ණසංචාරා කාතබ්බො, චත්තාරි මහාභූතාති
 නිහරිත්වා චතුසච්චවත්ථානං දස්සෙත්වා යාව අරහත්තඵලං කම්මට්ඨානං
 කට්ඨෙත්ඛං.

ඉදානි පන තස්ස ඛිණ්ණසංචාරා සතතවිහාරෙ දස්සෙතුං එවං සම්මා
 විමුත්තචිත්තස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ සම්මා විමුත්තචිත්තස්සාති හෙතුනා කාරණෙන
 සම්මා විමුත්තස්ස. සතතවිහාරාති නිච්චවිහාරා නිබ්බේදවිහාරා. නෙව සුමනො
 හොතිති ඉට්ඨාරම්මණෙ රාගවසෙන න සොමනස්සජාතො හොති. න දුම්මනොති
 අනිට්ඨාරම්මණෙ පටිසංවසෙන න දොමනස්සජාතො හොති. උපෙක්ඛකො විහරති
 සතො සම්පජාතොති සතිසම්පජඤ්ඤපරිග්ගහිතාය මජ්ඣිමනිකායා උපෙක්ඛාය
 තෙසු ආරම්මණෙසු උපෙක්ඛකො මජ්ඣිමනිකායා හුත්වා විහරති.

කායපරියන්තිකන්ති කායන්තිකං කායපරිච්ඡින්නං, යාව පඤ්චද්වාරකායො
 පවත්තති, තාව පවත්තං පඤ්චද්වාරිකවේදනන්ති අත්ථො. ජීවිතපරියන්තිකන්ති
 ජීවිතන්තිකං ජීවිතපරිච්ඡින්නං, යාව ජීවිතං පවත්තති, තාව පවත්තං
 මනොද්වාරිකවේදනන්ති අත්ථො. තත්ථ පඤ්චද්වාරිකවේදනා පච්ඡා උප්පජ්ජිත්වා
 පයමං නිරුජ්ඣති, මනොද්වාරිකවේදනා පයමං උප්පජ්ජිත්වා පච්ඡා නිරුජ්ඣති. සා
 හි පටිසන්ධික්ඛණෙ චත්ථුරුපස්මිංයෙව පතිට්ඨාති. පඤ්චද්වාරිකා පවත්තෙ
 පඤ්චද්වාරවසෙන පවත්තමානා පයමවයෙ විසතිවස්සකාලෙ
 රජ්ජනදුස්සනමුය්‍යහනවසෙන අධිමත්තා බලවතී හොති, පණ්ණාසවස්සකාලෙ ධීතා
 හොති, සට්ඨිවස්සකාලතො පට්ඨාය පරිභායමානා, අසිතිනචුතිවස්සකාලෙ මන්දා
 හොති. තදා හි සත්තා ‘විරරත්තං එකතො නිසිදිමහා නිපජ්ජිමහා’ති වදන්තෙපි න
 ජානාමාති වදන්ති. අධිමත්තානිපි රූපාදිආරම්මණාති න පස්සාම, සුගන්ධදුග්ගන්ධං
 වා සාදුඅසාදුං වා ඵද්ධමුදුකං වාති න ජානාමාතිපි වදන්ති. ඉති තෙසං
 පඤ්චද්වාරිකවේදනා භග්ගා හොති, මනොද්වාරිකා පවත්තති. සාපි අනුපුබ්බෙන
 පරිභායමානා මරණසමයෙ හදයකොට්ඨංයෙව නිස්සාය පවත්තති. යාව පනෙසා
 පවත්තති, තාව සත්තො ජීවතීති වුවවති. යදා තප්පවත්තති, තදා ‘මනො
 නිරුද්ධො’ති වුවවති.

ස්වායමත්ථො වාපියා දීපෙනබ්බො – යථා හි පුරිසො
 පඤ්චඋදකමග්ගසම්පන්නං වාපිං කරෙය්‍ය. පයමං දෙවෙ වුට්ඨෙ පඤ්චති
 උදකමග්ගෙහි උදකං පවිස්සිත්වා අත්තොවාපියං ආවාටෙ පුරෙය්‍ය. පුනස්පුනං දෙවෙ

වස්සන්තෙ උදකමග්ගෙ පුරෙත්වා ගාවුතඬ්ඨයොජනමත්තං ඔත්ථරිත්වා උදකං තිට්ඨෙය්‍ය තතො තතො විස්සන්දමානං. අථ නිද්ධමනතුම්බෙ විවරිත්වා ඛේත්තෙසු කම්මෙ කයිරමානෙ උදකං නික්ඛමන්තං, සස්සපාකකාලෙ උදකං නික්ඛන්තං උදකං පරිහීනං, “මච්ඡෙ ගණ්භාමා” ති වත්තඛ්ඛනං ආපජ්ජෙය්‍ය. තතො කතිපාහෙන ආවාටෙසුයෙව උදකං සණ්ඨගෙය. යාව පන තං ආවාටෙසු හොති, තාව මහාවාපියං උදකං අත්ථිති සඬ්ඛං ගච්ඡති. යදා පන තත්ථ ඡීජ්ජති, තදා “වාපියං උදකං නත්ථි” ති වුච්චති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතඛ්ඛං.

පයමං දෙවෙ වස්සන්තෙ පඤ්චහි මග්ගෙහි උදකෙ පවිසන්තෙ ආවාටානං පුරණකාලො විය හි පයමමෙව පටිසන්ධික්ඛණෙ මනොද්චාරිකවෙදනාය වත්ථුරුපෙ පතිට්ඨිතකාලො, පුනස්පුනං දෙවෙ වස්සන්තෙ පඤ්චමග්ගානං පුරණකාලො විය පවත්තෙ පඤ්චද්චාරිකවෙදනාය පවත්ති, ගාවුතඬ්ඨයොජනමත්තං අජ්ඣොත්ථරණං විය පයමවයෙ විසතිවස්සකාලෙ රජ්ජනාදිවසෙන තස්ස අධිමත්තඛලවහාවො, යාව වාපිතො උදකං න නිග්ගච්ඡති, තාව පුරාය වාපියා ධීතකාලො විය පඤ්ඤාසවස්සකාලෙ තස්ස ධීතකාලො, නිද්ධමනතුම්බෙසු විවටෙසු කම්මෙ කයිරමානෙ උදකස්ස නික්ඛමනකාලො විය සට්ඨිවස්සකාලතො පට්ඨාය තස්ස පරිහානි, උදකෙ භට්ඨෙ උදකමග්ගෙසු පරිත්තඋදකස්ස ධීතකාලො විය අසිතිනවුතිකාලෙ පඤ්චද්චාරිකවෙදනාය මන්දකාලො, ආවාටෙසුයෙව උදකස්ස පතිට්ඨිතකාලො විය හදයවත්ථුකොටිං නිස්සාය මනොද්චාරෙ වෙදනාය පවත්තිකාලො, ආවාටෙසු පරිත්තෙපි උදකෙ සති “වාපියං උදකං අත්ථි” ති වත්තඛ්ඛකාලො විය යාව සා පවත්තති, තාව “සත්තො ඡීවති” ති වුච්චති. යථා පන ආවාටෙසු උදකෙ ඡීන්තෙ “නත්ථි වාපියං උදකං” ති වුච්චති, එවං මනොද්චාරිකවෙදනාය අප්පවත්තමානාය සත්තො මතොති වුච්චති. ඉමං වෙදනං සන්ධාය වුත්තං – “ඡීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදියමානො” ති.

කායස්ස හෙදාති කායස්ස හෙදෙන. උද්ධං ඡීවිතපරියාදානාති ඡීවිතක්ඛයතො උද්ධං. ඉධෙවාති පටිසන්ධිවසෙන පරතො අගන්ත්වා ඉධෙව. සීති හවිස්සන්තිති පවත්තිවිජ්ජන්දනදරථරහිතාති සීතාති අප්පවත්තනධම්මාති හවිස්සන්ති.

ඥාණං පටිච්චාති රුක්ඛං පටිච්ච. කුද්දාලපිටකං ආදායාති කුද්දාලඤ්ච ඛණිත්තිඤ්ච පච්ඡිඤ්ච ගහෙත්වාති අත්ථො. දෙසනා පන කුද්දාලවසෙනෙව කතා. මූලෙ ඡීන්දෙය්‍යාති මූලමහි කුද්දාලෙන ඡීන්දෙය්‍ය. පලිඛණෙය්‍යාති ඛණිත්තියා සමන්තා ඛණෙය්‍ය.

එවමෙව බොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – රුක්ඛො විය හි අත්තභාවො දට්ඨඛ්ඛො, රුක්ඛං පටිච්ච ඡායා විය කුසලාකුසලං කම්මං, ඡායං අප්පවත්තං කාතුකාමො පුරිසො විය යොගාවචරො, කුද්දාලො විය පඤ්ඤා, පිටකං විය සමාධි, ඛණිත්ති විය විපස්සනා, ඛණිත්තියා මූලානං පලිඛණනකාලො විය අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාය ඡෙදනකාලො, ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කරණකාලො විය ඛන්ධවසෙන දිට්ඨකාලො, ථාලනකාලො විය ආයතනවසෙන දිට්ඨකාලො,

සකලීකරණකාලො විය ධාතුවසෙන දිට්ඨිකාලො, වාතාතපෙන විසොසනකාලො විය කායිකවෙතසිකස්ස වීරියස්ස කරණකාලො, අග්ගිනා ධහනකාලො විය ඤාණෙන කිලෙසානං ධහනකාලො, මසිකරණකාලො විය වත්තමානක-පඤ්චක්ඛන්ධකාලො, මහාවාතෙ ඔච්ඡනනකාලො විය නදීසොතෙ පවාහනකාලො විය ව ඡින්නමූලකානං පඤ්චන්තං ඛන්ධානං අප්පට්ඨසන්ධිකතිරොධො, ඔච්ඡනනප්පවාහනෙහි අපඤ්ඤත්තිකභාවූපගමො විය පුනඛිභවෙ විපාකක්ඛන්ධානං අනුප්පාදෙන අපණ්ණත්තිකභාවො වෙදිතඛිඛො.

හගවන්තං එතදවොචාති සත්ථරි දෙසනං විනිවට්ටෙන්තෙ සොතාපත්තිඵලං පත්වා එතං “සෙය්‍යථාපි, හන්තෙ” තිආදිවචනං අවොච. තත්ථ උදයත්ථිකොති වඩ්ඪිඅත්ථිකො. අස්සපණියං පොසෙය්‍යාති පඤ්ච අස්සපොතසතාති කිණිත්වා පච්ඡා වික්කිණිස්සාමිති පොසෙය්‍ය. සහස්සග්ගසනකස්ස අස්සස්ස පඤ්චසතමත්තං උපකරණං ගන්ධමාලාදිවසෙන පොසාවනිකංයෙව අගමාසි. අථස්ස තෙ අස්සා එකදිවසෙනෙව රොගං ඵ්ඨිත්වා සබ්බෙ ජීවිතක්ඛයං පාපුණෙය්‍යුත්ති ඉමිනා අධිප්පායෙන ඵවමාහ. උදයඤ්චෙව නාධිගච්ඡෙය්‍යාති වඩ්ඪිඤ්ච ගෙහතො නිහරිත්වා දින්නමූලඤ්ච කිඤ්චි න ලභෙය්‍ය. පයිරුපාසිත්ති චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨති. ස්වාහං උදයඤ්චෙව නාධිගච්ඡිත්ති සො අහං නෙව උදයං න ගෙහතො දින්නධනං අධිගච්ඡිං, පණියඅස්සපග්ගනකො නාම ජාතොස්මිති දස්සෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

6. සාල්හසුත්තවණ්ණනා

196. ඡට්ඨෙ ද්වයෙනාති ද්විහි කොට්ඨාසෙහි. ඔසස්ස නිත්ථරණන්ති චතුරොසනිත්ථරණං. තපොජ්ගුවිජාහෙතුති දුක්කරකාරිකසඛිබාතෙන තපෙන පාපජ්ගුවිජනහෙතු. අඤ්ඤතරං සාමඤ්ඤචගන්ති එකං සමණධම්මකොට්ඨාසං. අපරිසුද්ධකායසමාචාරාතිආදීසු පුරිමෙහි තිහි පදෙහි කායිකවාචසිකවෙතසිකසීලානං අපරිසුද්ධතං දස්සෙත්වා පච්ඡිමෙන පදෙන අපරිසුද්ධාජීවතං දස්සෙති. ඤාණදස්සනායාති මග්ගඤාණසඛිබාතාය දස්සනාය. අනුත්තරාය සම්බොධායාති අරහත්තාය, අරහත්තඤාණඵස්සෙන ඵ්ඨිතුං අභබ්බාති චුත්තං භොති. සාලලට්ඨීන්ති සාලරුක්ඛං. නවන්ති තරුණං. අකුක්කුච්චකජාතන්ති “හවෙය්‍ය නු බො, න හවෙය්‍යා” ති අපනෙතඛිබකුක්කුච්චං. ලෙඛණියා ලිඛෙය්‍යාති අවලෙඛනමත්තකෙන අවලිඛෙය්‍ය. ධොවෙය්‍යාති සංසෙය්‍ය. අන්තො අවිසුද්ධාති අඛිහන්තරෙ අසුද්ධා අපනීතසාරා.

ඵවමෙව බොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං – සාලලට්ඨී විය හි අත්තභාවො දට්ඨබ්බො, නදීසොතං විය සංසාරසොතං, පාරං ගන්තුකාමපුරිසො විය ද්වාසට්ඨී දිට්ඨියො ගහෙත්වා ධීතපුරිසො, සාලලට්ඨීයා බහිද්ධා සුපරිකම්මකතකාලො විය බහිද්ධා තපවරණං ගාල්හං කත්වා ගහිතකාලො, අන්තො අසුද්ධකාලො විය අඛිහන්තරෙ සීලානං අපරිසුද්ධකාලො, සාලලට්ඨීයා සංසිදිත්වා අධොගමනං විය දිට්ඨිගතිකස්ස සංසාරසොතෙ සංසිදනං වෙදිතඛිඛං.

ඵයාරිත්තං ඛන්ධෙය්‍යාති ඵයඤ්ච අරිත්තඤ්ච යොජෙය්‍යා. එවමෙවාති එත්ථාපි ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං - සාලලට්ඨි විය අත්තභාවො, නදීසොතං විය සංසාරසොතං, පාරං ගන්තුකාමපුරිසො විය යොගාවචරො, ඛනිද්ධා සුපරිකම්මකතකාලො විය ඡසු ද්වාරෙසු සංවරස්ස පච්චුපට්ඨිතකාලො, අන්තො සුවිසොධිතභාවො විය අඛන්තරෙ පරිසුද්ධසීලභාවො, ඵයාරිත්තඛන්ධනං විය කායිකචෙතසිකචිරියකරණං, සොත්ථිතා පාරිමතීරගමනං විය අනුපුබ්බෙන සීලං පුරෙත්වා සමාධිං පුරෙත්වා පඤ්ඤං පුරෙත්වා නිබ්බානගමනං දට්ඨබ්බං.

කණ්ඩවිත්‍රකානීති

සරලට්ඨිසරරජ්ජසරපාසාදසරසාණිසරපොක්ඛරණිසරපදුමානීති අනෙකානි කණ්ඩෙහි කත්තබ්බවිත්‍රානි. අථ ඛො සො තීහි යානෙහීති සො එවං ඛහුති කණ්ඩවිත්‍රකානි ජානන්තොපි න රාජාරහො හොති, තීහියෙව පන යානෙහි හොතීති අත්ථො. සම්මාසමාධි හොතීති මග්ගසමාධිනා ව ඵලසමාධිනා ව සමාහිතො හොතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. සම්මාදිට්ඨිති මග්ගසම්මාදිට්ඨියා සමන්තාගතො. ඉදං දුක්ඛන්තිආදීහි චතුහි සච්චෙහි චත්තාරො මග්ගා තිණි ව ඵලානි කට්ඨානි. අයං පන මග්ගෙනෙව අවිරාධිතං විජ්ඣති නාමාති වෙදිතබ්බො. සම්මාවිමුත්තීති අරහත්තඵලවිමුත්තියා සමන්තාගතො. අවිජ්ජාක්ඛන්ධං පදාලෙතීති අරහත්තමග්ගෙන පදාලෙති නාමාති වුවචති. ඉමිනා හි හෙට්ඨා අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාක්ඛන්ධො පදාලිතො, ඉධ පන පදාලිතං උපාදාය පදාලෙතීති චත්තුං වට්ටතීති.

7. මල්ලිකාදෙවීසුත්තවණ්ණනා

197. සත්තමෙ මල්ලිකා දෙවීති පසෙනදිරඤ්ඤො දෙවී. යෙන මීධෙකච්චො මාතුගාමොති යෙන ඉධෙකච්චා ඉත්ථී. දුබ්බණ්ණාති බිභව්ඡවණ්ණා. දුරුපාති දුස්සණ්ඨිතා. සුපාපිකාති සුට්ඨු පාපිකා සුට්ඨු ලාමිකා. දස්සනායාති පස්සිතුං. දලිද්දාති ධනදලිද්දා. අප්පස්සකාති සකෙන ධනෙන රහිතා. අප්පහොගාති උපහොගපරිහොගභණ්ඩකරහිතා. අප්පෙසක්ඛාති අප්පපරිවාරා. අඩ්ඨාති ඉස්සරා. මහද්ධනාති චළඤ්ජනකධනෙන මහද්ධනා. මහාහොගාති උපහොගපරිහොගභණ්ඩහොගෙන මහාහොගා. මහෙසක්ඛාති මහාපරිවාරා. අහිරුපාති උත්තමරුපා. දස්සනීයාති දස්සනසුත්තා. පාසාදිකාති දස්සනෙන පාසාදිකා. වණ්ණපොක්ඛරතායාති වණ්ණෙන වෙච සරීරසණ්ඨානෙන ව.

අභිසජ්ජතීති ලග්ගති. ඛ්‍යාපජ්ජතීති පකතිං පජහති. පතිත්ථියතීති කොධවසෙන ථිනභාවං ථද්ධභාවං ආපජ්ජති. න දාතා හොතීති න දායිකා හොති. සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යන්ති එත්ථ සෙය්‍යාති මඤ්චපල්ලඬිකාදිසයනං. ආවසථොති ආවසථාගාරං. පදීපෙය්‍යං වුවචති වට්ටිතෙලාදිපදිපුපකරණං. ඉස්සාමනිකාති ඉස්සාය සම්පයුත්තචිත්තා. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. කොධනා අහොසිත්ති කොධමනා අහොසිං. අනිස්සාමනිකා අහොසිත්ති ඉස්සාවිරහිතචිත්තා අහොසිං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

8. අත්තන්තපසුත්තවණ්ණනා

198. අට්ඨමෙ අත්තන්තපාදීසු අත්තානං තපති දුක්ඛාපෙතීති අත්තන්තපො.
අත්තනො පරිතාපනානුයොගං අත්තපරිතාපනානුයොගං. පරං තපතීති පරන්තපො.
පරෙසං පරිතාපනානුයොගං පරපරිතාපනානුයොගං. දිට්ඨෙව ධම්මෙති ඉමස්මිංයෙව
අත්තභාවෙ. නිව්ඡානොති ඡාතං වුච්චති තණ්හා, සා අස්ස නත්ථිති නිව්ඡානො.
සබ්බකිලෙසානං නිබ්බුතත්තා නිබ්බුතො. අන්තො තාපනකිලෙසානං අභාවා
සීතලො ඡාතොති සීතිභූතො. ඤානමග්ගඵලනිබ්බානසුඛාති පටිසංවෙදෙතීති
සුඛප්පටිසංවෙදී. බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනාති සෙට්ඨභූතෙන අත්තනා.

අවෙලකොතිආදීනි වුත්තත්ථානෙව. ඔරබ්භිකාදීසු උරබ්භා වුච්චන්ති ඵළකා,
උරබ්භෙ හනතීති ඔරබ්භිකො. සුකරිකාදීසුපි ඵසෙව නයො. ලුද්දොති දාරුණො
කක්ඛලො. මච්ඡසාතකොති මච්ඡබන්ධො කෙවට්ටො. බන්ධනාගාරිකොති
බන්ධනාගාරගොපකො. කුරුකම්මන්තාති දාරුණකම්මන්තා.

මුද්ධාවසිත්තොති බත්තියාහිසෙකෙන මුද්ධනි අහිසිත්තො. පුරත්ථිමෙන
නගරස්සාති නගරතො පුරත්ථිමාය දිසාය. සන්ථාගාරන්ති යඤ්ඤසාලං. බරාජිනං
නිවාසෙත්වාති සබුරං අජිනවම්මං නිවාසෙත්වා. සප්පිතෙලෙනාති සප්පිනා වෙව
තෙලෙන ව. යපෙත්වා හි සප්පිං අවසෙසො යො කොච් ස්තෙනො තෙලන්ති
වුච්චති. කණ්ඩුවමානොති නඛානං ඡින්නත්තා කණ්ඩුවිතබ්බකාලෙ තෙන
කණ්ඩුවමානො. අනන්තරහිතායාති අසන්ථතාය. සරුපවච්ඡායාති සදිසවච්ඡාය.
සවෙ ගාථි සෙතා හොති, වච්ඡොපි සෙතකොව. සවෙ කපිලා වා රත්තා වා,
වච්ඡකොපි තාදිසොවාති ඵවං සරුපවච්ඡාය. සො ඵවමාහාති සො රාජා ඵවං වදෙති.
වච්ඡතරාති තරුණවච්ඡකභාවං අතික්කන්තා බලවවච්ඡා. වච්ඡතරීසුපි ඵසෙව
නයො. බරිහිසත්ථායාති පරික්ඛෙපකරණත්ථාය වෙව යඤ්ඤභූමියං අත්ථරණත්ථාය
ව.

චතුත්ථපුග්ගලං බුද්ධුප්පාදතො පට්ඨාය දස්සෙතුං ඉධ, හික්ඛවෙ,
තථාගතොතිආදිමාහ. තත්ථ තථාගතොතිආදීනි වුත්තත්ථානෙව. තං ධම්මන්ති තං
වුත්තප්පකාරසම්පදං ධම්මං. සුණාති, ගහපති, වාති කස්මා පයමං ගහපතිං නිද්දිසති?
නිහතමානත්තා උස්සන්තත්තා ව. යෙහුයෙයන හි බත්තියකුලතො පබ්බජිතා ඡාතිං
නිස්සාය මානං කරොන්ති. බ්‍රාහ්මණකුලා පබ්බජිතා මන්තෙ නිස්සාය මානං
කරොන්ති, භීනජව්වකුලා පබ්බජිතා අත්තනො විජාතිතාය පතිට්ඨාතුං න
සක්කොන්ති. ගහපතිදාරකා පන කච්ඡෙහි සෙදං මුඤ්චන්තෙහි පිට්ඨියා ලොණං
පුප්ඵමානාය භූමිං කසිත්වා තාදිසස්ස මානස්ස අභාවතො නිහතමානදප්පා හොන්ති.
තෙ පබ්බජිත්වා මානං වා දප්පං වා අකත්වා යථාබලං බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා
විපස්සනාය කම්මං කරොන්තා සක්කොන්ති අරහත්තෙ පතිට්ඨාතුං. ඉතරෙහි ව
කුලෙහි නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතා න බහුකා, ගහපතිකාව බහුකා. ඉති නිහතමානත්තා
උස්සන්තත්තා ව පයමං ගහපතිං නිද්දිසති.

අඤ්ඤතරස්මිං වාති ඉතරෙසං වා කුලානං අඤ්ඤතරස්මිං. පච්චාජානොති පතිජානො. තථාගතෙ සද්ධං පටිලහතිති පරිසුද්ධං ධම්මං සුත්වා ධම්මසාම්මිති තථාගතෙ “සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවා”ති සද්ධං පටිලහති. ඉති පටිසඤ්චික්ඛතිති එවං පච්චවෙක්ඛති. සම්බ්බාදො සරාවාසොති සවෙපි සට්ඨිහත්ථෙ සරෙ යොජනසතන්තරෙපි වා ද්වෙ ජායම්පතිකා වසන්ති, තථාපි නෙසං සකිඤ්චනසපලිබ්බාධට්ඨෙත සරාවාසො සම්බ්බාදොව. රජාපථොති රාගරජාදීනං උට්ඨානට්ඨානන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. ආගමනපථොතිපි වට්ටති. අලග්ගනට්ඨෙත අබ්භොකාසො වියාති අබ්භොකාසො. පබ්බජ්ජො හි කුටාගාරරතනපාසාදදෙවවිමානාදීසු පිහිතද්වාරවාතපානෙසු පටිච්ඡන්තෙසු වසන්තොපි නෙව ලග්ගති න සජ්ජති න බජ්ඣති. තෙන වුත්තං – “අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා”ති. අපිව සම්බ්බාදො සරාවාසො කුසලකිරියාය යථාසුඛං ඔකාසාභාවතො, රජාපථො අසංවුතසඬකාරට්ඨානං විය රජානං, කිලෙසරජානං සන්තිපාතට්ඨානතො. අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා කුසලකිරියාය යථාසුඛං ඔකාසසබ්භාවතො.

නයිදං සුකරං...පෙ.... පබ්බජෙය්‍යන්ති එත්ථ අයං සඬබ්බෙපකථා – යදෙනං සික්ඛත්තයබ්බුමවරියං එකමපි දිවසං අබ්බංඝං කත්වා වරිමකචිත්තං. පාපෙතබ්බතාය එකන්තපරිපුණ්ණං, එකදිවසමපි ව කිලෙසමලෙන අමලිතං කත්වා වරිමකචිත්තං. පාපෙතබ්බතාය එකන්තපරිසුද්ධං, සඬබලිබ්බං ලිබ්බසඬබසදිසං ධොතසඬබසජ්ජපිභාගං වරිතබ්බං. ඉදං න සුකරං අගාරං අජ්ඣාචසනා අගාරමජ්ඣෙක වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං...පෙ.... වරිතුං. යංනුනාහං කෙසෙ ව මස්සඤ්ච ඔහාරෙත්වා කසායරසපිතතාය කාසායාති බ්බුමවරියං වරන්තානං අනුවඡවිකානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා පරිදහිත්වා අගාරස්මා නික්ඛමිත්වා අනගාරියං. පබ්බජෙය්‍යන්ති. එත්ථ ව යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවණ්ණජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියාති ඤාතබ්බා, තං අනගාරියං. පබ්බජෙය්‍යන්ති පටිපජ්ජෙය්‍යං.

අජ්ජං වාති සහස්සතො හෙට්ඨා භොගක්ඛන්ධො අජ්ජො නාම භොති, සහස්සතො පට්ඨාය මහා. ආබන්ධනට්ඨෙත ඤාතියෙව ඤාතිපරිවට්ටො. සො විසතියා හෙට්ඨා අජ්ජො නාම භොති, විසතියා පට්ඨාය මහා. භික්ඛූනං සික්ඛාසාථීවසමාපන්නොති යා භික්ඛූනං අධිසීලසඬබ්බාතා සික්ඛා, තඤ්ච, යත්ථ චෙතෙ සහ ජීවන්ති, එකජීවිකා සභාගවුත්තිනො භොන්ති, තං භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදසඬබ්බාතං සාථීවඤ්ච තත්ථ සික්ඛනභාවෙන සමාපන්නොති භික්ඛූනං සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො. සමාපන්නොති සික්ඛං පරිපුරෙන්නො සාථීවඤ්ච අවිතික්කමන්නො හුත්වා තදුභයං උපගතොති අත්ථො.

පාණාතිපාතං පහායාතිආදීනි වුත්තත්ථානෙව. ඉමෙසං භෙදායාති යෙසං ඉතොති වුත්තානං සන්තිකෙ සුතං, තෙසං භෙදාය. භින්නානං වා සන්ධාතාති ද්වින්නං මිත්තානං වා සමානුපජ්ඣායකාදීනං වා කෙනවිදෙව කාරණෙන භින්නානං එකමෙකං උපසඬකමිත්වා “තුම්භාකං ඊදිසෙ කුලෙ ජාතානං එවං

බහුස්සුතානං ඉදං න යුත්ත''න්තිආදීනි වත්වා සන්ධානං කත්තා. අනුප්පදාතානි සන්ධානානුප්පදාතා, ද්වෙ ජනෙ සමග්ගෙ දිස්වා ''තුම්භාකං ඵවරුපෙ කුලෙ ජාතානං ඵවරුපෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතානං අනුව්ඡවිකමෙත''න්තිආදීනි වත්වා දළ්භිකම්මං කත්තාති අත්ථො. සමග්ගො ආරාමො අස්සාති සමග්ගාරාමො. යත්ථ සමග්ගා නත්ථි, තත්ථ වසිතුම්පි න ඉව්ඡතීති අත්ථො. සමග්ගාරාමොතිපි පාළි, අයමෙව අත්ථො. සමග්ගරතොති සමග්ගෙසු රතො, තෙ පභාය අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං න ඉව්ඡතීති අත්ථො. සමග්ගෙ දිස්වාපි සුත්වාපි නන්දතීති සමග්ගනන්දී. සමග්ගකරණං වාවං භාසිතාති යා වාවා සත්තෙ සමග්ගෙයෙව කරොති, තං සාමග්ගිගුණපරිදීපිකමෙව වාවං භාසති, න ඉතරන්ති.

නෙලාති ඵලං වුව්චති දොසො, නාස්සා ඵලන්ති නෙලා, නිද්දොසාති අත්ථො ''නෙලඬිගො සෙනපව්ඡාදො''ති (උදා. 65) ඵත්ථ වුත්තනෙලං විය. කණ්ණසුඛාති ඛාඤ්ජනමධුරතාය කණ්ණානං සුඛා, සුවිච්ඡිකිත්තං විය කණ්ණසුලං න ජනෙති. අත්ථමධුරතාය සකලසරීරෙ කොපං අපනෙත්වා පෙමං ජනෙතීති පෙමනීයා. හදයං ගව්ඡති අප්පට්ඨඤ්ඤාමානා සුබ්බෙත චිත්තං පටිසතීති හදයඬිගමා. ගුණපරිපුණ්ණතාය පුරෙ භවාති පොරී. පුරෙ සංවඩ්ඪනාරී විය සුකුමාරාතිපි පොරී. පුරස්ස ඵසාතිපි පොරී, නගරවාසිතං කථාති අත්ථො. නගරවාසිනො හි යුත්තකථා භොන්ති, පිතිමත්තං පිතාති, භාතිමත්තං භාතාති වදන්ති. ඵවරුපී කථා බහුනො ජනස්ස කන්තා භොතීති බහුජනකන්තා. කන්තභාවෙනෙව බහුජනස්ස මනාපා චිත්තවුඩ්ඪිකරාති බහුජනමනාපා.

කාලෙ වදන්ති කාලවාදී, වත්තබ්බයුත්තකාලං සල්ලක්ඛෙත්වා වදන්ති අත්ථො. භූතං තච්ඡං සභාවමෙව වදන්ති භූතවාදී. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකඅත්ථසන්නිස්සිතමෙව කත්වා වදන්ති අත්ථවාදී. නවලොකුත්තරධම්මසන්නිස්සිතං කත්වා වදන්ති ධම්මවාදී. සංවරචිනයපභානචිනයසන්නිස්සිතං කත්වා වදන්ති චිනයවාදී. නිධානං වුව්චති ධ්වපනොකාසො, නිධානමස්සා අත්ථිති නිධානවතී. හදයෙ නිධෙතබ්බයුත්තකං වාවං භාසිතාති අත්ථො. කාලෙනාති ඵවරුපිං භාසමානොපි ව ''අභං නිධානවතිං වාවං භාසිස්සාමී''ති න අකාලෙන භාසති, යුත්තකාලං පන අවෙක්ඛිත්වාච භාසතීති අත්ථො. සාපදෙසන්ති සඋපමං, සකාරණන්ති අත්ථො. පරියන්තවතින්ති පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා, යථාස්සා පරිච්ඡෙදො පඤ්ඤායති, ඵවං භාසතීති අත්ථො. අත්ථසංභිතන්ති අනෙකෙහිපි නයෙහි විභජන්තෙන පරියාදාතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය අත්ථසම්පන්නං භාසති. යං වා සො අත්ථවාදී අත්ථං වදති, තෙන අත්ථෙත සංභිතත්තා අත්ථසංභිතං වාවං භාසති, න අඤ්ඤං නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤං භාසතීති වුත්තං භොති.

බීජගාමභූතගාමසමාරම්භාති මූලබීජං බන්ධබීජං ඵළබීජං අග්ගබීජං බීජබීජන්ති පඤ්චවිධස්ස බීජගාමස්ස වෙව යස්ස කස්සපි නීලතිණුරුක්ඛාදිකස්ස භූතගාමස්ස ව සමාරම්භා, ඡෙදනභෙදනපවනාදිභාවෙන විකොපනා පටිවිරතොති අත්ථො.

එකඟත්තියකොති පාතරාසහත්තං සායමාසහත්තන්ති ද්වෙ භත්තාති. තෙසු පාතරාසහත්තං අන්තොමජ්ඣන්තිකෙන පරිච්ඡින්නං, ඉතරං මජ්ඣන්තිකතො උද්ධං අන්තොඅරුණෙන. තස්මා අන්තොමජ්ඣන්තිකෙ දසක්ඛන්තුං භුඤ්ජමානොපි එකඟත්තියකොව භොති. තං සන්ධාය චුත්තං “එකඟත්තියකො”ති. රත්තියා භොජනං රත්ති, තතො උපරතොති රත්තුපරතො. අතික්කන්තෙ මජ්ඣන්තිකෙ යාව සුරියත්ථභිගමනා භොජනං විකාලභොජනං නාම, තතො විරතත්තා විරතො විකාලභොජනා.

ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං. රජතන්ති කභාපණො ලොභමාසකො ජතුමාසකො දාරුමාසකොති යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති. තස්ස උභයස්සාපි පටිග්ගහණා පටිවිරතො, නෙව තං උග්ගණ්හාති, න උග්ගණ්හාපෙති, න උපනික්ඛිත්තං සාදියතීති අත්ථො.

ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණාති සාලිව්භියවගොධුමකභිගුචරකකුදුසකසඬාතස්ස සත්තවිධස්සපි ආමකධඤ්ඤස්ස පටිග්ගහණා. න කෙවලඤ්ච එතෙසං පටිග්ගහණමෙව, ආමසනම්පි හික්ඛුනං න වට්ටතියෙව. ආමකමංසපටිග්ගහණාති එත්ථ අඤ්ඤත්‍ර ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතා ආමකමංසමච්ඡානං පටිග්ගහණමෙව හික්ඛුනං න වට්ටති, නො ආමසනන්ති.

ඉත්ථිකුමාරිකපටිග්ගහණාති එත්ථ ඉත්ථිති පුරිසන්තරගතා, ඉතරා කුමාරිකා නාම, තාසං පටිග්ගහණම්පි ආමසනම්පි අකප්පියමෙව. දාසිදාසපටිග්ගහණාති එත්ථ දාසිදාසවසෙනෙව තෙසං පටිග්ගහණං න වට්ටති, “කප්පියකාරකං දම්මි, ආරාමිකං දම්මි”ති එවං චුත්තෙ පන වට්ටති. අපෙළකාදීසුපි ඛේතවත්ථුපරියොසානෙසු කප්පියාකප්පියනො යනාදියවසෙන උපපරික්ඛිතබ්බො. තත්ථ ඛේතනං නාම යස්මිං පුබ්බණ්ණං රුහති. වත්ථු නාම යස්මිං අපරණ්ණං රුහති. යත්ථ වා උභයම්පි රුහති, තං ඛේතනං. තදත්ථාය අකතභූමිභාගො වත්ථු. ඛේතවත්ථුසිසෙන වෙන්ථ වාපි-තළාකාදීනිපි සභිගහිතානෙව.

දුතෙය්‍යං චුච්චති දුතකම්මං ගිහීනං පණ්ණං වා සාසනං වා ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගමනං. පහිණගමනං චුච්චති සරා සරං පෙසිතස්ස බුද්දකගමනං. අනුයොගො නාම තදුභයකරණං. තස්මා දුතෙය්‍යපහිණගමනානං අනුයොගොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. කයචික්කයාති කයා ච චික්කයා ච. තුලාකුටාදීසු කුටන්ති වඤ්චනං. තත්ථ තුලාකුටං තාව රූපකුටං, අභිගකුටං, ගහණකුටං, පටිච්ඡන්තකුටන්ති වතුබ්බිධං භොති. තත්ථ රූපකුටං නාම ද්වෙ තුලා සමරූපා කත්වා ගණ්හන්තො මහතියා ගණ්හාති, දදන්තො බුද්දිකාය දෙති. අභිගකුටං නාම ගණ්හන්තො පච්ඡාභාගෙ හත්ථෙන තුලං අක්කමති, දදන්තො පුබ්බභාගෙ. ගහණකුටං නාම ගණ්හන්තො මුලෙ රජ්ජුං ගණ්හාති, දදන්තො අග්ගෙ. පටිච්ඡන්තකුටං නාම තුලං සුසිරං කත්වා අන්තො අයචුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො තං පච්ඡාභාගෙ කරොති, දදන්තො අග්ගභාගෙ.

කංසො වුවුවත් සුවණ්ණපාති, තාය වඤ්චනං කංසකුටං. කථං? එකං
 සුවණ්ණපාතිං කත්වා අඤ්ඤා ද්වෙ තිස්සො ලොභපාතියො සුවණ්ණවණ්ණා
 කරොති. තතො ජනපදං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව අඛිඤ්ඤා පටිසිත්වා
 “සුවණ්ණභාජනාති කිණ්ණං” ති වත්වා අග්ගෙ පුට්ඨිනෙ සමග්ගතරං දාතුකාමා
 හොන්ති. තතො තෙහි “කථං ඉමෙසං සුවණ්ණභාවො ජානිතබ්බො” ති වුත්තෙ
 “විමංසිත්වා ගණ්හං” ති සුවණ්ණපාතිං පාසාණෙ සංසිත්වා සබ්බපාතියො දත්වා
 ගච්ඡති.

මානකුටං නාම හදයහෙද-සිබාහෙද-රජ්ජුහෙදවසෙන තිවිධං හොති. තත්ථ
 හදයහෙදො සප්පිතෙලාදිමිත්තකාලෙ ලබ්භති. තාති හි ගණ්හන්තො
 හෙට්ඨාජ්ඣදෙන මානෙන “සණ්කං ආසිඤ්ඤා” ති වත්වා අත්තතො භාජනෙ බහුං
 පග්ගරාපෙත්වා ගණ්හාති, දදන්තො ඡ්ඨදං පිට්ඨාසි සිසං පුරෙත්වා දෙති. සිබාහෙදො
 තිලකණ්ඩුලාදිමිත්තකාලෙ ලබ්භති. තාති හි ගණ්හන්තො සණ්කං සිබං
 උස්සාපෙත්වා ගණ්හාති, දදන්තො වෙගෙන පුරෙත්වා සිබං ඡිත්තදන්තො දෙති.
 රජ්ජුහෙදො ඛේතවත්ථුමිත්තකාලෙ ලබ්භති. ලඤ්ජං අලභන්තා හි ඛේතං
 අමහන්තම්පි මහන්තං කත්වා මිත්තන්ති.

උක්කොටනාදීසු උක්කොටනන්ති සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කාතුං ලඤ්ජග්ගණං.
 වඤ්චනන්ති තෙහි තෙහි උපායෙහි පරෙසං වඤ්චනං. තත්ත්වමෙකං වත්ථු – එකො
 කිර ලද්දකො මිගඤ්ච මිගපොතකඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡති. තමෙකො ධුත්තො
 “කිං හො මිගො අග්ගති, කිං මිගපොතකො” ති ආහ. “මිගො ද්වෙ කභාපණෙ,
 මිගපොතකො එක” ති වුත්තෙ එකං කභාපණං දත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා
 ථොකං ගන්ත්වා නිවත්තො “න මෙ හො මිගපොතකෙනත්ථො, මිගං මෙ දෙහී” ති
 ආහ. තෙන හි ද්වෙ කභාපණෙ දෙහීති. සො ආහ – “නනු තෙ හො මයා පඨමං
 එකො කභාපණො දින්නො” ති? ආම දින්නොති. ඉමම්පි මිගපොතකං ගණ්හ, එවං
 සො ව කභාපණො අයඤ්ච කභාපණග්ගනකො මිගපොතකො” ති ද්වෙ කභාපණා
 හවිස්සන්ති. සො “කාරණං වදන්ති” ති සල්ලක්ඛෙත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා මිගං
 අදාසීති. නිකන්ති යොගවසෙන වා මායාවසෙන වා අපාමඛිගං පාමඛිගන්ති, අමණිං
 මණින්ති, අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති කත්වා පතිරුපකෙන වඤ්චනං. සාවියොගොති
 කුට්ඨයොගො. එතෙසංයෙව උක්කොටනාදීනමෙතං නාමං. තස්මා
 උක්කොටනසාවියොගො වඤ්චනසාවියොගො නිකතිසාවියොගොති එවමෙත්ථ
 අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙච් අඤ්ඤං දස්සෙත්වා අඤ්ඤස්ස පරිවත්තනං
 සාවියොගොති වදන්ති, තං පන වඤ්චනෙනෙව සඛිගහිතං.

ෂේදනාදීසු ෂේදනන්ති හත්ථවිෂේදනාදි. වධොති මාරණං. බන්ධොති
 රජ්ජුබන්ධනාදීහි බන්ධනං. විපරාමොසොති හිමවිපරාමොසො,
 ගුම්බවිපරාමොසොති දුට්ඨො. යං හිමපාතසමයෙ හිමෙන පටිච්ඡන්තා හුත්වා
 මග්ගප්පටිපන්නං ජනං මුසන්ති, අයං හිමවිපරාමොසො. යං ගුම්බාදීහි පටිච්ඡන්තා
 මුසන්ති, අයං ගුම්බවිපරාමොසො. ආලොපො වුවුවත් ගාමනිගමාදීනං
 විලොපකරණං. සහසාකාරොති සාහසිකකිරියා, ගෙහං පටිසිත්වා මනුස්සානං උරෙ

සත්ථං යපෙත්වා ඉච්ඡිතභණ්ඩග්ගභණං. එවමෙනස්මා ඡෙදන...පෙ.... සහසාකාරා පටිවිරතො හොති.

සො සන්තුට්ඨො හොතිති ස්වායං භික්ඛු හෙට්ඨා චුත්තෙන චතුසු පච්චයෙසු ද්වාදසවිධෙන ඉතරිතරපච්චයසන්නොසෙන සමන්තාගතො හොති. ඉමිනා පන ද්වාදසවිධෙන ඉතරිතරපච්චයසන්නොසෙන සමන්තාගතස්ස භික්ඛුනො අට්ඨ පරික්ඛාරා වට්ටන්ති – තිණි වීවරානි, පත්තො, දන්තකට්ඨච්ඡෙදනවාසි, එකා සුචි, කායබන්ධනං පරිස්සාවනන්ති. චුත්තම්පි වෙනං –

“තිව්වරඤ්ච පත්තො ව, වාසි සුචි ව බන්ධනං;
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො” ති.

තෙ සබ්බෙ කායපරිහාරිකාපි හොන්ති, කුච්ඡපරිහාරිකාපි. කථං? තිව්වරං තාව නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ච විවරණකාලෙ කායං පරිහරති පොසෙතීති කායපරිහාරිකං හොති. වීවරකණ්ණෙන උදකං පරිස්සාවෙත්වා පිචනකාලෙ, බාදිතබ්බඵලාඵලං ගභණකාලෙ ච කුච්ඡං පරිහරති පොසෙතීති කුච්ඡපරිහාරිකං හොති. පත්තොපි තෙන උදකං උද්ධරිත්වා න්භානකාලෙ කුට්පරිභණ්ඩකරණකාලෙ ච කායපරිහාරිකො හොති, ආහාරං ගහෙත්වා භුඤ්ජනකාලෙ කුච්ඡපරිහාරිකො. වාසිපි තාය දන්තකට්ඨච්ඡෙදනකාලෙ මඤ්චපියානං අඬගපාදවීවරකුට්ඨණ්ඩකසජ්ජනකාලෙ ච කායපරිහාරිකා හොති, උච්ඡුච්ඡෙදනනාළිකෙරාදිතච්ඡනකාලෙ කුච්ඡපරිහාරිකා. සුචිපි වීවරසිබ්බනකාලෙ කායපරිහාරිකා හොති, පුචං වා ඵලං වා විජ්ඣිත්වා බාදනකාලෙ කුච්ඡපරිහාරිකා. කායබන්ධනං බන්ධිත්වා විවරණකාලෙ කායපරිහාරිකං, උච්ඡුආදීනි බන්ධිත්වා ගභණකාලෙ කුච්ඡපරිහාරිකං. පරිස්සාවනං තෙන උදකං පරිස්සාවෙත්වා න්භානකාලෙ සෙනාසනපරිභණ්ඩකරණකාලෙ ච කායපරිහාරිකං, පානීයපානකපරිස්සාවනකාලෙ තෙනෙව තිලකණ්ඩුලපුටුකාදීනි ගහෙත්වා බාදනකාලෙ ච කුච්ඡපරිහාරිකං. අයං තාව අට්ඨපරික්ඛාරිකස්ස පරික්ඛාරමත්තා.

නවපරික්ඛාරිකස්ස පන සෙය්‍යං පච්ඡන්තස්ස තත්ත්වයකපච්චත්ථරණං වා කුඤ්චිකා වා වට්ටති. දසපරික්ඛාරිකස්ස නිසීදනං වා වම්මබණ්ඩං වා වට්ටති. එකාදසපරික්ඛාරිකස්ස කත්තරයට්ඨි වා තෙලනාළිකා වා වට්ටති. ද්වාදසපරික්ඛාරිකස්ස ඡත්තං වා උපාහනං වා වට්ටති. එතෙසු ච අට්ඨපරික්ඛාරිකොච සන්තුට්ඨො, ඉතරෙ අසන්තුට්ඨා මභිච්ඡා මහාභාරානි න චත්තබ්බා. එතෙපි අප්පිච්ඡාව සන්තුට්ඨාව සුභරාව සල්ලභුකචුත්තිනොච. භගවා පන න ඉමං සුත්තං තෙසං වසෙන කථෙසි, අට්ඨපරික්ඛාරිකස්ස වසෙන කථෙසි. සො හි බුද්දකවාසිඤ්ච සුචිඤ්ච පරිස්සාවනෙ පක්ඛිපිත්වා පත්තස්ස අත්තො යපෙත්වා පත්තං අංසකුටෙ ලග්ගෙත්වා තිව්වරං කායප්පට්ඨං කත්වා යෙනිච්ඡකං සුඛං පක්කමති, පටිනිවත්තිත්වා ගහෙතබ්බං නාමස්ස න හොති. ඉති ඉමස්ස භික්ඛුනො සල්ලභුකචුත්තිතං දස්සෙන්නො භගවා සන්තුට්ඨො හොති කායපරිහාරිකෙන වීවරෙනානිආදිමාහ.

තත්ථ කායපරිහාරිකෙනාති කායපරිහරණමත්තකෙන. කුච්ඡිපරිහාරිකෙනාති කුච්ඡිපරිහරණමත්තකෙන. සමාදායෙව පක්කමතීති තං අට්ඨපරික්ඛාරමත්තකං සබ්බං ගහෙත්වාච කායඡපට්ඨද්ධං කත්වාච ගච්ඡති, “මම විහාරො පරිවෙණං උපට්ඨාකො” තිස්ස සඬගො වා බන්ධො වා න හොති. සො ජියා මුත්තො සරො විය, යුථා අපක්කන්තො මත්තහත්ථී විය ඉච්ඡිතිච්ඡිතං සෙනාසනං, වනසණ්ඩං, රුක්ඛමූලං, නචං පබ්භාරං පරිභුඤ්ජන්තො එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, සබ්බිරියාපට්ඨෙසු එකො අදුනියො.

“වාතුද්දිසො අඡපට්ඨො ව හොති,
සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන;
පරිස්සයානං සහිතා අඡමභී,
එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකඡපො” ති. (සු. නි. 42; වුළුති.
ඛග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙසො 128) –

එවං වණ්ණිතං ඛග්ගවිසාණකඡපතං ආපඡ්ඡති.

ඉදානි තමත්ථං උපමාය සාධෙත්තො සෙය්‍යථාපීතිආදිමාහ. තත්ථ පක්ඛී සකුණොති පක්ඛියුත්තො සකුණො. ඩෙතීති උඡ්ඡතති. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපත්ථො – සකුණා නාම “අසුකස්මිං පදෙසෙ රුක්ඛො පරිපක්කඵලො” ති ඤත්වා නානාදිසාහි ආගන්ත්වා නචපක්ඛතුණ්ඩාදීහි තස්ස ඵලානි විඡ්ඤානා විධුනන්තා බාදන්ති, “ඉදං අඡ්ඡතනාය, ඉදං ස්වාතනාය භවිස්සතී” ති නෙසං න හොති. ඵලෙ පන ඛිණෙ නෙව රුක්ඛස්ස ආරක්ඛං යපෙන්නි, න තත්ථ පක්ඛං වා පත්තං වා නඬං වා තුණ්ඩං වා යපෙන්නි, අථ ඛො තස්මිං රුක්ඛෙ අනපෙක්ඛා හුත්වා යො යං දිසාභාගං ඉච්ඡති, සො තෙන සපත්තභාරොව උඡ්ඡතිත්වා ගච්ඡති. එවමෙව අයං භික්ඛු නිස්සඬගො නිරපෙක්ඛොයෙව පක්කමති, සමාදායෙව පක්කමති. අරියෙනාති නිද්දොසෙන. අඡ්ඤාත්තන්ති සකෙ අත්තභාවෙ. අනවඡ්ඡසුඛන්ති නිද්දොසසුඛං.

සො වක්ඛුනා රූපං දිස්වාති සො ඉමිනා අරියෙන සීලක්ඛන්ධෙන සමන්තාගතො භික්ඛු වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපං පස්සිත්වාති අත්ථො. සෙසපදෙසුපි යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.15) චුත්තං. අඛ්‍යාසෙකසුඛන්ති කිලෙසෙහි අනාසිත්තසුඛං, අවිකිණ්ණසුඛන්තිපි චුත්තං. ඉන්ද්‍රියසංවරසුඛං හි දිට්ඨාදීසු දිට්ඨමත්තාදිවසෙන පවත්තතාය අවිකිණ්ණං හොති.

සො අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙති සො මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං සංවරෙන සමන්තාගතො භික්ඛු ඉමෙසු අභික්කන්තපටික්කන්තාදීසු සත්තසු යානෙසු සතිසම්පජ්ඤාදිවසෙන සම්පජානකාරී හොති. තත්ථ අභික්කන්තන්ති පුරතො ගමනං. පටික්කන්තන්ති පච්ඡාගමනං.

සම්පජානකාරී හොඳීති සාත්ථකසම්පජ්ඣං, සප්පායසම්පජ්ඣං,
ගොවරසම්පජ්ඣං, අසම්මොහසම්පජ්ඣංනි ඉමෙසං චතුත්තං
සතිසම්පයුත්තානං සම්පජ්ඣානං වසෙන සතිං උපට්ඨපෙත්වා ඤාණෙන
පරිච්ඡින්නදිත්වායෙව තානි අභික්කන්තපටික්කන්තානි කරොති. සෙසපදෙසුපි එසෙව
නයො. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරො පන ඉච්ඡන්තෙන දීඝනිකායෙ
සාමඤ්ඤඵලවණ්ණනානො වා මජ්ඣිමනිකායෙ සතිපට්ඨානවණ්ණනානො වා
ගහෙනබ්බො.

සො ඉමිනා වානිආදිනා කිං දස්සෙති? අරඤ්ඤවාසස්ස පච්චයසම්පත්තිං
දස්සෙති. යස්ස හි ඉමෙ චත්තාරො පච්චයා නත්ථි, තස්ස අරඤ්ඤවාසො න ඉජ්ඣති,
තිරච්ඡානගතෙහි වා චනචරකෙහි වා සද්ධිං චත්ථබ්බතං ආපජ්ජති. අරඤ්ඤ
අධිවත්ථා දෙවතා “කිං එවරූපස්ස පාපහික්ඛුනො අරඤ්ඤවාසෙනා”ති හෙරවසද්දං
සාවෙන්ති, හත්ථෙහි සීසං පහරිත්වා පලායනාකාරං කරොන්ති. “අසුකො හික්ඛු
අරඤ්ඤං පටිසිත්වා ඉදඤ්චිදඤ්ච පාපකම්මමකාසී”ති අයසො පත්ථරති. යස්ස
පනෙන චත්තාරො පච්චයා අත්ථි, තස්ස අරඤ්ඤවාසො ඉජ්ඣති. සො හි
අත්තනො සීලං පච්චවෙක්ඛන්තො කිඤ්ච කාළකං වා තිලකං වා අපස්සන්තො පීතිං
උප්පාදෙන්වා තං බයනො වයනො සම්මසන්තො අරියභූමිං ඔක්කමති. අරඤ්ඤ
අධිවත්ථා දෙවතා අත්තමනා වණ්ණං භාසන්ති. ඉතිස්ස උදකෙ පක්ඛිත්තතෙලබ්ධිද්ද
විය යසො විත්ථාරිකො හොති.

තත්ථ විචිත්තන්ති සුඤ්ඤං, අප්පසද්දං, අප්පනිග්ගොසන්ති අත්ථො. එතදෙව හි
සන්ධාය විහඬිගෙ “විචිත්තන්ති සන්තිකෙ වෙපි සෙනාසනං හොති, තඤ්ච
අනාකිණ්ණං ගහට්ඨෙහි පබ්බජිතෙහි, තෙන තං විචිත්ත”න්ති (විහ. 526) චුත්තං.
සෙති වෙව ආසති ව එත්ථාති සෙනාසනං. මඤ්චපීඨානමෙතං අධිවචනං. තෙනාහ –
“සෙනාසනන්ති මඤ්චොපි සෙනාසනං, පීඨමපි, හිසිපි, බිම්බොහනමපි, විහාරොපි,
අඬ්ඬයොගොපි, පාසාදොපි, හම්මියමපි, ගුහාපි, අට්ටොපි, මාළොපි, ලෙණමපි,
වෙළුමබ්බොපි, රුක්ඛමුලමපි, මණ්ඩපොපි සෙනාසනං, යත්ථ වා පන හික්ඛු
පටික්කමන්ති, සබ්බමෙතං සෙනාසන”න්ති (විහ. 527). අපිච විහාරො,
අඬ්ඬයොගො, පාසාදො, හම්මියං, ගුහාති ඉදං විහාරසෙනාසනං නාම. මඤ්චො,
පීඨං, හිසි, බිම්බොහනන්ති ඉදං මඤ්චපීඨසෙනාසනං නාම. විමිලිකා, වම්මබණ්ඩො,
තිණසන්ථාරො, පණ්ණසන්ථාරොති ඉදං සන්ථතසෙනාසනං නාම. යත්ථ වා පන
හික්ඛු පටික්කමන්ති එතං ඔකාසසෙනාසනං නාමාති එවං චතුබ්බිධං සෙනාසනං
හොති. තං සබ්බමපි සෙනාසනග්ගහණෙන ගහිතමෙව.

ඉමස්ස පන සකුණසද්ධිසස්ස වාතුද්දිසස්ස හික්ඛුනො අනුච්ඡවිකං දස්සෙන්තො
අරඤ්ඤං රුක්ඛමුලන්තිආදිමාහ. තත්ථ අරඤ්ඤන්ති “නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දබ්බිලා
සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ”න්ති (විහ. 529) “ඉදං හික්ඛුනීතං වසෙන ආගතං අරඤ්ඤං.
“ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම”න්ති (පාරා. 654) ඉදං පන
ඉමස්ස හික්ඛුනො අනුරූපං. තස්ස ලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ ධුතඬිගනිද්දෙසෙ
චුත්තං. රුක්ඛමුලන්ති යංකිඤ්චි සිතච්ඡායං විචිත්තං රුක්ඛමුලං. පබ්බතන්ති සෙලං.

තත්ථ හි උදකසොණ්ඩිසු උදකකිව්වං කත්වා සීතාය රුක්ඛවිජායාය නිසින්නස්ස නානාදිසාසු බායමානාසු සිතෙන වාතෙන ඛිජියමානස්ස චිත්තං එකග්ගං භොති. කන්දරන්ති කං වුව්වති උදකං, තෙන දාරිතං උදකහින්තං පබ්බතපදෙසං, යං නිතම්බන්තිපි නදීනිකුඤ්ජන්තිපි වදන්ති. තත්ථ හි රජතපට්ටසදිසා වාලිකා භොති, මත්ථකෙ මණ්ඩිතානං විය වනගහනං, මණ්ඩක්ඛන්ධසදිසං උදකං සන්දති. එවරූපං කන්දරං ඔරුය්හ පානියං පිවිත්වා ගත්තානි සීතානි කත්වා වාලිකං උස්සාපෙත්වා පංසුකුලවිවරං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසින්නස්ස සමණධම්මං කරොතො චිත්තං එකග්ගං භොති. ගිරිගුහන්ති ද්විත්තං පබ්බතානං අන්තරං, එකස්මිංයෙව වා උමඬගසදිසං මහාවිවරං. සුසානලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.34) චුත්තං. වනපත්ථන්ති ගාමන්තං අතික්කමිත්වා මනුස්සානං අනුපචාරට්ඨානං, යත්ථ න කසන්ති න වපන්ති. තෙනෙවාහ – “වනපත්ථන්ති දුරානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචන”න්තිආදි. අබ්භොකාසන්ති අවිජන්තං. ආකඩ්ඛමානො පනෙත්ථ විවරකුට්ඨං කත්වා වසති. පලාලපුඤ්ජන්ති පලාලරාසිං. මහාපලාලපුඤ්ජතො හි පලාලං නික්කඩ්ඪිත්වා පබ්භාරලෙණසදිසෙ ආලයෙ කරොන්ති, ගව්ජගුම්ඛාදීනම්පි උපරි පලාලං පක්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා නිසින්නා සමණධම්මං කරොන්ති. තං සන්ධායෙන චුත්තං.

පවිජාහත්තන්ති හත්තස්ස පවිජතො. පිණ්ඩපාතපටික්කන්තොති පිණ්ඩපාතපරියෙසනතො පටික්කන්තො. පල්ලඬිකන්ති සමන්තතො උරුබද්ධාසනං. ආභුජිත්වාති බන්ධිත්වා. උජුං කායං පණ්ඩායාති උපරිමසරිරං උජුකං යපෙත්වා අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා. එවඤ්ච නිසින්නස්ස වම්මමංසන්භාරුනි න පණමන්ති. අට්ඨස්ස යා තෙසං පණමනපව්වයා බණෙ බණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙය්සුං, තා න උප්පජ්ජන්ති. තාසු න උප්පජ්ජමානාසු චිත්තං එකග්ගං භොති, කම්මට්ඨානං න පරිපතති, වුද්ධිං එතිං උපගච්ජති. පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාහිමුඛං සතිං යපයිත්වා, මුඛසමීපෙ වා කත්වාති අත්ථො. තෙනෙව විභඩ්ගෙ චුත්තං – “අයං සති උපට්ඨිතා භොති සුපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා. තෙන වුව්වති පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති (විභ. 537). අථ වා “පරිති පරිග්ගභට්ඨො. මුඛන්ති නිය්‍යානට්ඨො. සතීති උපට්ඨානට්ඨො. තෙන වුව්වති – ‘පරිමුඛං සති’”න්ති එවං පටිසම්භිදායං (පටි. ම. 1.164) චුත්තනයෙන පනෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්ත්වායං සඬ්ඛෙපො “පරිග්ගහිතනිය්‍යානං සතිං කත්වා”ති.

අභිජ්ඣං ලොකෙති එත්ථ ලුජ්ජන-පලුජ්ජනට්ඨොන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. තස්මා පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු රාගං පහාය කාමච්ජන්දං වික්ඛම්භෙත්වාති අයමෙත්ථ අත්ථො. විගතාභිජ්ඣෙතාති වික්ඛම්භනවසෙන පහිනත්තා විගතාභිජ්ඣෙතා, න වක්ඛුච්ඤ්ඤාණසදිසෙනාති අත්ථො. අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙතීති අභිජ්ඣාතො චිත්තං පරිමොවෙති, යථා නං සා මුඤ්චති වෙව මුඤ්චිත්වා ව න පුන ගණ්භාති, එවං කරොතීති අත්ථො. බ්‍යාපාදපදොසං පහායාතිආදීසුපි එසෙව නයො. බ්‍යාපජ්ජති ඉමිනා චිත්තං පුතිකුම්මාසාදයො විය පුරිමපකතිං පජ්භතීති බ්‍යාපාදො. විකාරජ්ජන්තියා පදුස්සති, පරං වා පදුසෙති

විනාසෙතිති පදොසො. උභයමිපෙනං කොධස්සෙව අධිවචනං. ටීනං
 විත්තගෙලඤ්ඤං, මිද්ධං චෙතසිකගෙලඤ්ඤං. ටීනඤ්ඤං මිද්ධඤ්ඤං ටීනමිද්ධං.
 ආලොකසඤ්ඤීති රත්තිමිපි දිවාපි දිට්ඨආලොකසඤ්ඤානනසමත්ථාය
 විගතනීවරණාය පරිසුද්ධාය සඤ්ඤාය සමන්තාගතො. සතො සම්පජානොති සතියා
 ව ඤාණෙන ව සමන්තාගතො. ඉදං උභයං ආලොකසඤ්ඤාය උපකාරකත්තා
 වුත්තං. උද්ධව්වඤ්ඤං කුක්කුච්චඤ්ඤං උද්ධව්වකුක්කුච්චං. තිණ්ණවිචිකිච්චොති
 විචිකිච්ඡං තරිත්වා අතික්කමිත්වා යීතො. “කථමිදං කථමිදං”න්ති එවං.
 නප්පවත්තතිති අකථංකථී. කුසලෙසු ධම්මෙසුති අනවජ්ජෙසු ධම්මෙසු. “ඉමෙ නු
 බො කුසලා, කථමිමෙ කුසලා”ති එවං න විචිකිච්ඡති න කඬ්ඛතිති අත්ථො.
 අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. ඉමෙසු පන නීවරණෙසු වචනත්ථලක්ඛණාදිහෙදතො යං
 වත්තබ්බං සියා, තං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.71-72) වුත්තං. පඤ්ඤාය
 දුබ්බලිකරණෙති යස්මා ඉමෙ පඤ්ඤා නීවරණා උප්පජ්ජමානා අනුප්පන්නාය
 ලොකියලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය උප්පජ්ජිතුං න දෙනති, උප්පන්නාපි අට්ඨ
 සමාපත්තියො පඤ්ඤා වා අභිඤ්ඤා උච්ඡින්නදිත්වා පාතෙන්නි. තස්මා පඤ්ඤාය
 දුබ්බලිකරණාති වුව්චන්ති. විචිච්චෙව කාමෙහීතිආදීති විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතාති.

ඉමෙ ආසවානිආදි අපරෙන්නාපි පරියායෙන චතුසව්චජ්ජකාසනත්ථං වුත්තං.
 නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති එත්තාවතා හෙට්ඨා තීහි අඬ්ඛගහි බාහිරසමයස්ස
 නිජ්ජලභාවං දස්සෙත්වා චතුත්ථෙන්න අඬ්ඛගෙන අත්තතො සාසනස්ස ගම්භීරභාවං
 පකාසෙත්වා දෙසනාය අරහත්තෙන කුටං ගණ්හි. ඉදානි දෙසනං අප්පෙන්නො එවං
 බො, හික්ඛචෙතිආදිමාහ.

9. තණ්හාසුත්තවණ්ණනා

199. නවමෙ ජාලිනිත්ති ජාලසදිසං. යථා හි ජාලං සමන්තතො සංසිඛ්ඛිතං
 ආකුලබ්‍යාකුලං, එවං තණ්හාපිති ජාලසදිසත්තා ජාලිනිති වුත්තා. තයො වා භවෙ
 අජ්ඣොත්ථරිත්වා යීතාය එතිස්සා තත්ථ තත්ථ අත්තතො කොට්ඨාසභූතං ජාලං
 අත්ථීතිපි ජාලිනී. සරිතන්ති තත්ථ තත්ථ සරිත්වා සංසරිත්වා යීතං. විසටන්ති පත්ථටං
 වික්ඛිත්තං. විසත්තිකන්ති තත්ථ තත්ථ විසත්තං ලග්ගං ලගිතං. අපිව “විසමුලාති
 විසත්තිකා. විසථලාති විසත්තිකා”තිආදිනාපි (මහානි. 3; වුළුනි.
 මෙත්තගුමාණවපුච්ඡානිද්දෙසො 22) නයෙනෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.
 උද්ධස්සෙතොති උපරි ධංසිතො. පරියොනද්ධොති සමන්තා වෙය්ගො.
 තත්තාකුලකජාතොති තන්තං විය ආකුලජාතො. යථා නාම දුන්නික්ඛිත්තං
 මුසිකච්ඡින්නං පෙසකාරානං තන්තං තහිං තහිං ආකුලං හොති, “ඉදං අග්ගං ඉදං
 මුල”න්ති අග්ගෙන වා අග්ගං, මුලෙන වා මුලං සමානෙතුං දුක්කරං හොති, එවං
 සත්තා ඉමාය තණ්හාය පරියොනද්ධා ආකුලබ්‍යාකුලා න සක්කොන්ති අත්තතො
 නිස්සරණමග්ගං උජුං කාතුං. ගුලාගුණ්ඨිකජාතොති ගුලාගුණ්ඨිකං වුව්චති
 පෙසකාරකඤ්ජීයසුත්තං. ගුලා නාම සකුණිකා, තස්සා කුලාවකොතිපි එකෙ. යථා
 තදුභයමිපි ආකුලං අග්ගෙන වා අග්ගං, මුලෙන වා මුලං සමානෙතුං දුක්කරන්ති
 පුරිමනායෙනෙව යොජෙතබ්බං. මුඤ්ජපබ්බජ්භූතොති මුඤ්ජතිණං විය පබ්බජතිණං.

විය ව භූතො, තාදිසො ජාතො. යථා තානි තිණානි කොට්ටෙන්වා කතරජ්ජුං ජිණ්ණකාලෙ කත්ථවි පතිතං ගහෙන්වා තෙසං තිණානං “ඉදං අග්ගං ඉදං මූල”න්ති අග්ගෙන වා අග්ගං, මූලෙන වා මූලං සමානෙතූං දුක්කරං. තම්පි ව පච්චත්තපුරිසකාරෙ යත්වා සක්කා භවෙය්‍ය උජුං කාතූං, ය්‍යපෙන්වා පන බොධිසත්තෙ අඤ්ඤා සත්තො අත්තනො ධම්මතාය තණ්හාජාලං පදාලෙන්වා අත්තනො නිස්සරණමග්ගං උජුං කාතූං සමත්ථො නාම නත්ථි. එවමයං ලොකො තණ්හාජාලෙන පරියොනද්ධො අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති. තත්ථ අපායොති නිරය-තිරච්ඡානයොති-පෙත්තිවිසය-අසුරකායා. සබ්බෙපි හි තෙ වඩ්ඪිසඩ්ධාතස්ස ආයස්ස අභාවතො අපායාති වුච්චන්ති. තථා දුක්ඛස්ස ගතිභාවතො දුග්ගති. සුඛසමුස්සයතො විනිපතිත්තා විනිපාතො. ඉතරො පන –

“බන්ධනඤ්ච පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ව;
අබ්බොච්ඡින්නං චත්තමානා, සංසාරොති පවුච්චති.

තං සබ්බං නාතිවත්තති නාතික්කමති, අථ බො චුතිතො පටිසන්ධිං පටිසන්ධිතො චුතින්ති එවං පුනජ්ජුතං චුතිපටිසන්ධියො ගණ්හමානො තිසු භවෙසු චතුසු යොනිසු පඤ්චසු ගතිසු සත්තසු විඤ්ඤාණට්ඨිතිසු නවසු සත්තාවාසෙසු මහාසමුද්දෙ වාතක්ඛිත්තනාවා විය යන්තෙ යුත්තගොණො විය ව පරිබ්භමතියෙව.

අජ්ඣත්තිකස්ස උපාදායාති අජ්ඣත්තිකං බන්ධපඤ්චකං උපාදාය. ඉදඤ්චි උපයොගත්ථෙ සාම්චචනං. බාහිරස්ස උපාදායාති බාහිරං බන්ධපඤ්චකං උපාදාය, ඉදම්පි උපයොගත්ථෙ සාම්චචනං. අස්මීති, භික්ඛවෙ, සතීති, භික්ඛවෙ, යදෙනං අජ්ඣත්තං බන්ධපඤ්චකං උපාදාය තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන සමුහග්ගාහතො අස්මීති හොති, තස්මිං සතීති අත්ථො. ඉත්ථස්මීති හොතීතිආදීසු පන එවං සමුහතො අහන්ති ගහණං සති තතො අනුපනිධාය ව උපනිධාය වාති ද්විධා ගහණං හොති. තත්ථ අනුපනිධායාති අඤ්ඤං ආකාරං අනුපගම්ම සකභාවමෙව ආරම්මණං කත්වා ඉත්ථස්මීති හොති, බත්තියාදීසු ඉදංපකාරො අහන්ති එවං තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන හොතීති අත්ථො. ඉදං තාව අනුපනිධාය ගහණං. උපනිධාය ගහණං පන දුට්ඨං හොති සමතො ව අසමතො ව. තං දස්සෙතූං එවංස්මීති අඤ්ඤථාස්මීති ව චුත්තං. තත්ථ එවංස්මීති ඉදං සමතො උපනිධාය ගහණං, යථායං බත්තියො යථායං බ්‍රාහ්මණො, එවමහම්පිති අත්ථො. අඤ්ඤථාස්මීති ඉදං පන අසමතො ගහණං, යථායං බත්තියො යථායං බ්‍රාහ්මණො, තතො අඤ්ඤථා අහං, හීනො වා අධිකො වාති අත්ථො. ඉමානි තාව පච්චුජ්ජන්තවසෙන චත්තාරි තණ්හාවචරිතානි.

අසස්මීති සතස්මීති ඉමානි පන ද්වෙ යස්මා අත්ථිති අසං, නිච්චස්සෙනං අධිවචනං. සීදතීති සතං, අනිච්චස්සෙනං අධිවචනං. තස්මා සස්සතුව්ඡෙදවසෙන චුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. ඉතො පරානි සන්ති එවමාදීනි චත්තාරි සංසයපරිව්තක්කවසෙන චුත්තානි. සන්ති හොතීති එවමාදීසු අහං සියන්ති හොතීති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. අධිජ්ජායො පනෙත්ථ පුරිමචතුක්කෙ චුත්තනායෙනෙව ගහෙතබ්බො. අපිහං සන්තිආදීනි පන චත්තාරි අපි නාම අහං භවෙය්‍යන්ති එවං

පත්ථනාකප්පනවසෙන චුත්තානි. තානිපි පුරිමචතුක්කෙ චුත්තනයෙනෙව
වෙදිතබ්බානි. භවිස්සන්තිආදීනි පන චත්තාරි අනාගතවසෙන චුත්තානි. තෙසමිපි
පුරිමචතුක්කෙ චුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවමෙනෙ -

“ද්වෙ දිට්ඨිසීසා සීසඤ්ඤෙ, චත්තාරො සීසමුලකා;
තයො තයොති එතානි, අට්ඨාරස විභාවයෙ.

එතෙසු හි අසස්මි, සතස්මිති එතෙ ද්වෙ දිට්ඨිසීසා නාම. අස්මි, සන්ති, අපිහං
සන්ති, භවිස්සන්ති එතෙ චත්තාරො සුද්ධසීසා එව. ඉත්ථස්මිතිආදයො තයො
තයොති ද්වාදස සීසමුලකා නාමාති එවමෙනෙ ද්වෙ දිට්ඨිසීසා චත්තාරො සුද්ධසීසා
ද්වාදස සීසමුලකාති අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතධම්මා වෙදිතබ්බා. ඉමානි තාව
අප්ඤ්ඤානිකස්ස උපාදාය අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි. බාහිරස්ස උපාදාය
තණ්හාවිවරිතෙසුපි එසෙව තයො. ඉමිනාති ඉමිනා රූපෙන වා...පෙ....
විඤ්ඤාණෙන වාති එස විසෙසො වෙදිතබ්බො. සෙසං තාදිසමෙව.

ඉති එවරූපානි අතීතානි ඡත්තිංසාති එකමෙකස්ස පුග්ගලස්ස අතීතෙ අද්ධනි
ඡත්තිංස. අනාගතානි ඡත්තිංසාති එකමෙකස්සෙව පුග්ගලස්ස ව අනාගතෙ අද්ධනි
ඡත්තිංස. පච්චුප්පන්තානි ඡත්තිංසාති එකස්ස වා පුග්ගලස්ස යථාසම්භවතො බහුතං
වා පච්චුප්පන්තෙ අද්ධනි ඡත්තිංසාව. සබ්බසත්තානං පන නියමෙනෙව අතීතෙ
අද්ධනි ඡත්තිංස, අනාගතෙ ඡත්තිංස, පච්චුප්පන්තෙ ඡත්තිංස. අනන්තා හි
අසදිසතණ්හාමානදිට්ඨිහෙදා සත්තා. අට්ඨසතං තණ්හාවිවරිතං හොන්තිති එත්ථ පන
අට්ඨසතසඬ්ඛාතං තණ්හාවිවරිතං හොන්තිති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

10. පෙමසුත්තවණ්ණනා

200. දසමෙ න උස්සෙනෙතීති දිට්ඨිවසෙන න උක්ඛිපති. න පටිසෙනෙතීති
පටිච්චරුද්ධො හුත්වා කලහහණ්ඩනවසෙන න උක්ඛිපති. න ධූපායතීති
අප්ඤ්ඤානිකස්ස උපාදාය තණ්හාවිවරිතවසෙන න ධූපායති. න පඡ්ජලතීති බාහිරස්ස
උපාදාය තණ්හාවිවරිතවසෙන න පඡ්ජලති. න සම්පඡ්ඤායතීති අස්මිමානවසෙන න
සම්පඡ්ඤායති. සෙසං පාළිනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ඨවිවට්ඨං
කථිතන්ති.

මහාවග්ගො පඤ්චමො.

චතුත්ථපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

5. පඤ්චමපණ්ණාසකං

(21) 1. සප්පුරිසවග්ගො

1-6. සික්ඛාපදසුත්තවණ්ණනා

201. පඤ්චමස්ස පයමෙ අසප්පුරිසන්ති ලාමකපුරිසං තුච්ඡපුරිසං මුල්භපුරිසං අවිජ්ජාය අන්ධිකතං බාලං. අසප්පුරිසකරන්ති අතිරෙකෙන අසප්පුරිසං. ඉතරෙ ද්වෙ වුත්තපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. යථා චෙත්ථ, එවං ඉතො පරෙසු පඤ්චසු. එතෙසු හි පයමං පඤ්චවෙරවසෙන දෙසිතං, දුතියං අස්සද්ධම්මවසෙන, තතියං කායවච්ඡ්චාරවසෙන, චතුත්ථං මනොද්චාරවසෙන, පඤ්චමං අට්ඨමිච්ඡත්තවසෙන, ඡට්ඨං දසමිච්ඡත්තවසෙන.

7-10. පාපධම්මසුත්තවතුක්කවණ්ණනා

207-210. සත්තමෙ පාපන්ති ලාමකං සංකිලිට්ඨපුග්ගලං. කල්‍යාණන්ති භද්දකං අනවජ්ජපුග්ගලං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. අට්ඨමෙපි එසෙව නයො. නවමෙ පාපධම්මන්ති ලාමකධම්මං. කල්‍යාණධම්මන්ති අනවජ්ජධම්මං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. දසමෙපි එසෙව නයො. ඉමස්මිං වග්ගෙ දසසුපි සුත්තෙසු අගාරියජ්ජපිදා කථිතා. සචෙපි සොතාපන්නසකදාගාමිනො භොන්ති, වට්ටනියෙවාති.

සප්පුරිසවග්ගො පයමො.

(22) 2. පරිසාවග්ගො

1. පරිසාසුත්තවණ්ණනා

211. දුතියස්ස පයමෙ පරිසං දුසෙන්තිති පරිසදුසනා. පරිසං සොහෙන්තිති පරිසසොහනා.

2. දිට්ඨිසුත්තවණ්ණනා

212. දුතියෙ මනොදුච්චරිතෙ පරියාපන්නාපි මිච්ඡාදිට්ඨි මහාසාවජ්ජතාය විසුං වුත්තා, තස්සා ච පටිපක්ඛවසෙන සම්මාදිට්ඨි.

3. අකතඤ්ඤතාසුත්තවණ්ණනා

213. තතියෙ අකතඤ්ඤතා අකතවෙදිතාති අකතඤ්ඤතාය අකතවෙදිතාය. උභයමිපෙතං අත්ථනො එකමෙව. සුක්කපක්ඛෙපි එසෙව නයො.

4-7. පාණාතිපාතිසුත්තාදිවණ්ණනා

214-217. චතුත්ථං චතුත්තං කම්මකිලෙසානං තජ්ජපටිපක්ඛස්ස ච වසෙන වුත්තං, පඤ්චමං සුක්කපක්ඛානං ආදිතො චතුත්තං මිච්ඡත්තානං වසෙන, ඡට්ඨං අවසෙසානං චතුත්තං, සත්තමං අනරියවොහාරඅරියවොහාරානං. තථා අට්ඨමනවමදසමානි සජ්ජපටිපක්ඛානං අස්සද්ධම්මානං වසෙන වුත්තාති.

සබ්බසුත්තෙසු පන සුක්කපක්ඛධම්මා ලොකියලොකුත්තරමිස්සකාව කථිතා. නවසු
සුත්තෙසු කිඤ්චාපි “සග්ගෙ”ති චුත්තං, තයො පන මග්ගා තීණි ව ඵලානි
ලබ්හන්තියෙවාති.

පරිසාවග්ගො දුතියො.

(23) 3. දුච්චරිතවග්ගවණ්ණනා

221-231. තතියස්ස පඨමාදීනි උත්තානත්ථානෙව. දසමෙ යො වින්තෙන්වා
කඛ්ඛාං කරොති, අයං වින්තාකචි නාම. යො සුත්වා කරොති, අයං සුතකචි නාම. යො
ඵකං අත්ථං නිස්සාය කරොති, අයං අත්ථකචි නාම. යො තඬ්ඛණඤ්ඤෙව
වඬ්ඛිසත්ථෙරො විය අත්තනො පටිභානෙන කරොති, අයං පටිභානකචි නාමාති.

දුච්චරිතවග්ගො තතියො.

(24) 4. කම්මවග්ගො

1. සංඛිත්තසුත්තවණ්ණනා

232. චතුත්ථස්ස පඨමෙ කණ්හන්ති කාලකං දසඅකුසලකම්මපථකම්මං.
කණ්හවිපාකන්ති අපායෙ නිබ්බත්තනතො කාලකවිපාකං. සුක්කන්ති පණ්ඩරකං
කුසලකම්මපථකම්මං. සුක්කවිපාකන්ති සග්ගෙ නිබ්බත්තනතො පණ්ඩරකවිපාකං.
කණ්හසුක්කන්ති මිස්සකකම්මං. කණ්හසුක්කවිපාකන්ති සුබදුක්ඛවිපාකං.
මිස්සකකම්මඤ්ඤි කත්වා අකුසලෙන තිරච්ඡානගොනියං මඬ්ගලහත්ථිට්ඨානාදිසු
උප්පන්නො කුසලෙන පවත්තෙ සුඛං වෙදියති. කුසලෙන රාජකුලෙපි නිබ්බත්තො
අකුසලෙන පවත්තෙ දුක්ඛං වෙදියති. අකණ්හං අසුක්කන්ති කම්මක්ඛයකරං
චතුමග්ගඤ්ඤාණං අධිප්පෙනං. තඤ්ඤි යදි කණ්හං භවෙය්‍ය, කණ්හවිපාකං දදෙය්‍ය.
යදි සුක්කං භවෙය්‍ය, සුක්කවිපාකං දදෙය්‍ය. උභයවිපාකස්ස පන අප්පදානතො
අකණ්හං අසුක්කන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො.

2. විත්ථාරසුත්තවණ්ණනා

233. දුතියෙ සඛ්‍යාබජ්ඣන්ති සදොසං. කායසඬ්ඛාරන්ති කායද්වාරවෙනනං.
අභිසඬ්ඛරොතීති ආයුහති සම්පිණ්ඩෙති. සෙසද්වයෙපි ඵසෙව නගො. සඛ්‍යාබජ්ඣං
ලොකන්ති සදුක්ඛං ලොකං. සඛ්‍යාබජ්ඣා ඵස්සාති සදුක්ඛා විපාකඵස්සා.
සඛ්‍යාබජ්ඣං වෙදනං වෙදියතීති සාබාධං විපාකවෙදනං වෙදියති. ඵකන්තදුක්ඛන්ති
ඵකන්තෙනෙව දුක්ඛං, න සුඛසම්මිස්සං. සෙය්‍යථාපි සත්තා නෙරයිකාති ඵත්ථ
සෙය්‍යථාපිති නිදස්සන්තථ නිපාතො. තෙන කෙවලං නෙරයිකසත්තෙ දස්සෙති,
අඤ්ඤෙ පන තංසරික්ඛකා නාම නත්ථි. ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො
වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථාපි මනුස්සාතිආදීසු පන මනුස්සානං තාව කාලෙන සුඛා

වෙදනා උප්පජ්ජති, කාලෙන දුක්ඛා වෙදනා. එකච්චෙ ව දෙවාති එත්ථ පන කාමාවචරදෙවා දට්ඨබ්බා. තෙසඤ්ඤි මහෙසක්ඛතරා දෙවතා දිස්වා නිසින්නාසනතො වුට්ඨානං, පාරුතඋත්තරාසඤ්ඤා ඔතාරණං, අඤ්ජලිපග්ගණ්හනන්තිආදීනං වසෙන කාලෙන දුක්ඛං උප්පජ්ජති, දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තානං කාලෙන සුඛං. එකච්චෙ ව විනිපාතිකාති එත්ථ වෙමානිකපෙනා දට්ඨබ්බා. තෙ නිරන්තරමෙව එකස්මිං කාලෙ සුඛං, එකස්මිං කාලෙ දුක්ඛං වෙදියන්ති. නාගසුපණ්ණහත්ථිඅස්සාදයො පන මනුස්සා විය වොකිණ්ණසුඛදුක්ඛාව භොන්ති. පභානාය යා වෙනනාති එත්ථ විචට්ටගාමිනී මග්ගවෙනනා වෙදිතබ්බා. සා හි කම්මක්ඛයාය සංවත්තතිති.

3. සොණකායනසුත්තවණ්ණනා

234. තතියෙ සිබාමොග්ගල්ලානොති සීසමජ්ඣෙ යීතාය මහතියා සිබාය සමන්තාගතො මොග්ගල්ලානගොත්තො බ්‍රාහ්මණො. පූරිමානීති අතීතානන්තරදිවසතො පටියාය පූරිමානි, දුතියාදිතො පටියාය පූරිමතරානි වෙදිතබ්බානි. සොණකායනොති තස්සෙව අන්තෙවාසිකො. කම්මසච්චායං හො ලොකොති හො අයං ලොකො කම්මසභාවො. කම්මසමාරම්භට්ඨායීති කම්මසමාරම්භෙන තිට්ඨති. කම්මං ආයුහන්තොව තිට්ඨති, අනායුහන්තො උච්ඡිජ්ජතිති දීපෙති. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

4-9. සික්ඛාපදසුත්තාදිවණ්ණනා

235. චතුත්ථාදීනිපි උත්තානත්ථානෙව. මග්ගඤ්ඤෙසු පන යස්මා සතියා උපට්ඨපෙත්වා පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්නදති, තස්මා උභයමෙව කම්මං. සෙසා අභිගානෙව භොන්ති, නො කම්මන්ති චුත්තං. බොජ්ඣංගඤ්ඤෙසු එසෙව නයො. අභිධම්මෙ පන සබ්බම්පෙනං අවිසෙසෙන වෙනනාසම්පයුත්තකම්මන්තෙව වණ්ණිතං.

10. සමණසුත්තවණ්ණනා

241. දසමෙ ඉධෙවාති ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ. අයං පන නියමො සෙසපදෙසුපි වෙදිතබ්බො. දුතියාදයොපි හි සමණා ඉධෙව, න අඤ්ඤත්ථ. සුඤ්ඤාති රිත්තා තුව්ඡා. පරජ්ජවාදාති චත්තාරො සස්සතවාදා, චත්තාරො එකච්චසස්සතිකා, චත්තාරො අත්තානන්තිකා, චත්තාරො අමරාවික්ඛෙපිකා, ද්වෙ අධිච්චසමුප්පන්තිකා, සොළස සඤ්ඤිවාදා, අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා, අට්ඨ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා, සත්ත උච්ඡෙදවාදා, පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදාති ඉමෙ සබ්බෙපි බ්‍රහ්මජාලෙ ආගතද්වාසට්ඨිදිට්ඨියො ඉතො බාහිරානං පරෙසං පවාදා පරජ්ජවාදා නාම. තෙ සබ්බෙපි ඉමෙහි චතුහි ඵලට්ඨකසමණෙහි සුඤ්ඤා. න හි තෙ එත්ථ සන්ති. න කෙවලඤ්ච එතෙහෙව සුඤ්ඤා, චතුහි පන මග්ගට්ඨකසමණෙහිපි, චතුත්තං මග්ගානං අත්ථාය ආරද්ධවිපස්සකෙහිපිති ද්වාදසහිපි සමණෙහි සුඤ්ඤා එව. ඉදමෙව අත්ථං සන්ධාය භගවතා මහාපරිනිබ්බානෙ (දී. නි. 2.214) චුත්තං -

“එකුනතිංසො වයසා සුභද්ද,
 යං පබ්බජිං කිංකුසලානුච්ඡි;
 වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි,
 යතො අහං පබ්බජිතො සුභද්ද;
 ඤායස්ස ධම්මස්ස පදෙසවත්තී,
 ඉතො බහිද්ධා සමණොපි නත්ථී”.

“දුතියොපි සමණො නත්ථී, තතියොපි සමණො නත්ථී, චතුත්ථොපි සමණො නත්ථී, සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණොහි අඤ්ඤෙහී”ති. එත්ථ හි පදෙසවත්තීති ආරද්ධවිපස්සකො අධිප්පෙනො. තස්මා සොනාපත්තිමග්ගස්ස ආරද්ධවිපස්සකං මග්ගට්ඨං ඵලට්ඨන්ති තයොපි එකතො කත්වා “සමණොපි නත්ථී”ති ආහ, සකදාගාමීමග්ගස්ස ආරද්ධවිපස්සකං මග්ගට්ඨං ඵලට්ඨන්ති තයොපි එකතො කත්වා “දුතියොපි සමණො නත්ථී”ති ආහ. ඉතරෙසුපි ද්විසු එසෙව නයො. එකාදසමං උත්තානත්ථමෙවාති.

කම්මවග්ගො චතුත්ථො.

(25) 5. ආපත්තිභයවග්ගො

1. සඨසහෙදකසුත්තවණ්ණනා

243. පඤ්චමස්ස පඨමෙ අපි නු තං, ආනන්ද, අධිකරණන්ති විවාදාධිකරණාදීසු අඤ්ඤතරං අධිකරණං භික්ඛුසඨසස්ස උප්පජ්ජි, සත්ථා තස්ස වූපසන්තභාවං පුච්ඡන්තො ඵවමාහ. කුතො තං, හන්තෙති, හන්තෙ, කුතො කින්නි කෙන කාරණෙන තං අධිකරණං වූපසමිස්සතිති වදති. කෙවලකප්පන්ති සකලං සමන්තතො. සඨසහෙදාය ධීතොති සඨසෙන සද්ධිං වාදත්ථාය කථිතං පටිකථෙත්තොව ධීතො. තත්ත්වස්මාති තස්මිං ඵවං ධීතෙ ආයස්මා අනුරුද්ධො. න එකවාචිකමිපි හණ්තබ්බං මඤ්ඤතිති “මා, ආවුසො, සඨසෙන සද්ධිං ඵවං අවවා”ති එකවචනමිපි වත්තබ්බං න මඤ්ඤති. වොයුඤ්ජතිති අනුයුඤ්ජති අනුයොගං ආපජ්ජති. අත්ථවසෙති කාරණවසෙ. නාසෙස්සන්තිති උපොසථප්පවාරණං උපගන්තුං අදත්වා නික්කඩ්ඪිස්සන්ති. සෙසං පාළිවසෙනෙව වෙදිතබ්බං.

2. ආපත්තිභයසුත්තවණ්ණනා

244. දුතියෙ බුරමුණ්ඩං කරිත්වාති පඤ්ච සිඛණ්ඩකෙ යපෙත්වා බුරෙන මුණ්ඩං කරිත්වා. බරස්සරෙනාති කක්ඛලසද්දෙන. පණුවෙනාති වජ්ඣහෙරියා. ඵලට්ඨස්සාති එකමන්තෙ ධීතස්ස. සිසච්ඡෙජ්ජන්ති සිසච්ඡෙදාරහං. යත්‍ර හි නාමාති යං නාම. සො වතස්සාහන්ති සො වත අහං අස්සං, යං ඵවරූපං පාපං න කරොයාන්ති අත්ථො. යථාධම්මං පටිකරිස්සතිති ධම්මානුරූපං පටිකරිස්සති, සාමණෙරභූමියං යස්සතිති අත්ථො. කාලවත්ථං පරිධායාති කාලපිලොතිකං නිවාසෙත්වා.

මොසල්ලන්ති මුසලාහිපාතාරහං. යථාධම්මන්ති ඉධ ආපත්තිතො වුට්ඨාය සුද්ධන්තෙ පතිට්ඨහන්තො යථාධම්මං කරොති නාම. භස්මපුටන්ති ඡාරිකාභණ්ඩිකං. ගාරය්හං භස්මපුටන්ති ගරහිතබ්බඡාරිකාපුටෙන මත්ථකෙ අභිසාතාරහං. යථාධම්මන්ති ඉධ ආපත්තිං දෙසෙන්නො යථාධම්මං පටිකරොති නාම. උපවජ්ජන්ති උපවාදාරහං. පාට්ඨෙසනීයෙසුති පට්ඨෙසෙනබ්බෙසු. ඉමිනා සබ්බාපි සෙසාපත්තියො සඬගහිතා. ඉමානි බො, හික්ඛවෙ, වත්තාරි ආපත්තිභයානීති, හික්ඛවෙ, ඉමානි වත්තාරි ආපත්තිං නිස්සාය උප්පජ්ජනකභයානි නාමාති.

3. සික්ඛානිසංසසුත්තවණ්ණනා

245. තතියෙ සික්ඛා ආනිසංසා එත්ථාති සික්ඛානිසංසං. පඤ්ඤා උත්තරා එත්ථාති පඤ්ඤත්තරං. විමුත්ති සාරො එත්ථාති විමුත්තිසාරං. සති ආධිපතෙය්සා එත්ථාති සතාධිපතෙය්සං. එතෙසං හි සික්ඛාදිසඬබාතානං ආනිසංසාදීනං අත්ථාය වුස්සතීති වුත්තං හොති. ආභිසමාචාරිකාති උත්තමසමාචාරිකා. වත්තවසෙන පඤ්ඤත්තසීලස්සෙනං අධිවචනං. තථා තථා සො තස්සා සික්ඛායාති තථා තථා සො සික්ඛාකාමො හික්ඛු තස්මිං සික්ඛාපදෙ.

ආදිබ්‍රහ්මවර්ගිකාති මග්ගබ්‍රහ්මවර්ගස්ස ආදිභූතානං චතුත්තං මහාසීලානමෙතං අධිවචනං. සබ්බසොති සබ්බාකාරෙන. ධම්මාති චතුසච්චධම්මා. පඤ්ඤාය සමචෙක්ඛිතා හොන්තීති සහවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය සුදිට්ඨා හොන්ති. විමුත්තියා චුසිතා හොන්තීති අරහත්තඵලවිමුත්තියා ඤාණඵස්සෙන චුට්ඨා හොන්ති. අජ්ඣත්තංයෙව සති සුපට්ඨිතා හොන්ති නියකජ්ඣත්තෙයෙව සති සුට්ඨු උපට්ඨිතා හොති. පඤ්ඤාය අනුග්ගහෙස්සාමීති විපස්සනාපඤ්ඤාය අනුග්ගහෙස්සාමි. පඤ්ඤාය සමචෙක්ඛිස්සාමීති ඉධාපි විපස්සනාපඤ්ඤා අධිප්පෙතා. චුසිතං වා ධම්මං තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගහෙස්සාමීති එත්ථ පන මග්ගපඤ්ඤාව අධිප්පෙතා.

4. සෙය්සාසුත්තවණ්ණනා

246. චතුත්ථෙ පෙතාති කාලකතා වුච්චන්ති. උත්තානා සෙන්තීති තෙ යෙභුයෙයන උත්තානකාව සයන්ති. අථ වා පෙත්තිවිසයෙ නිබ්බත්තා පෙතා නාම, තෙ අප්පමංසලොභිතත්තා අට්ඨිසඬසාතජට්ඨා එකෙන පස්සෙන සයිතුං න සක්කොන්ති, උත්තානාව සෙන්ති. අනත්තමනො හොතීති තෙජුස්සදත්තා සීහො මීගරාජා ද්වෙ පුරිමපාදෙ එකස්මිං, පච්ඡිමපාදෙ එකස්මිං. යානෙ යපෙත්වා නඬගුට්ඨං අන්තරසත්ථිමිහි පක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදපච්ඡිමපාදනඬගුට්ඨානං ධීතොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ද්විත්තං පුරිමපාදානං මත්ථකෙ සීසං යපෙත්වා සයති. දිවසමිපි සයිත්වා පබුජ්ඣමානො න උත්තසන්තො පබුජ්ඣති, සීසං පන උක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදාදීනං ධීතොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා සචෙ කිඤ්චි යානං විජහිත්වා ධීතං හොති, “නයිදං තුය්හං ජාතියා, න සුරභාවස්ස අනුරූප”න්ති අනත්තමනො හුත්වා තත්ථෙව සයති, න ගොචරාය පක්කමති. ඉදං සන්ධාය වුත්තං – “අනත්තමනො

හොඳි” ති. අවිජභිත්වා යිතෙ පන “තුය්භං ජාතියා ව සුරභාවස්ස ව අනුරූපමිද්” ත්ති හට්ඨකුට්ඨො උට්ඨාය සිහවිජම්භනං විජම්භිත්වා කෙසරභාරං විධුනිත්වා තික්ඛත්තුං සිහනාදං නදිත්වා ගොවරාය පක්කමති. තෙන වුත්තං – “අත්තමනො හොඳි” ති.

5. පුපාරහසුත්තවණ්ණනා

247. පඤ්චමෙ රාජා චක්කවත්තීති එත්ථ කස්මා හගවා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසිත්වා කාලකතස්ස රඤ්ඤො පුපකරණං අනුජානාති, න සීලවතො පුපුජ්ජනහික්ඛුස්සාති? අනවිජරියත්තා. පුපුජ්ජනහික්ඛුනඤ්ඤි පුපෙ අනුඤ්ඤායමානෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ තාව පුපානං ඔකාසො න භවෙය්‍ය, තථා අඤ්ඤෙසු යානෙසු. තස්මා “අනවිජරියා තෙ භවිස්සන්ති” ති නානුජානාති. චක්කවත්තී රාජා එකොව නිබ්බත්තති, තෙනස්ස පුපො අවිජරියො හොති. පුපුජ්ජනසීලවතො පන පරිනිබ්බුතහික්ඛුනො විය මහන්තම්පි සක්කාරං කාතුං වට්ටතියෙව. ඡට්ඨසත්තමානි උත්තානත්ථානෙව.

8. පයම්මවොහාරසුත්තවණ්ණනා

250. අට්ඨමෙ අනරියවොහාරාති අනරියානං කථා. සෙසෙසුපි එසෙව නයො.

ආපත්තිභයවග්ගො පඤ්චමො.

පඤ්චමපණ්ණාසකං නිට්ඨිතං.

(26) 6. අභිඤ්ඤාවග්ගො

1-3. අභිඤ්ඤාසුත්තාදිවණ්ණනා

254-256. ඡට්ඨස්ස පයම්මෙ අභිඤ්ඤායාති ජානිත්වා. සමථො ව විපස්සනා වාති විත්තෙකග්ගතා ව සඬ්ඛාරපරිග්ගභවිපස්සනාඤ්ඤාණඤ්ච. විජ්ජා ව විමුත්ති වාති මග්ගඤ්ඤාණවිජ්ජා ව සෙසා සම්පයුත්තකධම්මා ව. දුතියෙ අනරියපරියෙසනාති අනරියානං එසනා ගවෙසනා. ඡරාධම්මන්ති ඡරාසභාවං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. තතියං උත්තානමෙව.

4. මාලුකාසුත්තසුත්තවණ්ණනා

257. චතුත්ථෙ මාලුකාසුත්තොති මාලුකාබ්‍රාහ්මණියා පුත්තො. එත්ථාති එතස්මිං තව ඔවාදයාවතෙ. ඉමිනා ථෙරං අපසාදෙතිපි උස්සාදෙතිපි. කථං? අයං කිර දහරකාලෙ පච්චයෙසු ලග්ගො හුත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ අරඤ්ඤවාසං පත්ථෙත්තො කම්මට්ඨානං යාවති. අථ හගවා “එත්ථ දහරෙ කිං චක්ඛාම, මාලුකාසුත්තො විය තුම්භෙපි තරුණකාලෙ පච්චයෙසු ලග්ගිත්වා මහල්ලකකාලෙ අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍යාථා” ති ඉමිනා අධිජ්ජායෙන භණන්තො ථෙරං අපසාදෙති නාම. යස්මා පන ථෙරො මහල්ලකකාලෙව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා

සමණධම්මං කාතුකාමො, තස්මා භගවා “එත්ථ දහරෙ කිං වක්ඛාම, අයං අම්භාකං මාලුකාපුත්තො මහල්ලකකාලෙපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමණධම්මං කාතුකාමො කම්මට්ඨානං යාවති. තුම්භෙ තාව තරුණකාලෙපි වීරියං න කරොථා”ති ඉමිනා අධිප්පායෙන භණන්තො ථෙරං උස්සාදෙති නාමාති යොජනා.

5-10. කුලසුත්තාදිවණ්ණනා

258-263. පඤ්චමෙ ආධිපච්චෙ යපෙන්තිති භණ්ඩාගාරිකට්ඨානෙ යපෙන්ති. ඡට්ඨෙය් වණ්ණසම්පන්නොති සරිරවණ්ණෙන සමන්තාගතො. බලසම්පන්නොති කායබලෙන සමන්තාගතො. භික්ඛුවාරෙ වණ්ණසම්පන්නොති ගුණවණ්ණෙන සමන්තාගතො. බලසම්පන්නොති වීරියබලෙන සමන්තාගතො. ජවසම්පන්නොති ඤාණජවෙන සමන්තාගතො. සත්තමෙපි එසෙව නයො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

අභිඤ්ඤාවග්ගො ඡට්ඨො.

(27) 7. කම්මපථවග්ගවණ්ණනා

264-273. කම්මපථවග්ගෙපි දසපි කම්මපථා ලොකියලොකුත්තරමිස්සකාව කථිතා.

(28) 8. රාගපෙය්‍යාලවණ්ණනා

274-783. රාගපෙය්‍යාලං අරහත්තං පාපෙන්වා කථිතං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

මනොරථපූරණියා අභිගුත්තරනිකාය-අට්ඨකථාය

චතුක්කනිපාතස්ස සංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.